

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**RAVZATÜ'L-EŞ'AR
İNCELEME - METİN**

FİLİZ KALYON

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

HAZİRAN 2015

RAVZATÜ'L-EŞ'AR
İNCELEME - METİN

Filiz KALYON

DOKTORA

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2015

Filiz KALYON tarafından hazırlanan "Ravzatü'l-Eş'ar, İnceleme - Metin" adlı tez

çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Türk Dili

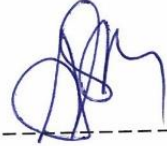
ve Edebiyatı Anabilim Dalında Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak

kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan: Prof. Dr. Ahmet MERMER

Türk Dili ve Edebiyatı - Gazi Ünv.

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇAKIR

Türk Dili ve Edb. Ankara Bilal Çakır
Ünv.

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Yrd. Doç. Dr. Neslihan Koca Keskink

Türk Dili ve Edb. Gazi Ünv.

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Doç. Dr. Özgü ÖZTÜRK

Türk Dili ve Edb. Hacettepe Ünv.

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 16/06/2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Suna BAŞAK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

4

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Filiz KALYON
16/06/2015

RAVZATÜ'L-EŞ'AR
İNCELEME - METİN
(Doktora Tezi)

Filiz KALYON

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran 2015

ÖZET

Mecmualar, derleyicinin zevk anlayışına göre şekillenen derleme eserlerdir. Edebiyat tarihinin inşasında önemli rol oynayan mecmualar, içeriği, kullanılan şekil, yazılış sebebi gibi unsurlar göz önünde bulundurularak sınıflandırılır. Bu mecmualardan biri de inceleme konumuz olan Ravzatü'l-Eş'âr adlı mecmuadır. Ravzatü'l-Eş'âr, Hindistan'ın Haydarâbâd şehrinde bulunan Oriental Manuscripts kütüphanesinde yer alan bir eserdir. Mecmua ilk defa Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan tarafından "Hindistan'da Gelişen Türk Edebiyatı" adlı çalışmada tanıtılmıştır. Bu mecmua, Kerbela hadisesi ve Ehl-i Beyt sevgisini konu alan şiirler içermesi yönüyle tematik bir mecmuadır. Mecmuanın bir diğer önemli özelliği de Azeri sahası ve Anadolu sahasında yetişmiş şairlerin şiirlerini içermesidir. Divan edebiyatı ve halk edebiyatı şairlerinin bir araya getirilmiş olması da mecmuayı farklılaştıran diğer bir özelliktir. Derleyicinin, mecmuadaki şairleri seçmede gösterdiği özen de eserin dikkate değer yönlerinden bir diğeridir. Ravzatü'l-Eş'âr'da yer alan şairlerin yaşadığı dönem göz önünde tutulduğunda mecmuanın 19. yy'da istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Anadolu ve Azeri Edebiyatı'nın önemli şairlerinden alınmış şiirlerin yer aldığı mecmua, bu iki kültürü bir araya getiren önemli bir kaynak durumundadır. Bu çalışmada, Ravzatü'l-Eş'âr'ın şekil ve içerik özellikleri incelenerek, bu eserin bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Eser, Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak danışmanlığında tarafımızdan doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Bilim Kodu : 4.011
Anahtar Kelimeler : Eski Türk Edebiyatı
Sayfa Adedi : 697
Tez Danışmanı : Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

RAVZATÜ'L-EŞ'AR

ANALYSES - TEXT

(Ph. D. Thesis)

Filiz KALYON

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June 2015

ABSTRACT

Majmuas are anthologies that are changeable according to the sense of pleasures of their anthologists. Majmuas which carries an important role in the construction of the literature history are classified by considering some issues such as content, font type and matter. One of these majmuas is also Ravzatü'l-Eşear as our subject of study. Ravzatü'l-Eşear is a work which places in the Library of Oriental Manuscripts in the Haydarabad province of India. This majmua is firstly introduced in a book named 'Hindistan'da gelişen Türk Edebiyatı' (Turkish Literature which had been improved in India) written by Professor Ali Fuat Bilkan. This majmua, is a thematic work by including poems about Karbala event and The Ahl-e Bayt love. Another important feature of the majmua is also it is content of poems of poets which had been grown up in Azeri field and Anatolian field. Gathering the dewan and the folk literature poets in one work is another differentiative feature of the majmua. The attention that the compiler had paid while choosing the poets of the majmua is also from another remarkable sides of this work. When the periods which the poets of majmua had lived in are considered, it is understood that the copying of the majmua had been done in the 19th century. The majmua which had gathered poetries those are taken from respectable poets of Azeri and Anatolian literature, is an important resource which combines these two cultures. In our work, by studying Rhawdhat-al Ashaar's characteristics and features, the presentation of this piece to science world is aimed. This work is studied by us in the counselings of Professor İsmail Hakkı Aksoyak, as our Phd Dissertation

Science Code : 4.011

Key Words : Old Turkish Literature

Page Number : 697

Supervisor : Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her safhasında tavsiyelerinden faydalandığım ve metni baştan sona kontrol eden değerli hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a tüm içtenliğimle teşekkürü borç bilirim. Ravzatü'l-Eş'âr, Hindistan'ın Haydarâbâd kentindeki Oriental Manuscripts Kütüphanesinde yer alan bir eserdir. Mecmuayı Hindistan'dan getirmemi sağlayan Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan'a ve Nurdin Kaparov'a, Arapça kısımların okunmasında yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. M. Hakkı Suçin'e teşekkür ederim. Çalışmamda bana sabır ve desteklerini esirgemeyen aileme, özellikle eşim Yrd. Doç. Dr. Abuzer Kalyon'a teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

1. RAVZATÜ'L-EŞ'AR ADLI MECMUAYA DAİR TESPİTLER

1.1. Ravzatü'l- Eş'ar Adlı Mecmuanın Tavsifi	9
1.2. Ravzatü'l- Eş'ar Adlı Mecmuanın Tertibi.....	11
1.3. Ravzatü'l-Eş'ar'ı Diğer Mecmualardan Ayıran Belli Başlı Özellikler	15
1.3.1. Tematik Bir Mecmua Olarak Ravzatü'l-Eş'ar.....	15
1.3.2. Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatı Müşterekliği Bakımından Ravzatü'l-Eş'ar.....	16
1.3.3. Farklı Edebiyat Sahalarında Yetişmiş Şairlerin Ortak Alanı Olarak Ravzatü'l-Eş'ar	19
1.4. Derleyicinin Şair Seçiminde Belirlediği Ölçütler	21

2. MECMUANIN KONUSUNA DAİR TESPİTLER

2.1. Ravzatü'l-Eş'ar'ın Konusu, Ehl-i Beyt Ve Kerbelâ Hadisesi	24
2.1.1. Ehl-i Beyt.....	24
2.1.2. Kerbela Hadisesi.....	27
2.1.3. Kerbela Hadisesinin Edebiyatımıza Tesirleri	30

Sayfa

2.1.3.1. Maktel-i Hüseyin	31
2.1.3.2. Kerbelaname	32
2.1.3.3. Duvazdeh	33
2.1.3.4. Muharremiye	34
2.1.3.5. Nefes.....	36
3. KERBELA HADİSESİNİN, BENZETME YÖNÜYLE ŞİİRLEREYANSIMASI	
3.1. Mekân Olarak Kerbelâ.	38
3.2. Feleğe Benzemesi Yönüyle Kerbelâ	38
3.3. Büyük Bir Hadise Olması Yönüyle Kerbelâ	38
3.4. Bu Mekânda Şehit Olanların Mazlumiyeti Yönüyle Kerbelâ	39
3.5. Güzellik Unsurlarına Benzerlik Yönüyle Kerbelâ	39
4. RAVZATÜ'L-EŞ'AR'DA EHL-İ BEYT VE KERBELA'YA İLİŞKİN UNSURLARIN İNCELENMESİ	
4.1. EHL-İ BEYT	40
4.1.1. Hz. Ali	40
4.1.1.1. Hz. Ali'nin Sıfatları.....	40
4.1.1.2. Hz. Ali'nin İlmin Kapısı Oluşu	41
4.1.1.3. Bâb.....	41
4.1.1.4. Hz. Ali'nin Kevserin Sakisi Oluşu	42
4.1.1.5. Hz. Ali'ye Velâyet Verilmesi	42
4.1.1.6. Hz. Ali'nin Savaşçılığı	43
4.1.1.6.1. Hz. Alinin Haricilerle Savaşı.....	43
4.1.1.7. Haricilere Karşı Sabır Gösterme	44
4.1.1.8. Haricilere Karşı Durma	44
4.1.1.9. Haricilerin İkiyüzlülüğü	44
4.1.1.10. Hz. Ali İle İlgili Menkıbeler	44
4.2. Hz. Fâtıma	46

Sayfa

4.3. Hz. Hasan	46
4.4. Hz. Hüseyin	47
4.5. Hz. Hasan Ve Hüseyin'in İsim ve Sıfatları	48
4.5.1. Şeber ve Şübeyr	48
4.5.2. Kurretü'l-ayn	48
4.5.3. Gonçe.....	48
5. KERBELÂ HADİSESİ	49
5.1. Kerbelâ	49
5.1.1. Kerbelâ Olayından Önce Yaşananlar	49
5.1.2. Ehl-i Beyt Mensuplarının Yaşadığı Susuzluk.....	50
5.1.3. Hazreti Hüseyin ve Yakınlarının Kerbelada Çektikleri Eziyetler	50
5.1.4. Kerbela Olayının Yaşandığı Gün:10 Muharrem.....	51
5.1.5. Hz. Hüseyinin Şehit Edilmesi.....	51
5.2. Kerbela Hadisesine Dair Yansımalar	52
5.2.1. Kerbela Olayının Fitneden Çıkışı	52
5.2.2. Kerbelâda Yapılanları Peygamberimize Şikayet	52
5.2.3. Şehid Mekânı Olarak Kerbelâ	53
5.3. Kerbela Hadisesinin Gerçekleşmesinde Rol Oynayan Şahıslar	53
5.3.1. Temel Şahıslar	53
5.3.1.1. Yezid	53
5.3.1.1.1. Mervan	54
5.3.1.2. İbni Ziyad	55
5.3.2. Yardımcı Şahıslar	56
5.3.2.1. İbni Sufyan	56
5.3.2.2. İbni Mülcem	56
5.3.2.3. Şimr-i Zü'l-cevşen	56

5.3.2.4. İbni Rehnüma	57
5.4. Kerbelâ Hadisesi İle İlgili Benzetmeler	57
5.4.1. Güneş	57
5.4.2. Gül.....	58
5.4.2.1. Gül-Yara.....	58
5.4.2.2. Gül-Bülbül.....	58
5.4.3. Kurban	58
5.4.4. Lâle	59
5.4.5. Ravza	59
5.4.6. Rakib	60
5.4.7. Zehir.....	60
6. MUHARREM AYI.....	61
6.1. Muharrem Ayının Önemi	61
6.1.1. Muharrem-Gözyaşı	61
6.1.2. Muharrem-Mâtem	61
6.1.3. Muharrem-Su	62
6.2. Muharrem Ayı İle İlgili Benzetmeler	62
6.2.1. Baş Açık Abdal	62
6.2.2. Leyla-Mecnun	63
6.2.3. Melek ve Cinlerin Mâtem Tutması	63
7. İMAMET MAKAMI	63
7.1. On İki Imam	63
7.2. İmamların Sıfatları	64
8. ALEVİ-BEKTAŞI KÜLTÜRÜNE AİT UNSURLAR	65
8.1. Eren	65

8.2. Erkân	66
8.3. İkrâr	67
8.4. Mürşit	68
8.5. Rehber	69
8.6. Talip.....	70
8.7. Tevellâ veTeberrâ.....	70
9. RAVZATÜ’L-EŞ’AR IŞIĞINDA KERBELA HADİSESİ.....	72

2. BÖLÜM

RAVZATÜ’L-EŞ’AR TRANSKRİPSİYONLU METİN

Metin Kurmada Tutulan Yol	119
Transkripsiyonlu Metin	121
SONUÇ	687
KAYNAKÇA	689
ÖZGEÇMİŞ	696

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Mecmuada yer alan şiirlerin şairlere göre dağılımı	13
Çizelge 1.2. Vezinlerin şairlere göre dağılımı	77
Çizelge 1.3. Mecmuada kullanılan nazım şekillerinin şairlere göre Sınıflandırılması.....	84
Çizelge 1.4. Ravzatü'l-eş'ar'da kullanılan nazım türlerinin şairlere göre Sınıflandırılması.....	93
Çizelge 1.5. Ravzatü'l-Eş'ar'daki şairlerin hayatları ve şiirlerde kullanılan redif- kafiyelele	102

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Mecmuada yer alan şair sayılarının yüzyıllara göre dağılımı	10
Şekil 1.2. Mecmuada kullanılmış olan nazım şekillerinin yüzdelik değerleri	12
Şekil 1.3. Mecmuada en çok şiiri olan on şair ve şiirlerinin sayı değerleri	14
Şekil 1.4. Mecmuada yer alan Divan Edebiyatı nazım şekilleri ile Halk edebiyatı nazım şekillerinin yüzdelik değerleri	19
Şekil 1.5. Anadolu ve Azeri Edebiyatı sahalarında yetişen şairlerin mecmuadaki şiirlerinin yüzdelik değerleri	20
Şekil 1.6. Alevi-Bektaşî kültürüne yakın şairler ile diğer şairlerin şiirlerinin mecmuadaki oranları.....	23
Şekil 1.7. Mecmuada yer alan Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesi çerçevesinde oluşmuş türlerin yüzdelik değerleri	37

KISALTMALAR

a.g.e: Adı geçen eser

a.g.m: Adı geçen makale

Ans. : Ansiklopedisi

b.: bin

Böl. : Bölümü

C. : Cilt

Cm : santimetre

Ens. : Enstitü

Frs. : Farsça

G. : Gazel

H. : Hicri

İst. : İstanbul

K. : Kaside

Kit. :Kitabevi

Ktp. :Kütüphanesi

M. : Miladi

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

mm. : Milimetre

müst. : Müstensih

mzm. :manzum

Nu. : Numara

s. : Sayfa

S. : Sayı

SBE :Sosyal Bilimler Enstitüsü

st. : Satır

TDK : Türk Dil Kurumu

TDVİA:Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TTK : Türk Tarih Kurumu

Ünv: Üniversitesi

vb: ve benzeri

yk. :yaprak

yy. : Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

أ	a, e, ʾ	ص	ş
آ	ā, a	ض	ẓ, ḍ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü, ū, ō
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ي	y, i, ī
س	s		
ش	ş		

GİRİŞ

Arapça bir kelime olan Mecnua, “cem” kökünden türemiştir. Mecnua kelimesi, edebiyat alanında daha çok seçilmiş mensur ya da manzum eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan kitaplar için kullanılmaktadır.

Sözlüklerde, “dergi”¹ “intihap edilen şeylerin yazıldığı defter, Fünûn ve Edebiyat-tan bahis menkul risale”² “toplanılacak yer, kavuşulan yer, nokta”³ “toplanılan yer, mahal ictima, birtakım eşhas veya eşyanın biriktiği yer”⁴ “Seçilmiş şiir, münşeât, güfte gibi eserlerin toplanarak bir araya getirildiği eserlerin genel adı”⁵ “İçinde seçme yazıların bulunduğu elyazması eser”⁶ gibi ifadelerle tanımlanmış olan mecnua, İslam Ansiklopedisinde “Aynı veya farklı türden seçilmiş çeşitli hacimlerdeki metinlerin ve risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan eserlerin ortak adı”⁷ şeklinde açıklanmıştır.

Tarih, Tefsir, Fıkıh, Edebiyat, Musiki gibi birçok alanda kullanılmış olan mecnualar başlangıçta, tıpkı cönkler gibi bir not defteri halinde ortaya çıkmıştır. Bu defterlerde âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler ve muammalarla ilaç tarifleri ve faydalı bilgiler (fevâid), notlar, tarihi belge ve kayıtlar (tevârih) gibi birçok bilgi derlenmiştir. Zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşan mecnualar, türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır.”⁸

Hadis, fetva, dua, risale, şiir, tarih ve faydalı bilgiler gibi birçok farklı konuda ve alanda yazılabilen bu eserler ele aldıkları konuya göre “Mecmû‘atü’l-ehâdis, mecmû‘a-i fetâvâ, mecmû‘a- ed‘iye, mecmû‘atü’r-resâil, mecmû‘a-i eş‘ar, mecmû‘a-i tevârîh, mecmû‘a-ı fevâ‘id gibi⁹ tabirlerle isimlendirilirler. İlk olarak sahih hadislerin, değerli âlimler tarafından gün yüzüne çıkarılarak bir araya getirilmesiyle oluşan mecnuaların, ilk örneklerini de İslam Tarihi alanında vermiş olduğu anlaşılmaktadır.

¹ *Türkçe sözlük*, (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

² *Mükemmel Osmanlı Lügati*, (2002). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

³ Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Sami Kitabevi.

⁴ Şemseddin S. (1998). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Alfa Basım yayım Dağıtım.

⁵ Mermer, A., Koç K. Neslihan. (2005). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yay.

⁶ Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: LM Yay.

⁷ Uzun, M. (2003). “Mecnua”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yay. XXVIII 265

⁸ Uzun, M. a.g.e. 265

⁹ Uzun, M. a.g.e. 265

Edebiyat tarihi alanında ise, günümüz antoloji özelliği taşıyan mecmualar, derleme yoluyla oluşturulmuşlardır. Bu mecmualar daha çok derleyenin kendisince belirlediği tarza ya da oluşturmak istediği konuya göre şekillenmektedir.

“Devrin zevk anlayışını, şairlerin eğilimlerini ve birbirlerine bakış açılarını göstermesi bakımından son derece önemli olan mecmualar, bugün divanları kaybolup gitmiş veya divan tertip etme fırsatı bulamamış şairler için de tek kaynaktır.”¹⁰

Mecmualar içinde barındırdığı eserlerin, ya da bu eserleri oluşturan yazar ya da şairlerin hayata bakışını, zevklerini, düşünce yapılarını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bu sanatçıların eserlerinde verdikleri mesajlar ya da ele aldıkları konular, yaşadıkları dönemin tanınmasına ışık tutacak önemli ipuçları barındırmaktadır.

Mecmuaların derlenme sebepleri farklı yorumlanması gereken bir konudur. Mecmualar, bir dönemi, dönemin içtimai yapısını, siyasi dalgalanmaları yansıtacak özellikte olabileceği gibi, şahsın kişisel zevklerini, herhangi bir amaç gütmekten yansıtan ve sadece şahsın hislerine göre belirlenen eserlerin bir araya getirilmesi şeklinde de oluşturulmuş olabilir.

Bazı araştırmacılar “Her bir mecmuanın derlenmesine dair ayrı ayrı sebepler türetilebileceğini ve bunların “kişisel sebepler, toplumsal sebepler” şeklinde iki ana başlıkta toplanabileceğini”¹¹ belirtmişlerdir.

Mecmuaların, derleyicinin ürünü olmadığını, zevkine uygun eserlerin toplamından oluşturduğu bir seçmeler kitabı olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, derleyicinin kimliğinin önemi ön plana çıkmaktadır. Derleyici ile ilgili bazı soruların sorulması mecmuayı iyi bir şekilde tahlil etmenin yollarından biridir. Buna göre derleyicinin;

Şair olup olmadığı,

Bir tarikata ya da mesleğe mensubiyeti,

Nereli olduğu,

Yaşadığı dönemin önemli olayları,

Yaşantısını etkileyen olaylar olup olmadığı,

¹⁰ İsen M., vd. (2006). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay. 23

¹¹ Gürbüz, M. (2012). *Sultân-ı Hübâna Münâsib Eş'âr*, Harvard: Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 1

Aile ilişkileri-akrabalık bağları,
 Döneminin idari yapısıyla olan ilişkisi,
 Etkilendiği şairler-mektepler,
 İnanç yapısı,

gibi sorulara verilecek cevaplar, mecmuanın sağlam bir şekilde incelenmesini sağlayacaktır. Derleyeni belli olmayan bir mecmua incelenirken, mecmuada yer alan eserlerin genel özellikleri, şairlerin ortak yanları, kullanılan dil, ele alınan konu, eserleri verilen sanatçıların yaşadıkları dönem, şairlerin tür ve şekil tercihi gibi unsurlar büyük önem arz etmektedir.

Bu unsurlar çerçevesinde incelenen mecmuaların, bu alanla ilgili birçok soruya cevap verebilir niteliğe getirilmesi mümkündür.

Mecmuaları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

Mecmualar, derleyicinin zevkine göre şekillenen eserlerdir. Bu eserler kimi zaman aynı tarz ve fikri taşıyan şairlerin eserlerinden oluşurken, bazen de derlendiği dönemin önemli bir konusunu işleyen sanatçıların eserlerinden meydana gelmektedir. Mecmuaları sınıflandırırken, derleyicinin belirlediği konu, şekil ya da derleyeni bu mecmuayı hazırlamaya iten sebebler göz önünde tutulmalıdır.

Bir amaca yönelik, farklı tarikat mensuplarının ihtiyacına cevap vermek üzere hazırlanan mecmualar olacağı gibi, belli bir standardın üstünde olan kişiler için hazırlanmış mecmualar da bulunabilir. Bu eserlerin, mürettibin şiir zevkini, hayat görüşünü ön planda tutan mecmualar, sipariş üzerine hazırlanmış mecmualar, tematik mecmualar¹² şeklinde de sınıflandırılması mümkündür.

Mecmuaların daha çok içeriğini göz önünde bulundurmuş olan Agâh Sırrı Levend'e göre bu eserler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Nazîre mecmuaları,
2. Meraklılarınca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirleri içeren mecmualar,

¹² Kurnaz, C., Aydemir, Y. (2013). *Mecmualara Sorulması Gereken Sorular*, Turkish Studies, International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p. 51-64

3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, bir çok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar¹³

Aynı şekilde mecmuaları bir sınıflandırma içine koyan Günay Kut'un sınıflandırma şekliyse şöyledir:

1. Nazire Mecmuaları,
2. Seçme şiir mecmuaları (mecmû 'a-i eş 'âr, mecmû 'a-i devâvîn)
3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar (mecmû 'a-i edviyye, mecmû 'a-i tevârih, mecmû 'a-i mu 'ammeyât, mecmû 'a-i münşe 'ât, mecmû 'a-i resâ 'il...)
4. Karışık, yani manzûm ve mensûr veya farklı dillerle yazılmış parçalardan oluşan mecmualar,
5. Derleyeni belli mecmualar (Ömer bin Mezîd – *Mecmû 'atü 'n-Nezâ 'ir*, Eğirdirli Hacı Kemâl – *Câmi 'ü 'n-Nezâ 'ir*, Edirneli Nazmî – *Mecma 'ü 'n-Nezâ 'ir*, Pervâne Bey – *Pervâne Bey Mecmû 'ası*, Budinli Hisâlî – *Metâli 'ü 'n-Nezâ 'ir*)¹⁴

Bu şekilde yapılmış olan sınıflandırmaları yetersiz bulan bazı araştırmacılar sınıflandırmanın yeniden yapılması ya da eklemeler yapılması gerekliliğini savunmuşlardır. Bu konuda yapılmış olan “Osmanlı Şiirinin Hazinele: Mecmualar ve Cönkler Çalıştayı ” nda, “Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı” başlıklı toplantılar düzenlenerek bu konu ele alınmıştır.

“Bu toplantılarda mecmuaların önemine dikkat çekilerek, mecmualarda hangi bilgilere ulaşılabileceğine, mecmuaların nasıl inceleneceğine, nasıl tasnif edileceğine dair görüşler bildirilmiş ve projeler sunulmuştur.”¹⁵

¹³ Levend, A. Sırrı, (1984). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK Yay. 166-167

¹⁴ Kut, G. (1989). “*Mecmua*” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay. VI, 170-173

¹⁵ Kaya Y., Bilge, Kalyon, A. (2013). *Peştelî Hisâlî'nin Metâli 'ü 'n-Nezâir Mecmuası ve Mecmuada Yer alan Şairlerin Mahlasları*, Ankara: Turkish Studies, International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 2013, p. 335-371

Bu görüşlerden birinde, “mecmuaları tasnif ederken cilt ve tertip özelliklerinin, manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık oluşlarının, hangi dilde yazılmış olduklarının, kullanılan nazım şekillerinin, konularının ve tertip eden kişi ya da adına tertip edilen kişi veya kişilerin önemine değinilmiştir.¹⁶ Yine aynı çalıştayda, mecmuaların sınıflandırılması hususunda farklı yaklaşımlarda bulunulmuş ve mecmualar;

1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları,
2. Şiirlerin konularına göre oluşturulan şiir mecmuaları,
3. Nazire mecmuaları
4. Şairlerin mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar,
5. Bir mensubiyet ilişkisi gözetilmeksizin belirli şairlerin divanlarını, şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar,¹⁷ şeklinde tasnif edilmiştir. Mecmua sınıflandırmalarına dair son görüşlerden biri olması sebebiyle biz de bu sınıflandırmayı incelemeyi uygun gördük.

1. Buna göre birinci sırada olan mecmualar, farklı nazım şekillerinde oluşturulmuş olan kitaplardır. Bu mecmualarda Gazel, Kaside, Müstezad, Murabba, Muhammes gibi nazım şekilleriyle ya da Beyit, Matla, Mısra, gibi şekillerden biriyle oluşturulmuş şiirler görülebileceği gibi, farklı şekiller kullanılarak yazılmış şiirlerin bir araya getirildiği mecmualar da olabilir.

Bu tür mecmualarda ele alınması gereken husus sadece şekildir. Mecmuayı inceleyen araştırmacılar, bu eserleri, öncelikle şekli açıdan inceleyecektir.

Bir şairin bu mecmuaya dahil edilme sebebi sadece kullandığı şekil ise, şairin bu şekli ne sıklıkta kullandığı ve niçin bu şekli tercih ettiği, kullandığı şeklin anlatımına etkisi, bu şeklin her konuda yazılmış olan şiirleri için geçerli olup olmadığı sorulması gereken sorulardandır.

2. Bu sınıflandırma şekillerinden ikincisi olan “şiirlerin konularına göre oluşturulan şiir mecmuaları” Tematik mecmualar olarak da adlandırılmaktadır. Tematik mecmualar Tarih, Na’t, Münacat, İlahi, Medhiye Mersiye, Muammâ, Şehrengiz, Lügaz mecmuaları

¹⁶ Kılıç, A. (2012). *Mecmûa Tasnifine Dair*, İstanbul: Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay. 75-113

¹⁷ Gürbüz, M. (2012). *Şiir Mecmuaları üzerine bir Tasnif Denemesi*, İstanbul: Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay. 97-112

şeklinde olabileceği gibi, birbirinden farklı konuları içeren şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar şeklinde de görülebilmektedir. Bu tür mecmuaların özelliği, ele aldıkları konulardır. Bu konu mecmuanın temasını oluşturan esas unsurdur.

Tematik mecmualar incelenirken mecmuanın konusuyla derlendiği dönem arasındaki ilişki, derleyeni bu konuyu işlemeye iten sebepler, konunun günümüze yansımaları, konunun tarihi, kültürel ve sosyal boyutları, ele alınan konunun toplum üzerindeki etkileri gibi unsurlar gözönünde tutulmalı ve incelenen tema bir çok açıdan ele alınmalıdır.

3. Nazire Mecmuaları, bazı şairlerin şiirlerine yazılmış olan nazirelerden oluşmaktadır. “Kelime olarak, benzetilerek yapılan davranış, söz anlamına gelen nazire, edebiyat terimi olarak bir şairin manzum eserine, daha ziyade gazeline, başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede yazılan şiir demektir.”¹⁸

Nazireler, şairlerin sevdikleri başka bir şairin, beğendiği bir şiirine benzeyen şiir yazabilme sanatıdır. “Aslıyla bu özellikleri dışında bir benzerliği olmayan nazireler bazen aslından üstün bir hale gelebilir. Taklit ile ilgisi olmayan nazireler, şiirine nazire söylenen şaire karşı yapılmış bir “cemîle” dir.¹⁹ Nazireler için “cevap” kelimesinin kullanıldığı da görülmektedir. Agah Sırrı Levend, sevdiği bir şairin eserinin konusunu değil, kullandığı vezni, biçim ve esasını ele alan ve bu şekilde benzer bir eser meydana getiren başka bir şairin, sevdiği üstadına bir cevap vermiş olduğunu belirtir.²⁰

“Cevap” kelimesinin nazireyle eşdeğer tutulması, tartışmalı bir konudur, gazel, kaside ve diğer nazım şekilleriyle yazılmış olan şiirlere yapılan nazireler için de kullanılan bu kelime, özellikle mesnevilere yazılan nazireler için tercih edilmektedir.²¹

Nazire mecmuaları kendi içinde oluşturulma şekillerine göre farklılık gösterebilir. Bu mecmualardan biri Aydınî Visâlî’nin altmış bir gazeli ile bir murabbainı ihtiva eden bir nazire mecmuasıdır. “Mevcut nazîre mecmuaları “vezin, kafiye ve redif” esasına göre tertip edilmiştir. Halbuki söz konusu mecmua, kendisine nazire yazılmış olan “model şiir” esasına göre düzenlenmiştir.”²²

¹⁸ İsen M., vd. (2006). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yay. 262

¹⁹ Levend, A. Sırrı, a.g.e. 70

²⁰ Levend, A. Sırrı, a.g.e. 71

²¹ Köksal, M. Fatih, (2003). *Nazire Kavramı ve Klasik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı*, Ankara: Diriözler Armağanı, Bizim Büro Basımevi. 218-220

²² Mermer, A. (2006). *Türkî-i Basît ve Aydınî Visâlî’nin Şiirleri*, Ankara: Akçağ Yay. 26

4. Mensubiyet esasına göre hazırlanan mecmualarda dikkate alınan en önemli nokta, şairleri mecmuaya dahil edilen şairlerin, aynı zümreye ait olmaları yada aynı coğrafyada yetişmiş olmalarıdır. Bu zümre bir meslek grubu olacağı gibi bir tarz yada tarikate mensup şairlerin oluşturduğu grup da olabilir. Bu tür mecmualar aynı görüşe ait şairler tarafından yazılan şiirlerden oluşabilir ya da bir tarikat yada meslek özelliklerini anlatan şiirler içerebilir. Böyle durumlarda mecmua, mensubiyet esasına göre hazırlanan mecmualar ile Tematik mecmualar arasında ince bir çizgide yer alabilir.

Mecmuanın hangi sınıflandırmaya dahil olduğu sorusu yine yapılacak ayrıntılı araştırmalar sonucu cevaplandırılabilir. Mecmuanın içeriği, oluşum şartları, derleyenin kimliği, yazıldığı dönem hususiyetleri gibi unsurlar incelenerek mecmuanın türünün belirlenmesi mümkündür.

5. Herhangi bir husus belirlenmeden oluşturulan mecmualarda, şekil içerik, konu yada mensubiyet gibi herhangi bir unsur gözetilmez. Bu tür mecmualarda farklı şairlerin, derleyenin zevkine, hayat tarzına göre seçilmiş olan şiirleri bir araya getirilmiştir. Bu mecmualar herhangi bir özelliğe göre sınıflandırılmadığı için, içinde her türden şiiri bulmak mümkündür. Böyle düşünüldüğünde bu tür mecmuaların en çok faydalanılması gereken mecmualar olduğu anlaşılmaktadır.

İçeriğinde tam olarak hangi tür şiirlerin barındırıldığı bilinmediği için sürpriz niteliği taşıyan bu eserler, farklı türleri inceleyen her araştırmacının başvuracağı önemli bir kaynak niteliğindedir.

Mecmualar incelenirken unutulmaması gereken önemli bir husus da bu eserlerin birçok bilim dalıyla birlikte düşünülmesi gerekliliğidir. Mecmua inceleyen bir araştırmacı, tarih, tıp, hukuk, ziraat, coğrafya, felsefe, ilahiyat gibi birçok alanla içiçe çalışacaktır. Bir şiirin tarihi yapısı yada içeriğinde kullanılmış olan bir kelimenin menşei, araştırmacıyı bu alanlara yöneltecektir. Bu yüzden mecmualar sadece edebiyat alanına aitmiş gibi düşünülmemeli, bir çok bilim dalına ait olup da kaybolmuş yada unutulmuş bilgilerin önemli kaynaklarından biri olduğu unutulmamalıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RAVZATÜ'L-EŞ'AR ADLI MECMUAYA DAİR TESPİTLER

1.1. RAVZATÜ'L- EŞ'AR ADLI MECMUANIN TAVSİFİ

İncelediğimiz eser, *Ravzatü'l-Eş'ar* adını taşımakta olan bir mecmuadır. Mecmua ilk defa Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan tarafından “*Hindistan’da Gelişen Türk Edebiyatı*” adlı çalışmasında tanıtılmıştır. Mecmua, Hindistan’ın Haydarâbâd şehrinde bulunan Oriental Manuscripts kütüphanesinde 1322 numarada yer almaktadır. Anadolu ve Azeri Edebiyatı’nın önemli şairlerinden alınmış şiirlerin yer aldığı bu mecmua bu iki kültürü bir araya getiren önemli bir kaynak durumundadır.

Mecmuada yer alan şiirler 13. yy ile 19. yy arasında yaşamış şairlere aittir. Beş yüzyıla yayılan uzun bir dönem içinde yazılmış olan bu şiirler dönemi tanıma açısından da büyük önem arz etmektedir. *Ravzatü'l-Eş'ar*’da yer alan şairlerin yaşadığı dönem göz önünde tutulduğunda mecmuanın 19. yy da istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Eser rika hatı ile kâğıda yazılmış olup, Prof. Dr. Ali Fuat Bilkan’ın belirttiğine göre 31.5x21; 20.5x14.3 ölçülerindedir. Eserdeki başlık, mahlas ve cetveller kırmızıyla gösterilmiştir. Eseri tertip eden kişi hakkında herhangi bir bilgi ya da ayrıntıya rastlanmamıştır. Mecmuada varak numaraları yerine sayfa numaraları kullanılmış olup, incelemede de bu sistem takip edilmiştir. Bu durum mecmuanın yakın bir dönemde tertip edildiğini doğrulayıcı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mecmua, Nesîmî’nin Tevhid türünde yazılmış bir gazelinin,

Ey münâdi ey müdellel ey nidâ-yı tâ vü hâ

Ey ki yetmiş yedi harfün istivâsı kâf hâ

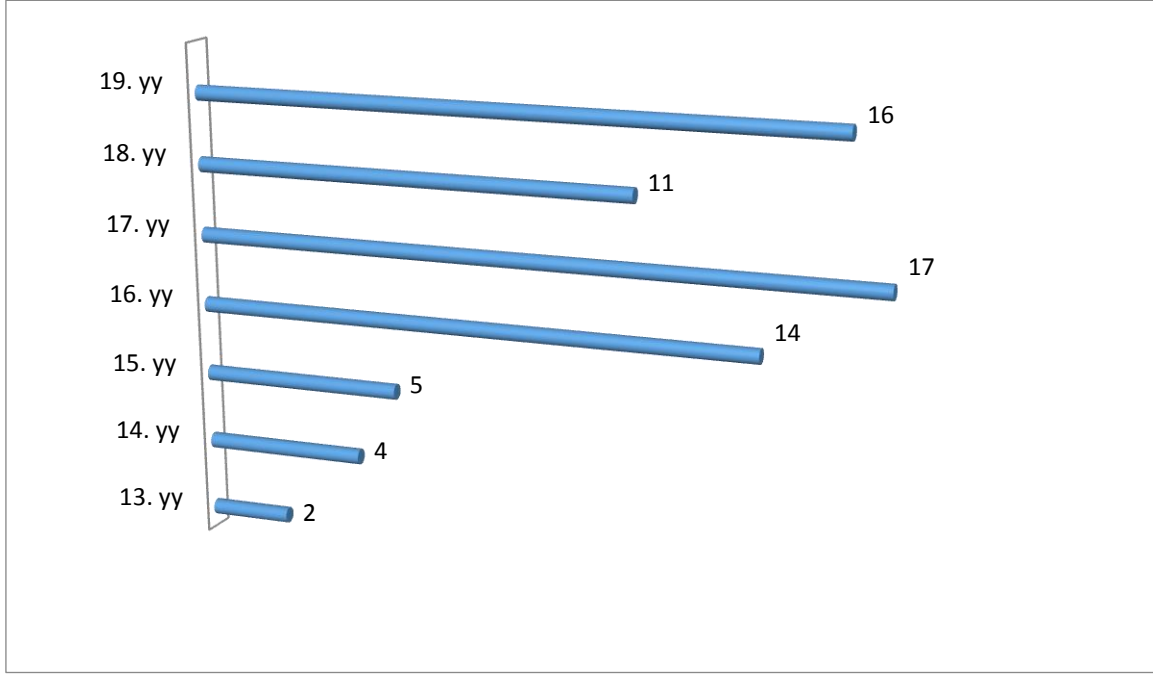
beytiyle başlamakta, Azbi’nin gazelinin,

Ekl-i şürbi hûn-ı miḥnetdür mişâli ‘Azbinûn

Raḥat-ı ḡam ağlamak oldu ḡidâsı bûlbûlûn

beytiyle bitmektedir.

Mecmuada 13.yy ile 19. yy arasında yaşamış 82 şairden, hangi yüzyılda yaşadıkları tespit edilemeyenler dışında kalanların yüzyıllara göre dağılımı şu şekildedir:

Şekil 1.1. Mecmuada yer alan şair sayılarının yüzyıllara göre dağılımı

Tabloda görüldüğü gibi en çok şiir 17. , 19. ve 18. yüzyıl şairlerinden alınmıştır. Derleyen'in mecmuayı 19. yüzyılda derlediği düşünüldüğünde mecmuadaki şair seçiminde kendi dönemine yakın şairlere daha çok yer verdiği görülmektedir.

1.2. RAVZATÜ'L- EŞ'AR ADLI MECMUANIN TERTİBİ

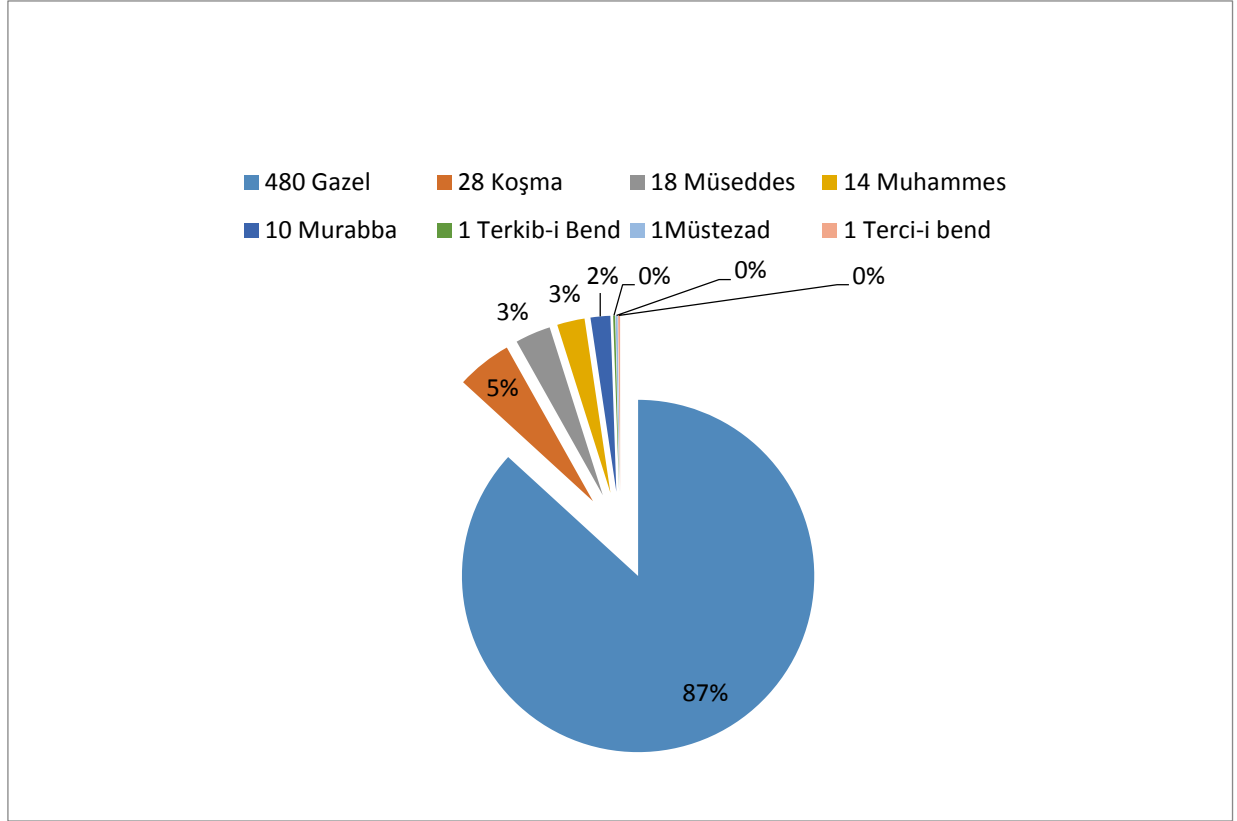
Mecmuanın ilk sayfasında yer alan “*Ravzatü'l-Eş'ar*” ismi, tac şeklinde çizilmiş bir tezhip içinde ve kırmızı hatla yazılmıştır. Ser-levha kahverengi bir çerçeveye çevrelenmiştir. Mecmuanın bazı sayfaları tamir görmüştür.

Mecmua boyunca takip edilen yazı stili değişmediği için mecmuanın tek elden yazıldığı anlaşılmaktadır. Her varakta tek çerçeve içinde iki sütun bulunmakta olup, sütunlar ortada iki cetvelle ayrılmış ve orta boş bırakılmıştır. Mahlas beyti için her iki sütunun bittiği yerde sütunları ortalayacak şekilde tek sütun tertip edilmiştir. İlk sayfadaki sütunlarda beyitler yanyana yazılmış iki mısra şeklindedir. İlk sayfada dokuz beyit yer almaktadır. Diğer sayfalar da aynı şekilde yazılmış olup, ilk sayfadan sonra gelen şiirler on sekiz ile on dokuzar satır şeklinde yazılmıştır. Nadiren on beş, on altı, on yedi satır şeklinde de görülmektedir.

Her şairin önce ismi kırmızıyla ve çerçeve içinde belirtilmiş olup, bu isimler aynı ölçülerde çizilmiş sağ, orta ve sol çerçevelerin orta çerçevesinde yer almaktadır. Şairin her şiirinin mahlası yine kırmızıyla gösterilmiştir. Şiirleri çevreleyen cetveller kırmızıyla çizilmiş olup, çift çizgi şeklindedir. Her sayfanın üst ortasında yer alan sayfa numaraları da yine kırmızıyla gösterilmiştir. Gazel dışında yazılmış olan murabba, müseddes, muhammes gibi nazım şekillerinin beyitleri ya yanyana iki mısra şeklinde, ya da ardarda sıralanmış mısralar şeklinde yazılmıştır. 201. sayfada bir derkenar yer almaktadır. Ali Rıza Paşa'nın bir şiirinin devamı olan bu derkenar şu şekildedir:

Kâbe-i kūyîñ ÷avâf itmekdeyüm şubḥ u mesâ
 Ḥūn-ı eşkimden büründüm bir kızıl iḥrâma ben
 Ka'be mi büt-ḥâne mi ṭūr-ı tecellî mi nedür
 Ḥayret-ender-ḥayretüm bu ḥâne-i evḥâma ben

Mecmuada yer alan toplam 556 şiirin çoğunluğunu gazeller oluşturmaktadır. Mecmuada yer alan diğer nazım şekilleri ve sayı değerleri şöyledir:

Şekil 1.2. Mecmuada kullanılmış olan nazım şekillerinin yüzdelik değerleri

Tablodan da anlaşılacağı gibi mecmuada en çok kullanılmış olan nazım şekli gazeldir. Mecmuada gazel dışında kullanılan murabba, muhammes, müseddes gibi şekiller daha çok Kerbelaname, Muharremiye, Duvazdeh gibi türler için kullanılmıştır.

Mecmua tematik bir mecmua olmasından dolayı Ehl-i Beyt, Kerbela hadisesi ve Alevi-Bektaşî şiirleri üzerine kurulmuştur. Mecmuada 82 şaire ait toplam 556 şiir yer almaktadır.

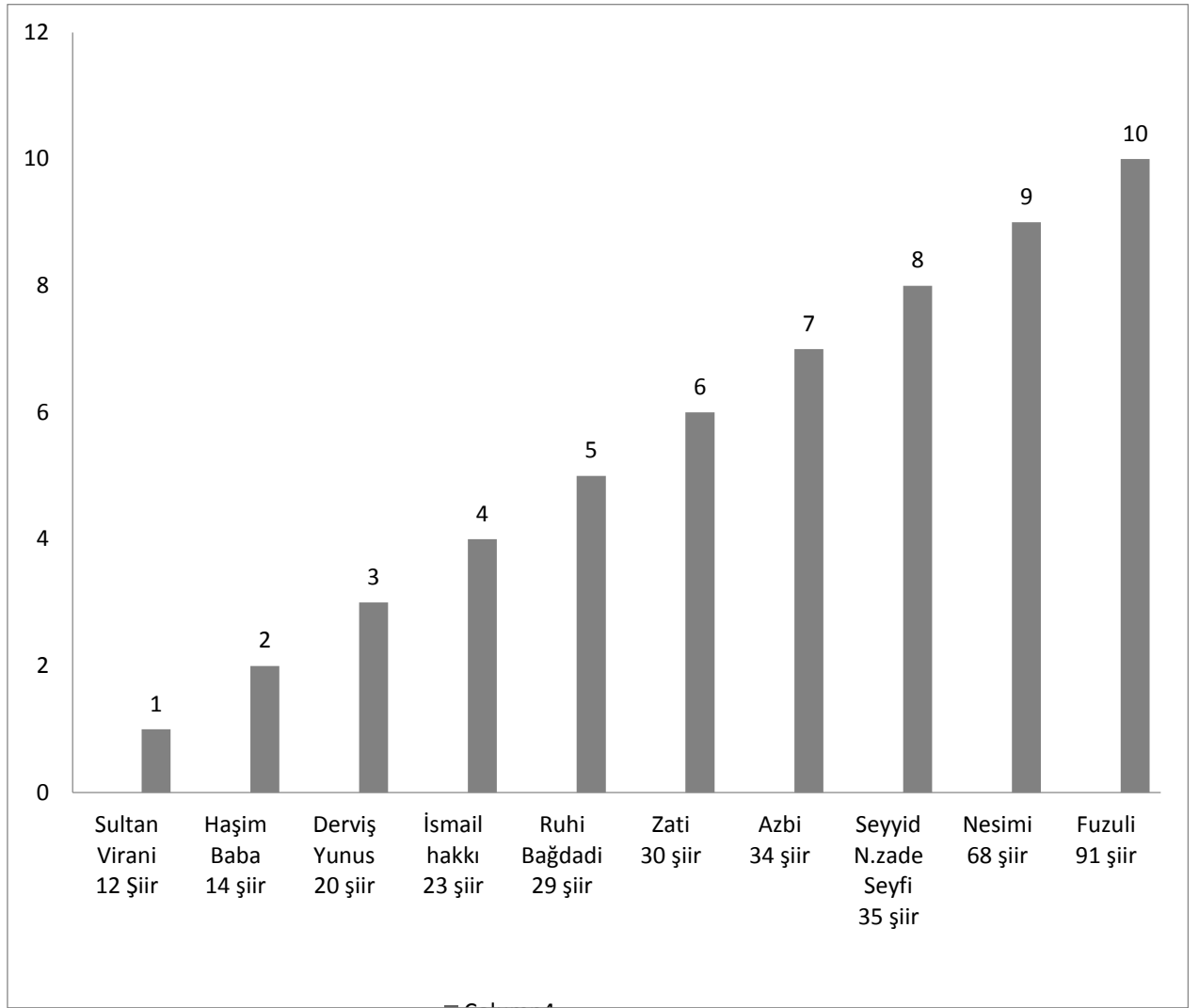
Çizelge 1.1. Mecmuada yer alan şiirlerin şairlere göre dağılımı

Abdal Musa	1	Gâlib	1	Muhibbî	3	Sultan Virânî	12
Akif Paşa	2	Gaybî	1	Nakşî	1	Şâhî	1
Ali Rıza Paşa	3	Gaygusuz	3	Nasuhî	1	Şem'î Baba	10
Ârif	2	Hâfız	1	Musahib Ka-	1	Şeyh Attar	1
Azbî	34	Hâfız	1	dın	68	Şeyh Derûnî	1
Câhidî	1	Hâkî	10	Nesîmî	3	Şeyh Oğlan	1
Cemâlî	2	Hanîfî	1	Niyazi Mısrî	1	Şeyh Sâfî	4
Cevâbî	2	Hasan Dede	1	Perişân Baba	1	Şeyh Vâkî	1
Dertli Baba	10	Hâşim Baba	14	Pertev Paşa	1	Taceddin	1
Derviş Yunus	20	Hatâyî	8	Pertevî	4	Velî	2
Ecrî Baba	8	Hazînî	1	Pir Sultan	4	Turâbî Baba	2
Edhemî	1	Himmet	1	Ragıp Paşa	2	Uğurlı Han	1
Ehlî	1	Hüsni	1	Ramiz Paşa	29	Ümmî Sinan	3
Emînî	2	İbrâhim	1	Rûhî Bağdâdî	1	Vahdetî	1
Emir Sultan	1	İsmail Hakkı	23	Sâdıkî	2	Vehhâbî	1
Esad Efendi	1	İzzet Molla	11	Safvet	6	Zahmî	30
Eşref-i Rûmî	2	Kadı Baba	4	Selâmî	1	Zâtî	10
Fasihî	1	Kemâl Paşa	1	Senâyî	35	Zekâî	1
Fehim	8	Konevî	1	Seyyid Ni-	10	Zihnî	1
Fuzûlî	91	Merâmî	1	zamzâde	3	Ziyâ Paşa	
Gafurî	4	Mir'atî Baba	10	Sezâyî	2		
				Sultan Murâd			
				Sultan Selîm			

Bu şairlerden ikisi aynı ismi (Hâfız) taşımaktadır. Mecmuanın farklı yerlerinde şiirleri bulunan ve ayrı tarzlarda olan bu ismin iki ayrı Hâfıza ait olduğu düşünülmektedir.

Mecmuada sayıca en çok şiiri bulunan şair, Fuzûlî'dir.

Fuzûlî'den sonra mecmuada en çok şiiri bulunan şairler ve şiir sayıları şu şekildedir:

Şekil 1.3. Mecmuada en çok şiiri olan on şair ve şiirlerinin sayı değerleri

Tablodan da anlaşılacağı gibi mecmuada en çok şiiri bulunan şairler, Alevi-Bektaşî kültürüne yakın isimlerdir. Bu şairlerden üçü “yedi ulu ozan” olarak bilinen Fuzuli, Nesimi ve Sultan Virânî’dir. Bu üç şair dışında kalan Haşim Baba, Azbi, Seyyid Nizamzade Seyfi gibi isimler de yine Alevi-Bektaşî kültürüne yakın şairler olarak bilinmektedir.

1.3. RAVZATÜ'L-EŞ'AR'I DİĞER MECMUALARDAN AYIRAN BELLİ BAŞLI ÖZELLİKLER

Çalışmamızın konusu olan *Ravzatü'l- Eş 'ar* adlı mecmua, içinde bulunan şiirlerin içeriği, şiirlerde kullanılan tür ve şekiller ve şairlerin özellikleri açılarından önem arzeden bir eserdir. Mecmuayı diğer mecmualardan ayıran temel özellikleri üç ana başlık altında incelemek mümkündür:

1.3.1. Tematik Bir Mecmua Olarak Ravzatü'l-Eş'ar:

Tarih içerisinde yaşanmış olan ve unutulmayacak kadar derin izler bırakan hadiseler bir süre sonra toplumun tamamı tarafından kabul görür ve aynı acıda birleşen insanlar bu tür olayların tekrar yaşanmaması için yaşanan acıyı unutmama ve sık sık anma yoluna gider.

Mecmuanın ana teması olan Ehl-i Beyt Sevgisi ve Kerbela Hadisesi, toplumu aynı acı etrafında toplamış olan ve her dönem sıcaklığını korumuş elim bir hadisedir. Kimi zaman mezhep çatışmalarına da sebep olan bu mevzu, yaşanan döneme, ya da idari şekle göre farklılıklar göstermiştir.

Ravzatü'l-Eş 'ar Kerbela hadisesi ve Ehl-i Beyt sevgisini konu alan şiirlerin çoğunlukta olduğu bir mecmuadır. Mecmuada 13. yy'dan 19. yy'a kadar geçen bir sürede yaşamış şairlerin bu acı verici olayı konu alan şiirleri bulunmaktadır. Gazel, murabba, terci-i bend, terkeb-i bend gibi birçok şekil kullanılarak yazılmış bu şiirler, Kerbelaname, Muharremiye, Duvazdeh gibi, Kerbela hadisesi ekseninde oluşmuş türlerde yazılmıştır:

Kerbelâda yâ Muḥammed gel göreydin hâlimiz

Tâ kıyâmet ḥaşr olunca bizim için fırkatüñ (201/2)

Seyyid Nizâmzâde Seyfi (Kerbelaname)

Mülk-i bâṭın şâhıdur hem ‘ Askeri ehl-i fenâ

Hem Ḥasandur hem ‘ Alî şâḥib-livâdur sevdigüm

Nesl-i pāk-ı Muştafā vü Murtaẓādur Hāşimā

Mehdī-i şāhib-zamān Āl-i ‘ābādur sevdigüm (209/12-13)

Hāşim Baba (Duvazdeh)

Ey şehīd-i Kerbelāya ağlayan

Ağla mātemdür muharremdür bugün

Āteş-i ḥasretle sīne dağlayan

Ağla mātemdür muharremdür bugün (359/1) Sezāyī (Muharremiye)

1.3.2. Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatı Müsterekliği Bakımından

Ravzatü'l-Eş'ar

Ravzatü'l-Eş'ar, içinde Halk ve Divan Edebiyatı şairlerinin kaleme aldığı şiirleri ihtiva etmesi açısından farklı bir mecmuadır.

Mecmuada Halk Edebiyatı şairleri tarafından koşma şeklinde yazılmış Kербela konulu şiirler olduğu gibi, Divan edebiyatı şairlerince yine Ehl-i Beyt sevgisi ve Kербela hadisesi içerikli olan ve gazel, murabba, muhammes, müseddes gibi şekiller kullanılarak yazılan şiirler mevcuttur.

Mecmuada yer alan Abdal Musa, Dertli Baba, Emini, Gaygusuz, Mir'atî Baba, Pîr Sultan, Seyyid Nizâmzâde Seyfî, Sultan Virâni, Şâhî gibi birçok şair, şiirlerini, Halk Edebiyatı nazım tür ve şekilleriyle kaleme almışlardır.

Muḥammed ‘Alīnūñ kıldığı da‘vā

Yok meydānı degül var meydānıdur

Muḥammed kırklara niyāz eyledi

Er meydānı degül kār meydānıdur (162/1) Abdal Musa Sultan

Senüñ dervişlerüñ yanar yakılır

Kaṭarımız on iki imama kaṭılır

Bunda yezîdlere la' net okınur

Gel dinim imanım imam Hüseyn

(163/3) Pîr Sultan

Varma Yezîdüñ yanına

Çarhı toḳınur tenüñe

La' net Yezîdüñ cānına

Cān Muḥammed ' Alīnūndür

(216/8) Hatâyî

Mecmuada şiirleri bulunan Fuzûlî, Ruhî Bağdâdî, İzzet Molla, Hatâyî Sultan, Fehim, Ziya Paşa gibi Divan Edebiyatı şairleri, muhammes, gazel, müstezad vb. şekilleri kullanarak, Ehl-i Beyt ve Kerbelâ hadisesini anlatmışlardır.

Yakdı vücûdını ğam-ı zulmet-serây-ı dehr

Ey şem'-i bezm-i bâr-geh-i kibriyâ Hüseyn

(303/4) Fuzûlî

Göñül mâh-ı muḥarremdür kanı feryâd u efġānuñ

Niçün virmez cihânı seyle eşk-i çeşm-i giryānuñ

(81/1) Ruhî Bağdâdî

Yezîdler kıydılar Āl-ı resûluñ saçdılar hūnın

Anıñcün cûş iden cānım Hüseyn-i Kerbelādandur

(171/3)

Seyyid Nizāmzāde Seyfi

Mecmuada yer alan bazı şairler, Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı tür ve şekillerinden her ikisini de kullanarak şiirler yazmışlardır. Seyyid Nizamzade Seyfi, Sezayi, Sultan Virani, Mirati Baba, Hatâyî, Gaygusuz, Dertli Baba bu şairlerden bazılarıdır. Aşağıda

Hatâyî'nin Halk ve Divan Edebiyatı şekilleriyle yazılmış iki şiirinden birer bölüm verilmiştir:

Varma Yezîdüñ yanına

Çarhı toqınur tenüñe

La' net Yezîdüñ cānına

Cān Muḥammed ' Alīnūñdür

(216/8) Hatâyî

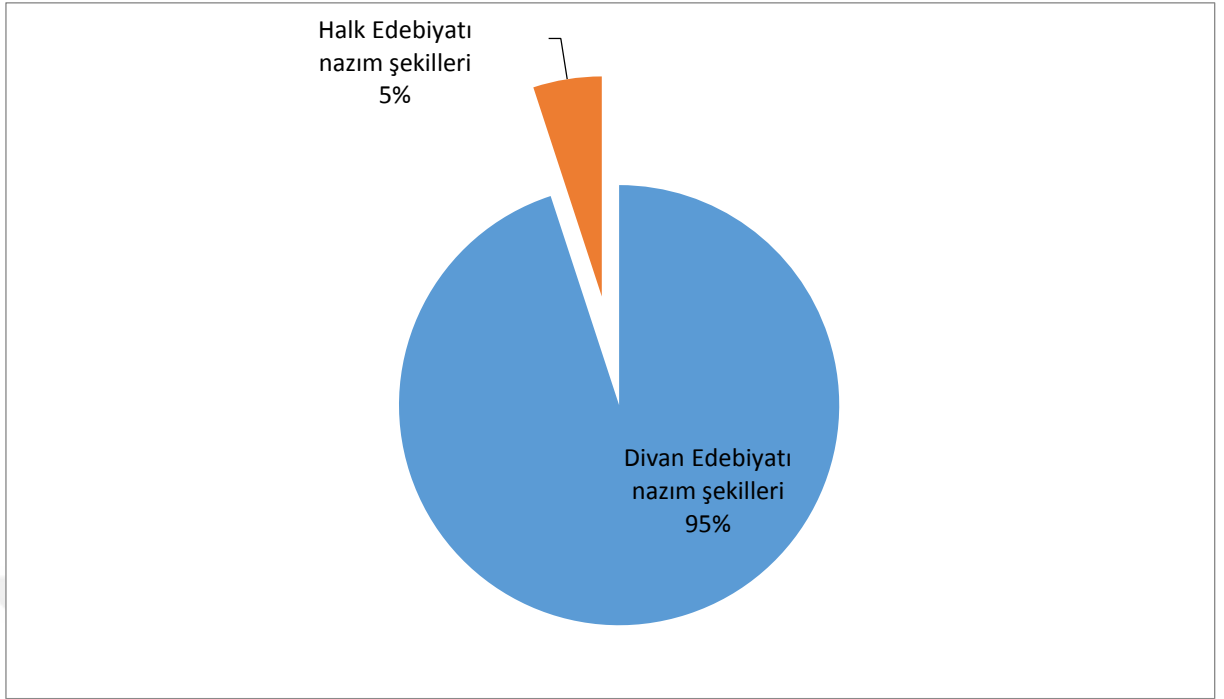
Men Ḥasan ḥulḫ-ı Rızānuñ bir muḥibb-i āliyem

Ḥamdulillah kim ḥasedle kibr idenden ḥāliyem

Şāh Ḥüseyn-i Kerbelānuñ baş açık abdālıyam

Ḳıblegāhımdur Muḥammed secdegāhımdur ' Alī

(217/2) Hatâyî

Şekil 1.4. Mecmuada yer alan Divan Edebiyatı nazım şekilleri ile Halk edebiyatı nazım şekillerinin yüzdelik değerleri

Mecmuada yer alan şiirlerin yüzde 95'i Divan Edebiyatı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerdir. Derleyici mecmuada yer alan şiirleri seçerken daha çok Divan Edebiyatı şiirlerini tercih etmiş olup, yüzde 5 değerinde şiiri de Halk Edebiyatı alanından seçmiştir. Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesini anlatan Duvazdeh, Kerbelaname, Muharremiye gibi türler daha çok Divan Edebiyatı şekillerinden olan gazel, murabba, müseddes, muhammes gibi şekillerle yazıldığı için mecmuanın konusu itibarıyla Divan Edebiyatı şekillerinin daha çok tercih edildiği görülmektedir.

1.3.3. Farklı Edebiyat Sahalarında Yetişmiş Şairlerin Ortak Alanı Olarak Ravzatü'l-Eş'ar

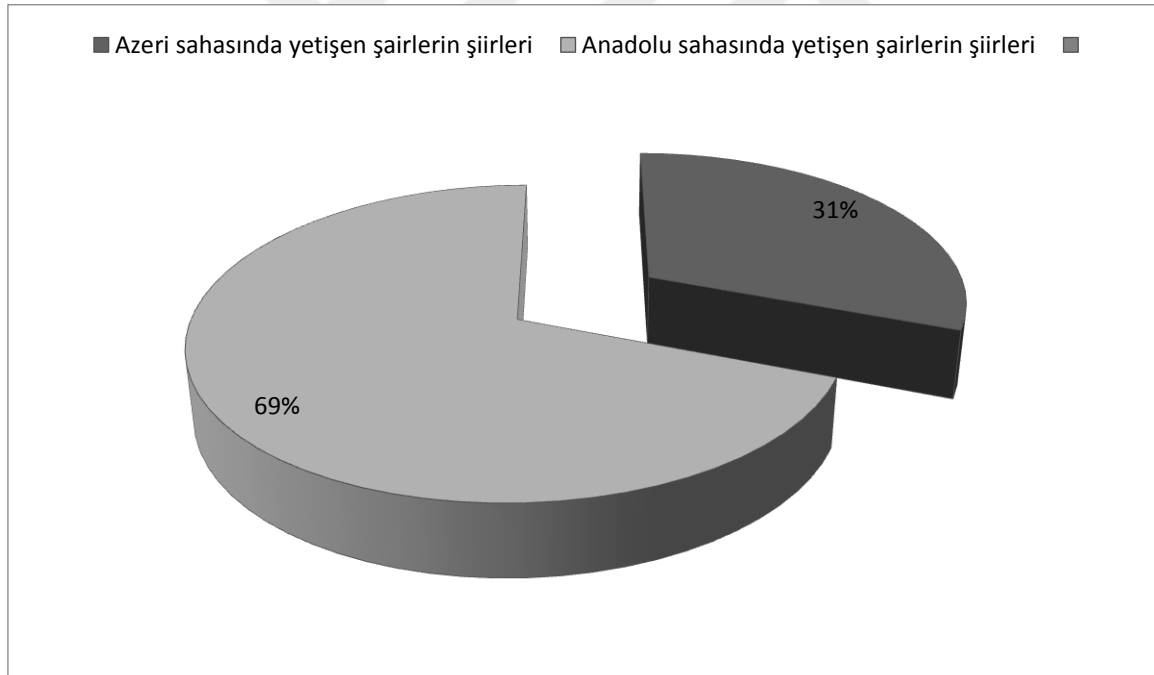
Araştırma konumuz olan *Ravzatü'l-Eş'ar* adlı mecmua 13. yy ile 19. yy arasında yaşamış şairlerin şiirlerini içermektedir. Bu şairlerden bazıları Azeri sahasında yetişmiş şairler iken, diğerleri Anadolu sahasında yetişmiş şairlerdir. Azeri sahası şairlerinden biri, Hatâyî mahlaslı Şah İsmail'dir. Erdebil'de doğmuş olan Şah İsmail, Yavuz Sultan Selim'le

Çaldıran savaşında karşı karşıya gelmiştir. Alevi-Bektaşî kültüründe önemli bir yer tutan şair, hem halk hem divan edebiyatı tarzlarını kullanarak şiirler yazmıştır.

Azeri sahasının bir diğer önemli ismi Fuzuli'dir. Fuzuli'nin Bağdat, Necef ya da Kerbela'da doğmuş olduğuna dair ihtilaflar vardır. Anadolu sahasında da büyük şairler arasında yer alan Fuzuli, *Hadikatü's Süeda* adlı meşhur eserinde Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilişini anlatmıştır.

Azeri sahasında yetişmiş şairlerden bir diğeri de Nesîmî'dir. Bağdat civarında doğmuş olan Nesîmî Hurufiliği benimsemiştir. Derisi yüzülerek öldürüldüğü bilinen Nesîmî, Alevi-Bektaşî şairlerince 'Şâh-ı Şehîdân' olarak anılmaktadır.

Bir diğer Azeri sahası şairi de Şeyh Sâfi'dir. Şah İsmail'in atası olan Şeyh Sâfi'nin kurduğu Erdebil Tekkesi, Alevi-Bektaşî kültürünün yayılmasında büyük rol oynamıştır.

Şekil 1.5. Anadolu ve Azeri Edebiyatı sahalarında yetişen şairlerin mecmuadaki şiirlerinin yüzdelik değerleri

Mecmuada yer alan şiirlerin üçte biri Azeri sahasında yetişen şairlere aittir. Azeri sahasının önemli şairlerinden olan Fuzûlî, Nesîmî, Hatâyî gibi şairlerce yazılmış bu şiirlerin geneli Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesini konu almaktadır. Mecmuada yer alan bazı şiirlerin, şairlerin divanlarında yer almayışı da mecmuaya ayrı bir önem katmaktadır.

Mecmuada şiirleri yer alan ve divanları incelenen şairler ile bulunamayan şiir sayıları şu şekildedir:

Nesîmî: 33, Sultan Virânî: 5, Rûhî Bağdâdî: 1, Pir Sultan:1, Seyyid Nizamzade Seyfi: 7, Haşim Baba: 2, Hatayî: 2, Fuzûlî: 1, Zâtî: 13, Selâmî: 1, Gaygusuz:1, Ümmî Sinan: 1, Arif: 1, Muhibbî: 2, Fehim: 3, Sultan Murad: 1, Ragıp Paşa: 2, Şem’î Baba: 6, Ecrî Baba: 3, Ziya Paşa: 1, İzzet Molla: 10, Himmet:1, Divanlarda ve diğer kaynaklarda yer almayan bu şiirler metinde dipnot olarak belirtilmiştir.

1.4. DERLEYİCİNİN ŞAİR SEÇİMİNDE BELİRLEDİĞİ ÖLÇÜTLER

İncelediğimiz mecmua 19. Yüzyıl sonlarında derlendiği düşünülen bir eserdir. Bu dönem Alevi-Bektaşî topluluğunun devlet içindeki konumu açısından farklı bir dönemdir.

Bir yandan 1826’da Osmanlı Bektaşî Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasıyla kendilerini yalnız ve korumasız hisseden Bektaşîlerin varlığı, diğer yandan Doğu Anadolu’da cereyan eden Alevi-Sünnî çatışmaları, devlet içinde halkın farklı hisler ve davranışlarda bulunmasına sebep olmuştur. Bu dönemle ilgili yapılmış olan araştırmalardan birinde incelenmiş olan resmi tutanaklar şu şekilde kayda geçmiştir:

“18 Cemaziyelevvel 1316/ 4 Ekim 1898 tarihinde Akçadağ kazası Dümüklü köyünde Sünniler ve Aleviler arasında vukubulan mukatele hakkında adlî tahkikat yapılmasından vazgeçilmesi, Nazır’ın tezkiresiyle emrediliyor.”²³

Dönemin bu karışık yapısı, edebi eserlere de yansımıştır. Bu sebeple, elimizdeki mecmua, Sünnî-Alevî birlikteliği açısından dikkate değer bir eser özelliği taşımaktadır. Mecmuada hem Sünnî hem de Alevî şairlerin bir arada verilmesi, Sünnî şairlerin Hz. Ali sevgisi ve Kerbela olaylarını anlatan şiirlerindeki hissiyatı, bu birlikteliğin koparılmaz bağlarla yüzyıllar boyunca sağlanmış olduğunun göstergesidir.

Mecmuada 13. yy dan 19. yy a kadar yaşamış 82 şair bulunmaktadır. Şairlerin kimliği ve mecmuada yer alan şiirleri incelendiğinde derleyenin bu şairleri seçerken özel bir itina gösterdiği anlaşılmaktadır. Alevi-Bektaşî kültürünün önemli şairlerinden olan ve

²³ Ortaylı, İ. (1999). *Alevilik, Nusayrilik ve Bâb-ı Âli; Türkiye’de Aleviler, Bektaşîler, Nusayriler*, İstanbul: Ensar Neşr. 43

“Yedi Ulu Ozan” olarak tanınan şairlerden Yemînî dışında kalan altı şair mecmuada yer almaktadır. Mecmuada bu ozanlardan olan Nesîmî’nin 68, Fuzûlî’nin 91, Hatâyî’nin 8, Virânî’nin 12, Pir Sultan Abdal’ın 4, Himmet’in 1 şiir olmak üzere toplam 184 şiir bulunmaktadır.

Kalenderiyye, Haydariyye ve Bektaşîyye gibi Şii meşrepli tarikatlara mensup şeyhlerle onların halife ve dervişlerine baba denildiği²⁴ bilinen bir gerçektir. Mecmuada “Baba” lakabıyla şiirler yazmış 8 şair bulunmaktadır.

Bu şairlerden Haşim Baba’nın 14, Şem‘î Baba’nın 10, Dertli Baba’nın 10, Mir‘atî Baba’nın 10, Turabi Baba’nın 2, Perişan Baba’nın 1, Ecri Baba’nın 8, Kadı Baba’nın 4, Kaynaklarda Baba lakabıyla tanınıp, mecmuada sadece ismiyle geçen Azbi’nin 34 şiiri olmak üzere toplam 93 şiir bulunmaktadır.

Ayrıca Alevi-Bektaşî kültürünün önemli bir ismi olan ve “Hz. İmam Zeynel Abidin soyundan”²⁵ olduğu belirtilen Seyyid Nizamzade Seyfî’nin mecmuada 35 şiiri yer almaktadır. Mecmuada yer alan birçok şairin Alevi-Bektaşî kültürüyle bir yakınlığı olduğu görülmektedir. Bu şairlerden bir diğeri de Ruhi Bağdadî’dir. Mecmuada 29 şiiri yer almış olan Bağdadî’nin bu yakınlığı kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

“Biz Resûl’e ümmet On iki imāma tâbi’üz

Sînede îmānımız hubb-ı Emîrû’l-Mü’minîn

diyen Ruhî, İmam-ı A’zâmın mezhebiyle iftihar etmekte, Ehl-i beyti de sevmektedir.”²⁶

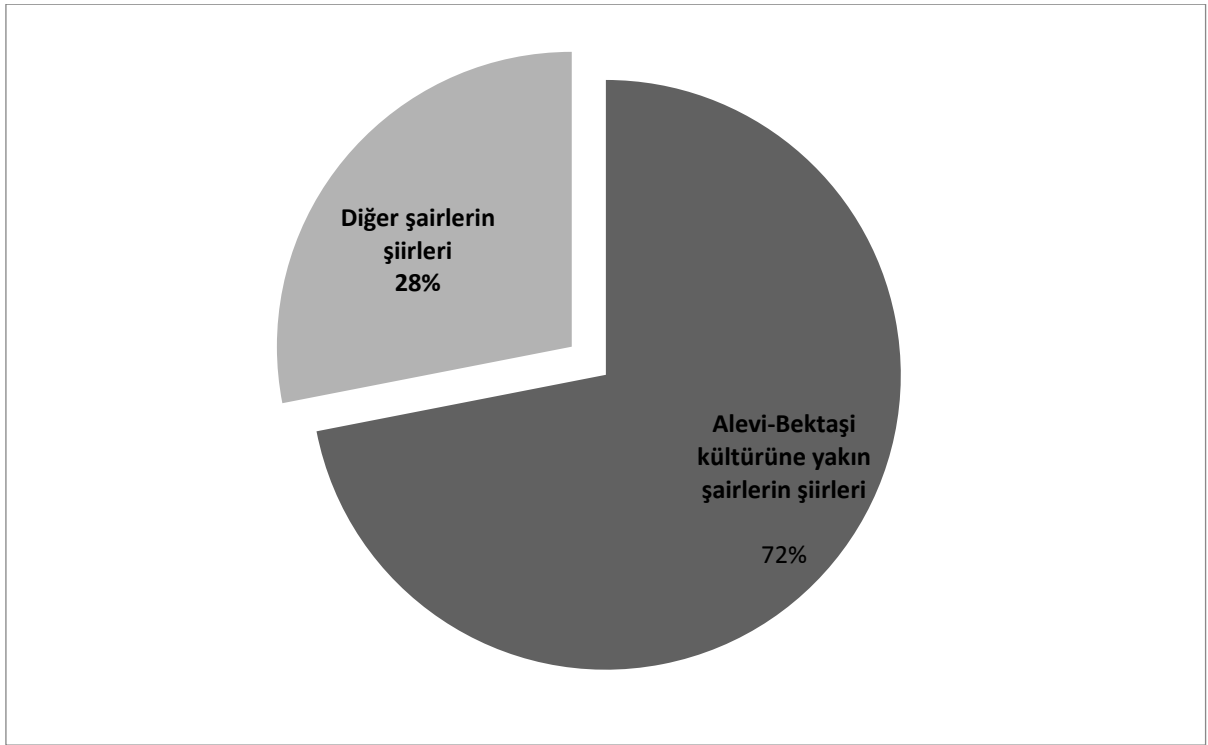
Mecmuada 400 e yakın şiirin Alevi-Bektaşî anlayışını benimseyen şairlerce yazıldığı anlaşılmaktadır. Eserde 556 şiirin yer aldığı düşünüldüğünde bu sayının mecmuanın kapsamı açısından küçümsenmeyecek bir sayı olduğu görülmektedir.

Bu durum mecmuayı derleyen kişinin Alevi-Bektaşî kültürüne özel bir ilgisi olduğu hakkında bir fikir verdiği gibi, mecmuanın hazırlanması aşamasında da bu hususa dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

²⁴ İsmailhakkıaltıntas.com

²⁵ Vaktidolu, A. A. Atalay, (2007). *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı ve Divanından Seçmeler*, İstanbul: Can Yay. 9

²⁶ Ak, C. (2001). *Bağdatlı Rûhî Divanı*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi. 21

Şekil 1.6. Alevi-Bektaşî kültürüne yakın şairler ile diğer şairlerin şiirlerinin mecmuadaki oranları

Tablodan da anlaşılacağı gibi mecmuadaki şiirlerin yüzde 72'si Alevi-Bektaşî kültürüne yakın şairlerin şiirlerinden oluşmaktadır. Bu durum, derleyicinin şair seçimindeki hassasiyetini göstermek açısından önem arz etmektedir. Derleyici daha çok Alevi-Bektaşî kültürüne yakın şairleri seçerek ele aldığı konunun en iyi şekilde dile getirilmesini sağlamıştır.

2. MECMUANIN KONUSUNA DAİR TESPİTLER

2.1. RAVZATÜ'L-EŞ'AR'IN KONUSU EHL-İ BEYT VE KERBELÂ HADİSESİ²⁷

Ravzatü'l-Eş'ar'ın, genel anlamda tematik bir mecmua olması ve Alevi-Bektaşî şiirlerini ihtiva etmesi açısından önemli bir eser olduğu söylenebilir. Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisi, Kerbela olayları gibi konuları içeren mecmuayı daha iyi incelemek ve şiirleri anlamak için bu mevzuları açıklamak yerinde olacaktır.

2.1.1. EHL-İ BEYT

Arapça “ehl” ve “beyt” kelimelerinden oluşan Ehl-i Beyt terkibi sözlüklerde, ev halkı, familya, hanedan, sülale²⁸ anlamlarına gelmektedir. İslamiyetin kabulünden sonra Peygamber Efendimizin ev halkı için kullanılmış olan bu tamlamayla, ev halkından kimlerin kastedilmiş olduğuna dair çeşitli ihtilaflar mevcuttur. Sünni ve Şii âlimlerin bazı ayet ve hadisleri farklı yorumlamalarına dayanan bu ihtilaflar, her iki ulema ve mezhebin Ehl-i Beyt anlayışına dair farklı fikirler geliştirmelerine sebep olmuştur.

Bir rivayette Peygamber Efendimiz, bütün hanımlarının odalarını dolaşıp onlara “Allah’ın selamı üzerinize olsun ya Ehl-i Beyt” şeklinde hitap etmiştir. Bu rivayeti esas alan bazı İslam âlimleri Peygamber Efendimizin tüm hanımlarının Ehl-i Beyt’e dahil olduğu görüşünü benimsemiştir.

Hadis şeklinde nakledilmiş olan kimi rivayetlere göre ise Ehl-i Beyt efendimizin ashabıdır. Başka bir rivayette Peygamber Efendimizin sahabilerinden ve sadaka almaları

²⁷ Ehl-i Beyt ve Kerbela hadisesi bölümleri hazırlanırken şu çalışmalardan faydalanılmıştır:

Öz, M. (1994). *Ehl-i Beyt* İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, X, 498-501

M. Öz, “Kerbela” a.g.e. XXV, 271-272

Gölpınarlı, A. (1979). *On İki İmam*, İstanbul: Der Yay. 60-77

Özdemir, İ. (2014). *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Ankara: Kripto Yay. 29-31

Albayatı, H. (2014). *Kerbela Mersiyeler-Ağıtlar*, Ankara: Kültür AjansYay. 2-43

Özkırımlı, A. (1985). *Alevilik-Bektaşilik ve Edebiyatı*, İstanbul: Cem Yay 9-10

Öztelli, C. (1997). *Bektaşî Gülleri*, İstanbul: Özgür Yay.71-72

Arslan, M., Erdoğan, M. (2009). *Kerbela Mersiyeleri*, Ankara: Grafiker Yay. 8-41

And, M. (2002). *Ritüelden Drama*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.17-29

²⁸ Parlatır, İ. (2012). *Fuzulî Türkçe Divan*, Ankara: Akçağ Yay.

haram kılınmış olan Ebu Talip, Akıl, Cafer ve Abbas'ın ailesinden olanlarla Abdullah b. Mesud ve Selman-ı Farisi gibi önemli sahabiler de Ehl-i Beyt kapsamındadır.

İslam âlimlerince yorumlanmış olan bir başka görüşe göre ise Sünni âlimler Ehl-i Beyt tabirinin içine peygamber efendimizin bütün çocuklarını, torunlarını, amcalarını kısacası tüm akrabalarını dahil etmiştir.

Sünni ve Şii âlimler tarafından farklı yorumlarla açıklanan bir diğer husus da Kuran-ı Kerim'de Şûra 42/23 te geçen "kurba" kelimesidir. Sünni âlimler "kurba" kelimesinin yakınlık, yaklaşma anlamına geldiğini belirtmekte ve bu ayeti,

"İşte Allah bu müjde ile iman edip iyi işler yapan kullarını müjdeliyor. De ki: "Buna karşı sizden güzel amellerle Allah'a yaklaşma hususunda sevgiden başka ücret istemem." Her kim çalışıp bir iyilik yaparsa ona o hususta daha fazla bir iyilik veririz. Çünkü Allah çok bağışlayıcıdır, güzel işlere güzel mükafatlarla karşılık verendir."²⁹ şeklinde yorumlamaktadır. Buna karşılık Şii âlimler bu ayette geçen,

"De ki "Buna karşı sizden güzel amellerle Allah'a yaklaşma hususunda sevgiden başka ücret istemem" ifadesini, "De ki sizden ancak akraba sevgisini gözetmenizi istiyorum"³⁰ şeklinde yorumlamış ve "akraba" olarak Hz. Ali, Fatma (r.a) Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i göstermiştir.

Bu yakınlığa binaen Şii anlayışına göre Peygamberimiz, Hz. Ali, Fatma (r.a) Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin "ehl-i kisâ, pençe-i âli abâ, hamse-i âl-i abâ" gibi ifadelerle anılmıştır. Yine Kur'an-ı Kerim'de geçen Ehl-i Beyt kelimesi, Sünni ve Şii âlimler tarafından farklı görüşlerin ortaya atılmasına yol açmıştır.

Ahzab Sûresi 33. Ayette Ehl-i Beyt kelimesi şu şekilde geçmektedir:

"Ey Ehl-i Beyt, Allah sadece sizden kiri uzaklaştırıp, sizi pâk, tertemiz yapmak istiyor."³¹

Sünni âlimlere göre bu ayet, sadece peygamberimizin hanımlarına özgü indirilmiştir. Ayetin öncesi ve sonrasında geçen,

²⁹ Kuran-ı kerim, Şurâ 42/23

³⁰ Özkırımlı, A. a.g.e. 32

³¹ Kuran-ı Kerim, Ahzab 33/33

“Vakarınızla evlerinizde durun da ilk cahiliyyet devrinin çıkışları gibi süslenip dışarı çıkmayın. Namaz kılın, zekât verin, Allah’a ve peygamberine itaat edin.” ifadeleriyle peygamberin hanımları kastedilmektedir. Şii âlimlere göre ise ayet nazil olurken Peygamber efendimiz eşlerinden Ümmü Seleme’nin odasındadır. Yanında da Hz. Ali, Fatma (r.a) Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vardır. Hz. Peygamber bu dört kişiyi abasının altına almış ve,

“Allah’ım bunlar benim Ehl-i Beytimdir, onları günahlarından temizle” diyerek dua etmiştir. Ehl-i Beyte mensup olan kişiler diğer müminlerde olmayan çeşitli özelliklere sahiptir. Hz. Ali ve Oniki imamın tüm peygamberlere verilen ilme sahip oldukları bilinmektedir. Bu yüce insanlar kendilerinin sahip olduğu bu ilmi halka yaymakta ve çevrelerini aydınlatmaktadırlar. Abdülbaki Gölpınarlı “*On iki imam*” adlı eserinde, On İki imamın ilmi zenginliğine ve çevrelerini bu zenginlikle aydınlatmalarına dair şunları kaydeder:

“Yahya b. Eksem İmam Muhammed’üt-Takıyy’il-Cevad’a bir kaç hadisi de sormuş, İmam bu hadislerin mevzu olduğunu, ayet-i kerimelere dayanarak, ayet-i kerimelerin hükümlerine muhalif olduklarını beyan buyurarak izah etmişlerdir.”³² Yine aynı eserde dönemin hükümdarı Me’mun, İmam Muhammed’üt-Takıyy’il Cevad’ın bir şer’i hükme yönelik verdiği izahata dayanarak,

“İçinizde bu meseleye bu çeşit cevap verecek yahut önceki soruyu o tarzda cevaplandırarak birisi var mı ? diye sormuş, cevap alamayınca da, “İşte Ehl-i Beyt halktan böyle üstün olmuştur; gördünüz işte, bunların yaşları küçük olsa bile bu, olgunluklarına engel olamıyor.” Demiştir.³³

Peygamber efendimizin torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in soyundan gelenler İslam tarihinde farklı kelimelerle isimlendirilmişlerdir. Hz. Hasan’ın soyundan gelenler “Şerif” ismiyle anılırken, Hz Hüseyin’in soyundan gelenler ise “Seyyid” kelimesiyle adlandırılmıştır.

Şerif ve Seyyidler toplumda değer gören kimseler olup toplum içerisinde farklılıkları anlaşılсын diye halktan farklı şekilde giyinmeleri ve bu kıyafetlerle dolaşmaları sağlanmıştır. Ehl-i Beyt kavramı İslam tarihinde sadece Alevilik ve Bektaşilik değil, bu tari-

³² Gölpınarlı, A. (1970). *On iki İmam*, İstanbul: Der Yay. 162

³³ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e. 161-162

katlar dışında birçok tarikatta da aynı şekilde düşünülmüş, Mevleviyye, Kadiriyye, Rifaiyye gibi tarikatler bu kavramı Şii âlimlerin anlattığı şekilde algılamışlardır.

2.1.2. KERBELA HADİSESİ

Kerbela Hadisesi sadece İslam Tarihi alanında değil, edebiyat, kültür, sosyoloji gibi birçok alanda önem arzeden ve farklı yönlerden incelenmesi gereken bir hadisedir.

Peygamber Efendimizin torunu Hz. Hüseyin ve onun ailesinden birçok insanın şehid edilmesiyle sonuçlanan bu elim vakayı öncelikle yaşandığı dönemin tarihsel olaylarını inceleyerek anlamak gerekmektedir.

Peygamber Efendimizin vefatından sonra sırasıyla Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman halife olarak ilan edilmiştir. Üçüncü Halife Hz. Osman döneminde baş gösteren huzursuzluk ve kargaşa ortamı halifenin şehit edilmesiyle sonuçlanmıştır. Hz. Osman'ın vefatıyla Hz. Ali'nin halife olması gündeme gelmiş fakat Hz. Ali'ye biat etmek istemeyen çeşitli gruplar tarafından huzursuzluk çıkarılmıştır. Hz. Ali kendisine karşı birleşen bu grup üzerine büyük bir ordu ile yürümüş ve tarihte Cemel diye bilinen savaşta galip gelerek kendisini tanımayan bu grubu bozguna uğratmıştır.

Hz. Ali'ye biat etmeyenlerden biri de o dönem Suriye valisi olan Muaviyedir. Muaviye Hz. Ali'nin bütün valileri değiştirmesi üzerine hem görevinden olmuş, hem de halife olmak isteğini gerçekleştirememiştir. Bu yüzden Hz. Aliye biat etmemiş ve ona karşı kendi çevresindekileri teşkilatlandırmıştır. Bu durumu öğrenen Hz. Ali, Suriye'ye doğru kalabalık bir orduyla harekete geçmiştir.

Rakka yakınlarındaki Suffin denen bölgede karşılaşılan iki ordudan Hz. Ali'nin ordusunun güçlülüğü anlaşılınca karşı grubun isteği üzerine savaş durdurulmuş ve her iki tarafın kabul edeceği hakemler seçilmesi ve bu hakemlerin ortaya atacağı fikirlere riayet edilmesi kararlaştırılmıştır. Fakat bu kararlara uymak istemeyen bazı grupların çıkardıkları huzursuzluklar ve hakemlerin uyuşmazlıkları sebebiyle anlaşma bozulmuştur. Ardından Muaviye kendisini halife ilan etmiş ve çevresinin kendisine biat etmesini sağlamıştır.

Hariciler adı verilen bir grubun, Hz. Ali'nin halifeliğine karşı çıkması ve çeşitli olaylar çıkarması sonucu, Hz. Ali, Muaviye ile çarpışmadan önce bu grubun üzerine yürünmesi gerektiğini düşünmüş ve kalabalık bir grupla Haricilerin üzerine yürümüştür.

Savaş sonrası Haricileri yenilgiye uğratan Hz. Ali ve ordusu, dört yüz kişi kadar Hariciyi de esir almıştır. Fakat bir süre sonra yeniden harekete geçen Hariciler Hz. Ali'ye suikast düzenlemiştir. Mülcemü'l-Murâdî oğlu Abdurrahman tarafından Kûfe mescidinde düzenlenen suikast sonucu Hz. Ali zehirli kılıçla yaralanmış, iki gün sonra da şehit olmuştur. Hz. Ali'nin şehadetinden sonra onun yerine büyük oğlu Hz. Hasan halife ilan edilmiştir. Fakat Hz. Hasan'ın halifeliği, Muaviye ve onun çevresi tarafından kabul edilmemiştir.

Muaviye zaman zaman Hz. Hasan'a haberciler gönderip uzlaşma sağlamaya çalışmış ve kendi halifeliğini kabul etmesini istemiştir. Sonunda Hz. Hasan tüm müslüman âleminin huzuru ve insanların güvenliği için Muaviye'nin teklifini kabul etmiş, halifelikten vazgeçmiştir. Buna rağmen Hz. Hasan'ın varlığını tehdit olarak gören Muaviye, Hz. Hasan'ın eşi Cu'de'yi para karşılığı görevlendirmiş Hz. Hasan'ı onun eliyle zehirlemek suretiyle öldürmüştür.

Hz. Hasan'ın şehadetinden sonra halk iki gruba ayrılmış, bir kesim Muaviye'nin halifeliğini kabul edip ona biat ederken Hz. Ali'nin diğer oğlu Hz. Hüseyin ve onun çevresindekiler bu halifeliği kabul etmemiştir. Muaviye'nin kendisinden sonra alkol ve eğlenceye düşkünlüğüyle tanınmış oğlu Yezîd'i veliaht olarak tayin etmesi de halk arasında çıkan ihtilafların artmasına sebep olmuştur.

Hz. Hüseyin Muaviye'nin ölümüyle hilafeti ele alan Yezîd'e biat etmemiştir. Bunun üzerine Yezîd, Medine Valisi Utbe oğlu Velid'i, Hz. Hüseyin'i kendisine biat için ikna etmek adına görevlendirmiş, hatta ikna edememesi durumunda onu öldürmesini istemiştir. Fakat Ehl-i Beyte saygı duyan Velid, Mervan'ın tüm kışkırtmalarına rağmen, Hz. Hüseyin'in öldürülme fikrini kabul etmemiştir. Daha önce de Hz. Ali'ye karşı olduğu bilinen Mervan'ın bu durumu Yezîd'e bildirmesi üzerine, Velid görevinden alınmıştır. Hz. Hüseyin yakınlarıyla birlikte yola çıkmış, kendisine mektup yazıp, Yezîd'e karşı birleşmek isteyen, sonradan kendilerine "Tevvabin" ismini verecek olan grubun çağrısına uyarak Irak'a doğru hareket etmiştir.

Hız. Hüseýin Kufe'ye yaklaştığında Kufe'nin Yezîd tarafından görevlendirilen yeni valisi Ubeydullah b. Ziyad, Hız. Hüseýin'in Kufe'ye girişini engellemek için bir ordu hazırlamıştır. Bunun üzerine Hız. Hüseýin ve beraberindekiler yön değiştirmiş ve bir süre sonra Kerbela'da dinlenmek üzere konaklamışlardır.

Ubeydullah b. Ziyad Kerbela'ya görevliler göndererek Hız. Hüseýin'in oraya niçin geldiğini öğrenmek istemiş, Hız. Hüseýin'in kendisine mektup göndererek davet edenlerin artık taraf değiştirdiğini ve kendisinin yanında yer aldığını belirtmiştir.

Hız. Hüseýin ve beraberindekileri öldürme düşüncesinde olan Ziyad öncelikle onların Fırat ırmağından su almalarını engellemiş ve böylelikle güçsüz düşmelerini sağlamıştır. Ardından Ziyad'ın komutan olarak görevlendirdiğı Ömer bin Sa'd başkanlığında büyük bir grup, Hız. Hüseýin ve beraberindekilere karşı harekete geçmiştir.

Hız. Hüseýin savaşmak istemediğini ve Yezîd'le görüşmek istediğini söylerse de bu isteği kabul edilmemiştir. Muharrem'in onuncu günü başlayan savaş çok eşit olmayan şartlarda sürmüştür. Hız. Hüseýin ve beraberindekiler 72 kişilik küçük bir grup olup, günlerdir susuzluktan bitkin hale gelmiştir.

Bu şartlarda savaşmaya çalışan Hız. Hüseýin ve yakınları bir süre sonra savaşamaz hale gelmiş ve savaş bir katliama dönüşmüştür. Hız. Hüseýin'in çocukları, yeğenleri dahil Ehl-i Beytten olan birçok isim bu savaşta şehit düşmüştür. Hız. Hüseýin'in oğullarından Ali Ekber kucığında altı aylık çocuğu olduğu halde öldürölmüştür. Hız. Hüseýin de bu savaşta Şimr'in askerlerinin saldırısı sonucu atından düşmüş, ardından başı kesilmek suretiyle şehit edilmiştir.

Hastalığı sebebiyle Kerbela'daki savaşa katılamayan Hız. Hüseýin'in diğer oęlu Ali Zeynel Abidin çadırına düzenlenen saldırıdan yakınlarının engellemeleri sayesinde kurtulmuştur. Kerbela'da yaşanan bu elim olaydan sonra Ali Zeynel Abidin ve şehid olanlardan geriye kalan Ehl-i beyt üyeleri Şama götürölmüş, buradan da Medine'ye geçmişlerdir.

Her kesimden insanın derinden hissettiğı bu acı olay sonrası farklı gruplar ortaya çıkmış ve Hız. Hüseýin ve yakınlarının intikamını almak adına telafisi mümkün olmayan ve birçok müslömanın öldüğü olaylar yaşanmıştır.

Hız. Hüseyn'in peygamberimizin torunu olması, savaşmak istemediğı halde savaşmak zorunda bırakılması, güçler dengesizliğine dayanan bir karşılaşmanın güçsüz ve masum tarafı olması, şehit edilmeden önce olayları önlemeye çalışması, şehit edildikten sonra bile ağır hakaretlere maruz kalması, şehadetinden sonra geride kalan Ehl-i Beyt üyelerinin zulme maruz kalmaları gibi birçok olay, Kerbela olaylarının yüzyıllar sonrasına taşınmasına ve ilk günkü sıcaklığını korumasına yol açmıştır.

Bu yaşanan olaylar sonrası her yıl Muharrem ayının onuncu günü yani Hız. Hüseyn'in şehit edildiğı gün, dünyanın birçok yerinde çeşitli anma törenleri yapılması suretiyle yaşatılmaktadır.

Hız. Hüseyn ve beraberindekilerin yaşadığı acıları anlatan Mersiyeler, Taziyeler, Maktel-i Hüseyn'ler yazılmış, yaşanan bu olaylar sonucu çeşitli adetler ortaya çıkmıştır.

2.1.3. KERBELA HADİSESİNİN EDEBİYATIMIZA TESİRLERİ

Toplumların kültürü, yaşadıkları olaylarla oluşur ve şekillenir. Bu olaylar bazen sevinç verici bir yenilik iken, bazen de yüzyıllar boyunca unutulmayacak bir acı olabilir. Kerbela Hadisesi de bu türden elem verici ve her dönem tazeliğini koruyan bir hadisedir. Hız. Muhammed (sav)'in torunu, Hız. Ali ile Hız. Fatıma'nın oğlu Hız. Hüseyn ve yakınlarının Kerbela'da şehit edilmesi, yüzyıllar boyu unutulmamış ve birçok alana kaynaklık etmiş bir olaydır. Kerbela hadisesinin dramatik anları bazen bir minyatüre konu olurken, bazen de bir tiyatro sahnesinde canlandırılmıştır. Mimari, musiki, tiyatro gibi birçok alana yansımış olan Kerbela hadisesi özellikle edebiyat alanının önemli bir malzemesi olarak karşımıza çıkan tarihi bir dönemdir.

Kerbela hadisesi, ilk olarak Arap Edebiyatında ele alınmış olup, sonraki dönemlerde İranlı şiirlerce işlenmiştir. Türk Edebiyatında önemli bir konu olarak incelenmiş olan Kerbela hadisesi çerçevesinde çeşitli eserler oluşturulmuştur.

“Kerbela hadisesi konusunda yazılan eserler iki gruba ayrılabilir. Bunlardan bir kısmı mezheb taassubu içinde ve mezheb propagandası amacıyla yazılan eserlerdir. İkinci grup ise daha çok bir gelenek olarak yazılan ve “Al-i Aba”sevgisini ifade eden samimi

eserlerdir.”³⁴ Nazım ve nesir şeklinde olabilen bu eserlerle birlikte, edebiyatımıza birçok türün de dahil olduğu görülmüştür.

Maktel-i Hüseyin, Kerbelaname, Duvazdeh, Muharremiye, Nefes bu türlerden en çok kullanılanlarıdır. Kerbela hadisesinin etkisiyle oluşturulan bu türleri mecmuada yer alan şiir örnekleriyle incelemek yerinde olacaktır:

2.1.3.1. Maktel-i Hüseyin

Geniş kapsamlı bir tür olarak bilinen Makteller, “Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbela’da öldürülmesini anlatan eserlerin genel adı”³⁵ olarak tanımlanmaktadır.

Taziye’yi andıran Makteller “genel olarak on bölümden oluşan eserlerdir. Her bölümü bağımsız olan makteller, topluluk içinde okunurlar. Bu sebeple her bölüm ‘meclis’ adını taşır. Muharrem’in ilk gününden Aşure günü olan onuncu güne kadar her gün bir imam için okunan maktellerin kimi on iki bölüm şeklindedir.”³⁶

Türk Edebiyatına ait kaynaklarda geçen ilk maktel, Kastamonulu Şazi tarafından yazılmış olan “*Dâstân-ı Maktel-i Hüseyin*” adlı eseridir. Bunun dışında Yahya bin Bahşi’nin “*Maktel-i imam Hüseyin*”i, Lamii’nin “*Maktel-i Hüseyin*”i, Fuzuli’nin “*Hadikatü’s-Süeda*”sı, Zaifi’nin “*Maktel*”i,³⁷ bu türde yazılmış eserlerden bazılarıdır.

Araştırma konumuz olan *Ravzatü’l-Eş’ar*’da Fuzûlî’nin tanınmış makteli olan *Hadikatü’s-Süeda*’dan şiirler yer almaktadır:

Ey derd-perver-i elem-i Kerbelâ Hüseyin

Vey Kerbelâ belâlarına mübtelâ Hüseyin

Ġam pâre pâre baġruñı yandurdı dâġla

Ey lâle-i ġadîķa-i âl-i ‘âbâ Hüseyin

³⁴ Arslan, M., Aksoyak, İ. Hakkı. (1996). *Gelibolulu Mustafa Âli’nin Kerbelâ Mersiyelerini Muhtevî bir Risâlesî*: “Subhatü’l-Abdâl, Türklük Bilimi Araştırmaları II, Bahar 1996. Sivas: 49-67.

³⁵ Güngör, Şeyma. (2003). *Maktel-i Hüseyin*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi TDV, Yay. 456

³⁶ And, M. (2002). *Ritüelden Drama*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 193

³⁷ Çağlayan, Bünyamin. (1997). *Kerbela Mersiyeleri*, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara. 33

Tîğ-i cefâ ile bedenüñ oldı çāk çāk

Ey bostan-ı sebze-i tîğ-i cefâ Hüseyn (303/1-2-3) Fuzûlî

2.1.3.2. Kerbelaname

Kerbelaname, Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbela’da şehit edilmesini konu alan değişik tür ve şekillerde görülebilen şiirlerdir. Kerbelanamer bir tür mersiye dir.

Mersiyelerde “kişilerin vefatına duyulan üzüntünün dile getirilmesi, din ulularının özellikle de Hz. Hüseyin ve Kerbela şehitlerinin anılması, ölenin övülmesi, kadere rıza gösterilmesi gibi konular ele alınır.”³⁸ Türk Edebiyatında ilk Mersiye örneği Yazıcıoğlu Mehmed’in *Muhammediye* adlı eserindeki mersiye dir:

“Buyurmuşdur dahı bir kez Hüseyn benden Hüseyn den ben
Bunı seven sever Hakkı pes anı sevdiler evtâd³⁹

Divan Edebiyatının her döneminde görülmüş olan Kerbelânameler, “Alevi-Bektaşî edebiyatında Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren, Hz. Hüseyin aşkı ve ızdırabı ile yazılan şiirler olup Kerbela Mersiyesi veya Âl-i abâ Mersiyesi”⁴⁰ şeklinde de adlandırılmaktadır.

Tesbit edilen Kerbelâ Mersiyeleri içerikli önemli bir eser de Gelibolulu Âlî’nin *Subhatü’l-Abdâl*⁴¹ adlı eseridir. Bu eserde Gelibolulu Âlî, Kerbelâ vadisindeki Merkad-i Hüseyin’de bulunan Abdalların, haydarilerin, Arap, Acem ve Hintten gelen Kerbela müş-taklarının 10 Muharremde yaptıkları matem ayinlerini bunların söyledikleri mersiyeleri izlediğini ve kendisinin de bunlardan ilham alarak mersiyeler ve gazeller yazdığını söyler. Bu eserde genel anlamda mersiye türü içerisinde değerlendirilecek olan, Kerbelaname, Muharremiye örneği şiirler yer almaktadır:

³⁸ İsen, M. ve başk., (2002). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay. 254

³⁹ Çelebioğlu, Amil. (1996). *Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye*, Haz., Ankara: MEB Yay. .435

⁴⁰ İsen, M. ve başk., a.g.e. s.254

⁴¹ Arslan, M. Aksoyak, İ. Hakkı, a.g.m.

Şehīdān kanı ol dem ki Furāt'ı gark-ı hūn itdi

‘Adū hem kanmasun andan diyū ahker-nūmūn itdi

N’ola kan aglar isem māh-ı muharremdür bu

Dīdeden gam yirine dem gelecek demdür bu⁴²

Kerbelanameler, Kerbela hadisesinin öncesi ve sonrasını da içermekle birlikte, daha çok Kerbela hadisesinin yaşandığı o acı günü canlandıran sahneler şeklindedir. Bu şiirlerde Hz. Hüseyin ve yakınlarının şehit oluş anları, Ehl-i Beyt mensuplarına yapılan zulümler, haksızlıklar gibi her dönem tartışma konusu olmuş olaylar anlatılır.

Ravzatü'l-Eş'ar'da, Azbi, Dertli Baba, Haşim Baba, Fuzûlî, Seyyid Nizamzâde Seyfî, Ruhi Bağdadî, Zekai gibi, Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatına mensup şairler tarafından yazılmış Kerbelanameler bulunmaktadır:

Yezīdler kıydılar Āl-ı resūluñ şaçdılar hūnun

Anıñcūn cūş iden cānım Hüseyn-i Kerbelādandur

Vücūdın eylediler yetmiş iki pāre ol şāhuñ

Şerhalar çekdigim bunca benüm Zeyne'l-‘abādandur (171/3-4)

Seyyid Nizāmzāde Seyfî

2.1.3.3. Duvazdeh

On iki imamın isimlerinin yer aldığı ve bu imamların özelliklerinin belirtildiği şiirlerdir. Edebiyatımızda her dönem görülmüş olan ve özellikle “Mevleviliğin Şems koluna bağlı şairlerle, Alevi-Bektaşî şairler tarafından yazılan bu şiirler, on iki imamın ad ve özelliklerine, bazen de hal tercemelerine ve menkıbelerine temas eder.”⁴³

⁴² Arslan, M. Aksoyak, İ. Hakkı, a.g.m. 61-65

⁴³ Güzel, A. (2014). *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yay. 436

“On iki imam, şiilerce dini korumak ve hükümlerini yerine getirmek için peygambere halife ve varis olduklarına inanılan, günahsız ve yanılmaz olarak kabul edilen kişiler”⁴⁴ olarak tanınır. Duvazdehlerde kimi zaman Kerbela hadisesine de değinilir ve oniki imamdan üçüncüsü olan Hz. Hüseyin’in ‘şehit ve sâbir’ sıfatları hatırlatılır. Duvazdehlerde “ilk beyit veya dörtlükte tevhid inancı, peygambere salavat Hz. Ali’ye övgü”⁴⁵ vurgusu yapılır.

Fatma Ahsen Turan ve Filiz Kılıç’ın bu konuyu ele aldıkları makalelerinde⁴⁶ tespit ettikleri Duvazdehlerden en ilginç olanının Kabûlî tarafından kaleme alınmış bir Duvazdeh olduğu belirtilmektedir.

Bu Duvazdehte Kabûlî on iki imamın sıfatları yanında yaşları, kaç yıl imamlık yaptıkları, kim tarafından şehit edildikleri gibi ayrıntılara da yer vermektedir. Ehl-i Beyt ve on iki imama bağlılığın canlı tutulmasını sağlamaları açısından da önemli bir tür olarak karşımıza çıkan Duvazdehler, araştırma konumuz olan mecmuada, Hâşim Baba, Emîni, Nesîmî, Seyyid Nizamzâde Seyfî gibi farklı şairlerce kaleme alınmıştır:

Mefhâr-ı Âl-i‘ abâ Zeyne‘l-‘ abâ vü Bâkıram
Ca‘ fer-i Musa vü Kâzım hem Rızâyam bil beni

Ol Taķiyyem hem Naķiyyem ‘ Askeri ibni ‘ Alî
Nesl-i Mehdi Hâşimi ‘ ‘Âl-i‘ abâyam bil beni

(203/8-9) Hâşim Baba

2.1.3.4. Muharremiye

Hicri yılbaşı oluşu, aşure gününü kapsaması gibi farklı yönleriyle toplumda önemli bir ay olarak bilinen Muharrem ayı, özellikle Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbela’da şehit edildiği ay olması açısından büyük önem arzetmektedir. Bu ay, tüm müslümanlarca aynı duyguların hissedildiği ay olması yönüyle birlik ve beraberliği sağlayan farklı bir zaman dilimidir.

⁴⁴ Turan, F. Ahsen, Kılıç, F. (1999). *Türk Edebiyatında Duvazdehler*, Ankara: I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri. 357.

⁴⁵ Turan, F. Ahsen, Kılıç, F. a.g.m. 359.

⁴⁶ Turan, F. Ahsen, Kılıç, F..g.m. 362.

Şii inancına göre Kerbela şehitleri için üzüntü duymanın ve gözyaşı dökmenin sevap sayıldığı bu ayda ‘Ravza ya da ravzahani’ denen meclisler kurulur.

“Ravzahani genelde Ehl-i Beyte muhabbet besleyenlerin, özelde ise Şiilerin İmam Hüseyin b. Ali ve Kerbela şehitlerinin çektiği sıkıntıları ve başlarına gelen musibetleri hatırlamanın yanında Ehl-i Beyt ve masum imamların karşılaştıkları zorlukları ve onlar için matem tutanları da zikretmek için düzenlenen meclis⁴⁷lerdir. İşte bu meclislerde de okunan ve Muharrem ayında Kerbela’da yaşanan acılar sonrası halkın duyduğu kederi, üzüntüyü dile getiren eserler Muharremiye olarak adlandırılmaktadır.

Muharremiyeler de tıpkı Kerbelânameler gibi genel anlamda birer Mersiyedir. “Mersiyelerin, başka konuları da ihtiva etmekle birlikte, asıl amaçlarının ölenin yitirilmesinden doğan üzüntüyü dile getirmek olduğu, bunun dışında kalan bölümlerin, şairin ölümünden duyduğu üzüntüyü pekiştirmek için başvurduğu yardımcı unsurlar”⁴⁸ olabileceği unutulmamalıdır.

Muharremiyelerde şair bu ayda nelere dikkat edilmesi gerektiğini, nelerin günah ya da sevap olduğunu belirterek, Kerbela’da Hz. Hüseyin ve yakınlarına zulmeden kişilere lanet yağdırır. *Ravzatü’l-Eş’ar*’da Zahmî, Sezâyî, Ruhî Bağdâdî, Safvet, Selâmî, Konevî, Esad Efendi, Fasîhî, Ârif, Cevâbî gibi birçok şaire ait Muharremiyeler bulunmaktadır:

Sinede serde gerekdür dağ ola

Kanlı yaşıñ dîdeden ırmâğ ola

Ger dilerseñ menzilüñ uçmâğ ola

Ağla mâtemdür muharremdür bugün

Gice gündüz ey Muhammed ümmeti

İdelim cân-ı Yezîde la‘ neti

Der iseñ ire saña Hakkıñ rahmeti

Ağla mâtemdür muharremdür bugün

(359/2-3) Sezâyî

⁴⁷ Efe, S., Tabatabaî. S. (2011). *Kazım Ravzahanlık Âdeti ve Kerbelâ Olayının Tahrifindeki Rolü*, İzmir: Dokuz Eylül Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi XXXIV, 199-218.

⁴⁸ İsen, M. (1994). *Acıyı Bal Eylemek*, Ankara: Akçağ Yay. 28.

2.1.3.5. Nefes

Nefes bir ilahi türüdür. Bu ifade daha çok Alevi-Bektaşî tekkelerinde okunan ilahiler için kullanılır. Hem Halk Edebiyatı, hem de Divan Edebiyatı alanında görülebilen nefesler Gazel, Koşma gibi birbirinden farklı şekillerde yazılabilir. Nefeslerde şairin rindane bir söyleyişi vardır. Alevi-Bektaşî kültürüne ait unsurların serpiştirildiği Nefesler, tasavvufî şiirlerin en çok kullanılan türlerindendir. *Ravzatü'l-Eş'ar*'da Dertli Baba, Hasan Dede, Hâşim Baba, Miratî Baba, Şâhî gibi şairlerin Nefes şeklinde yazılmış şiirleri mevcuttur:

Cümle yerüñ çiçegiyüz

Tekyelerüñ kucağıyuz

Şah-ı merdân köçegiyüz

Edeb erkân yol bizdedür

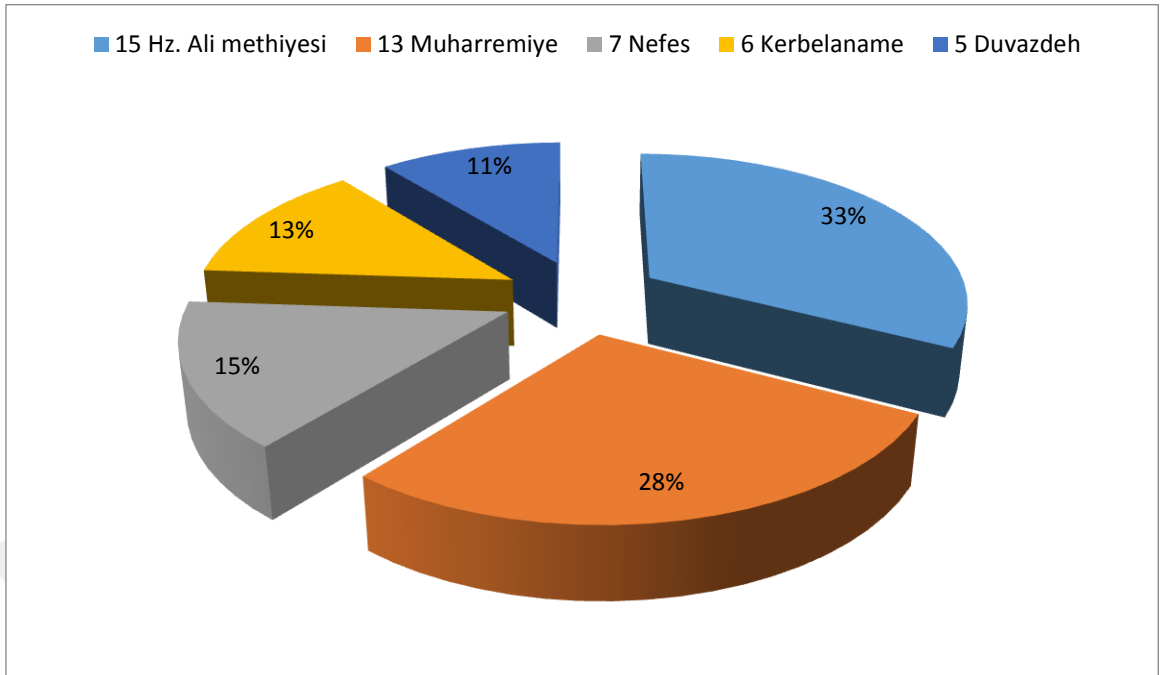
Hasan Dedem kuldur kul

Elif hâkka toğrı yoldur

Ma' nâyı viren dildür

Cim ararsañ dal bizdedür

(112/6-7) Hasan Dede

Şekil 1.7. Mecmuada yer alan Ehl-i Beyt Sevgisi ve Kerbela Hadisesi çerçevesinde oluşmuş türlerin yüzdelik değerleri

Tabloda görüldüğü gibi mecmuada Kerbela Hadisesi ve Ehl-i Beyt sevgisi çerçevesinde oluşan türlerden yüzde 41'i Kerbela hadisesini anlatan Muharremiye ve Kerbelaname türlerinden oluşmaktadır. Yüzde 59'u ise Ehl-i Beyt sevgisini konu alan Hz. Ali methiyesi, Duvazdeh, Nefes türlerinden oluşmaktadır. Bu durum, derleyicinin her iki konuyu da hemen hemen eşit değerde tuttuğunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. KERBELA HADİSESİNİN BENZETME YÖNÜYLE ŞİİRLERE YANSIMASI

Türk Edebiyatının önemli kaynaklarından biri olan Kerbela Hadisesi sadece oluşturduğu türlerle değil, benzetme yönüyle de edebiyat alanında kullanılmıştır.

Kerbela Hadisesi, karmaşanın yaşandığı bir mekân oluşu, bu mekânda zulüm yapılmış olması yaşanan olayın büyüklüğü ve Kerbelâda şehit olanların mazlumiyeti gibi yönleriyle şairlerin şiirlerine konu olmuştur. Bu kullanım şekillerini şöyle örneklendirmek mümkündür:

3.1. Mekân Olarak Kerbelâ

Kerbela bazı şiirlerde savaş mekânı olarak ele alınmış ve bu mekânın karmaşası, bahsedilen konuyla eşleştirilmiştir.

Kerbelâya döndürüp İstanbul hasm-ı pelîd

Han Selîmi bir alay kavm-i Yezîd itdi şehîd

Karamanlı Aynî

3.2. Feleğe Benzemesi Yönüyle Kerbelâ

Konu edinilen kişiye feleğin ettikleri, Kerbela'da Yezîd'in Hz. Hüseyin ve yakınlarına yaptığı zulümle eşleştirilmiştir.

Kerbelâ meydânı idüp sahn-ı dîvanın yine

Tîg-i bî-dâd-ı erâzille aceb kan eyledün

Râmî

3.3. Büyük Bir Hadise Olması Yönüyle Kerbelâ

Bazı şiirlerde, yaşanan olayın büyüklüğü ve vehametini anlatmak için, Kerbela olayı ile bu durum karşılaştırılmıştır:

Bir şemmedür bu vākı' adan hâl-i Kerbelâ

Kerrûbiyân-ı arş bu zulme yeter güvâh Nâili

3.4. Bu Mekânda Şehit Olanların Mazlumiyeti Yönüyle Kerbelâ

Hız. Hüseyin ve yakınlarının uğradığı zulüm ve haksızlık sonucu Kerbela'da şehit edilmeleri, Sultan Abdülaziz gibi bazı devlet büyüklerinin öldürölme hadisesine örnek teşkil etmiştir.

Tecdîd olundı vak' a-i dil-sûz-ı Kerbelâ

Gûyâ Hüseyini eyledi Mervâniyân telef Kâzım Paşa

Yâd eyledikçe necl-i Hüseyin ibtilâsını

Leb-rîz-i hüzn-i Fâtımadır mâder-i Azîz Avnî⁴⁹

3.5. Güzellik Unsurlarına Benzerlik Yönüyle Kerbelâ

Kerbelâ bir şehadet mekânıdır ve bu mekânda şehit düşenler cennettir. Bu sebeple Kerbela, bir savaş alanından çok gül bahçesini andırır. Hız. Hüseyin ve Ehl-i Beyt mensuplarının her biri, bu gül bahçesinin goncalarıdır.

Ey gül-i gülsitân-ı Murtazâvî

Vey bahâr-ı hadîka-i Zehrî

Aç gül-i maksûdı yâ Rab ol şehîdân hakkıçün

Her biri gül-zâr-ı âlün gonce-i Zehrâsıdur Gelibolulu Âlî⁵⁰

⁴⁹ Örnek şiirler için bkz. İsen, M. (1994). *Acıyı Bal Eylemek*, Ankara: Akçağ Yay. 213-343-500-72-226.

⁵⁰ Örnek şiirler için bkz. Arslan, M., Aksoyak, İ. Hakkı. a.g.m. 65-66.

4. RAVZATÜ'L-EŞ'AR'DA EHL-İ BEYT VE KERBELA'YA İLİŞKİN UNSURLARIN İNCELENMESİ⁵¹

İncelediğimiz mecmua, Ehl-i Beyt Sevgisi, Kerbela Hadisesi ve Alevi-Bektaşî kültürüne ait çok sayıda unsur barındırmaktadır. Bu unsurlar mecmuadaki şiirler ışığında incelenerek, mecmuanın konusu açısından taşıdıkları önemin belirlenmesi amaçlanmıştır.

4.1. EHL-İ BEYT

4.1.1. Hz. Ali (598-661)

Hz. Ali, Peygamberimizin amcası oğlu ve Peygamberimizin kızı Hz. Fatıma'nın eşidir. Muaviye tarafından zehirlenen Hz. Hasan ile Kerbela'da şehit düşen Hz. Hüseyin'in babalarıdır. Haricilerden Abdurrahman bin Mülcem tarafından zehirli bir kılıçla yaralanmış bir kaç gün sonra da şehit düşmüştür. On iki imamın birinci imamı olarak kabul edilir.

4.1.1.1. Hz. Ali'nin Sıfatları

Şii inancına göre Hz. Ali yiğitlerin şahı ve önderidir.

Benim şāhum şāh-ı merdān ' Alīdūr

Erenler serveri gerçek velīdūr (13/1) Nesīmī

Hz. Ali, veli ve şah sıfatlarına sahip olması yanında, yıldızlara, güneşe ve gezegenlere ışık veren aydır. Bu yüzden Hz. Ali gibi yiğit, zü'l-fekar gibi kılıç yoktur.

Hem ' Alīdūr hem velīdūr hem velāyet şāhıdur

Hem nücūm u hem de şems u hem felekler māhıdur

⁵¹ Bu bölüm hazırlanırken aşağıdaki çalışmalardan faydalanılmıştır:

Öz, G. (2013). *On İki İmam ve Kerbela*, Ankara: Kültür Ajans Yay. 249-292.

Bayat, F. (2014). *Kerbela Folkloru*, (2014). Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü, 19-28.

Gölpınarlı, A. (1970). *On iki İmam*, İstanbul: Der Yay. 60-77.

Öz, M. (1994). *Ehl-i Beyt*, İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, X, 498-501.

Öz, M. (2002). "Kerbela" a.g.e. XXV, 271-272.

Arslan, M., Erdoğan, M. (2009). *Kerbela Mersiyesi*, Ankara: Grafiker Yay 8-38.

Zāhir ü bâtında ins ü cān pādşāhıdur
 Kāfirinüñ küfridür hem mü 'minüñ penāhıdur
 Ben nice medh itmeyim dünyā vü 'uqbā nāmı var
 Lā fetā illā 'Alī lā seyf illā zü'l-fekār (481/3) Dertli Baba

Hz. Ali'ye aslan sıfatı Allah tarafından verilmiştir.

Gider gönlündeki şekk ü gümānı
 Çalab buyurdı arslānım 'Alīdür (13/4) Nesīmī

4.1.1.2. Hz. Ali'nin İlimin Kapısı Oluşu

Başta Hz. Ali olmak üzere on iki imamın tamamı ilim ehli oluşlarıyla tanınmışlardır. Her imam yaşadığı dönemde, topluma ilim önderliği yapmış kişiler olarak bilinmektedir.

4.1.1.3. Bâb

Peygamber Efendimiz ilmin şehri, Peygamberimizin açtığı yolda yürüyen Hz. Ali ise bu şehrin, yani ilmin kapısı olarak tanınmıştır.

'Alīdür bâb-ı hâdi-i peygamber
 Namaz ü zühd ü erkânım 'Alīdür (14/4) Nesīmī

Oldı çün nūr-ı Muḥammed mazhar-ı nūr-ı Ḥudā
 Murtaẓādur muḳtedādur 'āleme hem muntehā
 Ben 'ülümüñ şehriyim didi 'Aliyye'l-bābühā (168/2)

Seyyid Nizāmzāde Seyfi

'İlm-i peygamber medīne bâbı anuñ Murtaẓā
 Cümle aşḫāb-ı nücüm ḥurşid-i vālādur 'Alī (438/2) Fehim

4.1.1.4. Hz. Ali'nin Kevserin Sakisi Oluşu

Kuran-ı Kerim başta olmak üzere birçok kaynakta vasıfları anlatılan Kevser, cennette bulunan havuzlardan biridir. Kevser suresiyle Peygamber Efendimize müjdelenmiş olan Kevser havuzundan, şefaate eren cennet ehli faydalanacaktır. Şii inancına göre bu havuzun başında Hz. Ali bulunacak ve bu suyu cennet ehline dağıtacaktır.

Sâkiyâ bir cür' a şun ehl-i şafânuñ ' aşkına

Sâki-i kevser' Aliyye'l Murtażânuñ ' aşkına (57/1) Nesîmî

Bugün mest ü harâbâtum elimde cur' a-i sâkî

İçüb nûş iderüm ânı ' Alîden kevserüm vardır (72/2) Sultan Virânî

Şii inancına göre Kerbela'da şehit düşenler için gözyaşı dökenler, Hz. Ali'nin elinden Kevser suyunu içenlerin başında geleceklerdir.

Düzağ-ı firkatde koyma yandım imânım ' Alî

Kevserün sâkisisin kandır beni cânım ' Alî (435/1) İzzet Molla

Cennet-i firdevsde şol teşne leb ' âşıklara

Sâki-i kevser-' aţâsın yâ Muhammed yâ ' Alî (504/10) Perîşân Baba

4.1.1.5. Hz. Ali'ye Velâyet Verilmesi

Hz. Ali velilerin şahı olarak bilindir. Şii inancına göre Peygamberimizden sonra en geniş yetki verilmiş kişidir.

Vücûdum şehrine girdüm o şehri pür-ziyâ gördüm

Velâyet ' ilmine irdüm ' aceb nûr-ı Hudâ gördüm (222/1) Hatâyî

Nebîler serveri çünkim Muḥammed Muṣṭafā geldi

Velāyet reh-beri Sulṭan ‘Aliyye ‘l-Murtaẓā geldi (413/1) Eminî

4.1.1.6. Hz. Ali’nin Savaşçılığı

Hz. Ali Kerbela olayına da zemin hazırlayan savaşta Muaviye ile savaşmıştır. Tarihte bu savaş Sıffin savaşı olarak bilinmektedir.

Meclis-i divan kūrıldı ‘Alî giydi kırmızı

Dört yanında ğāzîler hem-reng serdaş oldılar (221/2) Hatâyî

Çatrlık oṭaḳ tūtıldı sāyebān şāh üstine

İşiginde ulu ḥanlar emr-i yardaş oldılar (221/3) Hatâyî

4.1.1.7. Hz. Ali’nin Haricilerle Savaşı

Hariciler, Hz. Ali ile Muaviye arasında gerçekleşmiş olan Sıffin savaşı sonrası ortaya çıkan bir gruptur. Bu grup her iki tarafı da reddetmiş ve “Gerçek hakimiyet Allah’ındır” fikrini benimsemiştir. Hz. Ali toplum arasında gruplaşmaya sebep olan Haricilerle savaşmış ve onları bozguna uğratmıştır.

Zü’l-feḫāruñ ḥāricî boynundan eksik olmasun

Zîrā kim kārūñ ğazādur yā ‘Aliyye ‘l-Murtaẓā (29/3) Nesîmî

Ne ğam ğuşṣa ḥavaricden dilā bir zerre şübhem yok

İki ‘ālemde billāhi benüm bir Ḥaydarum vardur (75/4) Sultan Virānî

4.1.1.8. Haricilere Karşı Sabır Gösterme

Hız. Ali'nin vefatından sonra da Hariciler ile Ehl-i Beyt arasında problemler yaşanmıştır. Ehl-i Beyt her sorunu sabırla karşılamıştır.

Yüri Seyyid Nizâm oğlu havâric kıhrına şabr it

Bize bu derd ü mihnetler Cenâb-ı kibriyâdandır (171/10)

Seyyid Nizâmzâde Seyfî

4.1.1.9. Haricilere Karşı Durma

Ehl-i Beyt haricilerle yaşanan sorunlara karşı direnmiş davalarından vazgeçmemiştir.

Dönmem gerü ger hâriciler başımı kesse

Sînemde muhabbetleri vardur ezeliiden (200/2)

Seyyid Nizâmzâde Seyfî

Hâriciden intikâm almağa budır ber-güzâr

Hem muhibb-i hânedâna oldu tîğ-i şu' ledâr (523/1) Azbî

4.1.1.10. Haricilerin İkiyüzlülüğü

Haricilerin, menfaatleri uğruna Ehl-i Beyte yaklaştıkları dönemler olmuştur.

Havâric hânedânuñ düşmenidür

Zarûretten der kim Haydariyem (218/9) Hatâyî

4.1.1.11. Hız. Ali İle İlgili Menkıbeler

Hız. Ali'ye dair birçok menkıbe vardır. Bunlardan ikisi “turna ve deveci” menkıbeleridir. Şii inancına göre turna sesini Hız. Ali'den almıştır. Diğer menkıbeye göre ise Hız.

Ali vefatından sonra, bir deveci kılığında gelmiş ve kendi cenazesini deveye yükleyip gözden kaybolmuştur.

Turnaya virmiş sesini

İmāmlar çeker yaşını

Yine kendi devesini

Yiden Murtaẓā ‘ Alīdür

(216/3) Hatāyī

Bir diğ̃er menkıbe de “kırklar meclisinde üzüm yeme” menkıbesidir. Menkıbeye göre Hz.Peygamber miracdan dönüşte bir gruba rastgelmiştir. Bu grubun içerisinde Hz. Ali de bulunmaktadır. Yirmi ikisi erkek, on yedisi kadın olan bu gruptan eksik olup olmadığını soran Peygamber Efendimize Selman-ı Farisî’nin eksik olduğunu ve grubun kırk kişiden oluştuğunu belirtirler.

Selman gruba dahil olunca elinde getirdiği üzüm tanesi Peygamberimize verilir ve bunu kırk kişiye paylaşırması istenir. Efendimiz bu üzüm tanesini ezer ve bir damla da su ekleyerek oluşan bu şerbeti kırklar meclisine içirir. Şerbeti içenler elele tutuşup semah dönmeye başlarlar.

Alçağa indirmiş özini

İder Hakkā niyāzını

Kırklar ile bir üzümü

Yiyen Murtaẓā ‘ Alīdür

(216/2) Hatāyī

Hādīmü’l-fakr oldı Aḥmed ezdi engür şerbetin

Kırklar anı nūş kıldı Muṣṭafa’nuñ‘ aşkına

(57/2) Nesīmī

4.2. Hz. Fâtıma (609?-632)

Hz. Fatıma, Peygamberimizin soyunu devam ettiren tek çocuğudur. Her dönem Peygamberimizle vakit geçiren Hz. Fatıma, on iki imamın ilki olan Hz. Ali'nin eşi ve her ikisi de şehit olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in anneleridir.

Hz. Fatıma Ehl-i Beytten olup, pençe-i al-i aba, yani Hz. Peygamberin de dahil olduğu korunmuş beş kişiden biridir. Hak sevgilisidir.

Bu mähda şāh-ı Resûlün kıurretü'l-^ç aynı

Hak sevgilisi Fâtımanuñ nāzlı Hüseyni

Düşmenler aña eylediler buğz ile kîni (404/2) Hâfız

Hz. Fatıma'nın Zehra ve Hayrünnisa gibi sıfatları vardır. O yaradılış nurunun ışığıdır.

Hem ciger-pâre-yi Zehrâ Fâtıma Hayrü'n-nisâ

Ehl-i beyt-i müctebâ Âl-i ^ç abâsın yâ Hüseyn (411/2) Ârif

Ol benim kim şem^ç-i nûr-ı hılkatimdür Fâtıma

Gevher-i kân-ı şeref şem^ç-i şemistân-ı zîyâ (304/1) Fuzûlî

Hz. Hasan ve Hüseyin Hz. Fatıma'nın gözlerinin nurudur.

Nûr-ı çeşm-i Fâtıma maḥdûm-ı a^ç zam ^ç aşkına

Şāh-ı taḥt-ı Kerbelâ şıdk-ı mükerrerem ^ç aşkına (435/4) İzzet Molla

4.3. Hz. Hasan (624-671)

Hz. Ali'den sonra ikinci imam olarak kabul edilen Hz. Hasan, babasıyla Cemel savaşında Muaviye'ye karşı çarpışmıştır. Babasının şehadetinden sonra, nifak ve gruplaşmayı önlemek amacıyla Muaviye'ye biat etmeyi kabul etmiştir.

Kerbela olayının önemli sebeplerinden biri de Hz. Hasan'ın şehit edilişidir. Hz. Hasan bu olaydan önce Muaviye tarafından görevlendirilen, kendi eşi Cu'de tarafından zehirlenerek şehit olmuştur.

Emr-i Haḳla çün Ḥasan ile Ḥüseyn oldu şehīd

Biz de evlād-ı resūlüz eylerüz mātem cedīd (478/2) Şem'î

Kerbela olayından önce vefat eden Hz. Hasan babasından sonra Ehl-i Beytin ilk şehidi olarak kabul edilir.

Cānıma evvel menüm sūz-ı Ḥasandan düşdi nār

Āteş-i hicrānına şabr itmege tākāt mi var (482/2) Dertli Baba

4.4. Hz. Hüseyin (625-680)

Hz. Hüseyin Peygamber Efendimizin torunu ve Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın oğullarıdır. Kerbela'da şehit düşmüş olan Hz. Hüseyin üçüncü imam olarak bilinir. Hz. Hüseyin imametini padişahı, velayet denizinin cevheridir.

Ol pādşah-ı kişver-i lāhut-ı imāmet

Ol gevher-i pākize-i deryā-yı velāyet

‘Aṭşān olarak çekdi sere cām-ı şehādet

Yansun o gönül ateşe bu ḥāle ki yanmaz

Kör olsun o gözler ki bu dem ḳana boyanmaz (404/3) Hāfız

Hz. Hüseyin'in en önemli özelliklerinden biri sabırlı oluşudur. Yaşadığı olaylara ve uğradığı zulüm ve hakaretlere sabretmiştir.

Rāzi-i cümle ẓazādur zāt-ı vālā-yı Ḥasan

Şābir-i enva‘ı kürbetdür Ḥüseyn-i Kerbelā (409/3) Safvet

4.5. Hz. Hasan ve Hüseyin’in İsim ve Sıfatları

4.5.1. Şeber ve Şübeyr

Hz. Hasan ve Hüseyin’e isimleri Peygamber Efendimiz tarafından verilmiştir. Harun peygamberin oğullarının isimleri Şeber ve Şübeyr’in Arapçası olan Hasan ve Hüseyin isimleri cahiliye devrinde bilinmeyen isimlerdendir.

Ḥazret-i şāh-ı velāyet Şeber ü Şübeyr-i cān

Pīr-i ecder Kānber ü Selmān şafādur sevdigüm (209/3) Hāşim

Baba

4.5.2. Kurretü’l-‘ayn

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Peygamber efendimizin Kurretü’l-‘ayn’ı yani gözünün nurudur. Bu özellikleriyle her ikisi de bütün mezheplerce çok değerlidir.

Bu māh ol māhdır kim Muştafanūn kurretü’l-‘aynı

Şehīd-i hançer-i bīdādı oldı hep nā-dānuñ (81/3) Ruḥī Bağdādī

Ey şehīd-i Kerbelā ey kurretü’l-‘ayn-ı ‘alā

Vāki-i bī çāreyi itme şefā‘ atden cūdā (382/5) Şeyh Vāki

Ḥün-ābe-i eşkimle cihān kane boyansun

Giryān olarak derdine ol kurretü’l-‘ayn (388/4) Selāmī

1.5.3. Gonca

Peygamber Efendimiz, nübüvvet bahçesinin gülü, Hz. Hasan ve Hüseyin de bu gül bahçesinin goncalarıdır.

Saña gülle toķunan ümid ider mi mağfîret

Ėonce-i gülşen serāy-ı Muştafasın yā Hüseyn

(411/10) Ārif

Düşüp bād-ı fenādan ġoncemiz açılmadan şoldı

Bu gülzār-ı belāda bülbül-i mâtem serāyuz biz

(105/2) Ruhî Bağdādî

5. KERBELA HADİSESİ (Muharrem, 680)

5.1. Kerbela

Irakta Bağdat'ın güneybatısında bulunan bir şehirdir. Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyte mensup çok sayıda kişi bu mekânda şehit edildiğı için büyük önem arzeden Kerbela, çöl bir alandır.

Pîr Sultân eydür erenler neredede

Çalışız kayasız bir şahrâ yerde

Kerbelâ çölünde kandiller nurda

Gel dinim imanım imam Hüseyn

(163/6) Pîr Sultan

5.1.1. Kerbelâ Olayından Önce Yaşananlar

Hz. Hüseyin, Yezîd'e biat etmeyerek Şam'a ġitmek için yola çıkmış, Kufeliler tarafından davet edilince oraya yönelmiştir. Yezîd, Mervan'ın da yönlendirmesiyle, Hz. Hüseyin ve yanındakileri engellemek amacıyla Ubeydullah b. Ziyâd'ı Kerbela'ya göndermiştir.

Ėopardı fitneyi Mervân Yezîd ile idüp şolġbet

Hüseyni Kûfeye Şâma tûrurken itdiler da' vet

‘Ubeydullah irişüp Kerbelâya itdi cem‘ iyyet

Bu dem emr-i kayda eyleyen iķdâm ile sür‘ at

(414/2) Zahmî

5.1.2. Ehl-i Beyt Mensuplarının Yaşadığı Susuzluk

Ubeydullah b. Ziyad'ın, Yezîd'in talimatı doğrultusunda Kufe'den Kerbela'ya gönderdiği ordu Kerbela'yı kuşatmış, Hz. Hüseyin ve yakınlarının Fırat nehrinden su almalarını engellemiştir.

Şad hezâr la' net Yezîde ol iki şehzâdeye
Bir içim şu virmedi ol bir Hudânuñ 'aşkına (57/9) Nesîmî

Şâh Hüseyin Kerbelâ 'aşkına kim oldu şehid
Teşne-i 'aşk-ı ilahidür ebed oldu sa' id (168/5)
Seyyid Nizâmzâde Seyfi

Devr-i felek içürdi saña kâse kâse kan
Ey teşne-i harâret berķ-i belâ Hüseyin (303/5) Fuzûlî

Ehl-i mahşer dest-i Haydardan içerken kevseri
Sen şusuzlıktan şehîd-i Kerbelâsın yâ Hüseyin (411/11) Ârif

5.1.3. Hz. Hüseyin ve Yakınlarının Kerbela'da Çektikleri Eziyetler

Kerbela'da Hz. Hüseyin başta olmak üzere yetmişden fazla insan şehit olmuştur. Birçoğu kötü muamele görmüş ve kendilerine eziyet edilmiştir.

Sîneme çeksem şerhler ta' nmıdur dağlar yakup
Bin cefâ ile şehid oldu Hüseyin-i Kerbelâ (172/3)
Seyyid Nizâmzâde Seyfi

Hüseyin-i Kerbelânuñ vâkı' ât-ı mâtem engîzi
Zebân-ı hâme-i şavt-ı hûruf ile edâ olmaz (408/4) Fasihi

Kerbelâda çok cefâlar kıldılar şehzâdeye

Sen dahı oynat başuñı ol belânuñ' aşkına (57/10) Nesîmî

İmam Hüseynin kolları bağı

Anı sevenüñ ciğeri dağı

Hâzret-i ' Alîñ sevgili oğı

Gel dînim imânım imâm Hüseyn (163/4) Pîr Sultan

5.1.4. Kerbelâ Olayının Yaşandığı Gün 10 Muharrem

Kerbela olayı Muharrem ayının Cumaya rastlayan onuncu günü gerçekleşmiştir. Olay sırasında Hz. Hüseyn namaz için hazırlanmaktadır.

Muḥarrem ayınıñ cum' a gününde oldı bu hengâm

Namaza sa' y iderken ol cenâb-ı hâzret-i imâm

Şehîd idüp o şâhı ah yezîdler itdiler bayram (414/3) Zahmî

Cum' a günü olmış idi bu ḥâl-i melâlet

Her hafta tutar mâtemini ehl-i muḥabbet

Yılbaşına tahsîs ile te' hîre ne ḥâcet

Yansun o gönül ateşe bu ḥâle ki yanmaz

Kör olsun o gözler ki bu dem kana boyanmaz (404/8) Hâfız

5.1.5. Hz. Hüseyn'in Şehit Edilmesi

Hz. Hüseyn, mübarek başı Şimr-i Zülcevsen tarafından kesilmek suretiyle şehit edilmiş ve Kufe Valisi Ubeydullah b. Ziyad'a teslim edilmek üzere Ömer b. Sa'd tarafından Kufe'ye gönderilmiştir.

Ɩoydılar başın o řāhuñ Kerbelā meydānına

Bu řāķāretler gerekmezdi o řāhuñ řānına (478/3) şem‘ī

Çün buldı şayat ezeli bunlara Seyfi

Cānını fedā başını şop eyleyeliden (200/5)

Seyyid Nizāmzāde Seyfi

Nūř eyler isem n’ola řāh Ḥasan ‘ ařķına zehri

Çekmem elimi yolına baş gitse Ḥüseynüñ (388/3) Selāmī

5.2. Kerbela Hadisesine Dair Yansımalar

5.2.1. Kerbelā Olayının Fitneden Çıkışı

Kerbela olayları öncesi Hz. Ali ile Muaviye arasında yaşanan Sıffın savaşıyla başlayan fitne ve gruplaşma, Kerbela olayının sebeplerinden biridir.

Fitne-i źulm-ı řekāvet itdi ecdādum řehīd

Cümlesinüñ meşhediyem her verāyam bil beni (203/7) Hāřim Baba

5.2.2. Kerbelāda Yapılanları Peygamberimize şikayet

Hz. Hasan ve Ḥüseyn, Peygamber Efendimizin çok sevdiği iki torunudur. Peygamberimiz, sık sık kendileriyle vakit geçirdiği bu iki torununun yine kendi ümmetinden bazı kişiler tarafından şehit edileceğini biliyordu. Hz. Ḥüseyn doğduğunda kucağına alıp ağladığı, sebebi sorulunca da “Azgın bir taife onu öldürecek, onlar şefaatime nail olamazlar” diye buyurduğu sağlam rivayetlerdendir.

Yā Resūlullah gör bize n’itdi ‘ āřī ümmetüñ

Görmiye anlar dağı rüz-ı kıyāmet řefķatüñ

Kerbelâda yâ Muḥammed gel göreydin hâlimiz

Tâ kıyâmet ḥaşr olunca bizim için fırkatûn (201/1-2)

Seyyid Nizâmzâde Seyfî

5.2.3. Şehid Mekânı Olarak Kerbela

Kerbela hadisesinden sonra Yezîd'in ordusu kendi askerlerini gömmüş, Ehl-i Beyt şehitlerini ortada bırakmışlardır. Üç gün sonra Esedoğulları gelerek şehitleri defnetmiş, bir süre sonra da Tevvabin denen grup, Kerbela'ya gelerek şehit mezarlarını ziyaret etmişlerdir.

Yeter kân ağlama Rûhî Kerbelâyı ğarḳ-ḥûn itdûn

Gider seyle mezârı ḳorḳarum şâh-ı şehîdānuñ (81/8) Ruhî Bağdādî

5.3. Kerbela Hadisesinin Gerçekleşmesinde Rol Oynayan Şahıslar

5.3.1. Temel Şahıslar

5.3.1.1. Yezîd (645-683)

Yezîd, Sıffin savaşında Hz. Ali ile çarpışmış olan Muaviye'nin oğludur. Kendisine biat etmeyen Hz. Hüseyin ve yakınlarını, Kerbela'da pusuya düşürüp şehit etmiştir. Kerbela'da yaptıklarıyla Peygamber Efendimize ihanet etmiştir.

Faḫr-i 'âlem ḥânedânına ihânet eyledin

Ey Yezîd âl-i 'abâya ne rezâlet eyledin

Ḳorḳmaduñ mı sen Ḥudâdan çok ḥaḳâret eyledin (382/2) Şeyh Vâkî

Yezîd, Ehl-i Beyt mensuplarına yaptığı hakaret ve eziyetlerden dolayı birçok kötü sifata sahiptir. Pelid, iblis, şeytan, zalim, mel'un kelimeleri bu sıfatlardan bazılarıdır.

Hak te'āla rahmetünden sen ba'îd olduñ pelîd

Âl-i evlād-ı Resûlullahı çok itdin şehîd

Tâ kıyâmet la' net olsun cânûña hâ'in Yezîd (382/4) Şeyh Vâkî

Tâbi' -i nefs-i hevâ iblis ü şeytândur Yezîd

La' net ü nefrine her fi' linde şâyandur Yezîd

Bir esir-i saltanat kezzâb u nâ-dândur Yezîd

Zâlim-i mel' un u bî inşâf u îmândur Yezîd

Şâhib-i elîf-ı şefkâtdür Hüseyin-i Kerbelâ (409/4) Safvet

Yezîd, yaptıklarından dolayı her dönem lanetle hatırlanmıştır.

La' net olsun kavmine Yezîd-i müşrik kâfirûñ

Mezheb-i imânına kâ'il degüldür Ca' ferûñ (168/9)

Seyyid Nizamzâde Seyfi

Âl-i evlād-ı ' Alîñün kılıyam kurbânyam

Kavm-i bedbâht Yezîdîñ bir ulu li' ânyam (202/1) Hâşim Baba

Yezîd gibi birinin varlığından dolayı feleğe sitem edilir.

Yezîdüñ ey felek kuṭb-ı murâdı üzre dönmekden

Bozulsa yegdi pergâruñ döğünse yegdi devrânuñ (81/5) Ruhi Bağdâdî

5.3.1.2. Mervan (623-685)

Hiz. Ali'nin vefatından önce kendisiyle sık sık tartışmış olan Mervan, Kerbela hadisesi-ne sebep olanlardan biri olarak tanınmaktadır. Mervan, Kerbela olayı öncesi, Yezîd'in, Hiz. Hüseyin'in kendisine biat etmesi için görevlendirdiği Medine valisi Velid'i kışkırtarak onun Hiz. Hüseyin ve yakınlarına zulmetmesini istemiştir.

Aşlı Mervān olan ‘ummāna dalmaz
 Küfri îman iden ‘âşıklar olmaz
 Mü’minün su’ali ahrete kalmaz
 Dünyāda cevābuñ virebilürseñ hū (166/3) Pîr Sultan

Küfr-i tuğyān itdi ‘uryān zulmile ecdādımı
 Bilmişem Mervāmı haşrin ol hafāyam bil beni (203/2) Hāşim Baba

Mervan, Kerbela’da ablukaya alınan Hz. Hüseyin ve yakınlarının su almasını engellemiştir.

‘Tutdı Mervān Kerbelāyı eyledi şusız şehīd
 Ol sebebden zār idüp kevn ü mekân ağlar bugün (405/4) Cevābī

5.3.1.3. İbni Ziyad (648-686)

Ubeydullah bin Ziyad, Kerbela olayı esnasında Kufe’ye Yezīd tarafından vali olarak atanmıştır. Hz. Hüseyin’in, Kufe’de olup bitenleri öğrenmesi için gönderdiği amcaoğlu Müslim’i şehit etmiş olan Ziyad, böylece Kerbela hadisesinin ilk kıvılcımını ateşlemiş olur. Kufe’den Kerbela’ya büyük bir ordu gönderen de yine aynı kişidir. Hz. Hüseyin’in, şehadetinden sonra kesilen başı, önce Kufe’ye Ubeydullah bin Ziyad’a götürülmüştür.

Tükür iki ‘ālemde ruh-ı İbni Ziyāda
 Oynatdı atın lu‘bile meydān-ı riyāda
 Ol şāhı kodı naṭ‘-ı belā içre piyāde (404/5) Hāfız

Hz. Hüseyin, Kufe’ye davet edilince, onun Kufe’ye gitmesini engellemek isteyen Ubeydullah bin Ziyad, büyük bir orduyla Kerbela’ya gelmiştir.

Hüseyni Kūfeye Şāma tūrurken itdiler da‘vet
 ‘Ubeydullah irişüp Kerbelāya itdi cem‘iyyet (414/2) Zahmī

5.3.2. Yardımcı Şahıslar

5.3.2.1. İbni Sufyan (602-680)

Muaviye adıyla tanınan İbni Sufyan, İslamiyeti kabul etmeden önce, Peygamberimize karşı Uhud ve Hendek savaşlarında savaşmış olan Ebu Sufyan bin Harb ile Hz. Hamza'nın şehadetinden sonra onun göğsünü yardııp, kalbini çıkaran Hind bin Utbe'nin oğludur. Hz. Ali ile Sıffin savaşında çarpışmış olan İbni Sufyan, Hz. Ali'nin şehadetinden sonra imamet makamına geçen Hz. Hasanın kendisine biat etmesini istemiş, Hz. Hasan, gruplaşmanın önüne geçmek için biat etmeyi kabul ettiği halde, onu siyasi bir tehlike olarak gördüğü için zehirleterek şehit etmiştir.

İçirdi İbni Sufyan ile Mervân zehri ol şâha

Ciger biñ päre oldığım Hâsan hulk-ı Rızâdandır (171/2)

Seyyid Nizâmzâde Seyfî

5.3.2.2. İbni Mülcem (?- 661)

Abdurrahman bin Mülcem, Hz. Ali'yi şehit eden kişidir. Hz. Ali'nin hizmetinde de bulunmuş olan Mülcem, Sıffin savaşına kadar Hz. Ali'nin yakınında yer alan biridir. Hz. Ali Kufe mescidinde namaza durmuşken onu zehirli bir kılıçla yaralayan ve birkaç gün sonrasında da şehit olmasına sebep olan Abdurrahman İbni Mülcem, Sıffin savaşında çarpışan Hz. Ali ile Muaviye'nin her ikisinin yönetimini de reddeden hariciler grubundandır.

Ne kadar hıızmet idüp sa' y-ı belîğ eylese de

Hiç muhâbbet ide mi şâha dil-i Mülcem olan (548/3) Azbî

5.3.2.3. Şimr-i Zü'l-cevşen (? - 686)

Hız. Hüseyn'in Kerbela'da şehit edilmesinden sonra başını gövdesinden ayıran kişidir. Şimr, Sıffin savaşında Hz. Ali'nin yanında çarpışırken, sonraları Muaviye saflarına katılmıştır.

Düşdükde o şeh zaḥm eṣeri ile zemīne

Başladı ḥavātin-i ḥarem āh u enīne

La‘n itmeyeyim de ne deyim Şimr-i la‘īne

(404/6) Hāfız

‘Alīnūñ ḳatline ğayret Ḥüseyni eyleyen iḳdām

Birisi Şimr-i Zü’l-cevşen birisi ibni reh-nūma

(414/3) Zahmī

5.3.2.4. İbni Reh-nūma (? - 686)

Kerbela’da Hz. Hüseyin’i şehit edenlerden biri de Ömer ibni Sa’d’dır. Ömer ibni Sa’d, Kufe valisi Ubeydullah bin Ziyad’ın gönderdiği ordunun komutanıydı. Ehl-i Beyt mensuplarının Fırat’tan su almalarını engelleyenlerden biri olan ve Hz. Hüseyin’in başını Kufe’ye gönderen Sa’d, büyük sahabilerden biri olan Sa’d bin Ebi Vakkas’ın oğludur. Babası Sa’d bin Ebi Vakkas, İslamiyeti kabul eden ilk on kişiden yedincisidir. Ebi Vakkas Eshab-ı kiramdan olup cennetle müjdelenmiştir.

‘Adüvv-i ekberüm ancak benim bir iki âdemdür

Birisi Şimr-i Zülcevşen birisi ibni reh-nümā

(414/1) Zahmī

5.4. Kerbelâ Hadisesi ile İlgili Benzetmeler

5.4.1. Güneş

Kerbela’da dökülen kan, her kanla bir tutulamaz. Onun her bir damlası dünyayı yakıp kavuran bir güneştir. Kerbela bu güneşin kızılıllığıyla aydınlanır. Şehit kanlarıysa Kerbela’nın toprağına serilmiş kırmızı bir döşektir.

Şehīd-i Kerbelānuñ mātemi ta rüz-ı maḥşerdür

Dem-i āl-i ‘abāyı şanma her ḳana berāberdür

Anuñ bir ḳaṭresi ḥurşīd-i ‘ālemsüz-ı enverdür

Ḳızıl rengiyle şol dem Kerbelā arz-ı münevverdür

Döşenmiş ḥākine ḥūn-ı şehīdān sürḥ bisterdür

(319/1) Zekāyī

5.4.2. Gül

Peygamberimizin, Hz. Hasan ve Hüseyin'e zarar verenlere şefa'at etmeyeceği sağlam rivayetler arasındadır. Gül, peygamberimize ait bir sembol olup, her iki torunu da bu gül bahçesinin goncalarıdır.

Saña gülle toķunan ümid ider mi mağfired

Ėonce-i gülşen serāy-ı Muştafasıñ yā Hüseyn (411/10) Ārif

5.4.2.1. Gül-Yara

Hz. Hüseyin'in vücudunda kanayan yaralar, Kerbela toprağında açılmış birer güldür.

Olinca şāh-ı 'ālem Kerbelā hākinde efgende

Açıldı serteser yetmiş cerāhat gül gibi tende (319/2) Zekāyī

5.4.2.2. Gül-Bülbül

Herşeyi yok eden rüzgār, dalındaki goncayı açmadan soldurmuştur. Bülbül, bu belâ bahçesinde açmadan solup giden goncanın matemini tutar.

Düşüp bād-ı fenādan ėoncemiz açılmadan şoldı

Bu gülzār-ı belāda bülbül-i mātem serāyuz biz (105/2) Rūhī Bağdādī

5.4.3. Kurban

Hz. Hüseyin, Kerbela'da başı kesilmek suretiyle şehit edilişiyile Allah'a adanan bir kurban gibidir. Bu yönüyle Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'e benzer.

ᖖurbān-ı ilāhi olup Ėsmā' ile geldük

ᖖün bezm-i elestden bile geldük dile geldük (403/4) Esad Efendi

Hakka kurbân itdi İsmâ‘îl veş koç başını

Rahına ser virmege şâyeste serverdür Hüseyn (410/2) Safvet

Ol demde uyandı bâtın çerâğı

Reh-berüm boynuma bend eyledi bağı

Üç adım ilerü başdum ayağı

Koç kurban didiler inana geldüm (480/2) Şâhî

Kendimi ‘aşkun yolında şöyle kurbân eyledüm

Gerden-i mecrûhımı kesdim kızıl kan eyledüm (482/2) Dertli Baba

5.4.4. Lâle

Lale kırmızı ya da kızıl rengi ve içinin siyah oluşu ile diğer çiçeklerden farklıdır. Hz. Hüseyin de çektiği acılar, gördüğü eziyetler sonrası oluşan görüntüyle bir laleye benzetilmiştir.

Lâleler başını yarmışdur Hüseynîler gibi

Kâna boyanmış şehîd-i Kerbelânuñ‘aşkına (57/3) Nesîmî

Ġam pâre pâre baġruñı yandurdı daġla

Ey lâle-i ġadîķa-i âl-i ‘âbâ Hüseyn (303/2) Fuzûlî

5.4.5. Ravza

Ravza, bahçe, çayır çimeni çok olan yer demektir. Şehitlerin şehadet mekânı cennet bahçesidir. Şiilerce Hz. Hüseyin ve Kerbela hadisesinin anlatıldığı matem toplantılarına da “Ravza” denmiştir.

Hüseynüñ ravzasın seyr it kıyâmet görmek istersen

Ki tutmuş serv- kadler mâtemin ol şâh-ı zîşânuñ (81/7) Rûhî Bağdâdî

Ravza-i rıdvāna da‘ vet kılmadı zāhid meni

Ḥāk-ı dergāhında ben şahn-ı gülistan bulmuşam

(46/6) Nesīmī

5.4.6. Rakib

Rakip, aşığın düşmanıdır. Kötülüğüyle ve yaptığı zulümlerle tanınan Ehl-i Beyt düşmanları da birer rakiptir.

Sen raķībūñ sözine şaķın inanma güzelim

Çün bilürsiñ ki ‘aduv kıydı Ḥüseyn-i Ḥasana

(412/3) Ārif

5.4.7. Zehir

Hz. Ali zehirli bir kılıç darbesiyle yaralanmış, bir süre sonra da vefat etmiştir. Hz. Hasan kendisini öldürmek üzere görevlendirilen eşi tarafından zehirlenmiştir. Diğer on iki imamın da bir şekilde zehirlenerek şehit edildiği rivayet edilmektedir.

İçirdi ibni Sufyan ile Mervān zehri ol şāha

Ciger biñ pāre oldığım Ḥasan ḥulķ-ı Rızādandur

(171/2)

Seyyid Nizāmzāde Seyfi

Ḳatup engüre zehri virdiler ķan ile ol şāha

Şararup şoldığı beñzüm ‘Aliyye’l-Mūsā Rızadandur

(171/7)

Seyyid Nizāmzāde Seyfi

Çār yār ile Muḥammed ey sa‘īd

Oldılar tesmim-i zehrile şehīd

(359/6) Sezāyī

6. MUHARREM AYI

6.1. Muharrem Ayının Önemi

Muharrem ayı hicri takvime göre yılın ilk ayıdır. Aşure ayı olarak da bilinen muharrem ayının en önemli özelliği bu ayda Kerbela olayının gerçekleşmiş olması ve Ehl-i Beyt ashabının muharrem ayında şehit düşmesidir.

Anıñcün tıtdılar yıl bâşını mäh-ı muharrem kim

Cedîd olur bu ayda matemi şâh-ı şehîdânũñ (81/2) Rûhî Bağdâdî

Muhamremdür siyeh pûş oldı ‘uşşâkuñ nedür hâli

Felek tecdîd ider mâtemle her yıl mäh ile sâli (319/3) Zekâyî

6.1.1. Muharrem-Gözyaşı

Şii inancına göre bu ayı hüznün ve kederle geçirmek, Kerbela olayını hissederek gözyaşı dökmek büyük sevaplardandır.

Sinede serde gerekdür dâğ ola

Ƙanlı yaşıñ dîdeden ırmâğ ola

Ger dilerseñ menzilũñ uçmâğ ola

Ağla mâtemdür muhamremdür bugün (359/2) Sezâyî

Vücũduñ la‘l reng olsun zemîñ Kerbelâ-i mânend

Boyansun pirehen al Ƙâne o dem işte bu demdür (389/3) Selâmî

6.1.2. Muharrem-Mâtem

Her yıl muharrem ayının onuncu günü matem günü olarak kabul edilir. Şii inancına göre bu ayda on iki gün oruç tutulur. Eğlence, düğün gibi sevinç verici şeyler bu dönem içinde yapılmaz. Üzüntü ve kederli günler yaşanır. Bu şekilde Kerbela’da şehit olanların yaşadıkları bir nebze olsun hissedilmeye çalışılır.

Şehr-i mâtemdür gözüñden seyl-i ceyhûn çağlasun

Yaş yerine dîdelerden eşk-i pür-ḥûn çağlasun

Şâh Hüseynüñ fırqatiyle ḳalb-i maḥzûn ağlasun

Ehl-i beytüñ mâcerâsıyla ḳaralar bağlasun

‘Āşık-ı âl-i ‘abâlar sînesin hep dağlasun

(382/1) Şeyh Vākī

6.1.3. Muharrem-Su

Bu ayda çok su içilmemesine dikkat edilir. Çok sevilen yemekler yenmez. Bu sürenin hüznü içinde geçirilmesine dikkat edilir.

Gel bu mâha it ri‘āyet terk-i şûrb eyle dilâ

Ḳıl ḳadar gel olma münkir başıña iner belâ

Böyle yazmışdır şavâ‘ iḳla diyen gelsün şalâ

Gel göñül gel mâtem it kim Kerbelânuñ günidür

(206/3) Hâşim Ba-

ba

6.2. Muharrem ile İlgili Benzetmeler

6.2.1. Baş Açık Abdal

Kerbela olayından sonra şehit edilenler dışında kalan Ehl-i Beyt mensupları esir edilmiş ve Ömer ibni Sa’d tarafından Kufe’ye götürülmüştür. Yolculuk esnasında bu esirler yakıcı sığağa rağmen baş açık ve yalınayak halde yürütölmüşlerdir. Abdal olmanın gereğı olan “baş açık yalın ayak” tabiri, şairlerce söz konusu olayı hatırlatacak şekilde kullanılmıştır.

Şâh Hüseyn-i Kerbelânuñ baş açık abdâlıyam

Ḳıblegâhımdur Muḥammed secdegâhımdur ‘Alî

(217/2) Hatâyî

Merd-i meydān Şīr-i Yezdān ‘aşkına rahm it baña

Pā-bürehne baş açık abdālūñ oldum ā ‘Alī

(357/4) Zātī

6.2.2. Leylâ-Mecnûn

Muharrem ayında Kerbela’da yaşananlar, insanı Mecnun gibi çöle düşürüp, abdal gibi uryan eder. Bu acı, Leyla gibi gözyaşı döktürüp, sabır gömleğini yırtacak kadar büyük bir acıdır.

Ḳays veş şahralara düşdim çok efgān eyledüm

Şoyunup abdal veş kendimi ‘uryān eyledüm

Leyli veş beyt ül hazende hūn-ı giryān eyledüm

Cāme-i şabrum tutup çāk-ı giribān eyledüm

(482/1) Dertli Baba

6.2.3. Melek ve Cinlerin Mâtem Tutması

Muharrem ayı her yıl matemın tazelandığı bir aydır. Bu ayda yalnız insanlar değil, melekler ve cinler de matem içindedirler.

Dilâ tecdīd-i mâtem kıl bugün mäh-ı muḥarremdür

Melâ’ik-i ins ile cin bugün hep ehl-i mâtemdür

(414/1) Zahmī

7. İMAMET MAKAMI

7.1. On İki İmam

Hız. Ali’nin soyunu devam ettiren ve onun velayetini bir sonraki nesle aktarma görevini üstlenen on iki kişidir. On iki imam her dönemde birçok zulme ve tehdide maruz kalmıştır.

Her biri ser-i mihriye meh-i tâc degül mi

Tīr ü siteme cümlesi âmâc degül mi

‘Älemlere işnâ ‘aşer ebrâc degül mi

Da‘ vâ-yı muḥabbet buña muḥtâc degül mi

(403/2) Esad Efendi

Yolumuz on iki imāma çıkar

Reh-berüm Muḥammed Aḥmed-i Muḥtār

Mürşidüm ‘ Alīdür şāhib Zü’l-feḫār

Ḳuluñdır Şāhiyā dīvāna geldüm

(480/6) Şāhī

7.2. İmamların Sıfatları

Hız. Ali’yle başlayan imamet vazifesi sırasıyla Hız. Hasan, Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer-i Sadık, Musa Kazım, Musa Rıza, Takî, Nakî, Hasan ül Askeri ve Mehdi’ye geçmiştir. Her imamın kendine has özellikleri ve sıfatları vardır.

Ol Hasan ḥulḳ-ı Rızādur server-i leşker-güşā

Hem şehidler serveridür şāh Hüs -i Kerbelā

Şāh-ı Zeyne’l-‘ abidīndür mazḥar-ı sır-ı Hüseyin

Hem Muḥammed Bakır oldu ehl-i fakra pīşvā

Ca’ fer-i Şādık kim oldur pīşvā-yı ehl-i din

Musa-i Kāzım ḥaḳīḳat yolunadır reh-nümā

Şāh ‘ Alī Mūsa Rızadır kıble gāh-ı ‘ āşıḳān

Hem Takī vü bā Naḳīdür sır-ı şāh-ı evliyā

Şāh Hasan ül ‘ Askerīdür kıble’i imān u dīn

Mehdi-i şāhib-zamāndur naḳd-ı sır-ı lā fetā

(30/1-2-3-4-5) Nesīmī

8. ALEVİ-BEKTAŞİ KÜLTÜRÜNE AİT UNSURLAR⁵²

8.1. Eren

Eren kelimesi, ulaşan, istediği şeye ya da yere vasil olan kişi demektir. Eren, tasavvufi anlamda vâsıl, ehl-i vusûl, vuslatı gerçekleştiren, veli, ermiş, kâmil insan anlamına gelmektedir.

Erenler yüksek makamda olan kişilerle bir tutulan zatlardır.

Muhammed ‘ Alînün yüzin görmege

Erenlerün divânında tırmağa

On iki imâmuñ yolun şormağa

On iki erkândan reh-ber isterler (220/2) Hatâyî

Alevi ve Bektaşiler arasında kullanılan bu kelime, Allah’ın sevdiği kullar, Allah’a yakın olan insanlar manasında kullanılır.

Bektaşilerde bu kelime hak erenler, gerçek erenler, baba erenler şeklinde farklılıklar gösterir. Halk içinde zor durumdaki insanlara olağanüstü güçler kullanarak yardım ettiklerine inanılan ve üçler, yediler, kırklar, şeklinde de isimlendirilen erenlerin lideri Hz. Ali’dir.

Benim şâhum şâh-ı merdân ‘ Alîdür

Erenler serveri gerçek velîdür (13/1) Nesimî

⁵² Bu bölüm hazırlanırken aşağıdaki çalışmalardan faydalanılmıştır:

Gülağ Öz, İslamiyet Türkler ve Alevilik, Yol Bilim-Kültür Yay. Ank. 2014, s.117-125

Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yay. İst. 1995

Atilla Özkırımlı, Alevilik-Bektaşilik ve Edebiyatı, Cem Yay. İst. 1985, s.337-384

Gülağ Öz, Temel Kaynaklardan Alevilik Bektaşilik, Kültür Ajans Yay. Ank. 2013, s.318-328

Erenler bu yolda h  zirdır h  zır
 Mu  hibden d  neni defterden   zır
 Gerekse eyles  n bi   kerre   z  r
 Anlar ile yiy  p i  ene la   net (219/2) Hat  y  

Gel ey     r  f bu lezzetden dim         ni d  ddırma
 Erenler      il olmazlar r  z  s   yok  durur bild  m (80/6) Sultan Vir  n  

        r meyd  ne     r   varurlar
 Erenler cem   olup virir alurlar
 C  mle enbiy  lar div  n   ururlar
 Cev  hir ba     olan d  kk  n   buld  m (158/3) Em  r Sultan

8.2. Erk  n

“R  kn” s  zc    n  n     ulu olan erk  n kelimesi, esaslar direkler, destekler anlamına gelip, tarikatlarda yerine getirilmesi gereken kurallar, t  reler i  in kullanılır.

Alevi-Bekta  i k  lt  r  nde   nemli yer tutan erk  n tabiri, bu k  lt  rce buyruk olarak kabul edilir.

  mam Cafer Buyru  u 12 Erk  n       le sıralar:

1. Kanaat ehli olma,
2. Sabır ehli olma,
3. Hulk   m  lay  m olma,
4. C  mert olma,
5. G  rd    n   g  rmedik deme,
6. Pirden r  zas  z i   istememeli,
7. D    ene ve s  vene kul olmamalı,
8. K  fr   iman saymamalı,
9. Sa   m  reb  bi,

10. Sağ müsahip,

11. Sağ sohbet,

12. Sağ aşına

Cümle yerüñ çiçeğiüz

Tekyelerüñ kucağıyuz

Şah-ı merdān köçeğiüz

Edeb erkān yol bizdedür (112/6) Hasan Dede

Severüm ben seni candan içerü

Yolum varmaz bu erkāndan içerü (129/1) Dervîş Yunus

Tevellāsın teberrāsın bilen ‘uşşāka ‘aşk olsun

Ṭarīkatde budır erkān buña illā vü lā olmaz (408/3) Fasīhī

8.3. İkrâr

Tarikata girmek isteyenler için düzenlenen törene ikrar denir. Tarikata girme ancak yirmi yaşından sonra ve törenle olur.

Her Bektaşî ve Alevî üyesinin ikrar töreninden geçmesi esastır. Bektaşilikte ikrar kelimesi yerine, daha çok “nasip almak” sözü kullanılır. İkrar verme, bir başka deyişle tarikata girme töreni, her tarikatta farklılıklar gösterir. İkrâr, bir çeşit söz verme, yemin etme şeklidir. Bu yüzden ikrardan dönmek, Alevî-Bektaşî kültürünce en büyük hatalardan biri olarak kabul edilmektedir.

Hakka ikrâr eyleyenler kavline şâdık gerek

Şâdık’ül-kavlüm dir iseñ eyleme yalana meyl (107/3) Rûhi Bağdādî

Ṭutup bir mürşidüñ destin geçüp hem cānile başdan

Virüp ikrârını îmān eger bulmazsa vāh eyvāh (406/2) Cevābî

Dergeh-i Һazret-i Ğaffār'a inābet idelüm

Dest-be-dest varup ikrār-ı kabaҺat idelüm

(466/V-2) Rāmiz PaҺa

Kendimi insān Һanurdım hayvan-ı nātıķ menem

Her ne cevır itse sezādur miҺnete lāyık menem

Һayra dā'ır bir 'amel yok fācir-i fāsık menem

Lakin ikrārında tekzīb itmeyen Һadık menem

(482/3) Dertli Baba

Mürşide varmağa Һalib olursān

İbtidā insandan reh-ber isterler

Virdigün ikrāre Һođrı gelirseñ

'Ahdile peymāndan reh-ber isterler

(220/1) Hatāyī

8.4. Mürşit

Mürşit, irşad eden yol gösteren, kılavuzluk yapan anlamlarına gelmektedir. Müritlere yol gösterdiğinden dolayı tarikat piri, şeyhi anlamında da kullanılmıştır. İmamiyye mezhebine göre mürşit on iki imamın on ikincisi olan İmam Mehdi'dir.

Rah-ı Һaķıķatde hemān sābit Һadem oldık

Mürşid-i kāmıl gördükçe hemān dāmān Һaparuz

(390/4) Selāmī

İrādet ehli iseñ bi'ate gel bi'ate

Mürşid-i kāmıl arayup ҺoҺbete gel ҺoҺbete

(148/1) İsmail Hakkı

Bektaşılık ve Alevilik anlayışında pîr ve mürşitlere saygı ve sevgi göstermek esastır. Her sıkıntı yaşayan kişinin manevi güçlerinden yararlandığı, onlardan yardım istediği kişiler olan mürşitler, ikinci derece önderler olarak bilinmektedir.

Yüri bir mürşid-i kāmilden el al

Kimiñ kim pīri yokdur serseridür (197/4)

Seyyid Nizāmzāde Seyfi

Mürşidüñ koma elüñden damenün boşdur diyü

Her ‘ azizüñ bir tārīķi içre biñ irşadı var (538/2) Azbī

8.5. Rehber

Rehber kelimesi sözlük anlamıyla yol gösterici, kılavuz demektir.

Bir talibi dergâha götürüp tarıkata girmesine aracı olan kişiye de yol rehberi denir.

Her talibin bir rehberi olur. Rehber talibi mürşide ya da babaya yönlendiren kişidir.

Nebiler serveri çünkim Muḥammed Muşṭafa geldi

Velāyet reh-beri Sulṭan ‘ Aliyye ’l-Murtaẓā geldi (413/1) Emīnī

Muḥammed ‘ Alīden qurılı yoldır

Evvel reh-berinden kaçana la‘ net

Evvel ikrar virüp soñra dönüp

Yapışdıǵı elden kaçana la‘ net (219/1) Hatāyī

Ol demde uyandı bāṭın çerāǵı

Reh-berüm boynuma bend eyledi baǵı

Üç adım ilerü başdum ayaǵı

Qoç qurban didiler inana geldüm (480/2) Şāhī

Fenā-yı fakr-ı fillāhum ferāǵat rāhına girdüm

Şükür minnet ‘ Alī gibi öñümde reh-berüm vardur (75/3) Sultan Virāni

8.6. Talip

İsteyen, istekli, öğrenci, kelimeleriyle karşılanan talip kelimesi tarikat literatüründe önem arzeden bir tabirdir.

Tarikata girmek isteyen kişiye talip, tarikat eri olmaya da “el alma” denir.

Her talibe bir sahip tayin edilir, bu sahip, talibi daha önce yetiştirip gerekli öğütlerde bulunarak pişirmeye çalışır. Kabul zamanı yani ikrar zamanı gelince, taliplerle toplanılır.

Bazı törenlerden sonra talip tarikata girer. Aynı törende ikrar veren yani kabul ettiğini bildiren kişi, müsahip adını alır. Alevilere göre müsahip olan kişi, ölene dek talibini gözetmek zorundadır. Aleviliğin şartlarından olan musahiplik, bektaşilikte şart olarak görülmez.

Verd-i hamrânun haqîkat talibiyeñ sâlikâ

Ehl-i ‘aşkuñ koma elden dâmen-i pür-ğârını (552/4) Azbî

Tâlib-i ‘anka olan gider haqîkat kâfına

Lik reh-ber-i kâmil ister çokdur ol yolda sâ‘ (214/4) Hâşim Baba

8.7. Tevellâ ve Teberrâ

Tevellâ ve teberrâya uymak Alevi inancının başlıca kuralları olarak bilinmektedir. Tevellâ, Hz. Peygamberin Ehl-i Beytini, yani aile efradını sevip, Hz. Ali’ye uyanlara sevgi beslemektir.

Teberrâ ise Hz. Ali’ye uymayanları sevmememek ve genel anlamda bu insanlara düşmanlık hisleri beslemektir.

Şiilikte temel inanışlardan olan tevellâ ve teberrâ özellikle Caferilikte inkarı dinden çıkmaya yol açan on temel inançtan ikisi olarak kabul edilir.

Tevellâsın teberrâsın bilen ‘uşşâka ‘aşk olsun

Tarîkatde budır erkân buña illâ vü lâ olmaz (408/3) Fâsihî

Şii inancına göre Tevellâ ve Teberrâ, cennete girmenin yollarından biridir.

Tevellâ vü teberrâ kılduñ ise

Vücud-ı mülketüñ kıalmaz günâhı

(59/8) Nesîmî

Seyfîyâ sev cân-ı dilden anları

Ṭāmuya girmez sevenler bunları

(199/5) Seyyid Nizāmzâde Seyfî

Tevellâ ve teberrâya uymayanlara lanet edilir.

İtmeyen Âl-i Resûle ‘izzeti

La‘netîdür la‘netîdür la‘netî

(199/4) Seyyid Nizāmzâde Seyfî

9. RAVZATÜ'L-EŞ'AR IŞIĞINDA KERBELA HADİSESİ

- 656 - Hz. Osman'ın şehit edilişi ve Kerbela olayına kadar uzanan fitnenin ortaya çıkışı.

:

Fitne-i zulm-ı şekāvet itdi ecdādum şehīd

Cümlesinüñ meşhediye her verāyam bil beni (203/7) Hāşim Baba

- 657 - Hz. Ali ile Muaviye arasında yaşanan ve Kerbela olayına zemin hazırlayan Sıffin savaşı.

Meclis-i dīvān kūrıldı ' Alī giydi kırmızı

Dört yanında ġāzīler hem reng serdāş oldılar (221/2) Hatāyī

Çatırlık otağ tūtıldı sāyeban şāh üstine

İşiginde ulu ħanlar emr-i yardış oldılar (221/3) Hatāyī

- 658- Kerbela olayında etkin rol oynayan haricilerin Sıffin savaşı sonrası ortaya çıkması.

Zü'l-feķāruñ ħārici boynundan eksik olmasun

Zirā kim kāruñ ġazādur yā ' Aliyye'l-Murtażā (29/3) Nesīmī

Ne ġam ġuşşa ħavaricden dilā bir zerre şübhem yok

İki ' ālemde billāhi benüm bir Ħaydarum vardur (75/4) Sultan Virānī

- 661- Kerbela olayını başlatan bir hadise olarak Hz. Ali'nin ibni Mülcem tarafından şehit edilişi.

Ne kadar ħızmet idüp sa' y-ı belīġ eylese de

Hiç muĥabbet ide mi şāha dil-i Mülcem olan (548/3) Azbī

- 671- Kerbela olayının ana sebeplerinden biri olarak Hz. Hasan'ın, ibni Sufyan (Muaviye)'in azmettirmesiyle şehit edilişi.

İçirdi ibni Sufyan ile Mervān zehri ol şāha

Ciger biñ pāre oldığım Ḥasan ḥulḳ-ı Rızādandur (171/2)

Seyyid Nizāmzāde Seyfī

Emr-i Ḥaḳla çün Ḥasan ile Ḥüseyn oldı şehīd

Biz de evlād-ı resūlız eylerüz mātem cedīd (478/2) Şem'ī

- 680 - Kerbela olayının baş müsebbibi olan Yezīd'in, babasının ölümüyle halifelğe geçişi.

Faḥr-i 'ālem ḥānedānına ihānet eyledin

Ey Yezīd āl-i 'abāya ne rezālet eyledin

Ḳorḳmaduñ mı sen Ḥudādan çok ḥaḳāret eyledin (382/2) Şeyh Vākī

- 680- Hz. Hüseyin'in, Kufe halkının daveti üzerine Kufe'ye hareket edişi.

Ḳopardı fitneyi Mervān Yezīd ile idüp şoḥbet

Ḥüseyni Kūfeye Şāma tūrurken itdiler da' vet (414/2) Zahmī

- 680- Ubeydullah b. Ziyād'ın, Hz. Hüseyin ve yanındakileri engellemek amacıyla Yezīd tarafından Kerbela'ya gönderilmesi.

'Ubeydullah irişüp Kerbelāya itdi cem' iyyet

Bu dem emr-i ḳayda eyleyen iḳdām ile sür' at (414/2) Zahmī

- 2 Muharrem 680 – ibni Ziyad'ın, Kerbela'ya ulaşan Hz. Hüseyin'in daha fazla ilerlemesini engellemek için Kerbela'yı ablukaya alması.

Tükür iki ‘âlemde ruḥ-ı ibni Ziyāda

Oynatdı atın lu‘bile meydān-ı riyāda

Ol şāhı ḳodı naṭ‘-ı belā içre piyāde (404/5) Hāfız

- 6 Muharrem 680- ibni Ziyad tarafından görevlendirilen Ömer ibni Sa’d’ın (ibni Reh-nūma) Kerbela’ya gelişi.

‘Adüvv-i ekberüm ancaḳ benim bir iki ādemdür

Birisi Şimr-i Zü‘lcevşen birisi ibni reh-nümā (414/1) Zahmī

- 7 Muharrem 680 – ibni Ziyad’ın emriyle, Mervan ve çevresindekiler tarafından Ehl-i Beyt mensuplarının Fırat’ın suyunu kullanmalarının engellenmesi.

Ṭutdı Mervān Kerbelāyı eyledi şusız şehīd

Ol sebebden zār idüp kevn ü mekān aḡlar bugün (405/4) Cevābī

Şad hezār la‘net Yezīde ol iki şehzādeye

Bir içim şu virmedi ol bir Ḥudānuñ‘ aşḳına (57/9) Nesīmī

Ehl-i maḡşer dest-i Ḥaydardan içerken kevseri

Sen şusızlıḳdan şehīd-i Kerbelāsīñ yā Ḥüseyn (411/11) Ārif

- 8 Muharrem 680 – Kerbela’da susuzluğun etkisini göstermesi ve Ehl-i Beyte yapılan eziyetlerin artması.

Kerbelāda çok cefālar ḳıldılar şehzādeye

Sen daḡı oynat başuñı ol belānuñ‘ aşḳına (57/10) Nesīmī

Niçe bağrum pāre pāre pāre pāre olmasun

Yetmiş iki pāre oldu ḥazret-i Zeyne'l-‘abā (172/4) Seyyid Nizāmzāde Seyfī

- 10 Muharrem 680 – Ehl-i Beyt Mensuplarının çoğunun, 10 Muharrem Cuma günü şehit edilmesi.

Muḥarrem ayınıñ cum‘ a gününde oldu bu hengām

Namaza sa‘ y iderken ol cenāb-ı ḥazret-i imām

Şehīd idüp o şāhı ah yezīdler itdiler bayram (414/3) Zahmī

Cum‘ a günü olmuş idi bu ḥāl-i melālet

Her hafta tutar mātemini ehl-i muḥabbet

Yılbaşına taḥsīs ile te’ḥire ne ḥācet

Yansun o gönül ateşe bu ḥāle ki yanmaz

Kör olsun o gözler ki bu dem ḵana boyanmaz (404/8) Hāfız

- 10 Muharrem 680 – Yakınlarından çoğunu Kerbela’da kaybeden Hz. Hüseyin’in şehit edilişi.

Olinca şāh-ı ‘ālem Kerbelā ḥākinde efgende

Açıldı serteser yetmiş cerāḥat gül gibi tende

Resūlūñ öpdüğü yer berḵ ururken tavḵ-ı gerdende

Akıtduñ ḵanını mazlūmuñ ey gerdūn-ı dūn sen de

Bu cārī ḵıldıguñ dem dem degül yāḵut-ı aḥmerdür (319/2) Zekāyī

İmam Hüseynin kolları bağı

Anı sevenün ciğeri dağı

Hazret-i 'Alinün sevgili oğı

Gel dinim imanım imam Hüseyn

(163/4) Pır Sultan

Sıneme çeksem şerhler ta'nmıdur dağlar yakup

Bin cefā ile şehid oldı Hüseyn-i Kerbelā

(172/3)

Seyyid Nizāmzāde Seyfī

- 13 Muharrem 680 - Kerbela meydanında kalan Ehl-i Beyt şehitlerinin, hadiseden üç gün sonra Esedoğulları tarafından defnedilmesi ve Tevvabin denen grubun şehit mezarlarını ziyareti.

Yeter kân ağlama Rūhī Kerbelāyı ğarq-ḥūn itdün

Gider seyle mezārı kōrkārum šāh-ı şehīdānuñ

(81/8) Rūhī Bağdādī

Şairler	fa' ilātün / fa' ilātün / fa' ilātün / fa' ilün	mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün	mef' ülü / mefā' ilü / mefā' ilü / fe' ülün	müstef' ilün / müstef' ilün / müstef' ilün / müstef' ilün	mefā' ilün / mefā' ilün / fe' ülün	fa' ilātün / fa' ilātün / fa' ilātün / fa' ilün	fe' i lātün / fe' i lātün / fe' i lātün / fe' ilün	mef' ülü / fa' ilātü / mefā' ilü / fa' ilün	müstef' i lā tün / me fā i lün / müs tef' i lā tün / me fā i lün	müstef' ilātün / müstef' ilātün	müf te' i lā tün / müf te' i lā tün	mef' ülü / mefā' i lün / fe' ülün	mef' ülü / mefā' ilün / mef' ülü / mefā' ilün	mef' ülü / fa' ilātün / mef' ülü / fa' ilātün	Hece ölçüsü
Hâfız	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hâfız	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hâkî	5	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Hanîfî	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hasan Dede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Haşim Baba	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hatayî	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Hazînî	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Himmet	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hüsni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
İbrahim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
İsmail Hakkı	10	4	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	4

Çizelge 1.3. Mecmuada kullanılan nazım şekillerinin şairlere göre sınıflandırılması

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Abdal Musa	-	-	-	-	-	-	-	1
Akif Paşa	1	-	-	1	-	-	-	-
Ali Rıza Paşa	3	-	-	-	-	-	-	-
Arif	2	-	-	-	-	-	-	-
Azbî	32	1	-	1	-	-	-	-
Calîdî	-	-	1	-	-	-	-	-
Cemâlî	2	-	-	-	-	-	-	-
Cevâbî	2	-	-	-	-	-	-	-
Derdli Baba	4	-	-	2	-	-	-	4
Derviş Yunus	20	-	-	-	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Ecrî Baba	8	-	-	-	-	-	-	-
Edhemî	1	-	-	-	-	-	-	-
Ehlî	-	1	-	-	-	-	-	-
Emînî	1	-	-	-	-	-	-	1
Emir Sultan	-	-	-	-	-	-	-	1
Es'ad Efendi	-	-	-	1	-	-	-	-
Eşref-i Rûmî	2	-	-	-	-	-	-	-
Faşhî	1	-	-	-	-	-	-	-
Fehim	8	-	-	-	-	-	-	-
Fuzûlî	90	1	-	-	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Gafûrî	3	1	-	-	-	-	-	-
Gâlib	-	-	-	1	-	-	-	-
Gaybî	-	-	-	-	-	-	-	1
Gaygusuz	2	-	-	-	-	-	-	1
Hâfız	-	-	-	1	-	-	-	-
Hâfız	-	-	1	-	-	-	-	-
Hâkî	5	-	-	2	1	-	-	2
Hanîfî	1	-	-	-	-	-	-	-
Hasan Dede	-	-	-	-	-	-	-	1

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Haşim Baba	13	1	-	-	-	-	-	-
Hatayî	3	1	-	-	-	-	-	4
Hazînî	-	-	-	1	-	-	-	-
Himmet	1	-	-	-	-	-	-	-
Hüsni	-	-	-	-	-	-	-	1
İbrahim	1	-	-	-	-	-	-	-
İsmail Hakkı	22	-	-	-	-	-	-	1
İzzet Molla	10	-	1	-	-	-	-	-
Kadı Baba	4	-	-	-	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Kemâl Paşa	1	-	-	-	-	-	-	-
Konevî	1	-	-	-	-	-	-	-
Merâmî	-	-	-	1	-	-	-	-
Mir'atî Baba	5	-	1	2	-	-	-	2
Muhibbî	1	-	1	1	-	-	-	-
Nakşî	1	-	-	-	-	-	-	-
Nasuhî	1	-	-	-	-	-	-	-
Nazire-i Musahib Kadın	1	-	-	-	-	-	-	-
Nesimî	68	-	-	-	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Niyazi Mısrî	3	-	-	-	-	-	-	-
Perişân Baba	1	-	-	-	-	-	-	-
Pertev Paşa	1	-	-	-	-	-	-	-
Pertevî	-	1	-	-	-	-	-	-
Pir Sultan	-	-	-	-	-	-	-	4
Ragıp Paşa	4	-	-	-	-	-	-	-
Ramiz Paşa	-	-	-	-	-	-	2	-
Ruhî Bağdadî	28	-	-	-	-	1	-	-
Sâdkî	-	-	-	1	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Safvet	1	-	1	-	-	-	-	-
Selâmî	4	-	1	-	-	-	1	-
Senâyî	-	-	-	-	-	-	1	-
Seyyid N.-zâde	33	1	-	-	-	-	-	1
Sezâyî	8	1	-	-	-	-	-	1
Sultan Murad	3	-	-	-	-	-	-	-
Sultan Selim	2	-	-	-	-	-	-	-
Sultan Virânî	10	1	-	-	-	-	-	1
Şâhî	-	-	-	-	-	-	-	1
Şem'î Baba	8	1	-	1	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Şeyh Attar	1	-	-	-	-	-	-	-
Şeyh Derûnî	1	-	-	-	-	-	-	-
Şeyh Oğlan	1	-	-	-	-	-	-	-
Şeyh Sâfî	-	1	1	2	-	-	-	-
Şeyh Vâkî ?	-	-	1	-	-	-	-	-
Taceddin Veli	1	-	-	-	-	-	-	-
Turâbî Baba	2	-	-	-	-	-	-	-
Uğurh Han	2	-	-	-	-	-	-	-

Şairler	Gazel	Murabba	Muhammes	Müseddes	Müstezad	Terkib-i Bend	Terci-i Bend	Koşma
Ümmi Sinan	1	-	-	-	-	-	-	-
Vahdetî	2	-	1	-	-	-	-	-
Vehhâbî	1	-	-	-	-	-	-	-
Zahmî	-	-	1	-	-	-	-	-
Zâtî	30	-	-	-	-	-	-	-
Zekâî	9	-	1	-	-	-	-	-
Zihnî	1	-	-	-	-	-	-	-
Ziya Paşa	1	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 1.4. Ravzatü'l-eş'ar'da kullanılan nazım türlerinin şairlere göre sınıflandırılması

Derviş Yunus	Derdli Ba-	Cevâbî	Cemâlî	Cahîdî	Azbî	Arif	Ali Rıza Paşa	Akif Paşa	Abdal Musa	Şairler
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Tevhid
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Aveiname
'	+	'	'	'	+	'	'	+	'	Medhiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Duvazname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Naat
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Nutuk
'	'	+	'	'	'	+	'	'	'	Muharremiye
'	+	'	'	'	+	'	'	'	'	Kerbelaname
'	+	'	'	'	'	'	'	'	'	Nefes
+	'	'	'	'	'	'	'	'	+	Devriye
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	İlahi
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Salatname
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Vücutname
+	+	'	'	'	'	'	'	'	'	Velayetname
'	+	'	'	'	'	'	'	'	'	Şathiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Ramazanname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Berbername
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Pendname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Münacaat
'	'	'	+	+	'	'	+	+	'	Tasavvufi Ga-
'	'	'	'	'	'	'	+	'	'	Gazel

Konevî	Kemâl Paşa	Kadı Ba-	İzzet Mol-	İsmail Hakkı	İbrahim	Hüsnî	Himmet	Hazînî	Hatayî	Şairler
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	Tevhid
'	'	'	'	-	'	'	'	'	'	Aveiname
'	'	'	+	'	'	'	'	'	'	Medhiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Duvazname
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	Naat
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	Nutuk
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Muharremiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Kerbelaname
'	'	'	'	-	'	+	'	'	'	Nefes
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	Devriye
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	İlahi
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Salatname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Vüedname
'	'	'	'	+	'	+	+	+	'	Velayetname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Şathiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Ramazanname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Berbername
+	+	+	+	+	'	'	'	'	+	Pendname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Münacaat
'	'	+	+	-	+	'	+	'	'	Tasavvufi Ga-
'	+	'	+	'	'	'	'	'	'	Gazel

Pertev Paşa	Perişân Baba	Niyazi Mısrî	Nesimî	Nazire-i Musahib	Nasuhî	Nakşî	Muhibbî	Mir'atî Baba	Merâmî	Şairler
'	'	'	+	'	'	'	'	'	'	Tevhid
'	'	'	+	'	'	'	'	'	'	Aveiname
'	+	'	+	'	'	'	'	'	'	Medhiye
'	'	'	+	'	'	'	'	'	'	Duvazname
'	'	+	'	'	'	'	'	'	'	Naat
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Nutuk
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Muharremiye
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	Kerbelaname
'	'	'	'	'	'	+	'	+	'	Nefes
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Devriye
'	'	'	'	'	+	'	'	'	'	İlahi
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Salatname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Vüedname
+	'	'	+	'	+	+	'	'	+	Velayetname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Şathiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Ramazanname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Berbername
'	+	+	'	+	'	'	+	+	'	Pendname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Münacaat
'	'	'	+	'	'	+	+	'	+	Tasavvufi Ga-
+	'	'	'	+	'	'	+	'	'	Gazel

Seyyid N.- zâde	Senâyî	Selâmî	Safvet	Sâdıkî	Ruhî Bağdadî	Ramiz Paşa	Ragıp Pa- şa	Pir Sultan	Pertevî	Şairler
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Tevhid
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Aveiname
+	'	+	'	'	'	'	'	'	'	Medhiye
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Duvazname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Naat
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Nutuk
'	'	+	+	'	+	'	'	'	'	Muharremiye
+	'	'	'	'	+	'	'	'	'	Kerbelaname
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Nefes
+	'	'	'	'	'	'	'	+	'	Devriye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	İlahi
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Salatname
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Vüedname
'	;	'	'	'	;	'	'	;	'	Velayetname
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Şathiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Ramazaname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	+	Berbername
;	'	;	;	;	'	;	;	'	;	Pendname
'	'	'	'	+	'	'	'	'	'	Münacaat
'	+	'	'	'	+	'	'	'	'	Tasavvufi Ga-
'	'	'	'	'	+	'	+	'	'	Gazel

Zekâî	Zâtû	Zahmî	Vehhâbî	Vahdetû	Ümmî Si- nan	Uğurlu Han	Turâbî Baba	Taceddin Veli	Şeyh Vâkî	Şairler
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Tevhid
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Avetname
'	+	'	'	'	'	'	'	'	;	Medhiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Duvazname
+	+	'	'	'	'	'	'	'	'	Naat
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Nutuk
'	'	+	'	'	'	'	'	'	+	Muharremiye
+	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Kerbelaname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Nefes
'	'	'	+	'	'	'	'	'	'	Devriye
'	'	'	'	'	+	'	'	'	'	İlahi
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Salatname
'	'	'	'	'	'	'	'	+	'	Vücudname
;	'	;	'	'	'	;	;	;	'	Velayetname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Şathiye
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Ramazanname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Berbername
'	;	'	;	;	;	'	'	'	;	Pendname
'	'	'	'	'	'	'	'	'	'	Münacaat
'	'	'	'	+	'	'	+	'	'	Tasavvufi Gazel
'	+	'	'	'	'	+	'	'	'	Gazel

Ziya Paşa	Zihnî	Şairler
'	'	Tevhid
'	'	Ayetname
'	'	Medhiye
'	'	Duvazname
'	'	Naat
'	'	Nutuk
'	'	Muharremiye
'	'	Kerbelaname
'	'	Nefes
'	'	Devriye
'	'	İlahi
'	'	Salatname
;	'	Vücutname
;	;	Velayetname
'	'	Şathiye
'	'	Ramazanna-
'	'	Berbername
'	'	Pendname
'	'	Münacaat
'	+	Tasavvufi
+	'	Gazel

Çizelge 1.5. Ravzatü'l-Eş'ar'daki Şairlerin Hayatları ve Şiirlerde Kullanılan Redif- Kafiye-ler

ŞAİRİN ADI VEYA MAHLA- SI	KAFİYE / REDİF	ŞAİRLERİN BİYOGRAFİLERİ
Abdal Musa	-er/ meydanıdur	(14. yy) Türk ereni. Ahmed Yesevi dervişlerinden Hacı Bektaşî Veli mensubudur. Bir rivayete göre kırk abdal ile birlikte Buhara'dan gelmiştir.
Akif Paşa	-â/yum ben, âr/ı aşk	(1787-1845) Bozoklu Akif Paşa Osmanlı devlet adamı, şair ve yazar. Yozgat'ta doğmuş, İskenderiye'de ölmüştür. Osmanlı Devleti'nin ilk Hariciye Nazırıdır..
Ali Rıza Paşa	-âne/yem, âd/e gelmişdür, âme/ ---ben	(1860-1932) İstanbul'da doğdu. Jandarma Binbaşısı Tahir Efendi'nin oğludur. 1886 yılında Mekteb-i Harbiye'den mezun oldu. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında Askeri Harekât Dairesi Müdürlüğü görevini yaptı. İstanbul'da vefat etti.
Arif	-â/sın yâ Hüseyin, Hasan/a	(16. yy) İstanbullu Arif Çelebi'dir. Hazine kâtiplerinden olup 1581'de hayatta olduğu Tuhfe-i Naili'de kayıtlıdır.
Azbî	-âr, âb/ olmuş yatar, at, en/ öl, üt/un remzini, l/amazsın, peктаş/ıyum, â/sıyam, ūr/am, r/mek isterem, âne/ kim, ân/ı dürüst, at, ūh, ân/ olur, âd/ı var, um/dur, et/üm vardır, ân/ bî haber, kanda/dur, ân/ ateş, a/ menüm, -â/yı sevmişem, â/ya değişmem, et/den misin, em/ olan, en/ men degülem sen	(? - 1835) 17. yüzyılın ikinci yarısıyla ilk 18. Yüzyılın ikinci yarısında yaşamış bir Bektaşî şairi olan Azbî Baba din ve tasavvuf konulu şiirler yazmıştır. . Kurana, Peygambere ehl-i beyte ve on iki imama bağlılığı da onun şiirlerinin ilham kaynağı olmuştur. Bektaşî tekkelerinde hizmet eden bu derviş, 1855/124'teki yeniçeri vak'asından evvel 1835 yılında vefat etmiştir.

	degül, â/yı bilmedi, en/düm, âr/ını, ân/ ola, âh, â/ olmak gerek, â/sı bülbülün	
Cahîdî	-n/ ider bir gün bizi	(? – 1070) Aslen Edirneli olup hacimli olmayan divanı vardır. 1070/.1659 tarihinde vefat ettiği tahmin edilmektedir. Kabri Çanakkalededir.
Cemâlî	-âr/ı hû, ân/ı hû	(? - 1494) 15. Yüzyılda yaşamış mutasavvıf, divan şairi ve müfessir. Bazı kaynaklarda “Çelebi Halife” olarak anılan âlim Şeyh Cemaleddin Aksarayî'nin soyundan olup Halvetiye tarikatının İstanbul'daki ilk temsilcisi ve Cemaliye kolunun kurucusudur. Tasavvufla ilgili Arapça, Farsça, Türkçe yazılmış bazı eserlerinin yanında, çeşitli dergilerde şiirleri yayınlanmıştır.
Cevâbî	ân/ ağlar bugün,	(19.yy) Bektaşî saz ozanıdır. Ahlaksal ve akılcı öğütler verilen şiirlerinde, döneminin Bektaşî şiirindeki tüm özelliklerini görmek mümkündür.
Dertli Baba	âr, ân/ eyledüm, er/ perçemün, er/ çeker, elik/den, âl/ var, er/ dimişler, zı/lar, en/lerdenüz, an/uk, a/ya meni	(1772 -1846) Halk ozanı. Bolu-Gerede yakınındaki Çağa (Reşadiye) nahiyesinin Şahnalar köyünde doğmuştur. Asıl adı İbrahim ve mahlası Lütfidir. Ankara'da vefat etmiştir.
Derviş Yunus	r/up geldüm, l/meyince n'eylesün şeyhim bana, a/gan olur, ce/si, e/süm gelür, z/aram, e/si, an/da idüm, l/ degül mi, mek/dür, ân/ olupdur aşk elinden, az/umı, ân, ağ/um anda, et, n/dan içerü, t/meye, z/ gelür, ân/ mısın, an/ benüm	(13. yy- 14. yy) Hayatı ve şahsiyeti hakkında pek az şey bilinen Yunus Emre, Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmaya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde küçük-büyük Türk Beyliklerinin kurulmaya başladığı 13. yüzyıl ortalarından Osmanlı Beyliği'nin kurulmaya başladığı 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Orta Anadolu havzasında doğup yaşamış bir şair ve erendir. Yunus Emre, uzun bir süre Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhında çile doldurmuş ve dergâha hizmet etmiştir.
Ecîrî Baba	âh/ çıkdı, a/lardan	(18. yy) Ecîrî, en erken ihtimalle 18. Yüzyılda yaşamış bir şair-

	halas, ân/ı çok sürmez, ir/ eylemek güççe, ân/ iden üç harfle beş noktadır, ân/umdur gelen, ân/uz, an/ı bilmez kandadır	dir. Divanı vardır. Divanın bitiş bölümünde geçen nüshanın istinsah tarihi olan 1279/ 1863 tarihi de şairin yaşadığı dönemi divan şiirinin son yüzyıllarına taşıyan bir işaret olarak değerlendirilmeye alınabilir.
Edhemî		Edhemî hakkında eserlerde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Şazeli tekkesi kütüphanesinde kayıtlı olan divanının 1480 yılında yazılmış olmasından şairin II. Bayezid devri şairlerinden olması muhtemeldir.
Ehlî	a/yı n'eylersin	(1009/1600) İstanbuldur. Asıl adı Hekimzade Mehmet olup, Tayyip-zâde sanıyla tanındı. Mutasavvıf şairlerdendir. Rıza Tezkiresi'nde ve Kafzâde Faizî'nin Zübdetü'l-Eşârı'nda yılında Kahire'de öldüğü kayıtlıdır.
Emînî	â/ geldi, iş/dür	(1020/1611-1091/ 1680) Alaybeyzade Mekkî Mehmed Emin olarak tanındı. Halvetî tarikati mensubu Alaybeyizâde Şeyh Mehmed Efendi'nin oğludur. Üsküplüdür.
Emir Sultan	ân/ı buldum,	(770 /1368 -.833/1429) Yıldırım Bâyezîd'in damadı olduğu için de "Emîr Sultân" denmiştir. Seyyid Alî Hüseyin'in oğludur. Emîr Sultân, 793/1390-91'te Bursa'ya göç etmiş ve kendisini evlâdı gibi seven Yıldırım Bâyezîd'in kızı Hundî Hatun'la evlenmiştir. Bursa'da Şemseddîn Fenârî'den ders ve icâzet almıştır. Yıldırım Bâyezîd'e Abbâsî halîfesi tarafından "Sultân-ı iklim-i Rûm" unvanı verildiğinde kılıcını Emîr Sultân kuşatmıştır. Bursa'da herkesin manevi mercii olmuştur.
Es'ad Efendi	i/yüz,	(? -1298/1881) Es'ad mahlasıyla şiirler yazdı. Fahrî-zâde denmekle tanındı. Aslen Musullu olup sonradan Bağdat'a yerleşti. Divan kâtibi Neşâtî Abdullah Efendi'nin oğludur. Nesebi, Haşimiye sülalesi

		ve Hazret-i Fatma'ya dayanır. Matematikte yetenekli idi. Nesir alanında ise babası yeteneğini görünce onu divan efendisi yaptı. Altmış seneden fazla yaşadı. Süleyman Paşa görevde iken 1298/1881 tarihinde vefat etti.
Eşrefoğlu Rûmî	âh/ı, âre/si	(? – 1469) Asıl adı Abdullah'tır. İznik doğumlu olduğu için de sık sık İznikî olarak anılmış, yine de en sık kullanılan hitabı Eşref-i Rûmî olmuştur. İznik doğumlu Abdullah'ın babasının zamanında Mısır'dan Anadolu'ya göçmüştür. Babasının ismi Seyyid Ahmed ül Mısırî olarak geçer. Bu künyedeki Seyyid, şahsın İslam dininin son peygamberi Muhammed'in sülalesine dayandığını gösteren bir ibaredir. İznik'te vefat etmiştir.
Fasihî	â/ olmaz	(17.yy) Mevlevî şairler arasında mümtaz bir yere sahip olan Fasihî, Fasih Ahmet Dede olarak nam salmıştır. Arnavutluk'un fethiyle Müslümanlığı kabul eden ve devlet adamı, âlim, şair ve mutasavvıf yetiştiren bir aileye mensuptur. Fasih Ahmet Dede'nin mürettep bir divanı, farsça bir divançesi ve münşeati mevcuttur.
Fehim	â/dür Ali, âm/ olmuş, ât/ fıkrası, üş/ olmayınca bilmedüm, im/ümdür benüm, âde/den, ân/ına kıymaz, ân/ olsa güzel	(? – 1648) Divan şairidir. Asıl adı Mustafa Fehim 'dir. Fehim'e 19. yüzyıl başlarında yaşayan diğer divan şairi Fehim dolayısı ile Fehim-i Kadim ünvanı sonradan verilmiştir. 21 yaşında ölmesine rağmen oldukça hacimli divanı vardır.
Fuzûlî	ân/um, er/dür bana, ân/um görüb, âne/ tut, âr/it, ân/ ile bahs, âc, âr, subh, â/ya bah, end, er/ tek leziz, ân/ itdügümdendür, â/ dirler, âb/ oynar, âr/ olur, ân/ıdur, an/lıgum	(888/1483-.963/1556) Asıl adı Mehmed, babasının adı ise Süleyman'dır. Başkalarının tercih etmeyeceğini düşündüğü ve olumlu anlamıyla kendisini tanımlayıcı bulduğu için "fuzûlî" sözcüğünü mahlas olarak almıştır. Kaynaklarda Necef, Hille veya Kerbelalı olduğu şeklinde muhtelif bilgiler vardır. Türkçe, Arapça ve Farsça Divanlarından başka Leylâ vü Mecnûn, Beng ü Bâde Sıhhat ü Maraz, Enisü'l-Kalb, Heft Cam, Sâkinâme, Hadikatü's-sü'edâ gibi manzum ve

	vardur, ād/ı var, u/lar mıdur, il/dür, an/ eylemek olmaz, em/ henüz, ān/ istemez, es, em/ ne imiş, ān/ eylemiş, ān/ itmiş, ās, ā/dur garaz, āt, ār/ lafz, a, āne/ şem^c, ağ, af, er/ āşık, ān/un senün, ān/dan haber virdün, a/ tek, ān/un ahi/ olmagıl, el, aş/um, an/a benzet- düm, an/ itmez idüm, ān/ itdüm, in/üm benüm, et/üm, ar/umdan sakın, ān/ eyleyen, āb/ından, āmet/den, ün, aş/in, ağ/ ilen, en/in, ān/ olmasun, an/dan, ün, ü, ān/dur bu, āde, āre/sine, az/ eyle, āh/uma, ebi, eri, ur/ idi, an/maz mı, āl / eyler beni, ār/um kalmadı, an/umı, emi, āre/si, ār/ etmez mi, a/ Hüseyin, ub/ muyum, āl/ itme, ān/dur, ān/ degül, ān/una, ā/ gördüm, em/dür, ān/umıza, ā/ nedür	mensur pek çok eseri bulunmaktadır.
Gafûrî	ūr/ıyam, es, ar/ dü-	(? – 1667) Celvetiyye tarikatı şeyhlerinden arif ve âlim bir zat

	şer, günahkaruz biz afv eyle ya Rab	olup, Gelibolulu'dur. Tahsilini tamamladıktan sora Fatih Camii'ne vaiz tayin olunmuştur. Bundan sonra, Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdayî Hazretleri'nin dergahına şeyh oldu. Hüdayî Dergahı yakınında bulunan Halil Paşa Türbesi'nde medfundur.
Gâlib		(1171/1757-.1213/1799) Galib Mehmed Esad Dede veya tanınan kısa adıyla Şeyh Galib İstanbul'da doğdu. 9 Haziran 1791 tarihinde Galata Mevlevihanesi şeyhliğine atandı. Galib Mehmed Esad Dede, Mevlevihane avlusunda yer alan türbede medfundur.
Gaybî	a/ya	(? – 1663) Tahsilini Kütahya müftüsü ve müderris olan babası Ahmed Efendi'den almaya başlamıştır. Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi'ye bağlanmıştır. Tasavvufi düşünceyi ve ledünni ilmin inceliklerini bu gün bile kolaylıkla anlaşılabilir bir Türkçe ile yazmıştır. 1655'de şeyhinin ölümünden sonra Kütahya'ya döndü ve 1663'te Kütahya'da öldü.
Gaygusuz	ç/mege, ar, ân/ı bul	(13. yy- 14. yy) Dedesi Alaeddin bin Yusuf Babası İse Alaiye Begi Hüsameddin Mahmud olduğu söylenir. Hacı Bektaş-ı Veli'den sonra Bektaşîlik tarikatının başına geçen Abdal Musa'ya bağlanarak tasavvuf yoluna girdi. Kaygusuz Abdal, Bektaşî erkânâmesi üzerinde bazı düzenlemeler yaparak Bektaşîliğin ilk "erkânâmesini" hazırladı. Böylece Bektaşîlik Tarikatı'nın ilk "tüzük yapıcısı" "Kaygusuz Abdal" olmuş oldu. Mısır'a giderek Bektaşîliği yaymaya çalıştı ve orada vefat etti.
Hâfız	âr/ olasın	(? - 1913) Doğum tarihi bilinmeyen Hâfız Baba'nın asıl adı, Salih'tir. İstanbullu Bektaşî şair medresede öğrenim görmüş ve İstanbul Eyüp'teki Karyağdı Baba tekkesinde babalık etmiştir. Şair, "şuh ve şen bir Bektaşî" olarak tanımlanmıştır.
Hâkî	âhi, âne/yüm, ûh/ olmaz bana, â, â/dur derunı âşıkun, âd/	(1876-1916) Haki Baba Konya'da doğmuştur. Konya'nın Bektaşî âşıklarından olan Haki Baba yine Konya'da vefat etmiştir.

	olmasam, â/ olur âlem bu ya, ân/ ola- gelmiş, âre/ meded yok, û/ gelür	
Hanîfî	ân/ın arar	
Hasan Dede	l/ bizdedür	(17.yy) Bektaşî şairlerindendir. Horasan erenlerinden olan Hasan Dedenin Kırıkkaledeki Hasan Dede köyünde yaşamış olan bir Alevi-Bektaşî büyüğü olduğu düşünülmektedir. Döneminin halk ve Bektaşî şairlerinin şiirlerinde kullanılan uyak ve dil yapısı Hasan Dede'nin eserlerine yansıtmıştır.
Haşim Baba	ân/ıyam, a/yam bil beni, âne/sidür gön- lümüz, ab/ itdüm, gel gönül gel mâtem it kim Kerbelanun günidür, benüm, âne/dür, â/dur sev- digüm, ib/ isen gel berü, ân/ olmışuz, herkes, âne/si, â, â/re bak	(1130/1718 -1197/1782) 18.yüzyılın tasavvuf şairi ve tarikat şeyhidir. Celvetiye Tarikatının Haşimiye kolunun kurucusu olan Haşim Baba, İstanbul Üsküdar'da doğmuştur. .Bandırmalızade Tekkesinin Şeyhi Yusuf Nizameddin Efendinin oğludur. Adı Sicill-i Osmanide ve Hatimetü'l-eş'arda Mehmet Haşim olarak geçmekteyse de eserlerinde kendisinin verdiği bilgilerden asıl adının Mustafa Haşim olduğu bilinmektedir. Şiirlerinde daha çok ehl-i beyt sevgisini ön plana çıkarmıştır.
Hatâyî	an/ Murtaza Alidür, Muhammed Ali/nündür, âh/umdur Ali, er/iyem, ç/ene lanet, an/dan reh-ber ister- ler, âş/ oldılar, â/ gördüm,	(892/1487-930/1524) Safevi Devleti'nin kurucusu Şah İsmail, Erdebil'de doğdu. Osmanlı sultanı II. Bayezid'le aralarında başlayan gerilim, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi ile neticelendi (23 Ağustos 1514). Devlet yöneticiliği kadar şairliğiyle de ön plana çıkmış olan Şah İsmail Hatâyî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Azerbaycan Edebiyatının Nesimi ve Fuzuli arasındaki en güçlü temsilcisi olarak bilinmektedir. Hece ve aruzla yazdığı şiirleri içeren bir divanı, dehname adlı bir mesnevisi ve yine mesnevi şeklinde bir nasihatnamesi bulunmaktadır. Tebri'z'de öldü. Şah İsmail'in cenazesi Erdebil'de Şeyh Safi'nin yanına defnedildi.
Hazînî	meded	Hazînî'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır.

Himmet	âne/den	(16. yy-17. yy) Tokat'ta doğduğu bilinmektedir. Tekke-tasavvuf edebiyatında Alevi-Bektaşî inancıyla ortaya konulmuş pek çok şiiri bulunan Kul Himmet'in 16.. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir. Kul Himmet'in nefes, destan, düvazımam (duaz imam, düvaz, düvazdeh veya imam) ve ağıt gibi ortaya koyduğu türlerden hareketle iyi bir tarikat ve tekke eğitimi görmüş olduğu anlaşılmaktadır.
Hüsni	â/ didüm	(? -1894) Hüsni Baba'nın hayatı hakkında kapsamlı bir bilgi yoktur. Tespit edilen tek şiirinde Hüsni mahlasını kullanan şair, 19. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî'dir.
İbrahim	ân/umuz	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
İsmail Hakkı	: â/ dur, âl/ümdür benüm, il/ ey kişi, âl/ümi, rem, ıl/ olur, l/den geldüm, ân/ olmak ne güç, ne sebebdan ağlar inler- sin gönül, et/dendür, ağ/lar gördüm, â/dur, â/ya, il/ biate gel biate, ân/ üzredür, ân/I, ül/ gibi, ân/e yazmuşlar, el/dür ya Resulullah, ân/ iden Allah, hi, ân/ı Şeyh ekberi	Hakkında bilgiye rastlanmadı. Hangi İsmail Hakkı olduğu konusunda bir kanaat oluşmamakla birlikte İsmail Hakkı Bursevî olduğu düşünülmektedir.
İzzet Molla	âh/ olmaz, âh/dan iste, er/dendür, ır/ eylemez, il/ birdür, ün/ olsak olmaz mı, â/sı var, ân/ bu şeb, ân/um Ali, âh/ seni, âle/den	(1200/1786- 1244/1829) İstanbul'da doğdu. Dönemin ünlü âlimlerinden Rumeli payeli Keçeci-zâde Mehmed Sâlih Efendi'nin (1737-1800) oğludur. Aile aslen Konyalıdır. Keşan'a sürgün edilmiştir. Bu sürgün, Mihnet-Keşân mesnevisinin yazılmasına vesile olmuştur. 1244/22 Aralık 1822'de sürgün yeri Sivas'a ulaşan şair, bu şehirde vefat etmiştir.

Kadı Baba	are/den, ūr/ olan, ād/ imiş bildüm, ā/ya yokdur minnetüm	(? - 1000/1591) 16.yüzyıl şairlerinden olan Kadı Babanın ismi kaynaklarda Alaşehirli Kadı Mehmet Efendi olarak geçmektedir. Müretteb bir divanı bulunmaktadır. Divanındaki bazı beyitlerinden Halveti olduğu anlaşılmaktadır.
Kemâl Paşa	ār/ olsun	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
Konevî	an/ gelsün beri	(605/1207-673/1274) Sadreddin Konevî ve Mevlânâ Celâleddin on üçüncü asır Anadolu'sundaki iki önemli şahsiyet olarak dikkati çekmektedir. Her ikisi de şöhretlerini Konya'da elde ettikleri gibi, en verimli çalışma ve eserlerini de bu şehirde vücûda getirmişlerdir. Yaşları hemen hemen aynı olup, doğum ve ölüm tarihleri birbirine oldukça yakındır. Tam adı Muhammed b. İshak b. Muhammed b. Yusuf b. Ali olan Sadreddin Konevî, Mevlânâ ile aynı yıllarda doğmuş ve ondan sekiz ay kadar sonra vefat etmiştir.
Merâmî	ethâne/dür	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
Mir'atî Baba	et/ itdün sen beni ey aşk, est/üz, āl/ını, re/li, ek/cesine, et/ bahş ider, āne/ sen benden beter, āb, āb/a bendüz, meni	(19. yy) Halk ozanı Ankara Kaleciklidir. Kalecik müftülüğünde bulunmuş; Bektaşiliğe bağlanmasından dolayı bu makamdan uzaklaştırılmıştır. 1860-75 yılları arasında Hacı Bektaş Tekkesinde Hacı Ali Turâbî Baba'dan el almıştır.
Muhibbî	ā/nundur, āl/üm var, et/ gibi	(1494-1566) Yavuz Sultan Selim'in oğlu olan Kanûnî Sultan Süleyman, Trabzon'da dünyaya geldi. Annesi Hafsa Sultan'dır. Osmanlı kaynaklarında kanun koyuculuğundan dolayı "Kanûnî" unvanıyla anılır.
Musahib Kadın	il	(? - 998/1589) Hubbî Ayşe Kadın, Osmanlı şairelerinden olup; Amasyalı'dır. Sultan III. Murad'ın musahibelerinden idi.
Nakşî		(? – 1062/1651) 17.yüzyılın başlarında yaşadığı bilinen mutasavvıf şairlerdendir. Akkirmanî diye meşhur olmuşsa da asıl adı Ali'dir. İlim ve feyz sahibi bir şair olan Nakşî uzun süre Akkirman'da irşad görevine devam etmiş ve aynı yerde vefat etmiştir.
Nasuhî	ān/e sansunlar seni	(? – 1718) Üsküdarlı Şeyh Muhammed Nasûhî Efendi, 17-18. yüzyıllar arasında Üsküdar'da yaşamış mutasavvıf bir şairdir.

		Nasûhî, gençlik yıllarının daha ilk evrelerinde tasavvufa merak sarmış, uzun süre sûfî meclislerinde sohbetlere katılmış ve sonunda Atîk Vâlîde Tekkesi'nde irşad hizmetinde olan ve o dönemde Karabaş-ı Velî lakabıyla tanınan Şeyh Ali Atvel'e intisap etmiştir.
Nesimî	-â, -an /budur, -ân / gizlidür, -ân / didiler, -âr / işte gör, -ür, -er/dür,- âne/ye uğrar, -â/ya ta' n ider, âl / andan çıkar, âb / andan çıkar, -Allah/ var, ân/um Alidür, ân/dur, et/inden bellidür, âr/ itdiler, âş/ındadur, ân/ ayrılur, ân/ menzildür, â / çeker, ân/a değmez mi değer, ân/ ditrer, ân/ ne bilür, ân/ idinmişdür, lar/ ge-lür, lar/ geçer, ür, â / gösterür, a/dur Aliy-ye'l Murtaza, â, â, ân / umarsın ne aceb, ât, ât, ân/dur Muham-med, um/uz, ân/ oldı gel, ân/I n'eylerem, âr/a yokdur minne-tüm, ib/ âh nidem nidem nidem, ân/ gelmişem, ân/ bul-mışam, dig/üm	(? – 821/1418) Dîvan şâiri. Azerî sahasında yetişen Türk şâiri-dir. Asıl adının Imâdeddîn olduğu, Bağdat civarında Nesîm kasabasında doğduğu söylenir. Hayâtı hakkında verilen bilgiler çelişkilidir. İran'da Hurufiliği kuran Fazlullah'ın halifelerinden olduğu, şeriata aykırı inançları propaganda ettiği için Halep'te derisi yüzülerek öldürüldüğü bilinmektedir. Hayâtı efsaneleşmiş, özellikle alevî, bektaşî şairler arasında “Şâh-ı Şehid” adı ile itibar kazanmıştır. Türkçe ve Farsça olmak üzere İki divânı vardır. Türkçe şiirle-rinde Nesimi, Farsça şiirlerinde Hüseyinî mahlasını kullanmıştır. .

	midür suçum, âb/ından, â/sından, âr/ından, âr/e aşkol- sun, a/ya, âne, âme, ân/ isteye, um/ kime ne, â/ nur aşkına, âteş-I aşk/a, âh/I, ât/ıdur Ali, ân/dur Ali, an/ itmek revâ mıdur degildür hey, âne/si, uşma/ları, an/ eyledi, ür/ idi, â/lar gibi, ân/ degül mi	
Niyazi Mısri	em, âr/ı aşka essalâ, ya o beni ya ben onı	(1618 -1693) Asıl adı Mehmet olup, Malatya'nın şimdiki adı Soğanlı köyü olan İspozi kasabasında dünyaya gelmiştir. Babası, yöresinin önde gelenlerinden Nakşendiyye tarikatı mensubu Soğancızâde Ali Çelebi'dir. Niyâzî ve Mısri ise mahlaslarıdır. Mısri mahlası tahsilini Mısır'da yaptığından dolayıdır. Limni'de sürgünde iken vefat etmiştir. Divanı'nın yanı sıra, "Risaletü't-Tevhid, Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, Sûre-i Yusuf Tefsiri, Şerh-i Nutk-ı Yunus Emre, Risale-i Eşrât-ı Saat, Tahir-nâme, Fatihâ Tefsiri, Sûre-i Nûr Tefsiri" eserlerinden bazılarıdır.
Perişân Baba	a/sın ya Muhammed ya Ali	(? – 1875) Konya'da doğdu. Bektaşî ozanıdır. Tûrâbî'ye bağlanmış; Hacı Hasan Baba'dan sonra bir süre Kırşehir'deki Hacı Bektaş Dergâhında post-nişîn olmuştur.
Pertev Paşa	İzi	(1785 -1837) Pertev Paşa, tam adı Mehmed Said Pertevdir. Kocaeli-Darica'da doğdu. Osmanlı devlet adamı ve şair. Edirne'de vefat etmiştir.
Pertevî	Ele	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
Pir Sultan	gel dinüm imanum imam Hüseyin, e/bilürsen gel berü, benden size emanet degme gönle, r/ebilürsen hû	(16.yy) Pir Sultan Abdal, Alevi-Türk halk şairi ve ozanıdır. Asıl adı Haydar'dır. Yaşamının büyük bölümü Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin Çırçır bucağına bağlı Banaz köyünde geçti. İdam edilen Pir Sultan Abdal'ın ölümünün, 1547-1551 ya da 1587-1590 yılları arasındaki bir tarih olduğu sanılıyor. Pir Sultan Abdal, şiirlerinde Allah, İslam

		Peygamberi Muhammed, Ali, On İki İmam ve Ehl-i Beyt sevgisini sıkça işlemiştir.
Ragıp Paşa	âle/den, çin/e, â/yı ben virdüm, et/in söyler	(1698- 1763) Divan edebiyatı şâiri, yazar. İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmed'dir. Şiirlerinde Râgıb mahlasını kullandığı için bu isimle anılır. Düzenli bir eğitim görmedi. Kendi kendisini eleştirdi. Kâtiplik, elçilik, sadrazam mektupçuluğu, reisül-küttaplık ve vezirlik yaptı. 1756'da sadrazam oldu. Bu görevi ölünceye kadar devam ettirdi. İstanbul'da öldü.
Ramiz Paşa	â/da kodı, er/sin sen	(1765-1813) Müellifin adı kaynaklarda bazen Abdullah Râmiz Paşa bazen de Râmiz Abdullah Paşa olarak kaydedilmiştir. Gerek kendisinin gerekse babası Feyzullah Efendi'nin adının başında yer alan "Seyyid" ifadesinden onun peygamber soyundan geldiği anlaşılmaktadır. Râmiz Paşa, bugünkü Romanya sınırları içinde bulunan Yer göğü civarında sadrazam Hurşid Paşa tarafından pusuya düşürülerek yeniçerilerce öldürülmüştür.
Ruhî Bağdadî	ân/un, il/dür, ân/luk nedür, âd/ olalum, âr/ güç, âyet/ eyler, il/dür, âr/dur, â/muz var, ar/ var, er/ gel- mez, et/ görseler, ân/uz biz, âl/ ancak bu, â/dan garaz, âl, âr, okdur, ele, û/muz, âr/ didük, âr/un it, ül/ ikiden hâli degül, est/üz, em/dür, em, âd/ olayum dir, â, et, â / var, er/ünden, âh, âm, ân/dur, ûh/uz, ir, ûf, ar/ına hem yuf, ât, ek/de, â/ya, â/yuz biz, et/ bulmaduk, â/na meyl, â/ya de- ğişmem, â/ ancak	(? – 1605) Bağdat'ta Beylerbeyi olan Ayas Paşa'nın adamlarından birinin oğludur. Babası, Bağdat'ta gönüllü bölüğüne geçi- miş, orada evlenmiş, Ruhî de orada dünyaya gelmiştir. Bu ba- kımdan Bağdadî diye anılır. Asıl adı «'Osman» olan Ruhî, pek küçük yaşta iken şiire heves etmiş. Fuzulî'den etkilenmiş, tasav- vufa yönelmiş, seyahate meraklı, hoş sohbet, rind meşrep ve bilgili bir kişidir. Ruhî koruyucusu Müşîr Osman Paşa'dan iki yıl sonra, Şam'da ölmüştür.

Sâdıķı	ür/ ismin	(16.yy-17.yy) Safevîler döneminin tanınmış nakkaşlarındandır. Hayatı ve eserleri hakkındaki bilgiler büyük ölçüde, ölümünden önce eserlerini bir araya topladığı külliyyatına yazdığı önsöze ve Çağatay Türkçesinde kaleme aldığı şâirler tezkiresi Mecma"u"l-havâs"a dayanmaktadır.
Safvet	et/dür Hüseyin-i Kerbela, er/dür Hüseyin	(1877-1965) Osmanlı ulemâsından Mustafa Efendi'nin oğlu olup Konya vilayetinin Ermenek kasabasında doğmuştur. İlk eğitimini özel bir şekilde aldıktan sonra Ermenek Rüştîyesine gitti.Sarf ve nahiv ilmini Ermenek'te mantık, fıkıh, meanî, usûl ve akaidi ise Konya'da okumuştur.
Selâmî	âvi/yüz, eyn/ün, em/dür, an/ kaparuz, âş/ıyuz, er/i, â/da arar, a/da bulur, ad/ oldum, âr/da da var	(?- 1104/1692) Meşhur Celvetî şeyhlerinden olan Selâmî Ali, Menteşe'nin Kozyaka köyünde doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir, babasının adının İlyas olduğu dışında ailesiyle ilgili bir bilgi de bulunmamaktadır. Osmanlı Müellifleri'ne göre vefatından sonra Kısıklı'da yaptırdığı cami yakınındaki türbeye gömülmüştür.
Senâyî	er/i, a/da arar, a/da mısın, ad/ oldum, ar/da yok	Balıkesirlidir. Mürettep Divanı ile Ravzatü'l-ebrâr isminde manzum bir eseri vardır.
Seyyid Nizam-zâde	a/ geldi, âr, e/ irdüm de geldüm bu yere, ân/un senün, â/dandur, â, ân/ merhaba, ân/ arzusın, ân/iler oldı, l/dığum mıdur suçum, z/ imiş, â/dan geçmi- şüz, ân/un senün, ân, â/dur yıkma gönlün kimsenün, ân/ olur, z/i, ân/e virmezler, âh/ı gör, ân/ beni, Allah, ak/ıncak, em/ bize, e, ü/müz, ân, ân, il/ degilüz, â/dur,	(16.yy) Yaşamı ve kişiliği hakkında doyurucu bilgi bulunmayan ancak, çağının tanınmış ve büyük saygı görmüş ozanlarından biri olan Seyyid Seyfullah Kasım Efendi (Nizam Oğlu) XVI. yüzyılın başında İstanbul'da doğdu. Babası, İmam Zeynel Abidin soyundan ve büyük şeyhlerden Seyyid Nizamüddin hazretleridir ki İstanbul'da Silivrikapısı dışında bulunan ve kendi adıyla anılan caminin içinde gömülüdür. Şiirlerinde Seyyid Seyfullah, Seyyid Seyfi, Seyyid Nizamoglu, Seyfi adlarını kullanmıştır.

	ün, er/idür, ir/e çe- kerler, ad/ını, li/den, et/ün	
Sezâyî	âne/si, an/ ağla mâtemdür muhar- remdür bugün, âh/ı gönüldür, ân, â/yuz, ân/ arzu kılarısın, an/dan garaz, ân/ olur, eri, an/dur bu	(1699-1738) Asıl adı Hasan'dır İsmail Belîğ ve Râmiz tezkire- lerinde, Edirne; Osmanlı Müellifleri ve Tuhfe-i Nâilî ile Sâlim, Safâyî ve Fatîn tezkirelerinde, Mora/Gördes; Sicill-i Osmânî'de, Lârende'de doğduğu kaydedilmiştir. Şiirleri âşıkâne ve ârifânedir. Mürettep bir Dîvân'ı var- dır. Dîvân'ın Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla Kütüpha- nesi'nde bir nüshası vardır. Dîvân'ından başka matbu olan Mektubât'ı vardır.
Sultan Murad	âd/ eyle, l/ler, il	(1546-1595) Osmanlı padişahlarının 12.'sidir. II. Selim'in bü- yük oğludur. Annesi Nur-Banu Valide Sultan'dır. Babasının sancakbeyi bulunduğu Manisa'da doğdu. Divanı vardır.
Sultan Selim	ân/ olup kalmaz, âr/ı gör	(1470-1520) Selim bilinen adıyla Yavuz Sultan Selim, Hâdim'ul-Harameyn'uş-Şerifeyn (Mekke ve Medine'nin Hiz- metkârı) 9. Osmanlı padişahı, 74. İslam halifesi ve ilk Osmanlı halifesidir. 1512'de tahta çıkan Sultan Selim, şarbon hastalığına bağlı olarak Aslan Pençesi (Şirpençe) denilen bir çıban yüzünden henüz 49 yaşında iken vefat etmiştir. Divanı vardır.
Sultan Virânî	et, Hüseyniyem Hüseyniyem Hüsey- ni, âh/ımuuz, ân/ımızdur Murtaza, â, Allah, ûm/ vardır, ât/ından haber vir- mez, ân/um gibi, âr/ vechinden oku, et/dedür, â/sı yokdu- rur bildüm	(16.yy-17.yy) Virani, halk ozanıdır. Bektaşiliğin ikinci piri Balım Sultan'dan el almıştır. Bir süre Necef-i Eşref de Hz. Ali Türbesi'nde türbedarlık, babalık yapmıştır, (1587-1618) yıllar- ında İran'da saltanat süren Şah Abbas'la görüşmüştür.
Şâhî	ân/a geldüm	(1526-27- 1562) Asıl adı Bayezid olan Şahi, Kanunî'nin şeh- zadelerindendir. İyi bir eğitim görmüştür. Divanı bulunmakta- dır. 16. yy şairlerindendir.

Şem'i Baba	âş/ıdur, en/üm, â/ sarsılır, ân/um, â/ olsa, ân/um sorma hiç, et/ baki, âne/süz kalmaz, âr, et/ümüz	(1783-1839) Asıl adı Ahmet olan Aşık Şem'i Konya'da Piresat mahallesinde dünyaya gelmiştir. İrticalen şiir söyleme yatkın ve düşkün olması, belirli, bir tahsil görmemesine, hatta yirmi, yirmi beş yaşlarına kadar okur yazar olmamasına rağmen, ince düşüncesi, zekası akranları arasında hazırcevaplığı, esprileri her konuda onları aydınlatması ve örnek davranışlarıyla kendisine büyükleri tarafından "Şem'i" mahlası verilmesine sebep olmuştur. Konya'da vefat eden Şem'i nin mezarı Mevlana Müzesinin hemen yanı başındadır.
Şeyh Attar	â/ itdüm	Hangi Attar olduğu bulunamadı.
Şeyh Derûnî	ç/me sakın	(? -1060/1650) Vardar Yenicesi'nden olan şairin doğum tarihi bilinmemektedir. Kalem ehli zümresindendir. Mevlevi tarikatına mensuptur. Yusuf Sineçâk'ın hizmetlerinde bulunmuş ve sohbetlerine devam etmiştir.
Şeyh Oğlan (İbrahim)	işi/ bir kâmilün gön- lündedir	(1000/1591-1065/1655) 17. yüzyıl Bayramî Melâmî tarikatı şeyhlerinden biri olan mutasavvafın asıl adı İbrahim'dir. Eserlerinde İbrahim veya Şeyh İbrahim şeklinde bizzat kendi ismini mahlas olarak kullanmıştır. Kaynaklarda Oğlanlar Şeyhi, Oğlan Şeyhi, Oğlan Şeyh, Olanlar Şeyhi ve Olan Şeyh gibi lakaplarla anılmaktadır.
Şeyh Sâfî	meli, ân/lıkdur, âr/e benüm, â/ bilür	(1252-1334) Şeyh Safi, Sah İsmail'in atasıdır. Kısa adı Şeyh Safi olarak güncelleşen ve uzun adıyla Ebul Safiyyiddin İshakı Erdebili olarak Türk toplumunda izleri silinmeyen bu Horasan Ereni. Anadolu'nun dışında İran'ın Erdebil kentinde tekkesini kurmuş ve bu tekke Erdebil Tekkesi adıyla Türk ve Alevi düşüncesinin yayılmasına, gelişmesine katkı sağlamıştır.
Şeyh Vâkî ?	ağla/sun	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
Taceddin Veli	Hak bendedür Kâbe benüm	(14.yy-15.yy) Asıl adı Mehmet Taceddindir. Babası Mustafa Efendi Nakşibendi tarikatına mensuptur. Darende'de vefat etmiştir. Kabri, zaviyesinin adına binaen, Osmanlı Devleti zamanında Zaviye mahallesi adını alan yerdedir.
Turâbî Baba	â/ yüzbinde bir, â/ Allah kerim	(1201/1786-.1258/1868) Asıl adı Ali olan ve Turâbî mahlasıyla bilinen şair, Yanbolulu Ali Turâbî Baba ve Hacı Ali Turâbî Dede baba olarak da tanınır.

		Şairin, Türklerin yaşadığı bir yerleşim yeri olan ve bugün Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Yanbolu'da doğduğu bilinmektedir
Uğurlı Han	ā/ tek, ā/ itmiş	(? -1738) Zıyyadoğulları Hanedanlığı hükümdarıdır. Karabağ Beylerbeyidir. 1738 yılında Dağıstanlılar ile yapılan savaşta öldü.
Ümmi Sinan	l/ası degül	(16.yy) Halveti Tarikatının Sinaniye kolunu kurmuştur. 16. Yüzyılda yaşamıştır. Divanı vardır.
Vahdetî	ān/a gelmişlerdenüz, ān/ dıtrır, āt/a bak	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
Vehhâbî	ār/ıdık	Hakkında bilgiye rastlanmadı.
Zahmî	em/dür	(?-1863) 19.yüzyıl şairlerindendir. Kaynaklarda Çankırı'da doğduğu belirtilen Zahmi Bektaşidir. Medrese eğitimi görmüş olan Zahmi hece ölçüsünün yanısıra aruzu da başarılı bir şekilde kullanmış, şiirlerinde Vahdet-i Vücut felsefesini işlemiştir.
Zâtî	et/ Ahmedün, ā/ya düşürdi, āl, ā/dan ğaraz, āne/ gerek, ir/ olmasam, ā, āne/ tut kulak, āş/ıdur vaiz, ūr/uz ey zahid, ā, ūr/ olandan sor, ān/ isterem, aş, er/ çek- düm, ağ/ olsun be- güm, ān/anun mı var, ākı, ād/ı, em, a/ kıl, ān, āde, k/dur var ise, ān/ acısı, aş/ını, ān/ı, ān/ beni, et/ helak eyler beni, ā/ Ali	(16. yy) Divan şairlerindendir. Balıkesirlidir. Kapsamlı bir Divanı vardır. Beyazıt Camii avlusunda pek çok şairin yetişmesinde bir kültür ocağı görevi gören remilci dükkanı ile dikkatleri çekmiştir.
Zekâî	āh/ı ā/dan ya Resu- lullah, er/dür, ān/umdan, ā/yum, ār/	(? -1227/1812). Üsküdar'da doğmuştur. Bir müddet Divan-ı Hümayun Kalemî'ne devam etmişse de, babasının vefatından

	kalmadı, er, a/dur, üş/ ideyüm mi, ân/um	sonra memuriyeti bırakmıştır. İstanbul'da Ümmi Sinan Tekkesi şeyhliği yapmış ^[3] ve "Şeyh Mustafa Zekai" adıyla bilinmiştir. Divanı vardır. Divanında yaklaşık 120 gazel, 30 kaside ve birkaç diğer şiir bulunmaktadır.
Zihni	â/ya girdi çıkmadı	(1795-1859) Bayburtlu Zihni hem Divan hem de halk şiiri türündeki yapıtlarıyla tanınmış bir şairdir. Asıl adı Mehmed Emin'dir. Zihni onun takma adıdır ve Bayburt'ta doğduğu için Bayburtlu Zihni olarak anılır. Bayburtlu Zihni şiirlerini, hem hece, hem de aruz ölçüsüyle yazdı. Aruzla yazdığı şiirler ölümünden sonra Divan-ı Zihni adıyla yayımlandı.
Ziya Paşa	ûr/lardanuz	(1825 -1880) Türk yazar, şair ve devlet adamı. Asıl ismi "Abdülhamid Ziyaeddin" dir.19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin en önemli devlet adamlarından birisidir ve en çok eser veren Tanzimat dönemi ediplerindendir. Şinasi ve Namık Kemal ile birlikte "batılılaşma" kavramını ilk defa ortaya atan Osmanlı aydınları arasında yer alır. Son görev yeri olan Adana'da hayatını yitirmiştir. Darb-ı mesel niteliği taşıyan şiirleri vardır.

II. BÖLÜM

RAVZATÜ'L-EŞ'AR TRANSKRİPSİYONLU METİN

Metin Kurmada Tutulan Yol

Ravzatü'l-Eş'ar'ın transkripsiyonlu metni hazırlanırken aşağıdaki ilkeler takip edilmiştir:

Çalışmamızda, sayfa numaraları, yazmadaki biçimiyle verilmiştir.

“-up, -ip,-up, -üp” eklerinin sonu metinde “b” biçiminde geçmesine rağmen; Türkçe kelimelerin sonlarında “b” olmamasından dolayı, bu ek “-up, -ip,-up, -üp” biçiminde yazılmıştır. Olub>olup, varub>varup, gelib>gelip gibi.

Türkiye Türkçesinde uzun ünlü bulunmamasından dolayı vezin nedeniyle uzun okunan ünlüler transkripsiyonda gösterilmemiştir.

“Ne” kelimesinden kaynaklanan ünlü düşmelerinde, düşen ünlü harf (') işareti ile gösterilmiştir. (n'itmek, n'ola, n'eyler) gibi.

Dürr, kadd gibi şeddeli kelimelerin Farsça tamlama kuralları doğrultusunda kullanıldıkları durumlarda vezin gerekliliğinden harflerden birisi düşürülüp tahfif edilmiştir. Dürr-i>dür-i, kadd-i>kad-i gibi.

Arapça ve Farsça birleşik kelimeler, iki kelime arasına “ – “ konarak yazılmıştır. Dil-ber, dil-dûz, dil-sitân gibi.

Atıf vavları “u-ü” biçiminde gösterilmiştir. Bâğ u râğ vb.

Metinde geçen Arapça tamlamaların transkripsiyonunda Arapçadaki telaffuz dikkate alınarak bu tür tamlamalar, Mantıku't-tayr, Zü'l-celâl biçiminde yazılmıştır.

Farsça kelimelerdeki “vav-ı ma' düleler, kelimelerde ḥṿāb, ḥṿār biçiminde gösterilmiştir.

Arapça kısımların transkripsiyonu yapılarak Türkçe karşılıkları dipnotlarda gösterilmiştir.

Metinde geçen ayetlerde de aynı sistem uygulanmıştır.

Metinde “ğonçe, ğonce, ğonça, ğonçe, nice, niçe” gibi unsurlar yazıldıkları biçimiy-
le transkripsiyon işlemine tabi tutularak yazılmıştır.

Metinde geçen özel isimler günümüz imlasında olduğu gibi (') işareti ile ayrılma-
yarak bitişik yazılma yoluna gidilmiştir.

Ravzatü'l-Eş'ar'da vezinler önceden belirtilmediği için; tarafımızdan konulmuştur.

Metinde (Özel adlarla n'ola, gelem'den, olal'dan vb. gibi kelimeler hariç) genel ola-
rak Prof. Dr. İsmail Ünver'in önerileri ve uygulamaları doğrultusunda hareket edilmiştir.⁵³

⁵³ Ünver, İ. “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” Ankara: AÜDTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölü-
mü Dergisi, XI. 51-89.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

1

-1- Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1 Ey münādī ey müdellel⁵⁴ ey nidā-yı t̄ā vü hā
Ey ki yetmiş yedi harfün istivāsı⁵⁵ kâf hā

2 Şaçınun⁵⁶ vaşfi turur innā hedeynāhu's-sebīl⁵⁷
Ve's-semāvātī'l-ʿulā'r-raḥmān ʿale'l-arşı'stevā⁵⁸

3 Raḳḳ-ı menşūrun kitābı çün cemālündür senün
Şûret-i esmā okudum si vü dü ḥaṭṭ-ı Hudā

4 Kırpügün kaşunla zülfündür baña⁵⁹ Ümmü'-l kitāb
Kim kabûl ansız şalāt olmaya didi Muştafā

5 Şābit oldu cümle eşyāda görür açık başar⁶⁰
Kim ihāṭa⁶¹ kıldıguñ çendān dimişdür bārḥā

6 Nefḥa-i ʿİsā turur şīrin lebün Rūḥu'l-emīn
Cāvidān iḥyā kılur cānlar bağışlar bī-riyā

⁵⁴müdellet: müdellil, Hüseyin Ayan, Nesîmî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara,2002 I. Cilt G 3/1a s.177

⁵⁵istivāsı: ihtivāsı, Hüseyin Ayan, a.g.e. G 3/1b s.177

⁵⁶Şaçınun: Saçlarun, Ayan, a.g.e. G 3/2a s.177

⁵⁷Ona yolu gösterdik. İnsan suresi, 76/3

⁵⁸Taha Suresi, 4-5

⁵⁹kaşunla zülfündür baña: kaşun ile zülfün maña, Ayan, a.g.e. G 3/14b s.177

⁶⁰görür açık başar: gözün esrüklüğü, Ayan, a.g.e. G 3/5a s.177

⁶¹Kim ihāṭa: Çün icābet Ayan, a.g.e. G 3/5b s.177

7 Hür-ı ‘aynuñ şureti fî hâzihî cennâti ‘adn⁶²

Oldı bu gün hüsnuñe âyine-i giti-nümâ

8 ‘Arza kıldı kâmetün yâ Rab sırâṭ-ı müstaḳīm

Evvel ü âḥir şifâtundur delîl ü reh-nümâ

9 Yevm-i dîn oldı ki‘ âşıklar bu dîne geldiler

Secde için hem cemâlünde Nesimî buldı cā

2

-2- **Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün**

1 Ey yüzün nūr-ı tecellî ma‘ nî-yı îmân budur

Her kim ikrâr eylemez insân degil ḥayvân budur

2 Şun‘ı bî-çün⁶³ eyledi zâhir yüzün yüz âferîn

Yokdur anuñ sırrı peydâ nükte-i îmân budur⁶⁴

3 Görmüşem zîbâ yüzüñi şuret-i rahmân ṭurur

Şormuşum la‘l-i lebüñi derdüme dermân budur

4 Leyle-i Mi‘râc zülfün kâbe kavseyndür kaşuñ

Her kişi kim oldı münkir lâyıḳ-ı kurbân budur

⁶²Bunda Adn cennetleri.

⁶³bî çün: Yezdân, Ayan, a.g.e. G 162/2a s.382

⁶⁴anuñ: anda, sırrı: zerre, îmân. pinhân, Ayan, a.g.e. G 162/2b s.382

5 Şûretüñ levhinde yazmış naķş-bend-i kâf u nûn
Âyet-i Allāhu nûruñ⁶⁵ hüccet ü bürhān budur

6 Şûretüñ vechini buldı bildi ‘ārif sırrını
Bilmedi ğāfil bu sırrı cāhil ü nā-dān budur

7 Söyledi zāhir Nesīmī şî‘ rini virdüm cevāb
Rûh-ı Kudsî kıldı taḥsîn didi kim Selmān budur

3

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1 Dil-berā zülfüñ şebinde māh-ı tābān gizlidür
‘Anber-i zülfüñde dā’im ‘anber-efşān gizlidür

2 Şûretüñüñ şafḥasında yazılıdur inna feth^{66 67}
Ḥarf-be-ḥarf anuñ yüzünde ḥatm-ı Qur’ān gizlidür

3 Leblerüñden dāimā aķar ḥayāt-ı cāvidān
Şol sebebden dil-berüñ ābında⁶⁸ ḥayvān gizlidür

4 Toĝradı ğamzeñ ḥadengi baĝrumı ḥûn⁶⁹ eyledi
Ol sihāmuñ ğamzesinde zaḥm-ı peykān gizlidür

⁶⁵ Allah nurdur.

⁶⁶yazılıdur innā feth: yızılı innā fetah Ayan, a.g.e. G 44/2a s.236

⁶⁷Fetih Suresi’nin ilk ayetine gönderme.

⁶⁸ābında: la‘linde Ayan, a.g.e. G 44/3b s.236

⁶⁹ḥûn: kan Ayan, a.g.e. G 44/4a s.236

- 5 Gözi kördür⁷⁰ görmedi yüzünde ĩmān nūrunı
Gül yanağıñ çeħresinde⁷¹ nūr-ı ĩmān gizlidür
- 6 Derdümñ çñnkim devāsın bilmedi şordum řabīb
Şol sebebden kim senñ derdñnde dermān gizlidür
- 7 ‘Ahd ü peymān istedi senden Nesīmī ey nigār
‘Ahd ü peymānında anuñ‘ ahd ü peymān gizlidür

4

Fe’ilātñn / Fe’ilātñn / Fe’ilātñn/Fe’ilñn

- 1 Lebññe ehl-i naçar çeşme-i řayvān didiler
Gerçi uçmag řñri-i cñmle aññ cān didiler
- 2 Seni bu řñsn-i cemāl ile bu luşfile gören
Şorşdılar Şaş dimege döndiler insān didiler
- 3 Sñnbñlññ řālī perīřān didiler řāl ehlī
Allāħ Allāħ ne içñn mñşge perīřān didiler
- 4 Bir řılıñ şıymetini her kime şordumsa didi⁷²
Genc-i Řārun ile biñ mñlk-i Süleymān didiler

⁷⁰kördir: körler Ayan, a.g.e. G 44/5a s.236

⁷¹çeħresinde: çevresinde Ayan, a.g.e. G 44/5b s.236

⁷²didi: anı, Ayan, a.g.e. G 87/4a s.286

- 5 Düşmenüñ adını ‘ âşıqlara şordum ki nedür
İşiden cümle ne kâfir ne Müselmân didiler

-3-

- 6 Şek degil kim yüziñi görmemiş anlar ki seni
Hûriye beñzedüben Yûsuf-ı Ken‘ân didiler

- 7 Leblerüñ vaşlına irmek baña müşkil görünür
Gerçi şordılar⁷³anı dil ile âsân didiler

- 8 Ağzuñ esrârına endîşe kaçan vâkıf ola
Ki⁷⁴ ‘ uķûl ehli aña nokta vü pinhân didiler

- 9 Ey Nesîmi dem-i ‘ İî degil ise nefesiñ
Nefesi toğrılar aña ne içün cân didiler

5

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün/Fâ’ilün

- 1 Yârümi ayırdı benden çarķı-ı ğaddâr işte gör
Yüregüm yaş⁷⁵ oldı ğamdan gel içüm yar işte gör
- 2 Cānumı ānestü nāran⁷⁶ şevķına yandurma kim
Olmuşum Mūsā gibi müştāk-ı dīdār işte gör

⁷³şordılar: şoranlar, Ayan, a.g.e. G 87/8b s.286

⁷⁴ki: çün, Ayan, a.g.e. G 87/10b s.286

⁷⁵yâş: kan, Ayan, a.g.e. G 100/1b s.302

⁷⁶Neml Suresi, 7. ayetine işaret

3 Derdimün dermānı sensiñ çāre kimden isteyüm

Çāresi sendendür anuñ çār ü nā-çār işte gör

4 ‘Āşıkun ĩmānı yüzüñdür şaçuñ ħablü’l-metĩn

Ben⁷⁷ bu dīni tutmışam belümde zünnār işte gör

5 ‘Ārız-ı verd-i cināndur bñlbñl Rñhu’l-ķudñs

Ey bu verdññ ‘āşıkı açıldı gñlzār işte gör

6 Ger ene’l-Ħaķ söylemekden dāra aşılısam ne ğam

Bunca Manşñruñ aşılımış başı ber-dār⁷⁸ işte gör

7 Tğradı ğamdan firāķun bağrumı şol yāreden

Yüregüm ķanı gözümdeñ aķar yār⁷⁹ işte gör

8 Ey gül-i ħandānum āķir perdeden çık ğonce tek

Kim beni ‘aşķuñda⁸⁰ mecrñh eyledi ħār işte gör

9 Tā Nesīmĩnñ vñcñdın nñrına yandurdı nār⁸¹

Nāra düşmñşdür ħasedden nice⁸² aĝyār işte gör

⁷⁷ben: hem, Ayan, a.g.e. G 100/6b s.302

⁷⁸ber dār: der-dār, Ayan, a.g.e. G 100/9b s.302

⁷⁹yār: iy yār, Ayan, a.g.e. G 100/8 b s.302

⁸⁰‘aşķuñda: şevķuñda, Ayan, a.g.e. G 100/4b s.302

⁸¹nār: yār, Ayan, a.g.e. G 100/11a s.302

⁸²nice: munca, Ayan, a.g.e. G 100/11b s.302

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün/Fā'ilün

- 1 Sen misiñ ey mäh-şüret cennetüñ 'aynında hür
Gözlerüñ 'ayn-ı belâdur vechiñüñ⁸³ altında nür
- 2 Âyet-i 'arş-ı semâdandur letâfet sözlerüñ⁸⁴
Dürr-i ma' nâ cem' kıldı dürr ü meknün u zuhûr⁸⁵
- 3 Çeşme-i zemzem lebüñ sırr-ı elestdür gözlerüñ⁸⁶
Kim ola ol kim kıla mihrile vaşluña şabûr⁸⁷
- 4 Şübheden arındı olkim kıldı ikrâr-ı şalât⁸⁸
Ta ebed mest oldu içdi cür' a-i mâ-i şahûr
- 5 Kim ki maḥbûbuñ liḳâsın gördi ol 'ayne'l-yaḳîn
Vechini sürdi türâba Rabbini kıldı⁸⁹ şekûr
- 6 Kemterin oldı Nesimî faẓl-ı Hâḳḳıñ çâkeri
Çünki vaşla vâşıl oldı 'aşḳile buldı huẓûr

⁸³vechiñün: zulfünüz, Ayan, a.g.e. G 47/1b s.239

⁸⁴letâfet sözlerüñ: letâfetli sözün, Ayan, a.g.e. G 47/2a s.239

⁸⁵Dürr-i: çünkü meknün: meknûndan, Ayan, a.g.e. G 47/2b s.239

⁸⁶elestdür gözlerüñ: elest oldu sözüñ, Ayan, a.g.e. G 47/3a s.239

⁸⁷Kim ola ol kim kıla mihrile vaşluña şabûr: Kim ola kim kılmaya vasl-ı visâlünle şabur, Ayan, a.g.e. G 47/3b s.239

⁸⁸şalât: aşkına, Ayan, a.g.e. G 47/4a s.239

⁸⁹Rabbini kıldı: Rabbine oldı, Ayan, a.g.e. G 47/6b s.239

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

-4-

1 Cemālün yā Rab ey dil-ber ne tābān mäh-ı enverdür
Kim anuñ aftābından iki 'ālem münervverdür

2

3 Yazañ⁹⁰ harfinden ey muşhaf beyān-ı küntü kenz eyler
Ta' alallāh zihī defter bu defter kaḡı defterdür

4 Ruḡun ḡaṭṭile ḡālinden çeri çekmişdür ey dil-ber
Zihī şeh-zāde-i a' zam⁹¹ ki ḡoş uğurlı leşkerdür

5 Ne ra' nā sidredür yā Rab boyuñ 'ālemde ey ḡūrī
Kim anuñ ḡadd-i bālāsı yedi iḡlīme serverdür

6 Yedi ḡaṭṭ u kitābuñdan⁹² sekiz cennet 'ayān oldı
Bu vechile yaḡın oldı ki ol zāt-ı muṭahhardür

7 ḡayālünden degil ḡālī ḡayālün ḡayli bir sā' at
Hemişe şūretün naḡşı berāberde muşavverdür

8 Lebün cāmından ol cān kim Hızır tek irdi maḡşūda

⁹⁰yazañ: yüzün Ayan, a.g.e. G 125/2a s.335

⁹¹azam: ālem, Ayan, a.g.e. G 125/3b s.335

⁹²ḡaṭṭ u kitābuñdan: hattın kitabından, Ayan, a.g.e. G 125/5a s.335

Çıkageldi delâletden bugün adın Sikenderdür

9 Bebek tek besledüm dā'im gözümde hāl-i Hindūnı

Bebek şöyle 'azîz olmaz ki ol hāl-i müdevverdür

10 Nesîmî Fazl-ı yezdânı⁹³ yüzün nûrında çün gördi

Ṭavāf-ı Ka'be ḥatm oldu şafâ vü hacc ü ekberdür

8

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

1 'Ummâna giren 'aşkile dūr-dāneye uğrar

Şükrâne viren cānını cānāneye uğrar

2 Yanmağdan eger qorqar iseñ şem'e yapışma

Şol âteşi gör kim nice pervāneye uğrar

3 Manşûr gibi⁹⁴ cûşa gelür söyler ene'l-Haḳ

Her 'âşık-ı şâdık ki⁹⁵ bu mey-hāneye uğrar

4 Gitmez dün ü gün cām-ı şarābı nazarından

Her kimse ki şol nergis-i mestāneye uğrar

5 Tesbîh ile seccādeyi bir cür'aya şatar

Şol şûfî-i şâfî ki⁹⁶ bu peymāneye uğrar

⁹³fazl-ı yezdânı: fazlın Allāhın, Ayan, a.g.e. G 125/9a s.335

⁹⁴Manşûr gibi: Mansurlayın, Ayan, a.g.e. G 79/3a s.276

⁹⁵'âşık-ı şâdık ki: sūfî-i sâfî ki, Ayan, a.g.e. G 79/3b s.276

- 6 Efsâne şatar ‘āşıkā efsün ile vā‘iz
 ‘Āşık kaçan ol kışşa vü efsâneye uğrar

- 7 Zencîr şaçuñ şöyle delü kıldı beni kim
 ‘Aqlın yitirür her ki bu dīvāneye uğrar

- 8 Girdi harem ü Ka‘be vü taḥḳîke Nesîmî
 Ḥannâne tavaf eyler ü mennāneye uğrar

9

Müstef‘ ilün / Müstef‘ ilün / Müstef‘ ilün / Müstef‘ ilün

- 1 Tābende yüzüñ tâbişi bedr-i dücāya ta‘n ider
 Ferḥunde zülfüñ sāyesi zıll ü hümāya ta‘n ider
- 2 Ḥurşîd-i tâbāna yüzüñ ger ta‘n iderse ne‘aceb
 ‘Ālemde rüşendür bu kim sulṭan gedāya ta‘n ider

-5-

- 3 Bād-ı şabā‘ İsā gibi⁹⁷ gerçi dirüldür ölüyü
 ‘Anber-efşān zülfüñ demi bād-ı şabāya ta‘n ider
- 4 Ey ḥüsnüñe ḥayrān ḳamu⁹⁸ yā Rab ne cāndur kim yüzüñ
 Bedr olmuş aya daḳ dutar şemsü’d-ḍuḥāya ta‘n ider

⁹⁶Şol şūfi-i şāfî ki: Şol sâlik-ı âbid ki, Ayan, a.g.e. G 79/5b s.276

⁹⁷gibi: kimi, Ayan, a.g.e. G 82/3a s.279

⁹⁸ḳamu: melek, Ayan, a.g.e. G 82/4a s.279

- 5 ‘Aşkuñda ey āram-ı cān gerçi bu cānum⁹⁹şayrudur
Bir renc imiş aşkuñ kim ol yüz biñ şifāya ʿa‘n ider
- 6 Ma‘şūkunūñ cev̄r itdügi yegdür vefādan ‘āşıkā
Bilmez vefānuñ kıymetin her kim cefāya ʿa‘n ider
- 7 Beñzetmez anuñ yüzini aya Nesīmī̄ sor neden
Şol mā‘niden her kim yüzüñ görmışdür aya ʿa‘n ider

10

Fāilātūn / Fāilātūn / Fāilātūn / Fāilūn

- 1 Şūretūñ bir levḥ imiş yüz ḥatt-ı ḥāl andan çıkar
Ḥālūñüz bir nokṭadur yüz biñ ḥayāl andan çıkar
- 2 Ṭal‘atūñ bir ayṭurur ḥurşīd-i māh eyler ‘aṭā
Kaşlaruñ bir yay ṭurur māh-ı hilāl andan çıkar
- 3 Ey gönül sen sâ‘il ol kılğıl su‘āl-i ma‘rifet
Ma‘rifet bir baḥr imiş ehl-i kemāl andan çıkar
- 4 Ma‘den-i lü‘lū durur çeşmüm döker dürr-i hoş-āb
Āb-ı kevşerdür lebūñ‘ ayn-ı zülāl andan çıkar
- 5 Ey Nesīmī̄ giyme atlās şıdkile giy şāl sen
Hırқа-i dervīş budur āsude-ḥāl andan çıkar¹⁰⁰

⁹⁹gerçi bu cānum: gönlüm egerçi, Ayan, a.g.e. G 82/4a s.125

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Burc-ı ' akreb zülfün olmuş mäh-ı táb andan çıkar
Şu' leler şalar cihāna āftāb andan çıkar
- 2 Dāne dāne ' ārızuñda şol ' arağ didüm nedür
Gül gibi güldi didi güldür gül-āb andan çıkar
- 3 Şol esed burcı didiler dil-berin yaqasıdur
Her seher ki ' āleme biñ āftāb andan çıkar
- 4 Zulmetinden şāçıñuñ ' ayn-ı hayāt aqar meger
Tā be çarha berğ urur ' aks-i şarab andan çıkar
- 5 Bu mu' ammā sırrını bilmez Nesîmi her kişi
İki noğa üç huruf bu dört kitāb andan çıkar¹⁰¹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çünkü bildin mü' minün qalbinde beytullāh var
Niçün ' izzet¹⁰² itmedin ol evde kim¹⁰³ Allāh var

¹⁰⁰ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁰¹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁰² izzet: ' arz, Fatih Köksal, 2009, Seyyid Nesîmî'nin Yayınlanmamış Şiirleri, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Sayı 50, G 4/1b s.91

¹⁰³ ol evde kim: ol dem ki evel, Fatih Köksal, a.g.m. G 4/1b s.91

2 Her ne var âdemdedür âdemde iste Hakkı sen
Olma İblis ü şakî âdemde sırrullâh¹⁰⁴ var

3 Şūfinūñ ger var ise gönlünde¹⁰⁵ zıkr-i lâ ilâh
‘Âşık-ı şādıklarūñ kalbinde illallâh var

-6-

4 Yılda bir kez Ka‘bede çok hâcc olur ey hâcî gel¹⁰⁶
Kıl tavâf gönülleri her dilde beytullâh var¹⁰⁷

5 Pehlevândur şol kişi kim nefsiñi qatl eyleye¹⁰⁸
Hem erenler meclisinde aña¹⁰⁹ eyvallâh var

6 Genc-i maḥfîdür¹¹⁰ ḥaḳîḳat ey Nesîmî söyleme
Ebkem ol fâş eyleme ‘âlemde çün güm-râh var¹¹¹

13

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ûlün

1 Benüm şāhum şāh-ı merdān ‘Alîdür
Erenler serveri gerçək velîdür

¹⁰⁴ sırrullâh: seddullâh, Köksal, a.g.m. G 4/2b s.91

¹⁰⁵ ger var ise gönlünde: kalbinde eger varsa, Köksal, a.g.m. G 4/5a s.91

¹⁰⁶ Ka‘bede çok hâcc olur ey hâcî gel: hacc olursa Ka‘bede gel hâcî sen, Köksal, a.g.m. G 4/10a s.91

¹⁰⁷ Kıl tavâf gönülleri: Dilleri eyle tavâf, dilde: demde, beytullâh: ḥaccullâh, Köksal, a.g.m. G 4/10b s.91

¹⁰⁸ Pehlevândur şol kişi kim nefsiñi qatl eyleye: Pehlevân oldur ki cehdle hırş-ı nefsi qatl ide
Köksal, a.g.m. G 4/9a s.91

¹⁰⁹ aña: anlara, Köksal, a.g.m. G 4/9b s.91

¹¹⁰ Genc-ı maḥfîdür: Çünkü maḥfîdür, Köksal, a.g.m. G 4/11a s.91

¹¹¹ Ebkem ol fâş eyleme ‘âlemde çün güm-râh var: Epsem ol fâş itme kim yolda nice güm-râh var
Köksal, a.g.m. G 4/11b s.91

- 2 Severüm ‘ aşķile hem ‘ āķilāne
Zirā kim dīnüm īmānum ‘ Alīdür
- 3 Sever anı ne kim mü ’min var ise
Münāfık der ki düşmānum ‘ Alīdür
- 4 Gider gönlündeki şekk ü gümānı
Çalab buyurdı arslanum ‘ Alīdür
- 5 Eger münkir kıla her dem dālālet
Benüm delīl ü bürhānum ‘ Alīdür
- 6 Ne ğam toĝmaz ise şems ü ķamer kim
Benüm şol māh-ı tābānum ‘ Alīdür
- 7 Nesīmīyem ‘ Aliyi medħ iderem
Menem bülbul gülistānum ‘ Alīdür¹¹²

14

Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Fe‘ ūlün

- 1 Menüm cānumda cānānum ‘ Alīdür
Tenümde zāt-ı yezdānum ‘ Alīdür

¹¹² Divan ve diĝer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 2 Zuhūr ider işit ger āşināsın
Menüm küfrümde ĩmānum ‘Alīdür
- 3 ‘Alīden oldı zātullāh meşhūr
Ki şol ma‘nide yezdānum ‘Alīdür
- 4 ‘Alīdür bāb-ı hādi-i peygamber
Namāz ü zühd ü erkānum ‘Alīdür
- 5 Nesīmī mihr-i Haydarile kāşif
Ki lafz-ı cümle ihsānum ‘Alīdür¹¹³

15

Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün

- 1 Gözümden dem be dem akan gamıñdan şu¹¹⁴ değil kandur
Lebüñ kândinden ey cān gel şuşamış cānumı kândur
- 2 Vücūdum şehrini kıldı musahhār lem-yezel ‘aşkuñ
Bu şehristāna ‘aşq olsun melik dā’im ki hāķāndur
- 3 Kaşuñla kirpigüñ vahyi baña geldi vü bildürdi
Ki sensiñ‘ arşile kürsi yüzüñ yazusı Qur’andur

¹¹³ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹¹⁴su: yaş, Ayan, a.g.e. G 58/1a s.251

- 4 Gel ey hūrī-şifat dil-ber ki ğamdan baġrumuñ içi
Dersen ol¹¹⁵ ğonceye benzer ki içi tıbtolu ҡandur
- 5 Ene'llāhuñ odundan kim yanaġuñ şem' i yandurdı¹¹⁶
Leb-i la' lünden āfākı ħayātuñ ābına ҡandur
- 6 Ruġuñ şem' i firāķından göñül pervāne tek yanar¹¹⁷
Bedel kıl vaşla hicrānı ħasūduñ yüregın yandur¹¹⁸
- 7 Saña hūrī eger bir gün¹¹⁹ ҡılursa ħüsnini ' arza
Ruġuñ nūrın¹²⁰ ' ayān eyle yüzüñden ānı utandur
- 8 Cemālūñ vaşlına cānum şusadı yüregüm yandı
Göñül hecrüñden uşandı beni hicrüñden¹²¹ uşandur
- 9 Ĥayālūñ gerçi şād eyler beni her gāh gāh ammā
Firāķuñ ġuşşası çoķdur ġamuñ bī-ħadd ü pāyāndur
- 10 Aķan yaşum firāķuñdan beni ġarķ eyledi şuya
Gözümden yaşımı¹²² gör kim ne seyl akar ne tūfāndur

¹¹⁵dersen ol: Yumulmuş, Ayan, a.g.e. G 58/4b s.251

¹¹⁶odundan: odun çün, şem' i: şevkı, Ayan, a.g.e. G 58/5a s.251

¹¹⁷yanar: yandı, Ayan, a.g.e. G 58/6a s.251

¹¹⁸Bedel kıl vaşla hicrānı: Ulaş vasliyle hicrāna, yüregın: baġrını Ayan, a.g.e. G 58/6b s.251

¹¹⁹birgün: bir kez, Ayan, a.g.e. G 58/7a s.251

¹²⁰nūrın: bedrin, Ayan, a.g.e. G 58/7b s.251

¹²¹beni hicrüñden: gel vasla, Ayan, a.g.e. G 58/9b s.252

¹²²gözümden yaşımı: gözümün yaşımı, Ayan, a.g.e. G 58/10b s.252

- 11 Nesīmiden cüdā yârin kılan Hâkdan cüdā olsun
Ki yârimden cüdā yârin kılan¹²³ bî-din ü imândur

16

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Her kişinüñ şorma aşlın ‘izzetinden bellidür
Şoĥbet-i ‘irfân olanlar¹²⁴ ĥızmetinden bellidür
- 2 Cümle ĥalk da‘vâ iderler ol behište bezm diyü
Çün behiştî âdemiler tıynetinden bellidür
- 3 Şorsalar benden raķîbi kim nesinden bellidür
Yüzi ĥara ağzı egri eñsesinden bellidür
- 4 Hâķ te‘âla ‘ilm içinde çünki sîmâhum¹²⁵ didi
Her kişinüñ baķ yüzine şüretinden bellidür
- 5 Dervişe¹²⁶ pîrini şormaķ didiler ‘âdet degül
‘Ârifâne yek nazar kıl kisvetinden bellidür
- 6 Her zerün ĥalbi mehenkden bilinür bellü beyân
Nitekim bîmâr-ı ‘aşķuñ‘ illetinden bellidür

¹²³cüdā yârin kılan: cüdāķılan, Ayan, a.g.e. G 58/11b s.252

¹²⁴ olanlar: görenler, Köksal, a.g.m. G 14/1b s.122

¹²⁵Fetih Suresi, 29

¹²⁶dervişe: dervişüñ, Köksal, a.g.m. G 14/10a s.122

- 7 Ey Nesîmî naḳdîni şarrâf eline vire gör¹²⁷
 Gevheri merdân bilür kim¹²⁸ kıymetinden bellidür

17

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ehl-i imân işlerin şol demde inkâr itdiler¹²⁹
 Kim Nesîmiyi¹³⁰ Haleb şehrinde berdâr itdiler
- 2 Kâdılar fetvâ virüp ben ḥaḳḳı bâtıl kıldılar¹³¹
 Küfr idüp¹³² imâna gelmez gelmege 'âr itdiler
- 3 Başdılar zulm ile ḥaḳḳı seyyide cevri itdiler¹³³
 Aḥsen-i taḳvîmi¹³⁴ gör ki nice inkâr itdiler
- 4 Ḥaḳ baña söyle didi¹³⁵ emri itdi ben de söyledüm
 Sözlerüm tekrâr idüp' âlemde destân itdiler¹³⁶

¹²⁷ şarraf eline vire gör: nâ-dân eline virme kim, Köksal, a.g.m. G 14/11a s.123

¹²⁸ merdân bilür kim: bilmez ne bilsün, Köksal, a.g.m. G 14/1b 1 s.123

¹²⁹ işlerin: ısları, şol: ol, Ayan, a.g.e. G 156/1a s.376

¹³⁰ Kim Nesîmiyi: Çün Hüseyinîni, Ayan, a.g.e. G 156/1 s.376 b:

¹³¹ virüp ben ḥaḳḳı bâtıl kıldılar: verüben Ḥaḳḳa bâtıl didiler, Ayan, a.g.e. G 156/3a s.376

¹³² idüp: olup, Ayan, a.g.e. G 156/3b s.376

¹³³ Başdılar zulm ile ḥaḳḳı seyyide cevri itdiler: Seyyide cevri eyleyüp zulm ile Ḥaḳḳı bastılar, Ayan, a.g.e. G 156/2a s.376

¹³⁴ taḳvîmi: takvîme, Ayan, a.g.e. G 156/2b s.376

¹³⁵ didi: diyü, Ayan, a.g.e. G 156/5a s.376

¹³⁶ sözlerim: sözümi, tekrâr: destân, destan: tekrâr, Ayan, a.g.e. G 156/5b s.376

-8-

5 Bileyüp hancerlerin çünkim tenüme kıydılar¹³⁷

Şağ iken ben ‘ aşıkı¹³⁸ gör nice bimār itdiler

6 Çün Nesīmīnūn tenini yüzdiler çıkardılar¹³⁹

Yaş tutup gökde melā ‘ik cümlesi zār itdiler¹⁴⁰

7 Ey Nesīmī vāşıl olduñ Hālik u raḥmāna sen

Cennetü’l-me ‘vāyı bulduñ yerüñ¹⁴¹ gülzār itdiler

18

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Ey¹⁴² perī-peyker ki tāc-ı saltanat başındadır

Çīn ü Mā Çini musahḥar eylemek yaşındadır

2 Tütyā-yı çeşm-i bīnādur ayağı toprağın

Secde-i āzadeler¹⁴³ ol kavsile kaşındadır

3 Bu kamer devrinde hergiz görmesün şāhum vebāl¹⁴⁴

Üç otuz ‘ömri mezīd olsun yedi¹⁴⁵ yaşındadır

¹³⁷hancerlerin çünkim tenime kıydılar: bıçakların çün kıydılar bu tenüme
Ayan, a.g.e. G 156/4a s.376

¹³⁸‘ aşıkı: miskini, Ayan, a.g.e. G 156/4b s.376

¹³⁹Çün Nesīmīnūn tenini yüzdüler çıkardılar: Yüzdiler çıkardılar çün kim Nesīmīnūn tenin,
Ayan, a.g.e. G 156/6a s.376

¹⁴⁰tutup: edip, melā ‘ik: melekler, Ayan, a.g.e. G 156/6b s.376

¹⁴¹bulduñ yerüñ: bulup yerini, Ayan, a.g.e. G 156/7b s.376

¹⁴²Ey: Ol, Ayan, a.g.e. G 119/1a s.149

¹⁴³: Secde-i āzadeler: Secde-gāh-ı ārifān, Ayan, a.g.e. G 119/2b s.328

¹⁴⁴vebāl: zevāl, Ayan, a.g.e. G 119/3a s.328

- 4 Sihrile kıılır¹⁴⁶ imāmet gözleri ‘āşıklara
Kıble-i ehl-i ma‘ānī zāhirā kaçındadır¹⁴⁷
- 5 Şerbet-i āb-ı şarāb u āh u derd-i hūn-ı dil
Ey Nesīmī bil haqīkat ‘āşıkuñ aşındadır

19

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Ey Müselmānlar meded ol yār-ı pinhān¹⁴⁸ ayrılır
Ağlamayam n’eyleyem çün gövdeden cān ayrılır
- 2 Ey gönül hierūñ elinden nāle vü zār eylerem¹⁴⁹
Gör gözümden¹⁵⁰ şanasıñ deryā-yı ‘ummān ayrılır
- 3 Reng-i çehrem zerd olupdur kāmētüm hem çün hilāl
Ey güneş yüzlü habībüm la‘l-i handān ayrılır¹⁵¹
- 4 Tākatüm şabrum dükendi yār sensiz n’eyleyem
‘Aklımı şeydā kılan şol çeşm-i fettān ayrılır

¹⁴⁵‘ömri mezīd olsun yedi: on yaşı olsun on iki, Ayan, a.g.e. G 119/3b s.328

¹⁴⁶kıılır: eyler, Ayan, a.g.e. G 119/4a s.328

¹⁴⁷Kıble-i ehl-i ma‘ānī zāhira kaçındadır: Secde-i āzādeler hem çeşm ü hem kaçındadır, Ayan, a.g.e. G 119/4b s.328

¹⁴⁸meded ol yār-ı pinhān: bugün şol çeşm-i fettān, Köksal, a.g.m. G 13/1a s.121

¹⁴⁹Ey gönül: Dil-berā, hierūñ: hierānuñ nāle vü zār eylerem: nice bir zār kılam, Köksal, a.g.m. G 13/2a s.121

¹⁵⁰Gör gözümden: Gözlerümden, Köksal, a.g.m. G 13/2b s.121

¹⁵¹Ey: Ol, la‘l: lāle, Köksal, a.g.m. G 13/3b s.121

- 5 Şol sebebdendür ki men rencür u bîmār olmışam¹⁵²

Ḥaste gön̄lüm merhemi şol derde dermān ayrılır

- 6 Maḥşer-i yevmü'l-ḥisāb geldi¹⁵³ kıyāmet başuma

Ey Yūsuf şüretlü benden¹⁵⁴ pîr-i Ken' ān ayrılır

- 7 Firḫatünden ayru düşdi çün Nesīmî çaresüz

Her kime naḥnū ḫasemna¹⁵⁵ çün ezelden ayrılır¹⁵⁶

20

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

- 1 Cemālün sırr-ı Ḳur'ān menzilitür

Dudaḡuñ āb u ḫayvān menzilitür

- 2 'Ale'l-'arş istivā gördüm yüzünde

Kim yüzün 'arş-ı raḥmān menzilitür

- 3 Şaḡuñ küfründe her kim kāfir oldı

Yaḡîn bildüm ki imān menzilitür

¹⁵²Şol sebebdendir ki men rencür u bîmār olmışam: Sanki ez rûz-ı ezel bîmār-ı 'ışḡuñ bolmışam
Köksal, a.g.m. G 13/5a s.121

¹⁵³ geldi: oldı, Köksal, a.g.m. G 13/6a s.122

¹⁵⁴ Ey Yūsuf şüretlü benden: Şol Yūsuf ṭal'atlı dil-ber, Köksal, a.g.m. G 13/6b s.122

¹⁵⁵Zuhurf Suresi, 32

¹⁵⁶Firḫatünden ayru düşdi çün Nesīmî çaresüz

Her kime naḥnū ḫasemnaçün ezelden ayrılır:

Çün Nesīmî yārını buldı gön̄lünden içeri

Her kişinün ḫismeti rûz-ı ezelden ayrılır Köksal, a.g.m. G 13/7b s.122

-9-

4 Biḥamdillāh benüm gön̄lümde dā'im
Ḥayāl-i cān-ı cānān menzīlidür

5 Göñülde eyledüm cānā maḳāmuñ
Ḳonarsañ ḳon ki mihmān menzīlidür

6 Yüzi ḳara raḳībī sür ḳapuñdan
Melek şıḡmaz ne şeyṭān menzīlidür

7 Gel imdi ey Nesīmī' ārif ol kim
Cihān çün ehl-i irfān menzīlidür¹⁵⁷

21

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Dil-berā' aşḳuñda ' ālem ser-be-ser ḡavḡā çeker
Şanma kim ' aşḳuñ belāsın ben ḳuluñ tenhā çeker

2 Ger saña ' aşḳ-ı derūnum şemmesin taḳrīr idem¹⁵⁸
Bāzū-yı himmet ḳalem bir kūh bir şahrā çeker¹⁵⁹

3 Şubḫ-vişālünden¹⁶⁰ cemālūñ āftābın görmege
Gözlerüm tā şubḫ-dem bīdāre-i şaḫbā¹⁶¹ çeker

¹⁵⁷ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁵⁸ aşḳ-ı derūnum şemmesintaḳrīr idem: taḳrīr idem şerḥ-i derūnum şemmesin
Köksal, a.g.m. G 5/2a s.92

¹⁵⁹ ḳalem: kılām, bir kūh bir şahrā: ber kūh u bā-şahrā Köksal, a.g.m. G 5/2b s.92

¹⁶⁰ Şubḫ vişālünden: Şubḫ-ı vaşlundır, Köksal, a.g.m. G 5/4a s.93

- 4 ‘Āşık-ı Hâk bîn kılur yârũñ temāşāsın bugün
Zāhid-i ħod-bîn ħurupdur ħuşşa-i ferdā çeker
- 5 Ey Nesīmĩ yârũñ esmāsın dilũnden koma kim
Çün müsemma ya seni ħāşşiyet-i esma çeker

22

Fā‘ilātũn / Fā‘ilātũn / Fā‘ilātũn / Fā‘ilũn

- 1 Ay şıfatũñ sũre-i raĥmāna degmez mi deger
Dost cemālũñ kâf u Ķu‘rāna degmez mi deger
- 2 Her şacıñ biñ Çĩn ü Mā çĩn iĳlĩmine
Ĥaĥt-ı ħālũñ Rum-ı Hindistāna degmez mi deger
- 3 Leblerũñ la‘l-i Bedeĥşān ile Yemen emlākine
Dişlerũñ hem dürrile mercāna degmez mi deger
- 4 Tek feşāĥat it dirũldür her sözũñ biñ mürde’ĩ
Aĳzıñũñ her nāresi biñ cāna degmez mi deger
- 5 Çün Ĥüseyyin ola ħurbān şol cemālũñ āyine
Nesīmĩ bĩ-çāre ol ħurbāna degmez mi deger¹⁶²

¹⁶¹ bĩdāre-I şaĥbā: bĩdār-I şebhā, Köksal, a.g.m. G 5/4b s.92

¹⁶² Divan ve diĳer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

23

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Nesīmī şubḥdem zülfün kaçan debretse cān ditrer
Ne cān kim belki reşkinden serāser üstühān ditrer

2 Ne envār-ı tecellīdür cemālūñ pertevi ey māh
Kim anuñ mihr-i şevkınden zemīn ü āsmān ditrer

3 Şabā benzer ki qaddūñden haber virüp tırur serve
Bu hayretde qalup sebze çemende her zamān ditrer

4 Gözüñ cellādı çekdikde demādem ğamzeñüñ tıĝın
Düşer endāmuma lerze tamar içinde qan ditrer

-10-

5 Nesīmī la' liñüñ şerḥin niçe vaşf itsün ey dil-ber
Seni āndıqça hayretde dehān içre zebān ditrer¹⁶³

24

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Şüretüñ ḥaṭṭ-ı ilāhi tırur¹⁶⁴ nā-dān ne bilür
Div-i mel' ün-şıfat ma' nā-yı Qur' ān ne bilür
2 Her ki da' vā kıla kim şüret-i ma' nā bilürem
Görmemiş yüziñi şüret-i raḥmān ne bilür

¹⁶³ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁶⁴ tırur: anı, Ayan, a.g.e. G 40/1a s.232

- 3 İncil ü Tevrât ü Zebûr Furķān ħüsnüñ şıfatı¹⁶⁵
Şerĥ-i Qur' āndur bu āyet anı¹⁶⁶ şeytan ne bilür
- 4 İns ü cinüñ dilini gerçi Süleymān tanıdı¹⁶⁷
Şoruñ āşıķ dilini bunı¹⁶⁸ Süleymān ne bilür
- 5 Ka'be-i ma' nāya her kim çü Nesimī iremez
Miĥnet-i bī'-ı adedi ĥār-ı muğaylān ne bilür

25

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Şehā ħüsnüñ tecellisi bu tende cān idinmişdür
Bu ten içindeki cānı şehā ķurbān idinmişdür
- 2 Benüm tobrağum ezelden senüñ aşķuñla yoğruldı
Ta ebed andan ayrılmaz etinde ķan idinmişdür
- 3 Kuraldan ķaşlaruñ yāyın hemān bu cān yürek ditrer
Atar ġamzelerüñ okı beni nişān idinmişdür
- 4 İderler bu cihānda Ĥaķķı sevmez kimseler yokdur
'Āşıķ āşıķār severse 'ārif pinhān idinmişdür

¹⁶⁵İncil-i Tevrât-ı Zebûr Furķān ħüsnün şıfatı: Tevrât ü incil ü Furķān kamu ħüsnün şıfatı Ayan, a.g.e. G 40/3a s.232

¹⁶⁶Şerĥ-i Qur' āndır bu āyet anı: Bu sözünün şerhi nedir āyet-i Ayan, a.g.e. G 40/3b s.232

¹⁶⁷tanıdı: bildi, Ayan, a.g.e. G 40/4a s.232

¹⁶⁸Şoruñ āşıķ dilini bunı: Sen bilen dili bu ġün ya'ni Ayan, a.g.e. G 40/4b s.232

- 5 Nesīmī çün Zebūr Furqān kaşuñla kirpigün zülfün
Cemālün muşhafı her dem okur ezber idinmişdür¹⁶⁹

26

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çarh elinden gözyaşı çağlar gelür çağlar geçer
Bu 'aceb dünyā imiş çağlar gelir çağlar geçer
- 2 Müşkilüm budur benüm kim yārdan ayru düşmüşem
Görmezem gün yüziñi aylar gelür aylar geçer
- 3 Senden ayru kimseye meyl itmemek için gönül
Zülfün ucından gönül bağlar gelür bağlar geçer
- 4 Ney gibi efgān iderem her gice tā şubh-dem
Dil-berün cevvin çeken inler gelür inler geçer
- 5 Bu Nesīmī kuluñı vaşluñla sen şād eylegil
İşigünde dembedem ağlar gelür ağlar geçer¹⁷⁰

27

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

- 1 Kılupdur gönlümi pür-çeşm-i maḥmūr
Olupdur ḥüsnüne ḡāyetde maḡrūr

¹⁶⁹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁷⁰ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

-11-

- 2 Şarāb-ı leblerinden cür‘ a içdi
Ene’l-Hak çağırır dār üzre Manşūr
- 3 Senüñ‘ aşkuñdan ey Leylā sıfatlu
Menem Mecnūn cihān içinde meşhūr
- 4 Çü ‘ İśā ne felek çarhına çıkdı
Cemālünden felekler oldu pür-nūr
- 5 Nesīmīnūñ cihāñda yâri sensiñ
Ki sensiñ cennet ü çeşndeki hūr¹⁷¹

28

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Pertev-i hüsnüñ ki her şüretde ma‘ nā gösterür
Her sıfatdan cāna envār-ı tecellī gösterür
- 2 Ben nice āşüfte vü Mecnūn ü hayrān olmayum
Çünki her yüzden cemālūñ hüsn-i Leylā gösterür
- 3 Gāh tecellī-i cemāl ü gāh ider berķ-ı celāl
Gāh özin pinhān ider gāh zıll-ı şānī gösterür

¹⁷¹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 4 Gāh ƙahruñ urdı cāna lenterāni¹⁷² zaħmını
Gāh yine nūr-ı tecellīden tesellī gösterür
- 5 Oldı güftārı Nesīmīnūñ bugün āb u ħayāt
Cān fezadur dem-be-dem noƣt-ı Mesīħa gösterür

29

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Yoliña cānlar fedādur yā ‘Aliyye’l-Murtażā
Dest-girūñ hem Hudādur yā ‘Aliyye’l-Murtażā
- 2 Laħmüke laħmi¹⁷³ didi çün ol şefī‘-i müznibīñ
Hel etā¹⁷⁴ sanā nidādur yā ‘Aliyye’l-Murtażā
- 3 Zü‘l-feḫāruñ ḫārici boynundan eksik olmasun
Zīrā kim kāruñ ğazādur yā ‘Aliyye’l-Murtażā
- 4 Ma‘den-i cūd-ı seḫāsiñ sen eyā kān-ı kerem
Bu saña Ḥaḫdan ‘aṭādur yā ‘Aliyye’l-Murtażā
- 5 Ey şular kim sevmedi bunda seni anda olur
Havz-ı kevşerden cüdādur yā ‘Aliyye’l-Murtażā

¹⁷² Araf Suresi, 143.

¹⁷³ “Etin etimdir”

¹⁷⁴ “Geldi mi?”

- 6 Kim ki on iki imāmuñ ismini inkâr ider
İrtegün yüzi karâdur yâ ‘ Aliyye ‘l-Murtażā
- 7 Kim ki zāhir görmedi naķşuñda naķķāş-ı‘ ayān
Bî-başıretdür‘ amâdur yâ ‘ Aliyye ‘l-Murtażā
- 8 Bu Nesīmī medhūñi söyler ayā şāh-ı cihān
İşigünde bir gedâdur yâ ‘ Aliyye ‘l-Murtażā
- 9 Sensiñ ol zāt-ı muṭahhir yâ Muḥammed Muṣṭafā
Laḥmüke laḥmi¹⁷⁵ senüñle şāh ‘ Aliyye ‘l-Murtażā¹⁷⁶

30

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

-12-

- 1 Ol Ḥasan-ḥulķ-i Rızâdur server-i leşker-güşā
Hem şehīdler serveridür şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
- 2 Şāh-ı Zeyne ‘l-‘ abidīndür mazhar-ı sırr-ı Ḥüseyn
Hem Muḥammed Baķır oldı ehl-i faķra pīşvā
- 3 Ca‘ fer-i Şādıķ kim oldur pīşvā-yı ehl-i din
Mūsā-i Kāzım ḥaķīķat yolunadur reh-nümā

¹⁷⁵ “Etin etimdir”¹⁷⁶ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 4 Şāh u‘ alā Mūsī’l-Rızadur kıble gāh-ı ‘ āşıķān
Hem Taķī vü bā Naķīdūr sırr-ı şāh-ı evliyā
- 5 Şāh Ḥasan’ü-l ‘ Askerīdūr kıble-i ĩmān u dīn
Mehdī-i şāḥib-zamāndur naķd-ı sırr-ı lā fetā¹⁷⁷
- 6 Çün Nesīmīdūr ḥaķīķat bende-i Fażl-ı İlāh
Dest-girūn Şāh-ı Merdān olmadı dün pişvā¹⁷⁸

31

Mefā‘ ĩlūn / Mefā‘ ĩlūn / Mefā‘ ĩlūn / Mefā‘ ĩlūn

- 1 Elā ey gözlerüm nūrı ḥabībüm dil-ber-i ra‘ nā
Güneş yüziñi ‘ arz eyle bize göster yed-i beyza
- 2 Cebīnūn māh-ı rif‘ atdür yanāġuñ‘ ayn-ı devletdür
Kemālūn bī- nihāyetdür ki sübhāne’l-lezi esrā¹⁷⁹
- 3 Oķuruz vedḍuḥa vechūn ve ma zaġa’l-başar¹⁸⁰ aynuñ
Olup kavseyn iki ķaşuñ şaçuñ velleyli izā yeġşā¹⁸¹
- 4 Denildi şānuña levlāk¹⁸² ve peyda olmadan eflak
Kim ider zātuñı idrāk şıfatuñ naķşını inşā

¹⁷⁷“Lā fetā illā Ali” (Ali’den daha delikanlısı yoktur.)

¹⁷⁸ Divan ve diġer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁷⁹İsra Suresi, 1

¹⁸⁰Necm Suresi, 18

¹⁸¹Leyle Suresi, 1

¹⁸²“Sen olmasaydın”

- 5 Nesīmī ṭāpuña geldi gedādur yā Resulallāh
Temennā-yı cemāl eyler ānı red itme ey Mevlā¹⁸³

32

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey gönül her bir vücūddan cān umarsıñ ne' aceb
Bî- keremden luṭfile iḥsān umarsıñ ne' aceb
- 2 Bî-şerî' atlar¹⁸⁴ ne bilsün enbiyānuñ sırrını
Bî-ṭarīḳatdan reh-i erkân umarsıñ ne' aceb
- 3 Bî- başardan ma' nā-yı şevḳ-ı kemāl-i ma' rifet
Bî-ḥaberden şoḥbet-i ' irfān umarsıñ ne' aceb
- 4 Çün ' azāzil aḥsen-i taḳvime baş indürmedi
Anda sırr-ı Ka' be vü ḥannān umarsıñ ne ' aceb
- 5 Dīv nā maḥremine duymaz¹⁸⁵ ism-i a' zamdan ḥaber
Her gönülde¹⁸⁶ raḥmet-i raḥmān umarsıñ ne' aceb
- 6 Hiç imiş zühd-i zerrāḳı¹⁸⁷ zāhidüñ efsanesi
Şol faḳīden¹⁸⁸ ma' nā-yı Ḳur' ān umarsıñ ne' aceb

¹⁸³ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁸⁴ Bî-şerî' atlar: Bî-şerî' at hem, Köksal, a.g.m. G 1/7a s.109

¹⁸⁵ Dīv nā-maḥremine duymaz: Dīv-i nā-maḥrem ki dutmaz, Köksal, a.g.m. G 1/3a s.109

¹⁸⁶ Her gönülde: Ehrimenden, Köksal, a.g.m. G 1/3b s.109

¹⁸⁷ Hiç imiş zühd-i zerrāḳı: Hiçmiş zühdi vü zerḳı, Köksal, a.g.m. G 1/6a s.109

¹⁸⁸ faḳīden: faḳīhden, Köksal, a.g.m. G 1/6b s.109

- 7 Umma her kalb-i zağalden ‘ārifūñ¹⁸⁹ esrarını
Kāfirūñ gönlünde sen ĩmān umarsıñ ne‘ aceb
- 8 Ey Nesīmī bī- vefādan umma gel resm-i vefā
Bī- vefādan ‘ ahd ile peymān umarsıñ ne‘ aceb

33

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

-13-

- 1 Ruḥlarıñ ‘ aksinden oldı nūr cümle kâinat
Leblerüñden zāhir oldı çeşme-i āb u ḥayāt
- 2 Lā ilahe¹⁹⁰ terk idüb çağrışur illā hüve¹⁹¹ diyü
Āyet-i ḥüsnüñ görüb puthānede Lāt Menāt
- 3 Āyet-i nūr-ı duḥān çün şüretüñ şanıdadur
Lebüñ nuṭṭuñdur senüñ ervāḥ-ı ‘ ĩsā mu‘ cizāt
- 4 Sırr-ı esrār-ı ilāhı şüretüñde görmeyen
Bilmedi yevm ül neşūr a‘ dāduhum şavm-ı şalāt¹⁹²
- 5 Kıble-i cān şüretüñdür lācerem miḥrābına
Secde kılrur kaşlarıña ‘ ābidūn-ı ‘ ābidāt

¹⁸⁹ ‘ārifūñ: ‘āşıkuñ, Köksal, a.g.m. G 1/2a s.108

¹⁹⁰ “İlah yoktur”

¹⁹¹ “ondan başka”

¹⁹² Namaz ve oruç onların kıyamet günü hazırlıklarıdır.

- 6 Ey Nesīmī Hāḡ imiş Hāḡdur dilünde söyleyen
Hāḡdan özge kimse yokdur var diyen bulmaz necāt¹⁹³

34

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ay cemālün maḡhar-ı zāt u şıfāt
Sende zāhir oldu ism-i fi' l-i zāt

- 2 Ay yüzündür Hāḡ te' ālā gözgüsi
Pertev-i nūruñdan oldu kâ 'ināt

- 3 Muşhaf-ı āyāt-ı evrāḡdur yüzün
Kaşlaruñ miḡrābına kıldum şalāt

- 4 Dilenürem lebleründen ey nigār
Vācib oldu virmege la' lün zekāt

- 5 Ey Nesīmī cāvidānı nāmedir
Hall-i eşkāl-i cemi' -i müşkilāt¹⁹⁴

¹⁹³ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁹⁴ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün

- 1 İki ' âlemde sulţāndur Muḥammed
Beyān-ı ' ilm-i Qur' āndur Muḥammed
- 2 Ḥesāb-ı ḥaşr-ı neşr olan günde
Şafi' i cümle ḥalkāndur Muḥammed
- 3 Cihāna ma' rifet andan açıldı
Yakīn bil gevher-i kāndur Muḥammed
- 4 Serāser yedi gögi gezdi gördi
Ki ' arş u ferşe seyrāndur Muḥammed
- 5 Nesīmī dā' imā medḥ-i nebī kı1
- 6 Hemişe dīn ü imāndur Muḥammed¹⁹⁵

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çün velīler dāmenine irdi bizüm destümüz
Ḥaqqı kendi özümüzde bulmaḳ oldu ḳaşdumuz
- 2 Terk-i tecridüz bugün cümle ḥışımdan geḫmişüz
Pāk Rūm ili abdālıyuz bir postumuz bir dostumuz

¹⁹⁵ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

-14-

- 3 Sen mürâfî'cebe giydinse n'ola zâhid bugün
Biz dağı altun benekle ziynet itdük cismimüz
- 4 Dünyâyı fânî bilüp' uqbâyâ tebdîl olmuşız
Anuñiçün her kişi abdâl oğurlar ismimüz
- 5 Ey Nesîmî hâzret-i şâhuñ zamânından berü
Zü'l-feķâr oldı havâric boynına serdestimüz¹⁹⁶

37

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Cânâneyi ben sevdiğümi cân dağı bilmez
Gönlüm dileğın deyende¹⁹⁷ cânân dağı bilmez
- 2 Derviş oluban beglik iden 'ârîfî gör geç¹⁹⁸
Bu saltanatuñ qadrini sultân dağı bilmez
- 3 'Aqlıñ gemisin ğarķ ideğör 'aşķ denizinde
Kim bu deñizüñ qa' rını¹⁹⁹ ummân dağı bilmez
- 4 Gel sâķî getür devr-i ülfî devrini şun kim²⁰⁰
Bu devr-i ülfün²⁰¹ devrini devrân dağı bilmez

¹⁹⁶ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁹⁷ deyende: dünyâda, Ayan, a.g.e. G 195/1b s.420

¹⁹⁸ Derviş: Abdâl, gör geç: gör kim, Ayan, a.g.e. G 195/2a s.420

¹⁹⁹ qa' rını: katrını, Ayan, a.g.e. G 195/3b s.420

²⁰⁰ Gel sâķî getür devr-i ülfî devrini şun kim: Ey sâķî getir dur ayağın devrile sungıl
Ayan, a.g.e. G 195/4a s.420

- 5 Bildüm t̄ānıdum²⁰² aqlile ma²⁰³ budı yakında²⁰²

Şöyle bilürem bildiğüm ‘irfān dağı bilmez

- 6 Fehm eyle Nesīmī bu söziñ ma²⁰³ nāsı çokdur²⁰³

Bu kuş dilidür bunı Süleymān dağı bilmez

38

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

- 1 Çek egnüñe²⁰⁴ bu sikke-yi merdān kepenek

Bilesiñ kıldı benüm derdüme dermān kepenek

- 2 Kepenek giymişem endişeden āzad oluban²⁰⁵

İşimüñ²⁰⁶ müşkilini eyledi āsān kepenek

- 3 Kepenek giydiğüm kimse baña²⁰⁷ ‘ayb eylesesün

Çün kemālde beni²⁰⁸ kılmadı noķşān kepenek

- 4 Āğ u atlas ne ki var cümlesi şöhet tonıdur

Yakın olmak dileriseñ giy gülistān kepenek

²⁰¹ Bu devr-i ülfün: Budur ayağı, Ayan, a.g.e. G 195/4b s.420

²⁰² yakında: mukaddes, Ayan, a.g.e. G 195/6a s.420

²⁰³ ma²⁰³ nāsı çokdur: ma²⁰³ nisini kim, Ayan, a.g.e. G 195/7b s.420

²⁰⁴ Çek egnüñe: Çekeli egnüme, Köksal, a.g.m. G 17/1a s.124

²⁰⁵ oluben: olayum, Köksal, a.g.m. G 17/3a s.124

²⁰⁶ işimüñ: Üşümek, Köksal, a.g.m. G 17/3b s.124

²⁰⁷ kimse baña: kimseler, Köksal, a.g.m. G 17/2a s.124

²⁰⁸ Çün kemālde beni: Çünki hālūme benüm, Köksal, a.g.m. G 17/2b s.124

- 5 Sulṭān İbrāhimi gör kim taḥtınıñ terkin urup
Dün ü gün kendüzini eyledi mihmān kepenek
- 6 Ma' rifet ehline geldi kepenek atlas u ḥāṣ
Ne revādur ki giye cāhil ü nā-dān kepenek
- 7 Ey Nesīmī yūri giy ḥırka erenler ṭonıdur
Giymedi münkir anı şandı ki zindān kepenek

39

Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' īlū / Fā' ilūn

- 1 Cānā yüz istivāsına şaḳḳu'l- ḳamer gerek
Ol mu' cizūñ beyānına ḥayrū'l- beşer gerek
- 2 Mūsā şıfāt tecellī-yi dīdār içün aña²⁰⁹
Ḥüsnile ḳāmetūñ gibi²¹⁰ Ṭūr u şecer gerek
- 15-
- 3 İḥyā ḳılur egerçi demek olur²¹¹ ey şanem
Ḥalvetnişine şāhid ü şem' ü şekerūñ²¹² gerek
- 4 Başumı ṭop idüp yine meydāne girmişem
Meydāne girmeğe yine merdāne er gerek

²⁰⁹ aña: maña, Ayan, a.g.e G 221/2a s.454

²¹⁰ gibi: kimi, Ayan, a.g.e G 221/2b s.454

²¹¹ egerçi demek olur: ölüyü dehānuñ çün, Ayan, a.g.e G 221/3a s.454

²¹² şekerūñ: şeker, Ayan, a.g.e G 221/3b s.454

5 Her bî- nazar saña²¹³ niçe yol bula görmege
Uçmağda rü' yete dağı ehl-i nazar gerek

6 Nâ pāk olan senüñ ne bilür kadr ü kıymetin
Zâtında âdemüñ dağı ârı güher gerek

7 Kısmet Nesîmî olmayacak yâre kim irer
Yâre irişmege yine yârdan haber gerek

40

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Ey cemâlün nūr-ı²¹⁴ subhane'l-lezi esrâ²¹⁵ imiş
' Abdahu leylen²¹⁶ tapuñdur mescid-i Akşâ imiş

2 Sözleriññ her birisi nefhâ' i ruh' ül-kudüs²¹⁷
Leblerüñ²¹⁸ ma' nâ ile yühÿi ilel mevtâ²¹⁹ imiş

3 Alnuña yazdı²²⁰ Hudâ inna feteħnâ²²¹ sūresin
Kāf²²² ül Qur' an yüzüñdür sidre-i a' lā imiş

²¹³ saña: seni, Ayan, a.g.e G 221/6a s.454

²¹⁴ nūr-ı: sırr-I, Ayan, a.g.e G 207/1a s.437

²¹⁵ İsrâ, 1

²¹⁶ İsrâ, 1

²¹⁷ Kutsal ruha üfleme

²¹⁸ Leblerüñ: Leblerüñde, Ayan, a.g.e G 207/2b s.437

²¹⁹ Ölülerini diriltmek

²²⁰ yazdı: yazmış, Ayan, a.g.e G 207/4a s.437

²²¹ "biz fethettik" (Fetih Suresi)

²²² Kur'an'da geçen huruf-u mukattaa'dan.

- 4 ‘ Ārızuñla iki zülfüñ²²³ lā-yezāli görünür
Ma‘ nā-yı seb‘ ül- meşāni²²⁴ ‘ alleme’l-esmā²²⁵ imiş
- 5 İşigüñ‘ āşıqlara Beytü’l- harāmuñ mervesi
Ka‘ be yüzüñ oldı zülfüñ‘ urvetü’l vusqā²²⁶ imiş
- 6 Tal‘ atüñ nūr-ı tecellī vedduhānuñ mazharı
Kābe kavseyn oldı kaşuñ zülfüñ o ednā imiş
- 7 Ey Nesīmī çünki göñlüñ vaḥdetüñ deryāsıdur
Yedi deniz kubbesine mevc uran deryā imiş

41

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Fırkatüñ derdinden ey cān yüregüm kan oldı gel
Gözlerüm yāşı cihānı tutdı tūfān oldı gel
- 2 Cānumuñ vaşluñla²²⁷ Haḫdan ittişālı var iken
Devlet-i vaşluñdan ayrı düşdi hicrān oldı gel
- 3 Çekdi müşgin zülfüñi aldı elümden rüzgār
Şol sebebden göñlümün ḫālī perişān oldı gel

²²³ zülfüñ: kaşın, Ayan, a.g.e G 207/5a s.437

²²⁴ Fatiha Suresi’ne verilen ad.

²²⁵ “isimleri öğretti”

²²⁶ Bakara, 256; Lokman, 22.

²²⁷ vaşluñla: vashında, Ayan, a.g.e G 234/2a s.218

4 Gerçi benden şüretüñ ğāibdir ey ḥūrī cemāl
Şanma kim gözden cemālūñ naķşı pinhān oldu gel

5 Firķatūñ şol derd imiş cānımda kim her kimse kim
Fikrine düşdi bu derdūñ²²⁸ aķlı ḥayrān oldu gel

6 Benden ayru düşdigūñ²²⁸ āġular içirdi baña
Vaşlınuñ tiryāķı ķatı²²⁹ vakt-ı iḥsān oldu gel

7 Hızır eger zülmetde ister çeşme-i hayvānını
Şuşamış müştāķa la²³⁰ lūñ āb u ḥayvān oldu gel

-16-

8 Gerçi ḥandāndur feraḥdan aġzı açılmış gülūñ
‘Andelībūñ gözleri gör kim ne giryān oldu gel

9 Yāri cevri itmiş Nesīmīye revādur gör aña
Öz nigārından cüdā zencīr ü zindān oldu gel

42

Fā²³¹ ilātūn / Fā²³¹ ilātūn / Fā²³¹ ilātūn / Fā²³¹ ilūn

1 Dil-berā ben senden ayru ‘ömr ü²³⁰ cānı n’eylerem
Tāc-ı taḥtı māl-ı mülki²³¹ ḥānmānı n’eylerem

²²⁸ Benden ayru düşdigūñ: Senden ayru düşdügüm, Ayan, a.g.e G 235/6a s.473

²²⁹ ķatı: ḥānı, Ayan, a.g.e G 235/6b s.473

²³⁰ ‘ömr ü: tende, Ayan, a.g.e G 288/1a s.542

²³¹ Tāc-ı taḥtı māl-ı mülki: Māl ü milki taḥt u tācı, Ayan, a.g.e G 288/1b s.542

- 2 İsterüm vaşl-ı cemālūñ tākılam derde devā
Çün senūñ bīmārıñam özge devāyı n'eylerem²³²
- 3 Ey Müselmānlar biliñ kim yār ile hoşdur cihān²³³
Ben yārdan ayru düşdüm bu cihānı n'eylerem
- 4 Ben du' ālar kılmışam ol Hālikuñ dergāhına²³⁴
Çün murādım hāşıl olmaz ben du' āyı n'eylerem²³⁵
- 5 Dil-ber eydür ey Nesīmī şabr kıl etme fiğān
Şimdi efgān itmeyüp yarın fiğānı n'eylerem²³⁶

43

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bülbülem gülşende men gülzāra yoğdur minnetüm
Dostlar minnet Hūdāya hāra yokdur minnetüm
- 2 Bendeyem bend olmuşam zencir-i zülfüñ bendine
Manşūram meydāne geldüm dāra yoğdur minnetüm
- 3 Tañrı haqqıyçün bugün bāş egmezem nā-merde kim
Ben yaña tek yār ola bin yara yoğdur minnetüm

²³² Çün: Men, devāyı: devānı, Ayan, a.g.e G 288/2b s.542

²³³ kim yār ile hoşdur cihān: yār ile hoşdur bu cihān, Ayan, a.g.e G 288/4a s.542

²³⁴ Ben: Çoğ, ol: men, Ayan, a.g.e G 288/3a s.542

²³⁵ olmaz: oldu, du' āyı: du' anı, Ayan, a.g.e G 287/3b s.252

²³⁶ Dil-ber eydür ey Nesīmī şabr kıl etme fiğān

Şimdi efgān itmeyüp yarın fiğānı n'eylerem

Ey Nesimi neyiçin eylersin efgān ü fiğān

Ben bu gün sabr eylesem tanla fiğānı n'eylerim, Ayan, a.g.e G 287/5a-b s.252

- 4 Cān-ı dilden virmişem dil ben hayāl-i kıddüñe
Çün müyesser kıldı Hāk dil-dāra yokdur minnetüm
- 5 Vāhid oldum yār ile yārüm bugün minnet Hākka
Ey Nesīmī zerrece ağıyāra yokdur minnetüm²³⁷

44

Müfte' ilün / Mefā' ilün / Müfte' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ayru tapuñdan ey habīb āh nidem nidem nidem
Bāşıma oldı hāk tabīb āh nidem nidem nidem
- 2 Ğonce lebūñ hayālını gülşen içinde cān ile
Medh ider çün 'andelīb āh nidem nidem nidem
- 3 Senden ayru olalı yār hālümü gör şikesteyem
Kurbete düşmüşem qarīb āh nidem nidem nidem
- 4 Şerbet-i la' lūñ ey şanem teşne dilem dili baña
Bir kadeh olmadı naşīb āh nidem nidem nidem
- 5 Yār ile şöhet itmeğe gönli diler Nesīmīnūñ
Lik cefa kılmur rakīb āh nidem nidem nidem²³⁸

²³⁷ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

²³⁸ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

-17-

- 1 Sırr-ı ene'l-Ḥaḳ söylerem 'ālemde pinhān gelmişem
Hem Ḥaḳ direm Ḥaḳ bendedür hem ḥatm-ı insān gelmişem
- 2 Hem levḥ-i Tevrāt u Zebūr İncil ü Furḳān u şuhuf
Hem ben²³⁹ kelām-ı nāṭıḳam hem cem' i Ḳur' ān gelmişem
- 3 Hem āyet-i rahmān benüm hem raḥmet-i ğufrān yakīn²⁴⁰
Hem vahy-i muṭlaḳ söylerem hem nūr-ı yezdān gelmişem
- 4 Buldum 'ale'l- 'arşı'stevā²⁴¹ hem raḥmet-i rahmān benem²⁴²
Ḥaḳdan 'ayān bilki benem kim²⁴³ 'arş-ı rahmān gelmişem
- 5 Mūsā gibi²⁴⁴ didārına müştāk iseñ gel işte gör
Anestü nāran²⁴⁵ hem şecer Mūsā bin 'İmrān²⁴⁶ gelmişem
- 6 Sevdāñile mest olmuşam hem içmişem ğamdan müdām
Mest-i elestüñ cāmıyam niçünki tuğyān gelmişem

²³⁹ben: men, Ayan, a.g.e. G 255/2b s.499

²⁴⁰ğufrān yakīn: rahmān menem, Ayan, a.g.e G 255/3a s.499

²⁴¹Taha suresi, 5

²⁴²benim: yakīn, Ayan, a.g.e G 255/4a s.499

²⁴³bil ki benim kim: bilgil meni men, Ayan, a.g.e G 255/4b s.499

²⁴⁴gibi: kimi, Ayan, a.g.e G 255/5a s.499

²⁴⁵Taha suresi, 10

²⁴⁶Mūsā bin 'İmrān: Mūsā-i İmrān, Ayan, a.g.e G 255/5b s.499

- 7 Hem ben²⁴⁷ alender ŗuretem ferdem²⁴⁸ mcerred tecridem
Geri fairem hem gedmlke Sleymn gelmiŗem²⁴⁹
- 8 L reybe²⁵⁰ illa vecchehu²⁵¹ geldi anu vechinde uŗ
 lemde usn vechine ben vech-i burhn gelmiŗem
- 9 usn-i ceml naŗsn grdi ezelde gzlerm
Bu naŗa ayrn olmiŗam ben mest  hayrn gelmiŗem
- 10 Mŗkin ŗau zlmtna yol bulma ister Hzr gr
La l ŗarbn imiŗem ben b- hayvn gelmiŗem
- 11 Gelmiŗ²⁵² cihna ŗer ider ŗimdi Nesm Ha szn
An kim idrk eylesn ben²⁵³ srr- pinhn gelmiŗem

F iltn / F iltn / F iltn / F iln

- 1 Glm vrnesinde genc-i pinhn bulmiŗam
Olmŗam ŗol mha urbn cn- cnn bulmiŗam

²⁴⁷ben: men, Ayan, a.g.e. G 255/7a s.499

²⁴⁸ŗuretem ferdem: san atn dutdum ŗuretem ferdem: san atn dutdum, Ayan, a.g.e G 255/7a s.499

²⁴⁹geri fairem: Oldum fair , Sleyman: sltn, Ayan, a.g.e. G 255/3b s.499

²⁵⁰“Kŗku yok”

²⁵¹“Sadece onun rzas”

²⁵²gelmiŗ: geldi, Ayan, a.g.e G 255/11a s.499

²⁵³ben: men, Ayan, a.g.e. G 255/11b s.499

- 2 ‘ Aşk derdinden kaçan kurtıla gönlüm çünki ben²⁵⁴
Dil-berüñ derdinde her dem nice²⁵⁵ dermān bulmuşam
- 3 Küfr eger ĩmān degilse pes neden²⁵⁶düşmüş ki ben
Küfr-i zülfüñ halkasında nūr-ı ĩmān bulmuşam
- 4 Hızr eger zulmāta vardı istedi āb u hayāt
Ben dudağūñ²⁵⁷ çeşmesinde āb u hayvān bulmuşam
- 5 Dişlerüñ‘ aksi nigāra gönlüme naķş olalı
Gözlerüm baħrinde her dem dürr ü mercān bulmuşam
- 6 Ravza-i rıdvāna da‘ vet kılmadı zāhid meni²⁵⁸
Hāk-ı dergāhında ben²⁵⁹şahn-ı gülistān bulmuşam
- 7 Çün Nesīmī cānını şol māha kurbān eyledi
Gör ne gökçek şol hilāli yaya kurbān bulmuşam

47

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Ehl-i bid‘ at bilmediğın bildiğüm midür suçum
Men ‘ aref²⁶⁰sırrına maħrem oldığüm midür suçum

²⁵⁴ben: men, Ayan, a.g.e. G 254/2a s.498

²⁵⁵nice: munca Ayan, a.g.e G 254/2b s.498

²⁵⁶neden: niçün, Ayan, a.g.e G 254/3a s.498

²⁵⁷dudağūñ: tudağı, Ayan, a.g.e G 254/4b s.498

²⁵⁸kılmadı zāhid meni: kılma iy zāhid meni, Ayan, a.g.e G 254/6a s.498

²⁵⁹hāk-ı dergāhında ben: çün men ol dergāhdan, Ayan, a.g.e G 254/6b s.498

²⁶⁰“Kim bilirse”

-18-

- 2 Ben Muḥammed ümmetiyem ḥamdülillāh vā' izā
Ol ' Aliyye'l-Murtaẓāyı sevdigüm midür şuçum
- 3 Şāh Ḥasan şāhum Ḥüseyn Zeyne 'l- ' Abā ber Bāķırī
Ca' fer-i Şādık imāma uyduğum mıdur şuçum
- 4 Şāh ' Alī Mūsi'l-Rızā sende Taķīyle Naķī
' Askeri hem mehdi sırrın bildigüm midür şuçum
- 5 Çün bilür āl-i evlād bendesidür Nesīmī
Ḥaķ didārın cān göziyle gördigüm midür şuçum²⁶¹

48

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Tecellī tıtdı āfāķı cemālün şem' i tābından
Meger kim ṭal' atün āyī ' ayān oldu niķābından
- 2 Ne ḥūri çehresin sāķī muṭahhar cism-i rūḥānī
Ki cān sermest ü deng²⁶² oldu leb-i la' lün şarābından
- 3 Meger eṣrāṭ-ı sā' atdür қаşuñla kirpigün zūlfün
Ki ḥayrān oldu ḥāsibler bu Qur' ānuñ ḥesābından

²⁶¹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

²⁶² deng: tan, Ayan, a.g.e G 321/2b s.585

- 4 ‘İtābı şöyle şīrindür dudāğuñ işve vaktinde
Ki ‘āşık cān yaķar şānur anuñ nāz u ‘itābından
- 5 Cemālūñ mushafı yāRab ne gökden münzel oldu kim
İki harf oldu kāf nūn ānuñ hūsn-i kitābından
- 6 Gözüñ devrān-ı ‘ālemden götürdi zühd ü takvāyı
Meger āhır zamān oldu uyandı fitne hūbından
- 7 Hüvelllāhu’ş-şamed²⁶³söyler haṭṭuñ elhamdülillāh kim
Yüzüñden perde ref‘ oldu güneş çıktı hicābından
- 8 Ce‘alna²⁶⁴şābit oldu kim dudağuñ vaşfını söyler
Kim oldu külli şey’in hayy²⁶⁵dudağuñ‘ayn-ı abından
- 9 Açıldı zūlf-i hālūñden baña īmān ü dīn bābı
Bu harf ü noktayı gör kim neler feth oldu bābından
- 10 Egerçi zıkr ü tesbīhūñ şevābı çokdur ey va‘iz²⁶⁶
Ben anı ‘aşķa değışdüm anıñ geçdüm şevābından²⁶⁷
- 11 Nesīmī çün vişālūñden irişdi cennet ü hūra
Ne maḥşerden ḥisāb eyler ne ṭāmunuñ‘azabından

²⁶³“O Allah ki samedddir”. İhlas suresi/1-2

²⁶⁴“kıldık” Enbiya suresi / 30

²⁶⁵“Canlı olan her şey” Enbiya suresi / 30

²⁶⁶va‘iz: zāhid, Ayan, a.g.e G 321/10a s.585

²⁶⁷ben: men, değışdim: değışürdüm, Ayan, a.g.e. G 321/10b s.585

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Gel ey dil-ber ki ƙan oldı göñül ' aşƙuñ belāsından
Kerem ƙıl vaşlile ƙurtar beni hicrūñ cefāsından
 - 2 Te' ālallāh ne şuretsūñ bu ħüsnile bu luţfile
Ki didāruñ nice görsem gözüm toymaz liķāsından
 - 3 Beni ' aşƙ odına atan göñüldür ey nigār ammā
Yanar bağrum aƙar yāşum gözümüñ mācerāsından
 - 4 Bu göñlüm derdine yā Rab ne dermān eyleyüm çün kim
Ƙatı ħayrān durur²⁶⁸ her dem ƙabīb ānuñ devāsından
- 19-
- 5 Leb-i la' lūñ firāķından benüm ħālūmi şor andan²⁶⁹
Naẓar ƙıl yüzüme gör kim ' ayāndur kehrübāsından
 - 6 Baña sürme gibi gözde ayaġuñ tozı yaraşur
Ki yügrekdür anuñ tozı ħekimūñ tütüyāsından
 - 7 Şaƣuñ çīninde çīn müşgi nice özini ögmişdür²⁷⁰
Gözümnden' anberūñ ħaţtuñ ƙalem çekmiş ħaţāsından²⁷¹

²⁶⁸ ħayrān durur: ħayrān olur, Ayan, a.g.e G 325/6b s.591

²⁶⁹ ħālīmi şor andan: ħālīm gören aydur, Ayan, a.g.e G 325/8a s.591

²⁷⁰ Şaƣuñ çīninde çīn müşgi nice özini ögmişdür: Şaƣın çīnī durur müşgīn neçe olsun anuñ tābı Ayan, a.g.e G 325/4a s.591

²⁷¹ ħaţtuñ: zūlfün, çekmiş: çekmez, Ayan, a.g.e G 325/4b s.591

- 8 Cefādan her ne kim göñlũñ rızāsıdur şehā²⁷² eyle
Ki ‘āşık cevriile dönmez dilāramuñ cefāsından
- 9 Nesīmĩnũñ tenin şol gün ki toprak eyleye ‘aşkuñ
Sen andan²⁷³ geç niyāz işit hezāran merhabāsından

50

Mefā‘ ĩlũn / Mefā‘ ĩlũn / Mefā‘ ĩlũn / Mefā‘ ĩlũn

- 1 Göñũl şād ol melũl olma cihānuñ yoğ-ı vārından
Demi hoş gör çũ ‘ākılseñ ne hāşıl intizārından
- 2 Bilürsiñ eski köpidür bu dār-ı dünyā ey ğāfil
Niçe şāh-ı gedā anuñ konup göçmũş kenārından
- 3 Ne vardur yerde gökde örtũlü Hāğdan ‘ayāndur
Bilürsiñ çũnki vākıfdur nihān ü aşikārından
- 4 Hāķĩķat baħrinũñ‘ ilmin ne bilsũn her tahāretsũz
Ki Cibril-i emin uçmaz bu deryānuñ kenārından
- 5 Nesīmĩnũñ sözün ey cān işitgil cān ķulāģiyle
Ki Hāķ sırrın ‘ayān eyler ‘Alĩnũñ Zũ‘ l-feķārından²⁷⁴

²⁷² şehā: maña, Ayan, a.g.e G 325/9a s.591

²⁷³ sen andan: sininden, Ayan, a.g.e G 325/10b s.591

²⁷⁴ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Mecāzī yār yār olmaz haķīķī yâre ' aşķ olsun
Degil nefsâne pehlûya hemân didâre' aşķ olsun
- 2 Bizi abdāl idüp' aşķuñ bıraķdı bāş açık yola
Cür' adan dil içinde yanan esrâre' aşķ olsun
- 3 Meni Manşürveş zülfüñ diler ki eyleye berdâr
Hemân bu müşkil içinde kurulmuş dâre' aşķ olsun
- 4 Cemâlüñ Ka' besi gūyâ müselsel şâçuñ örtüsü
Ṭavâf-ı hacc-ı pāk oldu der ü divâre' aşķ olsun
- 5 Nesīmī bunca yıllardur ki derdüñden esîr oldu
Uğrayup dimedüñ birgün behey âvâre ' aşķ olsun²⁷⁵

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Nedendür hüsnuñ ey dil-ber cihānı şaldı ğavgāya
Gözüñden fitneler kopdı gönül ulaşdı sevdāya
- 2 Ğamuñ deryâsınuñ mevci vücûdum zevraķın buldı
Nice cān kırtarır yâ Rab kişi garķ olsa deryāya

²⁷⁵ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 3 Elā ey dil-ber-i ra‘ na ne zība ʔil‘ atũñ vardur
Yüzũñe bir naẓar kılan virir ‘ aqlını yağmaya

-20-

- 4 Cihānda va‘ deye gelmez bugün ‘ āşıqların ‘ ömri
Esirge ben ğarībi kim elinde şalma ferdāya

- 5 Nesīmī gibi ‘ ālemde ẓanı bir gerçek ‘ āşıq kim
Senũñ zũlfũñ hevāsından ulaşdı dil bu sevdāya²⁷⁶

53

Mefā‘ ĩlũn / Mefā‘ ĩlũn / Mefā‘ ĩlũn / Mefā‘ ĩlũn

- 1 Ne fettān gözlerũñ vardur begũm ẓaşd eyler ĩmāne
Deler ğamzeñ yeri bağrum girer nā ẓaẓ yere ẓāne
- 2 Efendi ‘ ömrũñũñ varın hevā yerlerde ẓarc itme
Çũn bilürsiñ bāẓĩ ẓalmaz cihān mũlki Süleymāne
- 3 Güle gideriken bũlbũl yanağũñ ālını gördi
Olupdur vāle vũ ẓayrān ki ‘ azm itmez gülistāne
- 4 Ānuñ çāh-ı sāğarından kim içerse cur‘ a-i‘ āşq
Olur mest-i ẓarābatĩ ne lāzım aña meyhāne

²⁷⁶ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 5 Bugün Seyyid Nesīm̄nün ğariblikde gözi yāşı
Yedi deryāyı ğarķ itdi yine ʿazm itdi ʿummāne²⁷⁷

54

Mefāʿ īlün / Mefāʿ īlün / Mefāʿ īlün / Mefāʿ īlün

- 1 Caʿ elna rabbeküm²⁷⁸ şāha yazupdur bende bir nāme
Ki meşhūr oldı esrārūm cihānda ħaşılı ʿāmme
- 2 Oturđı kādı vü müfti ki yaʿ ni verdiler fetvā
Tutuşdı od ile defter bulaşdı kân ile ħāme
- 3 Yıġıldı şeyḥ-i şābiler ki yaʿ ni şoyalar beni
Murādum bu idi Ḥaķdan irişdüm men bugün kāme
- 4 Çü birdür şüret-imaʿ nā senün zātuñda ey ʿārif
Çıķardum kisvet-i şüret yeñiden geydüm uş cāme
- 5 Gel ey bād-ı şabā tizrek elin öp benden ol yārün
Benüm aḥvālūmi söyle ne ħācetdür daḥı nāme
- 6 Tutarum dāmenün muḥkem yaķın bil yevm-i maḥşerde
Deyüm ey bī- vefā dil-ber yetürmedün beni kāme
- 7 Cihānı tıtdı āvāzum be şarķ u ğarb-ı baḥr ü berr
Çü şoydılar Nesīm̄yi bugün der ħıttā-i Şāme²⁷⁹

²⁷⁷ Divan ve diġer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

²⁷⁸“Rabbinizi kıldık” İsra suresi / 12

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Derde müştāk olmayan kimdür ki dermān isteye
 abl-i mevti²⁸⁰ bilmeyen sen řānma kim cān isteye
- 2 Cevheri olmak gerekdür cevheri bulmak²⁸¹ gerek
 Her kimün gönlünde vardur ol vire²⁸² kān isteye
- 3 Cān ile dünyā vü ' uqbā her kim ol terk itmedü
 Müdde' idür řānma kim ol vire²⁸³ cānān isteye
- 4 Hızrile zūlmātını tanımayan hayvān gibi
 Ne belādur²⁸⁴ kıanda vara āb u hayvān isteye

-21-

- 5 Her kim ol tānımadı kendi vücūdın şehrini
 Ol gedā himmet ne yerde²⁸⁵ vara sultān isteye
- 6 ' Anber efşān zūlfi anuñ kim ki düşdi boynına²⁸⁶
 Başı top olsun anuñ kim²⁸⁷ özge çevgān isteye

²⁷⁹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

²⁸⁰“ölüm öncesini”

²⁸¹ bulmak: bilmek, Ayan, a.g.e G 398/2a s.680

²⁸² ol vire: kim vara, Ayan, a.g.e G 398/2b s.680

²⁸³ ol vire: ol vara, Ayan, a.g.e G 398/3b s.680

²⁸⁴ Ne belādur: ne bilür kim, Ayan, a.g.e G 398/4b s.680

²⁸⁵ ne yerde: ne yoldan, Ayan, a.g.e G 398/5b s.680

²⁸⁶ Anber efşān: Anberin, düşdi: dolaşdı, Ayan, a.g.e G 398/6a s.680

²⁸⁷ kim: ger, Ayan, a.g.e G 398/6b s.680

- 7 Zülfinün küfrin egerçi ehl-i Hâk²⁸⁸ imân bilür
Ey Nesîmî şanma sen²⁸⁹ kim kâfir imân isteye

56

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Yâr beni qatl eylese qatlüm helâl kime ne
Ben bilürem ne çekerem âh u zârum kime ne
- 2 Ehl-i diller meclisinde didiler kim mey harâm
Harâm olsun ben içerem şun kadehi kime ne
- 3 Şufler secde kırlarlar mescidün mihrâbına
Benüm ol dost eşigidür secdegâhum kime ne
- 4 Ne bilürem tâmu nedür yâ seher ucmağa ben
Çün beni Hudâm yaratdı küfr ü imân kime ne
- 5 Nesîminün sözlerin çün hatâdur didiler
Benüm ancak şol kadardur iştilâhum kime ne²⁹⁰

57

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Sâkiyâ bir cür' a şun ehl-i şafânuñ aşkına
Sâki-i kevşer ' Aliyye'l-Murtaẓânuñ aşkına

²⁸⁸ ehl-i Hâk: ehl-i Fazl, Ayan, a.g.e G 398/7a s.680

²⁸⁹ şanma sen: şorma sen, Ayan, a.g.e G 398/7b s.680

²⁹⁰ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 2 Hâdimü'l- fakr oldı Aḥmed ezdi engür şerbetin
Kırklar ānı nūş kıldı²⁹¹ Muṣṭafānuñ' aşkına
- 3 Lāleler²⁹² bāşını yarmışdur Hüseynīler gibi
Ḳāna boyanmış şehīd-i Kerbelānuñ' aşkına
- 4 Şāhımuñ şevkı durur gönlümde ḥubb-ı ehl-i beyt²⁹³
Kün fe kân²⁹⁴ dan geçmişem Āl-i' abānuñ' aşkına
- 5 La fetā illa 'Alī²⁹⁵ nüñ ma' nisin fehmi eyleyen
Çağrışurlar şāh 'Alī Mūsi'l-Rızānuñ²⁹⁶ aşkına
- 6 Bir elf-i ikinci 'uzlet iḥtiyār it merd iseñ
Çek eliñ dünyādan ol şāhib-zamānuñ' aşkına
- 7 Kim ki fazlı tek muḥibb-i ḥānedāndur ḥamd kıla
Elde varın oynadur şāh evliyānuñ' aşkına²⁹⁷
- 8 Evliyālar serveridür şāh-ı merdānum' Alī
Ḥātemin sâ' ile virdi ol Ḥudānuñ' aşkına

²⁹¹ Kırklar ānı nūş kıldı: Kırklar nūş etti anı Ayan, a.g.e G 388/6a s.670

²⁹² Lāleler: Lāle öz, Ayan, a.g.e G 388/2a s.670

²⁹³ şevkı: 'ışkı, gönlümde ḥubb-ı ehl-i beyt: gönlüm içinde der-ezel, Ayan, a.g.e G 388/5a s.670

²⁹⁴ "Ol dedi ve oluverdi" Al-i İmran / 59

²⁹⁵ "Ali'den başka delikanlı/yiğit yoktur"

²⁹⁶ Çağrışurlar şāh 'Alī Mūsi'l-Rızānuñ: Çağrışur ol kim Aliyyü'l-Mürtazānuñ
Ayan, a.g.e G 388/3b s.670

²⁹⁷ Kim ki fazlı tek muḥibb-i ḥānedāndur ḥamd kıla

Elde varın oynadır şāh evliyānuñ' aşkına

Kim muḥibb-i ḥānedāna bende oldı şıdk ile

Oynadı başuñ şāh-ı evliyānuñ 'ışkına

Ayan, a.g.e G 388/7a-b s.670

- 9 Şad hezār la‘ net Yezīde ol iki şehzādeye²⁹⁸
Bir içim şu virmedi ol bir²⁹⁹ Hudānuñ‘ aşkına
- 10 Kerbelāda çok cefālar kıldılar şehzādeye³⁰⁰
Sen dahı oynat başuñı ol belānuñ‘ aşkına
- 11 Ey Nesīmī seng ile öldür Yezīd-i müşriki
Er degildür kim ki çalmaz tīgi şāhuñ‘ aşkına

58

Müstef‘ ilātün / Müstef‘ ilātün

-22-

- 1 Durmañ yanalum âteş-i ‘ aşka
Şu‘ le virelüm âteş-i ‘ aşka
- 2 ‘ Aşk ehli ölmez server eglenmez
Yanmayan bilmez âteş-i ‘ aşka
- 3 Sīnesi ‘ uryān gözleri giryān
Tırma sende yan âteş-i ‘ aşka
- 4 Evvel aldandum ki kolay şandum
Kān-be-kan yandum âteş-i ‘ aşka

²⁹⁸Şad hezār la‘ net yezīde ol iki şehzādeye: Oğııl la‘net hemīşe ol la‘in ü müşrike

Ayan, a.g.e G 388/8a s.670

²⁹⁹ ol bir: âhır, Ayan, a.g.e G 388/8b s.670

³⁰⁰ cefālar: belālar, kıldılar: geçdi ol, Ayan, a.g.e G 388/4a s.670

- 5 İtdikçe fiğān zār oldı ‘ayān
Yanmağda bu cān āteş-i ‘aşğa

- 6 Seyyid Nesīmī terk itdi ismi
Yağdı bu cismi āteş-i ‘aşğa³⁰¹

59

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Fa‘ūlün

- 1 Muḥammeddür cihānuñ pādşāhı
‘Aliyye’l-Murtażādur şems ü māhı
- 2 Ḥasan ḥulḳ-ı Rızāya çāker oldum
Dilüm tekrār ider Ḥüseyn-i şāhı
- 3 Çü Zeyne’l-‘Abidine kul olanuñ
Muhammed Bāḳır oldı secdegāhı
- 4 İmām-ı Ca‘fer ü Mūsā-i Kāzım
Bular vardı Ḥudāya doğrı rāhı
- 5 ‘Alī Mūsī’l-Rızādan buldı raḥmet
Taḳī yolında her kim kıldı āhı
- 6 ‘Alī-i Naḳī vü şāh ‘Askeri
Buları sevenüñ ḳalmaz günāhı

³⁰¹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

7 Şular kim oldılar evlād-ı çāker
Muḥammed mehdidür püşt ü penāhı

8 Tevellā vü teberrā kılduñ ise
Vücūd-ı mülketüñ qalmaz günāhı

9 Nesīmī medh ider on iki imāmı
Ayrırma bizi bunlardan ilāhı³⁰²

60

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Cümle eşyānuñ ḥayātıdır 'Alī
Ḥālıkuñ etvār-ı zātıdır 'Alī

2 Çün ledün 'ilminden ol virdi ḥaber
Ḥak te'ālānuñ şıfatıdır 'Alī

3 Püşt heşt u sü nutkı Ḥuda
Bu ḥurūfuñ muḥkemātıdır 'Alī

4 Yir ü gök andan münevverdür cihān
Uş bu dehrüñ şeş cihātıdır 'Alī

-23-

5 Kevşerüñ deryāsıdır kân-ı velī
Teşne dillerüñ furātıdır 'Alī

³⁰² Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

6 Şol cefâlarda kalan mücrimlerünñ ‘ âşîlerün
Oddan âzâd eyleyen şâhib berâtıdur ‘ Alî

7 Ey Nesîmî çün naşîb oldu saña sırr-ı ‘ Alî
Fâ‘ il-i muṭlaḳturur hem mümkünâtıdur ‘ Alî³⁰³

61

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

1 Mü‘ minünñ kalbinde rūhı³⁰⁴ cismile cāndur ‘ Alî
Ka‘ betullāhdur cemāli vech-i subhāndur ‘ Alî³⁰⁵

2 Hem şerî‘ at hem ṭarîḳat hem ḥaḳîḳat ma‘ rifet
‘ Ayn-ı zātullāh ile hem sırr-ı Ḳur‘ āndur ‘ Alî³⁰⁶

3 Seyyid-i sâdat-ı ‘ âlem âl-i ṭahādur yaḳîn
Kā‘ inātuñ mu‘ cizâtı sırr-ı pinhāndur ‘ Alî

4 Şâhibân-ı tîğ-i düldül seyyid-i Ḳanber benām
Şâh-ı merdân şir-i yezdân mir-i meydāndur ‘ Alî

5 Yeryüzünde oḳınur ismi ‘ Alîdür yâ velî³⁰⁷
Gökde oḳurlar melekler³⁰⁸ nūr-ı yezdāndur ‘ Alî

³⁰³ Divan ve diğ er kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

³⁰⁴ rūhı: rūḥ u, Köksal, a.g.m. G 25/1a s.133

³⁰⁵ Ka‘ betullahdur cemāli vech-i subhāndur ‘ Alî: ‘ Ayn-ı zātı ‘ âlemünñ hem cümle insāndur ‘ Alî, Köksal, a.g.m. G 25/1b s.133

³⁰⁶ Ayn-ı zātullah ile hem sırr-ı Ḳur‘ āndur ‘ Alî: Süre-i ‘ ilme‘ l-yaḳîn hem ‘ ilm-i Ḳur‘ andur ‘ Alî Köksal, a.g.m. G 25/2b s.133

³⁰⁷ Yeryüzünde oḳınur ismi ‘ Alîdür yâ velî: Bir yüzinde çünki ismi yâ ‘ Alî‘ dür yâ ‘ Alî Köksal, a.g.m. G 25/3a s.134

- 6 Kim ‘Alīyi bilmedi mel‘ündür ol Mervān daḥı³⁰⁹
Cennet-i ‘adnūñ vişāli ḥūr-ı rıdvāndur ‘Alī
- 7 Ey Nesīmī sen bu medḥi şubḥ u şām yād eyle kim³¹⁰
Kāşif-i sırr-ı velāyet şāh-ı merdāndur ‘Alī³¹¹

62

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Ḥabībüm kaşd-ı cān itmek revā mıdur degildür hey
Gözüm yāşın revān itmek revā mıdur degildür hey
- 2 Kıruben kaşlaruñ yāyın yoluma çıkma gel her dem
Kişi senden ziyān itmek revā mıdur degildür hey
- 3 Benüm eksikligüm çoḡdur bilürem dil-berā ānı
Varup ḥalka ‘ayān itmek revā mıdur degildür hey
- 4 Seni sevmekden ey dil-ber ḥaṭa itdüm ise n’ola
Şu bir suç ile kân itmek revā mıdur degildür hey
- 5 Nesīmī derdine dermān lebüñdür ḥekime şordum
Ḥekim sözün yalan itmek revā mıdur degildür hey³¹²

³⁰⁸ oḡurlar melekler: melekler oḡurlar, Köksal, a.g.m. G 25/3b s.134

³⁰⁹ mervān daḥı: mervān-ı ḥar, Köksal, a.g.m. G 25/4a s.134

³¹⁰ yād eyle kim: yād eylegil, Köksal, a.g.m. G 25/5a s.134

³¹¹ Kāşif-i sırr-ı velāyet şāh-ı merdāndur ‘Alī: Şöyle kim ‘ilm-ile meşhūr dīn ü imāndur ‘Alī
Köksal, a.g.m. G 25/5b s.134

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Merhabā ey ādeminüñ cānınuñ cānānesi
Merhabā ey k̄ān içici hıblaruñ divānesi
- 2 Gör beni kim 'aşk elinden nice mecnūn olmuşam
Vaḥdet-i Ḥaḫdur cemālūñ lāmekān pervānesi
- 3 İki kaşuñ arasında görmişem ben Ka' beyi
Ey cemālūñ Ka' besi sensiñ zamānuñ ḥānesi
- 24-
- 4 Göñlümün virānesin 'aşkuñ imāret eyledi
Şol 'imāret kim kıılır yoḫdur ebed viranesi
- 5 Sen Nesīmīye nazar kııl kim bugün rūḫü'l-ḫudūs
Sen benüm cānumda cānsiñ hem yine cānānesi³¹³

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Dā'im ister dil ü cān ma'şūka buluşmaları
Bir sa'at görmez ise k̄ān aḫıdur çeşmeleri

³¹² Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

³¹³ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 2 Yāre nāz eylese yāri ol aña hoşca gelür
Evvelinde çekişüp soñra barışmaları
- 3 Oturup yanına yārüñ dağı oğşaya lebin
Yürek oynamasın eğme dağı şavuşmaları
- 4 Buluşup^ç âşık-ı ma^ç şuka dağı pek şarılup
Gel nazār kı l göresin̄ kol kola tolaşmaları
- 5 Çün naşīb oldı Nesīmī saña ol lāle^ç izār
Yüri var şükriñi artır ço bu çalışmaları³¹⁴

65

Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilün

- 1 Firkatün derdi nigāra bağrumı hün³¹⁵ eyledi
Rūzgār oldı muhālif vaşlı hicrān eyledi
- 2 Cānumı ya^ç ni vişālün benden ayırdı felek
Gel bu cānsız^ç âşıkı gör kim ne bī- cān eyledi
- 3 Bağrumuñ kânın gözümde ağıdur her dem ğamuñ
Ey şanem şevkuñ beni gör kim ne giryān eyledi

³¹⁴ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

³¹⁵ hün: kan, Ayan, a.g.e. G 452/1a s.752

- 4 Derdümün dermānını fazlından Allāh eyleye
Her devāsız derde çün oldur ki dermān eyledi
- 5 Senden ayru düşdügüm taqdır imiş benden degül
Haḫdur ey cān her ne kim taqdır-i yezdān eyledi
- 6 Sırr-ı ‘aşkuñ genc imiş anuñ yeri vırānedür
Yaḫdı ‘aşkuñ göñlümi ol genci³¹⁶ vırān eyledi
- 7 Cānını virdi Nesīmī ol³¹⁷ şācuñ zencirine
Niçün anuñ meskenin zencir ü zindān eyledi

66

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Dün gice bir dil-ber ile ‘ayşımız ma‘ mūr idi
Lākin ol hūn-ḫare gözler uyḫudan maḫmūr idi
- 2 Gözlerin süzmiş ü üzmiş cānını ‘āşıklarun
Āşılı zülfünde yüzbiñ Şibli vü Maşūr idi
- 3 Sözlerinden zāhir oldı şol Mesīḫ ü mu‘ cizāt³¹⁸
Dudağından bir işāret ‘āşıka pek zor³¹⁹ idi

³¹⁶genci: gence, Ayan, a.g.e. G 452/5b s.752³¹⁷ol: çün, Ayan, a.g.e. G 452/7a s.752³¹⁸sözlerinden: sözlerimden, Mesīḫ ü: Mesīhā, Ayan, a.g.e. G 403/5a s.686³¹⁹pek zor: bin sūr, Ayan, a.g.e. G 403/5b s.686

- 4 Hüsni levhinde yazılmış hublaruñ şāhı diyü³²⁰
Sümme enşe 'nāhu halken āhara³²¹ meşhūr idi

-25-

- 5 Zülfi sübhān ellezi esra bi' abdi³²²āyeti
Yanağı üzre müselsel hattile meşhūr idi
- 6 Boyu Tūbā yūzi cennet-i' ādeke'l-urcūn³²³kaşı
Gözleri ve'n-necmi³²⁴ānuñ sīnesi ve't-ṭūr³²⁵ idi
- 7 Hem nişīn idi Nesīmī dün gice bir yār ile
Göñli şād ü vaqt-i hurrem meclisi pūr-nūr idi

67

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

- 1 Āsmān atlas kuşanmış giydi zībālar gibi
Yeryüzi şāh ' aşkına tonandı kimyālar gibi
- 2 Muştāfāyı Murtaẓāyı nūr-ı vāhid bilmeyen
Görmez ānuñ göñli gözi kalb-i ' amālar gibi
- 3 Āl-i evlād-ı resūlī cān-ı dilden sevmeyen
Yokdur ānuñ dīn ü īmānı put tersālar gibi

³²⁰diyü: diyüp, Ayan, a.g.e. G 403/4a s.686

³²¹Sonra biz onu başka bir yaratılışla inşa ettik. Mu'minun suresi / 14

³²²Kulunu gece yürüten O, bütün noksanlıklardan münezzehtir. İsrā suresi / 1

³²³Hurma salkımının dalı gibi dönünce. Yasin suresi / 39

³²⁴“Yıldıza andolsun” Necm suresi / 1

³²⁵“Tur'a andolsun”Tur suresi / 1

4 H̄aydaruñ evlādını kim cān-ı dilden sevdiler
Toldı albi nūr ile mevcūd deryālar gibi

5 Ey Nesīmi bir gönölde zāt-ı H̄aydar olmasa
Anda añlar ālınur gūya kilisālar gibi³²⁶

68

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Fa‘ūlün

1 Cemālūñ ıble-i īmān degül mi
Vücūduñ mazharı insān degül mi

2 Budur ‘arş-ı muhiṭi ulhüvellāh³²⁷
Kişi kim bilmedi hayvān degül mi

3 amu³²⁸ arḥ-ı felek ser-geşte hayrān
Senūñ şehriñde ser-gerdān degül mi

4 ‘Alī sırrın ne bilsün her ṭahāretsiz³²⁹
Münāfık iblesi şeyṭān degül mi

5 Vücūd-ı Muṣṭafādan³³⁰ oldu ādem
Risālet apusu Furan degül mi

³²⁶ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

³²⁷ “De ki o Allah” İhlas suresi / 1

³²⁸ amu: H̄anı, Ayan, a.g.e. G 435/3a s.727

³²⁹ ṭahāretsiz: münāfık, Ayan, a.g.e. G 435/4a s.727

³³⁰ Vücūd-ı Muṣṭafādan: Vücūd-I Mutlakīden, Ayan, a.g.e. G 435/9a s.727

6 Muḳallid ḫünki bilmez sırr-ı³³¹ tevḫid
Muvaḫḫid olmadı şeyṭān³³² degül mi

7 Nesīmī sırr-ı erraḫman³³³ ü ṭaha³³⁴
Olupdur ortada mizān degül mi

-26- SULTAN VİRĀNĪ

69

5+5

1 Diñle zebānum cān ile dilden
İde līsānum medḫ-i velāyet
Düşme gümāna ḫalma yabāna³³⁵
‘Āḫīl-i pāk ol ire hidāyet

2 Aşlı ‘Alīdür her dü cihānuñ
Nev‘-i ‘Alīdür bunca beyānuñ³³⁶
Vaşfı ‘Alīdür bunca lisānuñ³³⁷
Vār ise ‘aḫluñ eyle şehādet

³³¹sırr-ı: ‘ilm-i Ayan, a.g.e. G 435/10a s.727

³³²şeyṭān: nā-dān, Ayan, a.g.e. G 435/10b s.727

³³³Rahman Suresi

³³⁴Taha Suresi

³³⁵ḫalma yabāna: etme behāne, Adil Atalay Vaktidolu, Virani Divanı ve Risalesi, Can Yay. İst. 998, s.258

³³⁶Nev‘ i: fer’i, bunca: cümle, Adil Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.258

³³⁷lisānuñ: beyānın, Vaktidolu, a.g.e. s.258

3 Aḥmed-i Maḥmūd sācid ü mescūd

Ḳıble-i ma‘būd ya‘ni ‘Alīdūr

Añla cevābı görme ‘azābı

İşte görindi rāh³³⁸-ı selāmet

4 Nesl-i ‘Alīye eyle tevellā

Düşmen-i şaha eyle³³⁹ teberrā

Olsun bu fikrūñ ḳalmasun şirkūñ³⁴⁰

Başña eyle³⁴¹ tāt-ı sa‘ādet

5 Ḥasan ile Ḥüseyn ‘allamü’l-esmā

İde gör bu ismi³⁴² gönülde peydā

Kizbi ḳogıl³⁴³ eyleme ğavġā

Olmasun ol dem saña siyāset³⁴⁴

6 Bendesi olgıl şāh-ı şehīdūñ

Düşmeni olgıl hep pelidūñ³⁴⁵

Ḥanceri urgıl ehl-i ḥasūduñ³⁴⁶

Baġrına her dem itme ‘ināyet

³³⁸rāh: cāy, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³³⁹eyle: söyle, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴⁰Olsun: olsa, kalmasun: kalmaya, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴¹Eyle: ine, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴²İde gör bu ismi: eyle bu ilmi, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴³İde gör bu ismi: kesreti ḳogıl, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴⁴Olmasun: olmaya, ol dem: son dem, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴⁵Hep pelidūñ: Şimr-i Yezidin, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴⁶Ḥançeri urgıl ehl-i ḥasūduñ: Urgıl teberrā imdi ḥasūdun, Vaktidolu, a.g.e. s.258

- 7 Zeyn-el ‘ Abādur kıble-i şādık
Bāķır ü Ca‘ fer yoluna ‘ āşık
Cānını ķurbān idene lāyık
Oldı muķakķak āña şefā‘ at
- 8 Mūsā-i Kāzım ibni Rızādur
Hādi-i vaķdet Āl-i‘ ābādur
Āl-i‘ Alīden kim ki cūdādur
Başına ķondı tāc-ı nedāmet
- 9 Çünki Taķīdūr mü ’mine mir ’āt
Kıla tecellī görine ol zāt
Nūr-ı Naķīdūr³⁴⁷ eyle gel işbāt
Ref‘ ola senden ķab‘ ı cehālet
- 10 Şāfi-i maķşer ya‘ ni ki ‘ Asker
Āl-i‘ Alīdūr sāķi-yi kevşer
Kim ki³⁴⁸ olupdur bende-i Hāydar
Geçdi ķamudan oldı ferāġat
- 11 Mehdi-i devrān huccet-i burhān
Bilindi³⁴⁹ zāhir şūret-i raķmān
- 27- Remzini āñla ola gör insān
Kalmıya sende āle hıyānet

³⁴⁷Naķīdūr: Naķīden, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴⁸Kim ki: her kim, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁴⁹Eyledi: bilindi, Vaktidolu, a.g.e. s.258

12 Pāk-ı mücellā kı̇lu belādan

Kim ki olupdur kı̇avl-i ‘Alīden

Düşmedi³⁵⁰ hergiz şāh-ı velīden

Anda görindi nūr-ı imāmet

13 Zāhid-i ħod-bīn cān degül ol cin

Ṭutdı ‘Alīye kibrile hem kīn

Düşmen-i Ḥaydar oldu çün bī- dīn

Hezārān olsun Yezīde la‘net³⁵¹

14 Dünyāya uyma gönlüne³⁵² kı̇oyma

Emrini ṭutgıl toğrı rahime³⁵³

Şakın meyl itme ehl-i zāhire³⁵⁴

Ola³⁵⁵ ‘Alīden luṭf-ı letāfet

15 Cīfe-i dünyāya meyl ider a‘mā

Kelb ola āḥir añla ey dānā

Sırrını ānuñ itme sen peydā

El çek ki andan ide ṭahāret

16 ‘İsā-yı Meryem İbrāhim Edhem

Taḥtını kı̇oydı gördiği bir dem

Dār-ı cihānı³⁵⁶ bulmadı muḥkem

Eyledi ‘uzlet fakr-ı kı̇anā‘at

³⁵⁰Düşmedi: dönmedi, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁵¹Hezārān olsun yezīde la‘net: canına la‘net eyle bigāyet, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁵²Gönlüne: gūsuna,

³⁵³Emrini ṭutgıl toğrı rahime: sözünü hergiz div-i recimin, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁵⁴Şakın meyl itme ehl-i zāhire: Emrini ṭutgıl Hayy-ı kayyumun, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁵⁵Ola: ere, Vaktidolu, a.g.e. s.258

³⁵⁶Dar-ı cihānı: varı cihānın, Vaktidolu, a.g.e. s.259

17 Bâṭın-ı zāhir ʿ ilmine sāhir
 Kim ola insān³⁵⁷ ṭayyib ü ṭāhir
 Emr-i ʿ Alīdūr evvel ü āḥir
 Tā vire adem faḳra irādet

18 Bendesi olgıl³⁵⁸ ṣāh-ı cihānuñ
 Tā ki od içre yanmaya cānuñ
 Şāḥibi oldur kevn ü mekānuñ
 Haḳḳını bilgıl kıldum işāret

19 Bende-i ṣāh ol ṣems ile māh ol
 Sende bu sırrı añla āgāh ol
 Toğrıca yūri ṭālib-i rāh ol
 Çıkma ḳaṭardan çekme ḳalālet

20 İsm-i Allahuñ nāmı ʿ Alīdūr
 Nūş ide gör kim cām-ı ʿ Alīdūr
 Her neye baḳsañ cem³⁵⁹ ʿ Alīdūr
 Secde-i ṣāha eyle ʿ ibādet³⁶⁰

21 Ey Virān Abdal söyle nedir ḥāl
 Tutdı cihānı cehlile deccāl
 Faḳr-ı fenā ol eyleme ihmāl
 Eyleye iḥsān ṣāh-ı velāyet

³⁵⁷ Kim ola insān: kim ki olupdur, Vaktidolu, a.g.e. s.259

³⁵⁸ Bendesi olgıl: Emrini tutgıl, Vaktidolu, a.g.e. s.259

³⁵⁹ cem³⁵⁹ -i: hām-ı, Vaktidolu, a.g.e. s.259

³⁶⁰ Secde-i ṣāha eyle ʿ ibādet: secde idegör odur ibādet, Vaktidolu, a.g.e. s.259

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fa' ulün

-28-

- 1 Gümānum almadı zāhid cihānda
Eger āhiretde u bu mekānda
Ki medin iderüm her dem lisānda
Hüseyniyem Hüseyniyem Hüseyni
- 2 Bularuñ yolına cānum fedādur
Hudādur Mutafa vü Murtazadur
Hasandur hem 'Alī Zeyne'l-'abādur
Hüseyniyem Hüseyniyem Hüseyni
- 3 Muammed Bāırī Ca' fer haıın
Daı Kāzım Rızā gevher haıın
Tai vü bā Nāi' Asker haıın
Hüseyniyem Hüseyniyem Hüseyni
- 4 Muammed mehdiye cāndan ulāmum
'Alī meddaıyım ādık beyānum
Haāyık' ilmine ābık³⁶¹ kelāmum
Hüseyniyem Hüseyniyem Hüseyni

³⁶¹ābık: sābit, Vaktidolu, a.g.e. s.49

5 Yezîde kılmışam³⁶² dâ'ım teberrâ
 Havaricden olub cāna müberrâ
 Göñül ayinesin kıldım muşaffa
 Hüseynîyem Hüseynîyem Hüseynî

6 Hüseynün kemteriyem³⁶³ çākeriyem
 Aña düşmen olanlardan beriyem
 İdüp la' net havāricden geriyem³⁶⁴
 Hüseynîyem Hüseynîyem Hüseynî

7 Hüseyn-i Kerbelâdur pādşāhum
 Virāniyem odur pūşt ü penāhum
 İlāhumdur ilāhumdur ilāhum
 Hüseynîyem Hüseynîyem Hüseynî

71

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Bil Muḥammed Muşţafādur faḫr-ı faḫrullāhımız
 Hem ' Aliyye'l-Murtaẓādur bā-yı bismillāhımız

2 Bu sözü taşdıķ³⁶⁵ idüp oldur bizüm hem-rāhımız
 Biz Rum ili³⁶⁶ abdālhyuz Mūsî'l-Rızādur şāhımız

³⁶²kılmışam: kılmımış, Vaktidolu, a.g.e. s.49

³⁶³kemteriyem: kemteri hem, Vaktidolu, a.g.e. s.49

³⁶⁴geriyem: biriyim, Vaktidolu, a.g.e. s.49

³⁶⁵taşdıķ: tahkik, Vaktidolu, a.g.e. s.37

³⁶⁶Rum ili: Urum, Vaktidolu, a.g.e. s.37

- 3 Şāh Ḥasan ḥulḳ-ı rızādur dilde zikrullāhımız
Şāh Ḥüseyn-i Kerbelādur bizüm beytullāhımız
- 4 Kim ‘Alī Zeyne’l-‘Abādur ‘ayn-ı zātullāhımız
Ol Muḥammed Bāḳırīdūr Ca‘feri hem rāhımız
- 5 Kāzım ile şāh Taḳīdūr dilde zikrullāhımız
Hem Naḳīye baş koyup vardur ki eyvallāhımız
- 6 ‘Askeri tefsir-i nuṭkı çün kelamullāhımız
Giymişüz faḳr ı fenāyı gör şifātullāhımız
- 29-
- 7 Rūz u şeb vechüñdir ay şāh-ı şehīdullāhımız
Āşikār oldu güneşden ḥaḳ veliyullāhımız
- 8 Ey Virāni toğdı çünkim gün gibi o māhımız
Mehdi-i şāḥib-zamāndur uş ḥayātullāhımız

72

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Biz Rūm ili³⁶⁷ abdālıyuz sulṭānımızdur Murtażā
Terk-i tecridüz bugün subḥānımızdur Murtażā
- 2 Biz anuñ vechinde gördük ma‘nā-yı ümm ül kitāb
Maḫḫar-ı Ḥaḳ şūret-i³⁶⁸ raḥmānımızdur Murtażā

³⁶⁷Rum ili: Urum, Vaktidolu, a.g.e. s.187

- 3 Tekyegāh-ı ‘aşk içre biz mücāvır olmuşuz
‘Ārif-i Rab olmuşız ‘irfānımızdur Murtażā³⁶⁹
- 4 Sīnemizi çāk idüp tutduķ Yezīdūñ t̄āşına
Her belānuñ t̄irine ķalkānımızdur Murtażā
- 5 Ey Virāni cümle ma‘ nā noķta-i zāt-ı ķadīm
Oldurır şām u seķer seyrānımızdur Murtażā

73

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- 1 Yā ilāhi çün cemālūñ ādeme ķılduñ‘ aţā
Ol sebebden külli fāni vech-i zātuñdur beķā
- 2 Çün kerāmet ādeme virdūñ cem-i māhiyyetūñ
Sāye şalmışdur anuñçün ħūkm idüp ķāfdan ķafa
- 3 Secde-i ħaķ ādeme ķıldı emr-i rūz-ı elest
Ĥaķdan özge kimseye çün secde şāha lā³⁷⁰ vü lā
- 4 Ādemī ol ādeme lā dime hergiz ebsem ol
Ādemi bilgıl ħaķīķat ħaķdur ādem muţlaķa

³⁶⁸Mazhar-ı Ĥaķşūret-i: Suret-i Ĥaķ mazhar-ı, Vaktidolu, a.g.e. s.187

³⁶⁹‘Ārif-i Rab olmuşız ‘irfānımızdır Murtażā: Hamdülillah kim bugün miħmānımızdır Murtaza, Vaktidolu, a.g.e. s.187

³⁷⁰“Ĥayır”

- 5 Ger eger ھاڭڭı yağın g rmek dilerseğ r  be r 
Vech-i  demde mu  ayyen g sterir zatın  ud 
- 6  demi bilmek hem n ş retce g rmek şanma kim
 demi ma  n  y z nden fehm idend r  şin 
- 7  deme  ılgıl s c d  t  ki div olmayas ğ
 dem ğ ھاڭڭında  ağdan n zil oldu  ul kef ³⁷¹
- 8   n feris te  deme  ıldı s c d bezm-i ezel
Z hida ink ra d şme olmas ğ z hd ğ heb 
- 9 Ey Vir ni   ned ne s r y z ğ eyle s c d
T  sa na fet  ola sırr-ı ibtid  v  intih ³⁷²

74

Mef   il n / Mef   il n / Mef   il n / Mef   il n

- 1 Mu abbetd r ay  ş dı -ı bey n-ı b  bismill h
Mu abbetd r ki fet  oldu ser ser b b-ı   ilmull h
- 2 Mu abbet genc-i ma  nid r³⁷³ g   l ta tında pinh n 
Mu abbet bilmeyen bilmez ned r bu k nt  kenzull h

³⁷¹ “yeter, de” Ra’d Suresi / 43

³⁷² Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

³⁷³ ma  nid r: mahfidir, Vaktidolu, a.g.e. s.241

-30-

- 3 Muḥabbet şanma sen ānı kıpar şehvet şıfātından
Muḥabbet oldurur ‘āşık bi külli rāh-ı ḥaḳḳullāh
- 4 Muḥabbet rāhına hergiz ḳadem başmaḳ revā olmaz
Muḥabbetden hidāyetdür hidāyet ol veliyullāh
- 5 Muḥabbet cāme-i cemdür fenā-i faḥr mülkünde
Muḥabbet nūş iden bildi nedür āb-ı ḥayātullāh
- 6 Muḥabbet cāmesin giy kim gide kibr ü ḥased senden³⁷⁴
Muḥabbetle ‘ayān oldu şıfāt-ı zāt-ı ḥaṭṭullāh
- 7 Muḥabbetle Virān Abdāl göñül tahtında pinhānı³⁷⁵
Muḥabbetle kıoyupdur dembedem söyler bu zikrullāh³⁷⁶

75

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Biḥamdillāh şenā güyem elümde defterüm vardur
Dilümde lā fetā illa ‘Aliyye’l³⁷⁷ - ekberüm vardur
- 2 Buḡün mest ü ḥarābātum elümde cur‘ a-i sākī
İçüp nūş iderüm ānı ‘Alīden kevşerüm vardur

³⁷⁴Gide kibr ü ḥased senden: giderir senden benliḡi, Vaktidolu, a.g.e. s.241

³⁷⁵pinhānı: şāhī gör, Vaktidolu, a.g.e. s.241

³⁷⁶Muḥabbetle kıoyupdur dembedem söyler bu zikrullah: Kıoyupdur dembedem söyler mahabbet dilde zikrullah, Vaktidolu, a.g.e. s.241

³⁷⁷“Alī’den başka delikanlı/yiḡit yoktur”

- 3 Fenā-yı fakr-ı fillāhum ferāğat rāhına girdüm
Şükür minnet ‘ Alī gibi öñümde reh-berüm vardur
- 4 Ne ğam ğuşşa havaricden dilā bir zerre şübhem yok
İki ‘ ālemde billāhi benüm bir Haydarum vardur
- 5 Hasan şāhum Hüseynüm hem ĩmānum Ābidin Bākır
Haķāyık ‘ ilmine hādi haķīķat Ca‘ ferüm vardur
- 6 ĩmām Kāzım Rızadandur Taķī dinüm Naķī şāhum³⁷⁸
Temāmet elli biñ tāclı güzide ‘ askerüm vardur
- 7 Muħammed mehdinüñ cāna yolunda ħākreh³⁷⁹ olsam
Muħaķķaķ cānuma minnet gönülde istegüm vardur
- 8 Zaħm-nāk oldu ‘ āşıķlar ķamusı baġrı pāk oldu³⁸⁰
Bu cismüm cümle Haķ oldu içümde gevherüm vardur
- 9 Virāniyem bilin cānum fedādur āl-i evlāda
Münāfık boynın urmaġa elümde ħancerüm vardur

³⁷⁸ şāhum: iman, Vaktidolu, a.g.e. s.255

³⁷⁹ ħakreh: sengsār, Vaktidolu, a.g.e. s.255

³⁸⁰ Zaħm-nāk oldu ‘ āşıķlar ķamusı baġrı pāk oldu: Yezidler zahmnāk oldu āşıķlar aşk-I pāk oldu, Vaktidolu, a.g.e. s.255

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ne bilsün zatını ol kim şifātından haber virmez
Oğumaz haṭṭ-ı āyātın berātından haber virmez
- 2 Ḥadişdür ölmeden önden ölendür lāyık-ı dergāh
Ölüp dirülmeyen bunda hayatından haber virmez
- 3 Bu nāsīñ kavı-i fi' line ferāğat itmeyen ' aşık
Cehālet cāhına düşmiş necātından haber virmez
- 4 Nazar kıl zāhid-i ḥodbin kılur beş vaḳti zāhirde
Velī şorsañ ne ma' nidür şalātından haber virmez
- 5 Virānī çār ' unşurdan mürekkebdür kamu eşya
Velakin aşlını şorsañ cihātından haber virmez³⁸¹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-31-

- 1 Dil-berā sevdüm seni cismümdeki cānum gibi
Şaḳlaram ' aşkuñ gönülde genc-i pinhānum gibi
- 2 Korkaram ḥüsnüñ gülün bī-' aḳl u nā-dān dirmesün
Şaḳınuram ben seni şeytāndan imānum gibi

³⁸¹ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 3 Derd-i ‘aşkuñ sīnemi deldi cigerhūn eyledi
Bilmişem vaşluñ devāsı cāna dermānum gibi
- 4 Görmüşem bir laḥza ḥüsnüñ cāna yok bir dem karar
Şol mübārek ḥāl-i ḥaṭṭuñ cāna cānānum gibi
- 5 Bu Vīrān Abdal yüzüñ ḥarfinden almışdur sebaḵ
Āyet-i ḥüsnüñ nigārā baña Qur’ānum gibi³⁸²

78

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- 1 Ey gönül sen defteri ol yār vechinden oḵu
Bülbül iseñ ḥārı ḵo gülzār vechinden oḵu
- 2 Ger eger Maṣṣūr iseñ dār ü sselām olsa yerüñ
Sen ene’l-Ḥaḵ āyetin esrār vechinden oḵu
- 3 Nuṭṭı imiş cümle me‘ānı sırrını fetḥ eyleyen
Cān ḵulağıyla işit güftār vechinden oḵu
- 4 Çünkü Ḥaḵdan nazil oldı āyet-i ümm ül kitāb
Emr-i nehyüñ şūretin iḵrār vechinden oḵu

³⁸² Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 5 Ey Virāni ʿālem ül ğaybuñ şıfâtı defterin
Aḥsen-i taḳvime baḳ didār vechinden oḳu³⁸³

79

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Bu ferāġat taḥtına sulṭān olan vaḥdetdedür
Ṭālib-i dünyā olan her dembedem keşrettedür
- 2 Şu cihānuñ keşretine dil viren bī- ʿaḳl olur³⁸⁴
ʿĀrif-i Rab olmadı ol dāʾimā miḥnetdedür
- 3 Her kimiñ kim başına ḳondı edeb tacı ḳadīm
Yoḥsül olmaz ol ġanīdür faḳr ise devletdedür
- 4 Bu cehālet ʿārifā bir renc imiş ʿālemde kim
Kim ki düşdi tā ebed ḳurtılmadı zaḥmetdedür
- 5 Nūş iden tevḥīd meyinden şoḥbet-i ḥāş³⁸⁵ eyledi
Şerbeti Loḳmān elinden içdi ol şıḥḥatdedür
- 6 Bende-i āl-i ʿAlī her kim ki oldı dünyāda
Yok aña hergiz nedāmet dāʾimā ʿişrettedür

³⁸³ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

³⁸⁴ keşretine: zīnetine, bī-ʿaḳl olur: ey bī-ʿaḳl, Vaktidolu, a.g.e. s.233

³⁸⁵ şoḥbet-i ḥāş: suç halās

7 Göz gönül şâf itmeyenler görmedi dîdâr-ı Hâk
Silmedi mir'ât-i kalbin pāsını ğafletdedür

8 Nefs-i emmāre kimüñ aldı elinden vārunı
‘Aklı nāķışdur ānuñ olsa cihān kılletdedür³⁸⁶

9 Bu Virāni ‘ālem-i ğaybuñ şıfātı kendüde
Buldı ta‘lim eyledi Cibril aña hizmetdedür

80

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

-32-

1 Nigāra hüsni-i ruhsāruñ pahāsı yoķdurur bildüm
Yüzüñ nūrında ol şemsüñ ziyāsı yoķdurur bildüm

2 Cihān dārında ey dil-ber seni kim görmedi Hāķdan
Bahāyum ṭab‘-ı esfeldür cezāsı yoķdurur bildüm

3 Gel ey ‘āşık fenā mihrin götürğıl hāne-i dilden
Yalancı naķş-ı gerdünuñ beķāsı yoķdurur bildüm

4 Cihān dām-ı mezelletdür ānuñ bendinde bend olma
Bu ‘ömrüñ pāydār olmaz bināsı yoķdurur bildüm

³⁸⁶Bu beyit divanda bulunmamaktadır.

- 5 Ne deñlü eyleseñ mihr ü muḥabbet işbu dünyāya
Saña bir gömlegi vardur yakası yoḡdurur bildüm
- 6 Gel ey ‘ārif bu lezzetden dimāğa çeşni dāddurma
Erenler ḳā’il olmazlar rızāsı yoḡdurur bildüm
- 7 Vīrān Abdāl faḳīrem ben n’ideyüm işbu dünyāyı
Erenler buna meyl itmez şafāsı yoḡdurur bildüm³⁸⁷

RUḤĪ BAĠDĀDĪ

81

Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün

- 1 Göñül māh-ı muḥarremdür ḳanı feryād u efgānuñ
Niçün virmez cihānı seyle eşk-i çeşm-i giryānuñ
- 2 Anıñçün tıtdılar yıl bāşını māh-ı muḥarrem kim
Cedīd olur bu ayda matemi şāh-ı şehīdānuñ
- 3 Bu māh ol māhdur kim Muştafānuñ ḳurretü’l-‘aynı
Şehīd-i ḥancer-i bī-dādı oldu hep nā-dānuñ
- 4 Bu māh ol māh kim Murṭāzanuñ naḳd-ı īmānı
Esīr oldu elinde bir bölük bī- dīn ü īmānuñ

³⁸⁷ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 5 Yezîdün ey felek kuṭb-ı murâdî üzre dönmekden
Bozulsa yegdi pergâruñ döğünse yegdi devrânun³⁸⁸
- 6 Kanı bir ḥāksār-ı ḥānedān-ı āl-ı Aḥmed kim
Yaḳa bir āhile nüh şaḳfını gerdün-ı gerdānuñ
- 7 Hüseynüñ ravzasın seyr it kıyāmet görmek istersen
Ki tutmuş serv- ḳadler mātemin ol şāh-ı zīşānuñ³⁸⁹
- 8 Yeter ḳān ağlama³⁹⁰ Rūḥî Kerbelāyı ğarḳ-ḥūn itdün
Gider seyle mezārı ḳorḳarum şāh-ı şchīdānuñ

82

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Bî-‘amel ‘ilmile ‘ālim³⁹¹ geçinen cāhildür
Kim ki ḥatt-ı ḥübānı oḳur kāmildür
- 33-
- 2 Oḳumaḳla ḳişi fāzıl³⁹² mı olur lā vallāh
Men ‘arefe³⁹³ sırrına her kim ki irer fāzıldur

³⁸⁸Bozulsa yegdi pergârun döğünse yegdi devrânun: Bozulsa yegdi pergâlun dükenise yegdi cevânun, Coşkun Ak, „Bağdatlı Rūḥî Divanı, Uludağ Üniv. Yay. Bursa, 2001, G 678/5a s.753,

³⁸⁹şāh-ı zīşānuñ : şāh-ı devrānuñ Coşkun Ak, a.g.e.. G 678/7b s.753

³⁹⁰kan ağlama: kanile ağla, Ak, a.g.e. G 678/8a s. 753

³⁹¹ālim: kāmīl, Ak, a.g.e. G 369/1a s.551

³⁹²fāzıl: kāmīl, Ak, a.g.e G 369/2a-b s.552

³⁹³“Kim ki bilirse...”

- 3 Yevme lā yenfa³⁹⁴ didi çün mevlāmız
Bu sözi kim ki tefekkür ider ol ‘āqıldür
- 4 Kimi zāhirde irer sırra kimi bātında
Kiminin menzili derya kiminin sāhıldür
- 5 Tūtalum mümkün imiş devlet-i dünyāya vuşūl
‘Aklı olan n’eyleye ol devleti kim zā’ildür
- 6 Kaṅı ‘ābid ki dil-āzārılığa mā’ildür
Rūz şeb her ne ‘ibādet ki ider bātıldur
- 7 Sālikān-ı Haḫ olan cennete meyl itmezler
N’eylesün cennetin dīdāra kim ol vāşıldur
- 8 Dā’ima Haḫḫa muḫabbet ider ol kāmīl kim
Men aḫabbehu ḫacaran³⁹⁵ nüktesine ḫā’ildür
- 9 Ma‘ rifet olmayacak bir kişide ey Rūḫī
Cāhilūn bāşı göge irse yine cāhıldür³⁹⁶

³⁹⁴“Hiçbir şeyin fayda vermediği o gün”

³⁹⁵“Kimi bir taş severse”

³⁹⁶Divan’da beyitler yer değiştirmiştir. Ak.,a.g.e. G 369, s.551-552

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Mest olup gül gül açılmışsın bu fattanlık nedür
 'Ālemi kıрмаğdasıñ āşub-ı devrānlık nedür
- 2 Dil firākıñda perişāndur disem dersiñ nedür
 Bir perişansın ki bilmezsiñ perişānlık nedür
- 3 Geldi eyyam-ı bahār heb tevbeler buldı şikest
 Bir işi evvel idüp de şöñra pişmānlık nedür
- 4 Habs-i zindān eylemiş zāhid seni şālih 'amel³⁹⁷
 Bir Müselmānsın ki bilmezsiñ Müselmānlık nedür
- 5 Sen kaçan düşdün ğam-ı hıcre kaçan āh eyledün
 Bilmedin ma' zursiñ 'ālemdeki giryānlık nedür
- 6 Ey suḡandān dem urup Rūḡiyle baḡs-i nazm iden
 Bezm-i demsāz olsa da görseñ suḡandānlık nedür³⁹⁸

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Nice bir dāğdāğa-i hicrile berbād olalum
 Yüri zāhid meyketeye biraz ābād olalum

³⁹⁷eylemiş: olmuş seni: saña, Ak, a.g.e. G 354/4a s.542

³⁹⁸Divan'da beyitler yer değiştirmiştir. Ak, a.g.e. G 354, s. 541-542

- 2 Döşeyüp kûşe-i meyhâneye bir eski haşır
Dest urup cām-ı meye guşşadan āzād olalum
- 3 Bāde-i sākī-i gülçehre elinden tolu cām
İçelüm ‘aşķile her dem aña mu‘tād olalum
- 4 Kızını pīr-i muğānuñ ben ālup oğlını sen
Öyle bir din ulusu kāfire dāmād olalum
- 5 Dest tutup tīg-i kazāylā gezelüm Rūhī biraz
Kanda var ise bir içmez aña cellād olalum

85

Fā‘ ilātün / Fa‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

-34-

- 1 Yāre ‘aşķ inkâr-ı müşkil ğayrıya ikrār³⁹⁹ güc
Bir belākeş n’eylesün ikrār güc inkâr güc
- 2 ‘Aşķdan men‘ itse zāhid ‘āşıkı ma‘zur tutar
N’eylesün zāhid ki olmaķ şubha dek bī-dār güc⁴⁰⁰
- 3 Ādeme tekmiil-i‘ arz itmekden āsan nesne yok
Zāhide ammā ki kayd-ı cübbe-i destār güc

³⁹⁹İkrār: inkâr, Ak, a.g.e. G 95/1a s.365

⁴⁰⁰Zāhid: nāşih, ma‘zûr tutar: ma‘zûrdur, b: zāhid ki: haķķā ki, şubha dek: giceler
Ak, a.g.e. G 95/2a s.365

- 4 Ğamzesin sevmekle zülfünden nice geçsün gönül
Münkire dil virüp almak mü' mine zünnār güc⁴⁰¹
- 5 Gāh çeşmüm kân döker 'aşkında gāh kân ağladur⁴⁰²
Müsrife hākka ki⁴⁰³ zabt-ı dirhem-i dīnār güc
- 6 Dem urursuñ Rūḥī ārā-yı şî' rden çekmeğam⁴⁰⁴
Şā' ir olmak mümkün ammā kuvvet-i güftār güc

86

Mef' ūlū / Mefā' ilün / Fa' ūlün

- 1 Dil bār-ı ğamuñ rivāyet eyler
Çekdiklerini ḥikāyet eyler
- 2 Yār üstümüze şālarsa sāye
Başdan aşurı ri' āyet eyler
- 3 Cevr eyler egerçi ğayra ammā
'Āşıqlara bî- nihāyet eyler
- 4 Her laḥza behiştî vaşf eyler dil⁴⁰⁵
Ḥāk-i deriñi kināyet eyler

⁴⁰¹Münkire dil virüp almak mü' mine zünnār güc: Kāfire dil virüp olmak münkir-i zünnār güc
Ak, a.g.e. G 95/4b s.365

⁴⁰²kân: yaş, ağladur: ağıdır Ak, a.g.e. G 95/5a s.365

⁴⁰³hākka ki: hāk bu ki, Ak, a.g.e. G 95/5 s.365 b:

⁴⁰⁴Dem urursuñ Rūḥīārā-yı şî' rden çekme ğam: Çekme ğam Rūḥī kı dem ursun edānī şî' rden
Ak, a.g.e. G 95/6a s.366

⁴⁰⁵Her laḥza behiştî vaşf eyler dil: Her laḥza bihişt vaşfı ile, Ak, a.g.e. G 236/ 4a s. 460

- 5 ‘Āşık degil ol ki cevri-yâre
Şabr eylemeyüp şikāyet eyler

- 6 Rūhîye vefâlar it disünler
‘Āşıklarına ‘ināyet eyler

87

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Güzeller nuşa-i sîm ü zere gâyetde mâ’ildür
Hemân ol nuşa olsa anlaruñ teşhîri kâbildür
- 2 Deli iden muhabbet cezbesiydi Kaysı ey sūfî
Deli sensiñ ki Hâkdan dursıñ yoğsa o ‘âkıldür
- 3 Leb-i la‘li ruh-ı renginüñe meyl eylemez zâhid
Şarâb içmez güzel sevmez ‘aceb bî-‘aql-ı câhildür
- 4 Hırâmânî hırâmânî geçüp‘uşşâka bakmazsın
Buña kim şabr ider yâ kim bu istignāya kâ’ildür
- 5 Ğaraż ne cān virüp cevri ü cefâ çekmekden ey Rūhî
Saña mâ’il degül ol bî- vefâ ağıyâra mâ’ildür

Fa' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kiminin⁴⁰⁶ bir laḥza ḥāṭırda ḥayāl-i yārdur
 Kiminin⁴⁰⁷ 'ālemde ḥāṭırda aḡyārdur

-35-

- 2 Zāhidūn'ālemde cennetdür temennā itdügi
 'Āşık-ı dil-ḥaste gönlünden geçen dīdārdur
- 3 'Āşık-ı şādık bizüz kim fırkatinden şubḥa dek
 Başımız bālin-i ġamda çeşmümüz bī-dārdur
- 4 Aldı naḡd-i şabrumı bir buse virmek istemez
 Meyli yok bāzāra ol şūḥuñ işi āzardur
- 5 Rūḥiyā erbāb-ı 'aşka gülistān-ı dehrde
 Yār-ı dil-cū tāze gül aḡyār-ı bed-gūḥārdur

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ne Ḥaḡdan devlet-i dīdārdan ġayrı recāmuz var
 Ne dilde vuşlat-ı cānāndan özge müdde'āmuz var

⁴⁰⁶ kiminin: gitmeyen, Ak, a.g.e. G 313/ 1a s.510

⁴⁰⁷ kiminin: gelmeyen, Ak, a.g.e. G 313/ 1b s.510

- 2 Bizi miḥnetde sanma kūşe-i⁴⁰⁸ ğurbetde gördükde⁴⁰⁹
Ġam-ı cānān ile hoşuz⁴¹⁰ biz ey şūfī şafāmuz var
- 3 Ne ğam çeksün dil ü nā-şādımız bīmāruñ olmaḳdur⁴¹¹
Ser-i kuyuñ gibi ‘ālemde bir dāru’ş- şifāmuz var
- 4 Reh-i ‘aşkuñda ĩşār itmege yoḳ gerçi dūnyāmuz
Seni ammā ḥaṭādan şaḳlar elde bir du‘āmuz var
- 5 Ne gam yersiñ eḥibbādan cūdā düşdüñse ey Rūḥī
Bizi tenhā ḳomaz ğurbetde elṭāf-ı⁴¹² Hudāmuz var

90

Mef‘ūlü / Mefā‘īlü / Mefā‘īlü / Fe‘ūlün

- 1 Ey dil yine ṭab‘ında beşāšetden eşer var
Ol çeşm-i siyehden saña benzer ki naẓar var
- 2 Geldi yelerek bād-ı şabā ḥāk-i derinden
Ol ğonce-i terden yine bir tāze ḥaber var
- 3 İcinme gider ḥāne-i aġyāre denilse
Sen bilmediġüñ ey dil-i şeydā nice yer var

⁴⁰⁸kūşe-i: rüşe-i, Ak, a.g.e. G 317/2a s.513

⁴⁰⁹gördükde: gördünse, Ak, a.g.e. G 317/2a s. 513

⁴¹⁰hoşuz: hoş-ḥālüz, Ak, a.g.e. G 317/2b s. 513

⁴¹¹olmaḳdur: olmaḳdan, Ak, a.g.e. G 317/3a s.513

⁴¹²elṭāf-ı: lutf ıssı, Ak, a.g.e. G 317/5b s.513

- 4 Ağyār giderise varırın⁴¹³ dimiş o mehrū
Dil muñtaẓır ammā ne gelür var ne gider var
- 5 Cān naẓdin alup şātsa visalin hep alurdık
Müşkil budur⁴¹⁴ ammāne alur var ne satar var
- 6 ‘Uşşāķı koyup ğayrile bāzāra sebeb ne
Ol Yūsuf çehreye⁴¹⁵ bizden ne zarar var
- 7 Çīn illerinüñ çok gözi āhūların ögme
Ey hūce bu Rūm illeridür bunda neler var
- 8 Bülbüllerini başladı ağlatmağa Rūhī
Ol ğonce dehānuñ yine yüzine güler var

91

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Nice gündir o mäh-ı‘ ālem-āradan haber gelmez
Dili irsal iderdüm korķaram ol da gider gelmez

-36-

- 2 Ta‘ alluķ eyleyen zülfüñe⁴¹⁶ ‘izz ü cāha bağlanmaz
Anuñ dünyā vü mā fiha gözine kıl ķadar gelmez

⁴¹³varırın: gelürin, Ak, a.g.e. G 341/4a s.532

⁴¹⁴müşkil budır: müşki bu ki, Ak, a.g.e. G 341/5b s.532

⁴¹⁵Yusuf çehreye: Yusuf-ı gül-çehreye, Ak, a.g.e. G 341/6b s.532

⁴¹⁶zülfüñe: zülfünle, Ak, a.g.e. G 435/2a s.593

- 3 Çağırma⁴¹⁷ medhile ağıār-ı bed-girdārı belāya⁴¹⁸

Yoluñda ‘ aşık-ı zāruñ dime gönlüne yer gelmez

- 4 Ne üşşāka vefā eyler ne ağıāra cefā eyler⁴¹⁹

O tıfl-ı nāz perverün⁴²⁰ elinden hayr u şer gelmez

- 5 Belāgatle gidenler bunda taḥṣīl itdiler cümle

Cihāna yoḥsa ey Rūḥī gelen şāhib-hüner gelmez

92

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 ‘ Āşıka bakmaz güzeller yüz muḥabbet görseler

Zerrece meyl⁴²¹ eylemezler biñ şadākat görseler

- 2 Lik ‘ āşıklar esir oldukları ma‘ şūḫdan

Cān virürler yoluna cüz’i meveddet görseler

- 3 Bir zamāndur şimdi kim faḫr içre olsa bir kişi

Ḳābil⁴²² olmazlar eger yüz biñ kerāmet görseler

- 4 ‘ Ārif-i billāh olan dervişe kılmazlar nazar

Yüz sürerler pāyine bir ehl-i devlet görseler

⁴¹⁷ çağırma: çıkarma, Ak, a.g.e. G 435/3a s.593

⁴¹⁸ belāya: eflāka, Ak, a.g.e. G 435 /3a s.593

⁴¹⁹ cefā eyler: siyeh-kāra, Ak, a.g.e. G 435 /4a s.593

⁴²⁰ nāz perverün: nāz-perverdün, Ak, a.g.e. G 435/4b s.593

⁴²¹ meyl: mihr, Ak, a.g.e. G 374/1b s.555

⁴²² ḳābil: ḳā’il, Ak, a.g.e. G 374/3b s.555

- 5 Rūḥīyā raġbet⁴²³ dilerseñ^c azm-ı Rūm it kim hele
Meyl iderler anda bir ehl-i belāġat görseler

93

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Gerçi her ḥār u ḥasa āteş-i sūzānuz biz
Līk ehl-i naẓara tāze gülistānuz biz
- 2 Hīç⁴²⁴ ė ālemde bize yer ḳomadı zāġ-ı zaġan
N'ola ḳan aġlar isek bülbul-i nālānuz biz
- 3 Meclis-i va^c za ayak başmaz isek ma^c zūruz
Beste-i ḥızmet-i nāḳūs-perestānuz biz
- 4 Almamuz virmemüz erbāb-ı ḥarābat iledür
Münkir-i laḳlaḳa-i zühd-fürüşānuz biz
- 5 Gelemez yolumıza ehl-i ġaraż ey Rūḥī
Taġlar sedd olunmaz bize ki tūfānuz biz

94

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Buña ė ārız dimek olmaz gül-i āl ancaḳ bu
Görenüñ⁴²⁵ aḳlı gider özge cemāl ancaḳ bu

⁴²³ raġbet: devlet, Ak, a.g.e. G 374/5a s.555

⁴²⁴ Hīç: Baġ-ı, Ak, a.g.e. G 480/2a s.625

⁴²⁵ Görenüñ: Baḳanuñ, Ak, a.g.e. G 898/1b s.897

- 2 Şu‘arā kıaddüñe şimşād dimekten ne biter
Mıve-i nāz biter ol tāze nihāl ancaķ bu
- 3 Vaşluña irmege⁴²⁶ emr olsa didüm ‘uşşāķa
Gülüp ol şūh didi bir emr-i muḥāl ancaķ bu
- 4 Suḥan-ı dūzaḥ u cennet nice birey vā‘ız⁴²⁷
Halden söyle sözüñ var ise ķāl ancaķ bu

-37-

- 5 Şāflık dabuna beñzer ķatı bir nazm-ı laṭīf⁴²⁸
Rūḥiyyā şı‘r degül āb-ı zülāl ancaķ bu

95

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Zāhida dirseñ nedür maḥbūb-ı ğarrādan ğaraż
Şun‘ı Hāk seyr itmedür her ḥüsn-i zībādan ğaraż
- 2 Seyr-i maḥbūb itmegi şanmañ hevā-yı ‘aşķ⁴²⁹ ola
Ķudret-i Hākķa nazardur ol nümāyadan⁴³⁰ ğaraż
- 3 ‘Āşıķuñ sevdāsını ‘ālemde şanmañ⁴³¹ serseri
Sırr-ı Hākķı bilmedür taḥķīķ o sūddan ğaraż⁴³²

⁴²⁶Vaşluña irmege: İrseler vaşluña, Ak, a.g.e. G 898/3a s. 897

⁴²⁷vā‘ız: şūfı, Ak, a.g.e. G 898/4a s.897

⁴²⁸nazm-ı laṭīf: şı‘r-i laṭīf, Ak, a.g.e. G 898/7a s.98

⁴²⁹aşķ: nefis, Ak, a.g.e. G 560/4a s.677

⁴³⁰nümāyadan: temāşadan, Ak, a.g.e. G 560/4b s.677

⁴³¹şanmañ: bilmeñ, Ak, a.g.e. G 560/2a s.677

⁴³²Sırr-ı Hākķı bilmedür taḥķīķ o sūddan ğaraż: Hākķa vāşıl olmadur taḥķīķ o sevdādan ğaraż, Ak, a.g.e. G 560/3b s. 677

- 4 Ehl-i zāhir ‘ aşk-ı dil-dārı mecāza haml ider
Hükm-i Hakkı⁴³³ görmedür ‘ aşk-ı dilārādan ğaraz

- 5 Bilmedi bu ma‘ nâyı Rūhî şu kim taşdıķ ider⁴³⁴
Hakkı bilmekdür haķıķat ‘ ilm-i esmādan ğaraz⁴³⁵

96

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Bezmimüz küşe-i ğam hem-demimüz derd-i melāl
Bāde-i miñnetile sāĝarımız māl a māl
- 2 Öldürirdi⁴³⁶ bizi ğam küşe-i miñnetde eger
Dil-i ğam dīdeyi şād itmese ümmīd-i vişāl
- 3 Dün dimiş⁴³⁷ bezmüme dāhıl niçün olmaz ‘ üşşāk
Nedir ey şūh-ı cefā-cūyine bu emr-i muhāl
- 4 Niçe derd-i⁴³⁸ dilümi ‘ arz ideyüm hizmetüne
‘ Arz-ı hāle göre çün⁴³⁹ olmayacak bende mecāl
- 5 Rūhīyā derd-i ğam-ı dehr zebün itdi bizi
Vay eger olmaz⁴⁴⁰ ise luţf-ı Hudā -yı müte‘ āl

⁴³³Hükm-i Hakkı: Hikmet-i Haķ, Ak, a.g.e. G 560/3b s.677

⁴³⁴taşdıķıder: taşdıķı yok, Ak, a.g.e. G 560/5a s. 677

⁴³⁵Divan’da beyitler yer deĝiştirmiştir. Ak, a.g.e. G 560 s. 677

⁴³⁶Öldürirdi: Öldürdi, Ak, a.g.e. G 726/2a s.787

⁴³⁷dimiş: didün, Ak, a.g.e. G 726/3a s.787

⁴³⁸dere-i: hāl-i, Ak, a.g.e. G 726/4a s.787

⁴³⁹göre çün: güzelüm, Ak, a.g.e. G 726/4b s.787

⁴⁴⁰olmaz: irmez, Ak, a.g.e. G 726/5b s.787

97

Mef'ûlü / Fâ' ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ' ilün

- 1 Şevk-ı ruhuñla sînede hiç eylemez karar
Güyâ od üstüne oturur bu dil figâr
- 2 Âhumla kâinâtı virirdüm fenâya lîk
Mir'ât-i kalbüne irişür korçarum ğubâr
- 3 Bir gün⁴⁴¹ ayağın altına bak gör neler döker
İzüñ tozına merdüm-i çeşmüm güher nişâr
- 4 Şûsuzlğını kesmek için teşne dillerün
Almış eline ğamzesin bir tîğ-i âbdâr
- 5 Rûhîñün aldı âl ile⁴⁴² şabr u kararını
Bir cevri çok terahhumı yok şûh-ı şive-kâr

98

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün

- 1 Rez duhterine hürmetün iller gibi yokdur
Nâmin çeküp ey şûfî dime kâtı şovukdur

⁴⁴¹gün: kız, Ak, a.g.e. G 377/3a s.557⁴⁴²âl ile: eline, Ak, a.g.e. G 377/5a s.557

-38-

- 2 Didüm daḥı bâğ-ı ser-i kūyında mı aḡyār
Ol ḡonce dehen güldi didi bunda o yoḡdur
- 3 Bĩ- fā 'idedür zülfüñe yapışdıḡı iller
Ḳanum dehenüñdür döken ol⁴⁴³ arada yoḡdur
- 4 'Āşıklarına gerçi ki var kūşe-i çeşmi
Müjgānlarınuñ her biri ammā ki bir oḡdur
- 5 Ġamzeñ güzelüm⁴⁴⁴ gerçi bir oḡdur görinürde
Rūḫĩ gibi urḡunların ammā ḡatı çoḡdur

99

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Mā 'ilüz duḡter-i rez şoḡbetine girmez ele
Sāḡiyā hū çekelüm şāyed ayaḡiyle gele
- 2 N'ola rez duḡterine mā 'il olursa dil ü cān
Meyl ider cān-ı gönülde kim olursa güzele
- 3 Reh-i miḡnetde eger sāye şıfat pāmālüz
Seniñ üftādeñüz ey serv-i serfirāz hele

⁴⁴³ol: el, Ak, a.g.e. G 180/3b s.424

⁴⁴⁴güzelim: göze kim, Ak, a.g.e. G 180/5a s.424

- 4 Gerçi var deşt-i melâhatde⁴⁴⁵ niçe çeşm-i ğazāl
Sensiñ ammā güzelüm lāyık sezā⁴⁴⁶ bu ğazele

- 5 Baķışından sañadur kaşdı hemān ey Rūhī
Yine almış kılıcın ğamze-i ħunrizi ele

100

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün (Fa' lün)

- 1 Yanmaġa⁴⁴⁷ āteş-i aşķuñla ezelden mumuz
Ġayre ma' lum degül isek saña ħod ma' lūmuz

- 2 Şoġbetüñle xanı ol dem ki olurduķ mesrūr
O şafādan nice demdür güzelüm maġmūmuz⁴⁴⁸

- 3 Ne kadar kādır isek çekmede ' aşķuñ ġamını⁴⁴⁹
Yine yanuñda senüñ şey deñlü⁴⁵⁰ ma' dūmuz

- 4 Kaçmazız olmadan ey meh ġam-ı ' aşķuñla şehīd⁴⁵¹
O şehādetle ölürsek⁴⁵² bilüriz merġūmuz⁴⁵³

⁴⁴⁵melâhatde: maġabbetde, Ak, a.g.e. G 1005/4a s.969

⁴⁴⁶sezā: olan, Ak, a.g.e. G 1005/4b s.969

⁴⁴⁷Yanmaġa: Yanmaca, Ak, a.g.e. G 429/1a s.589

⁴⁴⁸maġmūmuz: maġrūmuz, Ak, a.g.e. G 429/2b s.589

⁴⁴⁹ġamını: elemin, Ak, a.g.e. G 429/3a s.590

⁴⁵⁰deñlü: degülüz, Ak, a.g.e. G 429/3b s.590

⁴⁵¹şehīd : helāk, Ak, a.g.e.. G 429/4a s.590

⁴⁵²ölürsek: gidersek, Ak, a.g.e. G 429/4b s.590

⁴⁵³merġūmuz: maġrūmuz, Ak, a.g.e. G 429/4b s.590

5 Şāf-ı ıab‘ ım n’ola Bağdādi isem ey Rūhī⁴⁵⁴

Peyrev-i nūkte güzāran-ı diyār-ı Rūmuz

101

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün (Fa‘ lün)

1 Hancerün belde göricek⁴⁵⁵ bre ğaddār didük

Ne didük sinemüzi karşı tūtop yār didük

2 Başladın cevri-cefā itmege üftādelere

Yañlışı itdük saña biz yār-i vefādār didük

3 Tarz-ı reftārda gördük revişin şāhāne

Hublar içre anuñçün⁴⁵⁶ saña hünkār didük

4 Günümüz geçdi ğam-ı hicrile inşāf bize

Ne gülüp yüziñe tırduķ ne cefākār didük

-39-

5 Terkin urmaz kapuñuñ bunca ki red eylersin

Hele bu bābda biz Rūhīye bī-‘ār didük

102

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Ya beni maķbūl-ı⁴⁵⁷ tıĝ-i gamze-i hunhāruñ it

Ya temāşā-ġāhumı āyine-i ruhsāruñ it

⁴⁵⁴Şāf-ı ıab‘ ım n’ola Bağdādi isem Rūhī: Şāf-tab‘ uz n’ola ger şarkı isek ey Rūhī, Ak, a.g.e. G 429/5a s.590

⁴⁵⁵göricek: görince, Ak, a.g.e. G 671/1a s.748

⁴⁵⁶anuñçün: ħabībüm, Ak, a.g.e. G 671/2b s.748

⁴⁵⁷maķbūl-ı: maķtūl-ı, Ak, a.g.e. G 72 /1a s.350

2 Ben senüñ bir bağı yanıñ cevriñ bīmārınım
Ey ṭabīb-i cān kerem kıl çāre-i bīmāruñ it

3 Ğonce eylerse dehānuñla leṭāfet birle baḥş⁴⁵⁸
Anı bir sözle esīr-i şīve-i güftāruñ it

4 Servbālālulukda ura kaçuñ⁴⁵⁹ yanında lāf
Bir ḥırāmle anı şermende-i⁴⁶⁰ reftāruñ it

5 Rūḥiyyi ya zehr-i kahr-ı fūrkatüñle kıl helāk
Ya devā-yı derdin⁴⁶¹ ey meh şerbet-i dīdāruñ it

103

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Ya semendür hadd ya gül ikiden ḥālī degül
Zülfı şebbūdur ya sünbül ikiden ḥālī degül

2 Ḥāl-i ruḥsārı ki mülk-i fitnede yekdānedür
Ḥabb-ı miskidür ya fülful ikiden ḥālī degül

3 İnler ağlar serv-kaddın gül ruḥun seyr eyleyüp
Dil ya kumrıdur ya bülbul ikiden ḥālī degül

⁴⁵⁸birle baḥş: baḥşini, Ak, a.g.e. G72/3a s.351

⁴⁵⁹kaçuñ: kāmētüñ, Ak, a.g.e. G 72/4a s.351

⁴⁶⁰şermende-i: pā-beste-i, Ak, a.g.e. G 72/4b s.351

⁴⁶¹derdin: aşkuñ, Ak, a.g.e. G 72/5b s.351

- 4 ‘Aqlın alır ‘āşıkun fi’l-cümle reng-i ālile
Berg-i güldür la‘li yā mül ikiden hālī degül
- 5 Dağ-ı hun efşānuma didüm ne dirsün didi yār
Lāle ya katmer kıranfil ikiden hālī degül
- 6 Dün bir ehl-i derde ‘aşkun çāresin şordum didi
Ya seferdür ya tahammül ikiden hālī degül
- 7 Evveli ‘aşkun melāmetdür nedāmet āhıri
Sen gerek ağla gerek gül ikiden hālī degül
- 8 Va‘de-i lutf eylemiş dün Rūhī-i ‘uryāna çarh
Ya ‘abādur lutfı ya çul ikiden hālī degül

104

I

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fa‘ülün

- 1 Şanmañ bizi kim şîre-i engür ile mestüz
Biz ehl-i harābātdanuz mest-i elestüz
- 2 Ter dāmen olanlar bizi ālude şanurlar
Biz mā‘il-i leb-i būs-ı cān⁴⁶² kefi destüz

⁴⁶²leb-i būs-ı cān: būs-ı leb-i cām, Ak, a.g.e. TB 1 /2b s.187

3 Şadrin gözedüp n'eyleyelüm bezm-i cihānuñ
Pāy-i ħum-ı meydür yerimüz bāde perestüz

4 Mā 'il degilüz kimsenüñ āzārına ammā
Ĥātır-şiken-i zāhid-i peymāne şikestüz

-40-

5 Biz⁴⁶³ 'ālem-i fānide ne mīr ü ne gedāyuz
A' lālara a' lalanurız pest ile pestüz

6 Erbāb-ı ġaraż bizden ıraġ olması⁴⁶⁴ yeġdür
Düşmez okumuz yire zīrā⁴⁶⁵ şāhib-i şaştuz

7 Hem kāse-i erbāb-ı dile⁴⁶⁶ arbedemüz yok
Meyĥānedeyüz gerçi veli ' aşķile mestüz

8 Biz mest-i mey-i meykede-i 'ālem-i cānuz
Ser ħalka-i cem 'iyyet-i peymāne keşānuz

II

1 Sāķī getür ol bādeyi kim dāfi' -i ġamdur
Şayķal ola mir 'āt-i dile jeng-i elemdür⁴⁶⁷

⁴⁶³Biz: Bu, Ak, a.g.e. TB 1 /3a s.187

⁴⁶⁴olması: olduġı, Ak, a.g.e. TB 1 /5a s.187

⁴⁶⁵okumuz yire zīrā: yirezīrā okumuz, Ak, a.g.e. TB 1 /5b s.187

⁴⁶⁶dile: dilüz, Ak, a.g.e. TB 1 /7a s.187

⁴⁶⁷Şayķal ola mir 'at-i dile jeng-i elemdür: Sayķal ur o mir'ata ki pür-jeng ü elemdür, Ak, a.g.e. TB 2 /1b s.187

- 2 Dil bestelerüz bizden ırağ eyleme bir dem
Ol bâdeyi kim nūr-ı dil-i dīde-i Cemdür
- 3 Şaķın ol hāce⁴⁶⁸ fena ehline zinhār uyma⁴⁶⁹
Dervīši bu mülküñ şehri⁴⁷⁰ hayl ü haşemdür
- 4 Hāk ol ki Hudā mertebeñi eyleye ‘ālī
Tāc-ı ser ‘ālemdür o kim hāk-i kademdür
- 5 Gel toğrılalum meykedeye rağmına ānuñ
Kim bār-ı riyağan kād-i ber-geşte-i⁴⁷¹ ğamdur
- 6 Mey şun bize sākı bizüz ol kavm ki dirler
Rindān-ı şabuḥī zede bezm-i kıdemdür
- 7 Bu nazmı Peyāmiden⁴⁷² işit hāle münāsib
Kim zübde-i yāran-ı suḥandān-ı‘ Acemdür

III

- 1 Hoş kūşe imüş zevk u⁴⁷³ şafā ehline ‘ālem
Bir hāl ile sürseydi eger ‘ömrini ādem

⁴⁶⁸Saķın ol hāce: Eyhāce, Ak, a.g.e. TB 2 /3a s.187

⁴⁶⁹uyma: ululanma, Ak, a.g.e. TB 2/3a s.187

⁴⁷⁰şehri: bā, Ak, a.g.e. TB 2/3b s.187

⁴⁷¹bergeşte-i: bergeştesi, Ak, a.g.e. TB 2/5b s.187

⁴⁷²Peyāmiden: Beyāniden, Ak, a.g.e. TB 2/7a s.188

⁴⁷³Hoş kūşe imüş zevk u: Hoş kūşe-i zevk idi Ak, a.g.e. TB 3/1a s.188

- 2 Şoḥbet⁴⁷⁴ şoñı derd olmasa vuşlat şoñı hicrān
Nūş āḥiri nīş olmasa sūr āḥiri mātem
- 3 Bu ‘ālem-i fānide şafāyı ider ol kim
Yeksān ola yanında anuñ pīş ile hem kem⁴⁷⁵
- 4 Dā’im ola şoḥbeti hem yārān-ı⁴⁷⁶ kadeḥ nūş
Varın kıoya meydāna eger pīş eger kem⁴⁷⁷
- 5 Şūfī ki şafāda geçinür mālīk-i dinār
Bir dirhemini eger alsañ olur saña ḥātır derhem⁴⁷⁸
- 6 Zāhir bu ki āḥir yeri ḥāk olsa gerek
Ger dirheme mālīk ola eger muḥtāc-ı⁴⁷⁹ dirhem
- 7 Mey şun bize sākī içelüm rağmına ānuñ
Kim cehlile bilmedüğü yerden urur dem
- 8 Kim⁴⁸⁰ münkir-i keyfiyyet-i erbāb-ı ḥarābat
O da bu ‘azlile diler ki Ḥaḳḳı bula heyhāt⁴⁸¹

⁴⁷⁴Şoḥbet: Şıḥḥat, Ak, a.g.e. TB 3/2a s.188

⁴⁷⁵anuñ pīş ile hem kem: egerzevk u eger ğam, Ak, a.g.e. TB 3/ 3b s.188

⁴⁷⁶şoḥbeti hem yārān-ı: hem-şoḥbet-i rindān-ı, Ak, a.g.e. TB 3/ 4a s.188

⁴⁷⁷eger pīş eger kem: egerzevk u eger ğam, Ak, a.g.e. TB 3 /4b s.188

⁴⁷⁸Bir dirhemini eger alsañ olur saña ḥātır derhem: Bir dirhemini alsañ olur ḥātır derhem Ak, a.g.e. TB 3 /5b s.188

⁴⁷⁹mālīk ola eger muḥtāc-ı: muḥtāc ola ger mālīk-i, Ak, a.g.e. TB 3/6b s. 188

⁴⁸⁰Kim: Her Ak, a.g.e. TB 3 /7a s.188

⁴⁸¹O da bu ‘azlile diler ki Ḥaḳḳı bula heyhāt: Öz’ aklı ile Ḥaḳḳı diler bulmağa heyhāt Ak, a.g.e. TB 3 /7b s. 188

IV

-41-

- 1 Gör zâhidi kim şâhib-i irşâd olayum dir
Dün mektebe varmış bugün üstâd olayum dir
- 2 Mey-ḥānede ister yıkılup olmağa berbād⁴⁸²
Bî-çāre ḥarābatda abād olayum dir
- 3 Elden kıomasun gül gibi cām-ı meyi bir dem
Ol kimse ki⁴⁸³ ḡamḥānede dilşâd olayum dir
- 4 Bir serv-i ḡaddūn bende-i efkendesı olsun
‘Ālemde o kim ḡuşşadan azād olayum dir
- 5 ‘Ömrin geçirüp kūh-ı belāda dil-i şeydā
Bir hem-zen-i hengāme-i zühhād⁴⁸⁴ olayum dir
- 6 Vaşl istemeyüp hicrile ḥūn geçdigi bu kim
Miskın ḡam-ı cānāneye mu‘tād olayum dir
- 7 Gezdi yürıdı bulmadı bir eğlenecek yer
Min ba‘d yine ‘āzım-i Bağdād olayum dir

⁴⁸²berbād: vīrān, Ak, a.g.e. TB 4/2a s.188

⁴⁸³Ol kimse ki: Her kim ki bu. Beyit Divan’da yer değiştirmiştir. Ak, a.g.e. TB 4/6b s. 189

⁴⁸⁴zühād: Ferhād, Ak, a.g.e. TB 4/4b s. 188

- 8 Bağdad sadefdir güheri dürr-i Necefdür
Yanında anuñ dürr-i güher seng-i hazefdür

V

- 1 Ol gevher-i yektā ki bulunmaz aña hemtā
Gelmez şadef-i kevne bir öyle dürr-i yektā
- 2 Ol zāt-ı şerife yaraşur da' vā-yı himmet
Kim oldu ki⁴⁸⁵ dünyā aña maḳşūd u hem⁴⁸⁶ ' uḳbā
- 3 Kim derk ide re 'yile zātını⁴⁸⁷ ma' lūm
Remz-i kütüb-i medrese-i ' ālim-i bālā⁴⁸⁸
- 4 Ol zāhidūñ aḡlar yer ü gök ḡāline yārin
Kim içmeye destinde⁴⁸⁹ anuñ cām-ı muşaffā
- 5 Bir noḡtadur⁴⁹⁰ sırrı didi çār kitābuñ
Ol⁴⁹¹ çārdadur sırr-ı kütübḡāne-i eşyā
- 6 Ol noḡta benüm didi dönüp remzini seyr it
Ya' ni ki benüm cümleten esmāya müsem mā⁴⁹²

⁴⁸⁵ki: ne, Ak, a.g.e. TB 5/2b s.189

⁴⁸⁶hem: ne, Ak, a.g.e. TB 5/2b s. 189

⁴⁸⁷re 'yile zātını: anı k 'ola zātına, Ak, a.g.e. TB 5/3a s.189

⁴⁸⁸ālim-i bālā: ' ilm ile bālā, Ak, a.g.e. TB 5/3b s. 189

⁴⁸⁹destinde: destinden, Ak, a.g.e. TB 5/4b s.189

⁴⁹⁰noḡtadur: noḡtadurur, Ak, a.g.e. TB 5/5a s.189

⁴⁹¹Ol: K 'ol, Ak, a.g.e. TB 5/5a s.189

⁴⁹²esmāya müsem mā: esmā-yı müsem mā Ak, a.g.e. TB 5/6b s.189

7 Çün hışse imiş kışşadan ehl-i dile maşşūd
Maşşūd nedür aňla gel ey ‘ āķil ü dānā⁴⁹³

8 Hep mağlaṭa-i laķlaķadur⁴⁹⁴ bāṭın u zāhir
Bir nokṭa imiş aşl-ı suḥan evvel ü āḥir

9 Ey şāḥib-i ķudret ķanı inşāf-ı mürüvvet
Rindān-ı mey-aşāman içün olmaya rağbet

VI

1 Kısmetleri dirseñ ezeli cevr ü cefādur
Cevr ola niçün zevķ u şafā olmaya ķismet

2 Hālūñ kime açsañ saña dir ḥikmeti var
Öldirdi bizi āh bilinmez mi bu ḥikmet

-42-

3 Bīhūde dönüp n’eyler ola başımız üzre
Halkuñ bu felek didügi dolab-ı meşakķat

4 Hācetlerimiz ķādir iken ķılmağa ḥāşıl
Şalmaķ keremūñden bizi ferdāya ne ḥācet

5 Dirsens ki bugün eylemeyen yârın ider zevķ
Çok mı iki gün bendelerūñ eyleseler ‘ işret

⁴⁹³ gel ey āķil ü dānā: bil ey ‘ ārif-i dānā, Ak, a.g.e. TB 5/7b s.189

⁴⁹⁴ mağlaṭa-i laķlaķadur: mağlatadur laķlaķa-i, Ak, a.g.e. TB 5/8a s.189

- 6 Naçar çeker halk bu zahmetleri yoħsa
 Ādem kara tağ olsa getürmez buña tākāt
- 7 Bīhūde yeter döndi hemān terkini kılsa
 Kim ‘aksine devr eylemeden yeg idi yıkılsa⁴⁹⁵

VII

- 1 Çarħuñ ne sa‘ dinde ne naħsinde‘ ātā⁴⁹⁶ var
 Dehrüñ ki ne ħāssında ne ‘āmında‘ ātā var
- 2 Aldanma anuñ sa‘ dına naħsından üşenme⁴⁹⁷
 Naħsında dime miħnet ü sa‘ dında şāfā var
- 3 Meyl itme anuñ ‘āmına ħāşından üşenme
 Ĥāşında dime ħisset ü ‘āmında‘ ātā var
- 4 Cehd eyle hemān ğayr eline bakmaya gör
 Benden ne saña fā‘ide ne senden bana var
- 5 Egninde dime ğayrılarıñ aţlas ü dībā
 Ğam çekme ki benüm egnümde köhne ‘abā var

⁴⁹⁵Divan’da beyitler yer deĝiştirmiştir. Ak, a.g.e. TB 6 s.189-190

⁴⁹⁶ātā: beķā, Ak, a.g.e. TB 7/1a s.190

⁴⁹⁷üşenme: alınma, Ak, a.g.e. TB 7/2a s.190

6 Geç cümle bu efkârdan dönüp⁴⁹⁸ ârif-i vakt ol
Sergeşte bil anı ki serindebu hevâ var

7 Ferdâ elemin çekme mey iç bak ruḥ-ı hûba
‘Āşıklara ferdâda dahı va‘d-i likâ var

8 El virse şafâ fırsatı fevt eyleme bir dem
Dünyâ aña degmez ki cefâsın çeke âdem

VIII

1 Kirpik⁴⁹⁹ kıpar ey ḥâce meger ki cigerüñden
Kim çıkdı ciger pârelerin çeşm-i terüñden

2 Biñ girye iderseñ ayırur seni âḥir
Ferzend ü zen tañtana-i sîm ü zerüñden

3 Bu mülk-i fenâya ki ‘ademden sefer⁵⁰⁰ itdün
Sûduñ nedür anuñ bilseñ ancak⁵⁰¹ seferüñden

4 Yok çıkmağa göñlüñ der ü dünyâ-yı deniden
Billâh didi hoşnud mısıñ söyle⁵⁰² yerüñden

⁴⁹⁸efkârdan dönüp: efkârdan u, Ak, a.g.e. TB 7/6a s.190

⁴⁹⁹Kirpik: Giryen, Ak, a.g.e. TB 8/1a s.190

⁵⁰⁰sefer: güzër, Ak, a.g.e. TB 8/3a s.191

⁵⁰¹anuñ bilseñancak: ancak anı bilseñ, Ak, a.g.e. TB 8/3b s.191

⁵⁰²söyle: yohsa, Ak, a.g.e. TB 8/4b s.191

5 Bu mezbeleden şöyle güzer eyleye gör kim
Bir zerre ğubār ırmeye tã reh-güzerüñden

6 Sîm ile zeri kendüñe kat kat siper itdün
Merg okını geçmez mi şanursıñ siperüñden

-43-

7 ‘Aql adın añup kendüñi teklife düşürme
Dîvâne olup ref‘-i kalem kıl üzeriñden

8 Ey hâce eger sen ‘âkil iseñ‘ âkil ü dâna
Şeydâlığı biñ‘ aqla değışmez dil ü şeydâ

IX

1 Vardum seheri tã‘at içün mescide nãgâh
Gördüm oturur halka kurup⁵⁰³ bir nice gümrâh

2 Girmiş meğer⁵⁰⁴ vahdete almış ele tesbiğ
Her birisinüñ virdidür çil pençâh

3 Didüm ne şayarsuz ne alursuz ne şatarsuz⁵⁰⁵
Ki aşlâ diliñüzde ne nebî var ne ğod Allâh

4 Didi biri kim şehrimizüñ hâkim-i vaqti
Ħayr itmek içün halka gelür mescide her gâh

⁵⁰³kurup: olup, Ak, a.g.e. TB 9/1b s.191

⁵⁰⁴meğer: kimisi, Ak, a.g.e. TB 9/2a s. 191

⁵⁰⁵Didüm ne şayarsuz ne alursuz ne şatarsuz: Didüm ne şatarsuz ne alursuz ne virirsüz
Ak, a.g.e. TB 9/3a s.191

- 5 İhsānı ya pencāh ü yā çildür fuķarāya
Şabr it demidür kim gele o mîr ü melek-cāh
- 6 Geldüklerini mescide bildüm ne içündür
Yüz döndürüp anlardan didüm ey kavm oluñ agāh
- 7 Kim sizden irāğ oldı ise Hāķķa yakındur
Zirā ki ḍalālet yolıdur gitdügüñüz rāh
- 8 Taḥķīk bu kim itdügüñüz⁵⁰⁶ zerķ-ı riyādur
Taḳliddesiñüz ṭā⁶ atüñüz cümle hebādur

X

- 1 Dünyā-yı denīden idesüz ṭaleb- kām⁵⁰⁷
Ey ḥām-ı ṭama⁶ niceye dek bu ṭama⁶ -ı ḥām
- 2 Bir nā ḥāķı görseñ eger cübbe vü destār ile⁵⁰⁸
Eylersüñ anuñ cübbe vü destārına ikrām
- 3 Naķşın çıkarup eylemeden zātını ma⁶ lūm
Başlarsıñ aña eylemege faķruñı i⁶ lām

⁵⁰⁶İtdügüñüz: hep işiñüz, Ak, a.g.e. TB 9/8a s.191

⁵⁰⁷Dünyā-yı denīden idesüz ṭaleb-kām: Dünyāda denīlerden idersin ṭama⁶ -ı ḥām
Ak, a.g.e. TB 10/1a s.191

⁵⁰⁸Bir naḥāķı görseñ eger cübbe vü destār ile: Bir ādemi ger cübbe vü destār ile görseñ
Ak, a.g.e. TB 10/ 2a s.191

- 4 Cerrār diyü virmez olur Tañrı selāmın
Şermende ider eyler ise⁵⁰⁹ ħabbece in‘ām
- 5 Yazık saña kim eylersiñ ħırş-ı tāmā‘dan
Bir ħabbe içün idersiñ kendiñi ‘ālemde bed-nām
- 6 Yok sende kāmā‘at gözüñ aç oldığı oldur
Rızkuñ irişür saña eger şubh eger şām
- 7 Vay⁵¹⁰ er olasıñ ħırkada nāmuñ ola dervīş
Mülhid diyü yandurmağa eyler seni ikdām
- 8 Et loğması lazım mı toyurmaz mı seni nān
Zehr olsun o loğma kim pīş-mānende-i⁵¹¹ dūnān

XI

-44-

- 1 Ebnā-yı zamānuñ talebi nām ü nişāndur
Her biri taşavvurda fulān ibni fulāndur
- 2 Güftāra gelüp söyleseler cehlile mürekkeb
Zu‘mınca velī her biri bir kuṭb-ı zamāndur

⁵⁰⁹Şermende ider eyler ise: Şerminden ider itse saña, Ak, a.g.e. TB 10/4b s.192

⁵¹⁰Vay: Sen, Ak, a.g.e. TB 10/5a s.192

⁵¹¹pīş mānende-i: pes-mānde-i, Ak, a.g.e. TB 10/ 8b s.192

- 3 Erbāb-ı hıred zerre kadar mu‘ tekid olmaz
Ol mürşide kim mu‘ tekid-i bî haberandur
- 4 Taqlid ile seccade-nişin olmuş oturmuş
Taḥḳīḳde ammā ḥar-ı bigsüste-‘ ināndur
- 5 Dirmiş ki baña keşf oldu sırr-ı ḥaḳāyık⁵¹²
Vallāhi yalandur sözi billāhi yalandur
- 6 Kendüñden ırağ it düşüp ardına inanma⁵¹³
Ki ol bî haberüñ gitdügi yol zann u gümāndur
- 7 Ey ṭālib-i taḥḳīḳ eger var ise ‘ aḳluñ
Güş it bu pendî⁵¹⁴ kim ḥaberi bî haberandur
- 8 Zinhār unut bildigüñi düşme ‘ ināda
Bir pîre yapışkim iresiñ sırr-ı mu‘ tāda⁵¹⁵

XII

- 1 Şüretde n’ola zerre isek ma‘ nide yūḥuz
Rūḥu’l ḳudüsüñ Meryeme nefḥ itdigi rūḥuz

⁵¹² sırr-ı ḥaḳāyık: esrār-ı ḥāḳīḳat, Ak, a.g.e. TB 11/5a s.192

⁵¹³ ırağ it düşüp ardına inanma: ırağa düşüp ardınca yorulma, Ak, a.g.e. TB 11/6a s.192

⁵¹⁴ pendî: sözi, Ak, a.g.e. TB 11/ 7b s.192

⁵¹⁵ sırr-ı mu‘ tāda: sırr-ı mi‘ āda, Ak, a.g.e. TB 11/ 8b s. 192

- 2 Peymāne-i ħurşīd ile her şubḥ⁵¹⁶ iderüz ‘ayş
‘İsā ile peymāne keş-i ālā-yı⁵¹⁷ şabūḥuz
- 3 İtdük şarāb içmege biz⁵¹⁸ tevbe güzelsüz
Şābit ḳademüz tevbemüz üstüne nasūhuz
- 4 Mār ise ‘adūv biz yed-i beyza-yı Kelīmüz
Ṭūfan ise dünyā ğamı biz keşti-i Nūḥuz
- 5 Monla okusun medresede şerḥ-i ma‘ānī
Metn-i ḳadeḥ şun bize ki ehl-i şūrūḥuz
- 6 Şūfī bizi sen ten⁵¹⁹ gözi ile göremezsün
Rūḥānī naẓar eyle bize⁵²⁰ gör ki ne rūḥuz
- 7 Biz gözlere⁵²¹ leb beste görünmekdeyüz am mā
Rindān-ı Mesihā deme miftāḥ-ı fütūḥuz
- 8 ‘İsā dem Rūḥī laḳab u Hızır ḥayātuz
Deryā-yı şıfat içre nihān gevher-i⁵²² zātuz

⁵¹⁶şubḥ: dem Ak, a.g.e. TB 12/2a s. 192

⁵¹⁷ālā-yı: cām-ı, Ak, a.g.e. TB 12 /2b s. 192

⁵¹⁸içmege biz: içmemege, Ak, a.g.e. TB 12 /3a s. 192

⁵¹⁹ten: cism, Ak, a.g.e. TB 12/6a s. 193

⁵²⁰Rūḥānī naẓar eyle bize: Aç cān gözini eyle naẓar, Ak, a.g.e. TB 12/6b s.193

⁵²¹Biz gözlere: Bed-gūlara, Ak, a.g.e. TB 12/7a s. 193

⁵²²gevher-i: gör ki ne, Ak, a.g.e. TB 12/8 b s.193

XIII

1 Ayā niceye dek devr ide bu çār ‘anāşır
Kim aña ne evveli ma‘lūm ne ḥod āḥir⁵²³

2 Gāh eyleyeler ‘ālem-i tefrīdde çü seyrān
Gāhi olalar ‘ālem-i terkībde sāğır

3 Tefrīdde çār ola nāçār ola devri
Terkībe gelince yine mevālīd ola zāḥir

-45-⁵²⁴

-46-

4 Bu cümle mezāhirde ola mu‘teber insan
İnsānuñ ola cümle tufeyli bu mezāhir

5 Nefsini bilenler getüre Ḥālika ĩmān
Bilmezlere imān getürenler dime kāfir

6 Kāfir ki yerin duzaḥ ider cehlile eyler
Çün ḥaḳīḳatdür o kim⁵²⁵ küfr ü ‘aceb sır

⁵²³evveli ma‘lūm ne ḥod āḥir: evvel ola ma‘lūm ne āḥir Ak, a.g.e. TB 13/1b s.193

⁵²⁴Yazmada 45. sayfa bulunmamaktadır. Şiir 44. sayfadan sonra 46. sayfada eksiksiz olarak devam etmiştir.

⁵²⁵Çün ḥaḳīḳatdür o kim: Çün cehl ḥaḳīḳatde ola Ak, a.g.e. TB 13/6b s.193

7 Cāhillere dünyā virür⁵²⁶ el kāmīl olanlar
Ayakda alup abbeye olmıyalar ādir

8  n cehl  d r zev nidel m kem li biz
 l ehli af da nidel m  li⁵²⁷ biz

XIV

- 1  fi ki af  ile ide  zini⁵²⁸ mev f
Ev t-ı er fi tal d ile eyleye⁵²⁹ mar f
- 2 Minberde a b ola mafilde mu  arrif
  r eylemeyeler cehlile olduklarına⁵³⁰ ma  r f
- 3  yine-i albini k d ret ide kim t r
Revzenleri⁵³¹ feyz-i ala olmaya me f
- 4 C n   dil n revzenesi olmaya p r-n r
D  im biri mecn n⁵³² ola anu  biri ke f⁵³³
- 5 Z tında ki   r-ı kemal olmaya ardur
Ya  l-ı siyeh giymi egnine ya yeil  f

⁵²⁶C hillere d ny vir r: D ny  vire c hillere, Ak, a.g.e. TB 13/7a s. 193

⁵²⁷af da nidel m  li: af  eyleye  li nidel m, Ak, a.g.e. TB 13/8b s. 193

⁵²⁸ zini: kend yi, Ak, a.g.e. TB 14/1a s.193

⁵²⁹Ak, a.g.e. TB 14/1 s.193 b: tal d ile eyleye: ola tal d ile

⁵³⁰  r eylemeyeler cehlile olduklarına:   r eylemege olduına cehlile, Ak, a.g.e. TB 14/2b s.193

⁵³¹Revzenleri: R enleri, Ak, a.g.e. TB 14/3b s.194

⁵³²mecn n: ma f, Ak, a.g.e. TB 14/5b s.194

⁵³³ke f: me f, Ak, a.g.e. TB 14/5b s.194

6 ‘ Ālemdeki kāmīl çeke ġam cāhil ide zevķ
Yerden göge dek yuf baña ger dimeyim yūf

7 Çün Hāķ diyeni zulmile eylediler berbād⁵³⁴
Bāṭıl söze aġāz idelüm biz daḡı nā-çār

XV

1 Yuf ḡārına dehrün ġül-i ġülzārına yuf
Aġyārına yuf yār-i cefakārına hem yuf

2 Bir ‘ ayş ki mevķūf ola hem keyfiyyet-i ḡamra
Yuf anı şatan dūn-ı ḡaridārına hem yuf

3 Zī kıymet olunca nidelüm cāh u celāli

‘ Ayyāşına yūf ḡamrına yuf ḡumārına hem yuf⁵³⁵

4 Çün ehl-i vücūduñ yeri şaḡra-yı ‘ ademdür

Yuf ķāfile-i ķāfile-sālarına hem yuf

5 ‘ Ālemdeki nekbetler⁵³⁶ola vāķıf-ı esrār

Ḥayrānına yuf daḡı anlaruñ hem esrārına hem yuf

⁵³⁴berbād: ber-dār, Ak, a.g.e. TB 14/8a s.194

⁵³⁵Divan’da bu mısra 2b ile yer deġiştirmiştir. Ak, a.g.e. TB 15/3b s.194

⁵³⁶nekbetler: bengīler, Ak, a.g.e. TB 15/5a s.194

6 ‘Ārif ki ola müdbir-i nā-dān ola maḳbūl⁵³⁷

İḳbāline yuf daḥı ‘ālemün idbārına hem yuf

7 Çarḥ-ı felegün sa‘dına şebt u hem naḥsına

Kevkeblerinün ḡābit ü seyyārına hem yuf

-47-

8 Çün ḥarām ola ehl-i dile⁵³⁸ dünyā vü ‘uḳba

Cehd it ki ne dünyā ola maḳşūd ü ne ‘uḳba

XVI

1 Perde çek ‘aybına zūlmet gibi ḥalkuñ da’im
Ger dilerseñ ki naşīb ola saña āb u ḥayāt

2 Kılma ḥurşīd gibi ‘ayb-ı temaluḳ ki felek
Yere şalmaya seni ba‘d ‘ulüvv-ı derecāt

3 Cehd kıl zātuñ ola mazḥar āşār-ı kabūl
Kılma ol cāmeye tefāḥūr ki ola ḥāric-i zāt

4 Fazl olur şanma saña mezellet vāşıl neseb
Cāh olur şanma saña keşret-i esbāb u cihāt

⁵³⁷ maḳbūl: muḳbil, Ak, a.g.e. TB 15/6a s.194

⁵³⁸ Çün ḥarām ola ehl-i dile: Çün oldı ḥarām ehl-i Ḥaḳa, Ak, a.g.e. TB 15/8a s.194

- 5 ‘Ādet itme kendüñe kizbi birağ er iseñ
Mağrūr-ı hayāt olma ki encāmı memāt
- 6 İnsan ola gör incinmeye bir mūr dağı senden
Hayrū’n-nās dimedi mi ‘āleme ol seyyid-i sādāt
- 7 ‘Āriyetden özge kıılma kıumru teg zīnet
Ġayrıdan ‘āriyetüñ nūr ise hem yarına at⁵³⁹

XVII

- 1 Dünyā talebiyle kimisi halkuñ emekde
Kimi zevkıle oturup⁵⁴⁰ dünyāyı yemekde
- 2 Yoğ derdüñe çāre ki ire⁵⁴¹ mīr ü gedādan
Sen çekdigüñ ālāmı gerek şakla gerek de
- 3 A‘ yān-ı cihandan kerem umma anı şanma
Ki āşār-ı kerem⁵⁴² ola ya paşada ya begde
- 4 Mağbağlarına aç varan ādem degnek yer
Derbānları var göz kapuda el degnekde

⁵³⁹ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁵⁴⁰ zevkıle oturup: oturupzevkile, Ak, a.g.e. TB 17/1b s.194

⁵⁴¹ ire: ide, Ak, a.g.e. TB 17/2a s.194

⁵⁴² Ki āşār-ı kerem: Āşār-ı ‘ağā, Ak, a.g.e. TB 17/3b s.194

5 Ağyār vefādan dem urup yār cefādan
 Ādemde vefā olmaya vāh ola köpekde

6 Evc-i felege başdı kadem cāh ile cāhil
 Erbāb-ı kemālūñ yeri yok zīr-i felekde

7 Yā Rab bize bir er bulunur himmet ider mi
 Yoḥsa günümüz böyle felāketle geçer mi

XVIII

1 Virdik cān-ı dil ile⁵⁴³ rızā biz ki⁵⁴⁴ każāya
 Ğam çekmeyüz uğrasağ eger derd-i belāya

2 Koyduk vaṭanı ğurbette bu fikrile çıkdı
 Kim renc ü sefer bā⁵⁴⁵ is olur ⁵⁴⁶ izz ü ⁵⁴⁷ alāya

3 Devr eylemedük yer koymaduk bir nice yıldur
 Uyduk dil-i dīvāneye dil uydı hevāya

-48-

4 Olduk nereye⁵⁴⁵ vardık ise ⁵⁴⁶ aşka giriftār
 Aldandı⁵⁴⁶ gönül her şanem-i mäh-liķāya

⁵⁴³cān-ı dil ile: dil ü cān ile, Ak, a.g.e. TB 18 /1a s.195

⁵⁴⁴. biz ki: ḥük-m-i , Ak, a.g.e. TB 18/1a s.195

⁵⁴⁵nereye: ne yere, Ak, a.g.e. TB 18/4a s.195

⁵⁴⁶aldandı: alındı, Ak, a.g.e. TB 18/4b s.195

5 Bağdâda yoluñ uğrarsa⁵⁴⁷ ey bād-ı seher-ḥîz
 Âdâb ile var ḥızmet-i yârân-ı şafâya

6 Rûhiyi eger şor ister bulunursa
 Dirlerse ki bulaşdıñ mı o bî berg-i nevâya⁵⁴⁸

7 Bu maṭla‘ ı ğarrâmı⁵⁴⁹ oğı ebsem ol anda
 Ma‘ lûm ola aḥvâlimüz erbâb-ı vefâya

8 Hâlâ ki biz üftâde-i ḥübân-ı Dımışkuz
 Ser ḥalkâ-i rindân-ı melâmet keş-i ‘ aşkuz

105

Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün

1 Yel esmez üstümüzden ḥâk-ı burc-ı evliyâyuz biz
 Muḫîm-i bâb-ı ḥâcet-baḥş-ı şâh-ı Kerbelâyuz biz

2 Düşüp bād-ı fenâdan⁵⁵⁰ ğoncemiz açılmadan şoldı
 Bu gülzâr-ı belâda bûlbûl-i mâtem-serâyuz biz

3 Eger girsek serâser atlâs u dibâya ey ḥvâce
 Riyâmuz yok yine ḥâk-ı reh-i Âl-i abâyuz biz

⁵⁴⁷uğrarsa: düşse ger, Ak, a.g.e. TB 18/5a s. 195

⁵⁴⁸bulaşdıñ mı o bî berg-i nevâya: buluşduñ mı o bî berk ü nevâya, Ak, a.g.e. TB 18/6b s.195

⁵⁴⁹Bu maṭla‘ ı ğarrâmı: Bu maḫṭa‘ -ı ğarrâyı, Ak, a.g.e. TB 18/7a s.195

⁵⁵⁰bād-ı fenâdan: bād-ı şabâdan, Ak, a.g.e. G.461/2a s. 611

- 4 Çeküp nüh kav̄s-i gerdūnı kemān-ı ‘ aşka el urduk
Bugünden böyle tır-endāz-ı kav̄s-ı muntehāyuz biz
- 5 Çeker zerrin livāmız mihr-i enver çarh-ı çārümde
Şeh-i iklīm-i ‘ aşkuz başka bir şāhib-livāyuz biz
- 6 Tıutup āvāreler semtin ayak başdık harābāta
Mey-i nāb ile baş koşduk ‘ aceb ehl-i hevāyuz biz
- 7 Edā itmekdeyüz pır ü muğānuñ hızzmetin dā’im
Ne maḥz-ı⁵⁵¹ ehl-i ḥālüz kāmīl-i şāhib edāyuz biz
- 8 Şürāḥī gibi baş kaldurmazuz peymāne-i meyden
Ki dā’im⁵⁵² zevk esiri bir bölük ehl-i şafāyuz biz
- 9 Degül cāy-ı ta‘ accüb bāb-ı vaşl-ı yārı fetḥ itsek
Kilid-i şabrile her bābda bir müşkil-güşāyuz biz
- 10 Tevaḥḫu‘ cānib-i ḥāṭırdan aşlā geçmez ey şūfī
Tevekkül ehliyüz bī-ḫayd-ı meslūbu’r-ricāyuz biz
- 11 Cihānuñ devlet-i endişesinden olmuşuz fāriğ
Şafāmuz var ğulam-ı vāli-yi āşaf-şafāyuz⁵⁵³ biz

⁵⁵¹maḥz-ı: maḥfī, Ak, a.g.e. G.461/7b s. 611

⁵⁵²Ki dā’im: Mücerred, Ak, a.g.e. G.461/8b s. 611

12 Bugün maḳṣūdumuz sāḫildür⁵⁵⁴ ey Rūḫi biḥamdillāh
Muḳīmdür ki ḥācet revā-yı Murtezayuz biz

106

Fāilātün / Fāilātün / Fāilātün / Fāilün

1 ‘Ālemüñ biz aḡniyāsında mürüvvet bulmaduḳ
Terk-i tecrīd ehli dervīşinde ḥālet bulmaduḳ

2 Hep muḳallid gördük erbāb-ı şalāḫın ‘ālemüñ
Ol muḳallidlerde āṣār-ı ḥaḳīḳat bulmaduḳ

-49-

3 Ḥānḳāha olmadı mey-ḥāneden varmaḳ naşīb
Ḥamdülillāh aldanup zühḥād ḥıffet bulmaduḳ

4 Öldük āḫir ḥālümüz ma‘lūm-ı dīl-dār olmadı
Derd-i dīl şerhine bir ehl-i muḥabbet bulmaduḳ

5 Rūzgāruñ şiddeti kıldı mükedder ‘ālemi
Gör ne deryā dillerüz biz kim küdüret bulmaduḳ

6 Bir tesellīymiş ḡam-ı hicre nihāyet var dimek
Biz olanca miḫnetin çekdüḳ nihāyet bulmadıḳ

⁵⁵³vāli-yi āṣaf-şafāyuz: ḥānedān-ı Muṣtafāyuz, Ak, a.g.e. G.461/11b s. 612

⁵⁵⁴sāḫildür: ḥāşıldur, Ak, a.g.e. G. 461 /12a s.612

7 Zevk-ı vaşl el virmedi fūrkatde geçdi ‘ömrümüz
Senden ey çarḥ intikām almağa fırsat bulmaduḳ

8 Māla oldu raġbet ey Rūḫī ‘aceb ‘ālemdeyüz
Her kime arz-ı kemāl itdükse raġbet bulmaduḳ

107

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Biz ki rindüz kılmazuz şūfī-yi bī-‘ irfāna meyl
Ehl-i ḥāl olan bilürsiñ eylemez nā-dāna meyl

2 Pāk iseñ ālūde dāmānlarla kıлма ihtilāt
Şāf dilseñ eyle dā ‘im şāf dil yārāna meyl

3 Ḥaḳḳa ikrār eyleyenler ḳavline şādıḳ gerek
Şādıḳü ‘l-ḳavlüm dir iseñ eyleme yalana meyl

4 Ma‘ rifetsüz kimseler ḥayvān durur⁵⁵⁵ meyl eyleme
Kim ider insān olanlar dā ‘imā insāna meyl

5 ‘Aşḳ-ı pāk ile cemāl-i pāke baḳsañ kim nedür
Nefs ucından olmayınca ‘avret-i oġlana⁵⁵⁶ meyl

⁵⁵⁵ Ma‘ rifetsüz kimseler ḥayvandurur: Ma‘ rifetsüz kimse ḥayvandur aña, Ak, a.g.e. G.739/4a s.795

⁵⁵⁶ avret-i oġlana: ‘avrat u oġlana, Ak, a.g.e. G.739/5b s.795

- 6 Yūsufuñ işitmedüñ mi kışşasın ihvân ile
Ey birâder eyleme ihvân ile seyrâna meyl
- 7 Rûhiyâ müşkil belâdur kim ide bir ehl-i hâl
Ehl ile nâ ehli farkın kılmayan cânâna meyl

108

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fa'ûlûn

- 1 Cennet⁵⁵⁷ haremin mesned-i 'Îsâya degişmem
Hâk-ı kademin 'âlem-i bâlâya degişmem
- 2 Çeşmümden akan kanlara bak şevk-ı ruhuñla
Her⁵⁵⁸ kaşresini bir gül-i ra' nâya degişmem
- 3 Mey içmedüğüm zühdeye⁵⁵⁹ haml eyleme kim ben
Zehr-i gamuñı bâde-i⁵⁶⁰ şahbâya degişmem
- 4 Ey h'âce beni şanma olam tâlîb-i dünyâ
Ben ol büt-i sîmîn-tenî dünyâyâ degişmem
- 5 Ğam-hâne-i 'uşşâka ziyâ-bağş olan oldur
Mâh-ı ruhuñı şem' -i şeb ârâyâ degişmem

⁵⁵⁷Hışt-ı: Cennet, Ak, a.g.e. G.801/1a s.834

⁵⁵⁸Her: Bir, Ak, a.g.e. G.801/2b s.834

⁵⁵⁹zühdeye: zühdüme, Ak, a.g.e. G.801/4a s.835

⁵⁶⁰bâde-i:sâğar-ı, Ak, a.g.e. G.801/4b s.835

- 6 Rūhî ruḥ fikrinde iken ḥāvere bakmam
Bu maḳṭa' ı ol maṭla' -ı ğarrāya deĝişmem

109

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

-50-

- 1 Muḥabbetden eser yoḳ ḥüb rûlar bî vefā ancaḳ
Hemān mihr ü muḥabbet didigün derd belā ancaḳ
- 2 Belā-yı ' aşḳdan olmuş degül bir kimse āzāde
Kimi görseñ cihānda ol belāya mübtelā ancaḳ
- 3 Gerek şāh ol gerekse bir fenāfillāh-ı derviş ol
Cihānda kimse ḳalmaz hep⁵⁶¹ serencāmı fenā ancaḳ
- 4 Olanlar devlet-i dünyāya ṭālib raḫat olmazlar
Yine faḳr u fenāya mālîk olan pür⁵⁶²-şafā ancaḳ
- 5 Dirîĝ itmez vefāsın ğayrılardan ol cefā pîş
Saña maḥşûşdurur⁵⁶³ cev-r-i cefāsı Rūḫiyā ancaḳ

⁵⁶¹Cihānda kimse ḳalmaz hep: Cihān bir kimseye ḳalmaz, Ak, a.g.e. G.593/3b s.699

⁵⁶²mālîk olan pür: mālîk olmaḳ pür, Ak, a.g.e. G.593/4b s.699

⁵⁶³maḥşûşdurur: maḥşûşdur, Ak, a.g.e. G.593/5b s.699

EŞREF-İ RŪMÎ

110

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Cemi' -i enbiyâlardan Muḥammed cümleñün şâhı
Yüzi nûrından almışdur melekler şemsile mâhı
- 2 Yedi kât gökleri geçdi kadem 'arş üstüne başdı
İrişdi kâbe kavseyne tavâf eyledi dergâhı
- 3 Anuñ seyr-i sülûkundan melekler oldular 'âciz⁵⁶⁴
Ki bin yıl varabilmezler o bir demde varan⁵⁶⁵ râhı
- 4 Tecellî-yi cemâlûñ şular kim gördiler bir kez
Anuñcün 'aşkile dâ'im iderler derd ile âhı
- 5 Kıluram cânımı kurbân senüñ yoluñda yâ Aḥmed⁵⁶⁶
N'ola bir kez yüzüñ görsem seḥer vaḳti seḥergâhı
- 6 Bu Eşref oğlu Rûmîñün günâhı çokdurur gâyet
Şefâ'at kıl yâ Muḥammed yüzüñ şems ü kâmer mâhı

⁵⁶⁴âciz: ḥayrân, Mustafa Güneş, Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı, İnönü Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, G 136/3a s.429

⁵⁶⁵varan: alur, Mustafa Güneş, a.g.e. G 136/3b s.429

⁵⁶⁶Kıluram: İderdüm, yâ: iy, Güneş, a.g.e. G 136/4a s.429

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey 'aceb bilsem nedür yâ Rab bu derdün çâresi
Dün ü gün⁵⁶⁷ artar oñılmaz hîç yüregüm yâresi
- 2 Yüregümün yâresine hîç tabîb kılmaz 'ilâc
Ey 'aceb var mı ola⁵⁶⁸ bencileyin bir çâresi
- 3 Çâresi bî-çârelikdür yine bu derdün hemân
Çün belâ burcındadır 'âşıklarun seyyâresi⁵⁶⁹
- 4 Bağrı başı gözi yaşı cigeri delik delik
Olmuşam 'âlem içinde 'aşkımuñ âvâresi
- 5 Dost yolunda 'âşıkı ger pâre pâre kılsalar⁵⁷⁰
Dönme⁵⁷¹ dost diyü her dem çağırır her pâresi
- 51-
- 6 Eşref oğlu Rûmî bu derde giriftâr olalı
Düşdi bir deryâya kim yokdur anuñ kenâresi

⁵⁶⁷Dün ü gün: Gün gün, Güneş, a.g.e. G 131/1b s.420

⁵⁶⁸ola: dahı, Güneş, a.g.e. G 131/2b s.420

⁵⁶⁹seyyâresi: sitâresi, Güneş, a.g.e. G 131/3b s.420

⁵⁷⁰pâre pâre kılsalar: kılsalar yüz biñ pâre, Güneş, a.g.e. G 131/8a s.421

⁵⁷¹Dönme: Düşme, Güneş, a.g.e. G 131/8b s.421

HASAN DEDE

112

4+4

1 Eşref oğlu al haberi

Bâğçe bizüz gül bizdedür

Biz o Mevlānuñ kulusuz

Yetmiş iki dil bizdedür

2 Arı vardur uçup gezer

Teni tenden seçüp gezer

Cānān vardur⁵⁷² kaçup gezer

Arı bizüz bal bizdedür

3 İnsan⁵⁷³ vardur cismi semiz

Alur ābdest olmaz temiz

Eli daħl itmek bizüm nemiz⁵⁷⁴Cümle küstāhlık⁵⁷⁵ bizdedür4 Erlik degül ere varmak⁵⁷⁶İraķ yoldan sual⁵⁷⁷ şormakCennetdeki aķan⁵⁷⁸ ırmaķ

Aķar coşgun sel bizdedür

⁵⁷² vardır: bizden, İsmail Özmen, Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi 3.Cilt, Kültür Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank. 1998, s.25

⁵⁷³ İnsan: Adem, İsmail Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁷⁴ Eli daħl itmek bizim nemiz: Halkı dahl eylemek nemiz, Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁷⁵ Cümle küstāhlık: Bircümle vebal, Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁷⁶ Erlik degül ere varmak: Erlik midir, eri yormak, Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁷⁷ sual: haber, Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁷⁸ aķan: yedi, Özmen, a.g.e. s.25

5 Eger molla eger hâcî
 Anlar Hakkâ du'âcî
 Resûl-ı kibriyâ tâcî
 Hırka bizüz şal bizdedür⁵⁷⁹

6 Cümle yerün çiçegiyüz
 Tekyelerün kucağıyuz
 Şâh-ı merdân köçegiyüz
 Edeb erkân yol bizdedür⁵⁸⁰

7 Hasan Dedem kuldur kul⁵⁸¹
 Elif Hakkâ toğrı yoldur
 Ma' nâyı viren⁵⁸² dildür
 Cim ararsañ dal bizdedür

⁵⁷⁹ Eger molla eger hâcî

Anlar hakkâ du'âcî

Resûl-I kibriyâ tâcî

Hırka bizüz şal bizdedür: Kimi sofı, kimi hacı

Cümlemiz Hakk'a duacı

Resulü Ekrem'in tacı

Aba, hırka, şal bizdedir Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁸⁰ Cümle yerün çiçegiyüz

Tekyelerin kucagıyuz

Şâh-ı merdan köçegiyüz

Edeb erkân yol bizdedür: Biz erenler gerçeğiyiz

Has bahçenin çiçeğiyiz

Hacı bektaş köçeğiyiz

Edep, erkân, yol bizdedir Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁸¹ Hasan Dedem kuldur kul: Kuldur Hasan Dede'm kuldur, Özmen, a.g.e. s.25

⁵⁸² viren: söyleyen, Özmen, a.g.e. s.25

ŞEYH ʿ AṬṬĀR

113

Mefāʿ ʾilün / Mefāʿ ʾilün / Mefāʿ ʾilün / Mefāʿ ʾilün

- 1 Men ol ruhbān-ı dīnem kim ki put-ḥāne binā itdüm
Çıkup put-ḥāne damına şalā diyü nidā itdüm
- 2 Nidā itdüm Müselmānca dönüp hem daḥı kāfirce
Menem ol eski put-ḥāneyine aña cilā itdüm
- 3 Çü toğdum ben kız oğlandan anıñ çün didiler ʿ İṣā
Anamdan süd yerine demi şürüp ğidā itdüm
- 4 Ki ben ol anadan toğdum gerü anuñla çift oldum
Anuñçün didiler kāfir anam ile zinā itdüm
- 5 Yaқarlarsa bu söz içün bu Şeyḥ ʿ Aṭṭār-ı miskīni
Müselmānlar olsun şāhid ki ben cānum fedā itdüm

DERVİŞ YUNUS⁵⁸³

-52-

114

- 1 Tehī şanmañ⁵⁸⁴ siz bizi⁵⁸⁵ dost yüzün görüp geldüm
Bāḳi-i devlet⁵⁸⁶ rûzgār dost ilin sürüp geldüm

⁵⁸³ Bu bölümdeki şiirlerin vezni belirlenirken, Yunus Emre Divanında öngörülen hususlar esas alınmıştır.

⁵⁸⁴ şanmañ: görmen, Mustafa Tatcı, Yunus Emre Divanı C.II MEB Yay. İst. 1997 G.191/1a s.263

⁵⁸⁵ bizi: beni, Mustafa Tatcı, a.g.e. G.191/1a s.263

⁵⁸⁶ devlet: devrân, Tatcı, a.g.e. G.191/1b s.263

- 2 Yeri göği yaradan⁵⁸⁷ ‘aşkile bünyād iden⁵⁸⁸
 Toprağa nazār idüp aqıdup dura geldüm⁵⁸⁹
- 3 Ādem oldum bilmedüm nefsiñ boynun urmadum⁵⁹⁰
 Yañılup buğday yidüm cennetden çıkup⁵⁹¹ geldüm
- 4 Nūh oldum tūfān içün çok çalışdum⁵⁹² din içün
 Dinüme dönmeyeni şuya ğarķ idüp geldüm
- 5 Mūsā oldum Tūr aldum⁵⁹³ Hākla bin bir kelām⁵⁹⁴ kıldum
 ‘Āşāyı yere urup ejderha olup geldüm⁵⁹⁵
- 6 ‘İsā oldum kudretten bāhāne bir ‘avretten
 ‘İnāyet irdi Mevlādan ölü dirüldüp geldüm⁵⁹⁶
- 7 Zekerıyyā oldum kaçdum vardum kavağa düşdüm⁵⁹⁷
 Kānumı dört yana saçdum destümi biçdürüp⁵⁹⁸ geldüm
- 8 Eyyüb oldum tenüme çok cefākıldum cānuma
 Şıġındum⁵⁹⁹ subhānuma kırtlar tıyurup geldüm

⁵⁸⁷ yaradan: yaradıldı, Tatcı, a.g.e. G.191/4a s.263

⁵⁸⁸ iden: oldı, Tatcı, a.g.e. G.191/4a s.263

⁵⁸⁹ Toprağa nazār idüp aqıdup dura geldüm: Topraga nazar kıldı aksurdı durup geldüm, Tatcı, a.g.e. G.191/4b s.263

⁵⁹⁰ Adem oldum bilmedim nefsiñ boynun urmadım: Adem olup turmadın nefsum boynın burmadın Tatcı, a.g.e. G.191/6a s.263

⁵⁹¹ cennetten çıkup: Uçmak’dan sürlüp, Tatcı, a.g.e. G.191/6b s.263

⁵⁹² çalışdım: durişdim, Tatcı, a.g.e. G.191/7a s.263

⁵⁹³ Mūsā oldum Tūr aldım: Mūsā’yla Tūr’a çıkdum, Tatcı, a.g.e. G.191/11a s.264

⁵⁹⁴ kelām: kelime, Tatcı, a.g.e. G.191/11a s.264

⁵⁹⁵ Āşāyı yere urup ejderha olup geldüm, Tatcı, a.g.e. G.191/11b s.264

⁵⁹⁶ irdi: oldı, mevlādan: Hak’dan, dirildüp: dirgürüp, Tatcı, a.g.e. G.191/12b s.264

⁵⁹⁷ vardım kavağa düşdüm: irdüm agaca geçdüm, Tatcı, a.g.e. G.191/10a s.264

⁵⁹⁸ destimi biçdürüp: depem deldürüp, Tatcı, a.g.e. G.191/10b s.264

9 Bir çöp oldum başıldum Maşūr gibi aşıldum⁶⁰⁰

Elüm ile külümü göklere şavırup geldüm⁶⁰¹

10 Ne var söyleyen dilde varlık Hakk'undur kula⁶⁰²

Varlığum hep o ilde ben bunda garīb geldüm

11 Muhammedi bir gice Hakk okudı çün mi' rācına

Ser-te-ser yüce yüce gökleri seyr idüp geldüm⁶⁰³

12 Yaluñuz sübhān idüm peygamberlere cān idüm⁶⁰⁴

Yunusda pinhān idüm şūret değışüp geldüm⁶⁰⁵

115

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Cezbe-i Hakk olmayınca n'eylesün şeyhüm baña

Hakk te'ālā virmeyince n'eylesün şeyhüm baña

2 Cezbe-i hüsnüñ açılmış sır tecellī eyleyüp

Hakk tecellī kılmayınca n'eylesün şeyhüm baña

⁵⁹⁹sığındım: Çagurdum, Tatçı, a.g.e. G.191/9b s.264

⁶⁰⁰Bir çöp oldum: Cercīs olup, Maşūr gibi: Mansūr oldum, Tatçı, a.g.e. G.191/13a s.264

⁶⁰¹Elim ile külümü göklere şavırup geldüm: Hallac panbugı gibi bunda atılup geldüm, Tatçı, a.g.e. G.191/13b s.264

⁶⁰²söyleyen: söylenen, kula: kulda, Tatçı, a.g.e. G.191/2a s.263

⁶⁰³Serteser yüce yüce gökleri seyr idüp geldüm: Serteser uçdan uca bile yüz sürüp geldüm Tatçı, a.g.e. G.191/14b s.264

⁶⁰⁴sübhān idüm: Sübhān'ıdı, cān idüm: cānıdı, Tatçı, a.g.e. G.191/15a s.265

⁶⁰⁵Yunusda pinhān idüm: Yunus hod pinhānıdı, değışüp: degşürüp, Mustafa Tatçı, a.g.e. G.191/15b s.265

- 3 Hâk tecellî kıılmağa dil hânesin ma' mûr gerek
Hâne halvet olmayınca n'eylesün şeyhüm baña
- 4 Da'imâ hırş u hevâdur hep işüm gücüm benüm
Ben hevâdan geçmeyince n'eylesün şeyhüm baña
- 5 'Āşık Yunus sen bu sözi kimden öğrendüñ billâh⁶⁰⁶
Hâkdan elçi gelmeyince n'eylesün şeyhüm baña

116

-53-

- 1 Derviş olan kişiler deli olağan olur
Derdine şabr etmeyen yolda kaleğan olur⁶⁰⁷
- 2 Şakın gülme sen aña o gün degildür saña⁶⁰⁸
Ādem⁶⁰⁹ neye gülerse başa gelegen olur
- 3 Derviş lâ-mekân olur dünyâyı terke urur⁶¹⁰
Dünyâyı terk idenler⁶¹¹ dîdâr göregen olur
- 4 Āh bu 'aşkuñ eşeri her kime uğrar ise
'Aşkda karar itmeyen meşkte arağan olur

⁶⁰⁶billâh: 'aceb, Tatçı, a.g.e. C.IV G.5/6a s.33

⁶⁰⁷Derdine şabr etmeyen yolda kaleğan olur: 'İşk neyduğin bilmeyen ana gülegen olur, Tatçı, a.g.e. G.96/1b s.152

⁶⁰⁸Şakın gülme sen aña: Gülme sakın sen ana, o gün: eyü, Tatçı, a.g.e. G.96/2a s.152

⁶⁰⁹Ādem: Kişi, Tatçı, a.g.e. G.96/2b s.152

⁶¹⁰Derviş: Āşık, dünyâyı terke urur: dünyâ terkini urur, Tatçı, a.g.e. G.96/5a s.153

⁶¹¹Dünyâyı terk idenler: Dünyâ terkin uranlar, Tatçı, a.g.e. G.96/5b s.153

5 Derviş Yunus sen bu sözi kimden öğrendin billāh⁶¹²

Dervişlerūñ du‘ āsı qabūl olağan olur

117

1 Bir su ‘ālüm var saña⁶¹³ ey dervişler h‘ācesi

Meşāyih ne buyurur yol haberi nicesi

2 Virgil su ‘ālüm⁶¹⁴ cevāb tūtalum olsun şevāb

Şu‘ le-i cān gösterür ‘ aşq odınuñ nicesi⁶¹⁵

3 Evvel kapu şerī‘ atdür emr ü nehyi bildürür

Yuya günāhlarını her bir Qur‘ ān hecesi

4 İkinci tarīkatdür⁶¹⁶ kulluğa bel bağlaya

Yolı toğrı varanı yarlıgaya h‘ācesi

5 Üçünci ma‘ rifetdür⁶¹⁷ can gözi gönül⁶¹⁸ açar

Bak ma‘ ni sarāyına ‘ aşka⁶¹⁹ değin yücesi

6 Dördüncisidür anuñ⁶²⁰ ere eksik bakmaya

Bayram ola gündüzi Qadir ola gecesi

⁶¹²sen bu sözi kimden öğrendin billah: sen dahı incitme dervişleri, Tatcı, a.g.e. G.96/6a s.153

⁶¹³saña: tapuna, Tatcı, a.g.e. G.351/1a s.443

⁶¹⁴su ‘ālüm: su ‘āl, Tatcı, a.g.e. G.351/2a s.443

⁶¹⁵Şu‘ le-i cān gösterür aşq odınuñ nicesi: Şu‘ le kime gösterür ‘ ışk evinün bacası, Tatcı, a.g.e. G.351/2b s.443

⁶¹⁶İkinci tarīkatdür: İkincisi tarīkat, Tatcı, a.g.e. G.351/4a s.444

⁶¹⁷Üçünci ma‘ rifetdür: Üçüncisi ma‘ rifet, Tatcı, a.g.e. G.351/5a s.444

⁶¹⁸gözi gönül: gönül gözin, Tatcı, a.g.e. G.351/5a s.444

⁶¹⁹aşka: ‘ arşa, Tatcı, a.g.e. G.351/5b s.444

⁶²⁰Dördüncisidür anuñ: Dördüncüsü hakikat, Tatcı, a.g.e. G.351/6a s.444

- 7 Bu şerî' at güç olur ıarıkāt yokuş gelür
Ma' rifet şarblığıdur haķıkāt derecesi⁶²¹
- 8 Dervişün dört yanında dört kapu gerekdür⁶²²
Kānçaru baķar ise gündüz olur⁶²³ gicesi
- 9 Öyle olan⁶²⁴ dervişe iki keşf olur
Anuñ şıfatın öger ol h'āceler h'ācesi
- 10 Kırk kişi bir ağacı tağdan indüremeye
Ya bunca mürid muhib şıraı nice geçesi
- 11 Dört kapudur kırk maķam yüz altmış iki menzil⁶²⁵
Aña irene açılır velāyet derecesi
- 12 'Āşık Yunus sözlerüñ muhal diyü söylenmez
Ma' ni yüzün gösterür bu şā' irler kocaı

118

4+3

- 1 Ben dervişem diyene
Bir ün idesüm gelür
Segirdüp eñsesinden⁶²⁶

⁶²¹Ma' rifet sarblığıdur haķıkāt derecesi: Ma' rifet sarplık durur hakikatdür yücesi, Tatcı, a.g.e. G.351/7b s.444

⁶²²dört kapu gerekdür: dört ulu kapu gerek, Tatcı, a.g.e. G.351/8a s.444

⁶²³olur: ola, Tatcı, a.g.e. G.351/8b s.444

⁶²⁴Öyle olan: Ana iren, Tatcı, a.g.e. G.351/9a s.444

⁶²⁵yüz altmış iki menzil: yüz altmış menzili var, Tatcı, a.g.e. G.351/13a s.444

Varup yetesüm gelür

- 2 Şırât kıldan incedür
 Kılıncdan keskincedür
 Varup anuñ üstüne
 Evler yapasum gelür

-54-

- 3 Altında gayyâ vardur
 Üstü nâr ile pürdür
 Varup ol gölgede ben⁶²⁷
 Biraz yatasum gelür

- 4 Oda gölgedür diyü
 Ta' n eylemiş hâceler
 Hâtırıñuz hoş olsun
 Yanup tütösüm gelür⁶²⁸

- 5 Ben günâhumca yanam
 Raḥmet suyula yunam
 İki kanad taşınup
 Kalkup uçasum gelür

- 6 Andan cennete varam
 Cennetde dīdār⁶²⁹ görem

⁶²⁶Segirdüp ensesindeñ: Tanıyuban şimdiden, Tatcı, a.g.e. C.IV G.41/1b s.74

⁶²⁷ol gölgede ben: o gölgelikde, Tatcı, a.g.e. G.41/3b s.74

⁶²⁸Oda gölgedür diyü, Ta' n eylemiş hâceler/Hâtırıñuz hoş olsun, Yanup tütösüm gelür: Ta' n eylemen hocalar, Hatırınız hoş olsun, Varuban o Tamu'da, Biraz yanasum gelür, Tatcı, a.g.e. G.41/4a-b s.74

⁶²⁹dīdār: Hakk'ı, Tatcı, a.g.e. G.41/5a s.74

Hûri-yi ğilmānları⁶³⁰

Bir bir kıocasum gelür

7 Derviş Yunus bu sözi

Egri bügri söyleme

Seni siĝāya çeker

Bir Molla Kıāsım gelür

119

1 Ben bunda ĝarib geldüm ben bu ilden bīzāram

Bu şā' irlerrün duzaĝın daĝı kendüm düzerem⁶³¹

2 Ben bu 'aşk kitābını okudum taĝşil itdüm⁶³²

Hācet degildür baña aĝa kıara yazaram

3 Dört kitābuñ ma' nisi tamamdur bir elifde

Be dedürmeñüz baña be deyincede azaram⁶³³

4 Bir elif taĝşil iden mün ezzehdür ' ālemden

Endişe iklīminde niçün tırup gezerem

5 Yetmiş iki millete şuçum budur Hāk didüm

Kırkı kıyānetedür ya ben niçün kızaram

⁶³⁰Hûri-yi ĝilmānları: Hûri ile ĝilmānı, Tatcı, a.g.e. G.41/5b s.74

⁶³¹şā' irlerrün duzaĝın daĝı kendüm düzerem: tutsaklık tuzagın demi geldi üzerem, Tatcı, a.g.e. C.II G.171/1b s.234

⁶³²itdüm: kıldum, Tatcı, a.g.e. G.171/2a s.234

⁶³³dedürmeñüz: didürmen siz, deyincede: diyicecek, Tatcı, a.g.e. G.171/3b s.234

- 6 Şerî' at oğlanları niçe yol ide baña
Hakîkat deryâsında bahrî olup⁶³⁴ yüzerem
- 7 Çü ben suçumı bildüm⁶³⁵ ben anı bunda buldum
Manşûram dara geldüm kül oluban tozaram
- 8 Yunus bu kuş dilidür bunı Süleymân bilür
Gerçek ereñ bu yolda ne didügin bilürem⁶³⁶

120

- 1 Dilsüzlerüñ haberin⁶³⁷ kulaqsız dinleyesi
Dilsiz kulaqsuz sözün cân gerek añlayası
- 2 Diñlemeden anlamadın anlamadan dinlemedin⁶³⁸
Gerçek erüñ bu yolda yoklukdur sermâyesi
- 3 Biz sevdük ' âşık olduk sevildük ma' şuk olduk
Her dem kimdür ol kim bu ' aşkdan uşanası⁶³⁹

⁶³⁴olup: oldum, Tatcı, a.g.e. G.171/7b s.235

⁶³⁵Çü ben suçumı bildüm: Çünkü ben bunda geldüm, Tatcı, a.g.e. G.171/8a s.235

⁶³⁶bilürem: sezerem, Tatcı, a.g.e. G.171/12b s.236

⁶³⁷Dilsüzlerüñ haberin: Dilsüzler haberini, Tatcı, a.g.e. G.382/1a s.484

⁶³⁸anlamadın: anladuk, dinlemedin: dinledük, Tatcı, a.g.e. G.382/2a s.484

⁶³⁹Her dem kimdür ol kim bu ' aşkdan uşanası: Her dem yini dirlikde sizden kim usanası, Tatcı, a.g.e. G.382/3b s.484

- 4 Yetmiş iki dil seçildi aramıza söz düşüp⁶⁴⁰
O bakışı biz bakduk bildiler ‘ām u ḥaṣ cümlesi⁶⁴¹
- 5 Ey Yunus nebi⁶⁴² veli yerde gökde toptolu
Her bir taşın altında biñ‘ İmrān biñ⁶⁴³ Mūsī

121

-55-

- 1 Ey yārānlar ey kardaşlar şoruñ baña kanda idüm
Dilersen ideyüm beyān⁶⁴⁴ ben ezeli vaṭanda idüm
- 2 Ol dilümdeki budur Tañrı birdür Ḥaḫ resül⁶⁴⁵
Anı öyle bilmez iken bir ‘aceb gümānda idüm⁶⁴⁶
- 3 Kāl u belā denilmeden tertīb düzen kurulmadan⁶⁴⁷
Yunus balık söylenmeden mülk-i Yaradanda idüm⁶⁴⁸
- 4 Öküz ile balık daḥı dem eyledi yutdı beni⁶⁴⁹
Zekeriya ile kaçup⁶⁵⁰ Nūḥ ile tūfānda idüm

⁶⁴⁰ seçildi: seçdi, söz düşüp: söz düşdi, Tatçı, a.g.e. G.382/4a s.484

⁶⁴¹ bildiler ‘ām u ḥaṣ cümlesi: yirmedik ‘ām u hāsı, Tatçı, a.g.e. G.382/4b s.484

⁶⁴² nebi: imdi, Tatçı, a.g.e. G.382/5a s.485

⁶⁴³ İmrān biñ: İmranoğlu, Tatçı, a.g.e. G.382/5b s.485

⁶⁴⁴ Dilersen edeyüm beyān: Dinlersenüs eydivirem, Tatçı, a.g.e. G.168/1b s.229

⁶⁴⁵ Ol dilümdeki budur Tañrı birdür Ḥaḫ resül: Ezeliden dilümde uş Tanrı birdür Hak’dur Resül, Tatçı, a.g.e. G.168/2a s.229

⁶⁴⁶ Anı: Bunı, gümānda idüm: makamdayıdum, Tatçı, a.g.e. G.168/2b s.229

⁶⁴⁷ denilmeden: söylenmedin, kurulmadan: eylenmedin, Tatçı, a.g.e. G.168/3a s.230

⁶⁴⁸ Yunus balık söylenmeden mülk-i Yaradanda idüm: Hak’dan ayru degüldüm ol ulu dīvādayıdum, Tatçı, a.g.e. G.168/3b s.230

⁶⁴⁹ Öküz ile balık daḥı dem eyledi yutdı beni: Yunus’ıla balık beni çekdi deme yutdı bile, Tatçı, a.g.e. G.168/6a s.230

⁶⁵⁰ kaçup: kaçdum, Tatçı, a.g.e. G.168/6b s.230

- 5 Mūsā olup ʿaşa ile çıkdum hezār Ẓur ʿağına⁶⁵¹
İbrahim ile Mekke bünyād yarağında idüm⁶⁵²
- 6 Miʿrac gecesi Aḥmedüñ ʿarşda naʿlinin döndürdüm⁶⁵³
Üveysle urdum tācı Manşūr ile urğanda idüm
- 7 ʿÖmer ile şaldum kılınç ʿAlī ile kıldum ġazā⁶⁵⁴
On sekiz yıl kaf ʿağında Ḥamza ile anda idüm⁶⁵⁵
- 8 ʿArafatda İsmāʿ ile çaldum bıçaḳkār kılmadı⁶⁵⁶
Allāh beni kıldı azad ol ʿoç ʿkurbanda idüm⁶⁵⁷
- 9 Yūsuf ile bir⁶⁵⁸ ʿkuyuda yatdum bile çekdüm ceza
Yaʿḳub ile ʿoç ağıladum daʿima⁶⁵⁹ fiğanda idüm
- 10 ʿĀşık Yunus senüñ canuñ⁶⁶⁰ ezeli ʿāşıklar ile
Ol Allāhuñ dergāhında cevelān seyranda idüm

⁶⁵¹Mūsā olup ʿaşa ile çıkdım hezār Ẓur ʿağına: ʿAsāyıla Mūsā'yıla kaçdum çıkdum Tūr Tagı'na, Tatçı, a.g.e. G.168/7a s.230

⁶⁵²Yarağında idüm: bıragandaydım, Tatçı, a.g.e. G.168/7b s.230

⁶⁵³ʿarşda naʿlinin döndürdüm: dönderdüm ʿArş'da naʿlinin, Tatçı, a.g.e. G.168/10a s.230

⁶⁵⁴Ömer ile şaldım kılınç ʿAlī ile kıldım ġazā: ʿAlī'yile urdum kılıç Ömer'ile ʿadl eyledüm Tatçı, a.g.e. G.168/11a s.231

⁶⁵⁵anda idüm: meydandaydım, Tatçı, a.g.e. G.168/11b s.231

⁶⁵⁶Arafatda İsmāʿ ile çaldım bıçaḳ kār kılmadı: İsmāʿ ile çaldım bıçaḳ bıçaḳ ana kār itmedi, Tatçı, a.g.e. G.168/8a s.230

⁶⁵⁷Allah beni kıldı azād ol ʿoç-ı ʿkurbanda idüm: Hak beni azād eyledi ʿoçıla kurbandaydım, Tatçı, a.g.e. G.168/8b s.230

⁶⁵⁸bir: ben, Tatçı, a.g.e. G.168/9a s.231

⁶⁵⁹daʿima: bulınca, Tatçı, a.g.e. G.168/9b s.231

⁶⁶⁰Āşık Yunus senüñ canuñ: Yunus senün ʿāşık cānun, Tatçı, a.g.e. G.168/12a s.231

- 1 Hâk nûrî ‘ âşıklara her demde nüzûl degül mi
Kime kim nüzûl degmez ‘ aşkıdan⁶⁶¹ ma‘ zûl degül mi
- 2 Min el kalb ilel kalb⁶⁶² erenler yol var dimiş⁶⁶³
Her gönülden gönüle rast toğrı yol degül mi
- 3 Kargâ ile bülbüli bir kafese kıysalar
Birbirinün⁶⁶⁴ şöhetünden da‘ im melûl degül mi
- 4 Öyle ki kargâ diler bülbülde ayrılmagı⁶⁶⁵
Bülbül dağı gönlünden maşşudı ol degül mi⁶⁶⁶
- 5 Câhil ile ‘ ârifün mişâli buña beñzer ki⁶⁶⁷
Câhilün‘ ârif katında işi ma‘ lûl degül mi⁶⁶⁸
- 6 Yetmiş iki milletün sözini ‘ ârif bilür
Yunus Emre sözlerün sözde⁶⁶⁹ uşûl degül mi

⁶⁶¹ aşkıdan: Hak’dan, Tatçı, a.g.e. G.352/1b s.445

⁶⁶² “Kalpten kalbe”

⁶⁶³ erenler yol var dimiş: yol var dimişler erler, Tatçı, a.g.e. G.352/2a s.445

⁶⁶⁴ Birbirinün: Birbiri, Tatçı, a.g.e. G.352/3b s.445

⁶⁶⁵ ayrılmagı: ayrılmaga, Tatçı, a.g.e. G.352/4a s.445

⁶⁶⁶ Bülbül dağı gönlünden: Bülbülün de gönlinde, ol: şol, Tatçı, a.g.e. G.352/4b s.446

⁶⁶⁷ mişâli: meseli, buna: şuna, Tatçı, a.g.e. G.352/5a s.446

⁶⁶⁸ Câhilün‘ ârif katında işi ma‘ lûl degül mi: Câhil katında imân ma‘ lûm mechûl degül mi, Tatçı, a.g.e. G.352/5b s.446

⁶⁶⁹ sözlerün sözde: sözleri dâim, Tatçı, a.g.e. G.352/7b s.446

1 Derviş olmağdan murad kişi Hakkı bilmekdür

Eger Hakkı bilmezse ‘ömrin telef itmekdür

2 Oğudum bildüm diyü⁶⁷⁰ çoktā‘ at kıldum dime

Oğudıguñ bilmezsen ‘ömrin telef itmekdür⁶⁷¹

3 Yigirmi sekizdür hıce oğunur ucdan uca

Sen elif dersinğace ma‘ nāsı ne dimekdür

-56-

4 Biñ bir ismüñ ma‘ nāsı bir elifden bellidür⁶⁷²

Elifüñ çok ma‘ nāsı gönülde gizlemekdür

5 Yunus Emrem bildigüñ biñ kerre varsuñ hacca

Cümlesinüñ efđali bir gönüle girmekdür⁶⁷³

⁶⁷⁰diyü: dime, Tatcı, a.g.e. G.91/3a s.148

⁶⁷¹Oğudıguñ bilmezsen ‘ömrin telef itmekdür: Eri Hak bilmezisen ‘abes yire yilmekdür, Tatcı, a.g.e. G.91/3b s.148

⁶⁷²Biñ bir ismüñ ma‘ nāsı bir elifden bellidür: Dört kitabun ma‘ nisi bellüdür bir elifde, Tatcı, a.g.e. G.91/4a s.148

⁶⁷³Yunus Emrem bildüğüñ biñ kerre varsuñ hacca

Cümlesinüñ efđali bir gönüle girmekdür: Yunus Emre dir hoca gerekse var bin hacca

Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür Tatcı, a.g.e. G.91/5a-b s.148

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'īlün

- 1 Göñül hayrān olupdur 'aşk elinden
Ciger biryān olupdur 'aşk elinden
- 2 Eridi qarlı tağlar zerre zerre
Deñiz 'ummān olupdur 'aşk elinden
- 3 Niçeler tāt-ı tahtı māl u mülki
Koyup' uryān olupdur 'aşk elinden
- 4 Koyup İbrāhim Edhem tāt u tahtı
Yeri külhān olupdur 'aşk elinden
- 5 Ne gördi Leylā⁶⁷⁴ yüzinde Mecnūn
Ki ser-gerdān olupdur 'aşk elinden
- 6 Ne gördi Yūsuf yüzinde Züleyhā⁶⁷⁵
İşi efgān olupdur 'aşk elinden
- 7 Özümün kalmadı şabra⁶⁷⁶ kararı
Gözüm giryān olupdur 'aşk elinden

⁶⁷⁴Leylā: Leylī'nün, Tatçı, a.g.e. G.245/7a s.327

⁶⁷⁵Yūsuf yüzinde Züleyhā: Züleyhā Yūsuf yüzinde, Tatçı, a.g.e. G.245/8a s.327

⁶⁷⁶şabra: sabr u, Tatçı, a.g.e. G.245/3a s.327

- 8 Yunus Emrem bu asretle⁶⁷⁷ bu zāra
 ‘ Aceb mihmān olupdur ‘ aşk elinden

125

Müstef’ ilün / Müstef’ ilün / Müstef’ ilün / Müstef’ ilün

- 1 Baña namāz kılmaz diyen ben kıluram namāzumı
 Kılırsam da kılmazsam da⁶⁷⁸ ol Hāk bilür niyāzumı
- 2 Hākdan ğayrı⁶⁷⁹ kimse bilmez kâfir Müselmān kimdürür
 Ben kıluram namāzumı Hāk geçirirse nāzumı
- 3 Ol naz dergāhından⁶⁸⁰ geçer ma‘ nā şarābından ier
 Hicābsız gözlerin⁶⁸¹ açar dost kendi siler gözümü
- 4 Dost bundadır bellü beyān gördüm dost didārın‘ ayān
 Degme ‘ āşık şerh itmeye bu benüm gizlü rāzumı⁶⁸²
- 5 Sözüüm ma‘ nāsına iren bi nişāndan haber virür
 Dürlü ‘ āşıklara şoruñ bu benüm söz ü sazımı⁶⁸³

⁶⁷⁷ asretle: hasrete, Tatcı, a.g.e. G.245/10a s.327

⁶⁷⁸ Kılırsam da kılmazsam da: Kılurısam kılmazısam, Tatcı, a.g.e. G.349/1b s.441

⁶⁷⁹ ğayrı: artuk, Tatcı, a.g.e. G.349/2a s.441

⁶⁸⁰ Ol nāz dergāhından: Ol nāzı dergāhda, Tatcı, a.g.e. G.349/3a s.441

⁶⁸¹ gözlerin: cān gözin, Tatcı, a.g.e. G.349/3b s.441

⁶⁸² Bu mısra Divan’da 6b de bulunmaktadır. Tatcı, a.g.e. G.349/6 s.441

⁶⁸³ Dürlü: Dertlü, söz ü sazımı: derd ü süzümü, Tatcı, a.g.e. G.349/7b s.442

- 6 Gizlũ sözũm⁶⁸⁴ ŧerħ eyleyũp dũrlũ nũkteler sũyleyũp

Ƙādir ũ ƙudret ũnidũriŧiden der āvazumı⁶⁸⁵

- 7 Dost isteyen gelsũn baña gũstereyũm dostı aña

Budur sũzũm ōnden ŧoña saña dirũm bu sũzũmı⁶⁸⁶

- 8 Yũnus imdi sũyleme Ħaƙƙı mũnkir zira sevmez Ħaƙƙı⁶⁸⁷

Piŧũr ƙurtar⁶⁸⁸ Ħaƙ ħānını ‘ ārifler dadsun tuzumı

126

Mef’ ũlũ / Mefā’ ĩlũn / Mef’ ũlũ / Mefā’ ĩlũn

-57-

- 1 Bir dũrr-i yetĩmũm kim⁶⁸⁹ gũrmedi beni ‘ ummān

Bir ƙatreym illā ki ‘ ummāna benũm‘ ummān

- 2 Gel mevc-i ‘ acāyib gũr deryā-yı nihān gizli⁶⁹⁰

Zeyn-i baħr nihāyetsiz ƙatrede olur nihān⁶⁹¹

- 3 Dem uramadı⁶⁹² Manŧũr tevħĩd-i ene’l-Ħaƙdan

‘ Aŧƙ dārına dost zũlfĩ aŧmıŧ idi anı⁶⁹³ ‘ uryān

⁶⁸⁴sũzũm: sũzi, Tatcı, a.g.e. G.349/6a s.441

⁶⁸⁵Bu mısra Divan’da 8b de bulunmaktadır. Tatcı, a.g.e. G.349/8 s.442

⁶⁸⁶saña direm bu sũzũmı: ben bilũrem kendũzũmı, Tatcı, a.g.e. G.349/9b s.442

⁶⁸⁷sũyleme: sũyle, zira sevmez Ħaƙƙı: dutar sana dakı, Tatcı, a.g.e. G.349/10a s.442

⁶⁸⁸Piŧũr ƙurtar: Biŧũr kotar, Tatcı, a.g.e. G.349/10b s.442

⁶⁸⁹kim: ki, Tatcı, a.g.e. G.260/1a s.344

⁶⁹⁰gizli: gũzle, Tatcı, a.g.e. G.260/2a s.344

⁶⁹¹Zeyn-i: Zĩ, nihān: pinhān, Tatcı, a.g.e. G.260/2b s.344

⁶⁹²uramadı: urmazıdı, Tatcı, a.g.e. G.260/3a s.344

⁶⁹³anı: beni, Tatcı, a.g.e. G.260/3b s.344

4 Bunda dimeden Mecnûn Leylâ adına mevzûn

Leylâ idük anda biz hem vale vü hayrân⁶⁹⁴

5 Bu ‘âlem-i kesretde sen Yûsuf u ben Ya‘kûb

Ol ‘âlem-i vahdetde ne Yûsuf u ne Ken‘ân

6 Bu cismüm belâsıdır adum Yunus oldığı benüm

Aşlımı şorarsañ şah benüm hem dağı sultân⁶⁹⁵

127

1 Bî-mekânüm bu cihânda menzilüm turağum anda

Sultânüm taht u tâcile⁶⁹⁶ hulle vü burağum anda

2 Eyübüm bu şabrı buldum Cercisem kim biñ kez⁶⁹⁷ öldüm

Ben bu mülke tenhâ geldüm be-küllü yarağum anda

3 Yûsufam bâzâra geldüm Manşûrum bu dâra geldüm

Arslanum şikâra geldüm velâkin yatağum anda

4 Bülbülem hoş öte geldüm dilden menşûr tuta geldüm⁶⁹⁸

Bunda müşgüm hayata⁶⁹⁹ geldüm geyigem otlağum anda

⁶⁹⁴Leylâ idük anda biz hem vâle vü hayrân: Ne Leylâ idüm anda ne Mecnûn-ı ser-gerdân, Tatçı, a.g.e. G.260/5b s.344

⁶⁹⁵Aşlımı şorarsañ şah benim hem dağı sultân: Zatum sorar olursan sultâna benim sultân, Tatçı, a.g.e. G.260/7b s.344

⁶⁹⁶taht u tâcile: tâcıla tahtum, Tatçı, a.g.e. G.310/1b s.400

⁶⁹⁷kim biñ kez: bin kez, Tatçı, a.g.e. G.310/2a s.400

⁶⁹⁸hoş: uş, dilden: dilde, Tatçı, a.g.e. G.310/4a s.400

5 Kim ne bilür ne kuşum şol ay yüzlüye urulmuşum⁷⁰⁰

Ezeliden ser-hoşum ben içmişüm ayağum anda

6 Delüyem bend tutmaz beni delilüm budur sevdüm seni⁷⁰¹

Ezel sazın işitmege⁷⁰² tutmuşam kulağum anda

7 Sır söz âşikâr olmaz bende od yanar belürmez⁷⁰³

Dün ü gün yanar sönmez⁷⁰⁴ bu benüm çerāğum anda

8 Yunus bu fikre çün taldı cihānı aradan şaldı⁷⁰⁵

Vallāhi bu lezzeti ben dadmışam dimāğum anda

128

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

1 Din ü millet şorarısañ ' âşıklara din ne hâcet

' Âşık rind ü harabat olan^{706c} âşık bilmez din diyânet

2 ' Âşıklarun gönlü gözi ma' şuk yüzine nâzırdur⁷⁰⁷

Gayrı şüret gözlemeyüp kılmaz ebed zühd ü tã' ât⁷⁰⁸

⁶⁹⁹hayata: sata, Tatçı, a.g.e. G.310/4b s.400

⁷⁰⁰bilür: bile, yüzlüye: yüze, urulmuşum: tutaşam ben, Tatçı, a.g.e. G.310/5a s.400

⁷⁰¹Delüyem bend tutmaz beni delilüm budır sevdüm seni: Delüyem pendî tutmazam degme yire ben gitme-zem, Tatçı, a.g.e. G.310/6a s.401

⁷⁰²Ezel sazın işitmege: İş bu sözi işitmezem, Tatçı, a.g.e. G.310/6b s.401

⁷⁰³söz: sözi, âşikâr: eşkere, bende: anda, Tatçı, a.g.e. G.310/7a s.401

⁷⁰⁴sönmez: söyünmez, Tatçı, a.g.e. G.310/7b s.401

⁷⁰⁵Yunus bu fikre çün taldı cihānı aradan şaldı: Yunus bu fikrete taldı hep cihānı arda saldı, Tatçı, a.g.e. G.310/9a s.401

⁷⁰⁶Âşık rind ü harabât olan: ' Âşık kişi harâb olur, Tatçı, a.g.e. G.17/1b s.60

⁷⁰⁷ma' şuk yüzine nâzırdur: ma' şukın isteyü gider, Tatçı, a.g.e. G.17/2a s.61

⁷⁰⁸Gayrı şüret gözlemeyüp kılmaz ebed zühd ü tã' ât: Ayruk sûretde ne kalur kim kılısar zühd ü tã' ât, Tatçı, a.g.e. G.17/2b s.61

- 3 Tā[‘]āt kılmak uçmak için din tutmamak yanmak için⁷⁰⁹

Bu ikiden fāriğ olsa kişi olur ana bu beşāret⁷¹⁰

- 4 Her kim dostını severse⁷¹¹ dostdan yaña gitmek gerek

İşi güci dost olursa Hāk olur ‘ayān bi’z-zāt⁷¹²

- 5 Ma[‘]şukınıñ sırr-ı haberin ‘āşık bulsa dervişde⁷¹³

Cibril melek şıgmaz anda qadim olıcağ bu işāret⁷¹⁴

-58-

- 6 Varlık yoklık bilmeyene havf-ı recā gelmez aña⁷¹⁵

‘İlm ü ‘amel şıgmaz anda ne ‘azāb u ‘araşat⁷¹⁶

- 7 Şorı hesap olmayıser dünyā āhret kopa nelere⁷¹⁷

Münkir nekir ne şoraser terk olıcağ kâ’ināt⁷¹⁸

- 8 Ol kıyāmet bāzārında her bir kula baş kayısı⁷¹⁹

Yunus sen ‘āşıklar ile hiç görmiyesin kıyāmet

⁷⁰⁹kılmak: kılan, tutmamak: tutmayan, yanmak: Tamu, Tatçı, a.g.e. G.17/3a s.61

⁷¹⁰Bu: Ol, olsa: olur, kişi olur ana bu beşāret: neye benzer bu işāret, Tatçı, a.g.e. G.17/3b s.61

⁷¹¹dostını severse: dostı severise, Tatçı, a.g.e. G.17/4a s.61

⁷¹²olursa Hāk olur ‘ayān bi’z-zāt: olıcak cümle işden olur āzāt, Tatçı, a.g.e. G.17/4b s.61

⁷¹³Ma[‘]şukınıñ sırr-ı haberin ‘āşık bulsa dervişde: Anun gibi ma[‘]şukanun haberini kim getürür Tatçı, a.g.e. G.17/5a s.61

⁷¹⁴Cibril melek şıgmaz anda qadim olıcağ bu işāret: Cebrāil-i mürsel sıgmaz anda olıcak münācāt, Tatçı, a.g.e. G.17/5b s.61

⁷¹⁵Varlık yokluk bilmeyene havf-ı recā gelmez aña: Havf ü recā nice gelür varlık yokluk bıragana, Tatçı, a.g.e. G.17/7a s.61

⁷¹⁶ne ‘azāb u ‘araşat: ne terāzū ne hod sırat, Tatçı, a.g.e. G.17/7b s.61

⁷¹⁷kopa nelere: koyana, Tatçı, a.g.e. G.17/6a s.61

⁷¹⁸ne şorıser: ne sorar, kâ’ināt: cümle murād, Tatçı, a.g.e. G.17/6b s.61

⁷¹⁹kayısı: kayısı, Tatçı, a.g.e. G.17/8a s.61

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Fe‘ūlün

- 1 Severüm ben seni candan içerü
Yolum varmaz⁷²⁰ bu erkāndan içerü
- 2 Unutdum gitdi din ü diyānet benden⁷²¹
Bu ne mezheb durur dinden içerü⁷²²
- 3 Dinin terk idenüñ küfrdür işi
Bu ne küfrdür imāndan içerü
- 4 O bir dil-ber durur yokdur⁷²³ nişānı
Nişān şorma nişānsızdan içerü⁷²⁴
- 5 Ne yere vardum ise gönlümde tolusın⁷²⁵
Seni kıanda koyam bundan içerü
- 6 Baña bunda dimeyüñ bunda degülem⁷²⁶
Şüret-i şeklüm bu degül tenden içerü⁷²⁷

⁷²⁰varmaz: ötmez, Tatcı, a.g.e. G.290/1b s.373

⁷²¹Unutdum gitdi din ü diyānet benden: Sülük seyir iden ‘ışkun erine, Tatcı, a.g.e. G.290/10a s.374

⁷²²Bu ne mezhebdürür dinden içerü: Niçe mezheb olur dinden içerü, Tatcı, a.g.e. G.290/10b s.374

⁷²³yokdur: hiç yok, Tatcı, a.g.e. G.290/12a s.374

⁷²⁴Nişān şorma nişānsızdan içerü: Nişān olur mı nişāndan içerü, Tatcı, a.g.e. G.290/12b s.374

⁷²⁵Ne yere vardım ise gönlümde tolusın: Nere varurısam gönlüm tolusın, Tatcı, a.g.e. G.290/2a s.373

⁷²⁶Baña bunda dimeyüñ bunda degülem: Beni sorman bana bende degülem, Tatcı, a.g.e. G.290/3a s.373

⁷²⁷Şüret-i şeklüm bu degül tenden içerü: Sûretüm boş gezer tondan içerü, Tatcı, a.g.e. G.290/3a s.373

7 Meger Yunus gözin⁷²⁸ duş oldu dostu

Eşer kalmadı zîrâ candan içerü⁷²⁹

130

1 Senün yüziñi gören ‘ömrince unutmaya⁷³⁰

Tesbîhi sen olasıñ ol ayru dîn tutmaya⁷³¹

2 Ağzında şeker olan kişi saña dūş ola⁷³²

Unıda şekerini çiyneyüp de yutmaya⁷³³

3 Tā‘âte duran zāhid nazarı irse saña⁷³⁴

Yañıla fikrin kıla secdeyi ol itmeye⁷³⁵

4 İki cihān mülki⁷³⁶ bağ-ı bostān olursa

Gönlümde senden özge gül ü reyḥān bitmeye⁷³⁷

5 Görse yüzün nūrınun balkıduğunu gelüp

Ayuñ on dört gicesi senden sebḳ eylemeye⁷³⁸

⁷²⁸gözin: gözi, Tatçı, a.g.e. G.290/13a s.375

⁷²⁹Eşer kalmadı zîrâ candan içerü: Ki kaldı kapuda andan içerü, Tatçı, a.g.e. G.290/13b s.375

⁷³⁰Senün yüziñi gören ‘ömrince unutmaya: Bir kez yüzün gören senün ‘ömrince hiç unutmaya, Tatçı, a.g.e. G.3/1a s.44

⁷³¹Tesbîhi sen olasıñ ol ayru dîn tutmaya: Tesbihi sensin dilinde ayruk nesne eyitmeye, Tatçı, a.g.e. G.3/1b s.44

⁷³²Ağzında şeker olan kişi sana dūş ola: Ağzına şeker aluban gözleri sana tuş olan, Tatçı, a.g.e. G.3/3a s.45

⁷³³Unıda şekerini çiyneyüp de yutmaya: Unıda şekerini ayruk çeyneyüben yutmaya, Tatçı, a.g.e. G.3/3b s.45

⁷³⁴Tā‘âte:Ta‘atuna, nazarı: nazaruna,, irse saña: irerise, Tatçı, a.g.e. G.3/2a s.44

⁷³⁵Yañıla fikrin kıla secdeyi ol itmeye: Tesbihini unıdıp ol ayruk secde de itmeye, Tatçı, a.g.e. G.3/2b s.44

⁷³⁶mülki: toptolu, Tatçı, a.g.e. G.3/6a s.45

⁷³⁷Gönlümde senden özge gül ü reyḥān bitmeye: Senün kokundan eyü gül bostān içinde bitmeye, Tatçı, a.g.e. G.3/6b s.45

⁷³⁸sebḳ eylemeye: sebak itmeye, Tatçı, a.g.e. G.3/4b s.45

- 6 İsrâfîl şûr urıcağ ölü yerden tırıcak⁷³⁹
Senüñ ünüñden artuğ kulağum işitmeye

- 7 Seni ey kudret ıssı bileydük bir bilelden
Yunus iki cihānda kimse gümān tutmaya⁷⁴⁰

131

- 1 Dün gider gündüz gelür gör nicesi uz gelür
Haqquñ emri⁷⁴¹ serbeser cihāna düpdüz gelür

-59-

- 2 Karañululıx sürilür ‘ âlem münevver olur
Karanululıx yerine nûr ile gündüz gelür

- 3 Diñle sözüm ma‘ nisin añlayayum dir iseñ
‘ Ârifüñ kulağına kudret üni tiz gelür

- 4 Baqdıqça şağa şola tağıлма gel dört yaña⁷⁴²
Kudret bağında gör saña niçe biñ saz ü söz gelür⁷⁴³

- 5 Söz ıssı sözün alur şüret toprakda qalur
Kim ki bu rāzı bilür⁷⁴⁴ kendözinden vaz gelür

⁷³⁹ şûr: surın, ölü yerden tırıcak: mahlûkât turu gelicek, Tatcı, a.g.e. G.3/8a s.45

⁷⁴⁰ Bu beyit Divan’da bulunmamaktadır. Divanda son beyit şu şekildedir:

Yunus seni seveliden beşâret oldı cânına

Her dem yeni dirlikdedür hergiz ‘ ömrin eskitmeye, Tatcı, a.g.e. G.3/13a-b s.46

⁷⁴¹ Haqquñemri: Emr-i Hakkun, Tatcı, a.g.e. G.23/1b s.69

⁷⁴² Baqdıqça: Bir bakgıl, gel dört yaña: degme yola, Tatcı, a.g.e. G.23/6a s.69

⁷⁴³ bağında: bağından, gör saña: sana gör, biñ saz ü söz: âvâz, Tatcı, a.g.e. G.23/6b s.69

⁷⁴⁴ Kim ki bu rāzı görür: Her kim bu hâli bilür, Tatcı, a.g.e. G.23/7b s.70

6 ‘Aqlum bu yola gitdi beni benden geçürdi⁷⁴⁵

Yunusuñ yüki yetdi bilmeyene az gelür

132

- 1 Bunca gönüller alan cihāna sultan mısıñ
Hükmüñ cānlar içinde cān içinde cān mısıñ
- 2 Nazaruñ biñ cān alur derdüñ yürekde qalur
Gören kendüden varur ‘āşık-ı Qur‘an mısıñ⁷⁴⁶
- 3 Uçan kuşlar uçınur esen yel görse tırur
Dīvler hükmüne girür şāh⁷⁴⁷ Süleymān mısıñ
- 4 Yüzüñden gün tıtilur erken⁷⁴⁸ toğmağa utanur
Gören heybetde qalur Yūsuf-ı Ken‘an mısıñ
- 5 Ölü görse dirülür hükmüñ canda sürilür⁷⁴⁹
Topraqdan cevāb⁷⁵⁰ gelür ‘İsā bin Meryem mısıñ
- 6 ‘Aşkuñ beni şīr eyler boynuma zencīr eyler⁷⁵¹
Kātı taşı mum eyler Dāvud-ı⁷⁵² zamān mısıñ

⁷⁴⁵ geçürdi: ilettdi, Tatcı, a.g.e. G.23/8a s.70

⁷⁴⁶ ‘āşık-ı Qur‘an mısın: ‘āşıkı kıyan mısın, Tatcı, a.g.e. G.257/2b s.340

⁷⁴⁷ şāh: Belkīs, Tatcı, a.g.e. G.257/3b s.340

⁷⁴⁸ erken: ay, Tatcı, a.g.e. G.257/4a s.340

⁷⁴⁹ hükmün canda sürilür: kalıbına cān gelür, Tatcı, a.g.e. G.257/5a s.340

⁷⁵⁰ cevāb: āvāz, Tatcı, a.g.e. G.257/5b s.340

⁷⁵¹ şīr: şūr, boynuma: arslana, Tatcı, a.g.e. G.257/6a s.340

⁷⁵² Dāvud-ı: Ferhād-ı, Tatcı, a.g.e. G.257/6b s.340

7 ‘Aşkuñ Hakkā ırgürür görenler baş indürür⁷⁵³

Cān gözi didār görür şāhib-i devrān mısıñ⁷⁵⁴

8 Yüzüñ pertevi nūrdur ıtab‘ ı dilüñ mesrūrdur⁷⁵⁵

Gören cānın unudur hūsn içre bürhān mısıñ⁷⁵⁶

9 Yunus sevdigiñi gözle Hakk yolını key izle

Rāzuñ gönülde gizle sen bu yüze⁷⁵⁷ beyān mısıñ

133

1 Evvel kadem önden şoña zevāli yok sultān benüm

Yedi iqlīme hükm idüp yeri gögi tutan benüm

2 Ben bu yeri yaradıcak yer üstüne gök tırıcak

Ol deñiz mevc urıcak Nūha tūfan viren benüm

3 Kün didüm bu yer tırdı kevne sāyebān kırdı⁷⁵⁸

Yüz biñ dürlü ādem geldi getürüp gideren benüm

4 Yūsufum ben⁷⁵⁹ cāha inen terāzūya altun viren

Kefesini basaıuran Mısr ıssı sultān benüm

⁷⁵³görenler baş indürür: cān gözi didār görür, Tatçı, a.g.e. G.257/7a s.340

⁷⁵⁴cān gözi didār görür şāhib-i devrān mısıñ: Görenler baş indürür İbrāhīm Edhem misin, Tatçı, a.g.e. G.257/7b s.340

⁷⁵⁵Pertevi nurdır: didār nurıdır, ıtab‘ ı dilüñ mesrūrdır: saçun Mi’rāc dūnidür, Tatçı, a.g.e. G.257/8a s.341

⁷⁵⁶hūsn içre bürhān mısıñ: Fahr-i ‘ālem sen misin, Tatçı, a.g.e. G.257/8b s.341

⁷⁵⁷sen bu yüze: sen söze, Tatçı, a.g.e. G.257/9b s.341

⁷⁵⁸yer: yire, kevne sāyebān kırdı: gökler dahı karār kıldı, Tatçı, a.g.e. G.195/3a s.270

⁷⁵⁹Yūsufum ben: Yūsuf ile, Tatçı, a.g.e. G.195/4a s.270

5 Şūfī ile şūfī olan şāfī ile şāfī olan⁷⁶⁰

Bel bağlayup t̄ā' at kılan evvel zāhid-i cān benüm⁷⁶¹

-60-

6 Kāfdan kāfa hükm eyleyen divleri hükmüne koyan

Yele binüp seyran kılan bu mülke Süleymān benüm

7 Et ü deri endām çatan 'ālemlere göñül kıtan

Ādem tönin tönanuban⁷⁶² mülke kadem başan benüm

8 Yunus degül bunı diyen kudret dilidür söyleyen

Kāfir olur inanmayan evvel ü āḥir hemān benüm⁷⁶³

İSMĀ'İL HAKKİ

134

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 N'ola toḡsa ḥavadiş nev-be-nevçün leyle ḥublādur

Ne şandın sen bu dünyāyı bu dünyā eski dünyādur

2 Belādur 'aşk ammā derdini çekmekdürür çare

Çekilmez nesne olur mı eğerçi a' zın yādur

⁷⁶⁰Şūfī ile şūfī olan şāfī ile şāfī olan: Sofiyılan sofi olan sūfīyle sāfī olan, Tatcı, a.g.e. G.195/5a s.270

⁷⁶¹evvel zāhid-i cān benüm: o Kerīm ü Rahmān benem, Tatcı, a.g.e. G.195/5b s.270

⁷⁶²tonanuben: tananuban, Tatcı, a.g.e. G.195/7b s.270

⁷⁶³Bu son beyit Divan'da şu şekildedir:

Tapduk diyem cümle dile inanmışam değme kula

Yunus dahı hod kim ola bu sözleri diyen benem, Tatcı, a.g.e. G.195/10a-b s.270

- 3 N'ola mizān-ı 'adluñ kefe-i kahrında kalsa dil
Ana bu kahrı çekmek tā ezelden luṭf-ı Mevlādur
- 4 Şayarsañ naḳd-i şabrı şay ki oldur mā 'ye-i temkīn
Şayılmaz gerçi derd-i dil ki ol bīrūn-ı ihşādur
- 5 Behişt-i zevḳe girdi şandı kendin Şāmda Hāḳḳı
Ne bilsün ādem cennet daḥı her derde me 'vādur

135

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

- 1 Ben ki dervişem fenāfi'l-lāh ḥālūmdür benüm
On sekiz biñ 'ālemūñ naḳşı ḥayālūmdür benüm
- 2 'Aks-i ruḥāniyetūmdür terk ü tecrīd itdüren
İbni Edhem şive-āmūz-ı ḥayālūmdür benüm
- 3 Biñde biri ḥālümūñ ḥāle degildür āşikār
Devr iden efvāhda birkaç maḳālūmdür benüm
- 4 Ben dirāht-ı salṭanat şeklinde geldüm 'āleme
Ġayrılar yer yer bu bāğ içre nihālūmdür benüm
- 5 Var ise dil-teşne hep gelsün bu ḥavza ḳanmağa
Hāḳḳıya feyz-i ḳalem āb-ı zülālūmdür benüm

136

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Rabbüñi bilmek dilerseñ nefsüñi bil ey kişi
Hakķı görmek ister iseñ ħalbüñi sil ey kişi
- 2 Çünkü yārın görmedi yārın bugün a' mā olan
Merdüm-i cānuñ demidür pür-cilā kıl ey kişi

-61-

- 3 Ger selāmet ister iseñ tūt melāmet yolını
Her ne derse rāh-ı ' aşķ içre disün il ey kişi
- 4 Hancer-i ' aşķile şerħa şerħa eyle sīneñi
Saña n'eyler pāre pāre olmayan dil ey kişi
- 5 Gülşen-i zıkr içre dem-beste oturma ħonceveş
Al bu Hakķıdan ħaber gül gibi açıl ey kişi

137

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hāliñi gördüm unuttum ' ālem içre ħālümü
Zülfüñi tıttım perīşān eyledüm aħvālümü
- 2 Keşf olaldan çeşmüme bī-perde ħurşīd-i ruħuñ
Zerrevār olup yoluñda bāde virdüm bālümü

- 3 Bezm-i vaşluñda raḥīḳ-i feyzüñi nûş ideli
Mestlik içre geçürdüm bâḳī sinn ü sālümü
- 4 Zinde enfāsıñ ile nev-be-nev bu cān u dil
Bu nesīm içinde buldum çün bahār iḳbālümü
- 5 Ḥaḳḳıya yandum yakıldum nār-ı ‘aşka düşeli
Ḳāle virdüm pūte-i derd içre ḳıl ü ḳālümü

138

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Ger yumazsa gerd-i rüyum ḳatre-i baḥr-ı kerem
Bu yüz ile ḥazret-i sulṭānumı nice görem
- 2 Raḥmetüñ deryāsına yokdur nihāyet ey kerīm
Ḥalk-ı ‘ālem ğark iken ben niçe sāḥilde tıram
- 3 Bir avuç ḥār u ḥas-ı cürme yeter bir ḳatre feyz
Fülsi maḥv olur idince şāhlar bezl-i kerem
- 4 Seng-i ḥār ey dil olur feyzüñ ile çün güher
Ḥār-ı cān üzre biter gül ğonce-i bâġ-ı irem
- 5 Ḥār ḳılma ‘izzetüñ ḥaḳḳı içün Ḥaḳḳı ḳuluñ
Dergeh-i ḳurbiñda ḳıl anı ‘aziz ü muḥterem

139

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hakkā her kim bātıl ıtlāk eylese bātıl olur
Hilye-i 'irfāndan cān u dili 'ātıl olur
- 2 Şorma Hakkı sümme vechullahı bilmez bātıla
Bātıl olan sırr-ı Hakkā lā cerem cāhil olur
- 3 Kim ki te'vil eyleye Hakkūñ kelām-ı muhkemin
Öyle cāhil nicesi Qur'an ile'āmil olur
- 4 Men' olur mı 'arz-ı rūy itse cemāl-i şāhdan
Her kimūñ kim çeşmi var rū'yet aña hāşıl olur
- 5 Kāl u kıli çeşmine perde tutan dil n'eylesün
Hakkıya görmez o göz kim anda çöp ya kııl olur

140

Fe' ilātün (Fā' ilātün) / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün (Fa' lün)

-62-

- 1 Cāygāh-ı ebede semt-i ezelden geldüm
Hāliyā 'ālem-i kevne o maḥalden geldüm
- 2 Bahr-i cūduñ ki görünmezdi kenārı hergiz
'Ālem-i berr-i vücūda hele dilden geldüm

- 3 Beni zenbîl ile indirmediler göklerden
Yilleri kaç' iderek ' âleme biden geldüm
- 4 Vaţanumdan ki çıkup gitmiş idüm dūr u dırāz
Hele ğurbetden alup yayı tiz elden geldüm
- 5 İbtılāya bakılursa hele meşelüm yokdur
Haqqı ' âlem diline darb-ı meşelden geldüm

141

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ay yüzün gözden nihān olmak ne güç
Bu ciger hicrūñle kıān olmak ne güç
- 2 Ders-i ' aşkuñ kim bilür fehvāsını
Anuñ ile imtiḥān olmak ne güç
- 3 Şarşar-ı miḥnet yaķup bāĝ-ı dili
Berkveş şolup ḥazan olmak ne güç
- 4 Tır-i himmet irişince menzile
Derdile kāmēt kemān olmak ne güç
- 5 ' Andelīb-i ma' rifet uçup yeri
Zāĝ-ı ṭab' a āşiyān olmak ne güç

- 6 Āhîr oldı ‘ömr-i dünyā-yı denî
Hakḳıya ahîr zamān olmaḳ ne güç

142

6+5

- 1 Ebr olup gözlerüñ dökilür yaşıñ
Ne sebebdan ağlar inlersin gönül
Bülbül gibi āh u fiğāndur işiñ
Ne cihetden ağlar inlersin gönül

- 2 Bāğ-ı hālün neden şararıp şoldı
Lāleveş ḳadehün ḳan ile ṭoldı
Bilmezem ‘acebā saña ne oldı
Ne sebebdan ağlar inlersin gönül

- 3 Ya‘ḳûb gibi ḳalduñ Beytü’l-hazende
Yūsufdan cüdā mı olupsın sen de
Gülüp açılmadan iş bu çemende
Ne sebebdan ağlar inlersin gönül

- 4 Yaya döndün ahîr bükildi belin
Meyl-i masivadan çekildi canuñ
Deryā gibi taşup döküldi ‘aşḳuñ
Ne sebebdan ağlar inlersin gönül

-63-

- 5 Dünyāya geleli hastesiñ şöyle
Neden ḳaldın bu derd içinde böyle
Hakḳı ḳula bir bir hālîñ söyle

Ne sebebden ağlar inlersin gönül

143

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Bu 'aşruñ cāhili olmak kemāl-i ma' rifetdendür
Kemāl-i ma' rifet halk içre zîrā ma' şiyetdendür
- 2 Ne yüzle baksın Allāh severseñ 'āleme ādem
Ki erbāb-ı dile cevır ü cefāsı her cihetdendür
- 3 Melāmetden şayarlar nakd-i zühdi bî-başîretler
Marîz-i derd-i 'aşk olmakda ammā 'āfiyetdendür
- 4 Hele benden şorarlarsa fakîrūñ bildiği budur
Gedā-yı bāb-ı İstanbul olmak saltanatdandır
- 5 Haṭādur Şāma hicret gerçi halkuñ i' tîḫādında
Veli Hakkı hata esbābı celb-i mağfiretdendür

144

Fe' ilātün (Fā' ilātün)/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün (Fa' lün)

- 1 Gülşen-i 'aşka düşen bülbülü ağlar gördüm
Derd-i Haktan niçe bir ehl-i dili ağlar gördüm
- 2 Çün ḥazān olsa gerek bāğ-ı bahar i' ömrūñ
Hasta olmuş bu elemdeñ niçe sağlar gördüm

- 3 Reng ü bûy-ı güle mağrûr olur mı ‘ âkıl
Şarşar-ı kahrile şolmuş niçe bağlar gördüm
- 4 Ab-ı vaşlâ kanayum şanma şakın dünyâda
Nâr-ı hicrân niçe dilleri tağlar gördüm
- 5 Ne kadar tağ gibi olsa metânetde gönül
Hakkiya çeşme gibi gözleri çağlar gördüm

145

Mef‘ûlû / Mefâ‘îlû / Mefâ‘îlû / Fa‘ûlûn

- 1 Ey şûfî senûn tutdığûn iş cümle hevâdur
Nefsûn saña vallâhi katı özge belâdur
- 2 Rehzen didigûn div ise ger sensin o rehzen
Şeytan dimek sen gibi insâna revâdur
- 3 Yokdur saña benzer kişi hem hâl u muhal hem
Takdir-i ezeldür bu saña hükûm-i kazâdur
- 4 Merdud-ı ebed olmağa sa‘y eyledûn aիր
Olsa da saña şûfî dimek ‘ayn-ı haţâdur
- 5 Hakki bu sözi şûfî-i maşşûşa didûn sen
Kim kıblesi dünyâ vü nazargâhı hevâdur

Fe' ilātün (Fā' ilātün)/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün (Fa' lün)

-64-

- 1 ' Aşk-ı şevkile gönül düşdi ' aceb sevdāya
Özge sevdā ki düşürdi serini ğavġāya
- 2 Bu kadar bār-ı belāyı niçe çeksün ādem
Kaddinüñ çenberini döndirir āhır yāya
- 3 Baħr-i ħüsn içre kenāra çıkalı ' anber-iĥāl
Bir gözüm düşdi qaraya birisi deryāya
- 4 Ğarķ-ı eşküm ki ĥayālüm durur ancaķ görinen
Nitekim āb-ı firāvānda ' aks-i sāye
- 5 Hāķķıya māye-i derd oldı vücūduñ āhır
Kān içürmiş süd yerine saña evvel dāye

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Dest-i Hāķdur dest-i kāmīl bi' ate gel bi' ate
Ol bu pendüm eyle ' āmil şöhbete gel şöhbete
- 2 Şöĥbet ile ĥāşıl olur cāna zevķ-ı ma' rifet
Aġzıññ dadı nedür bil lezzete gel lezzete

3 Secde-i Ādem gözet İblis vār olma şakın

‘ Āşī olur mihīç ‘ āķil ʔa‘ ate gel ʔā‘ ate

4 Hacı olmaz kim ki taķbīl eylemez vech-i hācer

Olma bu eldende ġāfil furşata gel furşata

5 Hāķķıya fervali Allāh nedür bildiñ ise

Bargāh-ı Hāķķa ʔoġrul hāzrete gel hāzrete

148

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 İrādet ehli iseñ bi‘ ate gel bi‘ ate

Mürşid-i kāmīl arayup şoķbete gel şoķbete

2 İ‘ tiķāduñ pākla ʔut dāmen-i piri var yüri

Şıdķile meydān içinde hızmeye gel hızmeye

3 Niçe bir çıķmaz dimaġıñdan hevā-yı māsivā

Ķo hevāyı ķo sivāyı hāzrete gel hāzrete

4 Mutma ‘ine oldı ise nefsi emmāreñ eger

Emri Hāķķa ķıl icābet da‘ vete gel da‘ vete

5 Çıķ bu burc-ı tende ʔurma niçe bir maķcūbiseñ

Hālveti tekmi idüp celvete gel celvete

- 6 Ma' rifetden şeyh Hakkı m̄'ide h̄azırlamış
Ger mürīd-i lezzet iseñ ni' mete gel ni' mete

149

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Şāh u bende da'im teslīm-i fermān üzredür
İ' tirāz eyler mi şol kim 'ilm-i 'irfān üzredür

- 2 Bulmayan imān-ı İslāmı haqīkī cāndan
Cennete girmez hayālī cism-i nīrān üzredür

-65-

- 3 Kūl niçe 'āşī olur hergiz efendi emrine
Kūl tūrab üzre efendi taht-ı sulṭān üzredür

- 4 Her ne hükm eylerse ma' şūḫ 'āşīka olur muṭī'
Luṭf-ı kahruñ her biri cān sırr-ı cānān üzredür

- 5 Kālb-i Hakkıya toḫunma 'ārif iseñ ey kişi
Ta ezelden sırrı anuñ' arş-ı rahmān üzredür

150

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Olmasa ger bu cihān fānī
Yele virmezidi Süleymānı

- 2 Cümle berbād olup bu mülk-i fenā
Yıkılır tahtgāh-ı sulṭānī
- 3 Virme kendün bu cism-i fāniye
Çün alurlar bu bedenden cānı
- 4 İbni vaḳt ol gül ey dedüm dā'im
Ġaflet ile geçürme sen ānı
- 5 Dem-ḳadem didiler 'ilm ü 'amele
Fāni bu 'ilm ü 'amel fāni
- 6 Emrine imtişāl idüp da'im
Hakkı hoşnūd eyle raḥmānı

151

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Şūrīde ol bülbul gibi
Şıbgatullah sırrını bul gül gibi
- 2 Çokdur esmā vü şıfāt-ı kibriyā
Tağılupdur her yaña sünbül gibi
- 3 Kāh olur deryā gibi feyz-i nihān
Cüş ider cān u gönülden Nil gibi

- 4 urma gel b u revn zre bin
Mihnedm olursn air yil gibi
- 5 aa  a oldu ise cndan
Vrn vir aa a kl gibi

152

Mefiln / Mefiln / Mefiln / Mefiln

- 1 Ezelden ben klın ta evveli dvne yazmular
O sltana kt  a diy dvne yazmular
- 2 Cebinm zre esrr- kaa-y a ktibler
alemnden lev-i mafza yazup amm ne yazmular
- 3  emi  a yakmlar ezel bezminde  alar
Beni defterlerinde ta ebed pervne yazmular
- 4 Egeri bi vcdum ya bu yanmalar nedr bilmem
Bu yanm yananlar belki yane yane yazmular

-66-

- 5 Benem ol noka-i vadet ki bismillh eklinde
Beni att- siyehle sre-i urana yazmular
- 6 Bu feyzm bde-nan- ay ideler n n
Diyeler aya ela kt mestne yazmular

153

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Cemālūñ pertev endāz-ı cihāndur yā Resūlullāh
Anıñçün hep güzellerden güzeldür yā Resūlullāh
- 2 Ruḥuñ āyinesinde berķ uran nūr-ı tecellīdür
Dilūñ pūr-naķş-ı sırrı lem yezeldür yā Resūlullāh
- 3 Naẓirūñ gelmedi bu kārġāh-ı ihtira ' içre
N'ola derlerse zātuñ bī bedeldür yā Resūlullāh
- 4 Senūñ mihr ruḥuñ bir zerre varupdur ruḥ-ı Yūsufa
Egerçi ḥüsnile ḍarb-ı meşeldür yā Resūlullāh
- 5 N'ola gerd-i günāhın şüste kılsañ rüy-ı Ḥaķķınuñ
Şefa' at feyzine zira maḥaldür yā Resūlullāh

154

Mef' ūlū / Mefā' īlū / Mefā' īlū / Fa' ūlūn

- 1 Ey teşnelere feyz-ı firāvān iden Allāh
Dil ḥastelerūñ derdine dermān iden Allāh
- 2 Bülbülllerini ağladup ' aşķ ile seḥerde
Rū-yı gül-i şadbergini ḥandān iden Allāh

- 3 Lu'lu-yı muḥabbet koyup eşdāf-ı dil içre
Ruḥsār-ı tecellî ile mercân iden Allāh
- 4 Şıgmaz iken 'ālemlere bu 'aşķile bu dil
Ḥikmetde añā heykel-i zindān iden Allāh
- 5 Yetmiş biñ iken perde-i maķşūd bu yolda
Sālilere kuvvet virüp āsan iden Allāh
- 6 Esmā vü şıfatuñ geçürüp berzaḥını hep
Ḥaķķı kıluna zātını iḥsān iden Allāh

155

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey sa' ādet bostānında biten serv-i sehî
Zi sa' ādet kim anuñla serbülend oldun zihî
- 2 Vey hidāyet gülşeninde 'andelib-i ḥoş nevā
Dastān-ı ḥānān evrāk-ı maķāmatuñ yihi
- 3 Pādşāh-ı la nazirüñ taḥtgāh-ı ma' rifet
Çār gūşe heft iķlīmüñ kamu kanun tehi
- 4 Kudsıyan-ı 'arz bezm-i derdüñ içre bî meze
Kise-i ervāh cümle naķd-i ḥālüñdür tehi

- 5 Dilde ‘aşk u gözde eşk ü serde sevdâ var ise
Ola gör Hakkı Hakkıñ hüsn-i cemâli vâlihi

156

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-67-

- 1 ‘Âlim-i cāmi‘ dūrür divān-ı Şeyh Ekberi
Cümleye gālibdürür bürhān-ı Şeyh Ekberi
- 2 Ālemüñ ‘ilmi anuñ ‘ilmi yanında kaṭredür
Bi ḥidv-i bî ḡāyedür ‘ummān-ı Şeyh Ekberi
- 3 Rütbe-i iḥsāna īṣāl eyler āḥir āşıķı
İ‘tikād-ı bākile īmān-ı Şeyh Ekberi
- 4 Şūreti Şām içre vü ma‘nāsı Mısr içre yatur
Bu rumuzdan fehm idegör şān-ı Şeyh Ekberi
- 5 Devri döndükçe döner sırru anuñ eflāk ile
Dā‘im ü bāķidürür devrān-ı Şeyh Ekberi
- 6 Bir avuç ḥār u ḥas-ı ḥāşāk ‘aded olsa n’ola
Ṭoludur yerden göge iḥvān-ı Şeyh Ekberi
- 7 Niçe bir dünyâyı devr eylersiñ ey sergeşte var
Bir iki gün olagör miḥmān-ı Şeyh Ekberi

8 ‘Akl-ı evvelden biri eşyānuñ oldur vālidī
Oldı hep ins ü melek vildān-ı Şeyh Ekberi

9 Tengnā-yı tab‘ içinde kalma bir şahrāya çık
‘Arşdan evsa‘ durur meydān-ı Şeyh Ekberi

10 Hakkıya kûtb-ı cihānı görmek istersen eger
Tutagör ihlaşile dāmān-ı Şeyh Ekberi

ṬĀCEDDİN VELĪ

157

Müstef‘ ilün / Müstef‘ ilün / Müstef‘ ilün / Müstef‘ ilün

- 1 Ey t̄alib-i Ka‘ be olan Hakk bendedür Ka‘ be benem
Gelsün hac ü ekber kılam Hakk bendedür Ka‘ be benem
- 2 Kim ki kapumda kul olur eşigümde Ka‘ be bulur⁷⁶⁴
Münkir olan mahrūm kalur Hakk bendedür Ka‘ be benem
- 3 Kim ziyarātum ider ma‘ sūm-ı pāk olur gider
Hakk emrini şeksüz güder⁷⁶⁵ Hakk bendedür Ka‘ be benem
- 4 İnşāf idüp ol ehl-i Hak inkārı ko gel bende hakk
Ka‘ be benüm⁷⁶⁶ gitme uzak Hakk bendedür Ka‘ be benem

⁷⁶⁴bulur: olur, Abdülkerim Erdoğan, Şeyh Taceddin Veli, Reyhan Yay. Ank. 2010, s.109

⁷⁶⁵şeksüz güder: daim tutar, Abdülkerim Erdoğan, a.g.e. s.109

⁷⁶⁶Ka‘ be benüm: Hak bendedir, Erdoğan, a.g.e. s.109

5 Tāceddin zāde⁷⁶⁷ müttakî zāhidlere bu söz ḥafî⁷⁶⁸

Münkir kabul itmez Ḥaḳḳı Ḥaḳ bendedür Ka‘ be benem

-68- EMİR SULTÂN

158

6+5

1 Gerçi ‘āşıklara şala dinüldi

Dertli olan gelsün dermānı buldum

Āh ile vāh ile cevḫān iderken

Cānumuñ içinde cānānı buldum

2 Aḳar gözlerümden yaş yerine ḳan

Zerrece görünmez gözüme cihān

Deryālar nūş eyleyüp ḳanmaz ‘āşıḳan⁷⁶⁹

‘Āşıḳlar ḳanduran ‘ummānı buldum

3 ‘Āşıḳlar⁷⁷⁰ meydāne toḡrı varurlar

Erenler cem‘ olup⁷⁷¹ virür alurlar

Cümle enbiyālar dīvān ṭururlar

Cevāhir-baḥş olan dükkānı buldum⁷⁷²

⁷⁶⁷zāde: oldu, Erdoğan, a.g.e. s.109

⁷⁶⁸zāhidlere bu söz ḥafî: zahidin bu söz hakkı, Erdoğan, a.g.e. s.109

⁷⁶⁹eyleyüp ḳanmaz ‘āşıḳan: idüb kanmaz iken cān, Abdurrahman Güzel, Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı, Akçağ Yay. Ank. 2014, s.774

⁷⁷⁰‘Āşıḳlar: Erenler, Abdurrahman Güzel, a.g.e. s. 774

⁷⁷¹Erenler cem‘ olup: Anda cem’oluban, Güzel, a.g.e. s. 774

⁷⁷²Cevāhir baḥş olan dükkānı buldım: Ḥaḳḳa maḥbûb olan sultānı buldum, Güzel, a.g.e. s. 774

- 4 Açılmış dükkânlar kurulmuş pazâr
Canlar mezâd olup dellâlde gezer
Oturmuş ümmetinüñ berâtın yazar
Hakka maḥbûb olan sulṭânı buldum⁷⁷³

- 5 Emîr Sulṭân eydür⁷⁷⁴ hoş bāzâr imiş
Cümlenüñ maḥṣûdı ol dizâr imiş
‘Āşıklar seyrân idüp gözler imiş
Hakka karşı kurılan⁷⁷⁵ dīvânı gördüm

NAŞŪHÎ

159

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Ka‘be it kalbünü kim put-ḥâne şansunlar seni
Beyt-i ‘aḳla girme kim dīvâne şansunlar seni

- 2 Mâl u cāhuñ meylini sen terk idüp ‘aşḳuñda ol
Cüş kııl bir ḥâl ile ‘ummâne şansunlar seni

- 3 Lezzet⁷⁷⁶ içre bulmağičün lezzet-i faḥr-ı fenâ
‘Āşık-ı şūrīde ol mestâne şansunlar seni

- 4 Zāhidüñ bîhûde lâfı ğam virür sâliklere
Baḳmayup sen ‘aşḳa düş mey-ḥâne şansunlar seni

⁷⁷³Bu mısra önceki dörtlüğün son mısrasıyla yer değiştirmiştir. Güzel, a.g.e. s. 774

⁷⁷⁴eydür: dir ne, Güzel, a.g.e. s. 774

⁷⁷⁵kurılan: duran, Güzel, a.g.e. s. 774

⁷⁷⁶Mustafa Tatcı, Üsküdarlı Muhammed ve Dīvânı, Kaknüs Yay. İst. 2004 G 45/3a s.245

-69-

5 Bu vücūduñ haymesin sen çāk idüp meydāne gir
Nār-ı ‘ aşka şöyle yan pervāne⁷⁷⁷ şansunlar seni

6 Kāmilūñ kalbinde zāhir ‘ ayn mīmūñ sırları
Ey Naşūhī sākıt ol bīgāne şansunlar seni

ŞEYH-İ OĞLAN

160

Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün

1 Heft āsmānuñ gerdişi bir kāmilūñ gönlündedür
Hep mā-sivānuñ cünbişi bir kāmilūñ gönlündedür

2 Hakkı sevüp yād itdigi kendüye mir ’āt itdigi
Tecellī-i zāt itdigi bir kāmilūñ gönlündedür

3 Maḫhar-ı zat-ı kün fekan hülāsa-i devr-i revān
Netice-i cān ü cihān bir kāmilūñ gönlündedür

4 Vākıf-ı sırr-ı evliyā maḫhar-ı zāt-ı Kibriyā
Āyine-i ‘ ālem nümā bir kāmilūñ gönlündedür

5 İbrāhimūñ oldur cānı gönlünde dīn ü ĩmānı
Ol bī-nişān be nişānı bir kāmilūñ gönlündedür

⁷⁷⁷pervāne: vîrâne, Mustafa Tatcı, a.g.e. G 45/5b s.245

HİMMET

161

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çıkılmaz oldum bir büt-i tersâ içün put-hāneden
Şem' i kandîl içre ol dem yanmağı pervāneden
- 2 Yād iderdüm dem be dem aşuşıristus lafzını
Virse idi bir haber ayin-i Meryem aneden
- 3 Eyledüm ruhbān şıfat zünnār-ı ' aşkı der-miyān
Çin-i küfrini fehmi eyledüm evvel şāneden
- 4 İncil-i hüsniñ gören eyler nidā' İsā diyü
Erğanün eyler şanur cüş eyleyen kâşāneden
- 5 Teşnelikden şundum el Himmet Mesihā cāmına
Bāde-i gül-reng içün geçmem der-i meyḥāneden

-70-

ABDAL MUSA SULTÂN

162

6+5

- 1 Muḥammed ‘ Alīnūñ kıldığı da‘ vā
 Yok meydānı degül var meydānıdur
 Muḥammed kırklara niyāz eyledi
 Er meydānı degül kār meydānıdur⁷⁷⁸
- 2 Varduğuñ yerde ara bulasñ
 Oldığıñ⁷⁷⁹ yerde maqbūl olasñ
 Şakla pīrūñ⁷⁸⁰ sırrını settār olasñ
 Avrat eliñ engiñ er meydānıdur⁷⁸¹
- 3 Ne diyeyüm bu ‘ irfānda talana⁷⁸²
 Yuf çekerler bu meydānda yalana
 Üç yüz altmışaltı merdübān bilene
 Kör meydānı degül gör meydānıdur
- 4 Kırklar özin bir araya koydılar
 Anlar cenāzesin şusız yudılar
 Ruhiyi gördin mi görmedüñ didiler
 Çek çevir kendini ser meydānıdur

⁷⁷⁸Er meydānı degül kār meydānıdur: Ar meydanı değil er meydanıdır, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁷⁹Oldığıñ: Gezdiğiñ, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁸⁰Şakla pīrūñ: Saklası sırrını, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁸¹Avrat eliñ engin er meydānıdur: Çek çevir kendini kār meydānıdır, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁸²Bu ‘ irfanda talana: şu erkānı kurana, Özmen, a.g.e. s.206

5 Pirüm Abdal Mūsā Sulṭān⁷⁸³ gerçek er iseñ

Şāh-ı Merdāne⁷⁸⁴ muḥibb-i yār iseñ

Allāh cemālini⁷⁸⁵ gördüm der iseñ

Urgānı boynında dār meydānıdır

PİR SULTÂN

163

6+5

1 Türbesinüñ üstin naḡş eylemişler⁷⁸⁶

Seni dört köşeye baş eylemişler

Saña ‘ âşık olanları şāz eylemişler

Gel dinüm ĩmānum ĩmam Hüseyn

2 Senüñ dervişlerüñ semā‘ döner⁷⁸⁷

Erkân⁷⁸⁸ giceleri şem‘ alar yanar

Kaṭarımız on iki imāma uyar⁷⁸⁹

Gel dinüm ĩmānum ĩmam Hüseyn

-71-

3 Senüñ dervişlerüñ⁷⁹⁰ yanar yaqılur

Kaṭarımız on iki imama kâtilur

Bunda yezīdlere la‘ net oqınur

Gel dinüm ĩmānum ĩmam Hüseyn

⁷⁸³Pirim Abdal Musa Sultân: Abdal Musa aydur, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁸⁴Şāh-ı merdāne: Ali’yi sevene, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁸⁵Allah cemālini: Hakk’ın didarını, Özmen, a.g.e. s.206

⁷⁸⁶eylemişler: eylediler, Hikmet Pala, Pir Sultan Abdal, Altınpost Yay. Balıkesir 2012, s. 301

⁷⁸⁷Dervişlerüñ: aşıkların, döner: tutar, Hikmet Pala, a.g.e. s. 301

⁷⁸⁸Erkân: Kadir, Pala, a.g.e. s. 301

⁷⁸⁹Kaṭarımız on iki imama uyar: Mezhebim ĩmam Cafer’e uyar, Pala, a.g.e. s. 301

⁷⁹⁰dervişlerüñ: abdalların, Pala, a.g.e. s. 301

- 4 İmam Hüseyin kolları⁷⁹¹ bağı
 Anı sevenün ciğeri dağı
 Hazret-i 'Alinün sevgili oğı
 Gel dinüm imānum İmam Hüseyin
- 5 İmam Hüseyini ziyāret itsem
 Varınca Kerbelā çöline gitsem
 Dīvānda pīrümün destinden tutsam
 Gel dinüm imānum İmam Hüseyin
- 6 Pīr Sultān eydür erenler nerede
 Çalışız kayasız bir şaħra yerde
 Kerbelā çölünde kandiller nūrda
 Gel dinüm imānum İmam Hüseyin

164

4+4

- 1 Haḳīkat bir gizlü sırdur
 Açabilürseñ gel berü
 Küfr içinde imān vardur
 Seçebilürseñ gel berü
- 2 Şübhe getürme gönlüne
 Haḳ perde çeker önüne
 Oddan bir gömlek egniñe
 Biçebilürseñ gel berü

⁷⁹¹kolları: yolları, Pala, a.g.e. s. 301

- 3 Ata ana kavim kardāş
 Hāķ ehline oldıķ yoldaş
 Baş ile candan ey kardāş
 Giçebilürseñ gel berü

- 4 Pīr Şultān ere yetdük
 Vardıķ pīr dāmenin tutdık
 Bir āğıdur bala katdık
 İçebilürseñ gel berü

165

6+5

-72-

- 1 Erenler qatında bu ne da' vādur
 Benden size emānet değme gōñle
 Mü 'minüñ gōñli Hāķķuñ evidür
 Benden size emānet değme gōñle
- 2 Hāķ ile Hāķ olup oturamazsıñ
 Bir gōñül ele alup götüremezsın
 Gōñül bir şırçadur bitüremezsıñ
 Benden size emānet değme gōñle
- 3 Yolınca gitmeyüp yoldan azarsıñ
 Hāķķıñ yaptığını niçün bozarsıñ
 Kendi düşmüş içün kıyu qazarsıñ
 Benden size emānet değme gōñle

4 Bu dünyānuñ şoñ āhı güç imiş
 Aḥşam konanlara şabaḥ güç imiş
 Ḥaḳḳuñ naẓarında büyük bir suç imiş
 Benden size emānet değme gönle

5 ẖulluk iden ẖullar tiz olur āzad
 Eliñ irişdigi yere el uzat
 Abdal Pīr Sulṭānım nefsiñ gözet
 Benden size emānet değme gönle⁷⁹²

166

6+5

1 Muhammed ‘ Alīnūñ ẖurdıḡı da‘ vā⁷⁹³
 Aḳ üstünde ẓarayı görebilürseñ⁷⁹⁴ hū⁷⁹⁵
 Gönül i‘ tiḳādın söyliyēn dildür
 ‘ Alīnūñ sırrına irebilürseñ hū

2 Erenler seni cem‘ e getürürler⁷⁹⁶
 ẖalmış işiñi Ḥaḳḳa yetürürler⁷⁹⁷
 Gör ki Ḥak evinde mihmān oturlar⁷⁹⁸
 Mihmān gözüñle baḳ görebilürseñ hū

⁷⁹² Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁷⁹³ da‘ va: yoldur, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.219

⁷⁹⁴ görebilürseñ: seçebilirsen, Özmen, a.g.e.2. Cilt s.219

⁷⁹⁵ Her dörtlükte tekrar edilen bu kelime, eserde geçen şiirde kullanılmamıştır

⁷⁹⁶ cem‘ e getürürler: ol ceme getürür, Özmen, a.g.e.2. Cilt s.219

⁷⁹⁷ işiñi: işlerini, yetürürler: yetürür, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.219

⁷⁹⁸ Gör ki: Gördün mü, evinde: anda, oturlar: oturur, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.219

3 Aşlı Mervān olan ʿummāna dalmaz⁷⁹⁹

Küfri ĩman iden ʿāşıklar olmaz

Müʾminüñ suʾāli aḥrete ҡalmaz

Dünyāda cevābuñ⁸⁰⁰ virebilürseñ hū

4 Erenler insānı cemʿe ҡatarlar

Kötü ʿamellerüñ taşra atarlar

Bir gün tıutup yularıñdan ekerler⁸⁰¹

ekdikleri yere varabilürseñ hū

5 Pır Sulṭān Abdal eller menʿ olur

Dört ҡapudan birden el olur

Dünyādan aḥrete ıoğrı yol olur

Virdigüñ iḳrara tıurabilürseñ hū

SEYYİD NİZĀM-ZĀDE

167

Mefāʿ ĩlün / Mefāʿ ĩlün / Mefāʿ ĩlün / Mefāʿ ĩlün

-73-

1 Biḥamdillāh ki ĩslāma delĭlüm Muṣṭafā geldi

Emĭrüm reh-berüm şāhumʿ Aliyyeʾl-Murtażā geldi

2 ĩmāmum ol kerem kānı nie ben sevmiyem ānı

Resuluñ ҡurretüʾl-ʿaynı Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā geldi

⁷⁹⁹ummāna dalmaz: katara gelmez, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.219

⁸⁰⁰cevābuñ: sualin, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.219

⁸⁰¹tıutup yularıñdan ekerler: yularından eküb tutarlar, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.219

- 3 Fedā olsun ana cānum ki oldur dīnüm īmānum
İki ‘ālemde sulṭānum Hüseyn-i Kerbelā geldi
- 4 Aña ins ü melek bende eñ ednā bendesi bende
Cihānuñ ḳutb-ı ‘ālemde ‘Alī Zeyne’l ‘Abā geldi
- 5 Muḥammed Bāḳır ol şāhum İmam Ca‘ ferdürür māhum
Bulardan Mūsā-i Kāzım ki ol nūr-ı Hudā geldi
- 6 Yüzidür ḳāf ül Ḳur’ān mezārı⁸⁰² Ka‘ be-i ‘irfān
Cihāna raḥmet-i raḥman ‘Alī Mūsī’l-Rızā geldi
- 7 Taḳī şāh-ı velāyetdür Nakī nūr-ı hidāyetdür
Bular maḳbul ḥazretdür bize çün reh-nümā geldi
- 8 İmām-ı‘ Askerī ḳıblem eşiği taşıdır Ka‘ bem
Yolında cān ü dil virem baña ğāyet şafā geldi
- 9 Muḥammed Mehdi’ çün āḫır⁸⁰³ gele bir gün ola zāhir
O vaḳtı ḥārici münkir bu dergāhdan cüdā geldi
- 10 Behey derviş gözün aç baḳ cihān bular ile revnaḳ
Bularuñ başdığı tobraḳ gözüme tūtiyā geldi

⁸⁰²mezārı: göründü, Adil Ali Atalay Vaktidolu, Seyyid Nizamoğlu Hayatı ve Divanından Seçmeler, Can Yay. İst. 2007, s. 23

⁸⁰³Mehdi’ çün āḫır: Mehdi-i ahir, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.23

- 11 Sözüñ Seyfi ilāhidür cevābuñ⁸⁰⁴ nuṭḡ-ı şāhidür
Hāḡīḡat burc-ı māhidür bu yolda bī riyā geldi

168

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Ol zamān kim ‘āleme kıldı nazar perverdigār
Nūr-ı Aḡmedden ‘Alī nūrı olubdur ‘āşikār
Vird-i Cembrā’ıl idi oldı cihāna yādigār
La fetā illā‘ Alī lā seyf illā Zü‘l-feḡār⁸⁰⁵
- 2 Oldı çün nūr-ı Muḡammed mazḡar-ı nūr-ı Hudā
Murtaẓādur muḡtedādur ‘āleme⁸⁰⁶ hem mūntehā
Ben ‘ülūmuñ şehriyüm didi ‘Aliyye’l-bābühā⁸⁰⁷
Lā fetā illā‘ Alī lā seyf illā Zü‘l-feḡār
- 74-
- 3 Ey münāfıḡ oḡumaduñ mı nedür pençe-i āl-i‘ abā
Laḡmüke laḡmi⁸⁰⁸ degil midür ‘Aliyye’l-Murtaẓā
Şānına nazil degil mi āyet ayet hel eta⁸⁰⁹
La fetā illā‘ Alī lā seyf illā Zü‘l-feḡār
- 4 Şīr-i Hāḡdur Murtaẓā sırr- ı velāyetdür Ḥasan
Murtaẓāyı bilmeyüp sen ḡārici olmaḡ neden
Sen ‘Alīyi bilmedüñ ey Tañrısını bilmeyen
La fetā illā‘ Alī lā seyf illā Zü‘l-feḡār

⁸⁰⁴cevābun: kelimim, Vaktidolu, a.g.e. s.23

⁸⁰⁵“Alī’den başka yiḡit, Zülfikar’dan başka kılıç yoktur.”

⁸⁰⁶muḡtedādur ‘āleme: āleme hem muktedā, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.40

⁸⁰⁷“Alī onun kapısıdır”

⁸⁰⁸“Etin etimdir”

⁸⁰⁹“Geldi mi?”

- 5 Şāh Hüseyn Kerbelā' aşkına kim oldu şehīd
Teşne-i⁸¹⁰ 'aşk-ı ilāhidür ebed oldu sa' id
La' netullāh yezīd oğlına ve hem kavm-i yezīd
La fetā illā' Alī lā seyf illā Zü' l-feḳār
- 6 Gördiler kendi ' Alīdür şāh-ı Zeyne 'l- 'Ābidin
Halk-ı ' ālem didiler oldur imāmü' l-mü 'minin⁸¹¹
Sırr-ı Ḥaydardan görindi nūr-ı Rabb ül ' ālemīn
La fetā illā' Alī lā seyf illā Zü' l-feḳār
- 7 Bendesı olduñsa cāndan ol Muḥammed Bāḳıruñ
Zāhirüñ pür-nūr olup ma' mūr olupdur bâṭınuñ
Zāhirüñde bâṭınuñda Murtażādur ḥāzıruñ⁸¹²
La fetā illā' Alī lā seyf illā Zü' l-feḳār
- 8 Ca' fer-i Şādıḳdan aldı ehl-i ĩmān mezhebi
Milleti oldu Ḥalilullāh hem Muḥammed meşrebi
Ḥaydar-ı Kerrardurur halk-ı cihānuñ meşrebi⁸¹³
La fetā illā' Alī lā seyf illā Zü' l-feḳār
- 9 La' net olsun kavmine Yezīd-i müşrik kāfirün⁸¹⁴
Mezheb-i imānına ḳā 'il degüldür Ca' ferün
Mūsā-i Kāzım değil mi nūr-ı sırr-ı Ḥaydaruñ
La fetā illā' Alī lā seyf illā Zü' l-feḳār

⁸¹⁰Teşne-i: Küşteyi, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.40

⁸¹¹mü 'minin: müttekīn, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.41

⁸¹²ḥāzıruñ: zāhirin, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.41

⁸¹³meşrebi: matlabı, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.41

⁸¹⁴La' net olsun kavmine yezid-i müşrik kāfirün: Gur'una lânetler olsun ol yezid'i kâfirin, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.41

-75 -

10 Sırr-ı sulṭān-ı velāyetdūr ‘Alī Mūsī’l-Rıza

Dīde-i imāniyāna ḥāk-payı tūtiyā

Şāh salar-ı ‘acem nūr-ı ‘Aliyye’l-Murtaẓā

La fetā illā ‘Alī lā seyf illā Zü’l-feḫār

11 Sırr-ı nūrı pāk Aḥmeddür Muḥammed müttakī⁸¹⁵

Gel muḥib ol al-i evlāda şaḳi olma şaḳi

Ḥubb-ı Ḥaydardur ‘ibadāt-ı Ḥudānuñ revnaḳı

La fetā illā ‘Alī lā seyf illā Zülfikār

12 Āl-i evlāduñ ‘aduvvıdur şaḳī ender şaḳi

Zār-ı aḥretdür muḥabbet itmek ey müttakī

Murtaẓānuñ nesl-i pākıdür ‘Alī vü bā Naḳi

La fetā illā ‘Alī lā seyf illā Zü’l-feḫār

13 ‘Askeri ism-i Ḥasan ibni ‘Alīdür sevdigüm

Al-i peygamber veli ibni velidür sevdigüm

Dinüm imānum Muḥammeddür ‘Alīdür sevdigüm

La fetā illā ‘Alī lā seyf illā Zü’l-feḫār

14 Nam-ı pākıdür Muḥammed ceddıdür anuñ resūl

Mehdi-i şāḥib-zamāne muntaẓır ol mü’min ol

Cedd-i evlād-ı ‘Alī vü Aḥmed olmuşdur uşul

La fetā illā ‘Alī lā seyf illā Zü’l-feḫār

⁸¹⁵Müttakī: ol Takī, Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.42

- 15 Bende-i Āl-i ‘ābāyum ehl-i beytūñ kemteri
 Sevmezem Āl-i Yezīdi Ca‘ ferīyem Ca‘ ferī
 Ben Nizāmi oğluyam Āl-i resūlūñ çākeri
 La fetā illā‘ Alī lā seyf illā Zü‘l-feḳār

169

4+4

- 1 Ben ezelden dost yüzini
 Gördüm de geldüm bu yere⁸¹⁶
 Ādemle cennet zevḳlerin
 Sürdüm de geldüm bu yere
- 2 Münāfıḳlar gelmez yola
 Kāfirlere miḥnet gele
 Nuḥ ḳavmini cümle sele
 Virdüm de geldüm bu yere

- 3 Ḳalmazam cān ile başa
 Dostdan dönmeḳ yoḳdur ḥāṣa
 İbrāhim ile āteşe
 Girdüm de geldüm bu yere

-76-

- 4 Mūsā ile çıḳdum Ṭūra
 Gözlerüm Ḥaḳ yüzün göre
 Tecellī olunan nūra
 İrdüm de geldüm bu yere

⁸¹⁶yere: ile, her bölümde aynı şekildedir. Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.158

5 ‘Āşık oldur vire serin
Göre yârin Hâk didârin
Tālūt⁸¹⁷ ile Çālūt ‘askerin
Kırdum da geldüm bu yere

6 Meşhūr olmuşdur dillerde
Söylenen cümle ellerde
Süleymân tahtını yelde⁸¹⁸
Kırdum da geldüm bu yere

7 Eyübile düşdüm derde
Niçe yıllar āh u zarda
Heb gövdesin anuñ kırdum⁸¹⁹
Virdüm de geldüm bu yere

8 Zekeriya ile ağaca
Girdüm gizlendüm ey hoca
Destere ile bıçınca
Destüm kırdum da geldüm bu yere

9 Kimsenüñ bakma yüzine
Hâk nazar eyle Hâk sözine
‘İsâ ile gökyüzine
Vardum da geldüm bu yere

⁸¹⁷Tālūt: Dâvud, .Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.158

⁸¹⁸yelde: bile, .Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.158

⁸¹⁹anuñkırdum: ettin hurde, .Adil Ali Atalay Vaktidolu, a.g.e. s.159

10 Ya‘ kub’la başladum zāre
 Gözümde aķ oldu ķare
 Yüregini yüz biñ pare
 Yardum da geldüm bu yere

11 Aķir budur benüm sözüm
 Muḥammeddür iki gözüm
 Ayağı tozına yüzüm
 Sürdüm de geldüm bu yere

12 Tañrı arslanı veliyle
 Bir kez yapışdı eliyle
 Ḥayber ḳal‘ asın ‘ Alī’yle
 Urđum da geldüm bu yere

13 Seyyid Seyfullāh adını
 Ḳomışdur ḳoyan bu dini
 Yerüñ gögüñ bünyādını
 Kurđum da geldüm bu yere

170

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Dişlerüñ vettin ve zeytün⁸²⁰ zebānuñdur senün
 Didügi ve Ṭūr-ı Sinine Ḥaḳḳa şānuñdur senün

⁸²⁰“İncire ve zeytine andolsun”

- 2 ‘ Ālem-i ḳalbũnde haza’l beled⁸²¹ olduğı budur
Ġayrı Hāḳdan ḳalmadı ol evde mihmānuñ senũñ
- 3 Kim lakad⁸²² ismini taḥḳīken Hālaḳnādan⁸²³ bilür
Oldı fi aḥsen-i taḳvīm seyr-i seyrānuñ senũñ
- 4 Bilmeyen sümme redednāhü⁸²⁴ nedür esrārını
Esfel-i sāfilin oldı şekl-i ḥayvānuñ senũñ
- 5 Tıydu her kim ellezine āmenudan⁸²⁵ bir ḥaber
Ve ‘amelü şşālihāt⁸²⁶ olıser cānuñ senũñ
- 6 Felelhum ecrün iresiñ anlıyacaḳ kendiñi
Ġayr-ı memnūnlar müyesser ide sulṫānuñ senũñ
- 7 Bil fema yükezzibüke⁸²⁷ ḥālĩñũñ aḥvālını
Ba‘ d biddin yazıla bu dīn ü ĩmānuñ senũñ
- 8 Çün eleysellāh bildi kim ki Hāḳdan ġayrı yoḳ
Oldı ba ḥükm ül ḥākemın çünki sübhānuñ senũñ

⁸²¹ Bu vatan

⁸²² Arapçada eylemi pekiştirmede kullanılan önek.

⁸²³ “yarattık”

⁸²⁴ “Sonra onu çevirdik” Tin Suresi / 5

⁸²⁵ “iman edenler”

⁸²⁶ “Salih ameller işleyenler”

⁸²⁷ “Seni yalanlayan nedir?”

9 Mazhar-ı âyât-ı Hâk oldu vücûdı Seyfinüñ
Şûfî niçün secde itmez ola şeytânüñ senüñ

171

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

-77-

- 1 Benüm bu dinüm imānım Muḥammed Muştafādandur
Tenüm içindeki cānım 'Aliyye'l-Murtazādandur
- 2 İçürdi ibni Sufyān ile Mervān zehri ol şāha
Ciger biñ pāre olduğum Ḥasan ḥulḳ-ı Rızādandur
- 3 Yezīdler kıydılar Āl-ı resūluñ saçdılar ḥūnun⁸²⁸
Anıñcün cūş iden cānum⁸²⁹ Ḥüseyn-i Kerbelādandur
- 4 Vücūdın eylediler yetmiş iki pāre ol şāhuñ
Şerḫalar çekdigüm bunca benüm Zeyne'l-'abādandur
- 5 Muḥammed Bāḳırī'ilmüñ baḫrıdur evlād-ı peygamber
Aña mihr ü muḥabbet eylemek 'ayn-ı imāndandur
- 6 Eridüp ağzına ḳurşun aḳıtdılar ḥavāricler
İmam Mūsānuñ'aşḳıyla yananlar evliyādandur

⁸²⁸Saçdılar ḥūnun: ḥūnun içtiler, Vaktidolu, a.g.e. s.48

⁸²⁹cānım: kanım, Vaktidolu, a.g.e. s.48

7 K̄atup engüre zehri virdiler k̄an ile ol şāha
Şararup şoldığı beñzüm ‘Aliyye’l-Mūsī’l-Rızādandur

8 Güruh-ı ehl-i İslāmuñ Taķīdūr muķtedādur bil
Ziyāsı din-i dünyānuñ Naķī nūr-ı Hudādandur

9 Hasan el‘ Askeri mülk-i velāyet padşāhıdur
Zuhūrı mehdinūñ‘ aşıklara derde devādandur

10 Yüri Seyyid Nizām oğlı havāric k̄ahrına şabr it
Bize bu derd-i mihnetler Cenāb-ı kibriyādandur

172

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Ben muhibb-i ehl-i beytüm sevdigümdür Muştāfā
Bende-i Āl-i resulüm pādşāhumdur Murtażā

2 Cān u dilden k̄ulıyam k̄urbānyam dergāhınuñ⁸³⁰
K̄urretü’l-‘ ayn-ı Muḥammeddür Ḥasan ḥulķ-ı Rıza

3 Sīneme çeksem⁸³¹ şerḥler ṭa‘ n mıdur dağlar yakup
Bin cefā ile şehid oldı Ḥüseyn-i Kerbelā

⁸³⁰ dergāhınuñ: ben anların, Vaktidolu, a.g.e. s.43

⁸³¹ çeksem: açsam, Vaktidolu, a.g.e. s.43

- 4 Niçe baġrum pāre pāre pāre pāre olmasun
Yetmiş iki pāre oldu ħazret-i Zeyne'l-‘abā
- 5 Ey ħavāric bilmedüñ kimdür Muĥammed Bāķırī
Şad hezāran la‘net olsun cāniña ey bī-ĥayā
- 6 Ca‘ferü'l-Şādık imam-ı her dü ‘ālemdür bugün
Mü’mīn iseñ ġāfil olma iktida it iktidā
- 7 Ber güzīn-i āl-i Aĥmed muĥtedā-yı ehl-i dīn
Ĥazret-i Mūsā-i Kāzım yolına cānum fedā
- 8 Niçe biñ a‘māların ‘aynın açar sürse yüzün
Münkir olma ey münāfiķ merkad-i Mūsī’l-Rızā
- 9 Müttakī olan bilür kimdür Taķī kimdür Naķī
Müşrik olan ne bilür kimdür bugün Āl-i ‘abā
- 10 Şāh Ĥasanü'l-‘Askerinüñ‘ askeri olmak gerek
Rüz-ı maĥşer olmayasñ tā ki bunlardan cüdā

-78-

- 11 Ĥāk-i pāyine yüz sürmek Muĥammed Meĥdīnüñ
Sen müyesser eyle Seyyid Seyfiye Bārī Ĥudā

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Merhabā ey nesl-i pāk nūr-ı yezdān merhabā
Merhabā ey cāmi'-i āyāt-ı Ẹur'ān merhabā
- 2 Merhabā olsun Ebubekr ü 'Ömer nūrı ile ⁸³²
Berķ urup yüzüñde şāhum nūr-ı 'Osmān⁸³³ merhabā
- 3 Merhabā ey zübde-i nūr-ı⁸³⁴ Muḥammed merhabā
Merhabā evlād-ı Ḥaydār şāh-ı merdān merhabā
- 4 Merhabā' ammūñ Ḥasan ḥulķ-ı Rızādur çün senūñ
Merhabā ceddūñ Ḥüseyn şāh-ı şehīdān merhabā
- 5 Merhabā Zeyne'l-'abādur Bāķır ü Ca' ferdeki
Sende zāhir olmış ol ādab-ı erkān merhabā
- 6 Merhabā Mūsā-i Kāzım 'Alī Mūsī'l-Rızā
Sırrına mazhar⁸³⁵ olan sulṭān-ı 'irfān merhabā
- 7 Merhabā olsun Taķī vü bā Naķī hem 'Askerī
Bunlaruñ ķā'im-maķāmı pey-rev pīrān merhabā

⁸³² Merhabā evvelin Ebubekr ü 'Ömer nūrı ile: Merhaba olsun sana ey Hamza-i sahib-Kırān, Vaktidolu, a.g.e. s.50

⁸³³ Osmān: Abbās, Vaktidolu, a.g.e. s.50

⁸³⁴ Nūr-ı: Āl-i, Vaktidolu, a.g.e. s.50

⁸³⁵ mazhar: mahrem, Vaktidolu, a.g.e. s.50

- 8 Merhabā şāhum Muḥammed mehdīden evvel gelüp
Mürde diller kıldın iḥyā cāna cānān merhabā
- 9 Merhabā red itme Seyyid Seyfi bendeñdür senüñ
Yüz sürer dergāhuña hergün ğarībān merhabā

174

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çün şaķındın cānuñı var itme cānān arzusın
Her kimiñ kim derdi yok n'eyler o dermān arzusın
- 2 Müftinüñ fetvālarından korkup 'aşķdan el yudın
Zümre-i 'uşşāķ içinde itme 'irfān arzusın
- 3 Sen Nesīmi gibi postuñ virmedüñ dost uğrına
'Āşık-ı tensiñ ne ḥācet eylemek cān arzusın
- 4 Ḥaķķı ḥāzır görmedüñ Manşūr gibi kendüñde sen
Dāra berdār olmağa gel itme urġān arzusın
- 5 Mü'minüñ ḳalbidür Allāhuñ evi sen bilmedüñ
Ṭobṭolu itdüñ varup ol evde şeyṭān arzusın
- 6 Hey ne ğafletdür bu ğaflet dār-ı 'uķbāyı koyup
Ḳomaduñ biķāre bu dünyā-yı vīrān arzusın

- 7 Bir gönülde ḥubb-ı dünyā olsa Seyyid Seyfi bil
İtmesün hergiz o kimse dīn ü ĩmān arzusın

175

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Bu ḥulk āl-i resūle buğzile mervāniler oldu
Koyup dīn-i resūlī kōsti aleksiyāniler oldu

-79-

- 2 İhānetle ḥaḳāretle baḳarlar āl-i evlāda
Şanasıñ Kayseriye tābi' ḥāḳāniler oldu
- 3 Niçe ' izzet iderler ehl-i beyte şimdi ḥākimler
Kimi lūṭi kimi fāsıḳ yalancı zāniler oldu
- 4 Muḥammed ḥaḳḳıçün āl-i Resūlden bunlara pek çok
Yahudiler keşişler mālī çok Naşrāniler oldu
- 5 İdenler buğz evlāda ebed raḥmāniler⁸³⁶ olmaz
Diriḡā Seyfiyā şimdi bu ḥalk şeyṭāniler oldu

⁸³⁶raḥmāniler: Hımāriler, Vaktidolu, a.g.e. s.200

176

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Zāt-ı bāriden haberdār oldıgum mıdur şuçum
Cümle 'ālem bilmedigin bildigüm midür şuçum
- 2 Māsivādan 'ālem-i ıalbüm muşaffa eyleyüp
Şol muhabbet nūriyle tıldıgum mıdur şuçum
- 3 Küfri virdüm kâfire dinârı virdüm zâhide⁸³⁷
Ben cemāl-i yâre hayrân oldıgum mıdur şuçum
- 4 Niçeler gencine-i Hâkdan haberdār olmadı
Ben bu vîrân gönlüm içre bulduğum mıdur şuçum
- 5 Zâhidâ kendüñ görüp dahl itme Seyyid Seyfiye
Varlıgum terk eyleyüp yok oldıgum mıdur şuçum

177

4+4

- 1 Nażar itdüm saña baña
Sen ben hemân bir söz imiş
Bu dünyānuñ öñi şöñi
Bir ıarışdan da az imiş

⁸³⁷ dinârı virdüm zâhide: dindâre verdim dîni de, Vaktidolu, a.g.e. s.148

2 Manşib-ı devlet diyübilme

Atlaşlar giyüp kurulma

Aç göziñi ğāfil olma

Cehennemden bir köz imiş

3 Dünyāyı yıgıp n'eylersiñ

En şoñ bıraķup gidersiñ

Seniñle bile gidecek

Beş altı arşun bez imiş

4 Mü 'minler dünyāda gülmez

Nefsi murādınca olmaz

Bunda ğam çeken' āşık

Āhiretde hep şāz imiş

5 Seyyid Seyfi yetmiş ancak

Mürşid eli tutmuş imiş

Dürlü dürlü hayālleri

Göñül evinden kazımış

178

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Razıyuz dehrüñ cefāsına vefādan geçmişüz

Ṭālib-i miḥnet bizüz zevk u şafādan geçmişüz

2 Terk-i tecrīdüz fenā mülkinde abdāl olmuşuz

Varımız terk eyledük tāt u ğabādan geçmişüz

3 Āteş-i ‘aşk ile kesdik⁸³⁸ nefsumüz kelbini biz

Āşinā-yı ‘aşk olaldan māsivādan geçmişüz

4 Dil şacı Leylāya Mecnūn olalıdan dil-berūñ

Kūh-ı miḥnet meskenümdür āşiyāndan geçmişüz

- 80-

5 Şūfī ister bizi irşād ide kendi yolına

Seyfiyā biz ehl-i ‘aşkuz ol riyādan geçmişüz

179

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

1 Deldi bağrum bülbul-i bī-çāre nālānuñ senūñ

Yohsa aldurduñ mı sen de verd-i ḥandānuñ senūñ

2 Baña benzersin be-hey bī-çāre ārām itmeyüp

Şubḥa dek bu ḥalka rahat virmez efgānuñ senūñ

3 Gülşeni külḥāna döndürdi inelden āteşi

Nār-ı hicrāndan mı ḥalk itdi Ḥudā cānuñ senūñ

4 Ey felek bir yāre açduñ⁸³⁹ sīneme hīç çāre yok

Zehrile ālūde olmuş tīg-i bürrānuñ senūñ

⁸³⁸kesdik: yakdık, Vaktidolu, a.g.e. s.255

⁸³⁹açduñ: etdin, Vaktidolu, a.g.e. s.133

- 5 Her zamān açılmağan bir ğonce eylersin fiĝān
Yok mıdur ey arĝı-ı zālīm dinüñ imānuñ senüñ
- 6 Alduñ ömrüm ħāşılı yıkdın bu göñlüm şehrini
Dilerüm Ħağdan yıķılsun aşr-ı eyvānuñ senüñ
- 7 Çünki Seyyid Seyfī dūr oldı vişāl-i yārdan
Ağlasun an ağlasun bu çeşm-i giryānuñ senüñ

180

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Senden iste sendedür genc-i nihān
‘ Arş ü kürs levĝ ü alem kevn ü mekān
- 2 Her ne isterseñ saña bağ sendedür
‘ Ālemüñ āyīnesi sensiñ hemān
- 3 Bu cihān ten gibidürsen cānısın
Emr-i Ħağ oldı senüñ cisminde⁸⁴⁰ cān
- 4 Sil göñül āyinesinüñ pāsını
Görine didār-ı Ħağ anda ‘ ayān

⁸⁴⁰cisminde: cānında, Vaktidolu, a.g.e. s.119

5 Bunda sen bilmege geldüñ sen seni
Hey ne yatarsıñ bu ğafletden uyan

6 ‘Aşk-ı hâk yok itdi Seyyid Seyfiyi
Hâkķile hâk oldu ĳaldı cāvidān

181

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

1 Dil nazargāh-ı Hudādur yıķma göñlün kimsenüñ
Ka‘ be-i Merve Şafādur yıķma göñlün kimsenüñ

2 Mü ’min iseñ al ele bir mü ’minüñ göñlün çalış
Ĳıblegāh-ı⁸⁴¹Muştafādur yıķma göñlün kimsenüñ

3 Şol kişi her dem yıķar kim göñlüni⁸⁴² dervişlerin
Ta‘ at-i zühdi hebādur yıķma göñlün kimsenüñ

4 Mü ’minüñ ĳalbidir Allāhıñ evi sen bilmedin
İnkisār itme ĳatādur yıķma göñlün kimsenüñ

- 81 -

5 Seyyid Nizām oĳlı göñül yap kim bilür kimde ne var
Dil ile Hâk aşinādur yıķma göñlün kimsenüñ

⁸⁴¹Ĳıblegāh-ı: Zira kavı-i, Vaktidolu, a.g.e. s.129

⁸⁴²Her dem yıķar kim göñlüni: kim daimâ göñlün yıķar, Vaktidolu, a.g.e. s.129

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 ' Āşıkũñ dā'im işi efgān olur
Vāşılān hayretde hep hayrān olur
- 2 ' Āşıkān her dem qarār itmez gezer
Vāşılān Haq baħr-ı bī pāyān olur
- 3 ' Āşıkān bñlbñl gibi nālān ider
Vāşılān her dem gñl-i ħandān olur
- 4 ' Āşıkān gñrmek diler dñl-dārını
Vāşılān maħbñb-ı ins ù cān olur
- 5 ' Āşıkān ' aşk odına tñrmaz yanar
Vāşılān pñr-āteş-i sñzān olur
- 6 ' Āşıkān derdine dermānlar diler
Vāşılān bī-derd-i bī dermān olur
- 7 ' Āşıkān inler Seyyid Nizāmoghlı gibi
Vāşılān dem-beste vñ hayrān olur

183

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Cümle Hâkdur söyleyen her bir sözi
 Ālet olmuş aña bu insân yüzi

2 Kim olurdu olmasa dost varlığı
 Niçün andan ayrı görürsiñ bizi

3 Biz ezel bir gevher-i yektâ idük
 Bu bedendür ayrı gösteren bizi

4 İster iseñ aşlıña varmak yine
 Evliyâ izinden ayırma izi

5 Her kim ister Seyfî dîdâr görmegi
 Pîrinüñ yüzünden ayırmasun gözi

184

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Muḥabbet bezminüñ cām-ı Cemin her câne virmezler
 Anı ser-mest-i 'aşk olan içer ḥayrâne virmezler

2 Yüri 'anḳā gibi ḳāf-ı ḳanā'at ihtiyār it kim
 Muḥabbet ḳışzârından saña bir dâne virmezler

- 3 Şeh-i ‘aşk olmak istersen çeküp ten cübbesin çāk it
Ki zīrā cāme-i şāhı her bir uryāne virmezler
- 4 Şarāb-ı bezm-i vahdetden naşībūñ yokdur ey şūfī
Bu meclisden olan bigāneye peymāne virmezler
- 5 Diyār-ı dilde ey Seyfi ma‘āni tıflı vardur kim
Mısr-ı dil sulţānı olan Yūsuf Ken‘āne virmezler

185

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

-82-

- 1 Gel ey şūfī gönül mülkinde beytullāhı gör
Dīde-i bâtınla eyle bir nazar Allāhı gör
- 2 Bir misāfirhānedür dünyā-yı dūndan yüz çevir
Hayy-ı bâkī lā yezāl⁸⁴³ olan ulu dergāhı gör
- 3 Halk-ı ‘ālem her biri bir şāha olmuşdur esīr
Ey muvaḥḥid cümle şāha şāh olan ol şāhı gör
- 4 Hor bakma her gedā-yı hırka pūşa sen sen ol
‘Ālem-i kalbinde anuñ Hākka giden rāhı gör

⁸⁴³ “Diri, baki ve ezeli olan”

- 5 Mûtu kıable en temûtu⁸⁴⁴dan dilerseñ sen kıaber
Ölmeden ölmüş dirilmiş sen bu Seyfullâhı gör

186

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 ‘ Aşk-ı Leylâ eyledi Mecnûn-ı sergerdân beni
Merhamet eyler kaçan seyr eyleye yârân beni
- 2 Ağlasam gözden çıkınca ğam degül Ya‘ kıübveş
Mısr-ı dilde ta bulınca Yûsuf u Ken‘ an beni
- 3 Ben mey-i ser-ııoş-ı ‘ aşkı oldum kıarâbat ehliyem
Şanma dehr-i dūna zâhid olmuşam kıayrân beni
- 4 Gözlerüm yaşı aķar inler dil ü cân âh ider
Döndürür şâm u seķer tolabveş devrân beni
- 5 ‘ Āķıbet derd-i bela hicrân irişsen vuşlata
Her ne eylerse kıo itsün çarķı-ı sergerdân beni
- 6 Ruz-ı maķşer ola hicrân ile nâlân eyleyem
Luţf idüp tāmuda yakmaz âteş-i sūzân beni

⁸⁴⁴“Ölmeden önce ölünüz.” (Hadis)

- 7 Seyfinüñ ta ezeli maķşūdı Hāk didāridur
Aldatmaz medh itme vā' ız hūr ile ğılman beni⁸⁴⁵

187

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir 'aceb oĝlan yaratmış ol Allāh
Pādşāhlr ili olmış tahtgāh
- 2 Beş babası var veli anası bir
Bir 'acebdür yetmiş iki dil bilür
- 3 İki dili vardur aĝzı başı yok
Bu cihān hālķına anuñ nef' i çok
- 4 Anası ķarnına ol pes ey peser
Günde yüz kere olur girür çıkar
- 5 Söyledükçe mürdeler cānlr bulur
Söylemese tabuta girür ölür
- 6 Bu mu' ammāsını Seyyid Seyfinüñ eger
Bilmez iseñ bir hıřār vir ey peser⁸⁴⁶

⁸⁴⁵ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁸⁴⁶ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

188

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

-83-

- 1 Saña senden gözi nūrı yakıncağ
Görinmez göziñe ol nūr bakıncağ
- 2 Görinür göziñe göz nūrı ol dem
Aradan senlik ü benlik çıkıncağ
- 3 İdersiñ kesb-i taḥṣil-i baṣīret
Görinür dost ili bundan bakıncağ
- 4 İrüp Ḥaḳḳa olursiñ mest ü ḥayrān
Vücūduñ ḳaṭresi baḥre aḳıncağ
- 5 Yeter Seyyid Nizām oğlu bu deñlü
Erenler ' ayb ider esrār açıncağ

189

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Biz muḥabbet ehliyüz yokdur hiç aṣlā ğam bize
Ġam Yezīdüñdür ṣafālar zevḳile her dem bize
- 2 Kim ki sevmez Muṣṭafā neslini la' netdür aña
Raḥmet-i feyzullāh-ı feyz-ı Ḥaḳ mādām bize

3 Devlet-i dünyâyı virdük isteyen münkirlere

Dar-ı ʿuqbâda saʿ âdetle niçe ʿ âlem bize

4 Pādşāh-ı ʿ âlem isek de ferāmūş⁸⁴⁷ eyledük

Şûret-i Kārūn Yezîde maʿ nâ-yı Edhem bize

5 Seyfiya derdler devāsıdur sev âl-i Aḥmedi

Her zamân verem Yezîd-i kâfire merhem bize⁸⁴⁸

190

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Feʿ ülün

1 Yapış Âl-i Resûlün dâmenine

Götürsün seni rahmet ḥırmenine

2 Muḥabbet eyleyen anlara bunda

Yārın dergāh-ı ḥazretde sevine

3 İtāʿ at kılmayan Âl-i Resûle

Yüzi üstine maḥşerde sürine

4 Muḥibb-i Âl-i Aḥmed ola şâdan

İhânet eyleyen münkirlerine

5 Mürid ol Seyfiya Âl-i Resûle

Cemāl-i Ḥaḳ saña tâ kim görine⁸⁴⁹

⁸⁴⁷ferāmūş: ferāgat, Vaktidolu, a.g.e. s.101

⁸⁴⁸verem: dirhem, kâfire: dâima, Vaktidolu, a.g.e. s.101

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir gün ola dürile defterümüz
 Kara tobrağa koyula⁸⁵⁰ tenümüz
- 2 Hele hep bunda benüm didigümüz⁸⁵¹
 Kara toprak ola bir gün yerümüz
- 3 Şoricılar geleler kabrümüzze
 Soralar dünyāda hep itdigümüz
- 84-
- 4 Hālümüzde nesne yokdur yā Allāh
 Rūz-ı maḥşerde şaşırma dilümüz
- 5 İde mi bize şefā' at Muştafā
 Seyfiya biz bir günāhkār ümmetüz

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 'Acāyib kıatreyüm bende bulunur baḥr-ı bī pāyān
 'Acāyib zerreyüm oldı güneş şevkımda sergerdān
- 2 Vücūdum dāne-i dam oldı gerçi t̄avis-i kıudse
 Mekānum kıurb-ı ḥazretdür idincek mürğ-ı cān ḥayrān

⁸⁴⁹ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁸⁵⁰ koyula: karışa, Vaktidolu, a.g.e. s.254

⁸⁵¹ Hele: Kala, bunda: burada, benim: bizim, Vaktidolu, a.g.e. s.254

3 Benüm maḳṣūd-ı ʿālem hep benüm didārum isterler
Ki zirā bāb-ı vuṣlatdur cenāb-ı ʿizzete insān

4 Yitürdüñ ʿaql-ı idrāki unutduñ aṣluñ ey miskin
Melek şüretlü iken sen revā mı olasıñ ḥayvān

5 Hemān erlik Nizām oğlu seni senden ḥalaş itmek
Gidicek aradan sen ben iki ʿālem olur bir cān

193

Müfteʿ ilātün / Müfteʿ ilātün

1 Beni bu nefsüm eyledi ḥayrān
Ġam mıdur itsem nāle vü efgān

2 Bağrumı yār gör anda ne var gör
Derd-i ğamuñla tobtolu kıandan

3 Ölmeden irsem⁸⁵² yüzini görsem
Cānumı virsem vaşluña kıurbān

4 Pervāneler var şemʿ e yanarlar
Āteş-i ʿaşka yūri sen de yan

⁸⁵²irsem: ölsem, Vaktidolu, a.g.e. s.265

5 Hay ne tırırırñ naşıl yürürsñ
Yollar ıssızdur qalmadı kârbân

6 Turma çalış git menzilüñe yit
Bâkı degildür saña bu devrân

7 Seyyid Seyfî gel mürşid elin al
Eyleye tâ kim derdine dermân

194

Fâ' ilâtün (Fe' ilâtün)/ Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fe' ilün

1 Gerçi kim okumada yazmada kâmil degilüz
Hele bilmekde Hakkı ey hâce câhil degilüz

2 Bende-i hazret-i Hakkuz bilüriz kulluğumuz
Hıdmet-i nefse hariş olmuş erâzil degilüz

3 Ta ölince kımayuz dâmen-i 'aşkı elden
'Aşkî olmayana hâşılı mâ 'il⁸⁵³ degilüz

4 Bize 'arz eyleme şüfî bu cihân cifesini
Tûtiyüz toğırısı kuzgünlığa kâ 'il degilüz

-85-

5 Sâğar-ı 'aşkla sermest-i müdâmız Seyfî
Vech-i cânân tırurken gayra mâ 'il degilüz

⁸⁵³hâşılı mâ 'il: elhâsıl kail, Vaktidolu, a.g.e. s.258

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

- 1 Şaçuñ velleyl yüzüñ vedduhādur
Cemālūñ pertevi nūr-ı Hudādur
- 2 Yüzüñde āyet-i Qur'ān yazılmış
Anı kim okumaz Hāḡdan cūdādur
- 3 Dudaḡuñ āb-ı kevserdür ruḡuñ hem
Biri mehrū biri māhliḡādur
- 4 Kitāb-ı hikmet-i Hāḡdur dehānuñ
Kelām-ı nāṡıḡuñ müşkil ḡüşādur
- 5 Cemālūñ kim görüp itmez sücūdı
Ana emr itdi Hāḡ la' net revādur
- 6 Ayaḡuñ tobraḡı ey mihru enver
Cihān ḡalkı ḡözine tūtyādur
- 7 Senūñ dört kirpigüñle iki ḡaşıñ
Siyāh şaçuñ alel ' arşistevā⁸⁵⁴dur

⁸⁵⁴Taha, 5

8 Senüñ Seyyid Nizām oğlu yoluñda
Nesîmi gibi cān virse sezādur⁸⁵⁵

196

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Fe'ûlün

- 1 Beni bu nefs-i zālīm eyledi mağbūn
Elinden olmuşum ğayet diger-gūn
- 2 'Acūze pīrezen dünyāya uymuş
İderler baña yüz biñ dürlü efsūn
- 3 Cihān zulmetdür ey dil şanma Leylā
Bağup arayışine olma Mecnūn
- 4 Toz ile tobrağ ile oyun oynar
Bir oğlandur bu kim gören olur meftūn
- 5 Bu nefs-i zālīmüñ feryād elinden
Benüm derdile bağrum itdi pūr-ḥūn
- 6 Belādur ya'ni miḥnetdür ḥuzūrı
Kime kıldı vefā bu dünyā-i dūn
- 7 Cehennem āteşi Seyfî sögünmez
Meger yaşıñ Fırat ola ya Ceyhūn

⁸⁵⁵sezādur: revādır, Vaktidolu, a.g.e. s.212

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Fe' ūlün

1 Göñül çün derd-i cānāndan beridür
Ne itse baña devrān yeridür

2 Vişāl-i şem' -i yāre vaşl olanlar
Muḳarrerdür ki cān u dil eridür

-86-

3 Uranlar cān u ser cānān yolında
Ḳamu ebrār-ı' aşḳuñ serveridür

4 Yüri bir mürşid-i kāmilden el al
Kimüñ kim pīri yoḳdur serseridür

5 Eger ' āşık degilse ehl-i ' aşḳuñ
Seyyid Nizām oḒlı kemine kemteridür⁸⁵⁶

Mef' ūlū / Mefā' īlū / Mefā' īlū / Fa' ūlün

1 Mecnūn-ı Ḥudā olanı zencire çekerler
Şol ṭālib-i Ḥaḳ' āşıkı bir pīre çekerler

2 Fer' ile bilinür yine bu ' ālemüñ aşlı
Ma' nā bilenı lafzile taḳrīre⁸⁵⁷ çekerler

⁸⁵⁶ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁸⁵⁷ lafzile taḳrīre: lütfile takdīre, Vaktidolu, a.g.e. s.153

- 3 Dil derde düşüp istese didār-ı Hudāyı
Pīrān-ı haqīkat anı tadbīre çekerler
- 4 Bu kân-ı yekūnu⁸⁵⁸ ile ey hâce bu olmaz
Bu dersi bilen ‘āşıkı tefsīre çekerler
- 5 Seyfi bilürem dime şağın ‘ilm-i ledünni
Erbāb-ı tarīkat seni ta‘bire çekerler

199

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Kim ki sevmez Muştafā evlādını
Bilmemişdir dininüñ bünyādını
- 2 Kağı mel‘un sevmese seyyidleri
Oliser anlar cehennem itleri
- 3 Her kim anlara ri‘āyet kılmaya
Muştafādan hiç şefā‘ at bulmaya
- 4 İtmeyen Āl-i Resūle ‘izzeti
La‘netidür la‘netidür la‘neti
- 5 Seyfiyā sev cān-ı dilden anları
Tāmuya girmez sevenler bunları⁸⁵⁹

⁸⁵⁸“Ol dedi oluverdi”ye gönderme yapılmaktadır.

Mef' ūlū / Mefā' īlū / Mefā' īlū / Fa' ūlūn

- 1 Yā Rab beni dur eyleme evlād-ı ' Alīden
Kim bendesiyüm ben olaruñ k̄ālu belādan
- 2 Dönmem ger u ger h̄āriciler başumı kesse
Sīnemde muhabbetleri vardur ezelīden
- 3 Cān-ı dil ile bende olur Āl-i Resūle
Her kime ' ināyet nazarı irse velīden
- 4 A' mā idi bu dīdelerüm oldu çü bīnā
Hāk-ı reh-i seyyidlere ' aynum süreliden
- 5 Çün buldı hayāt-ı ezelī bunlara Seyfī
Cānını fedā başını top eyleyeliden⁸⁶⁰

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

-87

- 1 Yā Resūlullāh gör bize n'itdi ' āşī ümmetūñ
Görmiye anlar dahı rüz-ı kıyāmet şefkatūñ
- 2 Kerbelāda yā Muḥammed gel göreydin hālimüz
Tā kıyāmet ḥaşr olunca bizüm içün firḫatūñ

⁸⁵⁹ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁸⁶⁰ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 3 Kim ki ‘ālem faḥrinüñ evlādına buğz eyleye
Eyleme aña müyesser yā ilāhi cennetüñ
- 4 Şāh Hüseyni itdiler ḥāke berāber cismini
Kılmadılar ol münāfıklar senüñ hıç ḥürmetüñ
- 5 Biz muḥibb-i ḥānedān-ı Muştafāyuz Seyfiyā
Dā’imā nesl-i Resulullāh olsun seniñ midḥatüñ⁸⁶¹

HÂŞİM BABA

202

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Āl-i evlād-ı ‘Alīnūñ ḳulıyam ḳurbānıyam
Ḳavm-i bedbāḥt Yezīdiñ bir ulu li‘ ānıyam⁸⁶²
- 2 Hep tevellādur zuhūrum ‘ırḳ-ı pāk-ı Aḥmede
Ḥāriciyedür teberrām Zü‘l-feḳāruñ kānıyam
- 3 Rafızı merdūdımızdur çār-yārūñ sırıyam
Münkirūñ cānına tīgüm mü’minūñ imānıyam
- 4 Āl-i evlāda mürüvvet itmeyen ḥar zağa ben
Eylerem biñ biñ teberrā Kerbelā mihmānıyam

⁸⁶¹Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁸⁶²bir ulu li‘ ānıyam: bir olur Lokmānıyım, Mehmet Kayacan, Haşim baba Dîvânı, Süleyman Demirel Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002, G 101/1a s.170

5 Anlaruñsız⁸⁶³ dü cihānı virseler itmem kabûl
Men gedā⁸⁶⁴-yı hānedānam Mısr-ı dil sulţānıyam

6 Ĥubb-ı nesl-i seyyidüñ imān itdügin bileli
Mecmu'ül baḥreyn-i vaḥdet sāḥili 'ummānıyam

7 Men ġaribem hem za' ifem Hāşimiyem hem faķir
Ehl-i faķruñ aḥķarıyam ceyş-i bâṭın cānıyam

203

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Ĥamdülillāh sırr-ı pāk-i Muşţafāyam bil beni
Çār-yāruñ sırrı bende Murtażāyam bil beni

2 Küfr-i tuġyān itdi 'uryān zulmile ecdādumı
Bilmişem mervānı ḥaşrin ol ḥafāyam bil beni

3 Hem teberrā eyleyen bilmez Resûlüñ şānını
Eylerem her dem tevellā çün Rızayam bil beni

4 Ĥışn-ı vaḥdetde taḥaşşun eyledüm çār sümütü⁸⁶⁵
Hānedān-ı ehl-i fakram her cefāyam bil beni

⁸⁶³ Anlaruñsız: Anlarsız, Mehmet Kayacan, a.g.e. G 101/5a s.170

⁸⁶⁴ gedā: küdā, Kayacan, a.g.e. G 101/5a s.170

⁸⁶⁵ çār sümütü: çarla kapu, Kayacan, a.g.e. G 145/4a s.240

-88-

- 5 Almadı ehl-i teberrā feyzümüzden çün naşib
Nūr-ı dil ehl-i tevellā innemāyam bil beni
- 6 Cedd-i ecdād-ı⁸⁶⁶ aзамumdur Aliyye'l-Murtażā
Nūr-ı⁸⁶⁶ ayneyn⁸⁶⁶-i veliyyül evliyāyam bil beni
- 7 Fitne-i zulm-ı şekāvet itdi ecdādum şehīd
Cümlesinüñ meşhediye her verāyam bil beni
- 8 Mefhar-ı āl-i⁸⁶⁶ aba Zeyne'l-⁸⁶⁶ abā vü Bākıram
Ca⁸⁶⁶ fer-i Mūsā vü Kāzım hem Rızāyam bil beni
- 9 Ol Taķıyem hem Naķıyem⁸⁶⁶ Askeri ibni⁸⁶⁶ Alī
Nesl-i Mehdi Hāşimi āl-i⁸⁶⁶ abāyam bil beni

204

Fā⁸⁶⁶ ilātün / Fā⁸⁶⁶ ilātün / Fā⁸⁶⁶ ilātün / Fā⁸⁶⁶ ilün

- 1 Şem⁸⁶⁶ i⁸⁶⁶ aşkuñ zāhidā pervānesidür gönümüz
Mürğ-i lāhut-i semender⁸⁶⁷ lānesidür gönümüz
- 2 Nūr-ı māzağ ül başardur feyz-i Hāķkuñ dāyesi
Tıfl-ı serdām-ı tecellī dānesidür⁸⁶⁸ gönümüz

⁸⁶⁶ ayneyn: aynīn, Kayacan, a.g.e. G 145/6b s.240

⁸⁶⁷ semender: semendür, Kayacan, a.g.e. G 68/1b s.133

⁸⁶⁸ dānesidür: hānesidür, Kayacan, a.g.e. G 68/2b s.133

- 3 İndirir tecdīd-i elbās tıfl-ı rûḥa dā'ımā
Bir nefesde biñ tecellîḥānesidür gönümüz
- 4 Mekteb-i sümm-i danānuñ ḥācesinden ders alur
Li maa' allāh dersinüñ ders-ḥānesidür gönümüz
- 5 Bir şerāre añā nisbet şu' le-i şems ü kamer
Da'ima envār-ı ḥüsnüñ anesidür gönümüz
- 6 Şüreti ḥam kāse-i Ḥaḫdur kelāmı 'ārifüñ
Bezm-i 'aşḫ-ı Ḥaydarī mey-ḥānesidür gönümüz
- 7 An-ı⁸⁶⁹ dā'imde ḫamu eşyaya sırr-ı feyz ider
Sikke-i şems ü kamer darb-ḥānesidür gönümüz
- 8 Bahr-ı tevḥīd-i hüviyyetdür anuñ bir ḫatresi
Baḫr-i zātuñ Hāşima dūr-dānesidür⁸⁷⁰ gönümüz

205

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Vücūdum mülkiñi 'aşḫ-ı muḥabbetle ḫarab itdüm
Derūnum 'ālemin yıḫdum cigerüm ḫoş kebāb itdüm

⁸⁶⁹ An-ı: En, Kayacan, a.g.e. G 68/9a s.133

⁸⁷⁰ Hāşimā dūrdānesidür: Hāşima'dur dānesidür, Kayacan, a.g.e. G 68/8b s.133

- 2 Tölup nūr-ı ḥaḳīḳat ḳalbüme sırr-ı ilāhiden
Ḥaḳīḳat baḥr-i vuşlatda şarabum⁸⁷¹ hoş şarab itdüm
- 3 O dem tıydum şeh-i şāhan idinmiş zātumı mirāt
İdindüm zātumı ḳıble dilüm beyt ül ḥaram⁸⁷² itdüm
- 4 Açıldum⁸⁷³ cām-ı vaḥdetden melāmet eyledi ʿālem
ʿUlüm-ı ʿārifan ile derūnum bir kitāb itdüm
- 5 Gehī cemʿüñ firāḳıyla ʿaceb ḥayrān⁸⁷⁴ olur Hāşim
Anıñçün zıkrini dilde bugün lübbü ʿl-lübāb itdüm

206

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

-89-

- 1 Ey göñül gel mātem it kim⁸⁷⁵ Kerbelānuñ gūnidür
Ehl-i ʿaşḳuñ itdigi hep ḥanedānuñ ḥūnidur
Āl-i evlād-ı Ḥüseynüñ etḳıyānuñ rūḥıdur
Gel göñül gel mātem it kim Kerbelānuñ gūnidür
- 2 Eger derseñ ben muḥibb-i ḥānedānem⁸⁷⁶ ey ḥabīb
İt Yezīde laʿneti itme tevaḳḳuf ey ğarib
Kibr-i girde ʿāşıḳāne olmağıl cānum rebīb
Gel göñül gel mātem it kim Kerbelānuñ gūnidür

⁸⁷¹şarabım: sarayım, Kayacan, a.g.e. G 102/2b s.171⁸⁷²haram: harāb, Kayacan, a.g.e. G 102/3b s.171⁸⁷³Açıldım: Açıldım, Kayacan, a.g.e. G 102/4a s.171⁸⁷⁴ḥayrān: ḥiẓān, Kayacan, a.g.e. G 102/5a s.171⁸⁷⁵İt kim: itdigim, Kayacan, a.g.e. G 44/1a s.92⁸⁷⁶Muḥibb-i ḥānedānem: muḥabbet ḥāndānım, Kayacan, a.g.e. G 44/3a s.92

- 3 Gel bu m̃ha it ri' āyet terk-i ŧurb eyle dilā
 Kıl kadar⁸⁷⁷ gel olma m̃nkir baŧıña iner belā
 Bōyle yazmıŧdur ŧavā' iqla diyen⁸⁷⁸ gelsün ŧalā
 Gel gōñül gel m̃tem it kim Kerbelānuñ gūnidür

- 4 Her kimūñ imānı varsa bu zamān eyler zuhūr
 Derd-i m̃tem āteŧiyle cigerin eyler buhūr
 Hubb-ı Haydar ğayretinde Hāŧimā itme kuŧūr
 Gel gōñül gel m̃tem it kim Kerbelānuñ gūnidür

207

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hādiŧem⁸⁷⁹ ŧūretde ammā kudret-i muṭlak benüm
 Āhirüm zāhirde ammā ma' nide evvel benüm
- 2 Ma' na-i ma' na el-ma' āni⁸⁸⁰ sırrına mübhem benüm
 Keŧf-i esrār-ı haḳāyık eyleyen girū benüm
- 3 Cümle mazharlar ŧıfatum elfini tevlid ider
 Ṭūr-ı⁸⁸¹ inkārda nihānum m̃nkir ü ikrār benüm
- 4 Sırrımı ŧaḳḳū'l-ḳamerle vaḥdeti fark itmege
 Küfr-i imān lebs-i keŧret cümleññ sırrı benüm

⁸⁷⁷ kadar: hāzer, Kayacan, a.g.e. G 44/5b s.92

⁸⁷⁸ ŧavā' iqla diyen: ŧavā' iqlā lādīn, Kayacan, a.g.e. G 44/6a s.92

⁸⁷⁹ Hādiŧem: Hādd-ı ŧemm, Kayacan, a.g.e. G 103/1a s.171

⁸⁸⁰ "Anlamların anlamının anlamı"

⁸⁸¹ Ṭūr-ı: Ṭavr-ı, Kayacan, a.g.e. G 103/3b s.172

5 Nār-ı Nemrud-ı celālūme Ḥalīl-i sırrımı
Mancınık-ı ‘aqlile ‘aşk nārına atan benüm

6 Eylemem bu cān kırbān çün bedel Ḥaḳdan⁸⁸² baña
Sırr-ı Yūsuf Muṣṭafāyum hem yine Ḥāşım benüm

208

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Nüş iden şahbā-yı ‘aşkı tā ezel mestānedür
Şem’i Ḥaḳḳa yanmağa ol ta ebed pervānedür
- 2 Zāhida bīhūde şanma hāy hūy-ı ‘āşığı
Seyr ider her yüzde yārin dime kim dīvānedür
- 3 Unıdup⁸⁸³ şahrā-yı vaḥdetde bıraḳ nefsini
Refref-i ‘aşka süvār olmaḳ aña şāyānedür
- 4 Terk idüp cebbār-⁸⁸⁴ı ‘aqlı nüş idüp zehr-i celāl
Ḳābe ḳavseyn zemzeminden içmege ‘aṣşānedür
- 5 Sırr-ı vaḥdetde cemāl-i Ḥaḳḳile buldı beḳā
Oldı ol mirāt-ı Ḥaḳḳuñ bildi o ednā nedür

⁸⁸² Ḥaḳdan: Ḥaḳḳdur, Kayacan, a.g.e. G 103/6a s.172

⁸⁸³ Unıdup: Evindüp, Kayacan, a.g.e. G 52/3a s.101

⁸⁸⁴ cebbār: Cibril, Kayacan, a.g.e. G 52/4a s.101

- 6 Hâşimā Mañşûrısın uran⁸⁸⁵ene'l-Ḥaḡ na' rasın
Yüz çevirse dār-ı Ḥaḡdan bil ki ol bîḡānedür

209

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hâşimîyem hem faḡîrem müctebādur sevdüğüm
Âl-i evlād-ı Muḡammed Muştafādur sevdüğüm
- 2 Çāryār-ı pāk gevher-i ümmehāt-ı mü'minîn
Şuffe-i aşhāb-ı yārān-ı vefādur sevdüğüm
- 3 Ḥazret-i şāh-ı velāyet Şeber ü Şübeyr-i cān
Pîr-i ecder Ḳanber ü Selmān şafādur sevdüğüm
- 4 Zeyd Ḳāsım ibni 'Abbās ü ibni Ca'fer erḡāmın
Sırr-ı işbāt mazḡarı faḡr u fenādur sevdüğüm
- 5 Seyyidü's-sādat Zeyne'l-Ābidin ibni şehīd
Kerbelāda mazḡarı cevri cefādur sevdüğüm
- 6 Ol imāmü'l-evliyā tevḡīd-i 'ilmüñ Bāḡır
Ol kerīm ibn ül kerīm şāḡib-ı aṡādur sevdüğüm

⁸⁸⁵ Mañşûrısın uran: Mañşûrveş oddan, Kayacan, a.g.e. G 52/6a s.102

- 7 Evvelīn ü āhirinüñ mazhar olan sırrına
Ca' fer-i Şādık veliyyül evliyādur sevdüğüm
- 8 Kāzımü'l-ğayz hādi-i dīn meş'el ehl-i yakīn
Mūsā-i Kāzım imāmü'l-etkīyādur sevdüğüm
- 9 Kāf-ı nūnuñ menba' ı ol kıble-i erbāb-ı dīn
Kāşif-i sırr-ı 'Alī 'ayn-ı Rızādur sevdüğüm
- 10 Menba' ül cūd mürşid ül Hāk ol cevād ibnü'l-imām
Kim Muhammed müttakīdür muḳtedādur sevdüğüm
- 11 Fazl-ı Hākdandur Naḳīdür hem 'Alīdür hem veli
'İlm ü 'irfān menba' ı 'ayn-ı ḥayādur sevdüğüm
- 12 Mülk-i bāṭın şāhıdır hem 'Askeri ehl-i fenā
Hem Ḥasandur hem 'Alī şāhib-livādur sevdüğüm
- 13 Nesl-i pāk-ı Muştafa vü Murtaẓādur Hāşimā
Mehdi-i şāhib-zamān Āl-i 'ābādur sevdüğüm⁸⁸⁶

210

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Cān u dilden sırrı Hākka ṭālib iseñ gel berü
Terk-i terke maḥv-i şarfa rāğīb iseñ gel berü

⁸⁸⁶ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 2 Maṭlubuñ mevlā ise al mekteb-i dilden sebaḳ
‘İlm-i zāhirle bilinmez eyleseñ biñ cüst ü cū
- 3 Ehl-i zāhir şübhesinden⁸⁸⁷ kıl ü kālūñ arturur
Şanma kim taḥḳīke ırmış itdiği hep güft-ı gū⁸⁸⁸
- 4 Kaṅı ‘ālem bu cihānda pīre teslim olmadan
Zāt-ı Haḳḳa vaşıl olmış var ise sen gel berü
- 5 Hāşima Kur’ān ile müşbet degil midür bu kim
Ādem-i ma‘nāya münkād olmya iblisdür o

211

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

-91-

- 1 Biz ḥarābat ehliyüz her cāna cānan olmışuz
Ṭayy-ı eṭvar eyleyüp her ilde mihmān olmışuz
- 2 Zāhira divāneyüz mesken bize meyḥāneler
Genc-i Haḳḳdur kalbimüz şuretde vīrān olmışuz
- 3 Nuşḥa-i tekmiḳ okuduḳ nefşümüz fehmi itmedik
Noḳṭa-i kalbi bilince ‘ayn-ı insān olmışuz

⁸⁸⁷şübhesinden: şebah senden, Kayacan, a.g.e. G 135/3a s.226⁸⁸⁸itdiği hep güft-ı gū, indü ki hep keft-i kū, Kayacan, a.g.e. G 135/3b s.226

- 4 Kālb-i kāmīl hācemīzdür nefsümüz tefsīr-i ruh
Hāṣiye ṭab‘ ı selīmdür setr-i furkān olmuşuz
- 5 Añladık ḥaṣr-ı kıyāmet kopdı girdik cennete
Vech-i Hākka nazıruz biz ehl-i vicdān olmuşuz
- 6 Cām-ı vaḥdet cür‘ asın⁸⁸⁹ nūş eyledük sekran bizüz
An-ı dā’im naklümüzdür mest ü ḥayrān olmuşuz
- 7 Şemm-i⁸⁹⁰ vechullāh bizümdür beyt-i ma‘ mur bizdedür
Ruḥ-ı ḳudsiler muṭaffi‘ ars-ı raḥmān olmuşuz
- 8 Hāṣima dūnyā vü‘ uḳba‘ āşıka mekr ü ḥicāb
Zāhir ü bāṭın bir oldı nun-ı erkān olmuşuz⁸⁹¹

212

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Bugün deryā-yı‘ aşk içre benüm ḳaṭremdürür herkes
Tecellī zevḳ-ı şevḳ içre benüm zerremdürür herkes
- 2 Tecellī zāta irişdüm fenā ender fenā buldum
Beḳā ender beḳā buldum bana feryād ider herkes

⁸⁸⁹cür‘ asın: çır‘ asın, Kayacan, a.g.e. G 67/6a s.132

⁸⁹⁰şemm-i: sümme, Kayacan, a.g.e. G 67/7a s.133

⁸⁹¹erkān olmuşuz: imkān olmuşdur, Kayacan, a.g.e. G 67/8b s.133

3 Kāmu yoklukla varlığum Hāḫkuñdur hep ḫaḫīkatde
Nidem ol baḫr-i vaḫdetde beni ṣayd⁸⁹² eyledi herkes

4 Gehī bād-ı firaḫile beni sürdi bu illere
Açup yollar gönüllere benümle bile Hāḫ herkes

5 Kāmu sırlar beyān oldı cemālullāh^ˆ ayān oldı
Dil ü Hāṣim zebān oldı dem ile demlenür herkes

213

Fā^ˆ ilātün / Fā^ˆ ilātün / Fā^ˆ ilātün / Fā^ˆ ilün

1 Maṭla^ˆ -ı⁸⁹³ esrar-ı Hāḫdur ^ˆ ārifün dil-ḫānesi
Ṣem^ˆ ı envār-ı hüviyyet zātınun pervānesi

2 Niçe biñ ḫāf-ı mecāz bir mūyınun bir zerresi
Secdegāh-ı rūḫ-ı enfās ^ˆ ārifün her yānesi

3 ^ˆ İlmine nisbetle anun levh-i şuret noḫtadur
^ˆ Arş-ı a^ˆ zamdan ^ˆ azımdür ḫarfinun bir dānesi

4 Ma vü sa^ˆ ni dersin alan ebcedidür ^ˆ ārifün
Li ma^ˆ allāh mektebinde oḫunan sübhānesi

⁸⁹²ṣayd: ḫayd, Kayacan, a.g.e. G 72/3b s.137

⁸⁹³Maṭla^ˆ -ı: Muṭṭali^ˆ, Kayacan, a.g.e. G 142/1a s.233

5 Si vü dü defter müfessir ‘ārifüñ bir noktası
Nuṭṭ-ı Hāşim ḥuṭbesidür vechidir sernāmesi

6 Bir nefesde menzil-i sümm-i danayı ṭayy ider
Daḥı ilhamdur cenāhı mim-i Aḥmed lānesi

214

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

-92-

- 1 Rāh-ı Hāḫda maṭlaba vuşlat dilerseñ ol şecā‘
Emr-i Hāḫḫı eyle idrāk zevḫile eyle semā‘
- 2 Her ne şūret kim görürseñ bil ḥāyālūñ‘ aksidür
Sırr-ı nuṭṭ-ı Hāḫdan aña Hāḫdan eyle istima‘
- 3 Burc-ı nīrān-ı kemālden ṭoğdı şems ü ma‘ rifet
Zulmet-i cehli giderdi virdi ‘irfanla şeca‘
- 4 Ṭālib-i ‘anḫa olan gider ḥaḫīḫat ḫāfina
Lik reh-ber-i kāmil ister çoḫdur ol yolda sā‘
- 5 Hāşimā bu ḥāy-ı ḥūy-ı güft-ı gūlardan ġaraż
Sırr-ı tevḫīd-i Ḥudādur yoḫsa bir ḫurı niza‘⁸⁹⁴

⁸⁹⁴ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Gel maḳām-ı ḳāf-ı nūndan devr iden devvāre baḳ
Zātını izhār ile hem setr iden settāre baḳ
- 2 Bunca naḳş-ı şūretile vechini i' lān için
Çār ' unşur çeşmesinde⁸⁹⁵ seyr iden seyyāre baḳ
- 3 İ' tibār iledür⁸⁹⁶ celāl hem cemālün nisbeti
Geh cemāli perdesinden ḳahr iden ḳahhāre baḳ
- 4 Bilmek isterseñ bu sırrı var iriş bir kāmile
Kim bu sırra tāt-ı taḥtuñ terk iden ebrāre baḳ
- 5 Ğayrı yokdur ğayrı bilme cümle birdür Hāşimā
Farḳı terk it ğaynı ' ayn it yār diyü aġyāre baḳ

HAṬAYİ SULTAN

- 1 Be⁸⁹⁷ erenler be ġāziler
Gelen Murtaẓā' Alīdür
Yezīde bātın ḳılıncın

⁸⁹⁵ çeşmesinde: ḥaymesinden, Kayacan, a.g.e. G 89/2b s.154

⁸⁹⁶ i' tibār iledür: İ' tibārīdür, Kayacan, a.g.e. G 89/3a s.155

⁸⁹⁷ Be: Hey, Özmen, a.g.e. s.172

Çalan Murtaẓā‘ Alīdür

2 Alçağa indirmiş özini
İder Hakkā niyāzını
Kırklar ile bir üzümü
Yiyen Murtaẓā‘ Alīdür

3 Tırnaya virmiş sesini
İmamlar çeker yaşını
Yine kendi devesini
Yiden Murtaẓā‘ Alīdür

4 Getür ahret azığını
‘Āşık çeker yazığını
Muhammedüñ yüzigini
Yudan Murtaẓā‘ Alīdür

5 Cenetüñ yemişi elma
Şarar beñzüm şarar şolma
Şāh Haṭāyum inkār olma
Gelen Murtaẓā‘ Alīdür

-93-

6 İbtidadan yol şorarsañ şufim⁸⁹⁸
Yol Muhammed ‘Alīnūndür
Yetmiş iki dil şorarsañ
Dil Muhammed ‘Alīnūndür

⁸⁹⁸Bu kelime eserde bulunmamaktadır. Özmen, a.g.e. s.176

7 Gice olur gündüz olur
 Cümle ‘ âlem dümdüz olur
 Gökde kaç biñ yıldız olur
 Ay Muḥammed ‘ Alīnūñdür

8 Varma Yezīdūñ yanına
 Çarhı toḳınur tenūñe
 La‘ net Yezīdūñ cānına
 Cān Muḥammed ‘ Alīnūñdür

9 ‘ Alī Yezīdden seçilür
 Dervişe⁸⁹⁹ raḥmet şaçılur
 Eyyām⁹⁰⁰ baharda açılur
 Gül Muḥammed ‘ Alīnūñdür

10 Şāh Ḥaṭāyi ḥaste inler
 ‘ Āşıklaruñ göñlün egler
 Nur olmuş ‘ âleme toḡar
 Gün Muḥammed ‘ Alīnūñdür⁹⁰¹

⁸⁹⁹Dervişe: Aleme, Özmen, a.g.e. s.176

⁹⁰⁰Eyyām: evvel, Özmen, a.g.e. s.176

⁹⁰¹Şāh Ḥaṭāyi ḥaste inler

‘ Āşıklaruñ göñlün egler

Nur olmuş ‘ âleme toḡar

Gün Muḥammed ‘ Alīnūñdür: Hatâyî oturmuş ağlar

Diline geleni söyler

Top olmuş ortada döner

Nur Muhammed Ali’nindir, Özmen, a.g.e. s.176

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Bendeyem cān-ı gönülden⁹⁰² pādşāhumdur ' Alī
 Gözlerüm nūrı cihānda mihr-i māhumdur⁹⁰³ Alī
 Yolına hāk olduğum hem māhumdur ' Alī
 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ' Alī

2 Men Ḥasan ḥulḳ-ı Rızānuñ bir muḥibb-i āliyem
 Ḥamdulillāh kim ḥasedle kibr idenden⁹⁰⁴ ḥāliyem
 Şāh Hüseyin-i Kerbelānuñ baş açık abdāliyem
 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ' Alī

3 Ol imam Zeyne'l-' abādur Bākırī bi'l Ca' ferī⁹⁰⁵
 Bunları bilen görür Ḥaḳḳuñ yolında erleri⁹⁰⁶
 Vird idüp bu nutḳı da 'im olmayasın serseri⁹⁰⁷
 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ' Alī

4 Mūsā-i Kāzımı kim ki bildi oldu ehl-i Ḥaḳ
 Gel bugün şāhum' Alīden al sebaḳ

-94-

Giderüp ten göziñi bunlara ' ayān ile baḳ
 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ' Alī

⁹⁰²cān-ı gönülden: men cān u dilden, B. Cavanşir, E.N. Necef, Şah İsmail Hatâ'i Külliyyatı, Kaknüs Yay. İst. 2006, Mr 2/1a s.424

⁹⁰³mihr-i māhımdır: bedr ü māhumdur, B. Cavanşir, E.N. Necef, a.g.e. Mr 2/1b s.424

⁹⁰⁴Kibr idenden: kibr ü kinden, .Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/2b s.424

⁹⁰⁵Ol imam Zeyne'l-'abādur Bākırī bi'l Ca' ferī: Şāh-i Zeynü'l-'Ābidīn ü Bākır ile Ca' fer'i, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/3a s.424

⁹⁰⁶Bunları bilen görür Ḥaḳḳuñ yolında erleri: Bilmişüz anlardurur kim, dīn ile ĩmān eri, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/3b s.424

⁹⁰⁷Vird idüp bu nutḳı da 'im olmayasın serseri: Dā 'imā bu nutḳı vird et kalmayasan serseri, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/3c s.424

5 Şāh Taḫī vü ba Nakīye kul olan⁹⁰⁸ ey baḥtiyār
 Kim severse anları rahmet ide perverdigār⁹⁰⁹
 Mü ’min olanlar bu nuṭḫı oḫıdılar āşikār⁹¹⁰
 Ḳıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘ Alī

6 ‘ Askeriye ‘ asker olmak ister⁹¹¹ iseñ ey be-nām
 Ḳıl tevellā ḥanedān-ı Aḥmede bir bir⁹¹² temām
 Ḥatm olıser vir⁹¹³ imāmet Mehdide beyn ül enam
 Ḳıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘ Alī

7 Ġāfil olma ey Ḥaṭāyi çün bu dünyā fānidür⁹¹⁴
 Her ne kim gelse⁹¹⁵ vüçüda Ḥaḫḫuñ ol mihmānıdur
 Bu kelāmı vird idincek mü ’minüñ imānıdur⁹¹⁶
 Ḳıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘ Alī

218

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Fe‘ ülün

1 Yakın men⁹¹⁷ cān-ı dilden Ḥaydariyem
 Muḥibb-i zülkirāmuñ⁹¹⁸ çākeriyem

⁹⁰⁸ kul olan: kulı ol, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/4a s.424

⁹⁰⁹ Kim severse anları rahmet ide perverdigār: Bunları sevenlere rehmet eder perverdigār, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/4b s.424

⁹¹⁰ Mü ’min olanlar bu nuṭḫı oḫıdılar āşikār: Mö ’min olan bu kelāmı yād eder leyl ü nehār, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/4c s.424

⁹¹¹ ister: diler, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/5a s.424

⁹¹² bir bir: bulgil, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/5b s.424

⁹¹³ Ḥatm olıser vir: Ḥetmü’l-e’ şārdur, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/5c s.424

⁹¹⁴ Ġāfil olma ey Ḥaṭāyi: Ey Ḥetā’i ġāfil olma, çün: uşbu, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/6a s.424

⁹¹⁵ ne kim gelse: ne ki geldi, B. Cavanşir, E.N. Necef, a.g.e. Mr 2/6b s.424

⁹¹⁶ idincek: edinmek, imānıdur: erkānıdur, Cavanşir, Necef, a.g.e. Mr 2/6c s.424

⁹¹⁷ Yakın men: Menem kim, Cavanşir, .Necef, a.g.e. G 204/1a s.274

⁹¹⁸ Muḥibb-i zülkirāmuñ: Hebīb-i zü’l-celālun, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 204/1b s.274

2 Ġulām-ı⁹¹⁹ ħānedān-ı Aḥmedem ben
 ‘Alīnūñ Ḳanberinūñ Ḳanberiyem

3 Ḥüsn şehrinde mesken tutdı bu gönüm
 Ḥüseynūñ hem kemine kemteriyem

4 Muḥibbem ‘āşıkam Zeyne’l-‘abāya⁹²⁰
 Muḥammed Bāḳıruñ ḥāk-ı deriyem

5 Münezzeh meşrebinden her gürūhuñ⁹²¹
 Mevālī mezhebem ḥaḳ Ca‘feriyem

6 İmam Kāzım ‘Alī Mūsī’l-Rızānuñ
 Muḥibbiyem ‘adūsından geriyem⁹²²

7 Taḳi tācum Naḳidür nūr-ı ‘aynum
 Fedā-yı ḥab-gāh-ı⁹²³ Askeriyem

8 Muḥammed Mehdi-i şāḥib-zamānuñ
 Muṭi‘im emrine fermān biriyem

⁹¹⁹Ġulām-ı: Muḥibb-I, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 204/2a s.274

⁹²⁰Muḥibbem ‘āşıkam Zeynel ‘abāya: Ḥeḳīket ‘ebdiyem Zeynü’l-‘İbād’nun, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 204/4b s.274

⁹²¹meşrebinden her gürūhuñ: her gürūhuñ mezhebinden, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 204/6b s.274

⁹²²geriyem: beriyem,

⁹²³ḥab-gāh-ı: ḥāk-i pā-yi, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 204/7b s.275

9 Hāvāric hānedānuñ düşmenidür
Zarūretten der kim Haydariyem

10 Tevellā kılmışam āl-i ‘abāya⁹²⁴
Münāfıklar gözinüñ⁹²⁵ hanceriyem

-95-

11 Hüseyniyem⁹²⁶ bugün meydān içinde
Hātāiyem ‘Alīnūñ çakeriyem⁹²⁷

219

6+5

1 Muḥammed ‘Alīden qurılı yoldur
Evvel reh-berinden kaçana la‘ net
Evvel ikrar virüp şoñra dönüp⁹²⁸
Yapışdığı elden kaçana⁹²⁹ la‘ net

2 Erenler bu yolda hāzırdur hāzır
Muşāhibden döneni⁹³⁰ defterden qazır
Gerekse eylesün biñ kerre ‘özir
Anlar ile yiyüp içene la‘ net

⁹²⁴Tevelli kılmışam āl-i ‘abāya: Tehellüş Ce‘ ferikıldım anıñçün, Cavañşir, Necef, a.g.e. G 204/10a s.275

⁹²⁵Münāfıklar gözinüñ: Hēvāric gözlerinüñ, Cavañşir, Necef, a.g.e. G 204/10b s.275

⁹²⁶Hüseyniyem: Hētā ‘īyem, Cavañşir, Necef, a.g.e. G 204/13a s.275

⁹²⁷Hātāiyem ‘Alīnūñ çakeriyem: Be-hemdi’lleh ki şāhıñ leşkeriyem, Cavañşir, Necef, a.g.e. G 204/13b s.275

⁹²⁸Dönüp: dönene, Cavañşir, Necef, a.g.e. Kş 5/1c s.456

⁹²⁹kaçana: açana, Cavañşir, Necef, a.g.e. Kş 5/1d s.456

⁹³⁰Muşāhibden döneni: Muşāhib lōhini, Cavañşir, Necef, a.g.e. Kş 5/2b s.456

3 ‘ Aqlını begenüp⁹³¹ ikrārın koyup
 Qalkup hevālanup nefsiñe uyup
 Teberrā gōmlegni egnine giyüp
 ‘ Azāzil yurduna göçene⁹³² la‘ net

4 İblis gibi eller ‘ aybına baqup
 İmānı terk idüp dininden çıqup
 Eliyle boyımın ilmigin taqup
 Gıybet idüp sırrı açana la‘ net

5 Begemeyüp erenlerūñ sözini
 Benlik yurduna qomış özini
 Haq kapudan döndirmiş yüzini
 ‘ Azāzil tonını giyene la‘ net

6 ‘ Ārifler böyle didiler uluya
 ‘ Azāzil n’eylesün qalbi toluya
 Teberrā oqındı yañlış belliye
 Kendi bilişine uçana la‘ net

7 Haṭāyiyem de ’b⁹³³ veliyem yolile
 Sultānum şöḥbeti her dem qulile
 Gōñülde kibr olup şıdḳ-ı dil⁹³⁴ ile
 Özüñ miḥnetden⁹³⁵ seçene la‘ net

⁹³¹‘ Aqlını begenüp: ‘ Aqlın begemeyüp, Cavanşir, Necef, a.g.e. Kş 5/3a s.456

⁹³²Yurduna göçene: donumı biçene, Cavanşir, Necef, a.g.e. Kş 5/3d s.456

⁹³³de ’b: der bir, Cavanşir, Necef, a.g.e. Kş 5/7a s.456

⁹³⁴şıdḳ-ı dil: soyuq dil, Cavanşir, Necef, a.g.e. Kş 5/7c s.457

220

6+5

- 1 Mürşide varmağa t̃alib olursañ
İbtidā insandan reh-ber isterler
Virdigün ikrāre toğrı gelirseñ
‘Ahdile peymāndan reh-ber isterler

- 2 Muḥammed ‘Alīnūñ yüzün görmege
Erenlerūñ divānında t̃urmağa
On iki imāmuñ yolun şormağa
On iki erkāndan reh-ber isterler

-96-

- 3 Mürşidūñ nazarı müşkili seçer
Kāmil olan reh-ber şıraṭı geçer
Cān kuşı kafesden ‘ākıbet uçar
Tende uçan candan reh-ber isterler

- 4 Reh-berūñ var ise olursuñ insān
Reh-berūñ yok ise qalursuñ hayvān
‘Araşāt güninde qurılur meydān
Qırılan meydāndan reh-ber isterler

- 5 Şāh-ı merdan bir yol qurdı quluna
Yola giden reh-berinden biline
Gitmek isteriseñ mü ’min yolına
Din ile imāndan reh-ber isterler

- 6 Țariķat bābına girmek isterseñ
 Hākīķat güllerin dermek isterseñ
 Erenlerüñ sırrına ermek isterseñ
 Sır ile pinhāndan reh-ber isterler

- 7 Şāh Hāṭaiyem söyler bu hikāyeti
 Nefsini bilmekdür güci ġāyeti
 Yigirmi sekiz ḫarfūñ yedi āyeti
 Bilmege ʿirfanda reh-ber isterler⁹³⁶

221

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Şıdķile şāhı sevenler hem Țızılbaş oldılar
 Cān baş terkin uruban şāha yoldaş oldılar
- 2 Meclis-i dīvān ķurıldı ʿAlī giydi kırmızı
 Dört yanında ġāzīler hem reng serdāş oldılar
- 3 Çatrlık oṭaķ tūtıldı sāyeban şāh üstine
 İşiginde ulu ḫanlar emr-i yardış oldılar
- 4 Dünyāda benüm diyen göğsin geren Yezīdleri
 Begleri ḫatunları hem ķul ķaravaş oldılar
- 5 Secdeye indi felekler hem melek ay ile gün
 Secde ķılmadı ʿazāzil hem ķarındaş oldılar

⁹³⁶ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

6 Aḥsen-i taḳvimde gör inkār olan Yezīdleri

Kesdi şāha Zü' l-feḳārı ḥurde ḥaş oldılar

7 Bu Ḥaṭāyi devrânında buldı emān ehl-i yaḳîn

Bulmayan dînsiz îmānsız hem ḳarabaş oldılar⁹³⁷

222

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Vücūdum şehrine girdüm o⁹³⁸ şehri pür-ziyā gördüm

Velāyet 'ilmine irdüm 'aceb nūr-ı Ḥudā gördüm

2 Şerī' at şartını bildüm ṭarīḳat yolına geldüm⁹³⁹

Ḥaḳīḳat baḥrine ṭaldüm 'Aliyye'l-Murtaẓā gördüm

-97-

3 Ḥaḳīḳat 'ilminüñ sırrın ne bilsün her ṭahāretsüz

Bu sırta irmedi münkir anuñ ḳatlin revā gördüm

4 Elestü Rabbiküm⁹⁴⁰ sırrı dehânında 'ayān oldı

Gözi ve't-tin-i ve'z-zeytün⁹⁴¹ yüzi şemsu'd-dūḥā⁹⁴² gördüm

5 Vücūdum şehrine girdüm irişdüm gevher-i kâne

Ser-ā-ser gönlümüñ şehrin yapan nūr-ı Ḥudā gördüm

⁹³⁷ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

⁹³⁸ o: bu, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 212/1a s.279

⁹³⁹ geldüm: vardım, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 212/2a s.279

⁹⁴⁰ "Ben Rabbiniz değil miyim?"

⁹⁴¹ "İncire ve zeytine andolsun"

⁹⁴² "Şems ve duha sureleri"

6 Kāmu eşya vücūdından sen ol settār-ı ‘ālemsin⁹⁴³

Cemālūn āsitānında Hāṭāyiği gedā gördüm

FUZŪLİ

223

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Perişān ḥālūn oldum şormaduñ ḥāl-i perişānum
 Ğamuñdan derde düşdüm kılmaduñ tedbir-i dermānum
 Ne dersin rūzgārum böyle mi geçsün güzel ḥānum
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum
- 2 Esīr-i dām-ı ‘aşkuñ olalı senden vefā görmem
 Seni her kanda görsem ehl-i derde āşinā görmem
 Vefā vü āşinālık resmini senden revā görmem
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum
- 3 Deger her dem vefāsız çarḥ yanında⁹⁴⁴ baña biñ ok
 Kime şerḥ eyleyüm kim mihnet ü endūh-ı derdüm çok
 Sana kaldı mürüvvet senden özge hiç kimsem yok
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum

⁹⁴³Kāmu eşya vücūdından sen ol settār-ı ‘ālemsin: Vücūdum şehrine girdim, erişdim göher-I kāna, Cavanşir, Necef, a.g.e. G 212/6a s.279

⁹⁴⁴yanında: yayından, İsmail Parlatır, 2012, Fuzulî Türkçe Divan, Akçağ Yay. Mr 3/3 a s.405

4 Gözümden dem be dem bağrum ezüp yaşum gibi gitme
 Seni terk itmezem çün ben beni sen dağı terk itme
 İnen hem zālīm⁹⁴⁵ ben gibi⁹⁴⁶ mazlūmı incitme
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum

5 Kātı gön̄lūn neden bu zulmile bī-dāda rāğībdur
 Güzeller sen gibi⁹⁴⁷ olmaz cefā senden ne vācībdür

-98- Senūn tek nāzenīne nāzenīn işler münāsībdür
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum

6 Naẓar kılmazsıñ ehl-i derd gözümden⁹⁴⁸ aqıdan seyle
 Yamanlıkdur işiñ uşşāk ile yaḥşı midür söyle
 Gel Allāhı severseñ aşıkā⁹⁴⁹ cevır itme lūtf eyle
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum

7 Fuzūlī şīve-i iḥsānuñ ister bir gedāyuñdur
 Dirüldikçe seg-i kūyuñ ölen de ḥāk-ı pāyuñdur
 Gerek öldür gerek kō ḥūkm ḥūkmūñ rey re'yüñdür
 Gözüm cānum efendüm sevdüğüm devletlü sulṭānum

224

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

1 Her zamān manzūr bir şūḥ-ı sitemgerdür baña
 Kanda olsam bir belā Ḥaḫdan muḫarrerdür baña

⁹⁴⁵ zālīm: zālīm olma, Kenan Akyüz, S. Beken, S. Yüksel, M. Cunbur, 1990, Fuzūlī Divanı, Akçağ Yay. Mr 4/ 3c s.299

⁹⁴⁶ gibi: kimi, Parlatır, a.g.e. Mr 3/4c s.406

⁹⁴⁷ sen gibi: mihneti, Parlatır, a.g.e. Mr 3/5b s.406 sen tegi, Akyüz vd. a.g.e. Mr 5/2b s.300

⁹⁴⁸ gözümden: gözden Parlatır, a.g.e. Mr 3/6a s.406, Akyüz vd. a.g.e. Mr 6/1a s.300

⁹⁴⁹ aşıkā: bendene Parlatır, a.g.e. Mr 3/6c s.406, Akyüz vd. a.g.e. Mr 6/3c s.300

- 2 Ol Һam-ı ebrūya kılsam secde her sa‘at n’ola
Kıble ile ol Һam-ı ebrū berāberdür baňa
- 3 Ğam degül cismümde ger seng-i melāmet zaҺmı var
ŞaҺne-i bāzār-ı sevdāyem bu zīverdür baňa
- 4 Gözde Һün-ālūde⁹⁵⁰ peykānuñ Һayāliyle Һoşem
Her biri gūyā ki bir berg-i gül ü terdür baňa
- 5 ZaҺmlardan biñ ağız açdum edā-yı şükre kim⁹⁵¹
Her oқuñ bir ni‘met-i ğayrı mükerrerdür baňa
- 6 ‘Aқl irşādiyle bulmaқ kām mümkindür velī
Dām-ı rāh ol Һalka-i zülf-i mu‘anberdür baňa
- 7 AҺter-i baҺtum vebālin gör ki ol mehden gelür⁹⁵²
Mihrlerdür özgeye cevri-cefālardur baňa
- 8 Ey Fuzūlī menzil-i maқşūda yetsem ne ‘aceb⁹⁵³
Hidmet-i pīr-i muġān irşād-ı reh-berdür baňa

⁹⁵⁰Һün-ālūde: Һün-ālūd, Parlatır, a.g.e. G 13/4a s.190

⁹⁵¹şükre kim: şükr için, Parlatır, a.g.e. G 13/5a s.190, Akyüz vd. a.g.e. G 14/5b s.137

⁹⁵²gelür: gelen, Parlatır, a.g.e. G 13/7a s.190, Akyüz vd. a.g.e. G 14/7a s.137

⁹⁵³ne‘aceb: yok aceb, Parlatır, a.g.e. G 13/8a s.190

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Faqr mülki taht u' âlem terk efserdür baña
Şükrillāh devlet-i bākī müyesserdür baña
 - 2 Zülf-i ruhsârı hayâliyle nedür hâlün dimeñ
Öyleyem kim gice gündüz bes⁹⁵⁴berâberdür baña
 - 3 Hûri vü Tûba vaşfin ey va' iz bugün az eyle kim
Hem-dem ol Tûba-hırām u hûr-peykerdür baña
 - 4 Aradan ey şem' çık bir gûşe tut kim bu gice
Bezm bir hırşîd-i tal' atdan münevverdür baña
- 99-
- 5 Virdi bād-ı şubh bir hırşîd-i tal' at müjdesin⁹⁵⁵
Şem' veşde kim budur ölmek muḳarrerdür baña⁹⁵⁶
 - 6 Zāhidā sen kıl teveccüh gûşe-i mihrāba kim
Kıble-i tã' at ḥam-ı ebrū-yı dil-berdür baña
 - 7 Ey Fuzûlî cem' olur peyveste il nezzāreme
Arşa-i deşt-i cünün şahrā-yı maḥşerdür baña

⁹⁵⁴ gice gündüz bes: gice vü gündüz, Parlatır, a.g.e. G 8/2b s.187, Akyüz vd. a.g.e. G 15/2b s.137

⁹⁵⁵ şubh: subh-dem, tal' at: rahşân, Parlatır, a.g.e. G 8/5a s.187

⁹⁵⁶ Şem' veşde: Şem' veş veh, budır, bu dem, Parlatır, a.g.e. G 8/5a s.187

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ol ki her sa' at gülerdi çeşm-i giryānum görüp
Ağlar oldu hālūme bi raḥm cānānum görüp
- 2 Eyleyen ta' yīn-i eczā-yı müdāvā derdüme
Terk idüp cem' itmedi hāl-i perişānum görüp
- 3 Lāle ruḥlar gögsümün çākine kılmazlar nazar
Hiç bir raḥm eylemezler dāğ-ı hicrānum görüp
- 4 Tūt gözüñ ey dūd-ı dil çarḥuñ ki devrin terk idüp
Kalmasun ḥayretde çeşm-i gevher-efşānum görüp
- 5 Pertev-i ḥurşīdi⁹⁵⁷ şanmañ yerde kim devr-i felek
Yire urmuş āftābın māl-ı tābānum görüp
- 6 Şuda ' aks-i serv şanmañ kim kıparup bāğ-bān
Şuya şalmış servini serv-i ḥurāmānum görüp
- 7 Ey Fuzūlī bil ki ol gül- ' arızı görmüş degül
Ol ki ' ayb eyler benim çāk-ı girībānum görüp

⁹⁵⁷ Pertev-i ḥurşīdi: Pertev-i ḥurşid, Parlatır, a.g.e. G 32/6a s.202, Akyüz vd. a.g.e. G 36/5a s.148

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey esîr-i dām-ı ğam bir gūşe-i meyḥāne tut
Tutma zühāduñ muḥālif pendini peymāne tut
- 2 Dışledümse la' lūñ ey ḳanum dōken ḳahr eyleme
Tut ki ḳan itdüm 'adālet eyle ḳanı ḳane tut
- 3 Çizginürken bāşuna şem' -i ruḥuñdan göñlümi⁹⁵⁸
Men' ḳılma anı hem ol şem' e bir pervāne tut
- 4 Ger saña efgānumı bîhūde dirse müdde'i
Ol söze tutma ḳulaḳ ben çekdügüm efgāne tut
- 5 Tutmazam⁹⁵⁹ zencîr-i zülfi terkin ey nāşih beni
Ḥāh bir 'āḳil ḥayālîṭ ḥāh bir dîvāne tut
- 6 Ey ulu⁹⁶⁰ sulṭān diyen dünyāda benden ğayrı yok
Sen seni bir cuġd bil dünyāyı bir vîrāne tut
- 7 Ey Fuzûlî dehr-i Zālūñsen⁹⁶¹ firîbinden şaḳın
Olma ğāfil er gibi vîrān özün⁹⁶² merdāne tut

⁹⁵⁸ göñlümi: cānumı Parlatır, a.g.e. G 40/3a s.207, Akyüz vd. a.g.e. G 43/3a s.151

⁹⁵⁹ Tutmazam: Kılmazam, Parlatır, a.g.e. G 40/5a s.207, Akyüz vd. a.g.e. G 43/5a s.151

⁹⁶⁰ ulu: olup, Parlatır, a.g.e. G 40/6a s.207, Akyüz vd. a.g.e. G 43/6a s.152

⁹⁶¹ dehr-i Zālūñ sen: dehr Zālinin, Parlatır, a.g.e. G 40/7a s.207, Akyüz vd. a.g.e. G 43/7a s.152

⁹⁶² vîrān özün: depren işün Parlatır, a.g.e. G 40/7b s.207, Akyüz vd. a.g.e. G 43/7b s.152

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Şabā aġyārdan pinhān ġamum dil-dāra izhār it
 Ḥabersüz yārūmi ḥāl-i ḥarābumdan ḥaberdār it

-100-

- 2 Getür yādum anuñ yanında ger görseñ ki ḳahr eyler
 Ḥamūş olma yine düşünām taḳrībiyle tekrār it

- 3 Göñül ġam günlerin tenhā geçürme iste bir hem-dem
 Ecel ḥābında⁹⁶³ efgānlar çeküp Mecnūnı bīdār it

- 4 Çü yok' aşḳ āteşi bir şu' le çekse ṭāḳatūñ ey ney
 Baş aġrıtma dem-i ' aşḳ urma ancak nāle-i zār it

- 5 Beni pervāne tek reşk odına ey şem' yandurma⁹⁶⁴
 Yeter ḥurşīd-i ruḥsāruñ çerāġ-ı bezm-i aġyār it

- 6 Giriftār-ı ġam-ı ' aşḳ olalı āvāre-i dehrem⁹⁶⁵
 Ġam-ı ' aşḳa beni bundan beter yā Rab giriftār it

- 7 Fuzūlī bakmaḳ olur ol güneş yādiyle ḥurşīde
 Ne vechile kim olsa gün geçer fīkr-i şeb-i tār it

⁹⁶³ḥābında: ḥābından, Parlatır, a.g.e. G 42/3b s.208, Akyüz vd. a.g.e. G 42/3b s.151

⁹⁶⁴Beni pervāne tek reşk odına ey şem' yandurma: Beni reşk odına pervāne tek ey ışḳ yandurma
 Parlatır, a.g.e. G 42/5a s.208, Akyüz vd. a.g.e. G 42/5a s.151

⁹⁶⁵āvāre-i dehrem: āzāde-i derdüm, Parlatır, a.g.e. G 42/6a s.208, āzāde-i dehrim, Akyüz vd. a.g.e. G 42/6a s.151

229

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hatt-ı ruhsāruñ ider luṭfda reyḥānile baḥş
Hüsn-i şūretde cemālūñ gül-i ḥandānile baḥş
- 2 Yüzine ṭurmasun āyine urup lāf-ı şafā
Ne revā meh kıla ḥurşīd-i dirāḥşānile baḥş
- 3 Gerçi şimşādda çok lāf-ı letāfet vardur
Ḥaddi yokdur ki ura⁹⁶⁶ serv-i ḥırāmānile baḥş
- 4 Düşer od şem' diline bu sebebden ki kıılır
Dil uzadup giceler ol meh-i tābānile baḥş
- 5 Kılsa cān la' lūñ ile feyz yetürmek baḥşin
Cānib-i la' lini tut ey gönül it cānile baḥş
- 6 Cenneti kūyīña zühd ehli münāsib diseler
Ne münāsib ki kılam bir nice nā-dānile baḥş
- 7 Şıfat-ı ḥüsnūñ ider ḥaste Fuzūlī ne ' aceb
Hüsn-i güftārda ger eylese Ḥassānile baḥş

⁹⁶⁶Ḥaddi yokdur ki ura: Yorulur eylese ol, Parlatır, a.g.e. G 46/4b s.211

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Ey ğubār-ı kademüñ' arş-ı berrin başına tāt
Şeref-i zātuña ednā-yı merātib mi' rāc

2 Müntehi şer' üñe⁹⁶⁷ edyān-ı temāmi-i rūsul
Baħr iseñ⁹⁶⁸ sâ 'ir-i erbāb-ı risālet emvāc

3 Hāzin-i genc-i şefā' at seni kılmış İzid
Hiç kim yok ki sana olmaya āħir muħtāt

4 Sünnetün mağfiret esbābına minhāc-ı vuşul⁹⁶⁹
Tā' atün ma' şiyet emrāzına tedbir-i' ilāc

5 Halka taklid-i sülūkuñ sebeb-i ħüsn-i ma' āş
Mülke tağyir-i tarīkuñ eşer-i sū 'i mizāc

6 Kā 'im olmazdı nizām ü nesaķ-ı aşl-ı vücūd
Virmeseydün eser-i ' adlile dünyāya revāc

-101-

7 Şükr lillāh ki Fuzūliyi idüp dāħil-i feyz
Rağbetün dā 'ire-i ħavfdan itmiş⁹⁷⁰ iħrāc

⁹⁶⁷Müntehi şer' üñe: Müfti-i şer' ki, Parlatır, a.g.e. G 48/2a s.213

⁹⁶⁸Baħr iseñ: Bahrsin, Parlatır, a.g.e. G 48/2b s.213, Akyüz vd. a.g.e. G 48/2b s.154

⁹⁶⁹:vuşul: husul, Parlatır, a.g.e. G 48/4a s.213, Akyüz vd. a.g.e. G 48/4a s.154

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ger degül bir mäh mihriyle benüm tek zār şubḥ
Başın açup niçe her gün yaqasın yırtar şubḥ
- 2 Gün degül her gün bir ay mihriyle gögsün çāk idüp
Tāze tāze dağlardur kim kıılır ızhār şubḥ
- 3 Tīg-i ḥurşīd ile ref' olsa yeridür kim müdām
Yandurup pervāne-i şem' e virür āzar şubḥ
- 4 Şubḥ-ı şām u şām-ı şubḥ olmuş benüm 'ālemde kim
Şām şem' -i bezm olup ayrıldı benden yār şubḥ
- 5 Gör ne 'āşıkḍur ki bir ḥurşīd vaşlın bulmağa
Şarf ider her laḥza biñ biñ lu'lu-ı şehvār şubḥ
- 6 'Aşqda şādıklık ızhār itdi dāğın gösterüp
Ġālibā dirlerdi kāzib itdi⁹⁷¹ andan 'ār şubḥ
- 7 Hicr şāmında ğam itmişdi Fuzūlī kaşd-ı cān
Olmasaydı merhametden dem urup ğamḥār şubḥ

⁹⁷⁰havfdan itmiş: havf ü recādan, Parlatır, a.g.e. G 48/7b s.213

⁹⁷¹İtdi: kıldı, Akyüz vd. a.g.e. G 54/6b s.157

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Reng-i rüyından dem urmuş sāğar-ı şahbāya baḥ
Āftāb ile kıılır da' vā tūtılmış aya baḥ
- 2 Ey selāmet ehli ol ruhsāra baḥma zinhār
İhtiraz eyle melāmetden ben-i⁹⁷² rüsvāya baḥ
- 3 Şem' başından çıkarmış dūd-ı şevk-ı⁹⁷³ kākülün
Böyle kūteh' ömrile başındaki sevdāya baḥ
- 4 Bildi 'aşkıında nemed-pūş oldıgum āyīneveş
Raḥm idüp hergiz⁹⁷⁴ baña baḥmaz bu istiğnāya baḥ
- 5 Sīnemi çāk eyle gör dil ıztırābın 'aşkıdan
Revzen aç her dem hevādan mevc uran deryāya baḥ
- 6 Ey diyen kim şām-ı iḳbālün ne yüzden tīredür
Sāye şalmış āya ol gīsū-yı 'anber sāya baḥ
- 7 Ey Fuzūlī her nice men' eylese nāşih seni
Baḥma ānuñ ḳavline bir çehre-i zībāya baḥ

⁹⁷²ben-i: men-i, Parlatır, a.g.e. G 61/3b s.223, Akyüz vd. a.g.e. G 58/3b s.159

⁹⁷³şevk-ı: müşg-i, Parlatır, a.g.e. G 61/2a s.223

⁹⁷⁴hergiz: bir kez, Parlatır, a.g.e. G 61/4b s.223, Akyüz vd. a.g.e. G 58/4b s.159

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Germdür şām u seher mihrüñle çarh-ı lāciverd

Geh sirişk-iāl ider izhār geh ruhsār-ı zerd

2 Şubha beñzer 'āşık-ı şādık dimeñ'ālemde kim

Bir nefes geçmez ki çekmez sūz-ı dilden āh-ı serd

3 Yaşşı şanma ey gönül ehl-i hūred eṭvārını

Olma ġāfil 'aşk derdinden yamān olmaz bu derd

-102-

4 Mümkün oldukça felek manşūbesinden kıl hāzer

Nitekim⁹⁷⁵ hāli degül bīdād naqşından bu nerd

5 Zülmet-i ġam ıztırābın çekmez ol āzāde kim

Her ta' alluğdan ola hūşīdveş 'ālemde ferd

6 Ey Fuzūlī kesme ol mehveş vişālünden⁹⁷⁶ ümīd

Şabr kıl kim devr devrānı degül bihūde gerd

⁹⁷⁵Nitekim: Nişe kim, Parlatır, a.g.e. G 62/5b s.224, Akyüz vd. a.g.e. G 64/4b s.162

⁹⁷⁶vişālünden: cemālinden, Parlatır, a.g.e. G 62/6a s.224, Akyüz vd. a.g.e. G 64/6a s.162

Fâ' ilātün / Fâ' ilātün / Fâ' ilātün / Fâ' ilün

- 1 Ey mezāk-ı cāna cevruñ şehd ü şeker tek lezîz
Dem be dem zehr-i ğamuñ kıand-ı mükerrer tek lezîz
- 2 Āteş-i berķ-ı firāķuñ nār-ı dūzaķ tek elīm
Cūr'a-i cām-ı vişālūñ āb-ı kevşer tek lezîz
- 3 Şerķ-i aķvālüm saña mest-i naşîhat gibi telķ
Telķ ğüftāruñ baña maķmūre sāĝar tek lezîz
- 4 Dāĝ-ı 'aşķuñ derdi zevķ-ı salţanat tek dil-pezir
Ĥāk-ı kūyuñ seyri feth-i heft kişver tek lezîz
- 5 N'ola bulsam zevķ ğüydürdükçe sinem üzre dāĝ
Ehl-i derde dāĝ olur bî derde zîver tek lezîz
- 6 Tāze tāze dāĝ-ı derdüñden⁹⁷⁷ dil-i sūzānıma
Fi'l meşel hırş ehline cem' iyyet-i zer tek lezîz
- 7 Ey Fuzūlî 'ālemüñ ğördüm ķamu ni' metlerin
Ĥiç ni' met ğörmedüm dîdār-ı dil-ber tek lezîz

⁹⁷⁷derdüñden: derdüñdür, Parlatır, a.g.e. G 65/6a s.226, Akyüz vd. a.g.e. G 65/6a s.162

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Perīṣān ḥalk-ı 'ālem āh u efgān itdügümdendür
Perīṣān oldıgum ḥalkı perīṣān itdügümdendür
- 2 Dil-i⁹⁷⁸ zārumda derd-i 'aşk gün günden füzün olmağ
Yeten bī derde tedbīr ile dermān itdügümdendür
- 3 Gözüm kim bağrumuñ ḳanın döker pergāle pergāle
Dem ā dem arzū-yı la' l-i cānān itdügümdendür
- 4 Degül bīhūde ger yağsa felekden başuma taşlar
Binasın tīşe-i āhumla vīrān itdügümdendür
- 5 Ḳaçan rüsvā olurduḡ ḳan yudup şabr idebilseydüm
Melāmet çekdigüm bīhūde efgān itdügümdendür
- 6 Ḥaṭā senden degül cismüm oḳundan bī naşīb olmağ⁹⁷⁹
Ḥabāb-ı eşk-i gülgün içre pinhān itdügümdendür
- 7 Fuzūlī iḥtilāṭ-ı merdüm-i 'ālemden ikrāhum
Perīveşler ḥayālin mūnis-i cān itdügümdendür

⁹⁷⁸Dil-i: Ten-i, Parlatır, a.g.e. G 95/2a s.242, Akyüz vd. a.g.e. G 103/2a s.180

⁹⁷⁹Hatā senden: Hatāsından, oḳundan: okıdan, olmağ: olsa Parlatır, a.g.e. G 95/6a s.243

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Dimiş her ğonceye 'āşıklıgum rāzın şabā dirler
İl ağzın tutmak olmaz kōrkaram ey gül saña dirler

-103-

- 2 Esīr-i derd-i 'aşk u mest-i cām-ı şevk⁹⁸⁰ çok ammā
Bizüz meşhūr olan Leylā saña Mecnūn baña dirler

- 3 Senūñ mihr ü vefā gösterdigūñ ağyāre çok gördüm
Ġalaṭdur kim seni bī mihr oqurlar bī vefā dirler

- 4 Saña dirler büt-i çīn zūlfūñe zūnnār söylerler
Zihi īmānı yoqlar küfr söylerler ḥaṭā dirler

- 5 Baña dirlerdi evvel bir melekdür sevdigūñ ammā⁹⁸¹
Görenler ben faķīre gökden inmiş bir belā dirler

- 6 Marīz-i 'aşk 'uqđ-i⁹⁸² zūlfūñ eyler arzū zīrā
Mu'ālicler bu mühlik derde müşkildür devā dirler

- 7 Fuzūlī 'āşıķa dirler olar kim⁹⁸³ terk-i 'aşk eyle
Dimezler mi ḥaṭā tağyīr kıl ḥukm-i ḳazā dirler

⁹⁸⁰ şevk: hüsn, Parlatır, a.g.e. G 74/2a s.2231, Akyüz vd. a.g.e. G 80/2a s.169

⁹⁸¹ evvel: ol kim, amma: hālā, Parlatır, a.g.e. G 74/5a s.2231, amma: hālā, Akyüz vd. a.g.e. G 80/5a s.169

⁹⁸² uqđ-i: ıkd-i, Parlatır, a.g.e. G 74/6a s.2231

⁹⁸³ dirler olar kim: anlar ki dirler, Parlatır, a.g.e. G 74/7a s.232

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Şabādan gül yüzünde sünbül-i pür-piç ü táb oynar
Şanasıñ per açup gülşende bir müşkīn ğurab oynar
- 2 Hıyāl-i 'arızuñ cevlan ider bu çeşm-i pür-nemde
Nitekim⁹⁸⁴ mevclenmiş şuda 'aks-i āftāb oynar
- 3 Ruħuñ görgeç olur sūz-ı derūn-ı⁹⁸⁵ derd-i dil hāşıl
Bahar eyyāmı şıçrar berķ-i rahşende sehāb oynar
- 4 Irāğ olsun yamān gözden ne hoş sâ' atdür ol sâ' at
Ki ma' şūķile 'āşık⁹⁸⁶ eyleyüp nāz u 'itāb oynar
- 5 Riyāyī zāhid-i huşkuñ semā' ından n' olur hāşıl
Hoş ol kim rind-i mey-hāne içüp cām-ı şarāb oynar
- 6 Bu ğamlar kim benüm vardur ba' iruñ başına kıoysañ
Çıkar kāfir cehennemden güler ehl-i 'azāb oynar
- 7 Kılur göz perdesin hūnāb-ı hasret çāk her dem kim
Ruħuñda lezzet-i dīdār zevķinden niķāb oynar

⁹⁸⁴Nitekim: Niçün kim, Parlatır, a.g.e. G 96/2b s.243

⁹⁸⁵derūn-ı: derūna, Parlatır, a.g.e. G 96/3a s.243

⁹⁸⁶ma' şūķile 'āşık: uşşāk ile ma' şūk, Parlatır, a.g.e. G 96/4b s.243, Akyüz vd. a.g.e. G 70/4b s.164

8 Fuzûlî reşkden dîtrer dil-i pür-hûn-ı ‘uşşâkuñ

Benâgûşında yârûñ her zamân kim dürr-i nâb⁹⁸⁷ oynar

238

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

1 Hüsnuñ olduqça füzûn ‘aşk ehli artık zâr olur

Hüsne ne miqdâr olursa ‘aşk ol miqdâr olur

2 Cennet içün men‘ iden ‘âşıkları dîdârdan

Bilmemiş kim cenneti ‘âşıklarûñ dîdâr olur

3 ‘Aşk derdinden olur ‘âşık mizâcî müstaķîm

‘Âşıkûñ derdine dermân itseler bîmâr olur

4 Zâhid-i bî-ħod ne bilsün zevķını ‘aşk ehlinüñ

Bir ‘aceb meydür muħabbet kim içen hüşyâr olur

5 ‘Aşk sevdâsına şarf eyler Fuzûlî ‘ömrini

Bilmezem bu h‘âb-ı ğafletden kaçan bî-dâr olur

239

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-104-

1 Ol perîveş kim melâħat mülkinüñ sulţânıdır

Hükme anuñ hükmidür⁹⁸⁸ fermân anuñ fermânıdır

⁹⁸⁷dürr-i nâb: la‘l-i nâb, Parlatır, a.g.e. G 96/8b s.243, Akyüz vd. a.g.e. G 70/8b s.165

⁹⁸⁸hükmidür: hükmi baña, Parlatır, a.g.e. G 94/1b s.242, Akyüz vd. a.g.e. G 86/1b s.172

2 Sürdi Mecnûn nevbetin şimdi benim rüsvâ-yı ‘aşk
 Toğrı dirler her zamân bir ‘âşıkun devrânıdur

3 Lahza lahza gönlüm evinden⁹⁸⁹ şererlerdür çıkan
 Katre katre gördüğün⁹⁹⁰ şanman sirişküm kanıdur

4 Çäkler gögsümde tiğ-i ‘aşkdan ‘ayb itmeñüz⁹⁹¹
 Kim cünûn gülzârınuñ bunlar gül-i handânıdur

5 Ey Fuzûlî ola kim yâr ide raḥm efgānuña⁹⁹²
 Ağlagıl zâr nice⁹⁹³ kim zâr ağlamak imkânıdur

240

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

1 Benüm kim bir leb-i handân içün giryānlıgum vardur
 Perişân turrarlar devrinde sergerdānlıgum vardur

2 Yaşum⁹⁹⁴ taht-ı revāndur tāt-ı zerrin şu ‘le-i āhum
 Görün kim devlet-i ‘aşkile ne sulṭānlıgum vardur

⁹⁸⁹evinden: odundan, Akyüz vd. a.g.e. G 86/3a s.172

⁹⁹⁰gördüğün: göz töken, Parlatır, a.g.e. G 94/3b s.242, Akyüz vd. a.g.e. G 86/3b s.172

⁹⁹¹Çäkler gögsümde tiğ-i ‘aşkdan ‘ayb itmeñüz: Hor bakmañ ger gönül çäk olsa tiğ-i ıskdan

Parlatır, a.g.e. G 94/4a s.242 gögsümde: cismimde, Akyüz vd. a.g.e. G 86/4a s.172

⁹⁹²‘yâr’ ve ‘raḥm’ kelimeleri yer değıştirmiştir. Parlatır, a.g.e. G 94/5a s.242, Akyüz vd. a.g.e. G 86/5a s.172

⁹⁹³: nice: anca, Parlatır, a.g.e. G 94/5a s.242, Akyüz vd. a.g.e. G 86/5b s.172

⁹⁹⁴Yaşum: Başum, Parlatır, a.g.e. G 70/2a s.229

- 3 Yumulmaz eşk tuğyānundan ansız⁹⁹⁵ çeşm-i hunbārum
Hayāl-i şūret-i cānāna hoş hayrānlıgum vardır
- 4 Sirişkūm gör benüm ey ebr özüñden kim hayāl itme
Hevā-yı ‘aşķile biñ sence eşk efşānlıgum vardır
- 5 Fuzūlī cām-ı mey terkin kılup zühd ile taķvādan
Kamu dānaya rüşendür bu kim nādanlıgum vardır

241

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- 1 Bende Mecnūndan füzūn ‘āşıklık isti‘ dādı var
‘Āşık-ı şādık benem Mecnūnuñ ancaķ adı var
- 2 N’ola kan dökmekde māhir olsa çeşmüm merdümi
Nuṭfe-i kâbildürür ğamzeñ gibi üstādı var
- 3 Kıl tefāhūr senüñ hem var ben gibi tek⁹⁹⁶ ‘āşıkūñ
Leylānuñ Mecnūnı Şīrinūñ eger Ferhādı var
- 4 Ehl-i temkīnüm beni benzetme ey gül bülbüle
Derde yok şabrı anuñ her laḫza biñ feryādı var
- 5 Öyle bed-ḫālem ki aḫvālüm görende şād olur
Her kimūñ kim derd-i⁹⁹⁷cevrinden dil-i nāşādı var

⁹⁹⁵tuğyānundan ansız: tuğyānında mutlak, Parlatır, a.g.e. G 70/3a s.229

⁹⁹⁶ben gibi tek: ben tek, Parlatır, a.g.e. G 68/3a s.228, Akyüz vd. a.g.e. G 75/3a s.167

6 Gezme ey gön̄lüm kuş⁹⁹⁸ ġāfil fezā-yı ‘ aşkda
Kim bu şahrānuñ güzergāhında çok şayyādı var

7 Ey Fuzūlī ‘ aşk men‘ in kılma nāşihden kabūl
‘ Aklı tedbīridür ol şanma kim bir bünyādı var

242

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

1 Gūşe-i ebrūlarında çeşm-i cādular mıdur
Yohsa girmiş yaya tīr- endāz hindūlar mıdur

-105-

2 ‘ İkd-ı şeb-nemdür gül-i ter üzre yāhud her taraf
Kaatre kaatre terden ol ruhsāre bir⁹⁹⁹ sular mıdur

3 İki ejderdür ki genc üzre baş koymuş yatur
Tā¹⁰⁰⁰ müselsel ‘ arızuñ devrinde ġisūlar mıdur

4 Eşk-i çeşmile¹⁰⁰¹ ser-i zūlfūñ hayāliyle müdām
Yā düzülmüş rişte-i müşk üzre lū’lūlar mıdur

5 Sensiñ ancak ey¹⁰⁰² Fuzūlī böyle hublar mā’ili
Yohsa ‘ aşk ehli kamu sen tek belā cūlar mıdur

⁹⁹⁷ derd-i: devr, Parlatır, a.g.e. G 68/5b s.228, Akyüz vd. a.g.e. G 75/5b s.167

⁹⁹⁸ gön̄lüm kuş: köngül kuşu, Parlatır, a.g.e. G 68/6a s.228

⁹⁹⁹ terden ol ruhsāre bir: inmiş ol ruhsār üze, Parlatır, a.g.e. G 80/2b s.235

¹⁰⁰⁰ Tā: Yā, Parlatır, a.g.e. G 80/3b s.235,

¹⁰⁰¹ Eşk-i çeşmile: Eşk-i çeşmümdür, Parlatır, a.g.e. G 80/4a s.235

¹⁰⁰² Sensiñ ancak ey: Sen misin ancak, Parlatır, a.g.e. G 80/5a s.235

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Beni zikr itmez il efsāne-i Mecnūna mā'ildür
Ne beñzer ol baña derdi anuñ dermāna¹⁰⁰³ kâbildür
- 2 Beyābānlarda Mecnūnuñ ğam-ı derdin su'āl itdüm¹⁰⁰⁴
Ne bilsün baħr hālin ol ki menzilgāhı sâhildür
- 3 Benüm tek olabilmez şöhe-i şehri-i belā Mecnūn
Qabūl eyler mi ol rüsvālığı her kim ki 'ākildür
- 4 Ne müşkil hāli olsa 'aşıkuñ ma'şuq ider çāre
Ger ol bî derdi bilmezse bu hāli hāl müşkildür
- 5 Firāk eyyāmı seylāb-ı sirişkünden haber duymaz¹⁰⁰⁵
Qıyāmet mā-cerāsından gör ol zālīm ne ğāfildür
- 6 Faķīh-i medrese ma'zūr tūt¹⁰⁰⁶ inkār-ı 'aşķ itse
Yok özge 'ilmine inkārumuz bu 'ilme cāhildür
- 7 Fuzūlī il seni Mecnūndan efzūn dir¹⁰⁰⁷ melāmetde
Buña münkir degül Mecnūn dahı ma'ķüle ķā'ildür

¹⁰⁰³dermāna: takrīre Parlatır, a.g.e. G 69/1b s.228, Akyüz vd. a.g.e. G 100/1b s.178

¹⁰⁰⁴Beyābānlarda Mecnūnuñ ğam-ı derdin su'āl itdim: Beyābān-gerd Mecnūndan gam u derdüm su'āl itme Parlatır, a.g.e. G 69/2a s.228, Akyüz vd. a.g.e. G 100/2a s.179

¹⁰⁰⁵duymaz: vermez, Parlatır, a.g.e. G 69/5a s.229, tutmaz, Akyüz vd. a.g.e. G 100/5a s.179

¹⁰⁰⁶ma'zūr tūt: ma'zürdur, Parlatır, a.g.e. G 69/6a s.229 Akyüz vd. a.g.e. G 100/6a s.179

¹⁰⁰⁷efzūn dir: artuk dir, Parlatır, a.g.e. G 69/7a s.229

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Göñülde biñ ğamum vardur ki pinhān eylemek olmaz
Bu hem bir ğam ki il ʿ nından efgān eylemek olmaz
- 2 Ne müşkil derd olursa bulunur ʿ ālemde dermānı
Ne müşkil derd imiş ʿ aşkuñ ki dermān eylemek olmaz
- 3 Fenā mülkine çok ʿ azm itme ey dil¹⁰⁰⁸ çekme zaḥmet kim
Bu tedbīr ile def ʿ -i derd-i hicrān eylemek olmaz
- 4 Şaḫın göñlüm yıķarsın pendden dem urma ey nāşih
Hevā-yı nefis ile bir mülki vīrān eylemek olmaz
- 5 Dehānuñ üzre la ʿ lūñ istemiş dil def ʿ i müşkildür
Görinmez hiç ḫaṭāsı¹⁰⁰⁹ yok yere ḫan eylemek olmaz
- 6 Du ʿ ālar eylerüm benden yaña bir dem güzār itmez
Ne çāre siḫr ile serv-i ḫīrāmān eylemek olmaz
- 7 Fuzūlī ʿ ālem-i ḫayd içre sen dem urma ʿ aşķından
Kemāl-i cehlile da ʿ vā-yı ʿ irfān eylemek olmaz

¹⁰⁰⁸ dil: cān, Parlatır, a.g.e. G 115/3a s.254

¹⁰⁰⁹ ḫaṭāsı: cürmī, Parlatır, a.g.e. G 115/5b s.254, Akyüz vd. a.g.e. G 112/5b s.184

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-106-

- 1 Oldı 'ālem¹⁰¹⁰ şād senden ben esīr-i ğam henūz
'Ālem itdi terk-i ğam bende ğam-ı 'ālem henūz
- 2 Cān bağışlardı lebūñ ızhār-ı güftār eyleyüp
Urmadan 'İsā leb-i cān-bağışlıqdan dem henūz
- 3 Secdegāh itmişdi 'aşq ehli қаşuñ mihrābını
Qılmadan hayli melā'ik secde-i ādem henūz
- 4 Cāna derdūñ cisme peykānuñ revān itmişdi hüküm
Cismile cān irtibātı olmadan muhkem henūz
- 5 Eşk şarf eyler felekden kām hāşıl kılmağa
Bu güher qadrini bilmez dīde-i pür-nem henūz
- 6 Perde-i çeşmüm maqām itmişdi bir tersā beçe
Olmadan mehd-i Mesīhā dāmen-i Meryem henūz
- 7 Ey Fuzūlī eyledi her derde dermān ol tabīb
Bir benüm zaḥmumdur ancak bulmayan merhem henūz

¹⁰¹⁰Oldı 'ālem: Ālem oldı, Akyüz vd. a.g.e. G 121/1a s.189

246

Fä' ilātün / Fä' ilātün / Fä' ilātün / Fä' ilün

1 Teşne-i cām-ı vişālũñ āb-ı hayvān istemez
Mā' il-i mūr-ı haṭuñ mülk-i Süleymān istemez

2 Z̤ulmet-i z̤ülfũñ giriftārı dem urmaz nūrdan
Ṭālib-i şem' i ruḥuñ ḥurşid-i raḥşān¹⁰¹¹ istemez

3 Eylemez meyl-i behişt üftāde-i ḥāk-i derũñ
Sākin-i künc-i ḡamuñ seyr-i gülistān istemez

4 Cevrden āh itme ey ' aşık ki ' ayn-ı luṭfdur
Dost esbāb-ı kemāl-i ḥüsne noḡşān istemez

5 ' Aşḡdan āh itmesün ' aşık yıḡar göñlüm diyü¹⁰¹²
Hĩḡ sulṭānum diyen mülkini vīrān istemez

6 Ey Fuzūlĩ muttaşıl devrān muḡālifdür saña
Ġāliba erbāb-ı isti' dādı devrān istemez

247

Fä' ilātün / Fä' ilātün / Fä' ilātün / Fä' ilün

1 Mesken ey bülbul saña geh şāḡ-ı güldür geh ḡafes
Nice ' aşıḡsın ki āhuñdan ṭuṭışmaz ḡār u ḡas

¹⁰¹¹raḡşān: tābān, Parlatur, a.g.e. G 124/2b s.259

¹⁰¹²: āh: vehm, diyü: diyüp Parlatur, a.g.e. G 124/6a s.259, āh: vehm, Akyüz vd. a.g.e. G 115/6a s.186

2 Yār kūyunda müselmānlar ger olsaydı yerüm
Kāfirem ger ravza-i rıdvāna eylersem¹⁰¹³ heves

3 Kūh feryādı şadāsın virdi Ferhāduñ dimeñ
Naqş-ı Şirindür virir āvaz olup feryād res

4 Nāka Leyla maḥmilin çekmiş beyābān seyrine
Eyle Mecnūnı bu ḥāletden ḥaberdār ey ceres

5 Bir nefes kalmış ḥayātumdan ḥabībüm şubḥ tek
N'ola ger bir mihr gösterseñ baña āḥir nefes

6 Ḥālī itdüm dil hevā-yı iḥtilāṭ-ı ḡayrıdan¹⁰¹⁴
Bezm-i ḡamda ney gibi hem-dem baña feryād res¹⁰¹⁵

-107-

7 Ey Fuzūlī ger saña cem' iyyet-i dildür murād
Bağla bir dildāre göñlün ḡayrıdan peyvendi¹⁰¹⁶ kes

248

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Ey hoş ol mest ki bilmez ḡam-ı 'ālem ne imiş
Ne çeker 'ālem için ḡam ne bilür ḡam ne imiş

¹⁰¹³Eylersem: eylerdüm, Akyüz vd. a.g.e. G 125/2b s.191

¹⁰¹⁴ḡayrıdan: halkdan, Parlatır, a.g.e. G 129/6a s.262, Akyüz vd. a.g.e. G 125/6a s.191

¹⁰¹⁵feryād res: feryād bes, Akyüz vd. a.g.e. G 125/6b s.191

¹⁰¹⁶peyvendi: peyvend, Parlatır, a.g.e. G 129/7b s.263, Akyüz vd. a.g.e. G 125/7b s.191

- 2 Bir peri silsilesi¹⁰¹⁷   aşkına d şd m n geh
 imdi bild m sebep-i h lk t-i    lem ne imi 
- 3 V   iz ev  f-ı cehennem k lur¹⁰¹⁸ ey ehl-i ver  
Var anu  meclisine g r ki cehennem ne imi 
- 4 O ı s nemden¹⁰¹⁹  t p  almı  idi¹⁰²⁰ peyk n 
 h bild m sebep-i  h-ı dem dem ne imi 
- 5 Ey Fuz l  meze-i s k  v   ahb  bild  
T vbe k l t  bilesen zer  u riya  hem ne imi 

249

F   il t n / F   il t n / F   il t n / F   il n

- 1  oncesin g l b lb l    atline peyk n eylemi 
B lb l a ıl an g li y zine  alk n eylemi 
- 2 G l   ar s n  ul  i  n b lb l nik   etmi  meger
 zini ye il¹⁰²¹ bud   i inde pinh n eylemi 
- 3 Gonce peyk n n tiz itmeklik i  n    -ı g l
Cismini ba dan aya a mi l-i s h n¹⁰²² eylemi 

¹⁰¹⁷silsilesi: silsile-i, Parlatır, a.g.e. G 135/2a s.266, Aky z vd. a.g.e. G 131/2a s.194

¹⁰¹⁸k lur: okur, Parlatır, a.g.e. G 135/3a s.267, Aky z vd. a.g.e. G 131/3a s.194

¹⁰¹⁹S nemden: g gs mden, Aky z vd. a.g.e. G 131/4a s.194

¹⁰²⁰ di: anu , Parlatır, a.g.e. G 135/4a s.267, imi  Aky z vd. a.g.e. G 131/4a s.194

¹⁰²¹ye il: ya , Parlatır, a.g.e. G 136/2b s.267

¹⁰²²s h n: sevh n, Parlatır, a.g.e. G 136/3b s.267

4 Dehr ara ger bir şınıķ dīvār görseñ öyle bil
Ol Süleymān mülkidür kim çarḥ vīrān eylemiş

5 Ey Fuzūlī mihrine aldanma çarḥuñ gerdişi
Göge yetürmiş velī ḥāk ile yeksān eylemiş

250

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Ḥabāb-ı eşk-i ḥūnin cismümi ilden nihān itmiş
Ġam-ı ‘aşķuñ beni rüsvā-yı¹⁰²³ bī nām ü nişān itmiş
- 2 Götürmüş ḥākden tuġyān-ı eşķüm ḥār u ḥāşākı
Başum üzre melāmet ķuşlar içün āşiyān itmiş
- 3 Büküp miḥnet yükünden ķaddümi çıķmış tenümden cān
Ṭavāf-ı kūyuñ itmek ķaşdine ṭayy-ı mekān itmiş
- 4 Senüñle da‘vā-yı ḥüsn itdigiyçün mülk-i¹⁰²⁴ ḥüsn içre
Felek ta‘zīr idüp Leylāyı rüsvā-yı cihān itmiş
- 5 Meger terkīb-i ‘İsā gerd-i ḥāk-ı dergehündendür
Ki durmuş ḥākden ķadrile ‘azm-i āsmān itmiş

¹⁰²³ Ġam-ı ‘aşķuñ beni rüsvā-yı: Belā-yı ışk ben rüsvāyı, Parlatır, a.g.e. G 137/1b s.267

¹⁰²⁴ da‘vā-yı ḥüsn itdigiyçün mülk-i: itdügiyçün da‘vī-yi takdīm Parlatır, a.g.e. G 137/4a s.267, Akyüz vd. a.g.e. G 133/4a s.195

- 6 Gezen peykânlarındur tende ya cān bāğına ‘aşkıñ
Belā ser-çeşmesinden her taraf şular revān itmiş
- 7 Fuzūliden mizācın münharif gördüm bugün yārūñ
Meger fırsat bulup bir şemme hālinden¹⁰²⁵ beyān itmiş

251

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Fe‘ūlün

-108-

- 1 Zihī cevāhir-i ihsān-ı ‘āma ma‘den-i hāş
Dürr-i şefā‘at içün baħr-i rahmete gavvāş
- 2 Yetüp¹⁰²⁶ huzūruña mi‘rāc vaķtı kılmışlar
Kamer huşūl-i me’asir Süheyl kesb-i havāş
- 3 Felek hem ol gice bulmuş şafā ki şūfī tek
Kārār tutmayup olmuş o bezmde rakķāş
- 4 Reh-i mütāba‘atüñdür tarīķ-i fevz-i necāt
Hevā-yı merhametüñdür ümīdü hayr u hālāş
- 5 Tefāhür eyle Fuzūlī ki andan özge degül
Saña zamānede nakş-ı şahife-i ihlāş

¹⁰²⁵hālinden: hāl-i dil, Parlatır, a.g.e. Akyüz vd. a.g.e. G 133/7b s.195¹⁰²⁶Yetüp: Gelüp, Parlatır, a.g.e. G 139/2a s.269

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Halka hublardan vişâl-i raḥat-efzâdur ġaraž
 ʿĀşıkā ancaḳ taşarrufsuz temâşâdur ġaraž
- 2 Zâhidâ terk itme şâhidler vişâli raḥatın
 Ger ʿibâdetden¹⁰²⁷ hemin ġilmân u ḥavrâdur ġaraž
- 3 Hûr u kevşerden ki dirler ravza-i rıdvanda var¹⁰²⁸
 Sâķî-i ġül-çehre-i cām-ı muşaffadur ġaraž
- 4 Zevksız lâzım çıkar dünyâdan ol dünyâ perest
 Kim aña dünyâdan ancaḳ zevķ-ı dünyâdur ġaraž
- 5 Raḥat olsaydı garaz dünyâda fakr isterdi halk
 Ġâliba kim halka bir bîhûde ġavgâdur ġaraž
- 6 ʿĀrif ol sevdâ-yı ʿaşķ inkârın itme ey ḥakîm
 Kim vücûd-ı halkdan ancak bu sevdâdur garaz
- 7 Kıl Fuzûlî terk-i ibrâm-ı tekellüm kim yeter
 Şûret-i ḥâlûñ ki izhâr-ı temennâdur ġaraž

¹⁰²⁷Ger ʿibâdetden: Gör azâbuñdan, Parlatır, a.g.e. G 140/3b s.270

¹⁰²⁸Hûr u:Havz-ı, rıdvanda var: rıdvândadur, Parlatır, a.g.e. G 140/2a s.270

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Kılmağıl muhkem gönül dünyāya¹⁰²⁹ ' aq̄d-i irtibāt
Sen bir āvāre misāfırsın bu bir vīrān ribāt¹⁰³⁰
- 2 Bu çemende gonceler¹⁰³¹ güller gören ' ārif bilür
Kim şebāt üstünde yokdur¹⁰³² hīç bir kabz-ı inbisāt¹⁰³³
- 3 Ehl-i ' irfāndur cihān keyfiyyetin tahkīk iden
Kim neşātından bulur yüz gam gamından yüz neşāt
- 4 ' Aşk devrānı baña tabşurdu Mecnūn nevbetin
Hālī olmaz naqş-ı erbāb-ı vefādan bu bisāt
- 5 Her yeten meh-rūya şarf itme Fuzūlī ' ömrüñi
Bī-vefālardan hāzer kıl tut t̄arīk-i ihtiyāt

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Düredür la' l-i revān -baḥşuñ dūr-i şehvār lafz
Dürcden dūrler dökərsin eylesen izhār lafz

¹⁰²⁹dünyāya: dünyāda, Parlatır, a.g.e. G 142/1a s.272

¹⁰³⁰vīrān ribāt: köhne ribāt. Beytin ikinci mısrasında yer alan son kelime, irtibat şeklinde yazılmış olup, taramızdan ribāt şeklinde düzeltilmiştir. Parlatır, a.g.e. G 142/1b s.272, Akyüz vd. a.g.e. G 140/1b s.198

¹⁰³¹gonceler: gonce-i, Parlatır, a.g.e. G 142/2a s.272

¹⁰³²Yokdur: kalmaz, Akyüz vd. a.g.e. G 140/2b s.198

¹⁰³³şebāt: bisāt, Parlatır, a.g.e. G 142/1b s.272

-109-

- 2 Öyle ağzuñ tengdür kim söyleşür sâ' at saña
Gerçi nâzîkdür virir elbette bir azar lafz
- 3 Yetmek¹⁰³⁴ olmaz lafz-ı cân -bahşuñla ağzuñ sırrına
Vaħydur gūyā bu kim muṭlaḳ ağız yok var lafz
- 4 Niçe la' lüñ geç gelür güftāre gūyā kim görür¹⁰³⁵
Ben gibi ol la' lden ayrılmağı¹⁰³⁶ düşvār lafz
- 5 Ğonce la' lüñ tek¹⁰³⁷ leṭāfetden dem urmuş bilmezem
N'eyler izhār eyle geç ol la' l-i gevher-bār lafz
- 6 Ey Fuzūlī isterem dil-dār ḥālüm şormıya
Reşkden kim bulmasun vaşl-ı leb-i dil-dār lafz

255

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Aftāb-ı ṭal' atüñ tutdukca evc-i irtifā'
Ḳatl-i ehl-i ' aşḳa tīg-i ğamze vü rindān şu' ā¹⁰³⁸

¹⁰³⁴Yetmek: Bilmek Parlatır, a.g.e. G 143/3a s.273

¹⁰³⁵görür: bilür, Parlatır, a.g.e. G 143/4a s.273

¹⁰³⁶ol la' lden ayrılmağı: ayrılmağı ol la' lden, Parlatır, a.g.e. G 143/4b s.273

¹⁰³⁷a:la' lüñ tek: la' lünden, Parlatır, a.g.e. G 143/5a s.273, Akyüz vd. a.g.e. G 141/5a s.198

¹⁰³⁸ğamze vü rindān şu' ā: gamzedür andan şu' ā, Parlatır, a.g.e. G 144/1b s.274, Akyüz vd. a.g.e. G 142/1b s.199

- 2 Deşt tutmak ‘ âdetin koymışdı Mecnûn ‘ aşkda
Şöhre-i şehri olmağın resmin ben itdim ihtirâ‘
- 3 Zerğ deryâsında bir hâşâkdür kim çizginür
Şûfî-i şeyyâd kim devrân tutup eyler semâ‘
- 4 Geçdügüm dünyâ vü ‘ uqbâdan seniñçün oldı fâş
Toğrı dirler küllü sırrın câveze’l- isneyni şâ‘¹⁰³⁹
- 5 Ol büt-i ser-keş gelür şalmış cemâlineñ niğâb
Ey selâmet el firâk ey ‘ aql ü imân el vedâ‘
- 6 Cân ü dil bir ‘ ömrdür tığınçün eylerler cedel
Girmeden¹⁰⁴⁰ tığuñ senüñ ortaya kaç‘ olmaz nizâ‘
- 7 Ey Fuzûlî ahîret mülkine lazımdur sefer
Böyle fâriğ gezme takvâdan müheyyâ kıl metâ‘

256

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Dil uzadur bağş ile ol ‘ ârız-ı cânâna¹⁰⁴¹ şem‘
Od çıkar ağızından itmez mi hâzer kim yana şem‘

¹⁰³⁹ İkiyi aşan her şey yaygın hale gelir.

¹⁰⁴⁰ Girmeden: Gelmeden, Parlatır, a.g.e. G 144/6b s.274

¹⁰⁴¹ cânâna: handâna, Parlatır, a.g.e. G 145/1a s.274, Akyüz vd. a.g.e. G 144/1a s.200

2 N'ola ğayret âteşi cānum¹⁰⁴² eritse mum tek

Bu ne sözdür kim dimişler ‘ārız-ı cānāne şem‘

3 ‘Ārız-ı cānānile bahş-i kemāl-i hüsñ ider

Dil ucundandır ki her sâ‘ at düşer nokşāna şem‘

4 Geh ayağı baĝlu geh boynı nedendür bilmezem

Bir peri ‘aşkından olmuşdur meger dīvāne şem‘

5 N'ola göñlüm ‘ārızuñ isterse cānum kāmētüñ¹⁰⁴³

Resmdür ‘ālemde bülbül gül sever pervāne şem‘

6 Kıl şebistānın müşerref kim nisāruñ kılmaĝa

Rişte-i dürler¹⁰⁴⁴ çeküp cem‘ eylemiş dāmāne şem‘

7 Ey Fuzūlî zevkden¹⁰⁴⁵ yaqduñ tenüñ rûz-ı vişāl

Nitdüñ ey ğāfil gerekmez mi şeb-i hicrāne şem‘

257

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

-110-

1 ‘Ayş içün bir tırfa menzildür bahār eyyāmı bāĝ

Anda diksün¹⁰⁴⁶ ğonceveş her kim ki ‘ayş ister otāĝ

¹⁰⁴²cānum: baĝrum, Parlatır, a.g.e. G 144/2a s.274

¹⁰⁴³cānum ile göñlüm kelimeleri divanda yer deĝiştirmiştir. Parlatır, a.g.e. G 145/5a s.275

¹⁰⁴⁴Rişte-i dürler: Rişteden diller, Parlatır, a.g.e. G 145/6b s.275

¹⁰⁴⁵zevkden: şevkden, Parlatır, a.g.e. G 145/7a s.275

- 2 Ğonceler açıldı seyr-i bāğ idüñ ey ehl-i dil
Kim görüp güller gönüller açılan çağdur bu çağ
- 3 Senden ey bülbül füzündür bende miḥnet fasl-ı gül
Sensin ü biñ taze gül ḥāla ben ü biñ taze dāğ
- 4 Bāğa servüm geldiğñ bilmiş seḥerden şāḥ-ı gül
Rüşen itmiş rehğüzārı üzre her yan bir¹⁰⁴⁷ çerāğ
- 5 Çekseler zencīr ile gülzāre gitmen kim baña
Sünbül-i zülfüñ firāğından müşevveşdür dimāğ
- 6 Mevsim-i güldür velī gitmen çemen seyrine kim
Ravza-i kūyuñ baña ol seyrden virmiş ferāğ
- 7 Maḥrem olmaz rindler bezminde mey nüş itmeyen
Ey Fuzūlī çek elüñ¹⁰⁴⁸ ol bezmden ya çek ayağ

258

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Miḥnet-i ' aşğ ey dil āsāndur diyü çok urma lāf
' Aşğ bir yükdür ki ḥam bolmış anuñ altında ḳāf

¹⁰⁴⁶diksün: dutsun, Parlatır, a.g.e. G 147/1b s.276, Akyüz vd. a.g.e. G 145/1b s.200

¹⁰⁴⁷bir: biñ, Parlatır, a.g.e. G 147/4b s.276, Akyüz vd. a.g.e. G 145/4b s.200

¹⁰⁴⁸elüñ: ayağ, Parlatır, a.g.e. G 147/7b s.276, Akyüz vd. a.g.e. G 145/7b s.200

- 2 Olma ğāfil dŭrd-keşler şoĥbetinden ey gönŭl
Ger dilerseñ idesiñ āyine-i idrāki şāf
- 3 Şubĥdem zŭlfŭñ daġıt ya şām ‘ārż-ı ‘ārız it
Koyma şubĥ u şām arasında tarīķ-i iĥtilāf
- 4 Reşk-i ruĥsāruñ dil-i ĥurşīde şalmış iztırāb
Ġayret-i ħaddŭñ mizāc-ı şem‘e virmış inĥirāf
- 5 Ĥāk-i kūyuñ Ka‘beye nisbet kılan bilmez mi kim
Bunda her dem anda bir nevbet olur vācib tavāf
- 6 Vehmim andandur ki mŭmkin olmaya ġamdan necāt
Ferrecallāhumme hemmi neccini mimmā eĥāf¹⁰⁴⁹
- 7 Ey Fuzŭlī zāhid er da‘vā-yı ‘aġl eyler ne sŭd
Nefy-i zevķ-ı ‘aşķdur cehline ‘ayn-ı i‘tirāf

259

Mefā‘īlŭn / Mefā‘īlŭn / Mefā‘īlŭn / Mefā‘īlŭn

- 1 Olur ruĥsārına ġŭn la‘lŭñe ġŭlberg-i ter ‘āşık
Saña eksik degŭl gŭkden iner yerden biter ‘āşık

¹⁰⁴⁹ Allah’ım, benden al kederimi ve beni korktuğum şeyden koru.

2 Baña maḳṣūd terk-i ‘aşḳ idi vāh kim beni ḥüsnüñ
Olup gün günden efzūn kıldı gün günden beter ‘āşık

3 Temāşā-yı cemālünden nazar ehlini men‘ itme
Ne sūd ol ḥūb yüzden kim aña kılmaz nazar ‘āşık

4 Çemende pāy-būsından olupdur sebzeler ḥürrem
Hemān bir sebzece olmağa ‘ālemde yeter ‘āşık

5 Kılursın biñ ciger ḳan her yaña baḳdıḳca ey zālīm
Ne baḳmaḳdur bu her dem ḳandan alsun bir ciger ‘āşık

-111-

6 Kırarsuñ ehl-i ‘aşḳı tūtalum kimse elüñ tūtmaz
Ne işdür bu gerekmez mi saña ey sīmber ‘āşık

7 Ne pervāne döyer bir şu‘ leye ne şem‘ bir āha
Fuzūlī şanma kim beñzer saña ‘ālemde bir¹⁰⁵⁰ ‘āşık

260

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Şöyle¹⁰⁵¹ ra‘ nādur gözüm serv-i ḥırāmānuñ senüñ
Kim gören bir kez olur elbette ḥayrānuñ senüñ

¹⁰⁵⁰ bir: her, Parlatır, a.g.e. G 153/7b s.280, Akyüz vd. a.g.e. G 152/7b s.204

¹⁰⁵¹ Şöyle: Öyle, Akyüz vd. a.g.e. G 169/1a s.212

2 Kākülün tek başuña çizginmek ister hâtırurum
Ey ben ü yüzün¹⁰⁵² gibi sergeşte kurbānuñ senün

3 ‘Ārızuñ devrinde cem‘ iyyetden olsun nā ümīd
Olmayan āşüfte-i zülf-i perīşānuñ senün

4 Çün ‘acebdür la‘ le gūyāluk ne mu‘ cizdür bu kim
Eyler izhār-ı suhen la‘ l-i dūr-efşānuñ senün

5 Çerh yāyından atıldı cānuma¹⁰⁵³ tır-i ecel
Līk andan tızrek deprendi müjgānuñ senün

6 Dağ-ı hicrānuñ odın beñzetmek olmaz dūzağa
Olmasun kāfir esīr-i dāğ-ı hicrānuñ senün

7 Ey Fuzūlī öyle kim bīmār-ı derd-i ‘aşk isen
Yokdurur ölmekden özge hiç dermānuñ senün

261

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

1 Şabā luṭf itdün ehl-i derde dermāndan ḥaber virdün
Ten-i mecrūḥa cāndan cāna cānāndan ḥaber virdün

¹⁰⁵²yüzün: yüz ben, Parlatır, a.g.e. G 172/2b s.293, Akyüz vd. a.g.e. G 169/2b s.212

¹⁰⁵³cānuma: kasdūme, Parlatır, a.g.e. G 172/5a s.293, Akyüz vd. a.g.e. G 169/5a s.212

- 2 Hāzān-ı ğamda gördün ıztırābın bülbul-i zāruñ
Bahār eyyāmı tek gülberg-i handāndan haber virdün
- 3 Söziñi vaḥy-i nāzil ger disem ben hiç küfr olmaz
Cihānı tutmuş iken küfr imāndan haber virdün
- 4 Didiler yār ‘uṣṣākuñ gelür cem‘ itmege gön̄lün
Meger kim yāre ‘uṣṣāḳ-ı perīṣāndan haber virdün
- 5 Süleymān mesnedinden div-i gümreh raġbetin kesdün
Denizde ḥātem-i ḥükm-i Süleymāndan haber virdün
- 6 Fuṣūlī rūzigārum tīre oldı şām-ı hicrāndan¹⁰⁵⁴
Nesīm-i şubḥ tek ḥurşid-i raḥşāndan haber virdün

262

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Beḳā mülkin dilerseñ vārını yok eyle dünyā tek
Etek çek gördigünden āftāb-ı ‘ālem arā tek
- 2 Ta‘alluḳ zulmetin tecrīd ḥurşidine kıl maṭla‘
Eger ‘ālemde bir gün görmek isterseñ Mesīḥā tek

¹⁰⁵⁴ rūzigārum tīre oldı şām-ı hicrāndan: rūzgārın tīre gördün şām-ı hicrānda, Akyüz vd. a.g.e. G 165/6a s.210

- 3 Göñül her şūret-i Şīrīne virme iç mey-i ma‘ nā
Hazer kıl taşā çalma şīşeñi Ferhad-ı şeydā tek

-112-

- 4 Refīķuñ olsa dilsüz cān-ver hem sakla rāz andan
Şakın sırruñ düşürme dillere Mecnun-ı rüsvā tek
- 5 Yeter tāvus tek ‘ ucb ile kıl arayış-i şūret
Vücūduñdan geçüp ‘ ālemde bir ād eyle ‘ anķā tek
- 6 Güher tek kılma tağyīr-i ṭabi‘ at delsele bağruñ
Fīrār¹⁰⁵⁵ it her hevādan olma şūr engiz deryā tek
- 7 Fuzūlī kā ’ināt esbābınuñ kıldum temāşāsın
Nedāmetsüz tena‘ um yok taşarrufsuz temāşā tek

263

Fe‘ ilātūn (Fā‘ īlātūn) / Fe‘ ilātūn / Fe‘ ilātūn / Fe‘ ilūn

- 1 Dehenin derdime dermān didiler cānānuñ
Bildiler derdümi yokdur didiler dermānuñ
- 2 Olsa maḥbublaruñ ‘ aşkı cehennem sebebi
Hūr u ğilmānı kalur kendüsine rıdvānuñ
- 3 Geçdi mey-ḥāneden il mest-i mey-i ‘ aşkuñ olup
Ne meleksin ki ḥarāb itdūñ evin şeyṭānuñ

¹⁰⁵⁵Fīrār: Qarār, Parlatır, a.g.e. G 155/5b s.282, Akyüz vd. a.g.e. G 156/6b s.206

- 4 Urmazam şihhat için merhem okuñ yâresine
İsterem çıkmaya zevk-ı elem-i peykānuñ
- 5 Ne bilür okumayan muşhaf-ı hüsnüñ şerhin
Yere gökden ne için indigini Kur'ānuñ
- 6 Yerden ey dil göge kavuşdı¹⁰⁵⁶sirişküm melegi
Anda hem koymayacakdur oları efgānuñ
- 7 Ey Fuzûlî olubem ğarka-i girdāb-ı cünūn
Gör ne kahrın çekerüm döne döne devrānuñ

264

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Mülk-i hüsnüñ böyle zālīm pādşāhı olmağıl
Kim saña zālīm dise 'ādil güvāhı olmağıl
- 2 Ğamze-i tığın çekme her sâ' at gönül yağmasına
Hükme t̄abî' mülke ğāret-ger sipāhi olmağıl
- 3 Āhını ey māh ' uşşākuñ yetürme göklere
Derd ehlinüñ nişānı t̄ir-i āhı olmağıl
- 4 Ger dilerseñ şem' tek ğayret odına yanmayam
Şāmlar ağıyāre şem' -i bezmgāhı olmağıl

¹⁰⁵⁶ kavuşdı: kavmıştı, Parlatır, a.g.e. G 161/5a s.287, Akyüz vd. a.g.e. G 161/6a s.208

5 ‘Ādet itmek hoş degül bīdād¹⁰⁵⁷ rahm it Tañrıçün

Gāhi olsañ mā ’il-i bīdād gāhi olmağıl

6 ‘Āşık-ı rüsvā görüp men‘ itme ey nāşih beni

Münkir-i āşār-ı taqdīr¹⁰⁵⁸-i ilāhi olmağıl

7 Ey Fuzūlī eyleme řā‘at-ı riyāyī terkin it

Tevbe kııl min ba‘d meşğūl-i menāhi olmağıl

265

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

-113-

1 Öyle müsteşnā güzelsūñ ki saña yokdur bedel

Senden ey cāñ münķaṭi‘ kıılmazam ben¹⁰⁵⁹ illa ecel

2 Niçe şūret bağlasun gönñlüm ħalāş-ı ‘aşķdan

‘Aşķdur bir ħāl kim ol ħāle gönñlümdür maħal

3 ‘Aşķuma noķşan yetürmez görmemek ol ‘ārızı

Cevhere tağyīri- āşār-ı ‘araz virmez ħalel

4 Eyledi rüsvā gönñl çāk-ı giribān-ı edeb

Gör ne ehl-i ‘ilmdür adāb ile eyler cedel

¹⁰⁵⁷bīdād: bī-dāda, Parlatır, a.g.e. G 178/5a s.297, Akyüz vd. a.g.e. G 174/5a s.215

¹⁰⁵⁸āşār-ı taqdīr: takdīr-i āsār, Parlatır, a.g.e. G 178/6b s.297

¹⁰⁵⁹kıılmazam ben: kılmaz beni, Parlatır, a.g.e. G 179/1b s.297, Akyüz vd. a.g.e. G 173/1b s.214

5 Hālūmi gördükçe men[‘]-i ehl-i [‘]aşk eyler fakih
Huccet-i maḳṭū[‘] ı yok eyler kıyās ile [‘]amel

6 Medrese içre müderris virdigi biñ dersden
Yegdürür mey-ḥānede bir cām virmek bir güzel

7 Ey Fuzūlī ben dem urmuşdum şafā-yı [‘]aşḳdan
Maṭla[‘] -ı ḥurşīd īcād olmadan şubḥ-ı ezel

266

Mefā[‘]īlūn / Mefā[‘]īlūn / Mefā[‘]īlūn / Mefā[‘]īlūn

1 Degilsin çokdan ey gerdūn cihān seyrinde yoldaşum
N’ola ḥam olsa ḳaddūm senden artuḳdur benüm yaşum

2 Terāzu-yı [‘]ayār-ı miḥnetüm bāzār-ı [‘]aşḳ içre
Gözüm her dem ṭolup biñ ṭāşa her sâ[‘] at deger bāşum

3 Sirişküm āl baḡrum pāre bir kūh-ı belāyum kim
Hemişe lāle vü la[‘] lile rengindür içim ṭāşum

4 Baña mānend bir dīvāne şūret bağlamaz gūyā
Ḳalem şandurdı taşvīrüm çekenden¹⁰⁶⁰ sonra naḳḳāşum

5 Fuzūlī ḥāzin-i genc-i vefāyum ol sebebdendür
Güherler dökdi¹⁰⁶¹ isrāfile bu çeşm-i güher pāşum

¹⁰⁶⁰çekenden: kılandan, Parlatır, a.g.e. G 186/4b s.302

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Tenümde zaḥm-ı tīgüñ çeşm-i ḥün efşāna beñzetsküm
Oḳuñ kim şaf şaf eṭrāfindadur müjgāna benzetsküm
- 2 Beḳā-yı rūḥumı bildüm ḥayāl-i la' l-i nābuñdan
Ḥayātumdur didüm baḡruma başdum ḳana beñzetsküm
- 3 Sökülmiş¹⁰⁶² gögsümi kim ṭoludur ḡamzeñ ḥayāliyle
Ḥarāmīler yataḡı menzil-i vīrāna beñzetsküm
- 4 Tenümdeñ incinüp çıḳmıř revān cān gibi peykānuñ
Niçün incinmesün yetdükde zevḳın cāna beñzetsküm
- 5 Gözümde beslenüp kıymet bulan peykānıñu gördüm
Şadefde gevher olan ḳatre-i bārāna beñzetsküm
- 6 Fuẕulī öldürür her dem beni ehl-i nazar ṭa' nı
Ki niçün yār la' lin çeşme-i ḥayvāna beñzetsküm

¹⁰⁶¹dökdi: tökdügi, Parlatır, a.g.e. G 186/5b s.302 Akyüz vd. a.g.e. G 193/5b s.225

¹⁰⁶²Sökülmiş: Sünülmüş, Akyüz vd. a.g.e. G 198/3a s.227

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-114-

- 1 Dehenün şevkını cānsūz gümān itmez idüm
Yohsa bir dem anı ben mūnis-i cān itmez idüm
- 2 Vaşl-ı hāl-i lebūni bilsem idi¹⁰⁶³ nā maḳdūr
Ārzūsında ḳara baḡrumı ḳan itmez idüm
- 3 Hıblar 'āşıḳa meyl itmedigin bilsem idi
Özimi 'aşḳile rüsvā-yı cihān itmez idüm
- 4 Düşmeseydi gözimün yaşına feyz-i naḳaruñ
Anı her servün ayaḡına revān itmez idüm
- 5 Şalmasaydum dil-i vīrāne 'imāret ṭarḫın
Anda genc-i güher-i 'aşḳı nihān itmez idüm
- 6 Sitem-i ṭa'ne-i aḡyāra degildüm vāḳıf
Yohsa yārūñ ser-i kūyunda mekān itmez idüm
- 7 İtmeseydi sitem-i yār Fuzūlī beni zār
Bunca feryād çeküp āh u fiḡān itmez idüm

¹⁰⁶³bilsem idi: bilse idüm, Parlatır, a.g.e. G 187/2a s.303, Akyüz vd. a.g.e. G 196/2a s.226

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün (Fa' lün)

- 1 Bir kul oğlını gönül mülkine sultān itdüm
Mısr idi pādşehi¹⁰⁶⁴ Yūsuf-ı Ken' ān itdüm
- 2 Dil ki bir dil-bere ser-menzil idi āhum ile
Yele virdüm adını taht-ı Süleymān itdüm
- 3 'Aşk terki dil ü cāndan görünürdi müşkil
Terk-i 'aşk eyle didüñ terk-i dil ü cān itdüm
- 4 Cān gamuñ çekmiş idi var idi boynında haqqı
Bu anuñ ecir idi kim saña kurbān itdüm
- 5 Reh-i 'aşkuñ tutup itdüm gam-ı derdüm def' in
Gör ne cem' i bu tarīk ile perişān itdüm
- 6 Saña tabşurduğum oğlarını yakduñ ey dil
Zāyi' itdüm ne kadar kim saña ihsān itdüm
- 7 Sebze tek kıldı Fuzūlī çıkarup eşk 'ayān
Ten gubārında oğın her nice pinhān itdüm

¹⁰⁶⁴Mısr idi pādşehi: Mısr-i dil pād-şehin, Akyüz vd. a.g.e. G 200/1b s.228

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Penbe-i dāğ-ı cünün¹⁰⁶⁵ içre nihāndur bedenüm

Diri oldıķça libāsım budur ölsem kefenüm

2 Cānı cānān dilemiş virmemek olmaz ey dil

Ne nizā' eyleyelüm ol ne senüñdür ne benüm

3 Taş deler āhum oķı şehd-i lebüñ şevķinden

N'ola zenbūr evine beñzese beyt ül ĥazenüm

4 Tavķ-ı zencir-i cünün dā'ire-i devletdür

Ne revā kim beni andan çıkara za'f-ı tenüm

5 'Aşk sergeştesiyem seyl-i sirişk içre yerüm

Bir habābum ki hevādan töludur pīrehenüm

-115-

6 Bülbül-i ġamzedeyüm bāğ-ı bahārum sensiñ

Dehen ü kıdd ü ruķuñ ġonce-i serv-i semenüm

7 İdemem terk Fuzūlī ser-i kūyın yārūñ

Vaţanumdur vaţanumdur vaţanumdur vaţanum¹⁰⁶⁶

¹⁰⁶⁵Penbe-i dāğ-ı cünün: Penbe-i merhem-i dāğ, Parlatır, a.g.e. G 187/2a s.303, Akyüz vd. a.g.e. G 204/1a s.230

¹⁰⁶⁶Vaţanımdur vaţanımdur vaţanımdur vaţanum: Ne kadar zulm yiriyse baña hoşdur vatanum Parlatır, a.g.e. G 206/7b s.314, Akyüz vd. a.g.e. G 204/7b s.230

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 İşıgũñ taşını kanile yudı çeşm-i terüm
Pāklikden¹⁰⁶⁷ taşı la' l eyledi feyz-i nazarum
- 2 Cigerüm dāğına merhem bulamadum senden
Nice āh eylemeyim āh yanupdur cigerüm
- 3 Didi ol yār seher vaqti gelem līk ne sūd
Vaqt ma' lüm degül şām ile birdür seherüm
- 4 Ey hoş ol şām ki bīhod gideyüm kūyınā¹⁰⁶⁸ şubḥ
N'eyledüm anda diyü ğayrıdan alam ḥaberüm
- 5 Düşmezem göñlüñe zīrā oluban¹⁰⁶⁹ öyle za' īf
Derd-i ' aşkuñla ki gözgüde görünmez eṣerüm
- 6 Nice biñ ' aşıkā ancak bir oḳ atduñ dimedüñ
Ki düşer birbirine bir nice üftādelerüm
- 7 Ey Fuzūlī tura benden ala ta' līm-i vefā
Nāgeh er merḳad-i Mecnūna düşerse güzerüm

¹⁰⁶⁷Pāklikden: Bes ki pākem, Parlatır, a.g.e. G 190/1b s.304, Akyüz vd. a.g.e. G 209/1b s.232

¹⁰⁶⁸gideyim kūyınā: gidem ol kūya vü, Parlatır, a.g.e. G 190/4a s.304, Akyüz vd. a.g.e. G 209/4a s.232

¹⁰⁶⁹zīrā oluban: ya'ni olubam, Parlatır, a.g.e. G 190/5a s.305, Akyüz vd. a.g.e. G 209/5a s.232

272

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Şem‘ -i şām-ı fırkatüm şubh-ı vişâli n’eylerüm
Bulmuşum¹⁰⁷⁰ yanmağda bir hâl özge hâli n’eylerüm
- 2 Ğayra ‘ arz it her ne esbābuñ ki var ey dehr-i dūn
Ben ki ehl-i zevkum esbāb-ı melâli n’eylerüm
- 3 Yok ‘ aceb ger mālā rağbet mülke kılmam iltifāt
Ben gedā-yı kūy-ı ‘ aşkam¹⁰⁷¹ mülk ü mālı n’eylerüm
- 4 İhtimāl-i hicr teşvîşine degmez zevk-ı vaşl
Vaşl kim var anda hicrân ihtimâli n’eylerüm
- 5 Ehl-i hālüm dime put vaşfin baña ey put perest
Hâl bilmez dil-ber-i şāhib cemâli n’eylerüm
- 6 Naḥl-i kıddüñ isterem kândan belâdur ḥâşılum
Bağmazam şimşâde ber virmez nihâli n’eylerüm
- 7 Ey¹⁰⁷² Fuzûlî kıl kemâl-i‘ aql kesbüñ yohsa ben
Kâmil-i ‘ aşkam dahı özge kemâli n’eylerüm

¹⁰⁷⁰ Bulmuşım: Tapmışım, Akyüz vd. a.g.e. G 186/1b s.221

¹⁰⁷¹ aşkam: yârem, Parlatur, a.g.e. G 208/3b s.315

¹⁰⁷² Ey: Sen, Parlatur, a.g.e. G 208/7a s.315, Akyüz vd. a.g.e. G 186/7a s.221

273

Fā' ilātün(Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bāğa girdüm ser-i kūyuñ añup efgān itdüm
Gül görüp yāduñ ile çāk-ı girībān itdüm
- 2 Baquban nergise bīmār gözün kıldum yād
Nergisi nāle vü efgānuma hayrān itdüm
- 116-
- 3 Gonçe-i lāle dime dağ қarasun қoparup
Al vālāya şarup sebzeде pinhān itdüm
- 4 Gül-i ter üzre düşen şebneme düşdi nazārum
Gözümü şevқ-ı cemālünde¹⁰⁷³ zer efşān itdüm
- 5 Berg-i gül şanma ki hun-ābe dōken demde gözüm
Nice yaprağa¹⁰⁷⁴ ciger қanı salup қan itdüm
- 6 Göriceк sünbūli añdum şiken-i kākūlūñi
Sünbūli girye vü āh ile¹⁰⁷⁵ perişān itdüm
- 7 Ey Fuzūlī reviş-i ' aқl melūl itdi beni
Sehv kıldum ki cünūn derdine dermān itdüm

¹⁰⁷³cemālünde: cemālünle, Parlatır, a.g.e. G 183/4b s.301, Akyüz vd. a.g.e. G 199/4b s.227

¹⁰⁷⁴yaprağa: toprağa, Parlatır, a.g.e. G 183/5b s.301

¹⁰⁷⁵girye vü āh ile: nāle vü āhumla, Parlatır, a.g.e. G 183/6b s.301

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Secdedür her kıanda bir put görsem āyinüm benüm
H^vāh kâfir h^vāh mü 'min tut budur dīnüm benüm
- 2 Bāgbān şimşād ü nesrīnün baña 'arz itme kim
Ol kıad-i ruhsārdur ki şimşād-ı nesrīnüm benüm
- 3 Hāk-ı dergāhın nazardan sürme ey seylāb-ı eşk
Kılma zāyi' sürme-i çeşm-i cihān bīnüm benüm
- 4 Eşk mevci gezdürür her yan¹⁰⁷⁶ ten-i hāşākumı
Mümkin olmaz eşk tahrikiyle teskinüm benüm
- 5 Çāre umdum la' l-i şīrinünden eşk-i telhüme
Telh güftār ile alduñ cān-ı şīrinüm benüm
- 6 Bende sākın oldu derd-i 'aşk Mecnūndan geçüp
Andan artuğdur meger 'aşk içre temkīnüm benüm
- 7 Ey Fuzūlī her yeten ta' n eyler oldu hālīme
Bu yeter ehl-i melāmet içre tahşīnüm benüm

¹⁰⁷⁶yan: dem, Parlatır, a.g.e. G 207/4a s.314

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Zā'ir-i mey-hāneyüm muğ secdesidür t̃ā' atüm
 'Aşq p̃irüm nakd-ı cān nezrüm tevekkül niyyetüm
- 2 Her yaña¹⁰⁷⁷ baqsam şurāhi tek sücūd itmek işüm
 Kanda olsam bāde tek düşmek ayağa 'ādetüm
- 3 T̃urmayup¹⁰⁷⁸ zāhid eger şūretde eyler i' tirāz
 İhtilāf itsem anı şermende eyler s̃iretüm
- 4 Bes ki cām-ı mey gibi hoş meşreb ü şāfi dilem
 Hürmetüm vācib bilür¹⁰⁷⁹ her kim bilür keyfiyyetüm
- 5 Mu' teberlikdür¹⁰⁸⁰ gurūr ehli ben andan fāriğüm
 İ' tibāra çündegül k̃ābil muḥaḳḳar hey 'etüm
- 6 'Aşq erbāb-ı vefādan zā'il itmiş mihrümi¹⁰⁸¹
 Faqr esbāb-ı 'alāyıkdan götürmiş rağbetüm
- 7 Ey Fuzūlī faqr esbābında¹⁰⁸² devlet iste kim
 Sāye ol toprağa şalmışdur hümā-yı himmetüm

¹⁰⁷⁷yaña: saru, Akyüz vd. a.g.e. G 210/2a s.233

¹⁰⁷⁸T̃urmayup: Tavruma, Parlatır, a.g.e. G 212/3a s.317, Akyüz vd. a.g.e. G 210/3a s.233

¹⁰⁷⁹bilür: dutar, Parlatır, a.g.e. G 212/4b s.317, Akyüz vd. a.g.e. G 210/4b s.233

¹⁰⁸⁰Mu' teberlikdür: Mu'teberlerdür, Parlatır, a.g.e. G 212/5a s.317, Akyüz vd. a.g.e. G 210/5a s.233

¹⁰⁸¹vefādan: riḳādan, mihrümi: gönlümi, Parlatır, a.g.e. G 212/6a s.317, Akyüz vd. a.g.e. G 210/5a s.233

¹⁰⁸²esbābında: toprağında, Parlatır, a.g.e. G 212/67a s.317, Akyüz vd. a.g.e. G 210/7a s.233

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-117-

- 1 Yakma cânım nâle-i bî ihtiyârumdan şaķın
Dökme kıanum âb-ı çeşm-i eşk-bârumdan şaķın
- 2 Şu virür her şubıdem göz yâşı tîğ-i âhuma
Çok beni incitme tîğ-i âb- dârumdan şaķın
- 3 Cevr odı yakdı beni yanumda tırma ey göñül
Bir tutuşmuş âteşüm kıurb-ı civârumdan şaķın
- 4 Ten evinden raķtuñı cehd eyle ey cân taşra çık¹⁰⁸³
Âfet-i seyl-i sirişk-i bî kıarârumdan şaķın
- 5 Gerçi bir hâk-ı rehim kimse beni almaz göze
Çok hâķâretle nâzar kıılma ğubârumdan şaķın
- 6 Tırma kıabrim üzre ey ' aşķ içre ben tek ölmeyen
Ta' ne taşıdır saña seng-i mezârumdan şaķın
- 7 Şâh-ı mülk-i mihnetüm hayl ü sipâhum derd ü ğam
Hayl-i bî-hadd ü sipâh-ı bi-şümârumdan şaķın

¹⁰⁸³ çık: çek, Parlatır, a.g.e. G 236/4a s.33 Akyüz vd. a.g.e. G 223/4a s.239

- 8 Ey Fuzûlî ƙanġı¹⁰⁸⁴ maĥbûbı ki sevseñ raĥmı var
Kıl ĥazer ancaĥ benüm bî raĥm yârümden şaĥın

277

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey giyüp gülgün demâdem 'azm-i cevlan eyleyen
Her taraf cevlan idüp döndükçe yüz ƙan eyleyen
- 2 Ey beni maĥrûm idüp bezm-i vişâlinden müdâm
Ġayrı ĥ^vân-ı iltifâtı üzre miĥmân eyleyen
- 3 Ey demâdem reşk tîġiyle benüm ƙanum döken¹⁰⁸⁵
Mey içüp aġyâr ile seyr-i gülistân eyleyen
- 4 N'ola ger cem' iyyet-i ĥâtırdan olsam nâ ümîd
Cem' olur mı ĥublaruñ¹⁰⁸⁶ zülfin perişân eyleyen
- 5 Bunca¹⁰⁸⁷ kim efġânımı ey mâĥ işitdün giceler
Dimedün bir gice kimdür bunca efġân eyleyen
- 6 Yâr dün çekmişdi ƙatlüm ƙaşdine tîġ-i cefâ
Yetmesün maĥşûdına yâ Rab peşimân eyleyen

¹⁰⁸⁴ƙanġı: hansı, Akyüz vd. a.g.e. G 223/7a s.239

¹⁰⁸⁵döken: döküp, Akyüz vd. a.g.e. G 221/3a s.238

¹⁰⁸⁶ĥublaruñ: ĥublar, Parlatır, a.g.e. G 222/5b s.324, Akyüz vd. a.g.e. G 221/5b s.238

¹⁰⁸⁷Bunca: Nice, Parlatır, a.g.e. G 222/3a s.324, Akyüz vd. a.g.e. G 221/4a s.238

- 7 ‘Aşk derdiyle olur ‘āşık mizācı müstaķīm
Düşmenümdür dostlar bu derde dermān eyleyen
- 8 Zāhidūñ ta‘nile dönderdüm yüzün mihrābdan
Nice bulmaz ecir bir¹⁰⁸⁸ kāfir müselmān eyleyen
- 9 Derd-i hicrān nā-tüvān itmiş Fuzūlī ĥasteyi¹⁰⁸⁹
Yokmıdır yā Rab devā-yı derd-i hicrān eyleyen

278

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Sipihruñ fāriğim vaşluñda māh u āftābından
Ġarez ‘id-i vişālūñdür bu ay ü gün ĥisābından
- 2 Temāşā-yı ruĥuñ ‘azmine çıkdı āftāb ammā
Gelürken sür‘at ile düşdi yüz perde şitābından

-118-

- 3 Güneş maĥcūbdurur şerm-i¹⁰⁹⁰ ruĥuñdan yandurup çarĥı
Çıkarmak ister anı şu‘le-i āhum hicābından
- 4 Reh-i¹⁰⁹¹ ‘aşķında ol ġāyetde ey meh mużtarib olmış
Ki her ne eylese bilmez ne eyler ıztırābından

¹⁰⁸⁸bir: biñ, Parlatır, a.g.e. G 222/8b s.324, Akyüz vd. a.g.e. G 221/8b s.238

¹⁰⁸⁹hasteyi: hastenī, Parlatır, a.g.e. G 222/9a s.328, Akyüz vd. a.g.e. G 221/9a s.238

¹⁰⁹⁰Güneş maĥcūbdurur şerm-i: Felek maĥcūbdur şem‘-i, Parlatır, a.g.e. G 230/3a s.328, Akyüz vd. a.g.e. G 213/3a s.234

¹⁰⁹¹Reh-i: Felek, Parlatır, a.g.e. G 230/4a s.328, Akyüz vd. a.g.e. G 213/4a s.234

- 5 Güneş levhî degül gökde şu 'a üstünde zerrin haṭ
Felek almış eline bir varak ḥüsnüñ kitābından
- 6 Degirmen dāne içün çizginür bîhûde devr itmez
Mücerredsên gönül vehm itme çarḥuñ inḳılābından
- 7 Kimi hüşyār görseñ sen aña şun cām-ı mey şākī¹⁰⁹²
Biḥamdillāh Fuzūlî mestdür vaḥdet şarābından

279

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Yüceldüñ¹⁰⁹³ ḳabrüm ey bî derdler seng-i melāmetden
Ki ma' lüm ola derd ehline ḳabrüm ol 'alāmetden
- 2 Mezārum üzre ḳoymañ mîl eger kūyında cān virsem
Ḳoyuñ bir sāye düşsün ḳabrüme ol serv-ḳāmetden
- 3 Gören sâ' atde ol ḳāmet ḳıyāmın ḳıymadum cāna
Ḳıyāmet hem gele¹⁰⁹⁴ ḳurtulmayam ben bu nedāmetden
- 4 Ḳıyāmetde ḥesābı olmayanlardandur ol ğāfil
Ki farḳ eyler firāḳuñ şāmını şubḥ-ı ḳıyāmetden

¹⁰⁹² cām-ı mey şākī: cāmı ey sākī, Parlatır, a.g.e. G 230/7a s.328, Akyüz vd. a.g.e. G 213/7a s.234

¹⁰⁹³ Yüceldüñ: Ucaldın, Akyüz vd. a.g.e. G 219/1a s.237

¹⁰⁹⁴ Parlatır, a.g.e. G 238/3 s.333 b: gele: gelür

- 5 Ȧarĩķ-ı şabr u tedbĩr-i selāmet lezzetin bilmem
Baña ‘ aşķ u melāmet yeg gelür şabr ü selāmetden
- 6 Ȧabĩ‘ at inķirāfın gör hevā-yı ‘ aşķdan tende
‘ İlāc it düşmeden sākĩ mizācum istikāmetden
- 7 Fuzũlĩ geķ selāmet kũķesinden şabr kuyından
Ferāķat olmayan yerde sefer yegdür iķāmetden

280

Fā‘ ilātũn / Fā‘ ilātũn / Fā‘ ilātũn / Fā‘ ilũn

- 1 Bezm-i ğam iķre řarābumdur siriřķ-i lālegũn¹⁰⁹⁵
Ķıldı ğam ķaddũm bũķũp cām-ı řarābum ser-nigũn
- 2 Her țaraf pũr-ķũn eliflerdür ķekilmüş ğöğsũme
Ya hevādan mevc urur baĝrumdaki deryā-yı ķũn
- 3 Arturur eyyām-ı hicrānuñ siriřķũm ķiddetin
Mũddet-i eyyām mey keyfiyyetin eyler fũzũn
- 4 Mesken itmiş mār tār-ı zũlfi dũ ķeřmũm¹⁰⁹⁶ raķnesin
Pend virmeñ kim anı andan ķıķarmaz biñ fũsũn

¹⁰⁹⁵Bezm-i ğam iķre řarābımdur siriřķ-i lālegũn: Bezm-i aşķ iķre siriřķimdir řarāb-ı lāle-ĝũn, Akyüz vd. a.g.e. G 229/1a s.242

¹⁰⁹⁶mār tār-ı zũlfi dũ ķeřmũm: yār mār-ı zũlfi, Parlatır, a.g.e. G 215/4a s.320, Akyüz vd. a.g.e. G 229/4a s.242

- 5 Kaṭṭ-ı ūlfet ġālibā düşvārdur kim eylemiş
Naḫş-ı Şīrin ile Ferhād-ı muḫayyed bī-sütūn
- 6 Rīşte-i cān eyledüm peyvend tār-ı zūlfüne
Âh kim çekmekde imdād eylemez baḥt-ı zebūn
- 7 Ey Fuzūlī ben melāmet gevherinüñ genciyüm
Ejdehādur kim yatur çevremde zencīr-i cünūn

281

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

-119-

- 1 Kırutmış ġālibā şevḳ odı Ferhāduñ gözi yaşın
Ki ger aḫsaydı la' l eylerdi bī şek bī-sütūn taşın
- 2 Belā yolında ġavġāa kaçan ben tek tırur¹⁰⁹⁷ Mecnūn
Kaçan olmaz derūn¹⁰⁹⁸ tek yek bilür her kimse yoldaşın
- 3 Dimeñ gözyaşı ile def' olur 'aşḫ āteşi benden¹⁰⁹⁹
Bu od her yere düşse fark kalmaz kurdan¹¹⁰⁰ yaşın
- 4 Beyān-ı 'aşḫa besdür levḫ-i ruḫsārında ḥūn-ı dil
Başīret¹¹⁰¹ ehline zāhir kılur her naḫş naḫḫāşın

¹⁰⁹⁷ tırur: düzer, Parlatır, a.g.e. G 228/2a s.327, Akyüz vd. a.g.e. G 225/2a s.240

¹⁰⁹⁸ derūn: duran, Parlatır, a.g.e. G 228/2b s.327, Akyüz vd. a.g.e. G 225/2b s.240

¹⁰⁹⁹ benden: tenden, Parlatır, a.g.e. G 228/3a s.327, Akyüz vd. a.g.e. G 225/3a s.240

¹¹⁰⁰ kurdan: kurusun, Parlatır, a.g.e. G 228/3b s.327, Akyüz vd. a.g.e. G 225/3b s.240

¹¹⁰¹ başīret: beşāret, Akyüz vd. a.g.e. G 225/4b s.240

- 5 Fuẕülî bâde-ḥ^vārî duzahı dir ḥalk-ı ḥayrānım
Ki Ḥaḳ niçün şalupdur cennete mey-ḥāne evbāşın

282

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Kūh-ken künd eylemiş biñ tîşeyi¹¹⁰² bir tağilen
Ben ḳoparup şalmışum¹¹⁰³ biñ tağı bir tırnağilen
- 2 Ğam yolında ben ḳalup gitdiyse Mecnūn yok 'aceb
Şayruya düşvardur hem-rehlik itmek sağ ilen
- 3 Ğam oḳurlar¹¹⁰⁴ 'aşk bāzārında naḳd-i ömrümi
Ḳılmaḳ olmaz sūd sevdāda yaman ortağ ilen
- 4 Gerd-i rāhuñ virmese¹¹⁰⁵ gözyaşına teskīn n'ola
Dutmaḳ olmaz böyle seyl-ābuñ yolın tobrağ ilen
- 5 Ravza-i ḳūyuñda bulmuşdur¹¹⁰⁶ Fuẕülî bir maḳām
Kim aña cennet ḳuşı yetmez biñ yıl uçmağ ilen

¹¹⁰² Kūh-ken künd eylemiş biñ tîşeyi: Kūh-ken bin tîşeni künd eylemiş, Akyüz vd. a.g.e. G 220/1a s.238

¹¹⁰³ şalmışım: atmışam, Parlatır, a.g.e. G 227/1b s.327

¹¹⁰⁴ oḳurlar: uğurlar, Parlatır, a.g.e. G 227/4a s.327, Akyüz vd. a.g.e. G 220/4a s.238

¹¹⁰⁵ virmese: virmeye, Parlatır, a.g.e. G 227/3a s.327

¹¹⁰⁶ Bulmuşdır: dutmuşdur, Parlatır, a.g.e. G 227/5a s.327 tapmıştır, Akyüz vd. a.g.e. G 220/5a s.238

283

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Şun' mi' mārı yapan sa' atde gerdün maḥzenin
Dūd-ı āhum çıķmağa açmış kevākib revzenin
- 2 Gün batup yıldız çıkar şanmañ ki gök dihkānıdur¹¹⁰⁷
Gice āhim dağıdur gündüz yığılmış ḥırmenin
- 3 Göz döker isrāfile ḥun-ābe la' lūñ gūyiyā
Kim ciger tağında ol la' lūñ bulupdur ma' denin
- 4 Düzmek olmaz tīg-i bīdādına¹¹⁰⁸ şīrin leblerūñ
Ger felek Ferhādveş taş itse 'uşşākuñ tenin
- 5 Şubḥ tek¹¹⁰⁹ çāk it Fuzūli pīrechen 'aşķ içre kim
Bilmeye kimse girībānından anun dāmenin

284

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Cem' göñlün devr cevrenden peşīmān¹¹¹⁰ olmasun
Çarḥ-ı fermānuñla gezmekden peşīmān olmasun

¹¹⁰⁷ dihkānıdur: dihkānınuñ, Parlatır, a.g.e. G 232/2a s.329, Akyüz vd. a.g.e. G 227/2a s.241

¹¹⁰⁸ bīdādına: bīdād ile, Parlatır, a.g.e. G 232/4a s.329

¹¹⁰⁹ Şubḥ tek: subhveş, Parlatır, a.g.e. G 232/5a s.329, Akyüz vd. a.g.e. G 227/5a s.241

¹¹¹⁰ peşīmān: perīşān, Parlatır, a.g.e. G 217/1a s.320, Akyüz vd. a.g.e. G 235/1a s.245

2 Yer işi gök cünbişi re`yüñle bir dem olmasa
Yedi iklim ü tokuz gerdün-ı gerdân olmasun

3 Bir binâdur devletüñ olmış penâh-ı hâş u `âm
Ol binâ yâ Rab cihân turduqça vîrân olmasun

-120-

4 Kılmasa `âlem murâdınca medâr olsun harâb
Olmasa devrân senüñ re`yüñle¹¹¹¹ devrân olmasun

5 Çizginürken dostlar kâminca fermânuñda¹¹¹² çarh
Hâkim-i takdîrden tağyîr-i fermân¹¹¹³ olmasun

6 Tâbi` olsun cümle-i `âlem senüñ fermânuña
Cümle-i `âlemde senden ğayrı¹¹¹⁴ sulţân olmasun

7 Lahza lahza gülşen-i medhûñde gûyâ olmasa
Bülbül-i nuţkı Fuzûlîñ hoş-elhân olmasun

285

Mefâ`îlün / Mefâ`îlün / Mefâ`îlün / Mefâ`îlün

1 Budur farkı gönül mahşer güninüñ rûz-ı hicrândan
Kim ol cân döndürür cisme bu cismi ayırur cândan

¹¹¹¹re`yüñle: re`yince, Akyüz vd. a.g.e. G 235/4b s.245

¹¹¹²Parlatır, a.g.e. G 217/5 s.321 a:fermânuñda: fermânuñla

¹¹¹³Parlatır, a.g.e. G 217/5 s.321 b: tağyîr-i fermân: tağyîre fermân

¹¹¹⁴Parlatır, a.g.e. G 217/6 s.321 b: ğayrı: özge

- 2 T̤utup rāh-ı ‘adem bulmış dehānuñdan göñül kāmın
Baña hem cezmdür ol ‘azm ben hem kalmazam andan
- 3 Ğamum şerh itmegiçün isterem her gördüğüm sâ‘at
T̤utam damānuñı degmez elüm çāk-ı girībāndan
- 4 T̤avaf-ı kūyuñ isterdüm kılam bār-ı ğam-ı ‘aşkuñ
Ĥam itdi kāmētüm yollar t̤utıldı ĥār-ı müjgāndan
- 5 Ne hoş ülfet t̤utupdur nā-tüvān cismümle cān gūyā
Şanur bir tār-ı müdur ol ser-i zülf-i perīşāndan
- 6 Oķuñ geldükçe çeşmüm dökse bağrum kanın andandur
Ki bağrum kanına yer kalmadı sīnemde peykāndan
- 7 Sitem taşı melāmet ĥanceri bī-dād şemşīri
Fuzūlī her cefā kim gelse hoşdur cāna cānāndan

286

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Şubḥ-dem gülzār içinde çaldı bülbül erğanun
Eyyuhel ‘uşşāk k̤amu innekuḡ la tesme‘un¹¹¹⁵
- 2 Erguvan t̤utdı piyāle nesrīni şoldurđı¹¹¹⁶ cām
Muṭribā çal nağme-i yā eyyuhel mustağfirün¹¹¹⁷

¹¹¹⁵ “Ey âşıklar kalkın, sizler duymuyorsunuz”

¹¹¹⁶ nesrīni şoldırdı: nesteren doldurđı, Parlatır, a.g.e. G 231/2a s.329, Akyüz vd. a.g.e. G 233/2a s.244

3 Hep görenler hüsn-i haṭṭuñ diyeler şad āferīn¹¹¹⁸

Lā şey'e ma aḥsen illā ḳalīlen teşkurūn¹¹¹⁹

4 Gözleri ser-ḥoş olunca bāde-i pür-ḥūn içer

Zīr-i lebde çağrışur sāḳī ve lā hūm yehzenūn¹¹²⁰

5 Ey Fuzūlī cān virirsūñ 'ākıbet yār yolına¹¹²¹

İşidenler diyeler inna ileyhi rāci' un¹¹²²

287

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

1 Ramazan oldu çeküp şāhid-i mey perdeye rū

Mey için cenk tutup ta' ziye açdı gīsu

2 Bildi muṭrib ki nedür ḥāl götürdi ḳopuzı

Bezmden çekdi ayağını şūrāḥi vü sebū

-121-

3 Bezm ḳanunı bozıldı ne¹¹²³ için çengile def

Yıgılup itmeyeler ḥākim işiginde gülū

4 Ramazan ayı gerek açıla cennet ḳapusu

Ne revā kim ola mey-ḥāne ḳapusu baḒlu

¹¹¹⁷“Ey mağfıret dileyenler”

¹¹¹⁸Hep: her, diyeler: okudı, Parlatır, a.g.e. G 231/3a s.329, Akyüz vd. a.g.e. G 233/3a s.244

¹¹¹⁹“Şükrettiğiniz az sayıda güzel şey vardır.”

¹¹²⁰Onlar mahzun olmaz. Yunus suresi / 62

¹¹²¹Ey Fuzūlī cān virirsūñ 'ākıbet yār yolına: Sen Fuzūlī yār yolında cān virürsin ākıbet, Parlatır, a.g.e. G 231/5a s.329, Akyüz vd. a.g.e. G 233/5a s.244

¹¹²²“Biz O'na döneceğiz.” Bakara suresi /156

¹¹²³ne: mey, Parlatır, a.g.e. G 243/3a s.336

- 5 Feth-i mey-hâne için okıyalum fatihalar
Ola kim yüzimize açıla bir bağılu kapu
- 6 Aftâb-ı kadeh itmez Ramazan ayı tûlû^c
Ne belâdur bize yâ Rab ne kara gündür bu
- 7 İntizâr-ı mey-i gülğün¹¹²⁴ ile bayram ayına
Bağa bağa incedür gözümüze kara şu
- 8 Ramazan oldu budur vehmi Fuzûlî'nün kim
Niçe gün içmeye mey zühd ile nageh tuta hû

288

Mefâ'îlün /Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

- 1 Eger çıksaydı derdün cismden dirdim ki cāndur bu
Ne hâcet derdini yegdür demek cāndan 'ayāndur bu
- 2 Demādem hūblar cevriye artar lezzeti 'aşkuñ
Yamāndur bu ki taḥkīk itmeden dirler yamandur bu
- 3 Ḥadengi sāyesinde hoş geçür evkātuñ ey dil
Ki gülzâr-ı ḥayātuñ zîneti serv-i revāndur bu
- 4 Tûtuşdum âteş-i dilden ciger kanıyla¹¹²⁵ ğarḳ oldum
Egerçi bir şerāre oddur ol bir ḳatre ḳandur bu

¹¹²⁴gülğün: gül-reng, Parlatır, a.g.e. G 243/7a s.336, Akyüz vd. a.g.e. G 239/7a s.247

¹¹²⁵kanıyla: kanına, Parlatır, a.g.e. G 240/4a s.334, Akyüz vd. a.g.e. G 236/4a s.246

- 5 Cihāna addūn ūzre kākūlũnden fitneler dūşmiř
ıyāmet ibtidāsı fitne-i āħir zamāndur bu
- 6 Didiler bĩ-aberler bāġ-ı cennet kūyuňa beñzer
aber virdi baňa andan gelen ādem yalāndur bu
- 7 Fuẕūlĩ ıldı feryād ū fiġānum tĩre gerdūnı
Henūz ol māh řormaz kim ne feryād ū fiġāndur bu

289

Mef' ūlũ / Fā' ilātũn / Mef' ūlũ / Fā' ilātũn

- 1 Olsaydı bendeki ġam Ferhād-ı mūbtelāda¹¹²⁶
Bir āhile virirdi biñ bĩ-sūtũnı bāda
- 2 Virseydi āh-ı Mecnũn feryādumuñ sedāsın
uş mı arār iderdi başındaki yuvada
- 3 Ferhādda zevķ-ı řūret Mecnũna seyr-i řaħra
Bir rahat ire herkes¹¹²⁷ ancak benūm belāda
- 4 Eřk-i revānuma il cem' oldı var ūmĩdũm
Kim ola vara vara cem' iyyetũm ziyāde

¹¹²⁶Divanda bulunan 'gam' kelimesi metinde eksik bırakıldıġı iin tarafımızdan eklenmiştir. Parlatır, a.g.e. G 256/1a s.344

¹¹²⁷herkes: her kim, Parlatır, a.g.e. G 256/3b s.344, Akyūz vd. a.g.e. G 246/3b s.251

5 Geh ğamzeñ içmek ister anımı ğāh eřmũñ
orum budur ki nāgeh anlar ola arada

6 Serverlik ister iseñ ũftādelik şi'ār it
Kim dũřmeden ayağa ıkmadı başa bāde

-122-

7 Ger gormemek dilerseñ resm-i cefā Fuzũlĩ
Olma vefāya tālīb dũnyā-yı bĩ vefāya¹¹²⁸

290

Fā' ilātũn / Fā' ilātũn / Fā' ilātũn / Fā' ilũn

1 İstedũm merhem oından ciĝerũm yāresine
Atdı biñ o ki deĝer her biri bir pāresine¹¹²⁹

2 Birbiriyle ekiřũr gerd-i rehũñũn mũjeler
Gör ne anlar dũřecekduř olaruñ arasına

3 ekmez oldu ğoñũl olar yũkũn ol serv meĝer
ekerek ata oın ram ide biāresine

4 anı ğozyaşı gibi ehl-i naçar kim yũriyũp¹¹³⁰
Bir iim şu vire deşt-i ğamuñ āvāresine

¹¹²⁸bĩ-vefāya: bĩ-vefāda, Parlatır, a.g.e. G 256/7b s.344, Akyũz vd. a.g.e. G 246/7b s.251

¹¹²⁹her biri bir pāresine: her oı cān pāresine, Parlatır, a.g.e. G 252/1b s.341, her oı bir pāresine Akyũz vd. a.g.e. G 252/1b s.253

¹¹³⁰yũriyũp: yũĝũrũp, Parlatır, a.g.e. G 252/1a s.341, Akyũz vd. a.g.e. G 252/4a s.254

- 5 Her taraf ‘ akislerimdür görinen ya yığılup
Geldi şu halkı sirişküm suyu nazzaresine
- 6 Bilmezem kim nazar ehli nesini eksildür
Ėazab eyler nazar itsem meh-i ruhsāresine
- 7 Ey Fuzūlī cigerüm kanını koymaz döküle
Cān fedā ol şanemün Ėamze-i hūn-hāresine

291

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Hazer kıl āh odundan cevriñi ‘ uşşāka az eyle
Has u haşākı yakma şu‘ lesinden ihtirāz eyle
- 2 Şanemler secdesidür bizde tã‘ at Tañrıçün zāhid
Kimi görseñ sen öz dinünde teklīf-i namāz eyle
- 3 Hākīkat harfīni¹¹³¹ yazmak dilerseñ levh-i zātuñda
Haṭṭın gülruḥlarıñ manzūr tut meşķ-i mecāz eyle
- 4 Şanemler seng-dillerdür işitmezler sözi zāhid¹¹³²
Yeter bīhūde ben tek anlara ‘ arz-ı niyāz eyle
- 5 Senün nāzuñ görende ‘ akl kalmar ḥasbetenallāh
Amāndur¹¹³³ ‘ aşık-ı dīdāre bir dem terk-i nāz eyle

¹¹³¹harfīni: hattını, Parlatır, a.g.e. G 250/3a s.340, Akyüz vd. a.g.e. G 250/3a s.253

¹¹³²sözi zāhid: söz ey rāhib, Akyüz vd. a.g.e. G 250/4a s.253

6 Yolında intizâr-ı maḳdemünle ḥāk olan çokdur
Hırām it birḳademben ḥāksārı ser-firāz eyle

7 Fuzūlī cāna tabşurduñ ḥayālūñ şimdi rüsvāsın
Saña kim der ki her nā maḥreme ifşā-yı rāz eyle

292

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Şu virir her şubḥ-dem gözyaşı tīg-i āhuma
Kim dökem ḳanın sipihrüñ şalsa mihrin māhuma

2 Şem'-i ruḥsāruñ odı kıldı beni āteş perest
Çāk-ı sīnemden temāşā eyle āteş-gāhuma

3 Tūtyā tek çeşm-i erbāb-ı nazardur menzilüm
Gerçi ḥāk-i rehğüzārüm dīde-i bed- ḥ'āhuma

-123-

4 Ğam gibi öldürse ḳanlı tek ḳaçar benden yaña
Şāh-ı derdüm ilticā eyler 'ulüvv-i cāhuma

5 Bir¹¹³⁴ faḳīrüm durmasun kimse baña ta' zīm için
Ḳanda varsam¹¹³⁵ ey gözüm şu seb ğubār-ı rāhuma

¹¹³³Amāndır: Amān vir, Parlatır, a.g.e. G 250/5b s.341, Eman ver, Akyüz vd. a.g.e. G 250/5b s.253

¹¹³⁴Bir: Ben, Parlatır, a.g.e. G 258/5a s.345

¹¹³⁵varsam: gitsem, Parlatır, a.g.e. G 258/5b s.345, Akyüz vd. a.g.e. G 242/5b s.249

- 6 Ğāfilem sırr-ı leb-i cān perverüñden ta ḥaṭṭuñ
Kondurupdur gerd mir 'āt-ı dil-i āgāhuma
- 7 Ey Fuzūlī yāre döndürdim yüzim ağıyardan
Haşmı çok gördüm şıgındum şıdkile Allāhuma

293

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey vücūduñ eşeri ḥilḳat-i eşyā sebebi
Nebī ol vaḳt ki bi'l-fi'l gerekmezdi Nebi
- 2 Seyyid-i Ebṭaḥi vü Mekkī vü ümmī¹¹³⁶ vü zekī
Hāşimī vü Medenī vü Kureşī vü ' Arabī
- 3 Sebḳat-i zātile eyvān-ı risālet şadrı
Şeref-i aşlile fihrist-i rüsul-i münteḥabı
- 4 ' Azm-ı çarḫ itdi Mesīḥā ki bula mi' racuñ
Yitmedi menzıl-i maḳşūda ṭariḳ-i ṭalebi
- 5 Enbiyādan¹¹³⁷ kime sen tek bu müyesserdür kim
Ademe vech-i mübāhat ola ' izz-i nesebi

¹¹³⁶Mekkī vü ümmī: ümmī vü Mekkī, Akyüz vd. a.g.e. G 279/2a s.267

¹¹³⁷Enbiyādan: Enbiyāda, Parlatır, a.g.e. G 277/4a s.357, Akyüz vd. a.g.e. G 279/5a s.267

6 Hilkat¹¹³⁸-i mu' teber-i Ādem ü Havvā sensin
Ce' alallāh fedāen leke ümmī ve ebi¹¹³⁹

7 Ya Nebī kılma Fuzūlīni kapundan maḥrūm
‘Afv kıl var ise dergāhda terk-i edebi

294

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey vücūd-ı kāmilūn esrār-ı hikmet maşdarı
Maşdarı zātuñ olan eşyā şıfatuñ mazharı
- 2 Mazharı her hikmetūñ sensin ki kilik-i kudretūñ
Şafha-i eflāke naqş itmiş huṭut-ı aḥteri
- 3 Aḥteri mes'ūd olan oldur ki ṭab' -ı pākileñ
Kābil-i feyz ola nuṭṭından¹¹⁴⁰ şafā-yı cevheri
- 4 Cevheri ma' yūb olan nāqış benem kim muttaşıl
Sādedür haṭṭuñ hayālinden zamirüm defteri
- 5 Defter-i a' mālīmūñ haṭṭı haṭādandur siyāh
Kān döker çeşmüm hayāl itdikçe hevl-i maḥşeri

¹¹³⁸Hilkat: Halef, Parlatır, a.g.e. G 277/6a s.357, Akyüz vd. a.g.e. G 279/6a s.267

¹¹³⁹“Allah, anamı ve babamı sana feda etsin.”

¹¹⁴⁰nuṭṭından: lutfından, Parlatır, a.g.e. G 276/3b s.356, Akyüz vd. a.g.e. G 268/3b s.262

6 Mahşeri eşküm virür seyl-āba ger rûz-ı cezâ
Olmasa maḳbûl dergāhuñ sirişküm gevheri

7 Gevheridür ‘aşḳ baḥrinüñ Fuzûlî āb-ı çeşm
Lîk bir gevher ki luṭf-ı Hâḳ añadur müşteri

295

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-124-

1 Ey hoş ol günler ki ruḥsāruñ baña manzûr idi
Çeşm-i ümîdüm çerāğ-ı vaşldan pür-nûr idi

2 Ḳurb şevḳı ‘āfiyet-baḥş-ı ten-i bîmār idi¹¹⁴¹
Vaşl zevḳı rahat efzâ-yı dil-i mehcûr idi

3 ‘İzzetüm şem‘i münevver ṭālî‘üm ‘azmî ḳavî
Devletüm hükmi revân ‘ayşum evi ma‘mûr idi

4 Dâmen-i iḳbâlîme gerd-i ta‘arruzyetmeyüp
Çeşm-i ḥâsid çehre-i cem‘iyyetümden dūr idi

5 Adem idüm ḳurb-ı dergāhıñda bulmuşdum ḳabûl
Menzîlüm cennet meyim kevşer enîsüm ḥûr idi

¹¹⁴¹idi: olup, Parlatır, a.g.e. G 272/2a s.354, Akyüz vd. a.g.e. G 281/2a s.268

6 Baht maṭlūbum müyesser kıhmağa maḥkūm olup
Dehr esbābum müheyyā kıhmağa me'mūr idi

7 Her du'ā kılsam tevaḳḳufsuz olurdı müstecāb
Her temennā eylesem ihmālsiz maḳdūr idi

8 Hicr vehminden yetürmezdüm küdüret gönlüme
Gerçi devrānuñ muḥālif cünbüşi¹¹⁴² meşhūr idi

9 N'ola ger şalsa Fuẓūlīni ğam-ı hicrāna çarḥ
Vaşl eyyāmında ol ğāfil iyen¹¹⁴³ mağrūr idi

296

Mefā' īlūn / Mefā' īlūn / Mefā' īlūn / Mefā' īlūn

1 Beni cāndan uşandurdı cefādan yār uşanmaz mı
Felekler yandı āhumdan murādum şem' i yanmaz mı

2 Ḳamu bīmārına cānān devā-yı derd ider iḥsān
Niçün kılmaz baña dermān beni bīmār şanmaz mı

3 Şeb-i hicrān yanar cānum döker ḳan çeşm-i giryānum
Uyarur¹¹⁴⁴ ḥalḳı efġānum ḳara bahtum uyanmaz mı

¹¹⁴²cünbüşi: gezmeği, Parlatır, a.g.e. G 272/8b s.354, Akyüz vd. a.g.e. G 281/8b s.268

¹¹⁴³iyen: iġen, Parlatır, a.g.e. G 272/9b s.354

¹¹⁴⁴Uyarur: Uyadır Akyüz vd. G 264/4b s.260

- 4 Gül-i ruhsāruña karşı gözümde kanlı akar şu
Habībüm faşl-ı güldür bu akar şular bulanmaz mı
- 5 Gamum pinhān tutardum ben didiler yāre kıl rūşen
Disem ol bî vefā bilmem inanur mı inanmaz mı
- 6 Degildüm ben saña mā' il sen itdün aqlumı zā' il
Baña ta' n eyleyen ġāfil seni görgeç utanmaz mı
- 7 Fuzūlî rind ü şeydādur hemîşe halka rüsvādur
Şoruñ kim bu ne sevdādur bu sevdādan uşanmaz mı

297

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hayret ey büt şüretün gördükde lāl eyler beni
Şüret-i hālüm gören şüret hayāl eyler beni
- 2 Mihr şalmazsın baña raḥm eylemezsin bunca kim
Sāye tek sevdā-yı zülfün pāymāl eyler beni
- 3 Za' f-ı ṭālī' mānī' -i tevfiḳ olur her nice kim
İltifātun arzūmend-i vişāl eyler beni

-125-

- 4 Ben gedā sen şāha yār olmağ yok ammā n'eyleyim
Arzū sergeşte-i fikr-i muḥāl eyler beni

5 Tîr-i ğamzeñ atma kim baġrum deler anum dker

‘Ad-ı zlfñ ama kim fte hl eyler beni

6 Dehr vaf itmi beni nevres cevnlar ‘aına

Her yeten mehve esr-i htt-ı hl eyler beni

7 Ey Fuzl klmazam terk-i ar-i ‘a kim

Bu failet dhl-i ehl-i keml eyler beni

298

F‘ iltn / F‘ iltn / F‘ iltn / F‘ iln

1 Grdm ol hrid hsnñ itiyrum almadı

Sye tek bir yerde urmaa arrum almadı

2 Bir gn olmaz al‘ atñ grmek myesser h kim

Zerrece ol gl¹¹⁴⁵ yanında i‘tibrum almadı

3 Pk kldı htrumdan dehr-i dn¹¹⁴⁶ yinesin

yle mav oldum ki bir zerre gbrum almadı

4 am gni hemdemlerm ġar oldılar gzyaına

Silmege gzyaını bir ġam-gsrum almadı

¹¹⁴⁵gl: gn, Parlatır, a.g.e. G 284/2b s.361

¹¹⁴⁶htrumdan dehr-i dn: sretmden za‘f dehr, Parlatır, a.g.e. G 284/3a s.361, Akyz vd. a.g.e. G 260/3a s.258

5 Rûzgârum hoş geçerdi âh kim devrân dönüp
Oldı aḥvâlüm ḥarâb ol rûzgârum ḳalmadı

6 Râh-ı ‘aşḳ içre baña ancak fenâ maḳşûd idi
Şükr kim maḳşûda yetdüm intizârum ḳalmadı

7 Ey Fuzûlî il ḳamu aḡyârum oldı yâr içün
Sûz-ı dilden ḡayrı bir dil-sûz yârüm ḳalmadı

299

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

1 Her gören ‘ayb itdi âb-ı dîde-i giryânumı
Eyledüm taḥḳîḳ görmüş kimse yok cān anumı

2 Laḫza laḫza ḥublar gördüm ki dil ḳaşdındadır¹¹⁴⁷
Pâre pâre eyledüm ben hem dil-i sūzānumı

3 Çok yetürme göklere eḡḡānum ey kāfir şaḳın
İncinür nāgeh Mesîḫā işidüp eḡḡānumı

4 Ḳılma her sâ‘ at beni rüsvâ-yı ḥalk ey berḳ-i âh
Eyleme rüşen şeb-i ḡam külbe-i aḥzānumı

5 Çıkma ey dîvâne bâzâr-ı melâmetden diyü
Muttaşıl çāk-ı giribānum dutar dāmānumı

¹¹⁴⁷ dil ḳaşdındadır: kan içmekdedür, Parlatır, a.g.e. G 288/2a s.363

- 6 Kaḡı¹¹⁴⁸ bütüdür bilmezem ĩmānumı ġaret kılan
Sende ĩmān yok ki sen alduñ diyem ĩmānumı

- 7 Ey Fuzūlī cānā yetmişdüm gönülden şükr kim
Bağladum bir dil-bere kırtardum andan cānumı

300

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-126-

- 1 Tāb-ı sūz-ı sīneden eksilmeseydi göz nemi
Göz yumup açınca seylāba virürdüm 'ālemi
- 2 Her gözüm bir mevcsüz¹¹⁴⁹ deryādur ol deryā için
Her kaçumdur mevcden bir ser-nigün olmuş gemi
- 3 Mūy-ı jülidemdedür cem' iyyet-i eşnāf-ı ġam
Mülk-i sevdānuñ budur güyā sevād-ı a' zāmı
- 4 Hicr var ey dīde vaşl eyyāmı dökme hūn-ı dil
Şakla kim elbette anuñ hem¹¹⁵⁰ gelür bir gün demi
- 5 Ademīden çok olur zāhir perīveşler velī
Az olur vaķı' perīveşlerde sen tek ādemī

¹¹⁴⁸Kaḡı: Kansı, Parlatır, a.g.e. G 284/2a s.361, Hansı Akyüz vd. a.g.e. G 263/6a s.259

¹¹⁴⁹bir mevcsüz: pür mevc bir, Parlatır, a.g.e. G 302/2a s.371, Akyüz vd. a.g.e. G 285/2a s.270

¹¹⁵⁰anuñ hem: hem anuñ, Parlatır, a.g.e. G 302/4b s.371, Akyüz vd. a.g.e. G 285/4b s.270

6 Vaşl yādiyle gönül söndürme āhum āteşin
Külbe-i tārumdan ikrāh itmesün hicrān ğamı

7 Ey Fuzūlî kıldı cānum riştesin pür-piç ü tāb
Bir perīveş dil-berün sevdā-yı zülf-i pür-ḥamı

301

Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün

- 1 Hoş geldi dün ol aya sirişküm nezāresi
Böyle olur ki ' aşıkuñ işler sitāresi
- 2 Ey her maraž ilācına ḥükm eyleyen ṭabīb
Bīmār-ı derd-i ' aşq olanuñ yok mı çāresi
- 3 Çıkmağ diler sefīne-i ten cünbüşiyle cān
Deryā-yı ' aşqdan ki ' ademdür kenāresi
- 4 Dirler ki var Vāmıḳ u Mecnūn ' aceb degül
Dağılmış ola āteş-i āhum¹¹⁵¹ şerāresi
- 5 N'oldı getürmedün¹¹⁵² ele şad pāre gönlümi
Vehm eyledün mi el kese bu şişe pāresi

¹¹⁵¹āteş-i āhum: āteş-i aşkı, Akyüz vd. a.g.e. G 299/5b s.278

¹¹⁵²getürmedün: götürmedün, Parlatır, a.g.e. G 290/5a s.365

6 Senden hemiſe tîr-i belâdur gelen baña
Böyle olur mı ‘âſık u ma‘ ſûkuñ âresi

7 Ey söyleyen Fuzûliye ‘aşk içre şabr kıl
Söyle bu merhem ile kimüñ bitdi yâresi

302

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

1 Göñül yetdi ecel zevk-ı ruḥ-ı dil-dâr yetmez mi
Ağardı mûy-ı ser sevdâ-yı zülf-i yâr yetmez mi

2 Yetürdi başuñı gerdün ayağa bâr-ı miḥnetden
Ḥayâl-i ḥalkâ-i giysü-yı ‘anber-bâr yetmez mi

3 Saña yetdi ecel peymânesin nûş itmege nevbet
Hevâ-yı çeşm-i mest ğamze-i ḥûn- ḥ‘âr yetmez mi

4 Yeter oldı kulağa bang-ı rihlet dehr bâğından
Ne durmuşsın temâşâ-yı gül-i ruḥsâr yetmez mi

5 Yeter cem‘ eyle bâr-ı ma‘ ſiyet tağyîr-i eṭvâr it
Ḥayâ kıl yok mıdur inşâfuñ ol kim var yetmez mi

-127-

6 Hidâyet menziline yitdiler sa‘y ile aḳrânüñ
Ḍelâlet içre sen ḳalduñ saña ol ‘âr yetmez mi

- 7 Fuzûlî dime yetmek menzîl-i maşşûda müşkildür
Tutan dâman-ı şer' -i Aḥmed-i Muḥtâr yetmez mi

ḤADİKADAN ME'ḤŪZ

303

Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün

- 1 Ey derd-perver-i elem-i Kerbelā Ḥüseyn
Vey Kerbelā belâlarına mübtelâ Ḥüseyn
- 2 Ğam pâre pâre baġruñı yandurdı daġla
Ey lâle-i ḥadîka-i âl-i ' abâ Ḥüseyn
- 3 Tîġ-i cefâ ile bedenüñ oldı çâk çâk
Ey bostân-ı sebze-i tîġ-i cefâ Ḥüseyn
- 4 Yağdı vücûdınñ ġam-ı zulmet-serây-ı dehr
Ey şem' -i bezm-i bâr-geh-i kibriyâ Ḥüseyn
- 5 Devr-i felek içürdi saña kâse kâse kan
Ey teşne-i ḥarâret berķ-i belâ Ḥüseyn
- 6 Yâd it Fuzûlî âl-i ' abâ ḥâlin eyle âh
Kim berķ-ı âhile yaķılır ḥırmen-i günâh

304

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ol benim kim cedd-i pākümdür çerāğ-ı enbiyā
Āftāb-ı evc-i himmet¹¹⁵³ serv-i bāğ-ı aşfiyā
- 2 Ol benim kim ma' den-i der ü vücūdumdur ' Alī
Şāh-ı erbāb-ı ḥaḳīḳat şem' -i cem' -i evliyā
- 3 Ol benim kim şem' -i nūr-ı ḥilḳatümdür Fāṭıma
Gevher-i kân-ı şeref şem' -i şemistân-ı ziyā
- 4 Ben nihāl-i gülşen-i ' adl u riyāz u ' işmetüm
Ey fesād ehli nedür bunca baña cevri cefā
- 5 Dökdiñüz bir bir atup seng-i sitem evrāḳumı
Ḳoydiñuz tenhā beni ḳurbetde bī berg ü nevā
- 6 Ḥāliyā katlüm temennāsında ḳılmışuz ḡulüb
Ḳangı mezhebde benüm ḳaṭ' -ı ḥayātumdur revā

¹¹⁵³Himmet: hikmet, Servet Bayoğlu, Erenler Bahçesi, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1996, s.137

LEYLÂ VÜ MECNÛN RİSÂLESİNDEN ME' HÛZ

305

Fâ' ilâtün (Fe' ilâtün) / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

-128-

- 1 Niçe bir âh itmeyeyim derd ile Eyyûb muyum
Dökerüm gözyâşın dem-i hicr ile Ya' kûb muyum
- 2 Ana rahminden düşeli beni terk itmedi ğam
Bilmezem ben bu ğamuñ gözine maĥbûb muyum
- 3 Gâh ğam gâh elem gâh sitem gâh cefâ
Çekerüm bunları her dem râġib-i merġûb muyum
- 4 Ey baña tâlib olan derd-i elem miĥnet-i ğam
Başın için beni terk it ben saña manşûb muyum
- 5 Öyle burġunca Fuzûlî niçe âh eylesesün
Dest-i cevruñle bükersin belimi mektûb muyum¹¹⁵⁴

306

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

- 1 Ne dil-ber kim demâdem 'âşıka 'arz-ı cemâl itmez
Kâlır nâķış bulup feyz-i nazâr kesb-i kemâl itmez

¹¹⁵⁴ Divan ve diġer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 2 Degül cezb itmeyen ‘ uşşākı ma‘ şūḳ olmağa ḳābil
Ne ḥaşıl ḥüsn-i şüretten ki cezb-i ehl-i ḥāl itmez
- 3 Gerek ruḥsāre-i ma‘ şūḳ maḥfi-i ğayr-ı ‘ ārifden
Ki ‘ ārif olmayan idrāk-ı sun‘ -ı zü’l-celāl itmez
- 4 Hevā-yı vaşldur kim ḥūblar vaşlına ṭālibdür
V’eger ne ‘ aşḳ-ı kāmīl fark-ı hicrān-ı vişāl itmez
- 5 Mecāz ehline ḥūblar cılve-i nāz eylesünler kim
Özin ehl-i ḥaḳīḳat mübtelā-yı zülf-i ḥāl¹¹⁵⁵ itmez
- 6 Fuḫūlī ‘ ālem-i şüretde sergerdān gezer zāhid
Zihī ğāfil bu sevdānuñ serencāmın ḥayāl itmez

307

Mef’ülü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fa’ülün

- 1 Cān virme ğam-ı ‘ aşḳa ki ‘ aşḳ āfet-i cāndur
‘ Āşḳ āfet-i cān oldığı meşhūr-ı cihāndur
- 2 Sūd isteme sevdā-yı ğam-ı ‘ aşḳda ki¹¹⁵⁶ hergiz
Kim ḥaşıl-ı sevdā-yı ğam-ı ‘ aşḳ ziyāndur

¹¹⁵⁵ Zülf-i ḥāl: zülf ü ḥāl, TTK Kütüphanesi, Leylā vü mecnūn, Kayıt no: A027197, Yer no: A. II /0092, s.126

¹¹⁵⁶ aşḳda ki: ‘ aşḳda, TTK Ktp. a.g.e. s.46-47

- 3 Her ebrū-yı ham qatlūne bir hancer-i hūn-rīz
Her zūlf-i siyeh qaşdına bir ef' ā yılāndur
- 4 Yaḥşi görinür şūreti mehveşlerūñ ammā
Yaḥşi nazar itdikde serencāmı yamāndur
- 5 'Aşq içre 'azāb olduğın andan bilürem kim
Her kimse ki 'āşıkdur işi āh u fiğāndur
- 6 Yād itme qara gözlülerūñ merdüm-i çeşmün
Merdüm diyüp aldanma kim içdikleri qandur
- 7 Ger dirse Fuzūlī ki güzellerde vefā var
Aldanma ki şā'ir sözi elbetde yalandur

308

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-129-

- 1 'Aşq derdi ey mu'ālic qābil-i dermān degül
Cevherinden eylemek cismi cüdā āsān degül
- 2 Devr cevrenden şikāyet idene 'āşık dime
'Aşq mesti vāqıf-ı keyfiyet-i devrān degül
- 3 Şehrden şahrāya bir fark olduğın her kim bilür
Bilmiş ol kim 'aşq şahrāsında sergerdān degül

- 4 Cān cānān ittiḥādı fāriğ eyler cismden
Cismden āgāh olan cān vaşıl-ı cānān degül

- 5 Dir imiş düşmān ki hemdemdür Fuẕūlī yār ile
Her sözi bühtān ise bu sözi¹¹⁵⁷ bühtān degül

309

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 ' Āşık oldur kim kıılır cānun fedā cānānına
Meyl-i cānān itmesün her kim ki kıymaz cānına
- 2 Cānunı cānāne virmekdür kemāli ' āşıkuñ
Virmeyen cān i' tirāf itmek gerek noḡşānına
- 3 Vaşl eyyāmı virüp cānāne cān raḥat bulan
Yegdür andan kim şalar cānun ġam-ı hicrānına
- 4 ' Aşq resmin ' āşık öğrenmek gerek pervāneden
Kim göyer gördükde şem' üñ āteş-i sūzānına
- 5 Qanı ol ' aşq içre kim beñzer fenāsı ' āşıkuñ
Feyz-i cāvidile Hızırñ çeşme-i ḥayvānına
- 6 ' Aşq derdinüñ devāsı qābil-i dermān degül
Terk-i cānān¹¹⁵⁸ dirler bu derdüñ mu' teber dermānına

¹¹⁵⁷bu sözi: ḥaḡḡa bu söz, TTK Ktp. a.g.e. s.48

7 Hiç kim cānān için cān virmege lāf itmesün

Kim gelüpdür bu şıfat ancak Fuzûlî şânına

310

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Vefā her kimseden kim istedüm andan cefā gördüm

Kimi kim bî vefā dünyāda gördüm bî vefā gördüm

2 Kime kim derdümü izhār kıldum isteyüp dermān

Özümden bes¹¹⁵⁹ beter bir derde anı mübtelā gördüm

3 Mükedder hâtırımdan kılmadı bir kimse gam def in

Şefādan dem uran hemdemleri ehl-i riyā gördüm

4 Egerçi dāmenün tıtdum revān döndürdi yüz benden

V'eger gözgüden umdum şıdķ 'aks-i müdde'ā gördüm

5 Ayaķ başdum der-i ümmide sergerdānluķ el virdi

Hele ser riştesin tıtdum elümde ejdehā gördüm

6 Baña gösterdi gerdün tîre bahtum kevkebin yüz kez

Menim bahtum aña her gāh baķdum¹¹⁶⁰ kabķara gördüm

¹¹⁵⁸cānān: cān, TTK Ktp. a.g.e. s.112

¹¹⁵⁹bes: hem, TTK Ktp. a.g.e. s.69

¹¹⁶⁰baķdım: kim baķdım, TTK Ktp. a.g.e. s.69

- 7 Fuzûlî 'ayb kılma yüz çevirsem ehl-i 'âlemden
Neden kim her kime yüz tutdum andan yüz belâ gördüm

311

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

-130-

- 1 Bu 'âlem kim gönül kaydın çekersiñ miñnet ü ğamdur
Fenâ ser menzilin seyr eyle kim bir hoşca 'âlemdür
- 2 Añup tenhâlığı qabr içre nefret itme andan kim
Tarîķ-i insi tut kim her avuç toprak bir âdemdür
- 3 Degül muhkem cihân mülkinde her bünyâd kim kalsıñ
Beķâ mülkinde tut menzil kim ol bünyâd muhkemdür
- 4 Ecel âlâyiş-i havf ü hatardan kırtarur nefsi
Bu cevher kimyâ-yı nefse bir iksîr-i a' zamdur
- 5 Esîr-i naķddur ehl-i cihân bilmez fenâ kıdrin
Fuzûlî terk-i tecridi saña ancaķ müsellemdür

312

Fe' ilâtün (Fâ' ilâtün) / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün

- 1 Küfr-i zülfün şalalı rañneler¹¹⁶¹ imānumıza
Kâfir ağlar bizüm aḥvâl-i perişānumıza

¹¹⁶¹rañneler: zañneler, TTK Ktp. a.g.e. s.77

- 2 Seni görmek müte‘azzir görünür böyle ki eşk
Saña bakdıkda tolar dide-i giryānumıza
- 3 Cevri çok eyleme kim olmaya nāgeh tükene
Az idüp cevr-i cefālar kıluben cānumıza
- 4 Eksik olmaz ğamumuz bunca ki bizden ğam alup
Her gelen ğamlı gider şād gelüp yanumıza
- 5 Ğam-ı eyyām Fuzūlī bize bīdād itdi
Gelmişiz ‘acizle dād itmege sultānumıza

313

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Şöyle¹¹⁶² ser-mestem ki idrāk itmezem dünyā nedür
Ben kimem sāķī olan kimdür mey-i şahbā nedür
- 2 Gerçi cānāndan dil-i şeydā içün kām isterem
Şorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedür
- 3 Hıket-i dünyā vü māfihā bilen ‘ārif degül
Ārif ol¹¹⁶³ bilmeye dünyā vü māfihā nedür
- 4 Vaşldan çün ‘āşıkā müstaġni eyler bir vişāl
‘Āşıkā ma‘şukdan her dem bu istignā nedür

¹¹⁶²Şöyle: Öyle, TTK Ktp. a.g.e. s.121¹¹⁶³‘Ārif ol: ‘Ārif oldur, TTK Ktp. a.g.e. s.121

- 5 Āh u feryaduñ Fuzûlî incidübdür ‘âlemi
Ger belâ-yı ‘aşķile hoşnûd iseñ ğavgâ nedür

MİŞRÎ NİYÂZİ

314

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-131-

- 1 Tıgđı ol şadr-ı risâlet başdı ferş üzre kadem
Şaldı ol nûr-ı nübüvvet pertevin fevķa’l-ümem
- 2 Çalınup tabl-ı beşâret geldi şâh-ı enbiyâ
Ġulgule tıldı cihâna kındı ol şâhib-‘alem
- 3 Nûr-ı vechinden alındı encüm ü şems ü kamer
Baķr-i ‘ilminden bilindi hıķmet-i levh ü kalem
- 4 Merķabâ ya Muşţafâ ey nûr-ı ‘ayn-ı aşfiyâ
Merķabâ ey şâhib ül mi‘râc fi dâci’z- zulem
- 5 Gelmeseydin ‘âleme sen hâķ olunmazdı cihân
Dostlıĝına yâradıldı ey nebi vü muķterem¹¹⁶⁴
- 6 Biz ğünâhkâr ümmete sen şâhı irsâl eyledi
Ĥamdülillâh saña ümmet eylemiş ol zı kerem

¹¹⁶⁴Nebi vü muķterem: nebiyy-i muhterem, Kenan Erdoğan, Niyâzî-i Mısrî Dîvânı, Akķaĝ Yay. Ank. 1998 G 115/5b s.143

- 7 Yâ resûlullâh şefâ' at kı l Niyâzi bendeñe¹¹⁶⁵
Şol zamân kim baş açık yalın ayak kıan ağlayam

315

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Eşşalâ her kim gelür bâzâr-ı ' aşka eşşalâ
Eşşalâ her kim yanarsa nâr-ı ' aşka eşşalâ
- 2 Eşşalâ dâr-ı ene'l-Hakda bugün Manşûr olup
Cân-ı başından geçen berdâr-ı ' aşka eşşalâ
- 3 İbni Edhem gibi tâc-ı tahtını terk eyleyüp
Şoyunup abdâl olan hünkâr-ı ' aşka eşşalâ
- 4 Kendini odlara atan şol Halilullâh gibi
Cân-ı dilden bülbül-i gülzâr-ı ' aşka eşşalâ
- 5 Varlığın tığın delüp Şîrin iline yol iden¹¹⁶⁶
Ey Niyâzi söyle ol mi' mâr-ı ' aşka eşşalâ

316

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

- 1 Kaşâb elinde koyunum ya o beni ya ben onı
Cellâd önünde boyunum ya o beni ya ben onı

¹¹⁶⁵bendeñe: mücrime, Kenan Erdoğan, a.g.e. G 115/7a s.143

¹¹⁶⁶İden: açan, Erdoğan, a.g.e. G 168/5a s.210

- 2 ‘Irz-ı kâr u māl ü melâl yağma olındı cümlesi¹¹⁶⁷
Şoyunmuşum bu yolda ben ya o beni ya ben onı
- 3 Cisme¹¹⁶⁸ bugün kırk erba‘în oldı temām deccāl la‘în
Kıldı Hâk andan¹¹⁶⁹ emîn ya sen beni ya ben seni
- 4 Vallâhi senden kırkmazam da‘vâ-yı bâtıl kılmazam
Hâkdur yolum yorılmazam ya ben seni ya sen beni¹¹⁷⁰
- 5 Vardı çıkalı göklere biñ altı yüz toksan bire
İndüm senüñçün ben yere ya sen beni ya ben seni
- 6 Mehdi benim ‘adlüm durur ‘İsâ benüm fazlum durur
Âhîr ‘amel katlüm durur ya sen beni ya ben seni
- 7 Meydâna çık gel ey kabâ ‘avrat gibi giyme ğabâ¹¹⁷¹
Ben Mısrîyem geydüm ‘abâ ya sen beni ya ben seni

¹¹⁶⁷‘Irz-ı kâr: ‘Irz u vakâr, melâl: menâl, olındı: olupdur, Erdoğan, a.g.e. G 174/2a s.216

¹¹⁶⁸cisme: Habsüm, Erdoğan, a.g.e. G 174/3a s.216

¹¹⁶⁹Kıldı Hâk andan: Kıldı beni Rabbüm, Erdoğan, a.g.e. G 174/3b s.216

¹¹⁷⁰yorılmazam: yañılmazam, ya ben seni ya sen beni: ya sen beni ya ben seni, Kenan Erdoğan, a.g.e. G 174/4b s.216

¹¹⁷¹ğabâ: kabâ, Kenan Erdoğan, a.g.e. G 174/7a s.216

ZEKĀYĪ

317

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Hābīb-i kibriyā Aḥmed risālet mülkinüñ şāhı
Yüzi nūrından almışdur melekler şems ile mähı¹¹⁷²
- 2 Vücūduñ 'ālemine raḥmet irsāl eyledi Allāh
Hidāyet kıldı rāh-ı müstaḳīme nice gümrāhı
- 3 'Urūc itdi semāvāta irişdi 'arz-ı raḥmāna
Serāy-ı vaḥdete girdi göziyle gördi Allāhı
- 4 Serāy¹¹⁷³-ı lı ma' Allāhıñ odur sulṭān-ı zīşanı
Mu' allā dergehidür dā'imā Ḥaḳḳuñ nazargāhı
- 5 Giderdi zūlmet ü şirki hidāyet kıldı tevḥīde
Tecellī zāta irgürdi ḥaḳīḳat burcunuñ mähı
- 6 Zekāyī 'āciz-i mücrim ḳuluñdur ey kerem kāmı
Yüzi ḳāra dili maḥzūn firāḳuñla ider āhı

¹¹⁷²Yüzi nūrından almışdur melekler şems ile mähı: Nübüvvet ḥātemidür taḥt-ı levlākin şehenşāhı, Milli Ktp. 1996/2-308 s.3a

¹¹⁷³serāy: serir, Milli Ktp. 1996/2-308 s.3b

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Mu' allā dergehüñ evc-i semādan yā Resūlullāh
Mu' azzam ẓadr ' arş-ı kibriyādan yā Resūlullāh
- 2 Ta' ayyün buldı lâ ta' ayyünden veli zātuñ
Seni farḳ eylemem bār-ı Hüdādan yā Resūlullāh
- 3 Hezāran ibni Edhem gibi şāh mürşid-i ' aşḳuñ
Geçirdi bir nefesde mā-sivādan yā Resūlullāh
- 4 İrişdi devlete hep sâ'ilân-ı bāb-ı ihsānuñ
Mükerrem ḥāk-pāyuñ kimyādan yā Resūlullāh
- 5 Ğubār-ı āsitānuñ ref' ider yüz biñ ḥicābatı
Çekilse çeşmüme ol tütüyādan yā Resūlullāh
- 6 Kemāl-i medḥile vaşşāfuñ ancaḳ Ḥālīḳ u ' Ālim
Seni maḥlūk-ı ' ācizdür şenādan yā Resūlullāh
- 7 Dirîğ itme nigāh-ı iltifātuñ rûz-ı maḥşerde
Zekâyî bî-kes ü miskîn gedādan yā Resūlullāh

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Şehīd-i Kerbelānuñ mātemi ta rūz-ı maḥşerdür
 Dem-i āl-i 'abāyı şanma her kıana berāberdür
 Anuñ bir kıatresi ḥurşīd-i 'ālemsüz-ı enverdür
 Kıızıl rengiyle şol dem Kerbelā arz-ı münevverdür¹¹⁷⁴
 Döşenmiş ḥākine ḥūn-ı şehīdān sürḥ bisterdür

-133-

- 2 Olınca şāh-ı 'ālem Kerbelā ḥākinde efgende
 Açıldı ser-te-ser yetmiş cerāḥat gül gibi tende
 Resūlün öpdigi yer berķ ururken ṭavķ-ı gerdende
 Aķıtduñ kıanını mazlūmuñ ey gerdūn-ı dūn sen de
 Bu cārī kııldıķuñ dem dem degül yāķut-ı aḥmerdür
- 3 Muḥarremdür siyeh-pūş oldu 'uşşākuñ nedür ḥālī
 Felek tecdīd ider mātemle her yıl māh ile sālī
 Degül ins ü melek bi'l-cümle ḥalkuñ münkesir bālī
 Şehāb ü ebr ile dūd-ı şehīdūn¹¹⁷⁵ olamaz ḥālī
 Nedāmetden sipihr-i zālīmūñ ḥālī mükedderdür
- 4 Der-i iḥsānuñ ey nūr-ı ilāhi melce-i ümmet
 Ḥilāfet zātuña maḥşūş iken bī reyb ü bī minnet
 Saña zulm eyleyenler dü cihānda bulmasun raḥmet
 Turāb-ı āsitānuñdır şehā sermāye-i devlet
 Şefā' at kānı ceddūñ vālidūñ sākī-i kevşerdür

¹¹⁷⁴münevverdür: muşavverdür, Mehmet Arslan, Mehtap Erdoğan, Kerbelā Mersiyeleri, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s.790

¹¹⁷⁵Şehīdūn: siyehden, Mehmet Arslan, Mehtap Erdoğan, a.g.e. s.790

- 5 Ğarīb ü bî-kese dâ 'im idersin lutf ü ihsânı
 N'olur bilmem bu 'âşi mücrimün hâl-i perişânı
 Şarâb-ı kevşere kandur taḥassürde koma anı
 Ulaşdur ceddüñe rûz-ı cezâda ey kerem kânı
 Zekâyî bendegân-ı dergehüñden 'abd-i kemterdür

320

Fe' ilâtün (Fâ' ilâtün) / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fâ' ilün (Fa' lün)

- 1 Mülk-i dil yanmadadır âteş-i hicrānumdan
 Kime feryād ideyüm bu dil-i vîrānumdan
- 2 Tîğ-i cevruñle yeter sînemi mecrûḥ itdün
 Duyılır şerḫaları çâk-ı girîbānumdan
- 3 Saña aḫvālîmi arz itmege ḳâdir degilüm
 Bî-ḥuzûr olmayasın âhile efgānumdan
- 4 Bezm-i vişālünde sezāvar 'itāb itme beni
 Seni vallāhi efendüm severim cānumdan
- 5 Elem-i hicrine bir laḫza taḥammül olmaz
 Beni dūr itme raḳîbā der-i cānānumdan
- 6 Dil-i maḫzûn-ı Zekâyîde karār itdi ḡamuñ
 Lerzenāk oldu felek na' ra-i her āhumdan

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Hevā-yı zülf-i yār ile esīr-i bend-i sevdāyum
Giriftār-ı cefā-yı kayd-ı gīsū-yı muṭarrayum

2 N'ola 'ālemde bir yār-ı muvāfiḳ istesem ben de
Enīsim yok bu miḥnet-hāne-i ğurbetde tenhāyum

-134-

3 Ser-i kūyuñda özge meskenüm yok ḥāne-berdūşum
Efenim ḳanda ise ben de ol yerde hüveydāyum

4 Ḳomazlar bir nefes rāḥat otursam nev-cevānumla
Hemān bir cāhil-i nā-dān gelür diyü müheyyāyum

5 Uyan uyḥudan artıḳ ey gözini sevdiğim dil-ber
Bu zulmetüñde nār-ı intizāruñla ğam-efzāyum

6 Yerüm virānedür ḳaşr-ı sipihre eylemem raġbet
Ḥarābāt āşiyānında mişāl-i mürġ-ı 'anḳāyum

7 Düşürdüm 'aḳlı vādī-i cünūna herçi bād ābād
Zekāyiveş ferāġat-kerde-i ālām-ı ferdāyum

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Niçe yār olsun muvāfıķ ʔālī' üm yār olmadı
Gözüme uyħu ne girsün baħt bī-dār olmadı
- 2 Dīde pür-nem sīne pür-ğam serde sevdā-yı nigār
Böyle derde ey göñül Mecnūn giriftār olmadı
- 3 Arkasın yere getürdi bunca şāhib-ķuvvetüñ
Zāl-i devrāna zen-i dünyā vefādār olmadı
- 4 Ĥoş ' ilāc eyler ʔabībüm sīne-i mecrūhuma
N'eyleyem ammā ki derdümden ĥaberdār olmadı
- 5 Sāyesinde bīm-i ĥārından şafā-yāb olmadum
Gül-' ızārum gerçi ağıyāra hevādār olmadı
- 6 Vaķt-i hicrinde teraħħum ĥāl-i vuşlatda vefā
Cānumın cānānı bir demde cefā-kār olmadı
- 7 Cāna kār itdi Zekāyi gerçi zaħm-ı ģamzesi
Çeşm-i dil-ber çarħ-ı zālīm gibi ģaddār olmadı

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 Taşınmış ğamze-i cellāduñ ebrūdan iki hancer
Nigāhuñ cāna zālīm ğālibā kaşd-ı helāk eyler
- 2 Ser-i kūyuñda gördükde seni Tübaya beñzetsüm
Yeşil cāme yaraşmış kâmet-i zībāña ey dil-ber
- 3 Ne âteşdür sögünmez nār-ı 'aşkuñ sevdüğim bilmem
Yanar vîrâne-i dilde demâdem şanki bir micmer
- 4 Başum eflâke irdi būs iderken pây-ı dildârı
Ne 'ālî menziletdür seyr idüñ ol şâh-ı dil-perver
- 5 Naşîhat istemem vâ' iz beni ta' cîz idüp tırma
Benüm cānum efendi nev-civānumdan peyâm ister
- 6 Bugün bî-çāreyi zencîre çekmiş zülf-i şîrinüñ
Zekâyî 'aşķile dîvānedür bilmem neler söyler

Mef' ūlū / Mefā' īlū / Mefā' īlū / Fa' ūlūn

-135-

- 1 Müdām hayālimde o şeh cilve-nümādur
Endîşemi gör şāhid-i pākîze-edādur

- 2 Ol aşları mihrāb g zel anda giderse
Çeşm m dağı ol yire gider ıble-n m dur
- 3  m c-ı nig h olmaya mı sine-i  uşş k
Kırpikleri t r   ham ebr ları y dur
- 4 add n gibi mevz n olamaz serv-i sanevber
Ol amet-i m mt z hemin şun  -ı H d dur
- 5 Taşv r idemez hatt-ı ruğu  M ni v  Behz d
Hayret-dih-i naqq ş-ı  u  l-ı  u al dur
- 6 Mecn n olalı sen şa ı leyl nu  ucından
Z lf   gamı başumda ben m  zge bel dur
- 7 C n virmek olursa ser-i k yında Z k y 
şahb -yı ecel g yet ile neş e-fez dur

325

Mef  l  / Mef   l  / Mef   l  / Fa  l n

- 1 Bir dil-ber-i m mt z  der-ağ ş idey m mi
Div ne olup kend mi b -h ş idey m mi
- 2 Mest ne isem la l-i leb   şun ba a bir dem
Her dem bu cef  zehrini ben n ş idey m mi

- 3 ‘Ahd itdüm ezel zülfüne berdār olam āhır
İki gün için ‘ahd-i ferāmūş ideyüm mi
- 4 Bir pīr-i ḥarābāt ile itdüm nice şoḥbet
Vā‘ ız sözini dağdağa-i gūş ideyüm mi
- 5 Ey zāhid-i bīgāne meniş sen de ne dersin
Nūş-ı mey idüp gönlümi medhūş ideyüm mi
- 6 Mey-ḥānede ger sāgar-ı dil pārelenürse
Her pāresini gūşuma mengūş ideyüm mi
- 7 Sākī didi bir kāse şunup zāhid-i ḥuşki
‘Aşķ ile Zekāyī gibi ser-ḥoş olayum mı

326

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Ḥudā ‘afv eylemezse rüz-ı maḥşer cürm-i ‘işyānum
Neler çekse gerek dest ü zebānumdan giribānum
- 2 Esīr-i nefis olup ‘ömrüm geçirdüm ḥ‘āb-ı ḡafletde
Revā ḳan ağlasa eşķ-i nedāmet dökse çeşmānum
- 3 Ża‘īfüm nefis-i emmāre elinde nā-tüvān oldum
Taḥammül ḳalmadı bār-ı ma‘aşı kesdi dermānum

- 4 Çıkup kürsiye ey vâ' iz oku lâ taqazû dersin
 'Azab ayetlerinden bahş idersin sende hey cânım
- 5 Zekâyî yüz sürüp geldüm der-i sultân-ı kevneyne
 Melâz u melce'im oldur iki 'âlemde sultânım

-136-

ZÂTÎ

327

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Kâmet-i rûz-ı kıyâmetden 'alâmet Aḥmedüñ
 Derdi dünyânun devâsından kıyâmet Aḥmedüñ
- 2 Müfti-i pîr-i muḥabbet katline 'aşıklaruñ
 Muşhaf-ı ḥüsninde bulmuş ḥayli âyet Aḥmedüñ
- 3 Ka' beveş ḳalbe safâ virür vişâli dem-be-dem¹¹⁷⁶
 Hışm-ı çeşmi 'aşıkâ 'ayn-ı 'inâyet Aḥmedüñ
- 4 Ebr-i luṭfindan Ḥudanuñ rûz-ı şeb ṭurmaz yağar
 Ḥüsnünüñ bâğına bâran-ı melâḥat¹¹⁷⁷ Aḥmedüñ
- 5 Nitekim şâh-ı risâletde nübüvvet Zâtîyâ
 Muşhaf-ı ḥüsnünde ḥatm olmuş leṭâfet Aḥmedüñ

¹¹⁷⁶Ka' beveş ḳalbe safâ virür vişâli dembedem: Dâl-i devlet sînede biñ na'l kesmek 'ışkına, Ali Nihad Tarlan, Zâtî Dîvânı, İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yay. İst. 1970 G 769/3a s.273

¹¹⁷⁷melâḥat: leṭâfet, Ali Nihad Tarlan, a.g.e. G 769/4b s.273

Meʿ ʿülü / Mefāʿ ʿilü / Mefāʿ ʿilü / Faʿ ʿülün

- 1 ʿ Aşkuñ beni şāhım yine sevdāya düşürdi¹¹⁷⁸

Añsız bu ġarib başımı ġavġāya düşürdi

- 2 Āvāre kılup eyledi ʿ aqlumı perīşān

Ahır beni Mecnūn gibi şahraya düşürdi

- 3 Aşlā kıomadı ʿ ār ile nāmusumı şāhum

Halk içre benüm nāmumı heb pāye düşürdi

- 4 Gönlümde otāġ eyleyeli ceyš ü muḥabbet

Dil mülkini başdan ayaġa yağmaya düşürdi

- 5 Bu Zātī-yi ednā o şehüñ vaşlunı ister

Şanman ki veli cennet ü havrāya düşürdi

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Pīr-i ʿ aşkıdan ḥālet-i ʿ aşkı nedür itdim suāl¹¹⁷⁹

Didi ol sırr-ı Ḥudādur künhını bilmek muḥāl

¹¹⁷⁸ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

¹¹⁷⁹ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 2 ‘Aqlile tefhīm olunmaz ihtifādur bilmiş ol
Anı naql itmekde diller oldılar heb cümle lāl
- 3 Ben didüm ki ol melâ’ikden midür yaḥud perî
Gâh yıkar dil-ḥānesin gâhi iḥṣâr âb-ı zülāl
- 4 Didi kim nār ile nūruñ mazḥaridur rāygān
Anıñçün gâh celāl iẓhār ider gâhi cemāl
- 5 Ben didüm kandan gelür cānâ bize virgil ḥaber
Didi cānāndan gelüp cāna virür ḥüsn-i kemāl
- 6 Ṭayy ider bir demde kevnile mekânı Zâtîyâ
Peyk-i ḥazret bildiler ma‘ nâda anı ehl-i ḥāl

330

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-137-

- 1 Ülfet-i illâdur ey cān şoḥbet-i lâdan ğaraż¹¹⁸⁰
Hem müsemmâdur efendi zıkr-i esmâdan ğaraż
- 2 ‘Ârif olanlar eylediler bugün maḥv-ı vücūd
Hiç degil kaşd-ı beḳâdur iş bu ifnâdan ğaraż
- 3 Serseri gezme cihân bâğında cānâ ‘âkıl ol
‘Aql u dānâdur dilâ simurğ-ı ‘anḳâdan ğaraż

¹¹⁸⁰ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 4 Tîğ-i ta' nı itme Mecnûna havâle bilmiş ol
Zâhidâ cezb-i Hudâdur ' aşk-ı Leylâdan ğaraž
- 5 Var yûri cân ile ol bir merd-i Haqquñ bendesi
Himmet-i merdândur ey dil dürr-i yektadan ğaraž
- 6 Zâtîyâ gel iste Haqdan rûz-ı şeb kurb-ı vişâl
Vuşlat-ı cânândurur firdevs-i a' ladan ğaraž

331

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Hemdem-i bezm-i elestüz bize peymâne gerek¹¹⁸¹
Zîrâ ol bezm-i vefâ hem dağı mestâne gerek
- 2 Özüümüz dâr-ı harâbâtda harâb eyleyelüm
Bu vücûd şehr-i fenâdur yine vîrâne gerek
- 3 Koyalum kevşer-i uqbâyı mey-i ' aşk içelüm
Uralum na' ra-i yâhû dağı âyâne gerek
- 4 Yağalum nâr-ı muhabbetle gönül mülkini biz
Şem' -i cânâne bu cân bülbülü pervâne gerek
- 5 Yûri ey müdde' i lâf eyleme bîhûde yere
Bu rehûñ sâliki ğâyet ile merdâne gerek

¹¹⁸¹ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 6 K̄o disünler sana Zātī bir dīvāne-i ‘aşk
Kişi ma‘ şūķına karşı deli dīvāne gerek

332

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 K̄adr-i ‘aşkı bilmez idüm bende-i pīr olmasam¹¹⁸²
Herkesi mecnūn şanurdum bend-i zencīr olmasam
- 2 Zūlfünüñ küfrini īmān añlamazdum şübhesiz
Enver-i ruhsār-ı dil-dār ile tenvīr olmasam
- 3 Kaşları mihrābına itmezdüm ašlā ser fūrū
Ka‘ be-i ‘ulbe-yi ‘irfān ile tebşīr olmasam
- 4 Yıkılup dil mülki olurdu ħarāb ender ħarāb
Himmet-i mi‘ mār-ı merdān ile ta‘ mīr olmasam
- 5 Mā-ḥaşal levs-i cihānile ḳalurdum Zātīyā
Āb u tevḥīd u ma‘ ārif birle taḥḥīr olmasam

333

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 ‘Ārif-i bezm-i şafā ol her söze ṭutma semā¹¹⁸³
Vāķıf-ı sırr-ı cefā ol her yerde anma nizā‘

¹¹⁸² Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

¹¹⁸³ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

-138-

- 2 Ki şaşkın nâ-dâna uyma yok yere çekme ta‘ ab
Ohamla bed zebândan gelmesün saña sudâ‘
- 3 Şoĥbet-i ‘ irfâna gel zevk u şafâ kesb itmege
Eyleme ‘ ömr-i ‘ azîziñi şehâ her dem zayâ‘
- 4 ‘ Âķil ü dâna olanlar itmedi hergiz heves
Şoĥbet-i rindâne anlar eyledi cândan verâ‘
- 5 Râh-ı Hakkı cüst-ı cû itdi bular biñ cân ile
Her biri meydân-ı ‘ aşķda oldılar şahib şücâ‘
- 6 Mâ-sivâdan Zâtîyâ ħalb-i muşaffâ itdiler
Üç ħalbde buldılar nûr-ı muĥabbedden şu‘ â‘

334

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Dâstân-ı ehl-i ‘ aşķa ‘ ârifâne tüt ħulaĝ¹¹⁸⁴
Râviyân-ı ehl-i zevķe şâdıķâne tüt ħulaĝ
- 2 Ger dilerseñ bülbülâne bâĝ-ı vaĥdetden nevâ
Dur seĥer vaķtinde ey dil ‘ âşķâne tüt ħulaĝ

¹¹⁸⁴ Divan ve diĝer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

3 Ders-i ‘ aşk almak dilerseñ var Һarābāt ehline
Söz-i sāzın gūş idüp hoş muṭribāne tūt kulağ

4 Ger ma‘ ārif defterinden almak isterseñ sebağ
Var erenler şoḥbetine merdümāne tūt kulağ

5 Şol ledünniden Һaber almak dilerseñ Zātīyā
Sen de Mūsā gibi var Hıẓr-ı zamāne tūt kulağ

335

Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün

- 1 Şerī‘ at bārgāhınuñ bilün ferāşıdur vā‘ iz¹¹⁸⁵
Serā-yı kalb-i zühhāduñ şehā naḳḳāşıdur vā‘ iz
- 2 Çıkup bir ‘ āli kürside naşihat eyler aḥbāba
Cevāhirler nişār eyler ki sār Һardaşıdur vā‘ iz
- 3 Gehī ṭāmunuñ envā‘ ı ‘ azābın naḳl ider Һalkā
Şu deñlü Һorḳıdur Һalkı ki gözler yaşıdur vā‘ iz
- 4 Gehī evşāf-ı cinānı beyān eyler kemālile
Cinānda gūyā rıdvānuñ bile sırdāşıdur vā‘ iz
- 5 Naşihat eyleyüp Һalkā eger kendüsi tıtmazsa
Bu Һalk-ı ‘ ālemün ey cār hemār Һallāşıdur vā‘ iz

¹¹⁸⁵ Divan ve diğerkaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 6 Velīler rāhını inkār idüp eylerse düşnāmı
Kemāhī görmez eşyāyı bilün kim şaşıdur vā' ız
- 7 Gerekdür vā' ızün içi tola 'ilmile hikmetle
Bu Zātī gibi ednānuñ hemān bir taşıdur vā' ız

336

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Hārābāt-ı hāqīkatde bugün mey-hāruz ey zāhid¹¹⁸⁶
Şarāb-ı hoşgüvārīden içüp maḥmūruz ey zāhid
- 139-
- 2 Velī kūy-ı hārābāt içre rüsvā olmuşuz ammā
Biz ol abdāl-ı 'aşkız tā ezel ma' zūruz ey zāhid
- 3 Gehī hier ü firāk-ı yār ile maḥzūn ser-gerdān
Gehī rūy-ı cemālile 'aceb mesrūruz ey zāhid
- 4 Bize 'ıyd-ı vişālīñ 'işvesi günden 'ayān oldu
Anuñçün 'ayş u 'işretten bugün mestūruz ey zāhid
- 5 Hāḫāretle nazar kıılma bize bu bāğ-ı dehr içre
Pelas altındağı erler biziz destūruz ey zāhid

¹¹⁸⁶ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 6 Dem imsāk eyleriz Zātī egerçi biz ene'l-Haḫdan
Velī dār-ı cemāl-i yāre biz Maṣṣūrız ey zāhid

337

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

- 1 ̐apuñdur mesned-i devlet ne devlet devlet-i ' alā¹¹⁸⁷
̐apuñdur mirşad-ı rif' at ne rif' at rif' at-i bālā
- 2 Ki sen ol nūr-ı 'ayneynsiñ ne 'ayneyn şāh-ı kevneynsin
Ne kevneyn sırr-ı vaḫdetsin ne vaḫdet vaḫdet-i kübrā
- 3 Sen ol serdār-ı ekremsiñ ne ekrem nūr-ı aḫdemiñ
Ne aḫdem 'ayn-ı raḫmetsiñ ne raḫmet raḫmet-i mevlā
- 4 Kelāmuñ dürr ü gevherdür ne gevher āb-ı kevşerdür
Ne kevşer belki ḫikmetdür ne ḫikmet ḫikmet-i ğarrā
- 5 Vücūduñ mazḫarı 'irfān ne 'irfān bā' is-i īmān
Ne īmān maḫzen-i ni' met ne ni' met ni' met-i 'azḫā
- 6 Çü sensiñ maḫşad-ı ādem ne ādem meḫḫar-ı 'ālem
Ne 'ālem reh-ber-i cennet ne cennet cennet-i 'ulyā
- 7 Seni medḫ idemez şā'ir ne şā'ir biñde bir māhir
Ne māhir Zātī bī himmet ne himmet himmet-i ednā

¹¹⁸⁷ Divan ve diğerkaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Nedür bu kenz-i maḥfī ki nümāyān olduḡuñ cānā¹¹⁸⁸

Nedür 'ālemde her ma' denlere kân olduḡuñ cānā

2 Sen ol zāt-ı mu' allāsīñ naẓīrūñ yok senūñ ammā

Nedir yā şūret-i enva' ü elvān olduḡuñ cānā

3 Beni bu bāğ-ı dehr içre kimesne bilmedi dersīñ

Nedir dilden dile 'ālemde destān olduḡuñ cānā

4 Dimişsiñ ben semāvāt u zemīne şıgmazam aşlā

Nedür mü 'minlerūñ göñlünde pinhān olduḡuñ cānā

5 Yaḡarsıñ nār-ı hicrāna veli 'āşıqları her dem

Nedür vaşluñla gāhī derde dermān olduḡuñ cānā

6 Bu Zātīnūñ vücūdın maḥv idüp heb varlığın aldın

Nedür cānında ānın yine cān olduḡuñ cānā

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

-140-

1 Dilā keyfiyyetin 'aşkın yūri mey-ḥor olandan şor¹¹⁸⁹

İçüp vaḥdet şarābını ebed maḥmūr olandan şor

¹¹⁸⁸ Divan ve diğerkaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

¹¹⁸⁹ Divan ve diğerkaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 2 Şakın kim sırr-ı ʿirfânı mazâhir ehline şorma
Anı ancak maʿârifle tolup pür-nûr olandan şor
- 3 Eger mâhiyyetüñ luṭfile ḳahrın bilmek isterseñ
Anı var derdile Eyyüb gibi meşhûr olandan şor
- 4 Fenâ erbâbınuñ keyfiyyetin bilmek ise maḳşûd
Libâs-ı meskenet içre girüp mestûr olandan şor
- 5 Ene'l-Ḥaḳ sırrını Zâtî riyâset ehline şorma
Anı sen dâr-ı dildâre bugün Manşûr olandan şor

340

Fâʿilâtün / Fâʿilâtün / Fâʿilâtün / Fâʿilün

- 1 Derdmendem ol Hudâdan derde dermân isterem¹¹⁹⁰
Sâʾilem bâb-ı ʿaṭâdan luṭf-ı iḥsân isterem
- 2 Bir siyâh-rû mücrimem kim dâʾim ʿişyân eylerem
Ol cenâb-ı kibriyâdan ʿafv-ı gufrân isterem
- 3 Ben ḥaḳîkat ḥaccına egnime iḥrâm giymişem
Şol vişâlüñ Kaʿbesinde sırr-ı seyrân isterem

¹¹⁹⁰ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

4 Can kulağına ene'l-Ḥaḳḳuñ nidâsı ireli

Yok qarârum lâ-mekân mülkinde cevelân isterem

5 Bir enîsim yok cihânda söyleyem aḥvâlümi

Ḥâlümi 'arz itmege bir merd-i 'irfân isterem

6 Ben ḥaḳîḳat baḥrine bir özge ğavvâş olmışam

Cem' idüp aşdâf-ı baḥrı dürr ü mercân isterem

7 Her biri esrâr-ı Ḥaḳḳı bilmediler Zâtîyâ

Bilmege bu manıḳu't-ṭayrı Süleymân isterem

341

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Ey kişi dervîş iseñ olma zinhâr nâ-tırâş¹¹⁹¹

Pür-edeb ol ser fûrû it kimseye kaldurma baş

2 Ger seni döğüp sögerse ḥalk-ı 'âlem ser te ser

Ḳoyma eyvallâhı dilden ḥışma gelüp çatma kaç

3 Sevenüñ sen ḳulı ol sevmiyenüñ sulṭanı ol

Dervîş olan eylemez Zeyd ile 'Umayr ile şavaş

¹¹⁹¹ Divan ve diğer kaynaklarda bu şiire rastlanamamıştır.

- 4 Münkürün ta‘ nından ašlā albie virme keder

Kendi başına oınur ger saa atarsa aş

- 5 Bu meşeldür bilmeyen atındadır ceng ü cidāl

Sırr-ı Haı bilen Zātī yavaş oldu yavaş

342

Mefā‘ lūn / Mefā‘ lūn / Mefā‘ lūn / Mefā‘ lūn

- 1 Muabbet bezmgāhında gōreydū ben neler ekdūm

p geh kāse ile¹¹⁹² zehri geh hūn-ı ciger ekdūm

-141 -

- 2 Teraum idesi āyed diyū dōgdūm seri senge

Müyesser olmadı ramū atı o derd-i ser ekdūm

- 3 Lebū esrārını bir zerre delū yo bilür kimse

Bugūn ben sırr ile ā‘ib erenlerden haer ekdūm

- 4 arau oldu ‘ālem şan ekildi gōge ejderha

Eřigiinden yaa ben bir meib āh u seher ekdūm

- 5 Siriřk ü āh hem-dem ‘ālem-i firkat mesīrūmdür

Deizler umları delū belā-yı bar ü berr ekdūm

- 6 aan řub olsa da gōrsem diyū Zātī o cānānı¹¹⁹³

Gicelerde gōzūm yıldız řayar kul-ı seher ekdūm

¹¹⁹²kāse ile: kāse kāse, Tarlan, a.g.e. G 982/1b s.486

¹¹⁹³olsa da gōrsem: ola gōrem, Zātī o cānānı: ol mihr-i cihān-tābı, Tarlan, a.g.e. G 982/6a s.486

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Haste çeşmüñ baña meyl itmezse sağ olsun begüm
Meyl ider zülf-i siyāhuñ yüzi ağ olsun begüm
- 2 Tağa düşdüm dāğ uraldan lāle gibi bağruma
Sünbülün 'arz it baña tağ üsti bāğ olsun begüm
- 3 Gözlerüm nemdür benüm sen şāha kılmazsa naẓar
Ben o gözden el yudum benden ırağ olsun begüm
- 4 Nūr-ı çeşmüm ağlamakdan n'ola terk itse beni
Baña hem-demlik iden gözyaşı sağ olsun begüm
- 5 Kūyuña uçmağ diler mürğ-ı dil-i Zātī müdām
İsterem Hāğdan āña cennet turağ olsun begüm

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 N'olduñ ağılarsıñ¹¹⁹⁴ felek hercāyi cānānuñ mı var
Her mağāmı seyr ider bir mäh-ı tībānuñ mı var
- 2 Ağlayup efğān idersıñ derd ile ey 'andelib
Yohsa başı taşra bir serv-i hırāmānuñ mı var

¹¹⁹⁴ ağılarsıñ: inlersin, Tarlan, a.g.e. G 406/1a s.406

3 Zār-ı feryādlar¹¹⁹⁵ idersiñ her nefes ey ʿandelib
Hār ile hem-sāye olmış verd-i ḥandānuñ mı var

4 Yoliña canlar fedā¹¹⁹⁶ itsem gerek cānā didüm
Yüzüme biñ hışm ile baqdı didi cānuñ mı var

5 Zülf-i dil-ber gibi ey Zātī perişānsıñ yine
Cevri bī ḥad yoḥsa bir yār-i perişānuñ mı var

345

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

1 Eger kim varise bākī getür devrān degül bākī
Edir ke'sen ve nāvulhā elā yā eyyühe's-sākī¹¹⁹⁷

2 Yetiş ṭāḳ oldu ṭāḳat sebʿ a-i seyyāre¹¹⁹⁸ şun sākī
Ferāmuş idelüm bir dem ğam u endüh nüh ṭāḳı

3 Göñül ğam-geştesidür üstüne nūr şafā insün
Şarāb-ı nābile sākī pür eyle cām-ı berrāḳı

-142-

4 Göremez mār-ı ğam ḳalbi zümürüd ṭaḳuñ altında
Ger eksik olmaya sākī şarāb-ı nāb-ı tiryāḳı

¹¹⁹⁵ Zār-ı feryādlar: Ağlayub feryād, Tarlan, a.g.e. G 406/3a s.406

¹¹⁹⁶ Fedā: revan, Tarlan, a.g.e. G 406/4a s.406

¹¹⁹⁷ “Kadehi dolaştır ey saki”

¹¹⁹⁸ seyyāre: seyyāle, Tarlan, a.g.e. G 1725/2a s.459

- 5 Şarāb-ı sürhile Zātī ḥumār-ı ḳalbūnī yazmak
Şafādur yile virmekden kitāb-ı ḥüsnüñ evrākı¹¹⁹⁹

346

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Saña bākī ḳalır şanma bu ḳaşr-ı süst bünyādı
Fenā sengiyle ḳurmuşdır¹²⁰⁰ bināsın bunun üstādı
- 2 İçün taş u tışın āhen daḥı olsa ḥazer eyle
Bir āteş var ecel dirler eridür seng-i pulādı
- 3 Veli Nüşirevān gitdi cihāndan zindedür ismi
Serāpā 'āleme nām virmiş idi¹²⁰¹ 'adli vü dādı
- 4 Eger bār-ı ta' alluḳdan beri olup çekersen el
Olasın iki 'ālem bāḡınuñ bir serv-i azādı
- 5 Niçe şāh-ı felek encām¹²⁰² olupdur ḥākile yeksān
İrişdürse kişi Zātī yeridür göge feryādı

347

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Kırpigüñ evşāfını yazmaḳdan isterseñ ḳalem
Tıḡuñı tiz al bile gil boynumı çāl it ḳalem

¹¹⁹⁹virlemekden: varmadan, ḥüsnüñ: 'ömrüñ, Tarlan, a.g.e. G 1725/5b s.459

¹²⁰⁰ḳurmuşdır: urmuşdur, Tarlan, a.g.e. G 1816/1b s.518

¹²⁰¹Serāpā' āleme nām virmiş idi: İki ölmez oğullar idinübdür, Tarlan, a.g.e. G 1816/3b s.518

¹²⁰²encām: rif'at, Tarlan, a.g.e. G 1816/5a s.518

- 2 Ey kemān ebrū eger raḥm eylemezseñ sen baña
Tîz ben na‘l-i hilâli tîr-i âhumla delem
- 3 Ben ḥayâlat-ı miyân-ı dil-rubâlarla hemin
İnce taḥrîrûñ arasında¹²⁰³ bir altun cedvelem
- 4 Pādşâh-ı mülk-i ‘aşqam didigüm ‘ayb eylemeñ
Dikdi sancaḡdâr-ı âhum burc-ı eflâke ‘alem
- 5 Dürr ü dendân-ı nigāruñ Zâtîyâ vaşşâfiyam
Anuñiçün ehl-i nazmuñ cümlesinden efḡaleme

348

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Tecerrüd âsümânında özüñ ‘ayn-ı Mesîḡâ kııl
Yerüñ gün gibi çarḡ eyle demiñden mürde iḡyâ kııl
- 2 Şefâ‘at âsmânında olursañ sâ‘ir Aḡmedveş
Yüri bir demde ey ‘ârif toḡuz çarḡı temâşâ kııl
- 3 Eger fir‘avn-ı nefsi Nil-i ḡahra ḡarḡı ider iseñ
Tecellâ-yı cemâl-i Ḥaḡḡı Mûsâveş temennâ kııl
- 4 Tażarru‘ eyle Mevlâya yolına öl diril cân vir¹²⁰⁴
Maḡāmuñ ḡazret-i İdrîs gibi¹²⁰⁵ firdevs-i a‘lâ kııl

¹²⁰³arasında: miyânında, Ali Nihad Tarlan, a.g.e. G 925/3b s.429

¹²⁰⁴diril can vir: dil ü can vir, Tarlan, a.g.e. G 817/4a s.321

- 5 H̄ayat ābın dilerseñ Zātīyā cānānuña cān vir
Bir olmaz dirlige iriş özüñ Hızrile hemtā kı

349

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün (Fa' lün)

-143-

- 1 Lebüñe¹²⁰⁶ medḥ ü şenā oḡumaḡ içün ey cān
Aḡzıñı Hızr yudı āb-ı ḡayāt ile revān
- 2 Cereyān-ı süḡhanuñ cānuma baḡışladı¹²⁰⁷ cān
N'ola dirsem lebüñe çeşme-i āb-ı ḡayvān
- 3 Nuṭṡa gelse şānema mürdeler iḡyā eyler
Leb-i cān -baḡşuña dirsem n'ola 'İsā-yı zamān
- 4 Şadef-i lü 'lü-yı deryā-yı belāḡat o dehen
Kim imiş dirlerse āfet-i devrān-ı cihān¹²⁰⁸
- 5 Cereyān-ı süḡhan kevşeri şūrīde ider
Zātīyā vay benim aḡzumda olaydı o lisan

¹²⁰⁵ gibi: veş, Tarlan, a.g.e. G 817/4b s.321

¹²⁰⁶ Lebüñe: La' lüne, Tarlan, a.g.e. G 1111/1a s.67

¹²⁰⁷ baḡışladı: baḡışlar, Tarlan, a.g.e. G 1111/2a s.67

¹²⁰⁸ Kim imiş dirlerse āfet-i devrān-ı cihān: Semek-i ḡulzüm-i zehḡhār-ı feşāḡat o zebān, Tarlan, a.g.e. G 1111/4b s.67

350

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Süleymān tahtın ey sākī virir diyü¹²⁰⁹ zamān bāde
Şuya şalsam gerek İskender 'arı getür bāde
- 2 Dirīgā başuma kaşd eyledi ğam ayağum aldı
Ayağ şun luṭf it ey sākī elüm tut düşdüm üftāde
- 3 Şu deryā-yı şafāya cān-ı dilden āşinā ol kim
Deñizler olsa endūhuñ getürmez kaṭresi yāde
- 4 Şu şāhuñ kuliyam ey ḥ'āce kim serv-i revān -āsā
Ola bār-ı ta' alluḫda cihān bağında āzāde
- 5 Ḥarīm ü 'ālem ey Zātī kime olmaz ḥaram āḥir
Ṭayanma i' timād itme bu kaşr-ı süst bünyāde

351

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Yaralar gamzeñ dil-i mecrūhı oḫdur var ise
Ḥalkı çeşmüñ öldürür imānı yoḫdur var ise
- 2 Üstüne ol milketüñ da'im anıñcün nūr iner
Geşte-i zülfüñ senüñ mağribde çoḫdur var ise

¹²⁰⁹diyü: devr-i, Tarlan, a.g.e. G 1300/1a s.189

- 3 Ol nigāruñ şūretin göstermedi bugün baña
Ṭālī'üm āyinesi ġāyet ʔonuḡdur var ise
- 4 Hācetüm oldu ḡabūl açdum der-i ḡaşruñ senüñ
Gök ḡapusu ey melek bugün açıḡdur var ise
- 5 Cān virir reşkinden ey Zātī işitdikçe revān
Her sözün aġyāre bir teymurlı oḡdur var ise

352

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Cānuma kār itdi ġāyet hicr-i cānān acısı
Vay eger böyle olursa 'āḡıbet cān acısı
- 2 Bal çaldı va' de-i vaşlile cānān aġzuma
Zehir ḡatdı aşuma ammā ki hicrān acısı
- 3 Pāyine ben bülbulün bir ḡār-ı hicrān batdı kim
Çāḡ depemden çıḡdı ey yüzi ḡülistān acısı

-144-

- 4 Ṭatlı cānumdan beni bīzār idüpdır dostlar
Bir yaña yār acısı bir yaña yārān acısı
- 5 Acı acıyı şavar derler meseldür Zātīyā
Raḡ-ı telḡ iç tā gide endūh-ı devrān acısı

353

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Kūhken her kangı taş kıtısa ursun başını
Kaşır-ı ' aşkı cümle ben yapıdum o yondı taşını
- 2 Şu sepüp merdümlik itdi sîne-i pür-süzuma
Haq ta' ala çeşmümün kılsun ziyâde yaşını
- 3 Hâne-i kalbüm şafâ bulsun kederden pâk olup
Sâkıyâ lutf it ğubâr-ı ğuşşanuñ ferrâşını
- 4 Aş ile helva bişürmekde raķīb üstâd imiş
Haq naşīb etsün bize helvasını vü aşını
- 5 Ey melek eflâke ejderha çekilmiş şandılar
Zâtinüñ görüp kapuñda âh-ı âteş pâşını

354

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ğam-ı zülfüñle kim virdi benim ' ömrüm yine cânı
Bulutlar yaķasın yırtup ider feryâd u efgānı
- 2 Bulut hākister sinemdür iletüpdür göge āhum
İçinde nâr kılmışdur gören şimşek şanur anı

3 Yedikçe silleler ğamdan çıkan odlar gözünden berķ
Fiġānı ra' d ' uşşāķuñ bulutdur çeşm-i giryānı

4 Şakır şimşek gibi tıġ-i belā başumda her sa' at
Şehāb-ı çeşmümün eksik degül her gāh bārānı

5 Hevā-yı zülf-i yār ile qārārın yile virmişdür
Bulutlar gibi çāk eyler çeküp Zātī girībānı

355

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Bir 'aceb derde giriftār eyledi¹²¹⁰ devrān beni
Ne ecel maķbül ider derdā ne ħod dermān beni

2 Bir ramaķdur debrenen cismimde ey cān pāresi
Cismi şıĥhat gūiyā terk eyleyüpdür cān beni

3 Derdile şöyle za' ĩf oldum ki bulmazdı ecel
İşte baķ yatur deyü göstermese efġān beni

4 Yūsuf-ı şāni iderse dostlar zindānı derd
Gelmeye hergiz temāşā itmege dermān beni

5 Eşķ-i çeşmümle şerār-ı nār-ı āhum leşķeri
Zātīyā mülk-i belāya itdiler sulţān beni

¹²¹⁰ eyledi: itdi kim, Tarlan, a.g.e. G 1498/1a s.319

356

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-145

- 1 Görmesem ol âfeti hasret helāk eyler beni
Ger görürsem vecdile hālet¹²¹¹ helāk eyler beni
- 2 Hicre düşsem¹²¹² kül ider eczāmı nār-ı guşsa āh
Vaşla irsem hālet-i vuşlat helāk eyler beni
- 3 Zülfini çözdikçe rüşen şubhumı şām eyler āh
Gözlerin süzdükçe ol âfet helāk eyler beni
- 4 Döne döne döndürür dolābveş bāşum nigār
Bu felekler cevri hod kat kat helāk eyler beni
- 5 Kātline ben hastenün lāzım degüldür tīg-i tiz¹²¹³
Hālümü şor bir nefes hālet helāk eyler beni
- 6 Hışmile bakma 'Alī 'aşkına arslanum baña
Yohsa ol hışm-ı esed heybet helāk eyler beni
- 7 Va' de virirse iki sa' at beni öldürmege
Zātīyā ol âfet ol sa' at helāk eyler beni

¹²¹¹hālet: hayret, Tarlan, a.g.e. G 1492/1b s.315

¹²¹²düşsem: düşdüm, Tarlan, a.g.e. G 1492/2a s.315

¹²¹³tīg-I tiz: tīg ü tır, Tarlan, a.g.e. G 1492/5a s.315

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Tekye-i sīnemde yazdum lā fetā illā 'Alī¹²¹⁴
Rûz-ı şeb şām u seher vird-i zebānum yā 'Alī
- 2 Olsa nâzır bâb-ı Hayberveş yürekler kıparur
Milket-i cân u dili ol dem ider yağma 'Alī
- 3 Üstüne yazdum anuñ lā seyfe illā Zü'l-feķār¹²¹⁵
Şekl-i ğamzeñ dâr-ı dilde eyledim peydâ 'Alī
- 4 Merd-i meydân şîr-i yezdân 'aşķına raķm it baña
Pâ-büreħne baş açık abdāluñ oldum â 'Alī
- 5 Bir nażar kıl tâ nażardan kim¹²¹⁶ ola yaşum benüm
Zü'l-feķârı şaldılar maķv oldu bir deryâ 'Alī
- 6 Ka' be-yi kūyuñda olaydı maķāmı Zâtinüñ
İdinürdi cennet ül me'vâda ol me'vâ 'Alī

¹²¹⁴Ali'den başka delikanlı yoktur.

¹²¹⁵“Zülfikardan başka kılıç yoktur.”

¹²¹⁶Kim: güm, Tarlan, a.g.e. G 1634/5a s.404

SEZÂYÎ

358

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Hâzret-i Hâkkuñ habîbi sevgili bir dânesi
Oldıgıyçün oldı ' âlem hüsñünñ dīvānesi

2 Zât-ı pāküñdür sebeb bu ' âlemüñ icādına
Olmasa teşrifüñ olmazdı cihān kâşānesi

3 Yâ Resulullāh vişālüñ bezmine şâyeste kııl
Tâ gönül olsun şarāb-ı ' aşkıññ mestānesi

-146-

4 ' Āşıkñ ancak murādı hâzretüñden kim ola
Āşinā-yı bezm-i hāşuñ ' âlemüñ bigānesi

5 Genc-i ' aşkuñ maḥzeni olmuş Sezâyî ġālibā
Kim ' imāret istemez bu gönülümñ vīrānesi

359

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Ey şehid-i Kerbelāya ağlayan
Ağla mātemdür muḥarremdür bugün
Āteş-i ḥasretle sīne dağlayan
Ağla mātemdür muḥarremdür bugün

- 2 Sînde serde gerekdür dâğ ola
 Kamlı yaşıñ dîdeden ırmâğ ola
 Ger dilerseñ menzilüñ uçmâğ ola
 Ağla mâtemdür muharremdür bugün
- 3 Gice gündüz ey Muhammed ümmeti
 İdelim cân-ı Yezîde la‘ neti
 Der iseñ ire saña Hakkıñ rahmeti
 Ağla mâtemdür muharremdür bugün
- 4 Kimdür ol şâh-ı şehîd-i Kerbelâ
 Nûr-ı çeşm-i Murtażâ Âl-i ‘abâ
 Ebu ceddîdür ‘Alî hem Muştafâ
 Ağla mâtemdür muharremdür bugün
- 5 Her şehir şanma şafaqla şebnemi
 Anda kan ağlar melekler¹²¹⁷ ol demi
 ‘Âlemi tutdı Hüseyñ mâtemi
 Ağla mâtemdür muharremdür bugün¹²¹⁸
- 6 Çâr yâr ile Muhammed ey sa‘îd
 Oldılar tesmim-i zehrile¹²¹⁹ şehîd
 Kıydılar rahm etmeyüp bunca ‘anîd
 Ağla mâtemdür muharremdür bugün

¹²¹⁷ melekler: felekler, Ali Rıza Özuygun, Hasan Sezâyi’nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divânı’nın Tenkidli Metni ve İncelemesi, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora tezi, Erzurum 1999, Mr 4/4 s.301

¹²¹⁸ Bu dörtlük, divanda bir önceki dörtlükle yer değiştirmiştir.

¹²¹⁹ zehrile: zahmıla, Ali Rıza Özuygun, a.g.e. Mr 4/6 s.302

- 7 Ey Sezāyī bilmiş ol şāh-ı Hüseyn
 Cümleye sevmekdür anı farz-ı ‘ayn
 Şeksiz ehlullāha oldu nūr-ı ‘ayn
 Ağla mātemdür muḥarremdür bugün

360

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Fe‘ ulün

- 1 Serāy-ı li-me‘ allāhi gönüldür
 Tecellī-ḥāne vallāhi gönüldür
- 2 Yüri gezme yabanda zār u giryān
 Hudānuñ ulu dergāhı gönüldür
- 3 Ne isterseñ yüri var andan iste
 Muḥakḳak sırruñ agāhı gönüldür

-147-

- 4 ‘Ayandur aña esrār-ı guyübāt
 Ki zīrā sırruñ agāhı gönüldür
- 5 Ziyā keş¹²²⁰ olur kevn-i vücūda
 Semā-ı şadrınuñ māhı gönüldür
- 6 Ra‘ iyyetdür ḳamu a‘ zā Sezāyī
 Vücūd iḳlīminüñ şāhı gönüldür

¹²²⁰keş: göster, Özuygun, a.g.e. G 83/5 s.360

361

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Fe'ûlün

- 1 Dem-i insân olupdur 'âleme cân
Ne canlar cân içinde oldu cânân
- 2 Dem-i insân ile devr itdi eflāk
Döner tâ ھاşre dek durmaz bu devrân
- 3 Deme iriş bulup bir merd-i kâmil¹²²¹
Bulam dersen dürr ü deryâ-yı 'irfân
- 4 O demdür maḥzen-i sırr-ı ledünni
İrer her dem o demden feyz-i raḥmân
- 5 Dem-i insanı vaşf itmek ne mümkün
Sezâyî çün anı vaşf itdi Yezdân

362

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Fe'ûlün

- 1 Ezelden baḥr-i 'aşḫa âşinâyuz
Ebed biz ğarḫ-ı girdâb-ı belâyuz
- 2 Olup derd-i muḥabbetle giriftâr
Şūḫuñ 'aşḫına çün mübtelâyuz

¹²²¹Deme iriş bulup bir merd-i kâmil: Yürü bir merd-i kâmilden nefes al, Özuygun, a.g.e. G 297/3a s.453

3 Tabībā ‘aşkuñ ile haste hālüz
Devā cüyende kapuñda gedâyuz

4 Cihānuñ varlığından olup āzād
Şeh-i ‘ālem olup ehl-i fenâyuz¹²²²

5 Sezāyī pādşāhız tā ezelden
Ki zīrā bende-i Āl-i ‘abâyuz

363

7+7

1 Sen insana irmeden sübhān arzū kılarıñ
Katreñi maḥv itmeden ‘ummān arzū kılarıñ

2 İzāfātı terk idüp tevḥīde irişmeden
Küfrüñ imān itmeden¹²²³ ‘irfān arzū kılarıñ

3 Sırruñ içre¹²²⁴ cānānuñ pinhān olup oturmuş
İrişmeden sırrıña cānān arzū kılarıñ

4 Kandan gelür bu cānuñ kanda olur durağūñ
Sen yerini bulmadan mekān arzū kılarıñ

¹²²²fenâyuz: bekâyuz, Özüygun, a.g.e. G 153/4b s.395

¹²²³İtmeden: kılmadın, Özüygun, a.g.e. İ 6/2 s.550

¹²²⁴Sırruñ içre: Sırr-ı canda, Özüygun, a.g.e. İ 6/3 s.550

- 5 Ten cāna ‘arş olupdur cānāna cān Sezāyī
Bu sırrı duyduñısa¹²²⁵ her an arzu kılarıñ

364

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

-148-

- 1 Zülf-i derdün¹²²⁶ oldu cānā küfr-i ‘imāndan ğaraż
İsm-i Hādiyle muđıldür ins ü şeytāndan ğaraż
- 2 Her ne naqşı kim gönül görse hemān-dem meyl ider
Seni seyr itmekdür ancak bunca elvandan ğaraż
- 3 Hem cemālile celālün mażharı şubḥ u mesā
Raḥmetün bir kaçresidür baḥr-ı ‘ummāndan ğaraż
- 4 Hicr-i vaşluñla firāķı¹²²⁷ ‘āşık-ı bī-çāreler
Qahr-ı luṭfuñ oldu çün cennetle nīrandan ğaraż
- 5 Ey Sezāyī gel ḥaķīkatle nazar kııl ‘ademe
Şūret-i raḥmānı görmek oldu insandan ğaraż

365

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Qanı bir dil kim muḥabbet nārına biryān olur
Baş u cānından geçüp cānānına qurbān olur

¹²²⁵duyduñısa: irdünise, , Özuygun, a.g.e. İ 6/5 s.550

¹²²⁶derdün: rüyuñ, , Özuygun, a.g.e. G 178/1 s.408

¹²²⁷Hicr-i vaşluñla firāķı: Hicr-i vaşluñ fark ider mi, Özuygun, a.g.e. G 178/1 s.408

- 2 İtmeyüp arayış-i dünyāya hergiz iltifāt
Şoyunup öz varlığından ‘aşķile ‘uryān olur
- 3 Kūy-ı vuşlatdan¹²²⁸ cüdā düşmüşlere pes n’eylesün
Cennet-i me’va olursa hicrile nīrān olur
- 4 Vaşl-ı hicrinde tecellī bulmadı bī-çāreler
Vaşla irse ḥavf-ı hicrān ile dil lerzān olur
- 5 Merhem olsun zaḥmuña derseñ Sezāyī vaşl-ı yār
Zaḥmuñ artar sen kıyās itme sana dermān olur

366

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Göñlümi senden ayırmam ey perī
Gelse bir yaña¹²²⁹ cihānuñ dil-beri
- 2 Çün perīşān ideli kāküllerüñ¹²³⁰
Ehl-i ‘aşķuñ cem‘ olunmaz dilleri
- 3 Düşeli şaḥra-yı hicrinde dirīğ
Bir ḥayāl oldu baña cān¹²³¹ illeri

¹²²⁸Kūy-ı vuşlatdan: Bezm-i vaşlından, Özuygun, a.g.e. G 64/3 s.350

¹²²⁹Gelse bir yaña: Bir yire gelse, Özuygun, a.g.e. G 362/1 s.502

¹²³⁰İdeli kāküllerüñ: eyledi zülfini yār, Özuygun, a.g.e. G 362/2 s.502

- 4 Baña meylı var mı ağızın aradum
Didi cânā şoram kim yokdur yeri
- 5 La‘l-i cânāne Sezāyī meyl ider
İstemez var mı şarāb-ı kevşeri

367

Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün

- 1 Güzeller kı̄nūn itmişler^{1232c} āşıka cev̄r revāndur bu
Oğunı lütf idüp virse inanma bil yalandur bu
- 2 Baña itdiklerūñ cevri kı̄alur mı yanıña şanduñ
Senūñ de başına bir bir gelür āhır zamāndur¹²³³ bu
- 3 İştüdüm cümle ‘uşşākı helāk idem dimiş ol yār
İder vallāhi billāhi dimeñ zinhār yalandur bu

-149-

- 4 Cemālūñ bāğına karşı beni men‘ itme āhumdan
Fığān eyler nice bülbul efendüm gülistāndur bu
- 5 Baña itdirme āhı kim gezer pūlād-ı minādan
Kı̄alur mı yerde şanduñ tır-i āhı ‘āşıqāndur bu

¹²³¹cân: yār, Özuygun, a.g.e. G 362/3 s.502¹²³²İtmışler: itmiş, Özuygun, a.g.e. G 295/1a s.468¹²³³zamandır: cihāndur, Özuygun, a.g.e. G 295/2b s.468

- 6 Sezāyī ‘ālem içre bî-nihāyetdür güzel ammā
Be-küllü zerredür yanında ħurşid-i cihāndur bu

PERTEVÎ

368

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

- 1 Niçe Manşūr gibi cān atmış idim ben o tele
Ne revā zülf-i siyāh böyle türāba dökile
Seni şekvā iderüm ħazret-i Ĥaĥķa ‘acele
Dilerüm berber eliñ tā temelinden kesile
Niçe kıyduñ o mehüñ perçemine söyle hele
- 2 Güzelüñ kākülüne sen niçe el atduñ ise
Niçe kesdüñ niçe kırpduñ niçe ħaşd itdüñ ise
Niçe mıkraşuñ alup bir telini çekdüñ ise
Dilerüm berber eliñ tā temelinden kesile
Niçe kıyduñ o mehüñ perçemine söyle hele
- 3 Bu ħadar ħatl-i zālümüñ ħiç olur mı ā şedīd
Ne yürekdür bu senüñ itdigüñ hey bağı ħadīd
Seni dergāh-ı şerīfinden ider Rabbi ba‘īd
Dilerüm berber eliñ tā temelinden kesile
Niçe kıyduñ o mehüñ perçemine söyle hele
- 4 Şu benim derd-i dil ü zāruma āgāhum ise
Taĥt-ı gönlümde benim şāh-ı şehenşāhum ise

Pertevî Hakkâ niyâzum geçer Allâhum ise
 Dilerüm berber eliñ tâ temelinden kesile
 Niçe kıyduñ o mehûñ perçemine söyle hele

HÂFİZ

369

Fe' ilâtün (Fâ' ilâtün) / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün

-150-

- 1 İstemezdüm seni tâ böyle cefākār olasıñ
 Beni feryāda şalup rāgıb-ı ağıyār olasıñ
 Künc-i miñnetde koyup ğayra talebkār olasıñ
 Hey yazıklar saña bî rahm-ı ezākār olasıñ
 Sen de bir hūn-ı sitemkāra sezākār olasıñ
 Dilerüm men gibi firqatle hemān var olasıñ

- 2 Bilemem 'āşıkā ādet mi ola cevr-i cefā
 Yoğsa kanun mı degül bendelere mihr ü vefā
 Bize nisbet sürüp ağıyār ile dem 'ayş u şafā
 Nice bir çekdüresüñ çille-i hasret hayfā
 Sen de bir hūn-ı sitemkāra sezākār olasıñ
 Dilerüm men gibi firqatle hemān var olasıñ

- 3 Bulamam sen şeh-i mahfi dili taķrîr ideyüm
 Kime yanup yakılam ya nice tedbîr ideyüm
 Kan aķar hāme-i dilden nice taķrîr ideyüm
 Sen dilerseñ dil ü bîçāreyi taķķîr ideyüm
 Sen de bir hūn-ı sitemkāra sezākār olasıñ
 Dilerüm men gibi firqatle hemān var olasıñ

- 4 Hâfızuñ âhına gūş itmedüñ ašlā güzelüm
 Gün ola gūşıña mengūş idesiñ bu ğazelüm
 Nice biz böyle tehi dest ser nâ-çar gezelüm
 Sür şafâ aġyâr ile biz bunda cigerler ezelüm
 Sen de bir hūn-ı sitemkāre sezākār olasıñ
 Dilerüm men gibi firķatle hemān var olasıñ

ḤĀKĪ

370

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Senüñ arzū vişālünden dil-ārā her seher gāhı
 Semāya ra' d-ı berķ -āsā çıkar ' aşıkıların āhı
 Kerem eyle ba' id itme beni ey kaşr-ı dil māhı
 Cemālün pākine cānā gönülünden itmeden hū'āhı
- 151- Murādum pes muḥabbetdür saña ey ḥubların şāhı
 Kaşem olsun ḥilāfum yok inan vallāhi billāhi
- 2 Şaķın cānā raķībün sözine sen i' timād itme
 Meni nāşād idüp mihri varup aġyārı şād itme
 Senüñ biñ cān ile mecbūrıñum aġyāra yād itme
 Kerem kıl ' id-i vaşluñdan beni sen nā murād itme
 Murādum pes muḥabbetdür saña ey ḥubların şāhı
 Kaşem olsun ḥilāfum yok inan vallāhi billāhi

- 3 Revā mı fitne-i aġyār nezdinde emīn olsun
 Demādem ‘āşık-ı şādıklarūñ ġamda nişīn olsun
 N’olur bir kez gözi ‘uşşākuña ġonce femin olsun
 Kitāb-ı şafha-i ruhsārīña şart-ı yemīn olsun
 Murādum pes muḥabbetdür saña ey ḥublaruñ şāhı
 Qasem olsun ḥilāfum yok inan vallāhi billāhi
- 4 Haḳīkat ‘āşıkānı oldıġumdan kim bilā taḥḳīk
 Şehūdum zāhiri bāṭın durur ferd-i Hudā taḥḳīk
 Kulak ver diñle aḥvālüm deyim ey dil-berā taḥḳīk
 Cemāl-i ‘āşıkānum kemligüm yokdur saña taḥḳīk
 Murādum pes muḥabbetdür saña ey ḥublaruñ şāhı
 Qasem olsun ḥilāfum yok inan vallāhi billāhi
- 5 ‘İnāyet kıl baña dil-cū ḥabībullāh için olsun
 Senüñ bir Ḥākinüm mihri şefī‘ullāh için olsun
 Meni ġam cāhına koyma kerimullāh için olsun
 Hemān bir iltifāt eyle güzel Allāh için olsun
 Murādum pes muḥabbetdür saña ey ḥublaruñ şāhı
 Qasem olsun ḥilāfum yok inan vallāhi billāhi

371

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Cām-ı ‘aşkuñla dil-āra tā ezel mestāneyem
 Şanma kim ey cān fezā ben ġayrı bir bīġāneyem
 Sen eger Leylā iseñ ben Qays u dil dīvāneyem
 Farq olup şubḥ-ı sadefden ben de bir dürdāneyem
 Gül iseñ ben ‘andelībem şem‘ iseñ pervāneyem

-152- Kāḡı yüzden ben saña ‘āşık degül de yâ neyem

- 2 Ravza-i cinân-ı ‘adnũñ dil-berâ ġilmânı sen
 Cân-ı dilden tâ ezel olmuş aña hayrânı ben
 Gülşen-i huld-ı berĩnũñ ġonce-i handânı sen
 Hüsñũñe feryâd iden şol bûlbûl-i nâlânı ben
 Gül iseñ ben ‘andelĩbem şem‘ iseñ pervâneym
 Kāḡı yüzden ben saña ‘āşık degil de yâ neyem

- 3 Behişt ârâ-yı tâvis hem mehlikâ dirler saña
 Bûlbûl-i bâġ-ı belâgat cân fezâ dirler baña
 Kûbbe-i arz u semâ tek pür-ziyâ dirler saña
 ‘Āşık-ı ‘aşk-ı muḡabbet Hâkiyâ dirler baña
 Gül iseñ ben ‘andelĩbem şem‘ iseñ pervâneym
 Kāḡı yüzden ben saña ‘āşık degil de yâ neyem

372

Fâ‘ilâtũn / Fâ‘ilâtũn / Fâ‘ilâtũn / Fâ‘ilũn

- 1 Ferd-i ḡaḡdan özge bir ‘âlemde şũḡ olmaz baña
 Rûtbe-i ‘aşḡdan cihân içre şemũḡ olmaz baña
- 2 Zât-ı ‘irfânlık baña dâr-ı Hudâdır tâ ezel
 ‘İlm ü bâtın mazḡarı aşlâ raşũḡ olmaz baña
- 3 ‘İlm-i ‘irfân rûtbesin zâtumda buldum ben ezel
 Ol sebebdan ey nâşih pendin şamuḡ olmaz baña

- 4 Ol kadar ʿilmin okutmuşdur beni esrār-ı ʿaşk
 ʿİlm-i maʿnā-yı mecāz şerhi şürûh olmaz baña

- 5 Şundı destüme Hızır cām-ı hayâtı Hâkiyâ
 Nev-civānum ʿaşkile aşlâ şüyuh olmaz baña

373

Mefʿûlû / Mefāʿîlû / Mefāʿîlû / Faʿûlûn

- 1 Bir sencileyin ğonce-i zîbāya münāsib
 Ben bülbül-i şeydā
 Bir bencileyin bülbül-i şeydāya münāsib
 Sen ğonce-i zîbā
- 2 Bir sencileyin lebleri helvāya münāsib
 Ben tûti-yi gūyā
 Bir bencileyin tûti-yi gūyāya münāsib
 Sen lebleri helvā
- 3 Bir sencileyin kākül-i şırmaya münāsib
 Ben ʿanber-i sārā
 Bir bencileyin ʿanber-i sārāya münāsib
 Sen kākül-i şırma
- 4 Bir sencileyin dil-ber-i raʿnāya gerekdür
 Ben ʿâşık-ı ednā
 Bir bencileyin ʿâşık-ı ednāya münāsib

Sen dil-ber-i ra' nā

- 5 Bir sencileyin şūh-ı dil-ārāya sezādur
 Ben Hāki gedādur
 Bir bencileyin Hāki gedārāya münāsib
 Sen şūh-ı dil-ārā

374

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-153-

- 1 Bir kafes zerrinde iḥfādur derūnı 'āşıkuñ
 Fethi müşkil bir mu'ammādur derūnı 'āşıkuñ
- 2 Dem-be-dem rāzdan ṭavāf eyler anı ruḥ ü'l kudūs
 Bir mu'azzam beyt-i 'ulyādur derūnı 'āşıkuñ
- 3 Zāhira bir başka şüret gösterürler 'āleme
 Bāṭına bir özge da'vādur derūnı 'āşıkuñ
- 4 Zer ile aşdāf gibi memlū derūnı sū be sū
 Haddi yok pāyān-ı deryādur derūnı 'āşıkuñ
- 5 Hāḳdan özge kimse agāhı degül meftūhıdur
 Genc-i lā yefnā-yı¹²³⁴ esrādur derūnı 'āşıkuñ

¹²³⁴lā yefnā: ölümsüz

- 6 Hâkiyâ haq haznesinden hep ider bey' ü şîrâ
Genc-i fettâh sırr-ı Mevlâdur derûnı ' âşîkuñ

375

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ehl-i ' aşkla tâ ezel bezminde ta' dâd olmasam
Ben beni fark eylemezdüm ' aşka îkâd olmasam
- 2 Varlığım tağını berât eylemezdüm bî-sütün
Tîşe-i tevhîd-i haqq-ı ' aşkla Ferhâd olmasam
- 3 Kaşr-ı dil ta' mirini mümkün degildi eylemek
Şol tevekkül bâbına taḥkîḳ-i aşfâd olmasam
- 4 Şûret-i küfr-i delâletde çalurdum lâ-cerem
Şâh velâyet hâtemi hünkârdan irşâd olmasam
- 5 Pâyümi bir lu' bile pây-pend ider dūnı hemân
Mâ-sivâ mülk-i belâ zencîrden âzâd olmasam
- 6 Añlamazdum nidügin zâtumı zâtum Hâkiyâ
Himmet-i pîrânla dâhil şehr-i Bağdâd olmasam

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Her zamân bir Kaysa bir Leylâ olur 'âlem bu yâ
Her gülün bir bülbül-i şeydâ olur 'âlem bu yâ
- 2 Lâ cerem sâķī elinden 'aşķile bezm-i ezel
Câm-ı 'aşķı nûş iden dānâ olur 'âlem bu yâ
- 3 Māziye itmez naẓar idrāk-ı müstaķbel iden
Kendini fāş eylemez ihfâ olur 'âlem bu yâ
- 4 Āteş-i vaşl-ı dil-ārāya taḥammül itmeyen
Dūnezen-i kerḥānede rüsvâ olur 'âlem bu yâ
- 5 Ka'be-i 'irfān ile hemdem olanlar tā ezel
Remz-i 'ārif sırr-ı mā edḥa¹²³⁵ olur 'âlem bu yâ
- 6 Pūte-i 'aşķ içre düşenler ķālin ḥāl eylemez
Ḥaddeden infāz olan şırmâ olur 'âlem bu yâ
- 7 Cilve mi bilmem ne ḥikmet Ḥāķi ḥalkuñ çeşmine
Tāc-ı Bekṭāşī çeken ednâ olur 'âlem bu Yğ

¹²³⁵“yok olmayan sır”

377

Mef' ūlū / Mefā' īlū / Mefā' īlū / Fa' ūlūn

-154-

- 1 Gül bŭlbŭle bŭlbŭl gŭle nālān olagelmiŝ
Bŭlbŭl gŭle gŭl bŭlbŭle ḥayrān olagelmiŝ
- 2 Cevlān iderek āteŝ-i ruḥsārına yārŭñ
Dil āteŝe āteŝ dile sŭzān olagelmiŝ
- 3 Her tīr-i belā sengine şabr eyleyen dirler
An dostile dost anile mihmān olagelmiŝ
- 4 Ŗādān ile āmuḥte olan bāġ-ı elemde
Ḥandān-ı ḥŭzŭn ḥŭznide ḥandān olagelmiŝ
- 5 Taḫdīr-i menāzilde olan Ḥākī ezelde
Sultān-ı faḥr faḥride sultān olagelmiŝ

378

6+5

- 1 Gŏnlŭmŭz bir yārŭn dāmenine dŭçār
Oldı āzād olmaġa çāre meded yok
Ḥŭsrev-i 'āŝıḳ iken efgende nā-çār
Ḳaldı murġ-i gŏñŭl zāre meded yok
- 2 Yā niçŭn itmesŭn mŭrġ-i dil feryād
Ābād iken şehr-i dil oldı berbād
Ŭmīd eyler iken eylesŭn āzād

Çekdi Manşūr gibi dāre meded yok

- 3 Meded bu ġamze-i hūn feṣāndan
Yok mı ḥalāṣ eyler bir beni andan
Firāḳ-ı miḥnetden ġam-ı hicrāndan
Dil oldu ṣad pāre pāre meded yok

- 4 Girībānum meded ġam aldı dilde
Bir velvele ṣaldı sīne-i dilde
Serāpā Ḥākiyā zaḥm-ı gönülde
Açıldı ṣad hezār yāre meded yok

379

6+5

- 1 Düşeli gönümüz ‘aşḳ-ı sevdāya
Gözlerime ne ḥ’āb ne uyḥu gelür
Mecnūn-ı ‘aşḳ oldum kūh-ı ṣaḥrāda
Bu ḥalden özge yok rū be rū gelür

- 2 Gāh olur ḥal gelür dil olur maḥtūn
Gāh olur dīdemi hūn ider efzūn
Gāh olur ‘aşḳile itmede Mecnūn
Ne Leylā ḥāl imiş sū be sū gelür

- 3 Ne ḥāletdür bilmem baña bu esra
Fikr itmeden ‘aḳlum eyledüm yaḡma
Her ḳanda ġuş itsem kemter Ḥākiyā
Lā gelmez ġuşuma illā hū gelür

-155- CEMÂLÎ

380

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Şafha-i şadrında dâ' im ' aşıkuñ efkârı hû
Şâkirüñ şükri hûvallâh zâkirüñ ezkârı hû
- 2 Nâleden ney deldi bağrum hû diyü nâlân iden¹²³⁶
Mevlevîler Mesnevîden başladı eş'âr-ı hû
- 3 Sidre seyrine muhaqqak irmege Cibril emîn¹²³⁷
Olmasa anuñ dilinde dem-be-dem tekrâr-ı hû
- 4 Şûfî mest oldı bu meyden¹²³⁸ devr ider yâ hû diyü
Münkir inkârın bırağdı eyledi ikrâr-ı hû
- 5 Ravza-i hûda maqâm it ey Cemâl-î hâlveti
Tâ vücûduñ mülkine keşf ola bu esrâr-ı hû

381

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Qalbüñi eyle mücellâ açılur meydân-ı hû
Sâniyen eyle mu' allâ ma' den-i ' irfân-ı hû

¹²³⁶bağrum: bağrın, iden: olup Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Türk Edebiyatında Hû Şiirleri, Bizim Büro Basım Yayın Dağıtım, Ank., 2000 s. 76

¹²³⁷İrmege Cibril emîn: ermez idi Cebreil, C. Kurnaz, M. Tatcı, a.g.e. s.76

¹²³⁸Oldı bu meyden: olup safâdan, Kurnaz, Tatcı, a.g.e. s.76

- 2 Hû ile irdi mūrāda evliyā vü muḥterem
Baḥr-i ‘irfān ma‘ denidür ‘aḳd için ‘ummān-ı hû
- 3 Şeyḥimüñ aldum du‘ āsın rabṭ-ı ḳalb itdüm aña
Hû ile irdüm murāda derdimüñ dermānı hû
- 4 Ravza-i bāḡ-ı iremde esdigim bād-ı şabā
Seyr ile seyrān içinde cānumuñ cānānı hû
- 5 On sekiz biñ ‘ālemüñ vuşlat nişānı Hūdudur
Evveli hû āḫiri hû enbiyānuñ şānı hû
- 6 Varlığından vazgeçenler dersi hūdan aldılar
Hû direm yā hû direm kim ḳurılur dīvān-ı hû
- 7 Ey Cemālī sırr-ı hūda bī ḳarār olduñ ise
Hû ile geldüm cihāna aşlumuñ bürhānı hû

ŞEYḤ VĀḲĪ

382

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Şehr-i mātemdür gözüñden seyl-i ceyhūn çağlasun
Yaş yerine dīdelerden eşk-i pür-ḥūn çağlasun
Şāh Hüseyñüñ firḳatiyle ḳalb-i maḥzūn ağlasun
Ehl-i beytüñ mācerāsıyla ḳaralar bağlasun

-156- ‘Āşık-ı âl-i ‘abâlar sînesin hep dağlasun

- 2 Faḥr-i ‘âlem ḥānedānına iḥānet eylediñ
 Ey Yezîd âl-i ‘abāya ne rezâlet eylediñ
 Korkmaduñ mı sen Hudādan çok ḥaḳāret eylediñ
 Ehl-i beytūñ mācerāsiyla qaralar bağlasun
 ‘Āşık-ı âl-i ‘abâlar sînesin hep dağlasun

- 3 Şāh Hüseynūñ cedd-i pākidür Muḥammed Muştafā
 Babası şāh-ı velāyetdür ‘Aliyye’l-Murtażā
 Korkmaduñ mı hiç Hudādan ey Yezîd-i bî-ḥayā
 Ehl-i beytūñ mācerāsiyla qaralar bağlasun
 ‘Āşık-ı âl-i ‘abâlar sînesin hep dağlasun

- 4 Ḥaḳ te‘âlā raḥmetünden sen ba‘îd olduñ pelîd
 Âl-i evlād-ı Resûlullāhı çok itdin şehîd
 Tā kıyāmet la‘net olsun cânūña ḥā’in Yezîd
 Ehl-i beytūñ mācerāsiyla qaralar bağlasun
 ‘Āşık-ı âl-i ‘abâlar sînesin heb dağlasun

- 5 Ey şehîd-i Kerbelā ey ḳurretü’l-‘ayn-ı ‘alā
 Vāḳi-i bî-ḳāreyi itme şefā‘ atden cüdā
 Ḥaşre kaldı mācerālar āh ḥasretā vā firḳatā
 Ehl-i beytūñ mācerāsiyla qaralar bağlasun
 ‘Āşık-ı âl-i ‘abâlar sînesin hep dağlasun

ŞEYH ŞÂFÎ

383

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1 Bu vücûduñ ne idi zât-ı binâsı temeli
 ‘Aklıñ cem‘ in bâzâr ider ol evile gömeli
 Sâde gevher ile yükletseñ eger biñ cemeli
 Hâlet-i mevte irişdikde o dem n’eylemeli
 Bilür iken ne çekersiñ sen o tûl-ı emeli
 Kişinüñ çekdiği hep kendi ‘amelidür ‘ameli
- 2 Tâlib-i Hağ olanuñ dîdesi tokdur dersiñ
 Fehm iderseñ bu naşîhat bile çokdur dersiñ
- 157- Baña zâhir sühânı şanki bir okdur dersiñ
 Bu hevâ-yı hevesüñ soñı ucı yokdur dersiñ
 Bilür iken ne çekersiñ sen o tûl-ı emeli
 Kişinüñ çekdiği hep kendi ‘amelidür ‘ameli
- 3 Kişinüñ kendine itdigini tağ taş idemez
 Ne ehibbâ vü ne qarındaş ü ne yoldaş idemez
 Bir dânişmende varup müşkilini fâş idemez
 Böyle ğafletde iken kimse bunu baş idemez
 Bilür iken ne çekersiñ sen o tûl-ı emeli
 Kişinüñ çekdiği hep kendi ‘amelidür ‘ameli
- 4 Şâfiyâ bâķî degül gülşen-i dehrüñ revîşi
 Ba‘ zılar bunda biter şandı mükemmel her işi
 Furşatuñ elde iken terk idegör ğıll ü ğışı

Özini bilmege ‘ārif gerek elbetde kişi
 Bilür iken ne çekersin sen o tül-ı emeli
 Kişinün çekdiği hep kendi ‘amelidür ‘ameli

384

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Ne zann itdün gözim nūrı ‘aşıklık dervişānlıkdur
 Er ol da nefsüne şabr it kanā‘at pehlevānlıkdur
 Cihānda dār-ı devlet cāhı bir melik hānlıkdur
 Anuñ içinde bebgalar öter ahır vīrānlıkdur
 Çerāguñ şem‘ini söndürme cehd it yol karanlıkdur
 Turağı menzilün fikr itmemek pek gāfilānlıkdur
 - 2 Şehā‘ākil olanlar devlet-i dārādan el çekdi
 Haqīkat sırrına āgāh olan eşyādan el çekdi
 Kimi Mecnūn olup Haqqa bilen Leylādan el çekdi
 Qanı qavm-ı kabīleñ n’oldılar dünyādan el çekdi
 Çerāguñ şem‘ini söndürme cehd it yol karanlıkdur
 Turağı menzilün fikr itmemek pek gāfilānlıkdur
 - 3 Elünde var iken fırsat şağın fevt eyleme ey cān
 Hevā-yı nefsüne uyma olursın āhiri pişmān
 Bu dünyā kāfire cennet olupdur mü’mine zindān
 Tedārük gör behey gāfil seni göç itmeden kervān
- 158- Çerāguñ şem‘ini söndürme cehd it yol karanlıkdur
 Turağı menzilün fikr itmemek pek gāfilānlıkdur

- 4 Hıyfdur řākiyā ‘ālemde nāmuñ qalmıya bir gñn
 Gide cümle cihānda külli varuñ qalmıya bir gñn
 Ecel mevķiyyetinde tende cānuñ qalmıya bir gñn
 Senüñ bñlbñl gibi sñyler lisānuñ qalmıya bir gñn
 Çerāguñ şem‘ini sñndürme cehd it yol qaranlıkdur
 Turağı menzilüñ fıkır itmemek pek ġāfilānlıkdur

385

Fe‘ilātñn (Fā‘ilātñn) / Fe‘ilātñn / Fe‘ilātñn / Fe‘ilñn

- 1 Ne sñzñm var diyecek dñnlemedi yāre benñm
 Yetiřñr anuñ içñn minnetñm aġyāre benñm
 Çekemem tiġ-i cefāsın cigerñm pāre benñm
 Sebeb-i mevtñm olur qaşı gözi qare benñm
 Meger Allāhdan ola derdime bir çāre benñm
- 2 Kıldum ise hele ben saña fedā cān ü teni
 Bu qadar yaķ mı didim āteř-i hicrāne beni
 Qırı sevdā ile yaķduñ yaķar Allāh da seni
 Sebeb-i mevtñm olur qaşı gözi qare benñm
 Meger Allāhdan ola derdime bir çāre benñm
- 3 Kimse ‘aşķ ehli gibi bir qırı mātem çekemez
 řāfinññ çekdüceġin degme bir ādem çekemez
 Nice Zāl oġlı gibi řāhib-i Rñstem çekemez
 Sebeb-i mevtñm olur qaşı gözi qare benñm
 Meger Allāhdan ola derdime bir çāre benñm

386

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fa'ülün

- 1 Göñüller kapıcı hercâyî zālīm
Ne muḥabbet bilür ne sevdā bilür
Periṣān eyledün bi-çāre ḥālüm
Ne tesellī bilür ne vefā bilür
- 2 Benüm 'aşq elinden şikāyetüm yok
Daḥı andan özge 'alāmetüm yok
Bir sākīye düşdüm selāmetüm yok
Ne beni mest ider ne āye bilür
- 3 Var mı Şāfī gibi bir baḥt-ı ḳare
Ḥāşılı bulmadum derdime çāre
Oñulmadı gitdi sīnemde yāre
Benüm çekdicegüm bir Mevlā bilür

-159- SELĀMÎ

387

Mef'ülü / Mefā'īlü / Mefā'īlü / Fa'ülün

- 1 Biz bende-i evlād-ı güzīn-i nebevīyüz
Serbend-i zer-i silsile Muṣṭafāviyüz
- 2 İhda iderüz mūyına biñ cānumız olsa
Kemter ḳulıyuz şıdḳ-ı muḥabbetde ḳaviyyüz

3 Kānlar dökerüz ta‘ ziye-i āl-i ‘ abāya
Mātem-zede-i çākeriyüz Murtaẓāviyüz

4 Keşf itmeyüz ağıyār olana hālimüz ammā
Sırr ile ciger-hūn iderüz hūznūñeviyüz

5 Şad pāre olursa tenümüz yine Selāmī
Her pāresi söyler ‘ Aleviyüz ‘ Aleviyüz

388

Mef‘ ūlū / Mefā‘ īlū / Mefā‘ īlū / Fa‘ ūlūn

1 Ednā kılıyam fahr-i Resūlū’s-şakaleynūñ
Ol nūr-ı aḥad Aḥmed-i ceddū’l-Ḥaseneynūñ

2 Cān tīgini ‘ uryān iderüm cism-i ğılāfdan
Kānlar şaçarum fethine¹²³⁹ bedr-i ḥuneynūn

3 Nūş eyler isem n’ola¹²⁴⁰ şāh Ḥasan ‘ aşkına zehri
Çekmem elümi yolına baş gitse Ḥüseynūñ

4 Ḥünābe-i eşkimle cihān kane boyansun
Giryān olarak derdine ol Kurretü’l-‘ aynun

¹²³⁹fethine: fātihine, Şeyh Selāmī Efendi, Dîvân-ı Selāmī, TBMM Kütüphanesi, s. 156

¹²⁴⁰Nūş eyler isem n’ola: Nuş eyler isem, Şeyh Selāmī Efendi, a.g.e. s.156

- 5 Evlād ile aşhāba selām eyle Selāmī
Şād ola daḥı rūḥ-ı şerīfı ebeveynüñ

389

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Revān it eşk-i çeşmüñ ol gönül mäh-ı muḥarremdür
Ciger-ḥün eyle āl-i Muştafāya vaḳt-i mātemdür
- 2 Nice mātem ki rāhında nişār itmek gerek cānı
Ki zīrā Ḳurretü'l-‘ ayn ḥabīb-i faḥr-i ‘ ālemdür
- 3 Vücūduñ la‘ l reng olsun zemīn Kerbelā mānend
Boyansun pirāhen al ḳane o dem işte bu demdür
- 4 O dil dil mi kim yanmaz āteşüne āl-i evlāduñ¹²⁴¹
O göz çıḳsun ki dem dökmez bu demde şād ḥurremdür
- 5 Selāmī nūş ider dest-i ‘ Alīden kāse-i kevşer
Şu ‘ atşān kim Ḥüseyn ile Ḥasan derdiyle pür-ḡamdur

390

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ehl-i dilden süḥan-ı remzile ‘ irfān ḳaparuz
Biz şu‘ arā şi‘ rini ‘ ilmile dīvān ḳaparuz

¹²⁴¹ dil mi kim: dil mi ki, ateşüne: ateşünde, Şeyh Selāmī Efendi, a.g.e. s.123

-160-

- 2 Oğuyup mekteb-i ‘irfāndan alup māye-i ‘aşk
Pençe-i ‘aşk ile şāhīni hevādan kıparuz
- 3 Dest-i mürşidden içüp cām ile peymāne-i ‘aşk
Şāhib-i ‘aşk görüp ‘aşk ile ‘ummān kıparuz
- 4 Rāh-ı hāķīķatde hemān sābit-ķadem olduk
Mürşid-i kāmīl gördükçe hemān dāmān kıparuz
- 5 Āteş-i ‘aşķla yanup maķv-ı vüçüd oldu Selāmī
Bezm-i ‘irfān içre olan bāde-i peymān kıparuz¹²⁴²

391

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Kārbān-ı cünd-i ‘aşķuñ rāh-ı Hāķda başıyuz
Dest-i Hāydardan şarāb-ı kevşerüñ ‘ayyāşıyuz
Şāh-ı ‘aşķuz dergeh-i āl-i ‘abā ferrāşıyuz
Bir¹²⁴³ gürüh sultān-ı dehrüz zümre-i Bektaşiyuz
Lā-mekān iķlīmīne ‘azm idenüñ yoldaşıyuz
- 2 Fāriğüz dünyā vü māfihāya rağbet itmeden
Geçmişüz ĥavf-ı recādan dehre minnet itmeden
Vaz gelüp çar kūşeye¹²⁴⁴ ‘azm-ı seyāķat itmeden
Bir gürüh sultān-ı dehrüz zümre-i Bektaşiyuz

¹²⁴² Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹²⁴³ Bir ’ kelimesi divandaki tüm bölümlerde ’ biz ’ şeklindedir

¹²⁴⁴ Vaz gelüp çar kūşeye: Kevni seyrandır ġarāz, Şeyh Selāmi Efendi, a.g.e. s.48

Lā-mekān iklīmīne ‘azm idenüñ yoldaşıyuz

3 Ādeme ta‘līm olan¹²⁴⁵ allame’l-esmā¹²⁴⁶ bizüz

Hem tecellīgāh-ı nūr u na‘ra-i¹²⁴⁷ Mūsā bizüz

Mürde cāna nufḥe-i rūḥ eyleyen‘ İṣā bizüz

Bir gürūh sulṭān-ı dehrüz zümre-i Bekṭāşiyuz

Lā-mekān iklīmīne ‘azm idenüñ yoldaşıyuz

4 Cümleden bî-dār görür şimdi hele medhūşumuz

Berḳ-ı hātıfıdan nidāyı işidür çün gūşumuz¹²⁴⁸

Gūşumuzda ḥalk-ı¹²⁴⁹ ‘ālem ḥalka-i mengūşumuz

Bir gürūh sulṭān-ı dehrüz zümre-i Bekṭāşiyuz

Lā-mekān iklīmīne ‘azm idenüñ yoldaşıyuz

5 Ey Selāmī bir nazarla ḥıttā-i eṣcār iden

Münkire da‘vā-yı Ḥaḳḳı taş ile işbāt¹²⁵⁰ iden

‘Azam-ı rāha himmetile merkebūñ dīvār iden

Bir gürūh sulṭān-ı dehrüz zümre-i Bekṭāşiyuz

Lā-mekān iklīmīne ‘azm idenüñ yoldaşıyuz

¹²⁴⁵ Ādeme ta‘līm olan: Gevher-i kân-ı rumüz, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.48

¹²⁴⁶ “isimleri öğretti” (Bakara, 31)

¹²⁴⁷ Hem tecellīgāh-ı nūr u na‘ra-i: Tūrda nūr-ı tecelliyi bulan, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.48

¹²⁴⁸ Cümleden bîdār görür şimdi hele medhūşumuz

Berḳ-ı hātıfıdan nidāyı işidür çün gūşımız: Mest olup cām-ı ezelden tār kıldık hūşımız

Didemiz Ḥaḳḳı görüp Ḥaḳḳı işidür gūşımız,

Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.49

¹²⁴⁹ Ḥalk-ı: cümle, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.49

¹²⁵⁰ işbāt: ihbār, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.49

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

I

- 1 Ey çeken derd-i şanemle gice gündüz kederi
Eyleyen firkatile dem be dem âh u şeheri

-161-

- 2 Geşt idüp tolaşup yine¹²⁵¹ baħr u beri
Görmeyen şem' ile meh-tâbda nûr-ı kâmeri
- 3 Hâr iden bûlbûlveş câna urup nişteri
Kokmaduñ gülşen-i ' âlemde gezüp derd-i seri¹²⁵²
- 4 Bulmayup kendiñe bir ' ârif-i Hâk reh-beri
İtmeduñ kûy-ı dil-ârâyı murâduñ seferi
- 5 ' Aşk ile eylemeduñ cîsr ü hevâdan güzeri
Buldum diyü güzaf eyleme eyle hâzeri
- 6 Hâk-ı râhında aķıt ĥasret ile eşk ü teri
Ola tâ maĥşûlûñ dilde ma' ârif şemeri
- 7 Nâr-ı ' aşķile yanup cümle şıfatuñ beşeri
Kalmaya sende daĥı zerrece senlik eşeri

¹²⁵¹Tolaşup yine: yine cihânı dolanup, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.39

¹²⁵²derd-i seri: verd-i teri, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.39

8 Kal¹²⁵³ idüp¹²⁵³ küh-ı enāniyeti ‘ aşkuñ teberi
Bulına ma‘ den-i cānuñda murāduñ güheri

9 Dīdeden perdeyi kaldur güzel eyle nazarı
‘ Ārif ol aç göziñi saña sözüñ muhtaşarı

10 Gel bırak bu hevesi dāniş ü ‘ ilm ü hüneri
Bulamazsıñ okusañ biñ kütüb-i mu‘ teberi

11 Okudum Kādi vü Keşşāf ü Cerīr-i Ṭaberī
Aradum şordum anı pīrden aldum ḥaberi

II

1 Nice bulsun kişi ol yārini ehvāda arar
Gāh tenzīh geh teşbīh ile ḥulyāda arar

2 Bulmayup men ‘ arefe¹²⁵⁴ gayrı bir eşyāda arar
Beñzer ol māhiye şuyı yine deryāda arar

3 Ḥaşrı neşri arasa ‘ ālem-i ‘ uqbāda arar
Görmege dost yüzini cennet-i me‘ vāda arar

4 Sırrı zāhirde arar zāhiri bātında¹²⁵⁵ arar
Gūyiyā pertev-i mihri şeb-i zalmāda arar

¹²⁵³ idüp: ide, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.39

¹²⁵⁴ “Kim ki bilirse...”

¹²⁵⁵ bātında: ahfāda, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.40

5 Āb-ı hayvān diyü İskender-i dārāda arar
Nefh-ı rūḥa koyup ʿĪsā-yı eṭṭebbāda arar

6 Zāhidi meykedede rindi muşallāda arar
ʿĀrif ehl-i dil ü mesned-i taqvāda arar

7 Kimi esrār diyü şīrile bādede arar
Neşʿe-i ʿaşkı varup sāğar-ı sahbāda arar

8 Kimi ʿindice riyāzāt ile esmāda arar
Keşret ḫalvet ile bulmağa tenhāda arar

9 ʿĀrif oldur ki hemān nüṣṣa-i kübrāda arar
Ḳalb-i müʾmin gibi mirʾāt-ı mücellāda arar

10 Cümle kendünde bulur her ne ki dünyāda arar
Aña hep zāhir olur nesne ki maʿnāda arar

-162-

11 Oqıdum Ḳāḍi vü Keşşāf ü Cerīr-i Ṭaberī
Aradım şordum anı pīrden aldum ḫaberi

III

1 İsteyen yārini sırr ile ṭurrāda bulur
Şıdk ile ʿāşık olan kesret-i tenhāda bulur

2 Nūr-ı mihri dileyen çārüm-i mīnāda bulur
Maṭlab-ı lüʾlūʾ mercān ise deryāda bulur

- 3 Teşne ʿ-i zemzem ise¹²⁵⁶ Kaʿbe-i ʿulyāda bulur
Hızırveş āb u hayātı kişi ẓalmāda bulur
- 4 Yed-i beyza dileyen Hāzret-i Mūsāda bulur
İsteyen nefḥa-i rūḥ-ı dem-i ʿİsāda bulur
- 5 Sırr-ı miʿrāc arayan sūre-i İsrāda bulur
Muştafā sırrın kâbe kavseyn o ednāda bulur
- 6 Kayşveş ʿāşık olan maṭlab-ı Leylāda bulur
Kimi pervāne gibi şemʿ-i şeb-ārāda bulur
- 7 Bülbüli gör ki murādın gül-i ḥamrāda bulur
ʿĀşık-ı mest-i ezel cām-ı muşaffāda bulur
- 8 Kimi mescidde egüp boynunu taḳvāda bulur
Kimisi zikre müdāvim olup esmāda bulur
- 9 Naḳī işbāt iderek maḳşadın illāda bulur
Kimi meczūb oluban cezbe-i Leylāda¹²⁵⁷ bulur
- 10 Oḳudum Ḳāḍi vü Keşşāf ü Cerīr-i Ṭaberī
Aradum şordum anı pīrden aldum ḥaberi

¹²⁵⁶İse: olan, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.41

¹²⁵⁷lejlāda: mevlāda, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.41

IV

- 1 Nice dem fırkat-i cānān ile berbād oldum
Serseri günü gezüp bir şeh-i mu‘tād oldum
- 2 Kūh idüp mesken-i Vāmık gibi nā şād oldum
Cāmi‘ -i ‘avzile na‘ra-i Ferhād oldum¹²⁵⁸
- 3 Tīşe-i ğamzin kūh dil-i Ferhād oldum
Kūy-ı Şīrīn arayup ‘āzim-i Bağdād oldum
- 4 Bir zamān şübḥakeş melik-i zühhād oldum
Düşürüp rāhumı mescidlere ‘abād oldum
- 5 Gice gündüz çalışup şāḥib-i evrād oldum
Yā ḥayālın dile naḳş itmege Behzād oldum
- 6 Dād diyü dāduma geşt-i der her dād oldum
‘Ākıbet dāmen-i pīri tutucaḳ şād oldum
- 7 Yüz sürüp pāyine biñ cānla mu‘tād¹²⁵⁹ oldum
Miḥnet-i bend-i belādan hele āzād oldum
- 8 Yapılup beyt-i dilüm feyzile ābād oldum
Şimdi gelmiş gibi bu ‘āleme nev-zād oldum

¹²⁵⁸‘avzile: ‘özüyle, Ferhād: feryād, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.42

¹²⁵⁹mu‘tād: minḳād, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.42

-163-

9 Oğudum ‘ilm-i ledün dersini üstād oldum
Derd-mendāne dilüñ derdine dermān oldum

10 ‘Ayn-ı ibretle baķup her şey’e dil-şād oldum
Vaħdet-i Hāķķı görüp cümleden irşād oldum

11 Oğıdum Kāđı vü Keşşāf ü Cerīr-i Ṭāberī
Aradum şordum anı pīrden aldum ħāberi

V

1 Bir mu‘ammādur o ki yokda da var varda da var
Şeb-i zulmetde de var rûz-ı pervānede de var

2 Cehr ü aħfāda da var bāṭın zāhirde¹²⁶⁰ de var
Heme āsa vü şıfat fi‘lile āşārda da var

3 Tekye-i medresede şūfī-i ebrārda da var
Mü’min-i fāsıķ u aħbār ile eşrārda da var

4 Şem‘-i pervānede var bülbul-i gülzārda da var
‘Aşķile ef’idede de mevķıd olan nārda da var

5 Hüzni-‘aşıķda da var gezdigi kühsārda da var
Dā’ima hū çeküp āh itdigi dil-dārda da var

¹²⁶⁰ zāhirde: ezħārda, Şeyh Selāmi Efendi, a.g.e. s.42

6 Zâhidüñ cennet için sürdigi ezkârda da var

‘Ârifüñ vuşlat için kıldığı efkârda da var

7 Gözüñ aç perdeyi sil şehr ile bâzârda da var

Her neye baksañ odur yâr ile ağıyârda da var

8 Belki şandûka-ı şarrâf-ı güher bârda da var

Cümle eşnâfçe-i dükkân ile¹²⁶¹ ‘atârda da var

9 Ehl-i sūkuñ çalışup eylediği kârda da var

Cemâ‘ ate cân baş ile virdügi dīnârda da var

10 Oğu maḥall¹²⁶²-i nazm-ı dürrer bârumı eş‘ârda da var

Bu Selâmî gibi dil ḥaste vü nâ-çârda da var

11 Oğudum Kâḍi vü Keşşâf ü Cerîr-i Ṭaberî

Aradım şordum anı pîrden aldum ḥaberi

SENÂYÎ¹²⁶³

393

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

I

1 Āh kim derd-i derūnum yine buldı ḥazeri¹²⁶⁴

Yine eflākı siyāh eyledi āhum şereri

¹²⁶¹eşnâfçe-i dükkân ile: dükkânçe-i eşnâf ile, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.43

¹²⁶²Maḥall: külli, Şeyh Selâmi Efendi, a.g.e. s.43

¹²⁶³Terci-i Benddeki mısralar, divanda yer alan Terci-i Bende göre farklı sıralanmıştır.

¹²⁶⁴ḥazeri: zararı, Emine Öte, Senâyî Dîvânı ve Tenkidli Metni, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tcb 2/1 s.28

- 2 Levh-i dilde kıomadı āhum¹²⁶⁵ egerçi eşeri
 Āh serv-i şehir ile yine buldum güzeri¹²⁶⁶
- 3 Yel gibi yeldüm yögürdüm¹²⁶⁷ bulamadum bir eri
 Diye ey bād-ı sabā söyleme¹²⁶⁸ aldum haberi

-164-

- 4 Hāşş ü şeyh dimişler bir alāy-i hayr u şerri¹²⁶⁹
 Saña Döldül diyü vallāhi şatarlar leng¹²⁷⁰ harı
- 5 Bağlamaz terkisine kāl ile hayre'l-beşeri
 Her yaña gāh İskender gibi kıldum seferi
- 6 Geh Süleymān gibi şaldum yedi iklīme çeri
 Kimi 'Abbāsı delīl itdi kimi ibni Haceri
- 7 Okudum kıavl-i imām ile sırı-ı Haydarı¹²⁷¹
 Ne haķıķat bilür ebter ü ne hüküm-i kameri¹²⁷²
- 8 Yazmamış Kıādı vü Keşşāf ü Cerir-i Taberī
 Haberüm yok güzelüm kimden alayum haberi

¹²⁶⁵āhum: yaşım, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁶⁶güzeri: kederi, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁶⁷yögürdüm: aradım, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁶⁸söyleme: sorma, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁶⁹hayr u şerri: har u şerri, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁷⁰lik: leng, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁷¹Okudum kıavl-i imām ile sırı-ı Haydarı: Okudum kıavl-i Ebū Bekr ile ibni 'Ömeri, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

¹²⁷²ne hüküm-i kameri: ne gök anlar ne yeri, Öte, a.g.e. Tcb 2/1 s.28

II

- 1 Kimi a' rafda kimi cennet-i me'vāda arar
Kimi ʔağda kimi bāğda kimi ʃaḥrāda arar
- 2 Kimi yerde kimi gökde kimi deryāda arar
Kimi ḥavvāda kimi Ādem ü Ḥavvāda arar
- 3 Kimisi sīm ü zer güher-i yektāda arar
Kimi ḥurşīd-i cihān sūz-ı¹²⁷³ mücellāda arar
- 4 Kimi maḳdisde kimi Ka' be-i 'ulyāda arar
Kimisi deyre girüp Lāt ile 'Uzzāda arar
- 5 Kimi Ya' ḳūb-şifat¹²⁷⁴ Yūsuf -ı zībāda arar
Kimi Mecnūn oluban¹²⁷⁵ şūret-i Leylāda arar
- 6 Kimi Vāmıḳ gibi ruḥsāre-i 'Azrāda arar
Kimi Yūsufveş¹²⁷⁶ rūy-ı Zūleyḥāda arar
- 7 Kimi levḥe yazılmuş lafzile¹²⁷⁷ ma' nāda arar
Kimi taḥmīs ile eş'ār-ı mu'ammāda arar

¹²⁷³Sūz-ı: tāb-ı, Öte, a.g.e. Tcb 2/2 s.29

¹²⁷⁴şifat: sıfat olup, Öte, a.g.e. Tcb 2/2 s.29

¹²⁷⁵Mecnūn oluban: Mecnūnun olup, Öte, a.g.e. Tcb 2/2 s.29

¹²⁷⁶Kimi Yūsufveş: Kimisi Yūsuf olup, Öte, a.g.e. Tcb 2/2 s.29

¹²⁷⁷Levḥe yazılmuş lafzile: levha yazılan lavz ile, Öte, a.g.e. Tcb 2/2 s.29

- 8 Yazmamış Kaği vü Keşşâf ü Cerîr-i Taberî
Haberüm yok güzelüm kimden alayum haberi

III

- 1 Söyle ey mâh dahı¹²⁷⁸ kûbbe-i hâdrâda mısın
Yohsa ol şem^c -i münir felek-ârâda mısın
- 2 Kürsî vü levh-i kalem ^carş-ı mu^c allâda mısın¹²⁷⁹
Yohsa envâr-ı Hâdî necm-i şüreyyâda mısın
- 3 Bâ^c iş-i hilkat olan gevher-i yektâda mısın
Bâdi-i menbu^c ın¹²⁸⁰ olan cümle eşyâda mısın
- 4 Enver-i¹²⁸¹ zâtuñ olan daver-i dârâda mısın
^cAks-i ruhsâruñ olan rû-yı muşaffâda mısın
- 5 Çeşm-i cân bûlbülün¹²⁸² olan nergis-i şehlâda mısın
^cAceba ^cummân gibi tabla-i şahrâda mısın¹²⁸³
- 6 Gehî Mûsâda gehî çün yed-i beyzâda mısın
Mescid ü medresede künc-i muşallâda mısın

¹²⁷⁸ mâh dahı: mâh-liqâ, Öte, a.g.e. Tcb 2/3 s.29

¹²⁷⁹ ^carş-ı mu^c allâda mısın: sidre-i tûbâda mısın, Öte, a.g.e. Tcb 2/3 s.29

¹²⁸⁰ Bâdi-i menbu^c ın: Bâr-ı maşnû^c uñ, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/3 s.29

¹²⁸¹ Enver-i: Sâye-i, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/3 s.29

¹²⁸² Bûlbülün: bîñin, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/3 s.29

¹²⁸³ Ummân gibi tabla-i şahrâda mısın: ezhâr gibi vâdî vü sahrâda mısın, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/3 s.29

-165-

7 Zāhidūñ hū diyüben itdigi ğavġāda mısın

Leyte¹²⁸⁴ ü leyse¹²⁸⁵ de mi lā¹²⁸⁶ da mı illā¹²⁸⁷ da mısın

8 Kāf-ı ‘Ankāda mısın yaḥud¹²⁸⁸ yasin-i ṭāhāda¹²⁸⁹ mısın

Gehī süfelāda geh ‘ālem-i bālāda mısın¹²⁹⁰

9 Yazmamış Qaḍi vü Keşşāf ü Cerīr-i Taberī

Haberüm yok güzelüm kimden alayum ḥaberi

IV

1 Nice dem hem nefes-i nāle vü feryād oldum

Āhile taḥt-ı Süleymān gibi berbād oldum

2 Gāh olup bende gehī muṭlaḳ¹²⁹¹ azād oldum

Taḥt-ı ‘izzetde gehī gizlüce¹²⁹² şehzād oldum

3 Hızra hem dem oluban ḳābil-i irşād oldum

Cān-ı dilden ne ki dirlerse aña münḳād oldum

¹²⁸⁴«keşke»

¹²⁸⁵«değil»

¹²⁸⁶«hayır»

¹²⁸⁷İstisna edatı

¹²⁸⁸Kāf-ı ‘anḳāda mısın yāhud: Kāf u Ankāda ya, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/2 s.30

¹²⁸⁹Yasin ve Taha sureleri

¹²⁹⁰Gehi süfelāda geh ‘ālem-i bālāda mısın: Gehi esfelde keremle gehi a’lāda mısın, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/3

s.30

¹²⁹¹bende gehi muṭlaḳ: bende-i mutlak gehi, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

¹²⁹²gizlüce: gerçi ki, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

- 4 Gehī hemrāh oluban aḳṭab-ı evtād¹²⁹³ oldum
Nice dem keşf-i kerāmāt ile mu‘ tād oldum
- 5 Şeref-i zühd ile geh eşref ‘abād oldum
Şiddet-i nefsile geh bu tene¹²⁹⁴ Şeddād oldum
- 6 Nefs-i bed- h^vāhumı öldürmege cellād oldum
Cigerüm zaḥmına Selmān gibi faşşād oldum
- 7 Gehī monlalar ile zemzem-i eşhād¹²⁹⁵ oldum
Geh evbāş-ı ḥamr bāz¹²⁹⁶ ile nerrād oldum
- 8 Geh mismārılık idüben¹²⁹⁷ gehī şeyyād oldum
Gerçi kim okumada yazmada üstād oldum
- 9 Yazmamış Ḳaḍi vü Keşşāf ü Cerīr-i Taberī
Ḥaberüm yok güzelüm kimden alayum ḥaberi

V

- 1 Ḳanda bulsam anı kim yokda degül varda yok
‘Āşık-ı zārda yok dil-ber-i mekkārda yok
- 2 Nüh felek şeş cihet seb‘ a-yı seyyārda yok
Ḥāl-i müstaḳbel-i evzā‘ ile eṭvārda yok

¹²⁹³ hemrāh oluben aḳṭab-ı evtād: hem-zād olup kutb ile evtād, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

¹²⁹⁴ geh bu tene: ebter-i, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

¹²⁹⁵ zemzem-i eşhād: zümre-i irşād, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

¹²⁹⁶ ḥamr bāz: kumarbāz, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

¹²⁹⁷ mismārılık idüben: sehḥārılık edip, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/4 s.30

3 Nîk-bedde degül âsân-ı düşvârda yok
Sünbül-i hârda degül bâgile gülzârda yok¹²⁹⁸

4 Mısr u Şâm u Haleb Mekke-i âşârda¹²⁹⁹ yok
Yemen-i Hind-i Buḥārâ ile Tâtârda yok

5 Aṭlas kemhâda degül dirhem ü dînârda yok
Künc-i dükkânda degül şehir ile bâzârda yok

6 Kûşe-i meykede-i hâne-i hummârda yok
Ser-be-ser¹³⁰⁰ cümle muhâcirde vü enşârda yok

7 Kâlb-i vîrân Şenâyî-i dil-i efkârda yok
Zâhir ü bâṭın u a' yân ile eşrâfda¹³⁰¹ yok

-166-

8 Yazmamış Kaḍî vü Keşşâf ü Cerîr-i Ṭaberi
Ḥaberüm yok güzelüm kimden alayum ḥaberi

ĠAYĠŪSUZ

394

7+7

1 Kâblu kâblu bağalar kanadlanmış uçmağa
Kesden kele darılmış ister kırırma geçmege

¹²⁹⁸Sünbül: Gül, bağile: hâr ile, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/5 s.31

¹²⁹⁹âşârda: Sînâ'da, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/5 s.31

¹³⁰⁰Ser-be-ser: Daḥi ser, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/5 s.31

¹³⁰¹eşrâfda: esrârda, Emine Öte, a.g.e. Tcb 2/5 s.31

- 2 Köpek bir ok yay almış şikâre çıkmış tağa
Geyikleri ürkütmüş ayı ister kaçmağa
- 3 Bir karınca devenüñ debmiş uyluğın ezmiş
Bir budını yüklenmiş püryân idüp içmege
- 4 Bir pire bir müt tozı yüklenmiş gider yola
Gâh at olur yurgalar gâh kuş olup uçmağa
- 5 Leylekler köpri kurmuş piçetenün şuyına
Yükli yükli ördekler ister andan geçmege
- 6 Urgâne köprisinüñ şuyı seli kalmamış
Edirne minâresi eğilmiş şu içmege
- 7 Ayı düğün itmiş tomuza kızın virmege
- 8 Maymun hîndi getürmüş hîl' atların biçmege
- 9 Kazlar hamamcı olmuş kurbaga dellâk gibi
Şu şığırı darılmış nevbet ister girmege
- 10 Leylek kodağ toğurmuş hamamda zurna çalar
Balık çıkmış kavağa Allâh Allâh dimege

11 Ğayġusızuñ sözleri Hindistanuñ kozları

Şöyle yalan sözleri sen ġidersüñ uçmaġa¹³⁰²

395

Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün / Fe‘ ũlün

- 1 Ğaber virdi bu sırrı ehl-i esrār
Nedir bu sır diyeyüm diñle ġüftār
- 2 Zühāl toġdı qarīb oldı zamāndur
Cihānuñ cümle aġvāli yamandur
- 3 Ğarābeden ‘add idüp it ħesābı
Ğayurda nush olur ħükm-i kitābı
- 4 Kıyāmet zāhir oldı ħalka ey yā Rab
Nice tuġyān ider seyr eyle tatar hep

¹³⁰²

Kaplu kaplu bagalarKanatlanmış uçmaġa**Kelebek** ok yayolmuşAva şikāre çıkmış
Kertenkele dirilmişDiler **Kırım**geçmeġe**Donuz**’ları korkutur**Ayu**’ları kaçmaġa

Ergene’nün köprisiSusuzluktan bunalmışKazana balta koydumÇervişün deremezem
Edrene Mināre’si Eğilmiş su içmeġeÇuval çayırda gezerSegürdüben kaçmaġa

Allah’umuñ dagundaÜçbin baluk kışlamış**LeklekKoduk** doğurmuşOva’da zurna çalar
Susuzluktan bunalmışKaġnı ister göçmeġe**Baluk** Kavak’a çıkmışSöġüt dalun biçmeġe

Kelebek buġday ekmiş**Mānisa** ovasınaBir **Sinek** bir **Deve**’nünÇekmiş budun koparmış
Sivrisinek derilmişİrgat olub biçmeġeSalunuben seyirdirBir yār ister kaçmaġa

Bir aksacuk **Karunca**Kırk batman **Tuz** yüklenmişDokuz **Düğün** eylemiş**Ayu**’ya kızun vermiş
Ğāh yargalar ġāh seyirdirŞehre gider satmaġa**Maymun** sındı getürmüşKaftan, Gönlek biçmeġe

Deve Hamam’a girmiş**Dana Dellāk**’lık ider**Kaygusuz**’un sözleri**Hindistan**’un kozları
Susıġırı Nâtur olmuşNöbet ister çıkmaġaBunca yalan söyledünGirer misün **Uçmag**’a
Abdurahman Güzel, Kaygusuz Abdal, Akçaġ Yay. Ank. 1989 s.49

5 Müneccim añlamaz bu sırrı haqqā
Haşāratla artar nev^ç -i sādā

6 Rumuzum yok^ç ayān itdüm bu sırrı
Fah^r eyle Hudā fah^rriyle fah^rı

-167-

7 Gelür bir şāhib-i seyf gerçi ammā
Nizām mümkün degül gūş itme cānā

8 Edirne şehrine hākim olur ga^ç yn
İstanbul halkına düşer mābeyn

9 Kıyāmetdür kıyāmetdür kıyāmet
Böyle tafşīle taṭvīle ne hācet

10 Diyar-ı Rūm ilinde şūr-ı şerler
Nice gūne haşāratlar iderler

11 Hicāzda kal Mekke ile Medīne
Haşārat çok ide kāfir bu dine

12 Tevāriḥ oldı tāriḥ bu remziyet
Kapanup bāb-ı tevbe künc-i kūsūret

13 Bu gayna tābi^ç oldı cümle İslām
Cidal kıldı küffār mea^ç zülām

14 Çekilsün ehl-i İslām kıblesine

Çıkar deccāl iner ʿİsā zemīne

15 Gelür Mehdi ile olur mislāķi

Bu da nutķum şaķiķ yokdur ħilāfı

16 Mürāyi zümresi aʿ vāne deccāl

Olur bu cümlesi deccāle idĥāl

17 Rüsūmetden durur bu felek ibtidāsı

Anuñladur nihāyet intihāsı

18 Geçer bu ĥāl üzre bir ĥayli zamān

Ne zaĥmetler çekerler ehl-i ĩmān

19 Benüm ġayġum degül ben Ģayġusızam

Velākin kāşifü ʿl-sırr-ı rumūzam¹³⁰³

396

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

1 Merd iseñ meydān-ı ʿ aşķa cān virüp cānānı bul

ʿ Āşık iseñ ʿ aşķ içinde iste gör sulţānı bul

2 Ol saña senden yakındur sen aña olma ırak

Keşreti ķo vaĥdet içre maʿ nā-yı ʿ irfānı bul

¹³⁰³ Divan ve diġer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

3 Veḍḍūḥa¹³⁰⁴ yüzünde ve'l-leyl¹³⁰⁵ şaḥuñdur Muştafa
Oḳu ḥüsnüñ muşḥafını sûret-i furḳānı bul

4 Pertev-i nūr-ı Ḥudāsın öyle bil öz kendiñi
Maẓhar-ı zāt-ı şıfat raḥmet-i raḥmānı bul

5 Çün buyurdı ol Resûl el-faḳr u faḥri¹³⁰⁶
Faḳrile faḥri dinür gel küfri ḳo ĩmānı bul¹³⁰⁷

ĠAYBĪ

397

6+5

-168-

- 1 Ḳarḡa zeminden uçdı hevāya
Tĩrini şayyād ḳoydılar yāya
- 2 Zāġ-ı siyāḥlar ḳurdılar bir meclis
Şoñra ördek düşdi dām-ı belāya
- 3 Şāḥın yuvadan ḳalkdı uyandı
Çoḳ raġbet itdi hem aḳbabaya
- 4 Tüfeng elinde avcılar beklerler
Pek semiz ḳazlar gelmiş ṭunaya

¹³⁰⁴“Andolsun kuşluk vaktine” Duha suresi / 1

¹³⁰⁵“Geceye andolsun” Duha suresi / 2

¹³⁰⁶“Fakirlik övüncümdür.” (Hadis)

¹³⁰⁷ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 5 H̱or ẖor iderken bī-ẖod ẖinzir
Sürdi bir arslan geçdi ṯorlaya
- 6 Nice biñ kelbler dişin bilerler
‘Av‘av ururlar remzüm hikāye
- 7 Cümle ṯuyurān heb āřyānında
Hiç ḵulaķ virme vaķt-i řitāya
- 8 Bā ibtidādur çin nun gelince
Zifuz çıkınca baķ señ buraya
- 9 Lām ile zāde māl-ı ğināyem
Taķsim olıser bāy-ı gedāya
- 10 ‘Īnād yavandur yol Aķkirmandur
Kırım kazandur munis-i māya
- 11 Bir pişmiş aşurdur zaķire başdur
Merkezi kaşdur ‘ayn-ı pāya
- 12 Ārzū çeḵer dil köhne bahārı
Gitmek dilerim Bāğçesarāya
- 13 Üç yüz on birdür sırr-ı fütūhāt
Dü nokķa şeş harf gelür imlāya

14 Bu cihān tırduķça tırsun
Hem řāh-ı bef bef begler pařāya

15 Al ele ğaynı rā ile ‘aynı
Bāde ey Ğaybī tekml̄ nihāye

ḤANĪFĪ

398

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Kanda varsa ‘āşık-ı bī-çāre dermānın arar
Derdile bīmār olan elbetde dermānın arar
- 2 Şanma rahmetden şunar destin dil-i mecrūhuma
Ol kemān-ebrū cigerde tır-i müjgānın arar
- 3 Verd-i gülzāre tōķunmaķda řabānuñ ķaşdı var
‘Andelīb-i bī-nevāda rāz-ı pinhānın arar
- 4 Cān figān eyler seni gözler hırām-ı bāğda
Bülbül-i řūrīde gūyā verd-i ħandānın arar
- 5 Şimdi itmezse sözüm ārāyiş-gūş ķabül
Bir gūyen ol āfet Ḥanīfī sühen-dānın arar

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Dilā bāki degildür devlet-i dünyāyı n'eylersiñ
 Libās-ı 'āriyetdür atlās u dībāyı n'eylersin
 Ğamı 'azline degmez manşıb-ı a' lāyı n'eylersiñ
 Çün āhir qor gidersiñ devlet-i dünyāyı n'eylersiñ
 Riyāset 'add idüp bu halkile ğavgāyı n'eylersiñ
- 2 Nedir bā' iş düşüp bu intizām-ı hāl-i devrāna
 Ne ma' nā qaşd ider şūret viren eşkāl-i insāna
 Vücūd-ı vācibi idrāk için geldüñ bu meydāna
 Başiretle çü kılmazsıñ nazar āşār-ı raḥmāna
 Ya dünyāya açup bu dīde-i bināyı n'eylersiñ
- 3 Giyüp fāhir libāslar halka 'arz-ı devlet eylersin
 Gedā-yı hırqa-puş faqr ucından himmet eylersin
 Fenāyı bilmeyüp dünyāya meyl-i raġbet eylersin
 Gedāveş çünki āhir bir kefenle rıḥlet eylersin
 Bu tāt-ı Keyḡubād hil' at-ı dārāyı n'eylersiñ
- 4 Çemen bezminde bād-ı şubḡāhı olsa ferrāşuñ
 Müḡeyyā kılsa hep esbāb-ı 'ayş u nefsi-i 'ayyāşuñ
 Elünde cām-ı gülgün olsa Cem gibi ayaḡdaşuñ
 Bu bezmün çün beḡāsı yok ya ğavgāya virüp bāşuñ
 Bu 'ayş-ı nūş-sāzı ḡo bu çeng ü nāyı n'eylersiñ

- 5 Hemîşe kârumız cürm-i haṭâdur gerçi rûz şeb
 Hâr-ı ma' siyetde ğark olubdur cümleten ğâ'ib
 Velî pāk eyleyüp her dem ma' âşiden serâser heb
 Yumazsa âb-ı raḥmet Ehli cürmüñ cürmini yâ Rab
 Ya ol bî-ḥad ü bî-pâyân olan deryâyı n'eylersiñ

ŞÂDIQÎ

400

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

- 1 Hudâyâ itme ḥâlî dâ'imâ dilden şekûr ismin
 Gözümden dūr itme pertevâ nûr-ı enver ismin
 Enîs it dem-be-dem bu ḳalb-i bî-şabra şabûr ismin
 Baña ğayret-i müyesser ile virdim it ğayûr ismin
- 170- Ya maḥv it levḥ-i ' işyândan bu ' abd-i pür-ḳuşûr ismin
 Veyâ esmâ-ı ḥüsnâdan çıkar yâ Rab ğafûr ismin
- 2 ' Aşâ tek cürmini ' afv itmek iken rûz şeb kâruñ
 ' Ayân iken zünûb ehline remz-nâm-ı ğaffâruñ
 ' Uyubın kâ'inâtuñ setr iderken ism-i settâruñ
 Kerimâ geçmemek lâyıḳ mı cürmünden bu ğam- ḥ'âruñ
 Ya maḥv it levḥ-i ' işyândan bu ' abd-i pür-ḳuşûr ismin
 Veyâ esmâ-ı ḥüsnâdan çıkar yâ Rab ğafûr ismin
- 3 Gelelden ' âleme cürm-i şenâ' atdür baña hep kâr
 Ferâğat ḳılmağa ḳalmaz heves bu ḳalb-i nâ hemvâr
 İderken bir günâha nâdim olup biñ kez istiğfâr
 Raḥîmâ ḥâlüm olmaḳ rûz-ı maḥşerde benüm düşvâr

Ya maḥv it levḥ-i ʿiṣyāndan bu ʿabd-i pür-kuşūr ismin
Veyā esmā-ı ḥüsnādan çıkar yā Rab ḡafūr ismin

- 4 Ola ḥāṣā ki vaḥdāniyetüñ ḥaḳḳında inkārüm
Resūlūñ Muştafāya var dil ü cān ile ikrārüm
Muṭābıḳken kamu şerʿ -i şerīfe ṭavr-ı eṭvārüm
Revā mı dūzaḡ içre āh u zār olmaḳ benim kārüm
Ya maḥv it levḥ-i ʿiṣyāndan bu ʿabd-i pür-kuşūr ismin
Veyā esmā-ı ḥüsnādan çıkar yā Rab ḡafūr ismin

- 5 Duʿ āsın müstecāb it Şādıḳuñ şubḥ u mesā ḥaḳḳı
Ḥabībūñ Muştafā ile cemīʿ -i enbiyā ḥaḳḳı
Refīḳ it aña tevḫīḳuñ gürūh-ı evliyā ḥaḳḳı
Tevakkufsız ḳabūl-ı dergehüñ olan duʿ ā ḥaḳḳı
Ya maḥv it levḥ-i ʿiṣyāndan bu ʿabd-i pür-kuşūr ismin
Veyā esmā-ı ḥüsnādan çıkar yā Rab ḡafūr ismin

HAZİNİ

401

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

-171-

- 1 Bir günāhkār ḳuluñam ben senüñ ey ferd-i aḥad
Senden özge ḳılamaz kimse benim cürmüm ʿaded
Şefḳat it ḥālime kim itme beni senden red
Luṭfuñ olmazsa eger ki ḳaluram duzaḡda ebed
ʿĀlemüñ faḥri Muḥammed bize ol demde meded
Cümle maḥlūḳa murādın viren Allāh meded

2 Ol zamān ki iriŝe cānuma çengāl-ı ecel
 Bir kadeh şu getüre karŝuma iblīs-i zağal
 Diye ĩmānuñı vir şu vireyüm gel berü gel
 Ben ŝermendenüñ aḥvāli nice ola o maḥal
 ‘Ālemüñ faḥri Muḥammed bize ol demde meded
 Cümle maḥlūka murādın viren Allāh meded

3 Koyalar kabre meni yer yarıla açıla bāb
 Gele münkir ü nekr ḥıŝımla eyleye ‘itāb
 Kime bende kime ümmet diyü vir bize cevāb
 Vay kim tutila dilüm kıla bu cāna ‘azāb
 ‘Ālemüñ faḥri Muḥammed bize ol demde meded
 Cümle maḥlūka murādın viren Allāh meded

4 Görem a‘ mālimi defterde kalam ḥaclet ile
 Ayağum sürçe düşem cehenneme zulmet ile
 Süreler sırāt üzre beni hezār miḥnet ile
 Vay eger tutmayasıñ ol dem elüm raḥmet ile
 ‘Ālemüñ faḥri Muḥammed bize ol demde meded
 Cümle maḥlūka murādın viren Allāh meded

5 Kapuña geldi Ḥazīnī bu yüzi kara senüñ
 Luṭfuña tekyelenür bu dil-i bī-çāre senüñ
 Nāzıñuz geçmeye ḥāŝā ḡanī settāre senüñ
 Şefā‘ atüñ irişür cümle günāhkāre senüñ
 ‘Ālemüñ faḥri Muḥammed bize ol demde meded
 Cümle maḥlūka murādın viren Allāh meded

-172-

ĠĀLİB

402

Mef' ūlū / Mefā' ĭlū / Mefā' ĭlū / Fa' ūlūn

- 1 Sulṭān-ı Resūl ṣāh-ı mümeccedsin efendüm
 Bī-çārelere devlet-i sermedsin efendüm
 Dīvān-ı ilāhide ser-āmedsin efendüm
 Menşur-ı nübüvvetle¹³⁰⁸ müeyyedsin efendüm
 Sen Aḥmed-i Maḥmūd-ı Muḥammedsin efendüm
 Haḫdan bize sulṭān-ı mü'eyyedsin efendüm
- 2 Tābiş-dih-i ervāḥ-ı mücerred güherüñdür
 Mālīşgeh-i ruḥsār-ı melik ḥāk-ı deriñdür
 Āyine-i dīdār-ı tecellī nāẓaruñdur
 Bū Bekr 'Ömer 'Oṣmān-ı 'Alī yārlaruñdur
 Sen Aḥmed-i Maḥmūd-ı Muḥammedsin efendüm
 Haḫdan bize sulṭān-ı mü'eyyedsin efendüm
- 3 Huṭbeñ oḫunur minber-i iḫlīm-i beḫāda
 Hükümñ tutilur maḥkeme-i rūz-ı cezāda
 Gülbang-ı ḫudümñ çekilür 'arş-ı Hudāda
 Esmā-ı şerifüñ añılur arz-ı semāda
 Sen Aḥmed-i Maḥmūd-ı Muḥammedsin efendüm
 Haḫdan bize sulṭān-ı mü'eyyedsin efendüm

¹³⁰⁸nübüvvetle: le'amrükle, Muhsin Kalkışım, Şeyh Ġālīb Divānı, Akçağ Yay. Ank. 1994, Msd 1/4d s.187

- 4 Ol dem ki nebîlerle velîler¹³⁰⁹ kıala kıayrân
 Nefsi deyü dehşetle kıopa cümleden efgân
 Ye'sile 'uşâtın ola aķvâli perîşân
 Destûr-ı şefâ' atle senüñdür yine meydân
 Sen Aķmed Maķmûd Muķammedsin efendüm
 Haķdan bize sultân-ı mü'eyyedsin efendüm
- 5 Bir gün ki kıalup baķr-ı ğama fikrete gitdüm
 İlden yitirüp kendimi bî-ķodlığa yetdüm
 'İşyânım añup 'âķıbetümden kıazer itdüm
 Bu maķla' ı yâd eyledi bir pîr¹³¹⁰ işitdüm
 Sen Aķmed-i Maķmûd-ı Muķammedsin efendüm
 -173- Haķdan bize sultân-ı mü'eyyedsin efendüm
- 6 Ümîddeyiz ye'sile âh eylemeyiz biz
 Sermâye-i îmânı tebâh eylemeyiz biz
 Bâbuñ kıoyup ağyâre penâh eylemeyiz biz
 Bir kimseye sâyeñde nigâh eylemeyiz biz
 Sen Aķmed-i Maķmûd-ı Muķammedsin efendüm
 Haķdan bize sultân-ı mü'eyyedsin efendüm
- 7 Bî-ķâredür ümmetlerüñ ' işyânına baķma
 Dest-i red urup kıasretle dûzaķa atma
 Raķm eyle amân âteş-i hicrânuña yakma
 Ezcümle kıuluñ Ğâlib-i pür-cürmi bırakma
 Sen Aķmed-i Maķmûd-ı Muķammedsin efendüm
 Haķdan bize sultân-ı mü'eyyedsin efendüm

¹³⁰⁹Nebîlerle velîler: velîlerle nebîler, Muhsin Kalkışım, a.g.e. 1/19a s.187

¹³¹⁰pîr: seyyid, Kalkışım, a.g.e. 1/28d s.187

ES' AD EFENDİ

403

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fa' ülün

- 1 Şanmañ bizi kim beste-dil ü nefis kılıyuz
 Hâk-i kıdem âl-i ' abâ Muştafâ veliyüz
 Ne havf-ı emîrân bilürüz ne bedevîyüz
 Razı şedde hükm-i kazâ Murtażâ veliyüz
 İkrârımıza ser virirüz ' ahde kavilliyüz
 Biz şâh-ı velâyet kılıyuz hem ' Alevîyüz
- 2 Her biri ser-i mihri meh-i tâc degül mi
 Tîr ü siteme cümlesi âmâc degül mi
 ' Âlemlere işnâ ' aşer ebrâc degül mi
 Da' vâ-yı muhabbet buña muhtâc degül mi
 İkrârımıza ser virirüz ' ahde kavilliyüz
 Biz şâh-ı velâyet kılıyuz hem ' Alevîyüz
- 3 A' vâñ-ı Yezîdüñ hele haşmâniyuz el-hâk
 La' net keş-i îmân-ı dil ü cânıyuz el-hâk
 Bu mu' arranuñ Şâm u Nerîmâniyuz el-hâk
 Evlâd-ı Hüseyñüñ kul-ı kurbâniyuz el-hâk
 -174- İkrârımıza ser virirüz ' ahde kavilliyüz
 Biz şâh-ı velâyet kılıyuz hem ' Alevîyüz
- 4 Nağş-ı hevesi şafha-i dilden silegeldük
 Tâ da' vâ-yı mihri neseb-i pâkile geldük
 Kurbân-ı ilâhi olup İsmâ' ile geldük

Çün bezm-i elestden bile geldük dile geldük
 İkrārımıza ser virirüz ‘ ahde kavilliyüz
 Biz şāh-ı velāyet kulıyuz hem ‘ Alevi̇yüz

- 5 Yokdur bizi tekdire havāricde liyākat
 Ednāmız ider ‘ ālemi pūr-lerze-i dehşet
 Ammā n’idelüm böyle imiş hük-m-i meşiiyet
 Cān bāş fedā eylesün Es‘ ad ne sa‘ ādet
 İkrārımıza ser virirüz ‘ ahde kavilliyüz
 Biz şāh-ı velāyet kulıyuz hem ‘ Alevi̇yüz

HĀFİZ

404

Mef‘ ūlū / Mefā‘ īlū / Mefā‘ īlū / Fa‘ ūlūn

- 1 Mātem günü¹³¹¹ geldi yine cān bunda tayanmaz
 Kān ağlasa da dīdelerüm giryeye kanmaz
 Bu ayda yanup ağlamayan Hāğdan utanmaz
 Yansun o gönül āteşe bu hāle ki yanmaz
 Kōr olsun o gözler ki bu dem kana boyanmaz
- 2 Bu mähda şāh-ı Resulūñ kurretü’l- ‘ aynı
 Hāğ sevgilisi Faṭımanuñ nazlı Hüseyni
 Düşmenler aña eylediler buğz ile kīni
 Yansun o gönül āteşe bu hāle ki yanmaz
 Kōr olsun o gözler ki bu dem kana boyanmaz

¹³¹¹günü: ayı, Arslan, Erdoğan, a.g.e. s.309

- 3 Ol pādşeh-i kişver-i lāhūt-ı imāmet
 Ol gevher-i pākīze-i deryā-yı velāyet
 ‘Aţşān olarak çekdi sere cām-ı şehādet
 Yansun o gönül āteşe bu hāle ki yanmaz
 Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

-175-

- 4 La‘net ile añmak ne gerek nām-ı Yezīdi
 Çün kendisi kesmiş idi rahmetden ümīdi
 Kahhār bilür n’eyler o cebbār-ı ‘anīdi
 Yansun o gönül āteşe bu hāle ki yanmaz
 Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

- 5 Tükür iki ‘ālemde ruḥ-ı ibni Ziyāda
 Oynatdı atın lu‘bile meydān-ı riyāda
 Ol şāhı kıodı naţ‘-ı belā içre piyāde
 Yansun o gönül āteşe bu hāle ki yanmaz
 Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

- 6 Düşdükde o şeh zaḥmı eşeri ile zemīne
 Başladı havātin-i ḥarem āh u enīne
 La‘n itmeyeyim de ne deyim Şimr-i la‘īne
 Yansun o gönül āteşe bu hāle ki yanmaz
 Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

- 7 Ma‘şūmlaruñ bağı ḥarāret ile yandı
 Oklar kıoķınup kimisi kıan ile boyandı¹³¹²
 Bu vāķı‘adan gökde melekler de utandı

¹³¹²boyandı: kandı, Arslan, Erdoğan, a.g.e. s.310

Yansun o gönül âteşe bu hâle ki yanmaz
Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

- 8 Cum‘a günü olmuş idi bu hâl-i melâlet
Her hafta tutar mâtemini ehl-i muhabbet
Yılbaşına tahsis ile te‘hîre ne hâcet
Yansun o gönül âteşe bu hâle ki yanmaz
Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

- 9 Hâfız kıoma elden tutuşup dâmen-i âhı
Ağ eyleyegör ağlayarak çeşm-i siyâhı
Gözyaşı ile yıka hemân¹³¹³ çirk-i günâhı
Yansun o gönül âteşe bu hâle ki yanmaz
Kör olsun o gözler ki bu dem kıana boyanmaz

CEVÂBÎ

405

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-176-

- 1 İrişdi¹³¹⁴ mâh-ı muharrem tende cân ağlar bugün
Terk idüp taht-ı serâyı¹³¹⁵ ‘ aşıkân ağlar bugün
- 2 Sen nice gâfil tıurursuñ ey muhibb-i hânedân
Fırkatile hû çeker cümle cihân ağlar bugün

¹³¹³yıka heman: yaykayagör, Arslan, Erdoğan, a.g.e. s.310

¹³¹⁴İrişdi: Erdi, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.237

¹³¹⁵serâyı: cihânı, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.237

- 3 Kim ‘Alī evlādıdur kılsun Yezīde la‘neti
Şāh Hüseyn Kerbelāda çünki kan ağlar bugün
- 4 Tıtdı Mervān Kerbelāyı eyledi şusuz şehīd
Ol sebebdan zār idüp kevn ü mekân ağlar bugün
- 5 Zārumuz duydı zemīn başdan başa çāk oldı heb
Kaṭre kaṭre kan döküp çün āsmān ağlar bugün¹³¹⁶
- 6 Bunca pīr bunca velī hīç kalmadı ağlamadık¹³¹⁷
Cedd-i pāk-ı Işfahān¹³¹⁸ peygamberān ağlar bugün
- 7 Ġāfil¹³¹⁹ irmez ey Cevābī lā fetā¹³²⁰ nuñ sırrına
Ya naşıl ağlamasun ol bī-mekân ağlar bugün

406

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Cihānda kendini insān eger bulmazsa vāh eyvāh
Cihān mülkinde bir cānān¹³²¹ eger bulmazsa vāh eyvāh
- 2 Tıutup bir mürşidüñ destin geçüp hem cānile başdan
Virüp ikrārını īmān eger bulmazsa vāh eyvāh

¹³¹⁶Son üç beyit eserde bulunmamaktadır.

¹³¹⁷Bunca: buna, bunca veli: nevcivan, ağlamadık: ağlamadan, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.237

¹³¹⁸Işfahān: bā safa, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.237

¹³¹⁹Ġāfil: Akıl, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.237

¹³²⁰“Yiğit yoktur” (Ali’den başka yiğit yoktur)

¹³²¹Cihān mülkinde bir cānān: Nedir batındaki Kur’an, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.238

- 3 Oğruyan ‘ilm-i zāhirde gelür a‘ mā gider a‘ mā
Ne imiş bātın-ı¹³²² Kır’ān eger bulmazsa vāh eyvāh
- 4 Fenādan fevt olup devre kırışmak ğālibā müşkil¹³²³
Girüp uçmakda bir mesken eger bulmazsa vāh eyvāh
- 5 Ene’l-Hāk sırrınıñ kenzi¹³²⁴ benī Ādemde hatm oldu
Arayup mekteb-i ‘irfān eger bulmazsa vāh eyvāh
- 6 Açam başum kılam zārı ‘Alī bābında teslimüm¹³²⁵
Cevābī derdine dermān eger bulmazsa vāh eyvāh

ḲONEVĪ

407

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Şāh Hüseynün fırkatıyle ağlayan gelsün beri
Āh vāh idüp demādem inleyen gelsün beri
- 2 Kerbelāda çağrışurlar yā Muḥammed yā ‘Alī
Sīnesin çāk eyleyüp kanlar şačan gelsün beri
- 3 Kerbelāda ‘aşk içinde cān ile olup şehīd
Sīnesinün şerḥlerine dāğ uran gelsün beri

¹³²²Ne imiş bātın-ı: Nedir batındaki, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.238

¹³²³fevt: devr, devre: mevte, ğāliba: gayeta, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.238

¹³²⁴kenzi: genci, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.238

¹³²⁵teslimüm: teslimdir, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.238

-177-

- 4 Hâk civârında şühûdlar menzilin bulmak için
Aşkî seyrân etmekde cânlar viren gelsün beri
- 5 Kûtb-ı ‘âlem Şeyh Şa‘ bânuñ ‘azîz erkânını
Yevm-i âşurâda ihyâ eyleyen gelsün beri
- 6 Ol Yezîde cân-ı dilden la‘net idenlerdenüz
Ol pelîde sebb ü hem la‘n eyleyen gelsün beri
- 7 Hem Muḥammed meclisinde çâryâr ile gelüp
Ey Konevî ḥâl ile irşâd olan gelsün beri

FAŞİHİ

408

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Bu mâtemde olan derdile hicrâna devâ olmaz
Bu feryâd-ı Hüseynîde daḥî¹³²⁶ ‘uşşâk nevâ olmaz
- 2 Ḥasan ile Ḥüseyndür ol Resûlün Kurretü’l-‘aynı
Sevenler âl-i evlâdı eşiginden cüdâ olmaz
- 3 Tevellâsın teberrâsın bilen ‘uşşâka ‘aşk olsun
Tarîkatde budur erḳân buña illâ vü lâ olmaz

¹³²⁶Hüseynide daḥî: Hüseyn’dir buña, Arslan, Erdoğan a.g.e. s.265

4 Hüseyn-i Kerbelānuñ vāķı'āt-ı mātem-engīzi
Zebān-ı hāme-i şavt-ı hūrūf ile edā olmaz

5 Faşîhā nüh felek yāķūt-ı rummān ile pür olsa
O mihr-i 'ālemüñ bir kaçre kanına bahā olmaz

ŞAFVET

409

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Muķtedā-yı ehl-i sünnetdür Hüseyn-i Kerbelā
Şem' -i mihrāb-ı şerī' atdür Hüseyn-i Kerbelā
Kurretü'l- 'ayn-ı sa' ādetdür Hüseyn-i Kerbelā
Bedr-i gerdün-ı kerāmetdür Hüseyn-i Kerbelā
Neyyir-i şubh hem hidāyetdür Hüseyn-i Kerbelā
- 2 Ente minni laħmek laħmi¹³²⁷ ye mazhardur ' Alī
Āyet āyet hel ātā¹³²⁸ ile müfesserdür ' Alī
Efďal-i cem' -i velī mihr-i sa' ādetdür ' Alī
Ekrem-i ehl-i kerem sāķī-i kevşerdür ' Alī
- 178- Şāfi' -i rüz-ı kıyāmetdür Hüseyn-i Kerbelā
- 3 Gördi ecnād-ı havāricden nice cevr-i miħen
Rüz-ı maħşerde utanmaz mı bu ğadri eyleyen
Āħirü'l-emr itdi mesmūmen na' ĩm içre vaħan
Rażi-i cümle kaçādur zāt-ı vāla-yı Ħasan
Şābir-i enva' -ı kürbetdür Hüseyn-i Kerbelā

¹³²⁷“Sen benden bir parçasın, etin etimdendir.”

¹³²⁸“Geldi mi?”

- 4 Tābī‘ -i nef̄s-i hevā iblīs ü şeytāndur Yezīd
 La‘net ü nefrīne her fī‘ linde şāyāndur Yezīd
 Bir esīr-i saltānat kezzāb u nā-dāndur Yezīd
 Zālīm-i mel‘ūn u bī-inşāf u īmāndur Yezīd
 Şāhib-i elţāf-ı şefkātđür Hüseyn-i Kerbelā
- 5 Sīneñi çāk eyle ‘āşık durma mātemdūr bugün
 La‘net eyle hep mel‘ūn u müsellemdūr bugün
 Ehl-i īmāna figān u āh elzemdūr bugün
 Ağla Şafvet ağla kim ‘aşr-ı muḥarremdūr bugün
 Şārib-i şehd-i şehādetdūr Hüseyn-i Kerbelā

410

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- 1 Vāriş-i cūd-ı rızā ‘alem-i Ḥaydardur Hüseyn
 Cümle ‘indinde sezā-yı taḥt u efserdūr Hüseyn
- 2 Ḥaḫḫa ḫurbān itdi İsmā‘īlveş ḫoç başını
 Rāhına ser virmege şāyeste serverdūr Hüseyn
- 3 Bir ḫadem ḫudsisi yüz biñ ‘āşıkı ihyā ider
 İştibāh itm̄em Mesīḫāya berāberdūr Hüseyn
- 4 Görse zātın Yūsuf u Ken‘ān olurdı bendesi
 Öyle bir rūḫ-ı mücessem nūr-ı peykerdūr Hüseyn

- 5 Lem' ullaḥ āsmānından ʔoḡup fer virdiler
Mihr-i aḥsendür Ḥasan bedr-i münnevverdür Ḥüseyn
- 6 La' net ü nefrīn ü sitem sebbe elyaḡdur Yezīd
Şefḡat u iḥsān-ı berre ḡayra maşdardur Ḥüseyn
- 7 Ben seg-i dergāḡıyam pek ʔokḡ günāḡım varsa da
Korkmam ey Şafvet şefī' -i rūz-ı maḡşerdür Ḥüseyn

ĀRİF

411

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

179-

- 1 Kurretü'l- ' ayn-ı Ḥabīb-i kibriyāsın yā Ḥüseyn
Nūr-ı ʔeşm-i şāḡ-ı merdān Murtażāsın yā Ḥüseyn
- 2 Hem ciger-pāre-yi Zehrā Fāḡıma Ḥayrū'n-nisā
Ehl-i beyt-i müctebā āl-i ' abāsın yā Ḥüseyn
- 3 Ḥalḡan u ḡalḡan müşābihsin Resulullāḡa sen
Nāzenin-i enbiyā vü evliyāsın yā Ḥüseyn
- 4 Seyyid-i şübbān-ı ehl-i cennet dendi şāñına¹³²⁹
Pişvā-yı etkıyā vü aşfiyāsın yā Ḥüseyn

¹³²⁹ ehl-i cennet dendi şāñına: cennet dindi şāñında seniñ, Arslan, Erdoğan, a.g.e. s.141

- 5 Baḍ' atün minni¹³³⁰ ḥadişi çün senün şāniñdadur
Cedd-i zāt-ı pādşāh-ı enbiyāsın yā Hüseyn
- 6 Vālidūñ şānında dendi lā fetā illā 'Alī¹³³¹
Maẓhar-ı sırr-ı etemm-i lā fetāsın yā Hüseyn
- 7 Rabbi lā terḥam men ebkā¹³³² dindi ceddūñ ḥaqqına
Tā bu rütbesen ḥabīb-i müctebāsın yā Hüseyn
- 8 Şad hezāran la' net bī- pāyān¹³³³ Yezīdūñ cānına
Nice kaçd itdi saña nūr-ı Hudāsın yā Hüseyn
- 9 La' net olsun hem anuñ āvānına enşārına
Görmediler ki seni 'aynū'l-verāsın yā Hüseyn
- 10 Saña gülle toḵunan ümīd ider mi mağfīret
Ġonce-i gülşen serāy-ı Muştafāsın yā Hüseyn
- 11 Ehl-i maḥşer dest-i Ḥaydardan iḇerken kevşeri
Sen şusuzlıḵdan¹³³⁴ şehīd-i Kerbelāsın yā Hüseyn
- 12 Kıl şefā' at 'Ārife ceddūñ Muḥammed 'aşḵına
'Arşa-i maḥşerde maḵbūl-ı recāsın yā Hüseyn

¹³³⁰“Benim bir parçamdır” “Fatma benim bir parçamdır...” hadisine gönderme yapılmaktadır.

¹³³¹“Yiğit yoktur” (Ali'den başka yiğit yoktur)

¹³³²“rabbim, ağlatanı güldürme”

¹³³³bī pāyān: olsun ol, Arslan, Erdoğan, a.g.e. s.142

¹³³⁴şusuzlıḵdan: şusuzluḵla, Arslan, Erdoğan, a.g.e. s.142

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Naẓar-ı pākile her kim baķa vech-i Ḥasana
Yazılur defter-i a' mālīne yüz biñ ḥasene
- 2 Ḥüsn-i Yūsufda görünmez ger olursa gözime
Vireli göñlümi ben ḥulķ-ı Ḥüseyn-i Ḥasana
- 3 Sen raķībūñ sözine şaķın inanma güzelim
Çün bilürsin ki 'adūv kıydı Ḥüseyn-i Ḥasana
- 4 İsm-i ḥulķ-ı Ḥüseyn vech-i Ḥasan oldu anuñ
Nice cān virmeyeyim cān u cihānum Ḥasana
- 5 'Ārifā gerçi senüñ naẓaruñ pākdür hep
Ḥasenāt ister iseñ durma baķ vech-i Ḥasana¹³³⁵

EMİNİ**Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün**

-180-

- 1 Nebīler serveri çünkim Muḥammed Muştafā geldi
Velāyet reh-beri sultān 'Aliyye'l-Murtaẓā geldi
- 2 İmāmeyn-i sa'ideyn ü şehideyn-i şeh-i evlād
Ḥasan ḥulķ-ı rızā ile Ḥüseyn-i Kerbelā geldi

¹³³⁵ Kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 3 Çü Zeyne'l-‘Ābidīn olur atası āl-i evlāduñ
Muḥammed Bākır Ca‘ fer ḳamuya reh-nümā geldi
- 4 Şehīd-i heftümin oldı yaḳın bil Mūsā-i Kāzım
İmām-ı heştümin ba‘d-i ‘Alī Mūsi’l-Rızā geldi
- 5 Taḳi taḳvā-yı dīn oldı imām u hem bināsıdur
Naḳi-i devrān ‘ālemde ḳamu derde devā geldi
- 6 İmām-ı ‘Askerī oldı peder Mehdi-i devrāne
Ḥudānuñ Fazlı irişdi şükür şāhib-livā geldi
- 7 Emīnī ehl-i dīn oldı ‘Alīyi itmedi inkār
Velāyet ‘ilmine Ḥaydar imām u pīşvā geldi
- 8 Ḥaḳ Te‘ālā ḥaḳ itmezden cihānı
Muḥammed nūrına naḳar itmişdür
- 9 Mār u mūra ḥükm eyleyen Süleymān
Andan evvel ‘Alī ḥükm itmişdür
- 10 Ḥaḳdan ḡayrı kimse yok iken
Yerler ile gökler daḡı yok iken

- 11 Mu‘allaķ bir ķubbe yapılmış iken
Andan evvel ‘Alī cevāb itmiřdūr
- 12 Niķūn ‘Alī evvel cevāb eyledi
Ne idi aşlı ki cevāb eyledi
- 13 Cevābın ařlın baňa vir imdi
Taňrı ‘Alīye arslanum dimiřdūr
- 14 Evvel nedir ki saňa su’āl idelūm
Yedi ķarındař bir gōmlekden giķelūm
- 15 Elli kiři olup gūlbāng ķekelūm
‘Ārif olan bu sōzleri bilmiřdūr
- 16 Emīnī yine sen bilūrsūn bunı
Yetmiř ikide virilūr bu ma‘nı
- 17 Elli sekiz ķulbu vardur ģavānı
Yed-i ķudretle kendine ķāf itmiřdūr

ZAHMÎ

414

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

-181-

- 1 Dilâ tecdîd-i mâtem kıl¹³³⁶ bugün mâh-ı muḥarremdür
 Melâ'ik ins ile cin bugün hep ehl-i mâtemdür
 Velâyet şâhınuñ yâhu şehîd olduğı bu demdür
 'Adūvv-i ekberüm ancak benim bir iki âdemdür
 Birisi Şimr-i Zülcevşen birisi ibni reh-nümâ¹³³⁷
- 2 Kopardı fitneyi Mervân Yezîd ile idüp şöḥbet
 Hüseyni Kûfeye¹³³⁸ Şâma ṭururken itdiler da'vet
 'Ubeydullâh irişüp Kerbelâya itdi cem'iyet
 Bu dem emr-i ḳayda¹³³⁹ eyleyen iḳdam ile sür'at
 Birisi Şimr-i Zü'l-cevşen birisi ibni reh-nümâ
- 3 Muḥarrem ayınıñ¹³⁴⁰ cum'a gününde oldı bu hengâm
 Namâza sa'yiderken ol cenâb-ı ḥazret-i imâm
 Şehîd idüp o şâhı âh yezîdler itdiler bayram
 'Alînüñ ḳatline ğayret Hüseyni eyleyen iḳdâm
 Birisi Şimr-i Zü'l-cevşen birisi ibni reh-nümâ
- 4 Behey zâlim o şâh-ı dîn degil mi ḥürmete lâyıḳ
 Şusuzlıḳdan o ma'şumı sen itdün miḥnete lâyıḳ
 Bu fi'l ile behey mel'un¹³⁴¹ degilsin rahmete lâyıḳ

¹³³⁶kıl: et, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

¹³³⁷Reh-nümâ: Mülcem'dir, eserde bu mısradan sonra her bölümde tekrar edilen şu mısra bulunmaktadır:
 Bulara daima la'net demek mü'mine elzemdir, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

¹³³⁸Kûfe'ye: Kufe'den, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

¹³³⁹ḳayda: kılıçla, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

¹³⁴⁰ayınıñ: mahının, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

Güruh-ı kavm-i bâtıldan olanlar la' nete lâyıķ
 Birisi Şimr-i Zü'l-cevşen birisi ibni reh-nümā

- 5 Buña razı degil billāh ḥabībūñ Muştafa yā Rab
 Ḥuzūruñda ider da' vā' Aliyye'l-Murtaza yā Rab
 Bu Zaḥmī'nūñ yine¹³⁴² derdi çoğaldı mācerā yā Rab
 Saña ma' lumdurur ancaķ o şahş-ı bī- vefā yā Rab¹³⁴³
 Birisi Şimr-i Zü'l-cevşen birisi ibni reh-nümā

MUḤİBBİ

415

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Baña hicrān belāsı hepbu çarḥ-ı bī- vefānuñdur
 Şefā' at merḥamet şefķat Resūl-ı kibriyānuñdur
 'Aṭā vü luṭf-ı iḥsān Ḥālīķ-ı kevn ü mekānuñdur
 Dilā bī-hūde şanma sen bu söz bir nüktedānuñdur
 Ümīdūñ kesme erenlerden himmet evliyānuñdur
 Tevekkül kıl vişāle ya niçün virmek Ḥudānuñdur

-182-

- 2 Ferāğatdan şafā kesb itse yārūñ olma bī-gāne
 Derūnuñ derdini cānıñda şakla açma nā-dāne
 Çerāğ-ı sīneñi yandur getür şevķile meydāne
 Göñül rāh-ı muḥabbetde eger düşdüñse hicrāne
 Ümīdūñ kesme erenlerden himmet evliyānuñdur

¹³⁴¹mel' un: dinsiz, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

¹³⁴²Bu Zaḥmī'nüñyine: Ki arttı Zahmi'nin, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

¹³⁴³Sana ma' lumdurur ancaķ o şahş-ı bī vefā yā Rab: O demde āl ü evlada kıyanlardan cefa ya Rab, Özmen, a.g.e.4. Cilt s.145

Tevekkül kıl vişâle ya niçün virmek Hudânıñdur

- 3 Belâ vâdisinüñ mecnûnı olma bî- ser ü bî- pâ
 Recâyı kat‘ idüp hicrândan itdüñse eger şekvâ
 Olursıñ cân ile tâlib seni maħrûm ide hâşâ
 Eger başuñda ‘ aqluñ var ise ey ‘ âşık-ı şeydâ
 Ümîdüñ kesme erenlerden himmet evliyânuñdur
 Tevekkül kıl vişâle ya niçün virmek Hudânuñdur

- 4 Ğam-ı hicrân beni öldürdi gördüm ğayra yok tedbîr
 Varup ağlayup itdüm bir ‘ azîze hâlümü takrîr
 Ferâğ eyyâmınuñ hep sergüzeştin söyledüm bir bir
 Bu derde çâre olmaz mı didim didi baña bir pîr
 Ümîdiñ kesme erenlerden himmet evliyânuñdur
 Tevekkül kıl vişâle ya niçün virmek Hudânıñdur

- 5 Yürî âlûde dāmân ol Muħibbi ħāk-ı rāhında
 Yağa yoğdur bilürsiñ ‘ âķıbet devlet külāhında
 Huzûra aldanup ħalma cihānuñ ‘ izz ü cāhında
 Murāda ermek isterseñ bu ‘ âlem tekyegāhında
 Ümîdüñ kesme erenlerden himmet evliyânuñdur
 Tevekkül kıl vişâle ya niçün virmek Hudânuñdur¹³⁴⁴

¹³⁴⁴ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Biḥamdillāh ne bed fikrim ne bir bātıl ḥayālüm var
 Ne bir sālūs-ı zerrākām ne siḥr ü mekr ü ālüm var
 Sa‘ādet ehliyem ḥaḡdan benüm ferḥunde-fālüm var
 Ğanīdür ‘aşķile gönlüm ne mālüm ne melālüm var
 Ne vaşl-ı yāre ḥandānum ne hicrāndan melālüm var

- 2 Ḥaḡīḡat sırrını ehl-i mükāşıfden açar gönlüm
 Hevā-yı ‘aşķile pervāz idüp dā’im uçar gönlüm
 Demādem ḥızr elinden çün ḥayāt abın içer gönlüm
 Ne sağ olmak murādumdur ne ölmekden kaçır gönlüm

-183- Cihānda ḥaste-i ‘aşķ olalı bir ḥoşca ḥālim var

- 3 Ḥarābāt ehliyem gāh mest gehī ḡan ağlaram ḥayrān
 ‘Alāyıḡdan mücerred eylerem dil mülkini seyrān
 Ḥayāl-i yār ile külḡan baña gülşen gelür ey cān
 Ne meyl-i külbe-i aḡzān ne seyr-i şoḡbet-i yārān
 Ne ṡa‘n-ı zāhid-i nā-dān ne ceng ne cidālüm var

- 4 Ḥudā ḡaḡ itmeden nūr-ı Muḡammedden nüh eflākı
 Medār-ı çarḡa merkez ḡılmadan bu kürre-i ḡākı
 Baña esrārı gösterdi saña tesbīḡ-i misvākı
 Ben ol ḡayrān-ı ‘aşķam kim yitirdüm ‘aḡl-ı idrākı
 Ne ‘ālemden ḡaber-dārem ne kendümden ḡayālüm var

- 5 Perîşân olmadan dil defterinün köhne evrâkı
 Kesilseñ halk-ı ʿ âlemden gel ey cân iste hallâkı
 Serâser mülkün olmuş tut Muhibbi cümle âfâkı
 Cihân fânidür ey yahyâ hüvel hayyü hüvel bâkı¹³⁴⁵
 Değişmem atlas u çarha benim bir köhne şālum var¹³⁴⁶

417

Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilün

- 1 Halk içinde muʿ teber bir nesne yok devlet gibi
 Olmaya devlet cihânda bir nefes şıhhat gibi
- 2 Saltanat didikleri ancak cihân gavğâsıdur
 Olmaya baht-ı saʿ âdet dünyâda vahdet gibi
- 3 Kõ bu ʿ ayş-ı ʿ işreti çünkim fenâdur ʿ âkıbet
 Yâr-ı bâkı ister iseñ olmaya tãʿ at gibi
- 4 Olsa¹³⁴⁷ kumlar şayısınca ʿ ömriñe hadd-i ʿ aded
 Gelmeye bu şişe-i çarh içre bir sâʿ at gibi
- 5 Ger huzûr itmek dilerseñ ey Muhibbi fariğ ol
 Olmaya vahdet makâmı¹³⁴⁸ kûşe-i ʿ uzlet gibi

¹³⁴⁵O diridir, ölümsüzdür.

¹³⁴⁶Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹³⁴⁷Olsa: Ola, Coşkun Ak, Muhibbi Divânı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ank.1987, G 2627/4a s.763

¹³⁴⁸makâmı: cihânda, Coşkun Ak, a.g.e. G 2627/5b s.763

MERĀMÎ

418

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Aç gözüñ bu 'âlemi seyr it ki 'ibrethânedür
 Mübtelâdur her kişi bir hâle zaḥmethânedür
 Zâhirine aldanup fehm itme vuşlathânedür
 Ma' nide fikr eyleseñ billâh ḥasrethânedür
 Dâr-ı dünyâ ser-be-ser pür-derd-i mihnethânedür
 -184 - Hep felek ḥükm itdigi yerler felâkethânedür
- 2 Mülk-i dünyâya bir kez mâlik olsa ser-te-ser
 Halk-ı 'âlem bende-i fermânı olsa ser-te-ser
 Farz idüp zevkile biñ yıl 'ömri olsa ser-te-ser
 Ârzü itdiklerüñ hep ḥâşıl olsa ser-te-ser
 Dâr-ı dünyâ ser-be-ser pür-derd-i mihnethânedür
 Hep felek ḥükm itdigi yerler felâkethânedür
- 3 Bir şafâyı gözleseñ renc ü 'anâdur âḥiri
 Her sürürüñ 'âkıbet derd-i belâdur âḥiri
 'İşret-i dünyâya bakma ğam u ferdâdur âḥiri
 Hâşılı kevn ü mekânüñ hep fenâdur âḥiri
 Dâr-ı dünyâ ser-be-ser pür-derd-i mihnethânedür
 Hep felek ḥükm itdigi yerler felâkethânedür
- 4 Şunlara kim riş-ḥand itdi bu dünyâ şâd idüp
 Her murâdın ḥâşıl u hem köhnesin âbâd idüp
 Yüz çevirdi 'âkıbet derd ü ğam bünyâd idüp

Bu söz ile gitdiler her birisi feryād idüp
 Dār-ı dünyā ser-be-ser pür-derd-i mihnetḥānedür
 Hep felek ḥükm itdigi yerler felâketḥānedür

- 5 Bir ‘imâret var mıdur şoñ demde vîrân olmadık
 Kanda bir ehl-i hevâ gördüñ ki nālân olmadık
 Var mıdur ‘âlemde bir vuşlat ki hicrân olmadık
 Seng-i dildür ol kişi bu sırra ḥayrân olmadık
 Dār-ı dünyā ser-be-ser pür-derd-i mihnetḥānedür
 Hep felek ḥükm itdigi yerler felâketḥānedür

- 6 Kā’inātuñ ḥâlini fikr eyler iken rûz-ı şeb
 Hâtıra geldi serâpâ çekdigim renc ü ta‘ab
 Kâl idüp bu ḥâletile ne gelür derken ‘aceb
 Tâli‘imde geldi bu maṭla‘ cevab virdi çalab
 Dār-ı dünyā ser-be-ser pür-derd-i mihnetḥānedür
 7 Hep felek ḥükm itdigi yerler felâketḥānedür

-185-

- 8 Ey Merāmî sâḳî-i miḥnet meyin nûş eyle sen
 Cevrdür zevḳ-ı dünyâyı ferāmûş eyle sen
 Ehl-i ‘işret ‘âkıli pendüñle medhûş eyle sen
 Zerrece ‘aḳluñ var ise bu sözi gûş eyle sen
 Dār-ı dünyā ser-be-ser pür-derd-i miḥnet ḥānedür
 Hep felek ḥükm itdigi yerler felâket ḥānedür

CÂHİDÎ

419

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Çok¹³⁴⁹ teferrüc eyleyüp baḳdum cihānuñ yüzine

Her neye baḳdum ise ' ibret göründi gözime

' Āḳil iseñ kıl seyāḥat gel Resûlüñ yolına¹³⁵⁰Bir ḳanāradur bu ' âlem ḥün ider bir gün bizi¹³⁵¹Bir degirmendür bu dünyā un ider bir gün bizi¹³⁵²

2 Alt taşu degirmanuñ yer yüzi tutmuş ḳarār

Göklere ḳılsañ naḳarı nicedür leyl ü nehār

Nice yüz biñ evliyālar ḳıldı topraḡa¹³⁵³ ḳarār**Ayḍen**

Bir degirmendür bu dünyā un ider bir gün bizi

3 Ālına aldanma şaḳın mekrile ḥîle ḳıla

Virdüğini geri alur şanma ki bâḳi ḳala

İki taşuñ arasında dānenüñ ḥāli n'ola¹³⁵⁴**Ayḍen**Bir degirmendür bu dünyā un ider bir gün bizi¹³⁵⁵

¹³⁴⁹Çok: Bir, Abdullah Aydın, Ahmed Cāhidî ve Dîvânı, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:36, Mayıs-Haziran 2013, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası, Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat-Kırgızistan, s.19

¹³⁵⁰Kıl seyāḥat gel resûlüñ yolına: cān kulagın aç nazar kıl sözüme, Aydın, a.g.m. s.19

¹³⁵¹Makalede bu mısra bulunmamaktadır.

¹³⁵²un ider bir gün bizi: ögüdür bir gün seni, Aydın, a.g.m. s.19

¹³⁵³evliyālar ḳıldı topraḡa: evliyāyı topraḡa ḳıldı, Aydın, a.g.m. s.19

¹³⁵⁴Ḳıla: kılar, ḳala: kalur, n'ola: n'olur, Aydın, a.g.m. s.19

¹³⁵⁵un ider bir gün bizi: ögüdür bir gün seni, Aydın, a.g.m. s.19

4 Cāhidī geç bu fenādan bakma anuñ ālina¹³⁵⁶

Zehr olur her kim yer ise şunma anuñ balına

‘Āqıl iseñ kıl seyāhat gir resūlūñ yolına

Ayden

Bir degirmendür bu dünyā un ider bir gün bizi¹³⁵⁷

ŞEYH DERŪNĪ

420

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

-186-

1 Zehr-i kâtildür bu dünyā şu şanup içme şağın

Bu ‘ömür sermāyesini çok yere saçma şağın

2 Hāğ lisānı virdi saña zıkr-i tevḥīd itmege

Kızḡıbet iftirāya ağızını açma şağın

3 Mürşid-i kāmīl dilinden bir naşīhat alagör

Evliyālar şoḡbetinden dūr olup kaçma şağın

4 Diz çeküp kāmīl önünde izn-i destūr almadan

Kendi re’yüñle izinsiz sen kesüp biçme şağın

5 Kendiñe her ne şanursañ şan anı mü’minlere

Ehl-i imān arasında kimseyi seçme şağın

¹³⁵⁶ fenādan: hayalden, anuñ: dünyā, Aydın, a.g.m. s.19

¹³⁵⁷ un ider bir gün bizi: öğüdür bir gün seni, Aydın, a.g.m. s.19

- 6 Zāhir-i bāṭın cenāhın idinüp pervāz kıl
Bir kanad ile düşersin aldanup uçma şaķın
- 7 Rūz u şeb sa'y eyle dā'im olma taķvādan cūdā
İ'tikād-ı Hāķdan aślā bir ķadem çıkma şaķın
- 8 Mürşid-i kāmıl meşāyih hıdmetinden olma dūr
Tā kemāle irmeyince her yaña göçme şaķın
- 9 Ğarķ olup āb-ı revāna ger olursañ da şehīd
Şeyh Derūnī der ki nā-merd köprinden geçme şaķın

ÜMMİ SİNÂN

421

7+7

- 1 Erenlerin şöḫbeti ele giresi degül
İķrār ile gelenler maḫrūm ķalası degül
- 2 İķrār gerek bir ara göz açup dīdār göre
Şarrāf gerek gevhere nā-dān bilesi degül
- 3 Bir pıñaruñ başına bir bardağı ķosalar
Yüz yıl anda dursa kendi dolası degül

- 4 Ümmî Sinân yol ‘ayân olupdur bellü beyân
Dervîş yolu hemân tâc u hırkası degül¹³⁵⁸

EDHEMÎ

422

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Budur on iki tarîķ şūfiyân-ı müstağiz
Müstefizi ol anlaruñ şöretlerinden ol hazîz
- 2 Nakş-bendi Kâdiri vü Şâzelî vü Mevlevî
Gülşenî Sa‘ dî Rifâ‘î Hâlveti vü Bedevî
- 3 Celvetî Bektâşî Bayramî şayılsun bi’t-tamâm
Serlerinden eyle istimdâd nezr bi’t-tamâm
- 4 Ba‘ zıları der ki şayılmaz Bedevî vü Şâzelî
Edhemî veys-i bedeldür lîk aşîhdur evveli

¹³⁵⁸ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Bezm-i şarâb-ı ' aşkile¹³⁵⁹ kana gelmişlerdenüz
 Baş cân terk eyleyüp¹³⁶⁰ meydâna gelmişlerdenüz
 Âteş-i sūzân-ı ' aşka¹³⁶¹ yâna gelmişlerdenüz
 Secde-i hâk-i der-i cânâna gelmişlerdenüz
 Derdmendüz ' aşıkuz dermâna gelmişlerdenüz
- 2 Hem-dem-i yâr-i muşâhib olmazuz nâ-dân ile
 Mûnisüz insana yokdur oynumuz¹³⁶² şeytân ile
 Girmişüz fakr u fenâya terk-i baş u cân ile
 Çün müyesser oldu vuşlat ol gül-i handân ile
 Bülbül-i şeydâ¹³⁶³ gibi efgâna gelmişlerdenüz
- 3 Hıbb-ı dünyâdan geçüp fakr ile kıldık iftihâr
 Mülk-i hüsnuñ¹³⁶⁴ şâhiyuz ya' nî esîr-i ' aşk-ı yâr
 Baħr-i dilden gevher-i maķşûdı kıldık derkenâr
 Olmışız merd-i kalender kılmışuz terk-i diyâr
 Gitdi firkat vuşlat-ı cânâne gelmişlerdenüz

¹³⁵⁹Bezm-i şarâb-ı ' aşkile: Biz şarâb-ı ' işkuñile, Yılmaz Öztürk, 17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Dîvânının Tenkidli metni, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İst. 2006, Mhms 2/1 s.21

¹³⁶⁰terk eyleyüp: terkin urup, Yılmaz Öztürk, a.g.e. Mhms 2/1 s.21

¹³⁶¹'aşka: şevka, Öztürk, a.g.e. Mhms 2/1 s.21

¹³⁶²oynumuz: işümüz, Öztürk, a.g.e. Mhms 2/5 s.21

¹³⁶³şeydâ: güyâ, Öztürk, a.g.e. Mhms 2/5 s.21

¹³⁶⁴Hüsnuñ: fakruñ, Öztürk, a.g.e. Mhms 2/2 s.21

- 4 Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat olanuñ yoldaşıyuz
 ‘Ārifüz ‘āriflerüñ yoldaşıyuz kardaşıyuz
 Lā-ubālī rind-i ‘ayyaruz cihān ğallāşıyuz
 Şanma ey zāhid ma‘ārif baḥrı içre lāşeyüz¹³⁶⁵
 Ma‘rifet cāmın içüp mestāne gelmişlerdenüz

- 5 Vaḥdetī rūz-ı ezelden ‘aşḳ olupdur pīrümüz
 Ol sebebdan tekye-i faḳr u fenādur yerümüz
 ‘Ad olur nev‘-i beşerden gerçi kim taşvīrümüz
 Āb-ı gilden şanma ey zāhid bizim taḥḳīrümüz
 Nūr-ı Ḥaḳdan şūret-i insāna gelmişlerdenüz

424

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Saña ger ‘arz-ı ḥāl itsem dehānumdan zebān ditrer
 Mehābetden gehī sultān maḥūfdan¹³⁶⁶ tercemān ditrer
- 2 Aḳar şudan eser yelden yavuz gözden yaman dilden¹³⁶⁷
 Düşüp üstüne cānānuñ dilā her demde cān ditrer
- 3 ‘Acebdır ol sözi rūḥ-ı lebīb¹³⁶⁸ ‘İsāyı görmezsem
 Gözüm seyrir ḳaşum oynar tenüm şarşar revān ditrer

¹³⁶⁵ey zāhid: ‘ārif, baḥrı: bezmi, lāşeyüz: nāşiyüz, Öztürk, a.g.e. Mhms 2/3 s.21

¹³⁶⁶Maḥūfdan: maḥzarında, Öztürk, a.g.e. G 29/2 s.61

¹³⁶⁷Aḳar sudan eser yelden yavuz gözden yaman dilden: Eser yelden aḳarsudan yavuz dilden yaman gözden, Öztürk, a.g.e. G 29/5 s.62

¹³⁶⁸lebīb: leb-i, Öztürk, a.g.e. G 29/6 s.62

- 4 Bütün ‘ aşk-ı muhabbetten yine¹³⁶⁹ berk-i hazān-āsā
Demādem şahn-ı miḥnetde bu cism-i nā-tüvān dıtrēr

-188-

- 5 Neheng-i āhumuñ demkeşliginde Vaḥdetī dem var
Felek gümler melek inler zemīn ü āsmān¹³⁷⁰ dıtrēr

425

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Mü ’min iseñ aç gözüñ mü ’minligüñ¹³⁷¹ mir ’āta baḳ
Ya‘ ni vech-i adem üzre si vü dü āyāta baḳ
- 2 Gün gibi rūşen-zamīr ol ey mubaşşır gel berü
‘ Ayn-ı vaḥdetten¹³⁷² vüçüd-ı keşret-i zerrāta baḳ
- 3 Çünki zerrātuñ vüçüdü kâ ’im-i bi’ş-şems imiş
Lā vü illādan me ’āl nefis¹³⁷³ ile işbāte baḳ
- 4 Şeş cihetden kısmet-i sittūnı añla ‘ ārif ol
Bist ü si vü¹³⁷⁴ tertīb ü tevcihāta baḳ
- 5 Bir mufaşşal kışşadur el-kışşa levḥ-i kâ ’ināt
Kāf u nūn emrinden olan naḳşile kerrāta¹³⁷⁵ baḳ

¹³⁶⁹ Bütün ‘ aşk-ı muhabbetden yine: Teb ü tāb-I ruḥuñla zerd olup, Öztürk, a.g.e. G 29/4 s.62

¹³⁷⁰ melek inler zemīn ü āsmān: seḥāb ağlar zemīn inler zamān, Öztürk, a.g.e. G 29/7 s.62

¹³⁷¹ mü ’minligüñ: mü ’min gibi, Öztürk, a.g.e. G 66/1 s.85

¹³⁷² Vaḥdetten: vāḥidden, Öztürk, a.g.e. G 66/2 s.86

¹³⁷³ Nefs: nefy, Öztürk, a.g.e. G 66/3 s.86

¹³⁷⁴ Bist ü si vü: Bist ü heşt ü sī vü dü, Öztürk, a.g.e. G 66/4 s.86

¹³⁷⁵ kerrāta: keşrāta, Öztürk, a.g.e. G 66/5 s.86

- 6 Yetmiş iki milletün efsānesin terk eyleyüp
 Kāf-ı¹³⁷⁶ Hāḡdan feyz olan taṭbīḡ-i taḡsīmāta baḡ
- 7 Ādem oḡlı ādem iseñ ādemi bil Vaḡdetī
 Hem añā Hāḡdan olan ta‘ zīm u tekrīmāta baḡ

HÜSNİ

426

6+5

- 1 Tecellī nūrını görüp elestden
 Allāh Allāh bu ne hūb ziyā didüm
 İstikbāl eyledüm şıdḡ-ı ‘ izzetle
 Biñ canla virdüm dil saña didüm
- 2 Nice ervāḡ fīkr-i riyāda ḡaldı
 Kimi lāda kimi illāda ḡaldı
 Kimi belā diyüp belāda ḡaldı
 Ben belī best diyüp hū Mevlā didüm
- 3 Sensin zīkrüm fīkrüm dilde maḡşūdum
 Sensin ḡiblem hem mescidüm sücūdum
 Senden özge yoḡdur benüm ma‘ būdum
 Seni cāndan sevip bī-riyā didüm

¹³⁷⁶Kāf-ı: Fażl-ı, Öztürk, a.g.e. G 66/6 s.86

- 4 Senden ‘aṭā umar Ḥüsni-i mücrim
 Sizsiñüz mü‘ mine ĩmān u dīnim
 Yarın maḥşer günü olıñ şefi’üm
 Meded yā Muştafa Murtaza didüm

-189-

‘İZZET MOLLA

427

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Riyā ile ‘ibādet eyleyen ḳurb-ı Allāh olmaz
 O meslekden taḳarrüb itmege mevlāyā rāh olmaz
- 2 Cenāb-ı Ḥaḳḳı bir bil ḳaṭ‘-ı ümīd itme raḥmetden
 Şefi’ ile Resūlūñ ‘afv olunmaz bir günāh olmaz
- 3 Şefā‘ atden ümīdūñ kesme sen cürm-i kebā’irle
 Günāh-kāra ne kim ‘afv u şefā‘ at iştibāh olmaz
- 4 ‘Amel ‘arz itme ḥaḳḳa mu‘terif ol cürm-i ‘işyāna
 ‘Uşāta ‘özü- ḥ‘āh olmaḳ gibi ḥiç bir tebāh olmaz
- 5 Tecellī nūrını giy ‘ālem-i beyzāyı seyr eyle
 Ḥaḳīḳat ‘āleminde burc u kevkeb mihr ü māh olmaz
- 6 Tecellī eylese ‘aşḳ-ı İlāhī ‘aḳla yer ḳalmaz
 Muḳarrerdür bir ıḳlīm içre iki şāh olmaz

7 Demādem ʿİzzetā luṭf it mükāfātuñ virir Ḥālīk

Maşrah ecr-i Muḥammed nezd-i Mevlāda tebāh olmaz¹³⁷⁷

428

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

- 1 Ne aʿlādan ne ednādan ne mīr ü şāhdan iste
Ne dervişden ne zāhidden ne şāhib-cāhdan iste
- 2 Yüzüñ sür şıdķ ile dergāh-ı Mevlāya niyāz eyle
Seni ketm-i ʿademden ḥalk iden Allāhdan iste
- 3 Ne çarḥa iltiyām eyle ne fikr-i rūz-ı ferdā çek
Ne teʿşīr-i kevākibden ne mihr ü māhdan iste
- 4 Ṭarīķ-i müstaķīmden inḥirāf itme diyānetde
Ne zühhāda müdāra it ne bir güm-rāhdan iste
- 5 Teşebbüş eyleme dāmānına sālūs-ı zerrāķuñ
Leddünnī sırrın añlar ʿārif-i billāhdan iste
- 6 Niyāz it kādīʾil-ḥacāta ʿİzzet şehirlerde
Cihāna feyz-ı iḥsān-baḥş olan dergāhdan iste¹³⁷⁸

¹³⁷⁷ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹³⁷⁸ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1 Ne sa' d ü naḥs-ı aḥterden ne ḥurşid ü kâmerdendür
 'Înâyet bir ḡula tevfiḡ ile ḥükm-i ḡaderdendür

2 Ne te'şir-i kevâkibden ne teksir-i du'âdandur
 Fütûḡât-ı ilâhî ḡaṡra baḡka memerdendür

3 Ne re'y-i 'aḡl-ı Eflâṡün ne fenn-i ḡikmet-i Loḡmân
 Nizâm-ı kâ'inâtı ḡanma tedbir-i beşerdendür

4 Ne 'ilm ü faẓl-ı 'âlimden ne vird-i zühd-i 'âbiddin
 Zuhûrât-ı tecellî şıḡkile feyz-i şeherdendür

-190-

5 Ne 'ilm ü bâ' iş-i rif'at ne cehl-i mâni' -i devlet
 Kerem ḡaḡḡuñdur ey dil ḡanma ifrât-ı hünerdendür

6 Ne cidd ü sa'y-ı kâ milden ne naḡş-ı 'acַz-ı kâhilden
 Hüdânuñ ḡükm-i taḡdîri ne sa'y ne ḡazerdendür

7 Ne cürm-i mâni' -i raḡmet ne zühd-i mûcib-i cennet
 Şalâḡ-ı ḡalbiñe ḡaḡ luṡfile bir kez nazardandur

8 Ne sa'yende ḡuşûrından ne ihmâl-i fütûrından
 Kıyâs itme naşibi herkesüñ ḡuvvetle ferdendür

9 Riyā olur ‘ibādet rāh-ı Hākka eylemez vāşıl
Bu yolda sālīke kurb-ı Hudā feyz-i dīgerdendür

10 Bu te’şīrāt-ı cümle eşyā Hallāk-ı cihānuñdur
Bu hāşşiyetleri zan itme aḥcār u şecerdendür

11 Tevekkül birle taḳdīr-i ḥudāya rāzī ol ‘İzzet
Bu yolda ‘aḳl-ı dāniş fikr-i fer zāhib ḥaṭardandır¹³⁷⁹

430

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

1 Kālbini şirk-i riyyādan kim ki taṭhīr eylemez
Şad hezār efgān u nāle itse te’şīr eylemez

2 Rızq-ı maḳsūmı tezāyüd eylemez tedbīr ü sa‘y
Hük-m-i taḳdīr-i Hudā tebdīl ü taḡyīr eylemez

3 Nīk ü bed ‘ilm-i ilāhide olup ceffe’l-ḳalem
Kilk-i ḳudret kimsenüñ ṭab‘ınca taḥrīr eylemez

4 ‘Ālemi ketm-i ‘ademden ḥalk iden perverdigār
Kārgāh-ı şan‘atı merbūṭ-ı tedbīr eylemez

¹³⁷⁹ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

5 ‘Aklile şad-güne tadbîr eyleseñ olmaz müfîd

Hak te‘âlâ bir işi mādām ki taqdîr eylemez

6 Rızkına rezzāk-ı ‘âlemdür kefil çekme elem

Halkiden maḥlûkının rızkında takşîr eylemez

7 Vaqtine merbûṭ u merhûndur umûr-ı kâ’inat

‘İzzetâ tadbîr anı taqdîm ü te’hîr eylemez¹³⁸⁰

431

Fâ‘ ilâtün (Fe‘ ilâtün) / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün (Fa‘ lün)

1 Hük-m-i taqdîrde hûşyâr ile ğâfil birdür

Qismet-i rûz-ı ezel ‘âlim ü câhil birdür

2 Sûk-ı tevfiķde endāze vü mîzân olmaz

Feyz-i Mevlāya göre nâķış u kâmil birdür

3 Māni‘ -i devlet olur ademe ifrāt-ı zekā

Cāh-ı iķbâlde mecnûn ile ‘âķil birdür

4 Kuvvet-i ṭālî‘ e baķ istemez isti‘ dādı

Manşib-ı devlete ķābil ü nâ-ķābil birdür

5 Hāķķa teslîm olagör sa‘ yile olmaz devlet

Olsa tevfiķ-i Hudā maķdem ü kâhil birdür

¹³⁸⁰ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

-191-

- 6 Bir olur ‘adl-i ilāhide Süleymān ile mūr
Dergeh-i Hāḡda hemānṣāh ile sa’il birdür
- 7 Vāşıl-ı nezd-i Hūdā eyleyemez ḡāl ile ḡīl
Künc-i vaḡdetde hemān sākit ü ḡā’il birdür
- 8 Yine erbābı bilür ehl-i kemālūñ ḡadriñ
Bezm-i cāhilde secniyan ile bāḡil birdür
- 9 ‘İzzetā raḡmet-i Hāḡ nīk ü bede yeksāndur
Yaḡsa bārān-ı kerem baḡrile sāḡil birdür¹³⁸¹

432

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Dilā bir dīdesi fettāna meftūn olsaḡ olmaz mı
O ṡurfe siḡrile sersām-ı efsūn olsaḡ olmaz mı
- 2 Ne var avārelikle deṡt-pūyan olmada āyā
Gōñül zencīr-i zülfe baḡlu mecnūn olsaḡ olmaz mı
- 3 Nice demdür a ḡālim kūşe-i firḡatde maḡzūnız
Biraz da ṡādī-i vuṡlatla maḡtūn olsaḡ olmaz mı

¹³⁸¹ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 4 Ser-i şūrīdeyi reng-i televvünden alup sākī
Mey-i la‘l-i lebūñle mest-i bī-çūn olsağ olmaz mı
- 5 Kārīnüz her gice derd-i firāka kūşe-i ğamda
Begüm bir şeb de bezm-i vaşla maḳrūn olsağ olmaz mı
- 6 Esīr-i bend-i miḥnet olduñ ey dil ḥayli demlerdür
Biraz da mübtelā-yı cām-ı gülgūn olsağ olmaz mı
- 7 çār-ebrū-yı meh-rūyı senūñle cüst ü cū itsek
Göñül gel devrān-ı rābi‘ meskūn olsağ olmaz mı
- 8 Zihām itmekdedür ṭab‘a ma‘āni-i ḥayāl ‘İzzet
Sūḥanda mübtelā-yı tāze maẓmūn olsağ olmaz mı¹³⁸²

433

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- 1 Bir dil-ārā dil-beri bir de dil-i rüsvāsı var
‘Āşıḳ-ı zāruñ iki ‘ālemden istiğnāsı var
- 2 Gerçi nev-amūzdur dil-dār fenn-i fitnede
Ṭurra-i ṭarrasınuñ ammā yed-i ṭulāsı var
- 3 Ğonce-i ruḥsārınuñ vardur hezārān ‘āşıḳı
Bāğ-ı ḥüsnūñ bir güli biñ bülbul-i şeydāsı var

¹³⁸² Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

4 Didi hem bezm olalum ammā raḳībī dā‘ vet it
Bir güzel va‘d eyledi dil-ber velī ammāsı var

5 Zülf-i Leylādur diyü zenciri şarmış boynına
‘İzzetüñ bu demde zannum özge bir sevdası var¹³⁸³

434

Mef‘ ülü / Fā‘ ilätü / Mefā‘ ilü / Fā‘ ilün

1 Ey mäh yaqdı cânı firāḳuñ amān bu şeb
Âh felek güzâruma gayrı ṭayan bu şeb

-192-

2 Eşkimle âh hem-rev olup gitdi kūyına
Âteşle âbı eyledi dil imtiḥān bu şeb

3 Ateşledin fitil-i derūnı çerāğveş
Râz-ı nihānum oldu ser ā ser ‘ayān bu şeb

4 İtdi gurūb o mihr-i cihān-tāb ḥüsn ü nāz
Baḥtum mıdur cihānda nümāyān olan bu şeb

5 ‘Ayb olmasa ṭarīḳ-i muḥabbetde ‘İzzetā
Âhumla ben cihānı yıḳardum hemān bu şeb

¹³⁸³ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nakş ider levh-i¹³⁸⁴ ' alevle kalb-i sūzānum ' Alī
 Çağırur cūy-ı sirişkūm çeşm-i giryānum ' Alī
 Gel yetiş imdāduma ey Şāh-ı Merdānum ' Alī
 Dūzaḡ-ı firḡatde ḡoyma yandum īmānum ' Alī
 Kevşerūñ sāḡīsisin ḡandur beni cānum ' Alī
- 2 Āl-i Beytūnden dirīḡ itdi felek āb u ḡayāt¹³⁸⁵
 Çeşme-i āb-ı ḡayātı bulsam¹³⁸⁶ itmem iltifāt
 Bu dil-i sūzānuma senden olur senden necāt
 Dūzaḡ-ı firḡatde ḡoyma yandum īmānum ' Alī
 Kevşerūñ sāḡīsisin ḡandur beni cānum ' Alī
- 3 Āl-i Beytūñ ' aşḡına söndür bu nār-ı ḡasreti
 Teşnegān eyler ümīd senden şarāb-ı vuşlatı
 Gülmesün ḡālīme şāhum ey Muḡammed¹³⁸⁷ ümmeti
 Dūzaḡ-ı firḡatde ḡoyma yandum īmānum ' Alī
 Kevşerūñ sāḡīsisin ḡandur beni cānum ' Alī
- 4 Nūr-ı çeşm-i Fāḡıma maḡdum-ı a' ḡam ' aşḡına
 Şāh-ı taḡt-ı Kerbelā şıdḡ-ı¹³⁸⁸ mükerrerrem ' aşḡına
 Mest-i şāhbā-yı şehādetden aḡan dem ' aşḡına
 Dūzaḡ-ı firḡatde ḡoyma yandum īmānum ' Alī

¹³⁸⁴ Levh-i: nevk-i, Ömür Ceylan, Ozan Yılmaz, Hazāna Sürgün Bahār, Bayrak Matbaası İst. 2005 s.653

¹³⁸⁵ āb u ḡayāt: mā 'ü 'l-hayāt, Ö. Ceylan, O. Yılmaz, a.g.e. s. 652

¹³⁸⁶ āb-ı ḡayātı bulsam: āb-ı bekāyı görsem, Ceylan, Yılmaz, a.g.e. s. 652

¹³⁸⁷ ḡālīme şāhum ey Muḡammed: ahvālīme şāhum Muhammed, Ceylan, Yılmaz, a.g.e. s. 652

¹³⁸⁸ şıdḡ-ı: sıbt-ı, Ceylan, Yılmaz, a.g.e. s. 652

Kevşerüñ sâķisisin ķandur beni cānum^ˆ Alī

- 5 Kesmez ümīdin yazup^ˆ İzzet ķuluñ bu maṭla^ˆ ı¹³⁸⁹
 Cismime¹³⁹⁰ bir dergeh-i ümniyyedür her mışra^ˆ ı
^ˆArz-ı ḥālimdür saña ḥayrāt-ı zārum maṭla^ˆ ı
 Dūzaḥ-ı firķatde ķoyma yandum īmānum^ˆ Alī
 Kevşerüñ sâķisisin ķandur beni cānum^ˆ Alī

436

Fâ^ˆ ilâtün (Fe^ˆ ilâtün) / Fâ^ˆ ilâtün / Fâ^ˆ ilâtün / Fâ^ˆ ilün (Fa^ˆ lün)

-193-

- 1 Dil-şiken kıldı yine naḥvetüñ ey māh seni
 Korkaram incide bir āh-ı seḥergāh seni
- 2 Baķmazam cümle cihān ḥūr ü melekke ṭolsa
 Seni ārzular dil-i şeydā seni billāh seni
- 3 Söyle cürmüm ne ezelde beni itmiş saña ķul
 Eyleyen milket-i ḥüsne güzelüm şāh seni
- 4 Ne imiş rāh-ı muḥabbet görüp inşāf ile
 Eyleyem ey dil-i miḥnet zede hem-rāh seni
- 5 Baķ taḥammül mi gelür ehl-i dilüñ çillesine
 İdeyim bir gicecik ḥālime āgāh seni

¹³⁸⁹ maṭla^ˆ ı: makta^ˆ ı, Ceylan, Yılmaz, a.g.e. s. 652

¹³⁹⁰ Cismime: çeşmime, Ceylan, Yılmaz, a.g.e. s. 652

6 Yâri incitmeme şartıyla gelürsün ne güzel
Yohsa dil-gîr iderüm sînede ey âh seni

7 ‘Aşk ile hayli zamândur ki ‘aceb enîs itdün
Korkma ‘İzzet seni memnûn ider Allâh seni¹³⁹¹

437

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1 Şâh-ı gülde bülbül-i zâr oldı bî-hûş nâleden
Kaatre-i hûn-âb-ı çeşmün dökdi evvel jâleden

2 Halka-i zülfinden oldıkça nümâyân ‘arızı
Zâhir oldı şandılar mâhı derûn-ı hâleden

3 Ruhları gül turrası sünbül dehânı goncedür
Gülşen-i hüsn içre rûyı âldı rengi lâleden

4 Revnağın efzûn ider düşse ‘arağ-ı ruhsârına
Gül tarâvet-yâb olur gülşende her dem jâleden

5 ‘İzzetâ kâlâ-yı ‘irfân cenâb-ı Râğıba
Bir kumâş olmaz müşâbih gelse de Bengâleden¹³⁹²

¹³⁹¹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹³⁹² Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

FEHİM

438

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Şīr-i Yezdān tīg-i meslūl-ı mücellādur 'Alī
Pişvā-yı evliyā maḥbūb-ı Mevlādur 'Alī
 - 2 'İlm-i peygamber medīne bābı anuñ Murtaẓā
Cümle aşḥāb-ı nücūm ḥurşīd-i vālādur 'Alī
 - 3 'Abd-i memlūkı olur elbetde şāhān-ı cihān
Cān-ı dilden faḥr-i mevcūdāta Mevlādur 'Alī
 - 4 Lā fetā illa 'Alī lā seyf illa Zü'l-feḳār¹³⁹³
Ta' n-ı istiṣnāda mihr-i 'ālem ārādur 'Alī
 - 5 ẖurretü'l-'ayneyn-i 'ālemdür Ḥasan ile Ḥüseyn
Vālid-i sıbṭeyn olup a' lādan a' lādur 'Alī
- 194 -
- 6 Ḥāk-i pāy-i mihr-i sulṭan-ı risālet ol Fehīm
Zīb-i evreng-i ḥilāfet tāc-ı ma' nādur¹³⁹⁴ 'Alī

¹³⁹³“Ali'den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur.”

¹³⁹⁴ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 ' Arūs-ı dehrden kimdür ' aceb ' âlemde kām almış
Kime bakılsa ma' dūmi-i rāḥat ile nām almış

2 Perīšānsıñ ' aceb dīvārdan dīvāra çarparsın
Şabā var eylese zūlf-i yār senden intiḳām almış

3 Mübārek bir ayağı var imiş sāḳī-i gül-rūyuñ
Temāyül eyleyüp dil-dār daḥı deste cām almış

4 İdüp perverde-i āb-ı sirişk ey serv-ḳad şimdi
Ne lāyıḳdur ki yok ' uşşāḳda zıll-ı selām almış

5 Ġazūbāne nikāḥ-ı iltifāt -āmīzi cānānuñ
Hemān bir arz-ı istiḡnā imiş Fehmī peyām almış¹³⁹⁵

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Neş'e-baḥş-ı bezm-i dil oldı çü vuşlat fıḳrası
Hāṭıra gelsün mi artık derd-i fırḳat fıḳrası

2 Naḳl-ı ḡam der-piş ü şahbā-yı melāmet cāmda
Ehl-i ' aşḳı nice mest itmez muḥabbet fıḳrası

¹³⁹⁵ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 3 Ğonce hem-şoĥbet hezārān ile bulmış bŭy-ı feyz
Ğuş-ı ĥāre irmemiřdŭr kābiliyyet fıkrası
- 4 Ğok zamāndur kim marīz-i derd-i ‘aşķam ey ĥekīm
Ĥiĥ eşer itmez mŭdāvā-yı ferāġat fıkrası
- 5 Herkesŭn tab‘ın’ola řālib olursa Fehīmā
Bıkr-i eş‘ārum bŭyŭtmiřdŭr leřāfet fıkrası¹³⁹⁶

441

Fā‘ilātŭn / Fā‘ilātŭn / Fā‘ilātŭn / Fā‘ilŭn

- 1 Ğīl ũ řāl-i ‘aşķı ĥāmŭř olmayınca bilmedŭm
Sırr-ı ‘aşķı¹³⁹⁷ mest-i medhŭř olmayınca bilmedŭm
- 2 ‘Ālemŭn zevķın gedā eylermiş ancak dŭnyāda
Ol řāfāyı¹³⁹⁸ ĥāne-ber-dŭř olmayınca bilmedŭm
- 3 Lezzet-i zevķ-ı muĥabbet ne idŭġin pervānede
şu‘le-i āhum¹³⁹⁹ hem āġŭř olmayınca bilmedŭm
- 4 ‘Ālemi şutmiş řadā-yı na‘ra-yı ġavġā-yı ‘aşķ
Derd-i ‘aşķa ben daĥı dŭř¹⁴⁰⁰ olmayınca bilmedŭm

¹³⁹⁶ Divan ve diġer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹³⁹⁷ ‘aşķı: ‘aķlı, Tahir Ŭzgŭr, Fehim-i Kadim, Hayatı, Sanatı, Divānı ve Metnin Bugŭnkŭ Tŭrkġesi, 1991, Ankara, Atatŭrk Kŭltŭr Merkezi Yayını, sayı: 44 CCXIX/1a s.594

¹³⁹⁸ Ol řāfāyı: Ben o zevķı, Tahir Ŭzgŭr, a.g.e. CCXIX/2b s.594

¹³⁹⁹ āhum: āha, Ŭzgŭr, a.g.e. CCXIX/3b s.594

- 5 Mezheb-i rindānı bilsün mi Fehīmā zāhidān
Ben hezār sallerce¹⁴⁰¹ mey nūş olmayınca bilmedüm

442

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Vālih ü ' aşkam cünün yār-ı qadīmümdür benüm
Şāh-ı sevdā leşkerüm Mecnūn nedīmümdür benüm

-195-

- 2 Gülistān-ı ' ālem-i rūḥum gülümdür la' l-i yār
Bülbül-i cān u dem-i ' İsā nesīmümdür benüm

- 3 Nuṭṭa āgāz eylese tūṭi-i nefes-i nāṭıka
Şāf dil-i mir 'āt aña ṭab' ı selīmümdür benüm

- 4 Sīnem içre rüz u şeb ḥūn-ı cigerle beslerüm
Tıfl-ı ğam perverde-i nāz u na' imümdür benüm

- 5 Diye ḥākimde görüp derd-i dilüm bir gün o māh
Nev-şüküfte¹⁴⁰² sünbül qabr-i Fehīmümdür benüm

443

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Rehne vir eşvābı rind ol geçme zāhid bādeden
Ol sebeble hem ḥalāş ol şıḳlet-i seccādeden

¹⁴⁰⁰Derd-i ' aşka ben daḥı dūş: Dağlardan ser-be-ser gūş, Üzgör, a.g.e. CCXIX/4b s.594

¹⁴⁰¹hezār sallarca: hezārān-sāl, Üzgör, a.g.e. CCXIX/5b s.594

¹⁴⁰²Nev şüküfte: Nev-şüküfe, Üzgör, a.g.e. CCXXIV/5b s.600

- 2 Kayd-ı teşvîş-i ridâ vü sübhadan bulup rehâ
Himmet âmûz-ı ferâğ ol bir dil-i âzâdeden
- 3 Ârzû-yı kevşer ile¹⁴⁰³ geçme meyden zâhida
‘Ârif iseñ geç ümîd-i bahşış-i nâ-dâdeden
- 4 Sâde qalb ol ki qaza¹⁴⁰⁴ bî- reng-i nakş-ı feyz ider
Her şikeste bâde-i¹⁴⁰⁵ mir’ât-ı qalb-i sâdeden
- 5 İstima‘ it nidügin sāmân-ı rindi şūfîyâ
Ben Fehîm-i mest-i ‘aşk bî- dil ü üftâdeden

444

Mef‘ûlû / Mefâ‘îlû / Mefâ‘îlû / Fa‘ûlûn

- 1 Dil şanma şehîd olmadan¹⁴⁰⁶ cânına kıymaz
Cânına kıyar hancer-i cânânına kıymaz
- 2 Ey şu‘le-i hüsn eyleme pervâneñi sūzân
Gör lutf-ı gülî bülbül-i nālânına kıymaz
- 3 Bismilgeh-i ferzend-i Halîlî yûri seyr it
Gör merhamet-i ‘aşkı ki qurbânına kıymaz

¹⁴⁰³İie: eyle, Üzgör, a.g.e. CCXXXIV/3a s.612

¹⁴⁰⁴ol ki qaza: ol kim yine, Üzgör, a.g.e. CCXXXIV/4a s.612

¹⁴⁰⁵Her şikeste bâde-i: Ser-şikeste pâre-i, Üzgör, a.g.e. CCXXXIV/4b s.600

¹⁴⁰⁶Olmadan: Olmamadan, Üzgör, a.g.e. CXIV/1a s.458

4 Ey çarḥ-ı siyeh kâse-i dūn-perver ü bî- raḥm
Cellâd da olsa kişi miḥmânına kıymaz

5 Ümmîd ki ol şaff-şiken-i fitne Fehîmâ
Cem' iyyet-i 'uşşâk perîşânına kıymaz

445

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Rind-i 'aşḡam baña bir rind-i cihân olsa güzel
Ġamze-i mesti gibi nâdire-dân olsa güzel

2 Ġamzeler eyler iken itse tebessüm gâhî
Bâ' iş-i fitne vü fitne-feşân olsa güzel

3 Hûn-ı 'uşşâka daḥı tıfl iken olsa mu' tâd
Perveriş-yâfte-i şîre-i cân olsa güzel

4 Şâfam âyine şîfât naḡş u nigârı sevemem
Sâde-levḡam baña başdan başa ân olsa güzel

-196-

5 Ehl-i dil olmayıcaḡ dil-bere mâ 'il olamam
Ben Fehim baña bir¹⁴⁰⁷ gönlümce civân olsa güzel

¹⁴⁰⁷Ben Fehim baña bir: Ben Fehimem baña, Üzgör, a.g.e. CLXXXIV/5b s.550

SULṬĀN SELĪM

446

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Çü ba' de'l-^c üsri yüsra¹⁴⁰⁸ dur gözüñ giryān olup kalmaz
Güher ğavvāşı ğarķ-ı şiddet-i ^c ummān olup kalmaz
- 2 Kaddimi mülk-i ^c ālemde yapan çünkim ol mi' mār¹⁴⁰⁹
Daḥı a' lā olur ^c ādetdür ol¹⁴¹⁰ virān olup kalmaz
- 3 Budır keyfiyyeti her ğuşşanuñ mülk-i¹⁴¹¹ cihān içre
Sürūra irişür herkes ebed¹⁴¹² ḥayrān olup kalmaz
- 4 Felek mir 'ātı kim¹⁴¹³ dā 'im küdürden şafā bulmaz
Veli dā 'im seḥāb içre güneş pinhān olup kalmaz
- 5 Selīmi çāh-ı ğamda cevr-i ḥussād¹⁴¹⁴ ile Yūsufveş
Gönül bil kim esīr-i miḥnet-i zindān olup kalmaz

447

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ṭālibā sa' y-ı belīğ it kūy-ı yāre varıgör
Cānı cānāna virüp terk eyle yoğı varı gör

¹⁴⁰⁸“Zorluktan sonra kolaylık vardır”¹⁴⁰⁹yapan: yıkan, ol: olur, Beyhan Kesik, Selimî (II. Selim) Divançesi, Vizyon Yay. Ank. 2012, G 16/2a s.52¹⁴¹⁰ādetdür ol: i' mār ile, Beyhan Kesik, a.g.e. G 16/2b s.52¹⁴¹¹Mülk-i: bezm-i, Kesik, a.g.e. G 16/3a s.52¹⁴¹²herkes ebed: her ekl iden, Kesik, a.g.e. G 16/3b s.52¹⁴¹³kim: her, Kesik, a.g.e. G 16/4a s.52¹⁴¹⁴ḥussād: ihvān, Kesik, a.g.e. G 16/5a s.52

- 2 Rûy-ı¹⁴¹⁵ dil-berden geç ey zâhid cemâle tâlib ol
Ârzû-yı cenneti kı cehd idüp dîdârı gör
- 3 Çeşm-i dil-ber hışm ile ‘uşşâkı kıtl eyler dime
Mürdeler ihyâ iden la‘l-i Mesîh-âşârı gör
- 4 Zülf-i dil-ber halka halka rûy-ı yâr üzre yatur
Ser-be-ser kılmış ihâta genc-i hüsn-i mârı gör
- 5 Zehr-i kahrından ne gam ‘uşşâka a‘dânuñ dilâ
Luţfile ‘uşşâka ol şîrin şeker güftârı gör
- 6 Gül yüzün ‘arz eyleyüp tağ üstini bâğ it ana
Fırkatünden kara bağrumda olan dağları gör¹⁴¹⁶
- 7 Şâh-ı ‘aşk emrin koyup gel ağla¹⁴¹⁷ uyma ey Selîm
Şeh ne buyrığı nedür hükm eyleyen hünkârı gör

SULTÂN MURÂD

448

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

-197-

- 1 İlâhî ‘izzetün hakkı beni luţfuñla yâd eyle
Açup tab‘ı hâzinem gül gibi hatr-ı güşâd eyle

¹⁴¹⁵ Rû-yı: Kûy-ı, Kesik, a.g.e. G 9/2a s.45¹⁴¹⁶ Bu beyit divançede bulunmamaktadır.¹⁴¹⁷ Ağla: ‘akla, Kesik, a.g.e. G 9/6a s.45

- 2 Tārīḳ-i müstaḳime girdürüp a‘ lâyı ednâyı
Şerî‘ atden ayırma işimiz ‘ adlile dād eyle
- 3 Muẓaffer kıl hemişe düşmen üzre ehl-i İslâmı
‘ Adūyı sernigün eyle bizi nuşretle şād eyle
- 4 Murādum üzre devr itsün felek yâ Rab luṭfuñdan
Niẓām-ı ‘ âlem içün luṭf u iḥsānuñ ziyād eyle
- 5 Murādî bendeñi yâ Rab ayırma luṭf u cūduñdan
Murādın vir murad üzre luṭf it ber murād eyle¹⁴¹⁸

449

Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün

- 1 Cemālūñ gülşeni ‘ arz it kıla¹⁴¹⁹tâ na‘ ra bülbüller
Yaḳalar çāk idüp güller girerler raḳşa bülbüller
- 2 Uzatmışdur¹⁴²⁰ zebân sūsen senūñ ḥüsnüñi medḥ eyler
Cemi‘ -i lâleler hicrūñden olmışdur siyâh diller
- 3 Gözin açmış görür¹⁴²¹ şehlâ cemālūñe olup ḥayrân
Oḳur ḥüsnūñ kitābını saña meddâḥ olur güller

¹⁴¹⁸ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁴¹⁹ kıla: ide, Ahmet Kırkkılıç, Sultan Üçüncü Murād (Murādî) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli metni, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 1985, G 319/1a s.104

¹⁴²⁰ Uzatmışdur: Dırâz itmiş, Ahmet Kırkkılıç, a.g.e. G 319/2a s.104

¹⁴²¹ görür: durur, Kırkkılıç, a.g.e. G 319/3a s.104

- 4 Benefşe fikre varmışdur ‘ aceb var mı ki dünyāda¹⁴²²

Gözün gibi güzel¹⁴²³ gözler saçun gibi siyāh teller

- 5 Murādī ger müyesser olmaz ise vaşla sabr eyle

Dil uzatma leb-i yāre şaķın iller seni diller¹⁴²⁴

450

Mef‘ūlū / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fa‘ūlūn

- 1 A‘ şametilel Rabb hüvel ḥaķk-ı celīl

Ferdün aḥedün ḳādirün vallāh cemīl¹⁴²⁵

- 2 Hālūmi ne ḥācet ki beyān ide zebānum

El dumu‘ min el ‘ ayn ilel ḥāl delīl¹⁴²⁶

- 3 Elbette bu ḥālimden o yārūn ḥaberi var

Lil ḳalb min el ḳalb ilel ḳalb sebil¹⁴²⁷

- 4 ‘ Āşık nice şāğ ola çü senden ola ayru

El ‘ āşık min hicrek ḳāmme vü ‘ alil¹⁴²⁸

¹⁴²²Var mı ki dünyāda: var mıdur ālemde, Kırkkılıç, a.g.e. G 319/4a s.104

¹⁴²³güzel: ḳara, Kırkkılıç, a.g.e. G 319/4b s.104

¹⁴²⁴Murādī ger müyesser olmaz ise vaşla sabr eyle

Dil uzatma leb-i yāre şaķın iller seni diller: Anı luṭfindan ol Allah şöyle yaradupdur kim

Anuñ ḥüsnini medḥ itsen Murādī doyamaz diller , Kırkkılıç, a.g.e. G 319/5 s.104

¹⁴²⁵Birdir, tektir, kadirdir; Allah güzeldir.

¹⁴²⁶“Gözlerden akan gözyaşı hālimize delildir”

¹⁴²⁷“Kalpten kalbe yol var”

¹⁴²⁸“Senden ayrılan âşık hastadır”

5 Hâşâ ki Murâd ayruya meyl eyleye senden

Ƙalbi lek min mehdi ilel hüdâ bi meyl¹⁴²⁹

NAZİRE-İ MUŞÂHİB ƘADIN

451

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fa'ûlûn

1 Fevvedetü ilellâh hüve el Rabb-i celîl

Hayyuşşamed dame lehu el faẓlu cemîl¹⁴³⁰

-198-

2 Yoğ varlığı işbât içün ğayra tekellûf

El-‘ağl lehu yeşhed vel nağl delîl¹⁴³¹

3 ‘Adl eylesün ol şeh ki diler¹⁴³² Ĥağğâ tağarrüb

Eşşer i‘ şerif ve ilellâh sebîl¹⁴³³

4 Ağsa n’ola dil ‘ârîzuñ âyetin¹⁴³⁴ ğörüp ey cān

El-cins ile cins kemâ kıle yemîl¹⁴³⁵

5 Bu naẓm şehe nice naẓire diye Ĥubbetî

Fil ĥüzn maẓî el ‘ömr hüve elān ‘alîl¹⁴³⁶

¹⁴²⁹“Ƙalbim beşikten mezara sana meyilli”

¹⁴³⁰ Hayyır, samettir; güzel fazilet onundur.

¹⁴³¹“Akıl ona tanıktır, nakıl da ona delildir”

¹⁴³² diler: bula, Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz, Osmanlı müellifleri I-II-III, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s.137

¹⁴³³“Şer-i şerif ve Allah’a yoldur”

¹⁴³⁴ âyetin: âbın, Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz, a.g.e. s.137

¹⁴³⁵“Cins kendi cinsine meyleder derler”

UGURLI HAN

452

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Getür sāķī şarābı vir baña emvāte ihyā tek
Leb-i cān-baħşuñı benden dirīğ itme Mesīhā tek
- 2 Ne hoş güller düşüpdür çeşme-i gülzārdan sensiz
‘Acāyib dāğlar var lāleden sīnemde şahrā tek
- 3 Beni ma‘ zūr tut ger olmışam mest isterem senden
Vefā kim adı var yokdur özi ‘ālemde ‘Anķā tek
- 4 N’ola ger reşkden bülbul döküp gözyaşı ған ağlar
Ki maħv olmuş güle şebnem be ‘ayn-ı çeşm-i mīnā tek
- 5 Menum tek n’ola ger mestāne söylerse bülbul ü ķumrī
Ki gül-i cām mey-i gülgūn gibidür serv-i mīnā tek
- 6 Uğurlı Hān Ziyād oğlı muşāhib rūzgārında
Ki dāniş-i güher ile var māl-a-māl deryā tek

¹⁴³⁶“Hüzünde mazi var, ömür şimdi hasta”

453

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Getür sākī kadeh kim āzer bağrum kebāb itmüſ
Mey-i gül-reng ğayrı beni ḥasret-i ḥarāb itmüſ
- 2 Benüm gözyaşumı zinhār 'özü it ser-girān bakma
Ki sūz-ı dil anuñ her ḳaṭresin bir la' l-i nāb itmüſ
- 3 Benüm her mıſra' -ı āhum odur dīvān ile pehlū
Ki dīvān-ı kıyāmetden beni 'aşḳ intihāb itmüſ
- 4 O günler kim geçüpdür tevbe vü zühd-i verā' ile
Fiğan kim ḥāme-i taḳdīr 'ömrümden ḥisāb itmüſ
- 5 Bahār eyyāmı olsa nāle-i mestāneden ğāfil
Ki raḥmet nālesin mestüñ du' āyı müstecāb itmüſ
- 6 Uğurlı Ḥān Ziyād oğlu muſāḥib rūzgārında
Ki her bir zerreni ſefḳat göziyle āftāb itmüſ

-199-

'ĀKİF PAŞA

454

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ne ol yār ile vaḥdetde ne vaḥdetden cüdāyum ben
Ne bezm-i vuſlata maḥrem ne hıcre aſināyum ben

Ne sermestem ne hüşyârem ne bâ-y ü ne gedâyum ben
 Muḥaṣṣal-i rah-ı sultân necefde ḥāk-pâyum ben
 Fedâ-yı âteş-i ‘ aşk-ı ‘ Aliyye’l-Murtażâyum ben
 Ğubâr-ı âsitân-ı ḥazret-i Âl-i ‘ abâyum ben

- 2 O sultân-ı celâlet kim tenezzül eylemiş ḥāke
 O ma‘ nâ-yı ḥaḳîḳatdur ki şıgmaz lafz u idrāke
 Virir mihr-i ḥayāl reng-i ḥayret zihn-i derrāke
 Baş egmezsem n’ola ben bu mu‘ allā ṭāk-ı eflāke
 Fedâ-yı âteş-i ‘ aşk-ı ‘ Aliyye’l-Murtażâyum ben
 Ğubâr-ı âsitân-ı ḥazret-i Âl-i ‘ abâyum ben

- 3 Gülistân bir nümüne şîve-i ḥüsn-i cemālinden
 Ḥazan andañ nişân heybet ü ḳahr-ı celālinden
 Cihân âşüfte vü şeydâ anuñ şevḳ-i vişālinden
 Hüveydâdur bu ma‘ nâ cümleñüñ ḥālî maḳālinden
 Fedâ-yı âteş-i ‘ aşk-ı ‘ Aliyye’l-Murtażâyum ben
 Ğubâr-ı âsitân-ı ḥazret-i Âl-i ‘ abâyum ben

- 4 Âyâ şâh-ı velâyet rāz-dâr-ı seyyid-i ‘ Âlem
 Yed-i minâ-yı ḳudret şehriyâr-ı a‘ dal ü ekrem
 Senüñdür ḥikmet ü dāniş senüñdür ma‘ nâ-yı mübhem
 Bu maṭla‘ dan bulur cünbiş felekde neyyir-i a‘ zam
 Fedâ-yı âteş-i ‘ aşk-ı ‘ Aliyye’l-Murtażâyum ben
 Ğubâr-iâsitân-ı ḥazret-i Âl-i ‘ abâyum ben

- 5 ‘ Ulüvv-ı zâtuñ eyler vaşf ruḥü’l-ḳudse istiğnâ
 Şabaḥ-ı ṭal‘ atinden nûr alur nüh-ṭârem bâlâ

Füru' ı pertev-i mihr ü cemālinden yed-i beyzā
 Yanan nār-ı muḥabbetde bu nazmı eylemiş inşā
 Fedā-yı âteş-i ' aşk-ı ' Aliyye'l-Murtażāyum ben

-200- Ğubār-ı âsitân-ı ḥazret-i Āl-i ' abāyum ben

6 İder ta' līm bezm-i Zü'l-feḫāruñ seng-i ḥāreyye
 Bulur ' arz-ı berīn āvīze-i na' tūñle pīrāye
 Virir nuṭṭuñ ḥayāt-ı cāvidānī Ḥızr u ' Īsāya
 Dü ' âlemde budur dest-i dil ü ' ârifde sermāye
 Fedā-yı âteş-i ' aşk-ı ' Aliyye'l-Murtażāyum ben
 Ğubār-ı âsitân-ı ḥazret-i Āl-i ' abāyum ben

7 Değişmezse mey-i ' aşk ile zāhid dīn ü ĩmānı
 Görür mi ' Ākifā bu kec nazarla vech-i cānānı
 Ḥayālātına aldanmaz cihānuñ ḳalb-i nūranī
 Yed-i Ḥaydardan içdüm çünki ben şahbā-yı ' irfānı
 Fedā-yı âteş-i ' aşk-ı ' Aliyye'l-Murtażāyum ben
 Ğubār-ı âsitân-ı ḥazret-i Āl-i ' abāyum ben

455

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Özge bir sevdā bıraḳdı cānuma efkār-ı ' aşk
 Bir bakişda âteşe yaḳdı beni dildār-ı ' aşk
- 2 Feyz-i ' Īsā ḥikmet-i Loḳman baña kār eylemez
 Ḥāme-i ḳudret ezelde yazdı çün bīmār-ı ' aşk

- 3 Pāre pāre olmasun ya n'eylesün bî-çāre dil
Her nazarda biñ tecellî gösterür dîdār-ı 'aşk
- 4 Cünbişinden zāhir oldı hālka-i sırr-ı vücūd
Nokta-i vahdetdür ancak merkez-i pergār-ı 'aşk
- 5 Zulmet-i şirk-i riyādan kurtarırdı kendüsin
Zāhidūñ kalbinde tābān olsa ger envār-ı 'aşk
- 6 Şıgmadı tefsir-i nuṭka irmedi 'aql-ı cihān
Şafha-i sīnemde kaldı muşhaf-ı esrār-ı 'aşk
- 7 Dergeh-i şāh-ı velāyetdür penāhum 'Ākifā
Bende-i kerrār-ı 'aşkam bende-i kerrār-ı 'aşk

'ALİ RİZÂ PAŞA

456

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 'Ākilem bātında ammā şüretā divāneyem
Kimse farq itmez beni kim ben neyem ammā neyem

-201-

- 2 Bezm-i şahbā-yı elestüñ cür' asın nüş eyledüm
Bāde-nüşem bezm-i 'aşkam böyle bir mestāneyem

- 3 Gāh ne deñlü ħandeler kılsam beni zann itme şād
 Qalbi maḥzūn bağı pür-ḥūn ḥāṭırı vīrāneyem
- 4 Bac yüzündendür bizüm bāzārumız cānān ile
 Bātınında üns ü ülfet zāhirā bīgāneyem
- 5 İrtikāb itmey ḥilāf-ı güft ü gūyı ey Rızā
 Ḥāşılı merd oğlu merdem böyle bir merdāneyem

457

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ḥarīm-i gülşeninden ḥār ucından dāde gelmişdür
 Açıl ey ğonce-fem bülbul saña feryāde gelmişdür
- 2 Meded mey-ḥāneye şūfīyi koymañ bir nifāk eyler
 Elinde sübhā cāmı meclisi ta' dāde gelmişdür
- 3 Zifāfını duyup pīr-i muġānuñ duḥter-i zerle
 Hemān sāķī ayāğ üzre mübārek-bāde gelmişdür
- 4 Perīşān eyleyen kāküllerüñ bād-ı şabā sanma
 Nesīm-i āh-ı serdüm zülfini berbāde gelmişdür
- 5 Ḥazer kıl çıkmasun yüzde ḥaṭṭın bir vechile zīrā
 Nizām-ı mülk-i ḥüsnüñ nūrını ifsāde gelmişdür

- 6 Ayaqlandur Rızāyı dest-gīr ol cām-ı himmetle
Mey-i ‘aşkuñla gök ẓandīl olup üftāde gelmişdür

458

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Devr-i la‘ lünde baş egmem bâde-i gülfāme ben
Sāye-i pīr-i muğānda minnet itmem cāme ben
- 2 Hālūñi gördüm esīr oldum kemend-i zülfüñe
Dāne içün kendimi şaldum düşürdüm dāme ben
- 3 Olmadum hālī nigīn-āsā hırāş-ı sīneden
Bir dem ol demden ki düşdüm ārzū-yı nāme ben
- 4 ‘Anber zülfüñ getürdi başuma sevdāları
Yohsa nerden duş olurdum bu hayāl-i hāme ben
- 5 Ne firāķe tāb ider ne vaşla tāķatmend olur
N’eyleşem bilmem ne yapsam baķt-ı nā-fercāme ben
- 6 Kūy-ı ķurbetde ne bir bildik ne bir ğam-h^vār var
Ger yazarsam kim götürsün yāre bilmem nāme ben
- 7 Gāh enīs-i ķurbet eyler gāh esīr-i ğam beni
Şaşmışam yā Rab ne yapsam bu dil ü nā-kāme ben

8 Halkile oldukça lâzımdur mümâşât eylemek
Ger baña uymazsa eyyâm uyarum eyyâma ben

9 Eylerüm bâb-ı selâmı kendüme Beytû'l-hazen
Hasret-i hâl-i siyâhumla gidersem Şâma ben

10 Ka'be-i kûyuñ tavâf itmekdeyüm şubh-ı mesâ¹⁴³⁷
Hûn-ı eşkimden büründim bir kıızıl ihrâma ben

11 Ka'be mi put-hâne mi tûr-ı tecellî mi nedür¹⁴³⁸
Hayret-ender-hayretüm bu hâne-i evhâma ben

-202-

12 Telh-kâm itmez ise şi' rûñ kelâmuñ ey Rızâ
Sen hemân eyle tekellüm râziyam düşnâme ben

RÂĞİB PAŞA

459

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Şöyle germ oldu bu şeb bezm âteş-i seyyâleden
Farq olunmaz devr-i sâgar şu' le-i cevvăleden

2 Gülşen-i dâğum yine açdı nesim-i âh ile
Gonce-yi minķâr-ı bûlbûl şâh-sar-ı nâleden

¹⁴³⁷ Derkenar

¹⁴³⁸ Derkenar

- 3 Feyz-i Hâkdur kârgâh kâbiliyyet târ u pûd
Gelmez ey h^vâce kumâş-ı ma^ʿ rifet Bengâleden
- 4 Pertev-i hüsne olup her zerre mir^ʾât-ı zuhûr
Çeşme-i hurşîd olur peydâ cebîn-i jâleden¹⁴³⁹
- 5 Olsa da Râgîb güşâde dâğ ber-dildür yine
Tohm-ı bahtum sebz-i giyâh âb-ı rûy-ı lâleden

460

Mefâ^ʿîlün / Mefâ^ʿîlün / Mefâ^ʿîlün / Mefâ^ʿîlün

- 1 Haṭâ ile düşen sevdâ-yı dâm-ı zülf-i pür-çîne
Olur hâl-i siyeh mürğ-i dili şayd itmege çîne
- 2 Nihân-ı bûse-çîn-i la^ʿ l-i yâr ol cāmveş ammâ
Bu sırr-ı mübhemi bildirme ağıyâr-ı suhan-çîne
- 3 Sevâd-ı çeşm-i âhu-yı Hotendür^ʿ uḡde-i zülfüñ
Şebîh itmek anı ^ʿ ayn-ı haṭâdur nâfe-i çîne
- 4 Olur iḡlîm-i Fâs ceşş-i Habeşle ser-te-ser maḡşûr
Dağılduḡça o müşğîn ṭurralar ṭarf-ı ^ʿ araḡ-çîne

¹⁴³⁹Çeşme-i hurşîd olur peydâ cebîn-i jâleden: Çeşme-i mihr itmede işrâb-ı behcet jâleden, Hüseyin Yorulmaz, Koca Ragıp Paşa Divânı, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İst.1989, G 130/3b s.142

5 Olup ol şāhsüvār āhū-yı āhum çın seher naḥçīr
Gehī fitrāk-ı nāze bend ider qor gāhī ḥūrçīne

6 Sevenler fūlül-i ḥālūñ gezer çīn-i cebīninden
Metā' ı Hinde Rāğīb rağbet itmez Çīn ü Māçīne¹⁴⁴⁰

461

Mefā' īlūn / Mefā' īlūn / Mefā' īlūn / Mefā' īlūn

1 O tıfl-ı nāze eñ evvel dil ü şeydāyı ben virdüm
Bu deñlü şöret-i ḥüsni saña hercāyı ben virdüm

2 Maḥaldür pāymāl itse ğurūr-ı ḥüsñile zīrā
O şūḥuñ destine şemşīr-i istiğnāyı ben virdüm

3 Dehānuñ nükte-i ser bestedür ḥall itmemiş kimse
O sırr-ı mübhem-i cānāneye ma' nāyı ben virdüm

4 N'ola mestāne kaşd-ı qatl-i 'āşık itse 'ayb itmem
Şu ki meclisde o yāre sāğar-ı şahbāyı ben virdüm

-203-

5 N'ola dīvāneveş Rāğīb cünün 'arz itse Mecnūna
Dil-i şeydāya zīrā māye-i sevdāyı ben virdüm¹⁴⁴¹

¹⁴⁴⁰ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁴⁴¹ Divan ve diğerk kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Mefā' ʾlün / Mefā' ʾlün / Mefā' ʾlün / Mefā' ʾlün

- 1 Hārābātı görenler her biri bir hāletın söyler
Leṭāfet naḳl ider rindāne zāhid şıḳletın söyler
- 2 Ser āgāz eyledikçe bahş-i bülbul revnaḳ-ı gülde
Bezmdede ḳulḳul-ı minā mülün keyfiyyetin söyler
- 3 Tecellī neş'esin ehl-i şekkūn¹⁴⁴² idrāki ḳābil mi
Behişt andıḳça zāhid ekl-i şürbūn lezzetin söyler
- 4 Ne zabṭ-ı ḥākim-i 'aḳlī ne ḥükm-i zābiṭ-i şer' i
Cünün iḳlīmini geşt eyleyenler rāḥatın söyler
- 5 Kibāruñ ictinābı budur yār-ı kadiminden
Huḳūḳ işbātı zımnında zamānuñ nekbetin söyler¹⁴⁴³
- 6 Miyān-ı güft u gūda bed-meniş ibhām ider kubḥın
Şecā' at 'arz iderken merd-i ḳıbtı sirḳatın söyler
- 7 Muvāfiḳdur yine elbet mizāca şīve-i ḥikmet
Ṭabībūn olsa da kizbi marizūn şıḥḥatın söyler

¹⁴⁴²şekkūn: şikem, Hüseyin Yorulmaz, a.g.e. G 47/3a s.98

¹⁴⁴³Bu beyit divanda bulunmamaktadır.

- 8 Perîşân hâtıra¹⁴⁴⁴ nükte-i ser-besteveş kaldı
Ne kimse hikmetin añlar ne Râğıb 'illetin söyler

ŽİYĀ PAŞA

463

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Cām-ı endūh-ı felekden şimdi maḥmurlardanuz
Ya' ni bezm-i dil-rübālardan dūr u mehcūrlardanuz
- 2 Birbirin ta' kıb idüp gelmekdedür seng-i қаза
Her tarafından hâtır-ı nāşād-ı meksūrlardanuz
- 3 Ser fūrū itmez iken dünyā içün a' lālara
Şimdi ednāya mümāşat ile mecbūrlardanuz
- 4 Ṭālī' üm taḥrīr idince ḥāme-i ṭab' -ı қader
Ġālibā ser defter-i hicrānda meşṭūrlardanuz
- 5 Ben bu dehre n'eyledüm bilmem ne taḫsīr eyledüm
Kim yanında ḥāliyā me 'yūs-ı menfūrlardanuz
- 6 Devr-i nā-şād-ı felekden çekdigim Mevlā bilür
Gerçi biz 'ālemde iḳbāl ile meşḥūrlardanuz

¹⁴⁴⁴hâtıra: hâtırında, Yorulmaz, a.g.e. G 47/7a s.98

- 7 Kim pahā olsa n'ola kālā-yı mülk ey Ziyā
Ferd ü eş'ār ile biz maḳdūr-ı maḡrūrlardanuz

-204-

KEMAL PAŞA

464

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Bizi yā Rab her kim hazer ider ehl-i vaḳār olsun
Ḳo bi raḡbet olalum biz ol ehl-i i' tibār olsun
- 2 Ḳabīḥ aḥlāḳ ile her kim bizi 'ālemde yād itse
Hemişe ḥüsn-i ḥulḳile aña rif'at şî'ār olsun
- 3 Cihānda dürlü dürlü 'ayb ile ḥalḳ içre ey ḥālḳ
Bizi her kim tezekkür itse 'ömri pāydār olsun
- 4 Bizi ḳahr ile her kim bî-ḳarār isterse 'ālemde
Ḥudāya luṭf ile anlar hemişe ber karār olsun
- 5 Bizi yokluḳile zılletde dā'im isteyen kimse
İlahî 'izzetün ḥaḳḳı cihān durduḳça var olsun
- 6 Bizi ehl-i melāmetdür diyü ta'n eyleyen yārān
Selāmet kūşesinde kendi dā'im ehl-i 'ār olsun

- 7 Bizi ehl-i felâketdür ayakda kaldı kim dirse
Sa‘ âdet aña el virsün Hudāya tâcdâr olsun
- 8 Bizi ğamgîn-i maḥzûn isteyenler rûzgâr içre
Hemîşe şād u ḥurrem her günü faşl-ı bahâr olsun
- 9 Bize her kim sögerse rû be rû yâ Rab bir laḥza
Du‘ âlar ve senâlar bizden aña sad hezâr olsun
- 10 Bizi her laḥza bî-kâm isteyenler ire maḥşûda
Murâda olmayam vâşıl tek anlar kâm-kâr olsun
- 11 Kemalî bizlere her kim der ise ta‘ n bî-devlet
Cihânda ‘ izz ü rif‘ atle ve her dem baḥtıyâr olsun

PERTEV PAŞA

465

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

- 1 Göñül mehcûr-ı vuşlat çeşm-i terdür cām-ı lebrîzî
Ne yapsam neyle demsâz eylesem âh u seḥer-ḥizi
- 2 ‘ Aceb mi beklesem yansam şabâḥ u maḥşer-engîzi
Uzatdı leyle-i ḥasret yetiş yâ Şems-i Tebrîzi

- 3 O zâtı Perteve şunduñ ilâhi cām-ı lebrizi
İdüp cām-ı şehâdetle nedim-i Şems-i Tebrizi
- 4 Hudâvendâ o şâhuñ hedmine kim bâ' iş oldıysa
Kazâ çalsun anuñda şadrine şemşîr-i sertizi

-205-

RÂMİZ PAŞA

466

Fâ' ilâtün (Fe' ilâtün) / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

I

- 1 Feyz-i haq mâye-i ' aşkı dil ü dānāda qodı
Nūr-ı vaḥdet gibi mişkāt-ı mücellāda qodı
- 2 Hüsni çün ' âyine-i rüy-ı dil-ārāda qodı
Pertev-i ' aşkı o mir 'āt-ı cilā-dāde qodı
- 3 Hüsni vü ' aşkı biribirine dil-dāde qodı
Āyet-i nūr ' Alā nūrı bu ma' nāda qodı
- 4 Şoñra tafşîl-i şu ' ünātını eşyāda qodı
Hüsni zāhirde ğam-ı ' aşkı hüveydāda¹⁴⁴⁵ qodı
- 5 İşte remz-i güli bülbul-i şeydāda qodı
Kimin ağlatdı kimin şevkile āzāde qodı

¹⁴⁴⁵hüveydāda: süveydāda, İsmail Avcı, Kırımlı Abdullah Râmiz Paşa ve Divançesi, Turkish Studies International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/3 Winter 2014, s.179

6 Kimini sevdi Hudā kimini sevdāda qodı
Güli ārāyiş idüp bülbüli gavgāda qodı

II

1 Şun[‘]-ı Hāḫḫa dil uzatma şaḫınup nā be maḫal
Ḳal[‘] ¹⁴⁴⁶ider ḫancer- i lā-yus[’]elu[‘] ammā yuf[‘] al¹⁴⁴⁷

2 Seven Allāhı sever fi[‘] line de itme cedel
Öyle maḫbūbdur ol fi[‘] li güzel kendi güzel

3 Men[‘] arefe¹⁴⁴⁸ menziline sālīk iseñ kendiñe gel
Āteş-i[‘] aşḫdan ister bu sefer de meş[‘] al

4 Nār-ı[‘] aşḫile yanup maḫv-ı vüçüd it evvel
Nūr-ı[‘] irfān-ı Hudā şoñra ider müşḫili ḫāl

5[‘] Aşḫ hengāmesidür şīve-i taḫdīr-i ezel
Gül güler bülbul oḫur girye-i nālīşle ḡazel

6 Kimini sevdi Hudā kimini sevdāda qodı
Güli ārāyiş idüp bülbüli gavgāda qodı

¹⁴⁴⁶Ḳal[‘]: Ḳaṭ[‘], İsmail Avcı, a.g.m. s.179

¹⁴⁴⁷“Yaptıklarından mesul değildir.” Enbiya suresi / 23

¹⁴⁴⁸“Kim bilirse...”

III

- 1 Nedir ey nefis-i dağal-bâz-ı heveskâr-ı hevâ
Sende bu h^vâhiş-i bîhûde-i âmâl-ı ğınâ
- 2 Niye bu dağdağa-i bûd u ne-bûd-ı dünyâ
Saña mı kaldı bu ğavgâ-yı cihânsar tâ pâ
- 3 Geç bu da'vâdan alup destûne câm-ı şahbâ
Mey-i maḥbûbdur ârâm-ı dil ehl-i nühâ
- 4 Nâyveş 'aşk-ı Hudâdan dem urursuñ ammâ
Ḳalbi itdûñ mi 'aceb taşfiye-i ḥubb üsivâ
- 5 Şun baña câm-ı meyi ey sâķî-i gül-ḥande şafâ
Böyledir kısmet-i Hâķ girye baña ḥande saña

-206-

- 6 Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâda ķodı
Güli ârâyiş idüp bûlbûli ğavgâda ķodı

IV

- 1 Düşdûñ o zûlf-i siyeh çeşm-i siyeh-kâra göñül
Çekdi sevdâ-yı ser-i zûlf seni bir dâra göñül
- 2 Zûlf ü ruḥsârına yok tākāt-ı nezzâre göñül
İster dâra çekil ister iseñ nâra göñül

- 3 Çekilüp ol kaşı yâ¹⁴⁴⁹ ‘ aşkına bî-çāre gönül
Tırveş gitdi ġarīb illere āvāre gönül
- 4 Alsa ol ġamzesi ġaddār ele ġançer gönül
Yüri var başcağızuñ çāresini ara gönül
- 5 Siper it sīneñi ger ġancer-i āzāre gönül
Böyledür de ’b-i muġabbet buña yoġ çāre gönül
- 6 Kimini sevdi Ĥudā kimini sevdāda ġodı
Güli ārāyiş idüp bülbüli ġavġāda ġodı

V

- 1 Gel gönül cürmümize tevbe vü ric‘ at idelüm
Biz ġaṭā eyledük ümīd-i ‘ ināyet idelüm
- 2 Dergeh-i ġazret-i Ġaffāra inābet idelüm
Dest-be-dest¹⁴⁵⁰ varup ikrār-ı ġabaġat idelüm
- 3 Döke gör¹⁴⁵¹ gözyaşın izhār-ı nedāmet idelüm
Kendimiz ġavṭa ġor lücce-i raġmet idelüm
- 4 Cürm-i ġāşā yemm-i iġsānına nisbet idelüm
Yine artarsa eger ye’sile ‘ avdet idelüm

¹⁴⁴⁹yā: yāy, Avcı, a.g.m. s.180

¹⁴⁵⁰Dest-be-dest: Dest-beste, Avcı, a.g.m. s.180

¹⁴⁵¹Döke gör: Dökerek, Avcı, a.g.m. s.180

- 5 Ağlayup inleyüp ümîd-i meserret idelüm
Kuludur Râmîz'i mesrûr ider elbet idelüm

- 6 Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâda kodı
Gülü ârâyış idüp bûlbûli gavgâda kodı

467

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

I

- 1 Nedir ey eşk-i tûfân hîz-i hasret bî-eşersin sen
Niçün ey nahl-i âh-ı âteşin berk bî- şemersin sen
- 2 Saña n'oldı dem-â-dem ey şabâ gamnâk eşersin sen
Meger kim sünbül-i zülfünden ayrılmış gezersin sen
- 3 Başıldı hattile iklîm-i hüsnüñ bî- habersin sen
Daha ey gönce leb büstân-ı istignâ umarsın¹⁴⁵² sen
- 4 Yıkup dil Ka' besin 'uşşâkı her dâ'im dögersin sen
Be-hey gamze hele Haccâc-ı zâlimden betersin sen
- 5 Benüm derdüm yeter bîhûde zâhid pend idersin sen
Marîz-i 'aşk u cism ü cânuma degme üzersin sen

-207-

¹⁴⁵²umarsın: emirsin, Avcı, a.g.m. s.180

- 6 Gel ey nâşih kı pendî hâl-i dilden bî-habersin sen
Benî dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dersin sen

II

- 1 Bilür misin baña bu ğurbet elde n'itdi ol zâlim
Tağıtdı zülfini şâne-perişân oldı ahvâlüm
- 2 Baña bir bûs-ı pâyın va' d idüp ol nahl-ı meyyâlüm
Akıtdı sũ-be-sũ cũy-i sirişk-i dîde-ķanum¹⁴⁵³
- 3 Ben ol pervâneym ki şu' leverken şem' -i iķbâlüm
Yanup kül oldı şimdi nâr-ı hasretle per ü bâlüm
- 4 Kimũ başına döndümse pũladveş görũn hâlüm
Atıldum berr-i yabâna ğarîb illerde pâmâlüm
- 5 Baña şorsañ namâz-ı ' aşkı şor ey zâhid-i ' âlim
Ki tāk-ı ebrũvân-ı yârdur mihrâb-ı âmâlim
- 6 Gel ey nâşih kı pendî hâl-i dilden bî-habersin sen
Benî dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dersin sen

¹⁴⁵³ķanım:âlim, Avcı, a.g.m. s.180

III

- 1 Amān yandum firākuñdan didikçe āteş̄in olmış
Meger sūz-ı dilimden parlamış pūr-ḥıṣm̄gīn¹⁴⁵⁴ olmış
- 2 Dil-i mekrūh gerçi mār-ı zülfinden emin olmış
Veli ġāfil ki şīr-i ġamze der-kemīn olmış
- 3 Donanmış lālezār asā dil-i pūr dāğ zeyn olmış
Döşenmiş şerḥalarla şadr şeh-niṣ̄in olmış
- 4 Dile şoñ demde çüñkim va‘de-i vaşluñ ḡarīn olmış
Gel ey ruḥ-ı revān enfās-ı ‘āşık vāyesin olmış
- 5 Gülistān-ı cemālī ġıbtā-i ḥuld-ı berīn olmış
Ne zāhidler belā-yı ‘aşkile zār u ḥazīn olmış
- 6 Gel ey nāşih ḡo pendī ḥāl-i dilden bī-ḡabersin sen
Beni dīvāne kıldı ol perī bilmem ne dersin sen

IV

- 1 Kime derd-i dilimden zār-ı feryād eylesem bilmem
Kime şekvā-yı cev̄r-i çarḥ-ı bī-dād eylesem bilmem
- 2 Ḥarāb olmış derūnı neyle ābād eylesem bilmem
Anı tā ki esīr-i dest-i sayyād eylesem bilmem

¹⁴⁵⁴ḥıṣm-gīn: ḥıṣm u kīn, Avcı, a.g.m. s.181

3 Ne yüzle dergeh-i Hakkâ varup dâd eylesem bilmem
Gözüm yaşından özge nem var îrâd eylesem bilmem

4 Seni de ‘aşka zâhid nice irşâd eylesem bilmem
‘Aceb añlar mısın bu beyti inşâd eylesem bilmem

-208-

5 Gel ey nâşih kıo pendî hâl-i dilden bî-ğabersin sen
Beni dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dersin sen

V

1 Bu şeb yârûñ hayâl-i zülf-i ruhsâriyle âh itdüm
Duğân-ı âhile âyîne-i mâhı siyâh itdüm

2 Tıtuşdım âteşin ruhsâre ol dem ki nigâh itdüm
Göñül kendüm od kıdum kendüm tebâh itdüm

3 Begüm ma‘zûr tut bî-ihtiyârî âh vâh itdüm
Seni sevmekden özge pâdşâhum ne günâh itdüm

4 Nice dem eşk-i tûfân-ğîz-i hayretde şinâh itdüm
Hele limân-ı bâb-ı luğfinı buldum penâh itdüm

5 Silüp nağş-ı sivâyı şâh-ı ‘aşka tahtgâh itdüm
Derûn-ı Râmizi ben kıâbil-i feyz-i ilâh itdüm

- 6 Gel ey nāşih kıo pendı hāl-i dilden bī-ḥabersin sen
Beni dīvāne kıldı ol perī bilmem ne dersin sen

İBRĀHĪM

468

7+7

- 1 Rūḥa meded bağışlar nefes-i raḥmānumuz
La‘l-i güher bitürür cān içinde cānumuz
- 2 Cān iline ḥükm ider elçilerin şalar
Ḥüsnin berātın okur ma‘nā-yı insānumuz
- 3 On sekiz bin ‘ālemüñ ‘ilmini bir nefesde
Okuduğ ezberledik yokdurur gümānumuz
- 4 Yetmiş iki milletüñ dilini biz bilüriz
‘Ālemde kimse bilmez bu bizüm lisānumuz
- 5 ‘Aşķ okunuñ yayına sīnemizi tutmuşuz
Rüstem daḥı çekemez zūr ile kemānumuz
- 6 İnanmazsañ ey ḥvāce gel olalum bir gice
‘Aşķile geçüp durur her vaķit her ānumuz

7 Ene'l-Haḫḫuñ rāzını fāş eyledük 'āleme
Manşūr şimdi geleydi çekerdi urḡanumuz

8 İbrāhimüñ sözlerin kendin bilmez ne bilsün
Kendin bilen 'āşıḫa fedā durur cānumuz

-209-

VEHHĀBĪ

469

8+8

- 1 Kevn ü mekāna gelmeden nūr ʔaḡında yaylarıdık
'Āşıḫlarıñ ervāḫıyla nūrdan şikār avlarıdık
- 2 Heb cümlemüz bir kân idük Muḫammede pinhân idük
Manşūr ile ol zamānda 'aşḫ deñizin boylarıdık
- 3 Müşāhede mükāleme 'āleminde böyle idük
Peyḡamberüñ Allāh ile söyleşdigin añlarıdık
- 4 'Āşıḫlarıñ sözi ḫaḫdur inanmayan münāfıḫdur
Ḥaḫ 'aşḫınuñ nārıyla cigerimiz daḡlarıdık
- 5 Raḫmānım raḫm itdi bildüm şükür anı ben de bildüm
Gelsün yaşum silsün diyü içerüden aḡlarıdık
- 6 Beşer göziyle Vehhābi gördüm diyen yalan söyler
Ġayb-ı şehādet sırrıyla ḫalbimizi ʔoblarıdık

ŞEM'Î BABA

470

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Tıfl bir nev-res fidan gördüm bugün Bektaşîdür
Gözleri görmez cihânı on üç on dört yaşıdur
Sihrile bend eylemişdür çeşm-i cādū 'âlemi
Gerçi bir torlakdur ammâ 'âlemün kıllâşıdur
- 2 Muntazâr teşrîfine yârün hezâr bî-çâreler
Pâyine düşmüş yaturlar 'âşık-ı âvâreler
Şanki bir kez nîm nigâh itse hezâr biñ päreler
Kırpigi tîr-i kâzâ-kudret kemânı kâşıdur
- 3 Destine almış abunuzdan o keşkül ejderi
Medh ider âvâz ile meydanda nâm-ı Hâyderi
Şâf be şâf dizmiş beyaz gerdâne hind ü leşkeri
Leşkere ser-' asker olmuş şâhî teslîm taşşıdur
- 4 Her maķâma âşinâdur okumış 'ilm-i uşûl
Ben mürîd oldum aña itmez mi şâhum ol kabûl
Dergâhında Şem'îyi evvel gulâm itdiyse ol
Bu hüsn-i anda iken çok dervîşe taş taşşıdur¹⁴⁵⁵

¹⁴⁵⁵ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Fe' ilātün (Fā' ilātün) / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

-210-

- 1 Rāzīyım her ne iderse baña serv-i semenüm
Tīg-i cevriye şad-pāre kılarısa bedenüm
- 2 'Ār idermiş beni öldürmege ol sım ü tenüm
Varayum yalvarayum boynuma takup kefenüm
- 3 Hulle-i cennet olursa çekeyüm çāk ideyüm
Dem-i vuşlatda baña hā'il olur pīrehenüm
- 4 Tek beni zūlf-i dil-āviziñe ber-dār eyle
Çekeyüm pādişehüm kendi elümle resenüm
- 5 Tıyamaz girsem eger mūr-ı za' ifüñ gözine¹⁴⁵⁶
Ey Süleymān-ı zamān şöyle hayāl oldu tenüm
- 6 Gözüümüñ¹⁴⁵⁷ yaşı gibi çıkdı gözümde dünyā
Yārdan gayrı görünmez gözime kimse benüm
- 7 Şem' iyem küşe-i mey-hāneyi virmem felege¹⁴⁵⁸
Gülşen-i bağ-ı cināndan baña yegdür vaṭanum

¹⁴⁵⁶Tıyamaz: Tıymaya, mūr-ı za' ifüñ: zerrece mūruñ, Murat Ali Karavelioğlu, 16. Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem' i'nin Dîvânının Edisyon Kritiği ve İncelenmesi, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora tezi, İst. 2005, G 116/4a s.507

¹⁴⁵⁷Gözümüñ: Gözlerüm, Murat Ali Karavelioğlu, a.g.e. G 116/4a s.507

¹⁴⁵⁸Küşe-i meyhāneyi virmem felege: künc-i ğamuñ virmezem ey meh felege, Karavelioğlu a.g.e. G 116/8a s.507

472

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Esme hey bād-ı şabā zūlf-i dil-āra şarsılur
Irlanursa bir teli rūyında dünyā şarşılur
- 2 Çıkmasun ārzū çeken 'āşıqlaruñ āhı göge
Bāb-ı cennet fetḥ olur ḍarbile Tūba şarşılur
- 3 Sevdigüm başşa ḳadem rū-yı zemīni ditredür
Bir 'azīm hengām olur fī'l-cümle eşyā şarşılur
- 4 Nīm nigāh ile iner bir yüzine şems ü ḳamer
Nüh felek raḳşa gelende 'arş-ı a' lā şarşılur
- 5 Gördi ma' nāsında bir kez Zü'l-celāli Şem' iyā
Lerze düşdi cānına cisminde ḥālā şarşılur¹⁴⁵⁹

473

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Muḥālif bāde virdüm dāne yok şavırdı ḫırmānum
Çekildüm çilleye ḡam tekkesinde şimdi mihmānum
- 2 Ne yüzden bir ḳusūr itdüm diyü teşvīşde kalmışdum
Aradum kendümi kendümde buldum kendi noḳşānum

¹⁴⁵⁹ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

- 3 Geçürdim nâfile ben nağd-i ‘ömrüm eyledüm tuğyân
Çıkar mahşerde mizāna bilemem cürm-i ‘işyānum
- 4 Kābül it tevbemi dergāh-ı ‘izzetde benüm yā Rab
Muḳaddem itdügüm ‘işyānuma cümle peşimānum
- 5 Emekdārum şefā‘ at umarum Mevlā ḥabībünden
Ümīdüm bende-i bī-çāreyem evlād-ı ḥüsnānum
- 6 Cemī‘ -i mā-sivādan çekdüm el şimden gerü yā Rab
İlāhi şoñ nefesde kendime yār eyle imānum
- 7 Dolanma başuma pervāne virmem ben saña āteş
Gerekdür Şem‘ ime vaḥdetde kendi nār-ı sūzānum¹⁴⁶⁰

474

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

-211-

- 1 Hālāş olmak ne mümkün bir gönül kim mübtelā olsa
Alınmaz ‘aşk elinden iki ‘ālem bir yaña olsa
- 2 Vücūdum zevraḳın deryā-yı eşkim virmedi ğarḳa
Çıkarsa baḥr-i ḥayretten beni¹⁴⁶¹ bir āşinā olsa

¹⁴⁶⁰ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.¹⁴⁶¹ beni: bizi, Karavelioğlu a.g.e. G 142/2b s.524

- 3 Felekden ağlamazdum ey meh-i nā-mihribān hergiz
Raķībūn ķahrı¹⁴⁶² n'eylerdi eger sende vefā olsa
- 4 Yolında derdile ölmek ĥayāt-ı cāvidānumdur
Gerekmez āb-ı Hıızr ile Mesīhādan devā olsa
- 5 N'olaydı Şem'iyā hergiz bu¹⁴⁶³ bezm-i 'ālem-ārāda
Kūdūret aradan ķalksa¹⁴⁶⁴ ķamu ehl-i şafā olsa

475

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir cefā-cū yāre mecbūrum a cānum şorma hīç
Derd-i 'aşķuñla ķocadum nā-tüvānum şorma hīç
- 2 Naķd-i 'ömrüm yolına şarf eyledüm bilmezlenür
Bu bāzār-ı sermāyeden çokdur ziyānum şorma hīç
- 3 'Ankebūt-āsā yapılmış āşiyānum yıķdılar
Hāne berdüş olduğumdan lā-mekānum şorma hīç
- 4 İtdi bir ķundaķ dil-i vīrāneme raķm itmeyüp
Bir 'alev tırmaz yanar çıķmaz dumānum şorma hīç

¹⁴⁶²ķahrı: cevri, Karavelioğlu a.g.e. G 142/6b s.524

¹⁴⁶³hergiz bu: bu cem'-i, Karavelioğlu a.g.e. G 142/7a s.524

¹⁴⁶⁴ķalksa: gitse, Karavelioğlu a.g.e. G 142/7b s.524

- 5 Şem'iyem bülbül gibi bihüdeye lāf eylemem
Yanarum pervāneveş olmaz fiğānum şorma hiç¹⁴⁶⁵

476

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Baña oldıkça ğam-ı ' aşkile zillet bākī¹⁴⁶⁶
Saña olsun şanemā devlet-i ' izzet bākī
- 2 Hele gel şimdi lebün cāmını şun nūş idelüm
Aramızda senüñile yine şöhet bākī
- 3 Cevri çok eyle baña ğam degül ey ğonce dehen
Bu imiş nañnū kaseñnā¹⁴⁶⁷ da bize kısmet bākī
- 4 Cān çıkınca hele ben hıdmeti eksik komadum¹⁴⁶⁸
Eger ölmezsek efendüm yine hıdmet bākī
- 5 Şimdi bu bendelere luṭfını göster görelüm
Soñra cevri eyler iseñ Şem' iye muḥabbet¹⁴⁶⁹ bākī

477

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Çıkup ta' n eyleme vā' iz cihān mey-hānesüz kalmaz
Şikest olsa sürāhiler sāḳīyā peymānesüz kalmaz

¹⁴⁶⁵ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁴⁶⁶ Bana: Bile, zillet: miñnet, Karavelioğlu a.g.e. G 190/1a s.552

¹⁴⁶⁷ "Biz bölüştürdük"

¹⁴⁶⁸ Ben hıdmeti eksik komadum: hıdmetde bir eksük komaduk, Karavelioğlu a.g.e. G 190/4a s.553

¹⁴⁶⁹ muḥabbet: miñnet, Karavelioğlu a.g.e. G 190/5b s.553

2 Hüdâ rezzağ-ı ‘âlem dem bu dem sâ‘at bu sâ‘atdür
Virür ta kısmetün elbet degirmen dânesüz kalmaz

3 Boşandıysa eger zencîr-i ‘aşğdan nice biñ mecnûn
Biraz bâkî kalur dâr-ı şifâ dîvânesüz kalmaz

-212-

4 Şuda ‘aksin görince şüretin zâhid hâzer eyler
Talup ‘aşğ baħrine ğavvâş olan dürdânesüz kalmaz

5 Fevri feryâd ile bûlbûl uşandı vuşlat-ı gülden
Yağarsa başına od Şem‘iyâ pervânesüz kalmaz¹⁴⁷⁰

478

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1 Hacı Bektâş-ı Velînüñ bindigi cânısuız divâr
Mağhar-ı nûr-ı ‘Alîdendür aña ol yâdigâr
Na‘ra-i düldül iderdi ‘arş-ı a‘lâda qarâr
Şad hezâr ekâfiri bir na‘rada kıldı şikâr
Didi arslanum ‘Alîdür kudretiyle Kird-gâr
Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr¹⁴⁷¹

2 Emr-i Hâğla çün Hâsan ile Hüseyn oldu şehîd
Biz de evlâd-ı Resûlüz eylerüz mâtem cedîd
Ağlaşup gökde melâ’ik itdiler ol dem şedîd

¹⁴⁷⁰ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁴⁷¹ “Ali’den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur.”

Ol Yezîd Mervânı Hâk itsün cenâbuñdan ba'îd
 İns ü cin gökde melek haqqında eyler inkisâr
 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

- 3 Koydılar başın o şâhuñ Kerbelâ meydânına
 Bu haqâretler gerekmezdi o şâhuñ şânına
 Urdılar seyfi yezîdler kıymadan gerdâdına
 Başdılar parmaqların şâhum Hüseynüñ kanına
 Düşmeden kanı yere çağırdı ol demde gubâr
 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

- 4 İşidüp bu hâli cennet ehli giydi kareler
 Nûr-ı Hâkka qarışup gitdi o dem meh-pâreler
 İki cihân serveri açdı derûnda yâreler
 Haşre dek kan ağlasun bu 'âşık-ı âvâreler
 Bu muhabbet Şem' idür tâ haşre dek böyle yanar
 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

479

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

- 1 N'ola ger mescidde yogise¹⁴⁷² bizim rağbetümüz
 Gele mey-hâneye şûfi¹⁴⁷³ göresiñ hürmetümüz
- 2 Öykünelden leb-i cân-bağışına ey rûh-ı revân
 Geçdi cām-ı mey ile döne döne şöhetümüz

¹⁴⁷²mescidde yogise: yog-ısa mescidde, Karavelioğlu a.g.e. G 73/1a s.479

¹⁴⁷³şûfi: zâhid, Karavelioğlu a.g.e. G 73/1b s.479

-213-

3 Umaruz nūr-ı cemālünle müşerref olavuz

Ka'be-i kūyınadur çünki bizüm niyyetümüz

4 Mey gibi cūşa gelüp ney gibi efgān iderüm¹⁴⁷⁴

Ne idügin kimse bizüm bilmedi keyfiyyetümüz

5 Hıdmetünde yanalum âteş-i şevķile¹⁴⁷⁵ müdām

Şem'iyüz çünki bizüm yanmak imiş 'âdetümüz¹⁴⁷⁶

ŞĀHĪ

480

6+5

1 Kırbanlar tığlandı¹⁴⁷⁷ gül-bang çekildi

Ġaflet uyhusından uyana geldüm

Dört kapu sancağı anda dikildi

Cân baş fedâ idüp kırbāna geldüm¹⁴⁷⁸

2 Ol demde uyandı bātın çerāğı

Reh-berüm boynuma bend eyledi bağı

Üç adum ilerü başdum¹⁴⁷⁹ ayağı

Koç kırbān didiler inanageldüm

¹⁴⁷⁴ iderüm: iderüz, Karavelioğlu a.g.e. G 73/4a s.479

¹⁴⁷⁵ şevķile: şevķuñla, Karavelioğlu a.g.e. G 73/8a s.480

¹⁴⁷⁶ âdetümüz: hıdmetümüz, Karavelioğlu a.g.e. G 73/8b s.480

¹⁴⁷⁷ tığlandı: tığlanup, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁷⁸ Cân baş fedâ idüp kırbāna geldüm: Üryan büryan olub meydana geldim, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁷⁹ başdum: attım, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

- 3 Pîrüm kulağum tutup¹⁴⁸⁰ eyledi telķî
 Şāh-ı velāyete olmışam¹⁴⁸¹ yakîn
 Mezhebüm Ca‘ ferî Şādıķü’l-metîn
 Allāh eyvallāh diyüp pîrāna¹⁴⁸² geldüm
- 4 Evvel işigine koydum başumı
 Aldılar içerü dökdim yaşumı
 Erenler yolında gör savaşı
 ‘Uryān büryān olup meydāna geldüm¹⁴⁸³
- 5 Dört kapuya selām virüp aldılar
 Pîrüm huzūrına çeküp geldiler
 El ele el Hākķa olsun didiler
 Henüz ma‘ şüm olup cihāna geldüm
- 6 Yolumız on iki imāma çıkar
 Reh-berüm¹⁴⁸⁴ Muḥammed Aḥmed-i muḥtār
 Mürşidüm¹⁴⁸⁵ ‘Alīdür şāhibZü’l-feķār
 Kuluñdur Şāhiyā dīvāna geldüm

¹⁴⁸⁰kulağım tutup: kulağıma, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁸¹olmuşam: olmuşuz, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁸²Allah eyvallah diyüp pîrāna: Allah dost eyvallah peymanı, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁸³‘Uryān puryān olup meydāna geldim: Can ü baş koyarak kurbana geldim, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁸⁴Reh-berüm: Mürşidim, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

¹⁴⁸⁵Mürşidüm: Reh-berim, Özmen, a.g.e. 2. Cilt s.192

DERTLİ BABA

481

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Sākīyā Kevşerdürür cennetde şîr-i Kird-gār
 Raḥm-ı māderden berüdür¹⁴⁸⁶ Muştafāya yādigār
 Oldı seyfinden anuñ dîn-i Muḥammed âşkār
 Leşker-i küffârı seyfinden geçürdi bî-şümār
- 214- Ben¹⁴⁸⁷ nice medḥ itmeyim dünyā vü ' uḳbā nāmı var
 Lā fetā illā ' Alî lā seyfe illā Zü'l-feḳār¹⁴⁸⁸
- 2 Zevc-i bint-i Muḥammed ibni ' amm-i Muştafā¹⁴⁸⁹
 Tā ezelden oldurur sırr-ı nebîye âşinā
 Vâriş-i peygamber oldı vâkıf-ı sırr-ı Hüdā
 Âl ü evlādına biñ cānum daḥı olsun fedā
 Ben nice medḥ itmeyim dünyā vü ' uḳbā nāmı var
 Lā fetā illā ' Alî lā seyfe illā Zü'l-feḳār
- 3 Hem ' Alîdür hem velîdür hem velāyet şāhıdur
 Hem nücūm u hem de şems ü hem felekler māhıdur
 Zāhir ü bâtında ins ü cān pādşāhıdur
 Kāfirinüñ küfridür hem mü ' minüñ penāhıdur
 Ben nice medḥ itmeyim dünyā vü ' uḳbā nāmı var
 Lā fetā illā ' Alî lā seyfe illā Zü'l-feḳār

¹⁴⁸⁶berüdür: olubdur, Ahmet Talat, Aşık Dertli, Hayatı, Divanı, Vilayet Matbaası 1928, s.45

¹⁴⁸⁷Ben: Ya, Ahmet Talat, a.g.e. s.45

¹⁴⁸⁸“Ali'den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur.”

¹⁴⁸⁹“Muhammed'in kızının eşi, Mustafa'nın amcasının oğlu”

4 Kāşif¹⁴⁹⁰-i rūz-ı kıyāmet vāli-i mülk-i velī
 Vākıf¹⁴⁹¹-ı genc-i ḥaḳīḳat enbiyālar¹⁴⁹² ekmeli
 Ben muḥibb-i Muştafāyum tābi‘i ṭarf-ı ‘Alī¹⁴⁹³
 Mesken itdi kendine inkār idenler¹⁴⁹⁴ esfeli
 Ben nice medḥ itmeyim dünyā vü ‘uḳbā nāmı var
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-feḳār

5 Āteşe gül ol dise āteş gülistānluk ider
 Baḳsa ḳahrile güle güller ḥırāmānlık¹⁴⁹⁵ ider
 Mūra kılsa iltifāt murlar Süleymānlık ider
 Ṭaşa arslan ol dise elbette arslanlık ider
 Ben nice medḥ itmeyim dünyā vü ‘uḳbā nāmı var
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-feḳār

6 Bildüñiz mi siz Yezīdūñ baḡrınıñ ṭaş olduḡın
 Zāhira İslamlıḡın ma‘nide¹⁴⁹⁶ kallāş olduḡın
 Ṭa‘n kıлма dertler ile gözlerüm¹⁴⁹⁷ yaş olduḡın
 Kimseler ‘ayb itmesün Dertli¹⁴⁹⁸ Kıızılbaş olduḡın
 Ben nice medḥ itmeyim dünyā vü ‘uḳbā nāmı var
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zü’l-feḳār

¹⁴⁹⁰Kāşif: Şāfi‘, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹¹Vākıf: Kāşif, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹²enbiyālar: evliyālar, Ahmet Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹³Ben muḥibb-i Muştafāyum tābi‘i ṭarf-ı ‘Alī: Mu‘cizātı kıldı irşād dehr-i dūni echeli, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹⁴idenler: kılanlar, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹⁵ḥırāmānlık: ḥāristānlık, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹⁶ma‘nide: bātında, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹⁷gözlerüm: çeşmümün, Talat, a.g.e. s.46

¹⁴⁹⁸Kimseler ‘ayb itmesün Dertli: ‘Ayb görmen Derdlinün sizler, Talat, a.g.e. s.46

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

-215-

- 1 Kaysveş şaḥralara düşdüm çok efgān eyledüm
 Şoyunup abdalveş kendimi ' uryān eyledüm¹⁴⁹⁹
 Leylīveş beytü'l-ḥazanda ḥūn-ı giryān eyledüm
 Cāme-i şabrum tutup çāk-ı girībān eyledüm
 Kendimi ' aşkun yolında şöyle kurbān eyledüm
 Gerden-i mecrūhumı kesdüm kıızıl kan eyledüm¹⁵⁰⁰
- 2 Cānuma evvel menem sūz-ı Ḥasandan¹⁵⁰¹ düşdi nār
 Āteş-i hicrānına şabr itmege¹⁵⁰² tākāt mi var
 İl ne dirse қо desün sevdüm Ḥüseyni kār zarar
 Gitdi elden çāresüz ' azbī inān ihtiyār
 Kendimi ' aşkun yolında şöyle kurbān eyledüm
 Gerden-i mecrūhumı kesdüm kıızıl kan eyledüm
- 3 Kendimi insān şanurdum ḥayvān-ı nātık menem
 Her ne cevri itse sezādur miḥnete lāyık menem
 Ḥayra dā'ir bir ' amel yok fācir-i fāsık menem
 Lākin ikrārında tekzīb itmeyen¹⁵⁰³ şādık menem
 Kendimi ' aşkuñ yolında şöyle kurbān eyledüm
 Gerden-i mecrūhumı kesdüm kıızıl kan eyledüm

¹⁴⁹⁹Şoyunup abdalveş kendimi ' uryān eyledüm: Tîğ-i şabruñ derdini ol ' aşka dermān eyledüm, Talat, a.g.e. s.49

¹⁵⁰⁰Bu mısra, divanda bir önceki mısrayla yer değiştirmiştir.

¹⁵⁰¹Ḥasandan: Ḥüseyniden, Talat, a.g.e. s.49

¹⁵⁰²hicrānına şabr itmege: ' aşkuñ senüñ kim çekmeye, Talat, a.g.e. s.49

¹⁵⁰³tekzīb itmeyen: şābit ' ahdine, Talat, a.g.e. s.50

- 4 Tîğ-i ‘aşkuñ merhem itdüm derd-i bî dermānuma
 Rûz-ı mahşerde gelüp baḡsun benüm gerdānuma
 Tağlar kılmaz taḡammül âteş-i hicrānuma¹⁵⁰⁴
 Bir nişān itdüm hele şāh-ı şehīd sulṭānuma
 Kendimi ‘aşkuñ yolında şöyle kurbān eyledüm
 Gerden-i mecrūhumı kesdüm kızıl ḡan eyledüm

- 5 Raḡm kıl yā Rabbenā Dertli-i pür-‘ işyānuña¹⁵⁰⁵
 Raḡmete’n-lil-‘ âlemīn ismi düşüpdür şānuña
 Enbiyā vü evliyā muḡtāc senüñ iḡsānuña
 Baş açık yüzüm ḡara¹⁵⁰⁶ nice varam dīvānuña
 Kendimi ‘aşkuñ yolında şöyle kurbān eyledüm
 Gerden-i mecrūhumı kesdüm kızıl ḡan eyledüm

483

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

-216-

- 1 Diñle dil-ber evvelā başdan ne söyler perçemüñ
 Āl-ı ruḡsāruñla mülk da‘ vāsı eyler perçemüñ
- 2 Sīm siyāh olmuş celālinden ḡararmış çehresi
 Ḳātil-i erbāb-ı ‘aşḡ olmaḡ mı ister perçemüñ
- 3 Çok buçağlardan beḡyā ḡaldı ammā söylesün
 Görmedü ḡisūluñ resminde¹⁵⁰⁷ ḡancer perçemüñ

¹⁵⁰⁴Tağlar kılmaz taḡammül âteş-i hicrānıma: Kūh u şāhrālar ṭayanmaz āh ile efḡānıma, Talat, a.g.e. s.50

¹⁵⁰⁵Raḡm kıl: kıl ‘ ināyet, Dertli-i pür: Dertli ḡuluñ, Talat, a.g.e. s.50

¹⁵⁰⁶yüzüm kara: yalın ayak, Talat, a.g.e. s.50

¹⁵⁰⁷ḡisūluñ resminde: ebrūluñ şeklinde, Talat, a.g.e. s.102

- 4 Heft ü ser-ejder gibi kâf üzre serpilmiş yatur
Maḥzen-i ḥüsnündeki esrârı bekler perçemün
- 5 Nîm nigâh ile serinden pâyine eyler iltifât¹⁵⁰⁸
Kâmet-i noḡsânınun mevzûnın ölçer perçemün
- 6 Şâh-ı Fâs emr eylemiş iklîm-i Rûm ġarâtına
Leşker-i Hindûlara ser ‘ asker olmuş perçemün¹⁵⁰⁹
- 7 Kâkül¹⁵¹⁰-i müşġininün meddâhı oldu Dertliyâ
Meclis-i rindânede evşâfuñ eyler perçemün

484

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Çille-i ‘ aşkuñ senün ancak çekerse er çeker
Şaḡt- yâ kaşlaruñ dil-ber dil-âverler çeker
- 2 Er odur çekmez cihânuñ ġuşsa-i ferdâsını
Şûfi¹⁵¹¹-i ġülçehre destinden mey-i aḡmer çeker
- 3 Şûfi çıkmış kürsiye ḡalka ‘ ibâre añladur
Ehl-i ‘ aşk mey-ḡânelerde na‘ ra-i ḡaydar çeker

¹⁵⁰⁸Nîm nigâh ile serinden pâyine eyler iltifât: Ta be serden pâyine meyl itdiginden kaşdı var, Talat, a.g.e. s.102

¹⁵⁰⁹Leşker-i hindûlara ser ‘ asker olmuş perçemün: Leşker-i sevdâna itmişler ser ‘ asker perçemün, Talat, a.g.e. s.103

¹⁵¹⁰Kâkül: Kâmil, Talat, a.g.e. s.103

¹⁵¹¹Şûfi: Şâķî, Talat, a.g.e. s.65

- 4 Pertev-i ruhsâr-ı yâre teşbih itmiş kendisin
Mâh-ı nev hürşid-i rahşân¹⁵¹² üstine hancer çeker
- 5 Ba' de mevtüñ guşşasın firdvse çekmiş¹⁵¹³ Dertliyâ
Sağlığında her gice âgûşa bir dil-ber çeker

485

Mef' ülü / Mefâ' ilü / Mefâ' ilü / Fa' ülün

- 1 Kurtulmadı derdüñle gönüller semelikden
Buldum reh-i ' aşkuñda telezzüz dedelikden
- 2 Bilmezdüm evvel şehd-i muhabbet¹⁵¹⁴ ne şirindür
Bir ehl-i harâbât baña tatdurdı çelikden
- 3 Meryem gibi tıldurdı derûnum dem-i Cibrîl
Çok tıfl-ı Mesîh şiri¹⁵¹⁵ toğurdum gebelikden
- 4 Bir noktada kaldum dahı ebced okumadum
Farq eyleyemem anuñçün şah melikden
- 5 Seyr eyleseler halk-ı cihân râz-ı derûnum
Bîgânelerüñ sineme deldigi delikden

¹⁵¹²rahşân: tâbân, Talat, a.g.e. s.66

¹⁵¹³firdvse çekmiş: çekmez cihânda, Talat, a.g.e. s.66

¹⁵¹⁴muhabbet: haqîkat, Talat, a.g.e. s.126

¹⁵¹⁵Mesîh şiri: mesîhâyı, Talat, a.g.e. s.126

- 6 Beynel şu‘ ara Dertlide bir söz ebesidür
Hâletce tefahhurlar ider ebelikden

486

Mef‘ûlü / Mefā‘îlü / Mefā‘îlü / Fa‘ûlün

-217-

- 1 İkbâle zevâl irse verâsında kemâl var
Mağrûr-ı kemâl olma ki ardınca zevâl var
- 2 Her bir kişinûñ t̄ali‘i devletde bir olmaz
Bir loğması yokdur ki yesün bunda¹⁵¹⁶ricâl var
- 3 Bir nefesle¹⁵¹⁷ kılsam ki şeh sultâna kûl olmam
Vîrân kalacak hânede evlâd-ı ‘ıyâl var
- 4 Ahvâl-i perişânumı şormazsıñ efendüm
Vallâhi begüm boynuña bu işde vebâl var
- 5 Bir hâl ile kalmaz kişi sultân dahı olsa
Mesrûr-ı beķā şanma degül anda melâl var¹⁵¹⁸
- 6 Dûr olmağı ister mi kişi öz vaţanından
Ey Dertli-yi bî-çâre bu esrârda ne hâl var

¹⁵¹⁶bunda: bunca, Talat, a.g.e. s.76

¹⁵¹⁷nefesle: başıma, Talat, a.g.e. s.76

¹⁵¹⁸Bu beyit divanda bulunmamaktadır.

487

6+5

- 1 Sefîne gönlünü¹⁵¹⁹ engine şalma
 ‘Aşk baħrinde rüzgār eser dimişler
 Ğarķ olup miħnet-i girdāba dalma
 Gemisin ķurtaran ķapudān¹⁵²⁰ dimişler

- 2 Rızķ iķün te’essüf çekme cihānda¹⁵²¹
 Rezzāk ismin görmedüñ mi Furķanda¹⁵²²
 ‘Usri yusra¹⁵²³ vardır dirler insānda¹⁵²⁴
 Atdan inen yine biner dimişler

- 3 Sen ĥaķķıñıa rāzı olmañ mı Dertli
 Geldüñ bu ‘āleme¹⁵²⁵ ölmeñ mi Dertli
 Naħnu ķasemnā¹⁵²⁶ yı bilmeñ mi Dertli
 Ĥaķdan ne gelürse ķader dimişler

488

6+5

- 1 Kirāmen ķātībīn ĥāme-i ķudret
 Yazmış alınuma ķara yazılar
 Bir yanından¹⁵²⁷ ķurbet derdiyle miħnet
 Āħ itdikķe yaralarum şızılar

¹⁵¹⁹Sefîne gönlünü: sefîne-i ķalbiñ, Talat, a.g.e. s.88

¹⁵²⁰ķurtaran ķapudan: ķurtarmaķ ĥüner, Talat, a.g.e. s.88

¹⁵²¹cihānda: ‘ālemde, Talat, a.g.e. s.88

¹⁵²²görmedüñ mi Furķanda: varken levh-i ķalemde, Talat, a.g.e. s.88

¹⁵²³“Zorluktan sonra kolaylık”

¹⁵²⁴dirler insanda: ķalma elemde, Talat, a.g.e. s.88

¹⁵²⁵Geldüñ bu‘āleme: çok geldüñ cihāna, Talat, a.g.e. s.88

¹⁵²⁶“Biz bölüştürdük”

¹⁵²⁷yanından: ĥarafdan, Talat, a.g.e. s.83

- 2 Çarh-ı merām üzre dönmedi¹⁵²⁸ devrān
 Bilmem bir yanumda¹⁵²⁹ var mıdur nokşān
 Ben kırbet illerde sefīl sergerdān
 Bilmem ne hāl oldu¹⁵³⁰ körpe kızılar

- 3 Dertliye ölüm haķ ihsān didiler¹⁵³¹
 Ölümünden besbeter¹⁵³² hicrān didiler
 Ḥubbü'l-vaṭan min el īmān¹⁵³³ didiler
 Ol sebebdan gönül vaṭan arzūlar

489

6+5

-218-

- 1 Ḥiṭāb-ı elestde bezm-i ezelde
 Şadāķatle iķrār virenlerdenüz
 Gönül gezdirmeyüz ğayrı güzelde
 Biz cemālullāhı görenlerdenüz
- 2 Bir kūn emriyle halk oldu dünyā
 Bu kadar mevcūdāt bu kadar eşyā
 Nefahtü fi min ruhi¹⁵³⁴ diyende Mevlā
 Vücūd-ı ādeme girenlerdenüz

¹⁵²⁸Çarh-ı merām üzre dönmedi: ‘ Aksine dönmekte bu çarh-ı, Talat, a.g.e. s.83

¹⁵²⁹bir yanımda: bu sözümde, Talat, a.g.e. s.83

¹⁵³⁰Ne hāl oldu: ne hāldedir, Talat, a.g.e. s.83

¹⁵³¹Didiler’ redifi, divanda ‘dimişler’ şeklindedir.

¹⁵³²bes beter: bedterdür, Talat, a.g.e. s.83

¹⁵³³“Vatan sevgisi imandandır”

¹⁵³⁴“Ruhumdan üfledim”

3 Biñ dürlü renk ile bezet Dertliyi

Gerek uzat gerek kısalt Dertliyi

Bâb-ı velâyetde gözet Dertliyi

Yabancı degilüz erenlerdenüz

490

6+5

Sâķī şunma mey-i engüri

Cânlar cânı¹⁵³⁵ pîr ü muğandan kânuķ

Dost elünden düşdüm kurbet illere

Hicrile gözlerüm kana boyanuķ

1 Çıķar¹⁵³⁶ ğıll ü ğışı gönlün şâf eyle

Mâ-sivâ ğuşşasın ber tarâf eyle

İmânun yok gel inşâf eyle

‘Āşıkķlar ‘aşķıyla cândan uşanuķ

2 İrmiş var mı senün hûb¹⁵³⁷ vişâliñe

‘Aķıl fikir irmez pür-kemâliñe

Āftâb-ı hüsñün hûb cemâliñe

Var mı Dertli gibi ‘abâsı yanuk

¹⁵³⁵cânı: cām-ı, Talat, a.g.e. s.100

¹⁵³⁶Çıķar: gider, Talat, a.g.e. s.100

¹⁵³⁷İrmiş var mı senünhûb: Vâsıl olan var mı hiç, Talat, a.g.e. s.101

491

6+5

- 1 Luṭf u keremünden¹⁵³⁸ ʿ ināyet eyle
 Ȑarıřdurma her bir eřyāya meni
 Baȓma ʿ iřyānuma maȓfired¹⁵³⁹ eyle
 İriřdür¹⁵⁴⁰ menzil-i aʿ lāya meni
- 2 Ol zāt-ı pākiñden ħaber getürdi
 Fi'l-cümle ʿ āleme eřyā yitürdi
 ʿ Arş u kürs-i levĥi kendi bitürdi
 Düşürdi bir ȓurı sevdāya meni¹⁵⁴¹
- 3 Dertliye tükenmez bunca dert virdün
 Ne çekmege şabr u ne ğayret virdün
 Ne salȓanat virdün ne devlet virdün
 Ya niçün getürdün dünyāya meni

¹⁵³⁸ Luṭf u keremünden: Bāb-ı iřsānuñdan, Talat, a.g.e. s.148

¹⁵³⁹ maȓfired: merĥamet, Talat, a.g.e. s.148

¹⁵⁴⁰ İrişdir: ulaşdır, Talat, a.g.e. s.148

¹⁵⁴¹ Ol zāt-ı pākiñden ħaber getürdi

Fil cümle ʿ āleme eřyā yetürdi

ʿ Arş u kürs-i levĥi kendi bitürdi

Düşürdi bir ȓurı sevdāya meni: Kün buyurduñ her eřyāyı yetürdün

Mevcudatı kemālüne getürdün

Yapdun arşı kürsi kendün bitirdün

Düşürdün tükenmez ğavġaya beni, Talat, a.g.e. s.148

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Meded 'ālemde ehl-i zillet itdüñ sen beni ey 'aşk
 Düşürdüñ rif' atüm bî-rif' at itdüñ sen beni ey 'aşk
 Cihānda böyle me'yūs-ḥālet itdüñ sen beni ey 'aşk
 Kāmu aḳrān içinde nekbet itdüñ sen beni ey 'aşk
 Esîr-i bend-i dām-ı ḳurbet itdüñ sen beni ey 'aşk
 Giriftār-ı belā-yı miḥnet itdüñ sen beni ey 'aşk
- 2 Ne deñlü min firār itdümse senden sen beni tütduñ
 Ḥadeng-i çilleñi raḥm itmeyüp bu cānuma atduñ
 Melāmiyyūn şifāt ḳılduñ meni Pehlül menend itdüñ
 Ayırduñ ḥānmānumdan ebed dūr eyleduñ gitduñ
 Esîr-i bend-i dam-ı ḳurbet itdüñ sen beni ey 'aşk
 Giriftār-ı belā-yı miḥnet itdüñ sen beni ey 'aşk
- 3 Maḳāşıdum benim āsān iken sen 'usret itdürdin
 Sülūkumda men ehl-i vaḥdet iken keşret itdürdin
 Muḥibb-i aşdıḳāma yüz çevirtduñ nefret itdürdin
 Maḳāmum evc-i istiḡnā iken pür-şıḳlet itdürdin
 Esîr-i bend-i dām-ı ḳurbet itdüñ sen beni ey 'aşk
 Giriftār-ı belā-yı miḥnet itdüñ sen beni ey 'aşk
- 4 Düşürdüñ bir vaḳt mehveşler 'aşḳiyle ḥarābāta
 O yüzden çekdigüm rencide miḥnet yetdi ḡāyāta
 Bırāḳdın Ḳaysveş Leylā içün şahrā-yı heyhāta

Zebānum ḥabṭ idüp açdurmadın zıkr ü münācāta

Esīr-i bend-i dam-ı ḳurbet itdün sen beni ey ‘aşk

Giriftār-ı belā-yı miḥnet itdün sen beni ey ‘aşk

5 Göz açıp bakmadum Mir’atī gerdūna ebed ğamsuz

‘Aceb var mı bu rāhda men gibi üftāde ḥurremsüz

Niyāzum ḥazret-i Ḥaḳdan bu zaḥmum ḳoymasun emsüz

Benüm derdüme Loḳmanum cenāb-ı pīrdürür kemsiz

Esīr-i bend-i dam-ı ḳurbet itdün sen beni ey ‘aşk

-220- Giriftār-ı belā-yı miḥnet itdün sen beni ey ‘aşk

493

Mef’ülü / Mefā’lū / Mefā’lū / Fa’ülün

1 Zāhid bizi sen şanma ki biz bir tehī destüz

Bil ‘aşķile biz vuşlat-ı cānāneye restüz

Zann eyleme ki zerķ-ı riyyālar ile cestüz

Biz mest-i mey-i meykede-i bezm-i elestüz

Tā rūz-ı ezel ‘āşık-ı peymāne bī-destüz

2 Ḥaḳ meslegidür meslegimüz mezheb-i ṭāhir

A‘ māya ṭaķi nāẓirine gün gibi zāhir

Āhkim olamam şükrin edā itmege ḳādir

Her yerde muḥaḳḳaḳ bilirüz ḥāzır u nāzır

Biz Ka‘be vü put-ḥānede Allāh-perestüz

- 3 Bir dilde şehüñ tahtı olur anda umaruz
 Ta‘ mîr kılup itmede bu bâbda ‘ ammâruz
 Her kâlbî Hâkķıñ beyti diyü beyt şümâruz
 Vâreste-i hamyâze-i taşrî‘ -i nimarız
 Biz lu‘ b-ı leb-i hâzret-i cânân ile mestüz
- 4 Nîk ü nâm ğamze-i ‘ aşķla bed-nâm iken âhîr
 Miħnet-kede-i dehrîde nâ-kâm iken âhîr
 Ol maştaba-i meykedeye râm iken âhîr
 Ārâyiş-i cām mey-i ğulfâm iken âhîr
 Bir cür‘ a olup ħāk-i der-i yârde pestüz
- 5 Eşdâf-ı bîm ü ‘ aşķda dürdâne-i ‘ aşķuz
 Biz leyl ü nehâr dâhîl-i kâşâne-i ‘ aşķuz
 Mir ‘atî cemâl-i şehe dîvâne-i ‘ aşķuz
 Müştâķ şîfât sâkin-i mey-ħâne-i ‘ aşķuz
 Şûretde gedâyuz şeh-i evreng-nişestüz

494

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Kıldı pâ-mâl çarķ nice dehrüñ o Rüstem zâlnı
 Nice Kârunuñ zemîne eyledi ğarķ mālını
- 2 İns ü cine ħükm kıldı ol Süleymân bir zamân
 Kâbre dört âdem götürdi şoñ deminde sâlnı

3 Çünkü dūñ ve'l-ba' şü ba' del mevte¹⁵⁴²itdüm ben imān
Gūşıña almañ niçün bir kez ecel dellālını

4 Kendiñi gör kendiñi bil kendiñe gel kendiñe
Eylemez senden su'āl Hāq kimsenüñ a' mālını

5 Çekmeyen bilmez ebed Mir'atī bār-ı ' aşk nedür
Kim düşer damdan bilür damdan düşenüñ hālını

495

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün (Fe' ilün)

-221-

1 Kalmadı tende mecālīm serv fezāmı göreli
Bī-gāmam dūnbāle-imeylüm o yārevireli
Çekerüm hicr-i ğam sevmegün cefāsın uralı
Nideyim baht-ı siyāhum qaralıdur karalı
Baña cevır itme felek sīnem ezelden yāreli
Düşeli pençe-i ' aşka berelidür bereli

2 Ben yanarum o yārüñ var mıdur agāhı ' aceb
Añam mı bende seni sevdicegüm gāhī ' aceb
Göre mi bir gün ola gözlerüm ol şāhı ' aceb
Bırakır mı bu dilüm āh ile bu vāhı ' aceb
Baña cevır itme felek sīnem ezelden yāreli
Düşeli pençe-i ' aşka berelidür bereli

¹⁵⁴²“Öldükten sonra dirilmeye”

- 3 Mir'āta gözleye gör her şeb vakt-i seheri
 Gire mi gözlerime uyhu nedür hîç eşeri
 Getür ey bād-ı şabāğonce lebümnden haberi
 Nice demdür çekerüm hüsn ile ben bu kaderi
 Baña cevır itme felek sīnem ezelden yāreli
 Düşeli pençe-i ' aşka berelidür bereli

496

6+5

- 1 Amennā söyledük hak imān itdük
 Erenler rāhına lā-şekcesine
 Bāğ-ı muhabbetde yetişdik bitdük
 Bū aldık bir gülden çiçekcesine
- 2 Söylesek kışşamız gelmez takrīre
 Ma' nā-yı noktamız şıgmaz tefsīre
 İkrār virdik imān aldık bir pīre
 Er evlādı eriz gerçekçesine
- 3 Ey gönül ' ārif ol hakkıñı bil sen
 Sem' i başīr dur itme şekk ü gümān
 El hakkı ezherü min eş şems¹⁵⁴³iken
 Şūfī ' inād ider eşekcesine
- 4 Mir'ātī her sözüñ gizlü mu' ammā
 Ulü'l-ebsār olanlara hüveydā
 Bī-elüz bī- dilüz bī- belüz ammā
 Gezerüz ' ālemde erkekçesine

¹⁵⁴³“Gerçek, güneşten daha açıktır”

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-222-

- 1 Tāb-ı hüsniñ ey perī meh-tāba ṭal' at-baḥş ider
Şerbet-i la' l-i lebün şehd-āba lezzet-baḥş ider
- 2 Tūṭī tuysa la' l olur bir kez o şirīn-gūlaruñ
Dişleruñ ol lü' lü-i nā-yābe kıymet-baḥş ider
- 3 Serv-ḳadduñ görse Tūbā reşkden ḳaddin bükür
Nāzenīn ṭab' uñ ulü' l-elbāba rif' at -baḥş ider
- 4 Çeşm-i mestuñ süzdiguñ dem çok ' aḳıl ḥayrān olur
Büy-ı zülfüñ nāfe-i müşg tāba şöhret -baḥş ider
- 5 Cezb ider Mir 'ātī rūyuñ āftābuñ tābını
Ḳābe ḳavseyn ḳaşlaruñ miḥrāba ḥürmet -baḥş ider

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Düş olasıñ ey perī bir cāne sen benden beter
' Andelīb ol bir gül-i ḥandāne sen benden beter
- 2 Düşesin bir dil-beruñ fikr-i ḥayāl-i derdine
Yüz süresin eşig-i Loḳmāne sen benden beter

- 3 Bilesin bu ‘aşk-ı sevdānuñ nedür ahvālını
Mübtelā ol bir şeh-i hūbāna sen benden beter
- 4 Giceler tā şubḥa dek ḥ^vāb girmege dü çeşmüñe
Cān yaḡasın āteş-i hicrāne sen benden beter
- 5 Dehr-i dūnuñ kāse kāse zehrini nūş eyleyüp
Yaşlanasın kūşe-i mey-ḡāneye sen benden beter
- 6 ‘Ayb kıлма ‘aşkile Mir’ātīnūñ sen āh itdigin
Sīne-‘uryān olasın dīvāne sen benden beter

499

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Aḡsen-i taḡvīmem ammā zāhidā aḡlum turāb
Rūḡ-ı ḡudse maḡhar oldum ref^c olındı her ḡicāb
- 2 Bir ‘adem-i ma‘dūmum ki şeş cihetle zāhirūm
Si vū dü baḡrinde ḡavvāşam bu dem mişl-i ḡabāb
- 3 Vaḡdet iḡlīmīn biraḡdum şimdi keşret ḡānede
Bir ‘ulūvv-i şān iken sūfliyyet itdüm irtikāb
- 4 Bir siyāh-rū mücrimem tesliyyetüm lā takneṡu
Raḡmet-i Ḥaḡ mücrimine ḡāş durur yevm ül ḡisāb

5 Kim ki kendi varlığından geçti Hakkı var bilüp
Şübhesiz geçer Sırâtı bî-su 'âl-i bî-cevâb

6 Biz yeķûl el kâfir yâ leyteni¹⁵⁴⁴ mefhûmını
Añladuķ küntü turâb¹⁵⁴⁵ dimeyüz vaķt-i ' azâb

7 Mir 'âta bir gün ola zâhir olur esrâr-ı şâh
Hiç seķâb içre ķalır mı muķtefi ol âftâb

500

6+5

-223-

1 Hürûcumız bir bâb mülk-i ' ademden
Şimdi bu ' âlemde bir bâba bendüz
Felek cüdâ ķıldı şehr-i a' zamdan
Biz anda fâni-i ģarâba bendüz

2 Böyle fermân itdi bize şâhumuz
Sırrum sır it didi sırrullâhumuz
Cân u fikrimüz secdegâhumuz
Bizler bir ķaşları miķrâba bendüz

3 Olmuşuz Mir 'âti ķavm-i turâbi
Ĥâkileriyüz dehrûñ ulü'l elbâbı
Turabdan almışuz feyz-i na-yâbı
Aşlumuz turâbdur turâba bendüz

¹⁵⁴⁴«Kâfir keşke der»

¹⁵⁴⁵«Toprak olsaydım»

501

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Dāver-i 'ālem olur şulb-i pederde o meni
Ta' līm itdikde zihī nokṭa-i men 'ilmini
- 2 Reh-revān olmayacak şanma alınmaz menzil
Didi ol şāh-ı cihān der yümni pīş ü meni
- 3 Nā- Hūdāsız yürimez baḥride ol keşti-i Nūḥ
Yüri bir mürşid ḳapudana iriş ḳur dümeni
- 4 Her çiçek reng-i cilā gösterür ammā ḥālīş
Bezeden ḡonce-i sünbüldür usanmak çemeni
- 5 Mir'āta nazm-ı şī' āruñ işiden ehl-i dilān
İdemez min ledün oldıḡını şekk ü gümañı

TURĀBĪ BABA

502

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Sırr-ı Hāḳḳa vāḳıf olmış āşinā yüz biñde bir
Si vü dü esrārına lāyık revā yüz biñde bir
- 2 'Allame'l-esmā rumūzın fehm ü idrāk eyleyen
Ḳalb-i mir'āt-i mücellā rūşenāyüz biñde bir

- 3 Kāf-ı nūn emri rumūzı gerçi sözdür ey ahi
Bu sözün künhüne irmiş mübtelā yüz biñde bir
- 4 Fażl-ı Yezdān sırrına irmiş kanı göster baña
Sırr-ı Qur'ānı bilen¹⁵⁴⁶ ḥaṭṭ-ı istivā yüz biñde bir
- 5 Sūre-i ḥarf-ı muḳaṭṭa' nüktesin tefhīm iden¹⁵⁴⁷
Cüst-ı cū itdüm Turābī āşinā¹⁵⁴⁸ yüz biñde bir

503

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-224-

- 1 Rūzına gül ğam yeme sen ey gedā Allāh kerīm
Gel tevekkül hırkasın¹⁵⁴⁹ rām ol Hudā Allāh kerīm
- 2 Āferīn ḥalk eylemiş ol ḥāzır u nāzır olan
Ḳūt¹⁵⁵⁰ içün teşvīşe düşme dā'imā Allāh kerīm
- 3 Bend olup bāb-ı rızāsında muḳīm olmak gerek
Her umuruñ Ḥaḳḳa tefvizit şehā Allāh kerīm

¹⁵⁴⁶ Sırr-ı Qur'ānı bilen: 'Ārif-i Qur'an, Birol Azar, Tūrabi Divanı, Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ 2005, G 132/4 s.472

¹⁵⁴⁷ Sūre-i ḥarf-ı muḳaṭṭa' nüktesin tefhīm iden: Sure-i harf-i makta' remzini fehm eyleyen, Azar, a.g.e. G 132/5 s.473

¹⁵⁴⁸ āşinā: şeh gedā, Azar, a.g.e. G 132/5 s.473

¹⁵⁴⁹ hırkasın: fırkasın, Azar, a.g.e. G 306/1 s.592

¹⁵⁵⁰ Ḳūt: Fevt, Azar, a.g.e. G 306/2 s.592

- 4 T̃ul-ı endīş fikirler bī-ḥuz̃ur eyler seni
Ya ne bu bīh̃ude çok ceṽr-i cefā Allāh kerīm
- 5 Kātib-i taḳdīr ezel taḥrīr idübdür kısmetüñ
Ḳāni^ʿ ol gel olma ḥırşa mübtelā Allāh kerīm
- 6 Mā-sivānuñ cehd-i sa^ʿ y-ı ḡayretinden fāriḡ ol
Kūşe-i kāşānede ḳıl inzivā Allāh kerīm
- 7 Ey Turābī şabr ḳıl Eyyūbveş her derde kim
Şabrile elbet olur derde devā Allāh kerīm

PERİŞÂN BABA

504

Fā^ʿ ilātün / Fā^ʿ ilātün / Fā^ʿ ilātün / Fā^ʿ ilün

- 1 İsm-i zāt-ı ibtidāsiñ yā Muḥammed yā ^ʿAlī
Ferd-i muṭlak lām u hāsīñ yā Muḥammed yā ^ʿAlī
- 2 Ḳudret-i nūru'z-zecā müstaḳbel-i taḥrīk-i ^ʿaşḳ
Noḳta-i sırr-ı Ḥudāsiñ yā Muḥammed yā ^ʿAlī
- 3 Şem^ʿ a-yı münīr-i vāḥid lā yezāli bī- zevāl
İbtidā vü intihāsīñ yā Muḥammed yā ^ʿAlī

- 4 Sırr-ı zātuñ gösterüp ger şūret-i ‘unşurda yüz
Ma‘ nevi ‘unşur abāsıñ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 5 Kāf vü’l- Kur’an cemālūñ sırr-ı subḥān ellezi
Şun‘-ı şāni‘ küllühāsıñ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 6 Ger muşavverde beşer ma‘ ni muşavver cānısın
Āyet-i kul innemāsıñ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 7 Nakş-ı ḥüsnüñ nükte-i Yasin Kur’anü’l-ḥakīm¹⁵⁵¹
Hel etā¹⁵⁵² vü t̃a vü hā¹⁵⁵³ sıñ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 8 Çār kitāb evşāf-ı zātuñ eyledi şerḥin beyān
Cümleden ekber ‘alāsıñ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 9 Seyfe naşrullāh¹⁵⁵⁴ okur şānuñ feteḥnā¹⁵⁵⁵ süresin
Şāh-ı vāli lā fetāsıñ¹⁵⁵⁶ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 10 Cennet-i firdevsde şol teşne-leb ‘āşıklara
Sākī-i kevşer ‘aṭāsıñ yā Muḥammed yā ‘Alī
- 11 Feyz-i luṭfuñla Perīşān ‘āşıḳ-ı üftādeye
Himmet-i şāhib-vefāsıñ yā Muḥammed yā ‘Alī

¹⁵⁵¹“Ya-sin, hâkim olan Kur’an”

¹⁵⁵²“Geldi mi?”

¹⁵⁵³“ve tâ ve hâ”

¹⁵⁵⁴“Allah’ın zaferinin kılıcı”

¹⁵⁵⁵“fethettik” (Fetih Suresi’ne gönderme)

¹⁵⁵⁶“yiğit yoktur” (“Ali’den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur.”)

-225-

ECRÎ BABA

505

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

- 1 Serây-ı taht-ı dilde hüküm ider bir pādşāh çıkdı
Vücūdum nūra ğark itdi dilā şevkullāh çıkdı
- 2 Cemāl-i şu' lesinden feyz alır hūrşīd-i 'ālem-tāb
Qabūl itmez teşebbūh hüsniye bī-iştibāh çıkdı
- 3 Helāk itdi beni müjgān-ı yārin hāk-ı rāhında
Qarārum üzre 'aşq-revler ki bir turre giyāh çıkdı
- 4 Qapatdı māh hūrşīdi cemāl-i zūlf-i 'anbersā
Şanasın ebrūveş bezme raķīb-i rū-siyāh çıkdı
- 5 İrişdi menzil-i maķşūda ammā derd-mend Ecrī
Neler çekdi huzūr-ı şāha şanma bī-günāh çıkdı¹⁵⁵⁷

506

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Mübtelālar olmadı¹⁵⁵⁸ derd-i belālardan hālāş
Bī-vefā dünyāda jeng-i mā-sivālardan hālāş

¹⁵⁵⁷ Divan ve diğerkaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁵⁵⁸ olmadı: oldu, Timuçin Aykanat, Ecri Dīvānı, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, Erzurum 2011 G 178/1a s.108

2 Çünki cevruñ hâdden efzûndur dilâ ‘ aşıklara

Luţfi var olsunbeni kılmaz cefâlardan hâlâş

3 Merdüm-i bî-çāre¹⁵⁵⁹ peykānı eyler yār-ı gār

Şânına düşmez mi itmek nâ-sezâlardan hâlâş

4 Kendi hâlümünden şikāyet eylerem senden degül

Dostum ‘ uşşākuñ eyle bî-vefâlardan hâlâş¹⁵⁶⁰

5 Künc-i ğam derdi baña¹⁵⁶¹ pesdür demâdem Ecriyâ

Bir gün olur bendesin eyler belâlardan hâlâş

507

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

1 Perîşân-hâl olur bu ‘ âlemüñ devrânı çok sürmez

Döner ‘ aks-i felek nâ-būd¹⁵⁶² ider ‘ unvânı çok sürmez

2 Bozar bād-ı semûm¹⁵⁶³ zıll-ı dıraht sāye hîç kalmaz

Hazāna gösterür serv-i çemen¹⁵⁶⁴ seyrânı çok sürmez

3 Şecâ‘ atle ğazanfer olsa da nahvet-i kuvvetden¹⁵⁶⁵

Yıkılır hâksâr üzre fenâ sultânı çok sürmez

¹⁵⁵⁹bî-çāre: bî-çārına, Timuçin Aykanat, a.g.e. G 178/3a s.108

¹⁵⁶⁰Dostum ‘ uşşākuñ eyle bî-vefâlardan hâlâş: Rüstem-i ‘ uşşāk ile bî-vefâlardan hâlâş, Aykanat, a.g.e. G 178/4b s.108

¹⁵⁶¹derdi baña: derd belâ, Aykanat, a.g.e. G 178/5a s.108

¹⁵⁶²aks-i felek nâ-būd: ‘ aksi ile nâ-bevr, Aykanat, a.g.e. G 163/1b s.101

¹⁵⁶³Bozar bād-ı semûm: Bu zār-ı bād semûm, Aykanat, a.g.e. G 163/2a s.101

¹⁵⁶⁴serv-i çemen: rû-yı çemen, Aykanat, a.g.e. G 163/2b s.101

¹⁵⁶⁵ğazanfer: ğarāzfer, nahvet: nâ-ğod, Aykanat, a.g.e. G 163/3a s.101

- 4 Şihâb-ı nâr-ı fırkât kızdurur kânûn-ı dünyâyı
Yağar yekdem şerâr-ı âteş-i sūzânı çok sürmez
- 5 İrer ‘avne ‘ināyetden hüveydâ luṭfı var olsun
Sezâ müstağnî eyler Ecriyâ ‘irfânı çok sürmez

508

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Vücūd-ı pāk zāhir ile taḫrîr eylemek güççe
Hevâ endîşesinden ḳalbi taḫhîr eylemek güççe
- 226-
- 2 Şu‘â-ı şems-i tâbân şubḥ-ı şâdıḳdan ṭulû‘ eyler
Anıñçün nâr-ı ‘aşḳ-ı yâri tağyîr eylemek güççe
- 3 Sevâd-ı zülf-i pür-çînüñ ğazabnâk oldıñın gördüm
Raḳib-i rû-siyâh mârı dil-gîr eylemek güççe
- 4 Hâḳâyıḳda izâfî menzilin seyr eyleyen göñlüm
‘Ulûhiyyetde ḳurb-ığayra tedbîr eylemek güççe
- 5 Ğazel ṭarzın vücūd-ı pākile nazm eyledün Ecri
Belâgatle muṭahhar anı taḫhîr eylemek güççe¹⁵⁶⁶

¹⁵⁶⁶ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ādemi 'irfān iden üç harfile beş noktadur
Mest-i ser gerdān iden üç harfile beş noktadur
- 2 Bülbül-i nālendeyi her rüz-ı şeb ey ğonce-fem
Böyle ber efgān iden üç harfile beş noktadur
- 3 Rūyı müsteşnā¹⁵⁶⁷ gözet tā kim tecellī eyleye
'Āşıkı 'irfān iden üç harfile beş noktadur
- 4 Leşker-i Hinde muzafferdür sipehsālar-ı' aşk
Merdüm-i meydān iden üç harfile beş noktadur
- 5 Sūziş-i 'aşk-ı hidāyetden mülemmādur göñül
Nāgehān sūzān iden üç harfile beş noktadur
- 6 İstemez Ecri cihānuñ 'ārifinden ilticā
Dā'imā sulṭān iden üç harfile beş noktadur

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Zümre-i hūbān ile şāh-ı cihānumdur gelen
Sāye-i naḳd-i ḫayātum tende cānumdur gelen

¹⁵⁶⁷Rūyı müstesnā: Hakk demiş saña, Aykanat, a.g.e. G 127/3a s.82

- 2 Vech-i pâki gün gibi nûr-ı tecellî eyleyen
Cānuma cānān olan rūḥ-ı revānumdur gelen
- 3 Nice feryād fiğān itmez dilā cānbülbüli
Büstān-ı ‘aşqda ğonce dehānumdur gelen
- 4 Tıfl iken dil virdigim maḥbûb ‘ālemde meger
Ġamze-i iḥsān ile kaşı kemānumdur gelen
- 5 Ecriyā ta‘ zîme dur kim leşker-i ḥûbān ile
Ol güzeller serveri şāh-ı cihānumdur gelen¹⁵⁶⁸

511

Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün

- 1 Gürûh-ı Nâcî-i Âl-i Resûl ‘âşık-ı cānuz
Muḥibb-i ḥānedānuz¹⁵⁶⁹ zāhirā bātında cānānuz
- 2 Bizüz ol ḥ’ānḳāh-ı ‘ālem içre hırka-pûş abdāl
Görenler zann ider bî-cāmeyüz ‘ālemde ‘uryānuz
- 3 Muḥibb evlādumuz nemrûd fir‘avn oldı gitdikçe
Biz ol zürriyet-i İbrāhîm Mūsā-i İmrānuz

¹⁵⁶⁸ Divan ve diğer kaynaklarda, bu şiire rastlanmamıştır.

¹⁵⁶⁹ ḥānedānuz: ḥānedānda, Aykanat, a.g.e. G 144/1b s.91

-227-

- 4 Yem-i fırkatde sâhil bulmasun mizevrağ-ı ümîd
Açınca bâdbân-ı himmeti gûyâ ki tayerânuz
- 5 Cehâlet menba' ı Ecrî dimişler bizlere yârân
Kemâl erbâbına ma' lum olur kiba' zı' irfânuz

512

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Tâlib-i dünyâ olan cânânı bilmez kâdadur
Kâleb-i¹⁵⁷⁰ nev' -i beşer ol cânı bilmez kâdadur
- 2 Baş açık abdâl-ı ' aşk olmazsa ' âşık dünyâda
H'ânkâh-ı dehrîde seyrânı bilmez kâdadur
- 3 Mest ü medhûş olmayan bezm-i elestden tâ ebed
Meclis içre sâkiyâ¹⁵⁷¹ devrânı bilmez kâdadur
- 4 Terk-i taqlîd itmeyen ol şûfî-i nâ-puhte-dil
Ma' ni-i esrârda ol sulţânı bilmez kâdadur
- 5 Kim ki almaz dersini ' ilm-i ledünnîden müdâm
Ecri-i ' âşık gibi Qur'ânı bilmez kâdadur

¹⁵⁷⁰Kâlib-ı: Kâlb-i, Aykanat, a.g.e. G 85/1b s.62

¹⁵⁷¹sâkiyâ: sâki-i, Aykanat, a.g.e. G 85/3b s.62

KÂDÎ BABA

513

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 On sekiz biñ ' âlem içre gizlidür ol¹⁵⁷² Yâradan
Yerde gökde hüküm iden sultân çıkar mı aradan
- 2 Geldi âdem cennetteñ kıldı tecessüs evvelâ
Âsitânun bekleyen tãvüs ile emmâreden
- 3 Heft ü iqlîm çâr ' anâşır saña virmezse haber¹⁵⁷³
Kehkeşânından şor anı ya seb' a-i seyyâreden
- 4 Sırr-ı Aḥmedle nazar kılmak görmek isterseñ anı
Görinür ol Ka' be dîvârında seng ü ḥâreden
- 5 O maḥall-i müşkilât keşf eyledi esrârını
Müşkilün var ise gel şor Kâdî-i bî-çâreden

514

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ağlamaz mı pâdşâhum hiç kapuñdan dūr¹⁵⁷⁴ olan
Şâd olur mı işigünden¹⁵⁷⁵ bir nefes mehcūr olan

¹⁵⁷²ol: bil, Serdar Kayalar, Kadı Dîvânı, Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2002, G 220/1a s.294

¹⁵⁷³Heft: Yedi, çâr: dört, haber: nişan, Serdar Kayalar, a.g.e. G 220/3a s.294

¹⁵⁷⁴dūr: devr, Kayalar, a.g.e. G 225/1a s.299

¹⁵⁷⁵İşigünden: eşkinden, Kayalar, a.g.e. G 225/1b s.299

2 Āstān-ı ʿizzetūñden ayrılan ağlar gezer
Dü cihānda hīç güler mi hicrile maḫhūr olan

3 Varamaz dīvān-ı ʿālīṣānuña ṣāhum senūñ
Nefs ile hem-dem olup dünyā ile maḡrūr olan

4 Eylemez idrāk seni bulmaz serāy-ı ḡurbuñı
Bāde-i hicrūñle bunda rūz-ı ṣeb maḫmūr olan

-228-

5 Ḳāḍıyā dünyā-yı dūnda ḡam yiyüp çekme elem
İriṣūr dergāh-ı Ḥaḡdan saña da¹⁵⁷⁶ maḡdūr olan

515

Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn

1 Dilā¹⁵⁷⁷ bu köhne dünyāyı ḡarāb-ābād imiş bildüm
Yapılmış yokluk üstünde ne bī-bünyād imiş bildüm

2 Ne māl ü mülk ḡalur bunda ne taḡt-ı salṭanat devlet
Ḥazān olmaḡ¹⁵⁷⁸ dıraḡt asā ḡamu berbād imiş bildüm

3 Bahār olup ḡazān olmaḡ gidüp ḡış daḡı yaz¹⁵⁷⁹ olmaḡ
Gice gündüz gibi remzi tamām irṣād imiş bildüm

¹⁵⁷⁶sana da: saña hep, Kayalar, a.g.e. G 225/5b s.299

¹⁵⁷⁷Dilā: Valla, Kayalar, a.g.e. G 208/1a s.282

¹⁵⁷⁸olmaḡ: olmuş, Kayalar, a.g.e. G 208/2b s.282

¹⁵⁷⁹gidüp ḡış daḡı yaz: gidüben daḡı yaz, Kayalar, a.g.e. G 208/3a s.282

4 Vücūdum gerçi ten rūḥ nefis ile kâ'îmdür¹⁵⁸⁰ ammâ kim
Ḥayātum sırr-ı âb ḥāk âteş âbâd imiş bildüm

5 Ne ḥikmetdür ki üstünde nice biñ ay u yıl geçdi
Yıkılmaz Kâḍiyâ binâ¹⁵⁸¹ 'aceb üstâd imiş bildüm

516

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Maḥv olaldan 'aşkile dünyāya yokdur minnetüm
Ḥūrî ḡilmân cennetü'l-me'vāya¹⁵⁸² yokdur minnetüm

2 Bâde-i bezm-i elestden¹⁵⁸³ mest-i bî-hüşem bu dem
Câm-ı Cem'e hem mey-i ḥamrāya yokdur minnetüm

3 Şanma ki lü'lü ile mercāna rağbet eyleyen¹⁵⁸⁴
Eşk-i ḥūninüm yeter deryāya yokdur minnetüm

4 Ḥāk ile Ḥaḫḫım bugün ben 'âlemün Maşūriyam
Söylerüm ḥāk dâr degül¹⁵⁸⁵ darāya yokdur minnetüm

5 Heft iḳlîm rub' -ı meskūn mülk-i dil sulṭāniyam¹⁵⁸⁶
Kâḍiyâ şāh vezîr paşaya yokdur minnetüm

¹⁵⁸⁰kâ'îmdür: kâim, Kayalar, a.g.e. G 208/4a s.282

¹⁵⁸¹binâ: bâni, Kayalar, a.g.e. G 208/5b s.282

¹⁵⁸²cennetü'l me'vāya: cennet-I tûbāya, Kayalar, a.g.e. G 180/1b s.254

¹⁵⁸³elestden: ezelden, Kayalar, a.g.e. G 180/2a s.254

¹⁵⁸⁴eyleyen: eylerem, SKayalar, a.g.e. G 180/3a s.254

¹⁵⁸⁵ḥāk dâr degül: ḥāk sözi, Kayalar, a.g.e. G 180/4b s.254

¹⁵⁸⁶Heft: Yedi, rub' -ı meskūn: reb' -i meskūn, Kayalar, a.g.e. G 180/5a s.254

ZİHNİ

517

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 İsm-i a' zam nüsha-i kübrâya girdi çıkmadı
Sırr-ı Mevlâ ' allame'l-esmâya girdi çıkmadı
- 2 Kimseler bilmez ' Alînüñ Zü'l-feķarı kandanur
Bir rivâyet didiler deryâya girdi çıkmadı
- 3 Hâzret-i Âdem Şafiyyullâha baş indürmeyüp
Tavķ-ı la' net-i iblîs¹⁵⁸⁷ ğabrâya girdi çıkmadı
- 4 Hâzret-i İdrisi gör kim hulleler biçmek içün
Kaldı hâlâcennetü'l-me'vâya girdi çıkmadı
- 5 Naẓm-ı eş' âruñ senüñ gūş eyleyen taḥsîn ider
Nuṭķ-ı pāküñ Zihniyâ ma' nâya girdi çıkmadı

-229-

ĠAFÜRİ

518

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Câm-ı ' aşķuñ tâ ezelden yazılı mey- ḥ'âriyam
Bâde-i la' l-i lebün âvâresi maḥmûriyam

¹⁵⁸⁷“İblis’in laneti”

2 Münkîr olmam ni‘mete Hakkâ demâdem şâkîrem
Münkîrûñ menkûrîyam hem şâkîrûñ meşkûrîyam

3 Tab‘-ı pâke tarz-ı eş‘ârûm sipend olsa n’ola
Bir perî-şûret melek-ı serverûñ manzûrîyam

4 Çok degül pertev şalarsam rûy-ı nazâr lü’lüveş
Rişte-i ‘âkla bu derk-i nâzumın menşûrîyam

5 Râci-i ğufrân ğafûrî vü mağfîret muhtâcîyam
Ġâfirû’z-zenbûñ Ġafûrî miğfer-i mağfûrîyam

519

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1 Bendeñi öldürmege ‘ahd itmüş idüñ bir nefes
Gel yoluñda öldigüm söyletme başum bâri kes

2 Vallâhi ey dostâ baķ yedu‘ ile dar ü selâm
Kûy-ı yâre n’ola tayerân eyleseñ hem çün meges

3 Oķıdı evrâķ-ı ħüsnüñde ve yehdi men yeşâ¹⁵⁸⁸
Baķ şırât-ı müstaķîme zâhidi kıldı heves

¹⁵⁸⁸“dilediğini doğru yola iletir”

- 4 Ellezine aḥsenül ḥüsnā¹⁵⁸⁹ ya maẓharsuñ ṣehā
Ey ḥabībim ḥüsn-i ḥaṭṭuñdan bu āyet muḳtebes
- 5 Şüretüñ innā feteḥnā¹⁵⁹⁰ maẓhar-ı fethün mübīn
Gerdenüñde aşılp dil-zār ider hem çün ceres
- 6 Yüziñe baḳan tevellā cāchu'l-a' mā¹⁵⁹¹ oḳur
Ey raḳībim oḳınur şafḥañda āyāt-ı 'abes
- 7 Esta' īnu bi'ş-şabr¹⁵⁹² fermān-ı Ḥaḳdur mü 'mine
Anuñçün bu Ğafūrī-i şābir ḥāşāk u ḥas

520

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Her kaçan levḥ-i dile fıkır-i leb-i dil-ber düşer
Güyyā bir ḳatre şudur üstine aḥker düşer
- 2 Ḳorḳaram vaşf itmege zülfüñ gibi çok başlıca
Bilürem 'uşşāk içinde bir söze biñ şer düşer
- 3 Levḥ-i ḥüsnüñden iki şatır oḳur bu tıfl-ı dil
Mekteb-i 'aşḳuñ yolın varır gelür ḳalkar düşer

¹⁵⁸⁹“Güzellerin güzellerine”

¹⁵⁹⁰“Biz fethettik”

¹⁵⁹¹Abese Suresi / 1

¹⁵⁹²“Sabırla yardım diliyorum.”

4 Bād-ı şarsar gibi āh-ı havfūm ol bir gün irer
Ditredür ol serv-kaddi kām̄eti ‘ar ‘ar düşer

5 Dā ‘imā şî‘r-i Ġafūrīnūñ lebūñ evşāfidur
Böyle hūb elfāzile ġāyetde rengīnter düşer

521

Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn / Fa‘ūlūn

-230-

- 1 İdelim cān ile Mevlāyı maṭlab
O yolda varumuz olsun fedā heb
Keder gitsün olalum şāf-meşreb
Günāhkāruz bizi ‘afv eyle yā Rab
- 2 Delīl olup bize nūr-ı hidāyet
İdelüm Ka‘be-i vaşluñ ziyāret
Cenābuñdan olur ancaḡ ‘ināyet
Günāhkārız bizi ‘afv eyle yā Rab
- 3 Rāh-ı ‘aşḡda her kim oldı çālāk
Vişālūñle olup bir gün ferahnāk
Göñüller ḡalmasun hicrūñle ġamnāk
Günāhkārız bizi ‘afv eyle yā Rab
- 4 Ġafūrī bendeñi irgür şühūda
Giriftār eyleme zenb-i vücūda
Keremūñle lāyık ol feyz-i cūdā
Günāhkārız bizi ‘afv eyle yā Rab

NAKŞİ

522

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Gel ey zāhid işit bir dem nedür gör haşr-ı insānı
Ki üç nev' üzre yazmışdur bugün ' ilm-i ledün anı
- 2 Birisi ' āmm birisi hāşş¹⁵⁹³ biri āhîr eḥaşdur kim
Özin aḥfāya çekmişdür bul ol kāmîl ü insānı¹⁵⁹⁴
- 3 İkinci kim dūrur ol kim vefātından muḳaddem ol
Su 'āl-i ḥaşri görmişdür bedenden¹⁵⁹⁵ çıkmadan cānı
- 4 Çeküpdir ellerin bunlar Ḥudādan ğayrı her şeyden
Kim ölmeden evvel ölmüşdür maḳdem emr-i Rabbānî
- 5 Üçünci ḳavmi gel gör kim su 'āl itseñ bulardan sen
Ne ḥaşrin añlamışdur ol¹⁵⁹⁶ ne bilmiş küfr ü imānı
- 6 Hevā-yı nefsile anlar gerek insan iken āhîr
Maḥall-i mevte vardıkda giyerler¹⁵⁹⁷ şekl-i ḥayvānı

¹⁵⁹³Birisi ' āmm birisi hāşş: Biri ' āmm u biri hāşş u, Hikmet Atik, Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ank. 2003, G 178/3a s.309

¹⁵⁹⁴bul ol kāmîl ü insānı: bulup ey zāhid ol kāmî, Hikmet Atik, a.g.e. G 178/3b s.309

¹⁵⁹⁵bedenden: teninden, Atik, a.g.e. G 178/5b s.309

¹⁵⁹⁶Añlamışdur ol: añlamış bunlar, Atik, a.g.e. G 178/7b s.309

¹⁵⁹⁷giyerler: bürünür, Atik, a.g.e. G 178/8b s.310

- 7 Yüzüñ aĝ olsun ey Naķşī bu ta‘ līmler ki¹⁵⁹⁸ itdūñ sen
Görinüp¹⁵⁹⁹ ‘ālem-i ma‘ nā eger itdūñse seyrānı

‘AZBĪ

523

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

-231-

- 1 Hāriciden intiķām almaĝa budur ber-güzār
Hem muħibb-i hānedāna oldı tıĝ ü şu‘ ledār
Bu yeter cevşen gürūh-ı Kirdgāra yā ne var
Lā fetā illā ‘Alī lā seyf illa Zü’l-feķār¹⁶⁰⁰
- 2 Men muħibb-i hānedānem virdüm ezber söylerem
Çünki bu el-ān benimdür gayrı el-ān n'eylerem¹⁶⁰¹
Hāricinūñ üstine dā ‘im musallaṭ eylerem
Lā fetā illā ‘Alī lā seyf illa Zü’l-feķār
- 3 Kim bu virdi söyledi nār-ı cahīme yanmadı
Her demini hoş görüp kendin tesellāķılmadı
Hem Yezīdūñ üstine oldı havāle dönmedi
Lā fetā illā ‘Alī lā seyf illa Zü’l-feķār
- 4 Hāricinūñ ķatline bu söz yeter fetvā bize
Çün bugün dārū’l-amāndur Mescid-i Aķşā bize
Yāverüm oldur penāhum lā fetā illa bize
Lā fetā illā ‘Alī lā seyf illa Zü’l-feķār

¹⁵⁹⁸ta‘ līmler ki: ma‘ nālar, Atik, a.g.e. G 178/9a s.3310

¹⁵⁹⁹Görinüp: görünür, Atik, a.g.e. G 178/9b s.310

¹⁶⁰⁰lā seyf illāzūlfikār: lā seyfe zūlfekār, Mehmet Erol, Azbi Baba Divānı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Çanakkale 2002 Trb 27/1 s.220

¹⁶⁰¹elān- elān: ālet –ālet, Erol, a.g.e. Trb 27/2 s.220

- 5 Her kişi ‘ aqlınca¹⁶⁰² Hađdan yaña tutmışdur yolu
 Her veliyu’llāh-ı ekber güm-reh¹⁶⁰³ eyler belī
 Er sözi keskin gerekdür ‘ Azbī virdüm yā ‘ Alī
 Lā fetā illā ‘ Alī lā seyf illa Zü’l-feķār

524

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Atamız Ādem ile Havvā turāb olmış yatar
 Olma ğırrağüsñüñe Leylā turāb olmış yatar
 Nice biñ ağa ile paşa türāb olmış yatar
 ‘ İbret ile kıl nazar her cā¹⁶⁰⁴ turāb olmış yatar
 Nice bin Fağfūr ile Dārā turāb olmış yatar
 Şıǵmayanlar ‘ āleme ħāla turāb olmış yatar
- 2 Ğırra olma varlığına düşme dünyā dāmına
 Ben benüm diyen kişinüñ ħükmi yok endāmına
 Kalmadı çün iş bu ‘ ālem Rüstem ile Sāmīne
 Ğafleti қо ‘ aqla gel baķ ‘ ālemüñ encāmına
 -232- Nice biñ Fağfūr ile Dārā turāb olmış yatar
 Şıǵmayanlar ‘ āleme ħālā turāb olmış yatar
- 3 Qanı İskender Süleymān qanı ya İsfendyār
 Qanı ya Sām u Nerimān Qahramān-ı nām-dār
 Qanı bu ‘ ālem benimdür diyü iden iftiħār
 Olma mağrūr māl u cāha çün degildür pāy-dār
 Nice biñ Fağfūr ile Dārā turāb olmış yatar

^{1602c} aqlınca: dilinde, Erol, a.g.e. Trb 27/5 s.220

¹⁶⁰³ gümreh: kemtere, Erol, a.g.e. Trb 27/5 s.220

¹⁶⁰⁴ Her cā: her cān, Erol, a.g.e. Msd 32/1 s.224

Şıgmayanlar ‘āleme hāla turāb olmuş yatar

- 4 Şādiliğe olma ğırra ‘ākıbet ağlar gülen
 Gelmedi gitdi cihāndan nā-bedīd oldu ölen
 Bulmadı bu derde çāre ‘ilm-i hikmetden bilen
 İrmedi kimse murāda nā murād gitdi giden¹⁶⁰⁵
 Nice bin Fağfūr ile Dārā turāb olmuş yatar
 Şıgmayanlar ‘āleme hāla turāb olmuş yatar

- 5 Saña cellād-ı eceldür ‘arz ider çengālını
 Kimseye ta‘n itme zinhār şeşden añla fālını
 Terk-i tecrīd ol özüñden bilme kıl u kālını
 ‘Azbiyā hoş gör cihānuñ nīk ü bed ahvālını
 Nice bin Fağfūr ile Dārā turāb olmuş yatar
 Şıgmayanlar ‘āleme hāla turāb olmuş yatar

525

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Feyz-i aqdem¹⁶⁰⁶ bendedür zāt ü şifāt şeş cihāt
 Bende görsün isteyen ‘ayn ü şifāta beyyināt
 2 Zāhide beş vakti kılmak haylī hicrān gösterür
 Her nefesde ‘ārif-i billah ider yüz biñ şalāt
 3 Onda bir mālın viren hū‘ace gözinden kan saçar
 Dost yolında ‘aqlı fikri virdi ‘ārifler zekāt

¹⁶⁰⁵Giden: gelen, Mehmet Erol, a.g.e. Msd 32/4 s.224

¹⁶⁰⁶aqdem: aqdes, Erol, a.g.e. G 70/1 s.269

- 4 Hâcî olsa ẖâce yüz bin Ka' beyi berbâd ider
Ehl-i ' aşkuñ Ka' besin âdem yoğiken kâ' inât
- 5 Gel bu zulmet perdesin kaldur gönülden taşra çık
Gir vücûduñ şehrine fetḥ ola cümle müşkilât
- 6 Men degülem görinen Hâḫdur dilümde söyleyen
Yoḥsa ' Azbî bu fenâ mülkinde çoḫdur seyyi' at

526

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

-233-

- 1 Çün ölümünden kurtuluş yoḫdurhemân gel erken öl
Şaḫın öli olma ' aşık oluriseñ erken öl
- 2 Ḵîl ü ḵâlũn olmasun ḫâli unut maḫv it özüñ
Ḳayd-ı müstaḫbelle m̱âzî ḫalmasun gel birden öl
- 3 Sırrũ's-sırile dedürme¹⁶⁰⁷ kendüñe zâhirde yũf
Ehl-i bâḫında yokolmazsan hemân gel erken öl
- 4 Senlik ü benlik yüzün gösterme Hâḫḫa teslim ol¹⁶⁰⁸
Bunca biñ yıldan muḫaddem hũ didin hũ derken öl
- 5 Münkirũñ ḫavli yalandur Hâḫ ile Hâḫ ol hemân
Ger ṣeḫîd olmaḫ dilerseñ ' Azbî nuṫḫ-ı pîrden öl

¹⁶⁰⁷ Sırrũ's-sırr ile dedürme: Sırr-ı ser eyle de durma, Erol, a.g.e. G 154/3a s.317

¹⁶⁰⁸ Hâḫḫa teslim ol: teslim ol Hâḫḫa, Erol, a.g.e. G 154/4a s.317

527

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Añlayan esrār-ı hayy-ı lā yemūt¹⁶⁰⁹ uñ remzini
Añlamışdur mūtu қable en temūtu¹⁶¹⁰ ñ remzini
- 2 Sırr-ı mā evḥādan¹⁶¹¹ almaz feyz nāķış feyz olan
Ġaflet ehli bilmedi yuḥyi yemūtuñ remzini
- 3 Sen ne insānsın ki insān ṭālib-i üns¹⁶¹² olmaduñ
Oķıyup āyāt-ı ' aşķı bil buyūtuñ remzini
- 4 Oldı ḥikmet ḥayr ü şer çünki tekellüm ehline
Mā-sivādan el yuyan añlar sūkūtuñ remzini
- 5 Ḥükm-i devri fehmi idüp yırtıldı ġaflet gömlegi
İki yüz on içre buldı ' Azbī mevtüñ remzini

528

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fa' ülün

- 1 Çün bunda gönül ' aşķile Mecnūn olamazsın
Ey dīdelerüm¹⁶¹³ aġla ki hemān sen gülemezsin

¹⁶⁰⁹«Diri ve ölümsüz olan»

¹⁶¹⁰«Ölümden önce ölünüz» (Hadis)

¹⁶¹¹«Vahyedilen şey»

¹⁶¹²üns: ins, Erol, a.g.e. G 234/3a s.364

¹⁶¹³dīdelerüm: dīdeler, Erol, a.g.e. G 198/1b s.342

2 Nefsüne uyup zerre kadar faniye bakşan
Esrâr-ı Hudâ n'oldığını hiç bulamazsın¹⁶¹⁴

3 Biñ cân ile güş eyle bugün cāna ne der bak
Çünki haberi nokta-i tenden alamazsñ

4 İkrâr-ı celâl eylemeden zühdi қо zâhid
Kalb hânesi çün¹⁶¹⁵ paşlı ola sen silemezsin

5 'Azbi saña söylendi ezel 'ârif-i billâh
Biñ yıl yaşasañ câhil ü nâ-dân olamazsın

529

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Bu vücûdum kal' asınuñ sırrınuñ pektâşiyem
Tuymasun düşmen diyü esrârımı pektâşiyem

2 Şoḥbeti sırdan açup esrâr-ı Hâqdan dem urup
Dökdi 'ârifler önüne¹⁶¹⁶ münkirüñ pektâşiyem

3 İsmüñi nûrdan kalemle yazdı Hâq 'arş üzre min¹⁶¹⁷
Başum üzre Ka' betullâh ḥaqqıçün pektâşiyem

¹⁶¹⁴bulamazsñ: bilemezsin, Erol, a.g.e. G 198/2b s.342

¹⁶¹⁵çün: ger, Erol, a.g.e. G 198/4b s.343

¹⁶¹⁶önüne: önünde, Erol, a.g.e. G 170/2b s.326

¹⁶¹⁷Hâq' arş üzre min: 'arş üzre Hudâ, Erol, a.g.e. G 170/3a s.326

-234-

- 4 Çünkü herkes sevdiğiyle haşır olurmuş dostum
Bu derūnum içinde ḥubb-ı pākiñ pektāşıyem
- 5 Leyse fi-d-dāreyn¹⁶¹⁸ ve lā ğayrı diyen ‘āşık degül
‘Azbi dervişem muḥibbem bende-i Bekṭāşıyem

530

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Bende-i āl-i Resūlūñ Mescid-i Aḳşāşıyam
Kāfire oldum kilisā herkesūñ aḳşāşıyam
- 2 Bende-yem şāh-ı zamānem mülḥidem naşrāniyem
Ehl-i ikrāruñ özinde cümleñ a’ lāşıyam
- 3 Cin miyem şeyṭān mıyam bilmem melek mi yā neyem
Münkirem inkārī oldum lāşıyam illāşıyam
- 4 Cümleñ merdūdıyam¹⁶¹⁹ bilmem kimūñ maḳbūlıyam
Hem Yezidūñ hem Mezidūñ kemter-i ednāşıyam
- 5 Kimse bilmez ‘Azbiyem men ḥaḳ mıyam bāṭıl mıyam
Herkesūñ bir ismile vird-i zebān-ı ḥāşşıyam

¹⁶¹⁸“İki dünyadan başka yok”

¹⁶¹⁹merdūdıyam: merdūmuyum, Erol, a.g.e. G 171/4a s.327

531

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Qadīmem şoñradan geldim kadim-i lem yezel nūram
Sī yū dü ħarfile seb' ül-meşānī içre mezkūram
- 2 Bu dem ħātem baña Ĥağdan ' aṭā oldı Süleymānem
Göñül Qāfında ' Anḳāyam velī hoş şüretā mūram
- 3 Bu dem zilletde ħāk oldum sa' ādet baña yār oldı
O denlü Ĥağğa mağbülem ne deñlü ħağğa mağhūram
- 4 Şarābum sāḳīyem bezmem ħabībem düşmenem zehrem
Sözümden feyz alan cānlar bilür men āb-ı engūram
- 5 On artuğdur celālinden cemāli men şuçum bildüm
Ne deñlü çoğsa' işyānum o deñlü ' Azbī mağfūram

532

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 ' Āşığam biñ cān ile cānānı görmek isterem
Yolına cānānımuñ şol cānı virmek isterem
- 2 Baş açık yalın ayak ' uşşāğa şem' -i bezm olup
Yanmağa pervāneyüm meydāne girmek isterem

3 Külli vārumdan geçüp buldumma¹⁶²⁰ adin¹⁶²⁰ varunı

Eski ‘ aşıklardanum maḥbūba irmek isterem

4 Gūyiyā gönlümde cānı ölmeden virmek için

Rūyumı kabır-i Ḥabībullaḥa sürmek isterem

5 Tarḥ-ı nefis olsun diyü fermān olındı ‘ Azbiye

Dil semāsından bugün şeyṭanı sürmek isterem

533

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

-235-

1 Aşinā bīgāne yoḡdur suçlı kimdür yā ne kim

Cümlemüz bir atanuñ evlādiyuz bīgāne kim

2 Biñde bir ‘ ārif şarābı ser te ser ‘ ālem içer

Ol şarābı nūş iden bīgāneden mestāne kim

3 Bir celālinden ḥabībūñ biñ cemāli seyr olur

Cümle ‘ ālem nūrı ister görmege pervāne kim

4 Bā‘ iş-i mülk-i vücūda emr olan bir secdedür

Ḥaḡḡı bilmekdür hüner mescid nedir mey-ḡānekim

5 Ḥaḡ diyü feryād ider kāfır Müselmān suç kimüñ

Ya şırāṭ-ı müstaḡīmi kim bilür efsāne kim

¹⁶²⁰ma¹⁶²⁰ adin: ma¹⁶²⁰ ārif, Erol, a.g.e. G 169/3a s.326

- 6 Yine birdānem olur bā' iş duḥūl-ı cennete
Çünkü cennetden çıkardı 'Azbi-yi birdāne kim

534

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 'Āşık olmayan kişinüñ olmaz imānı dürüst
Münkirüñ olmaz anıñçün 'ahd-ı peymānı dürüst
- 2 Zāt-ı esmā' -ı şifāt-ı lem-yezelden ders oḡu
Kāmil olmaḡsa murāduñ aña insānı dürüst
- 3 Tev'em-i 'İsā olursıñ cāvidan ender¹⁶²¹ ḡayāt
Hızr olursıñ hem bulursıñ āb-ı ḡayvānı dürüst
- 4 Cāna cāndan özge olmaz ḡavl-i' āşık armaḡan
Kim bu yolda virdi cānı buldı cānānı dürüst
- 5 Ḥasret-i dil-dār ile 'Azbi egerçi söz ide
Ra' d ü berḡı başdurırdı kılsa efḡānı dürüst

535

Fā' ilātün (Fe' ilātün) / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün (Fa' lün)

- 1 Gülsezā oldu bugün vuşlata ehl-i fırḡat
Bu meseldür ki çeken zaḡmeti eyler raḡat

¹⁶²¹ender: eder, Erol, a.g.e. G 73 /3a s.271

2 Kendüzin bilmeyene kendi günāhı ne belā
Ne revādur ki oğur iblise her dem la‘net

3 Gendümi kendi yiyüp ādemi gendümde qodı
Zihi üstād-ı ezel eyledi haqqā şan‘at

4 Bī- mekān Haqqā mekān eyleme işbāt zinhār
Zāhidüñ belki gire gūşına bu söz şāyet

5 ‘Ayn ile Haqqā yakın qāfile şinem çünki
Arada zerre qadar qalmadı ‘Azbi ‘illet

536

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Lā fetānuñ remzi eyler genc-i esrārı fütūh
‘Alleme’l-esmāyı añlar reh-beri ism-i bedūh

2 Qaşı İncil zülfi Tevrat gözi Furqan dil Zebūr
Dört kitābı vech-i ādem ‘ārifeyler şürūh

-236-

3 Ey cemālullāhı münkir uyma ol iqrāre gel
Haqqı işbāt oldı Qur‘ānda nefahtu minhu¹⁶²²ruh

¹⁶²²“Ondan üfledim”

4 Ey zevalsiz sevdiğim ‘ ayn-ı kemâldür cünbüşüñ
Devletüñ olsun cihānda pādşāhum pür-¹⁶²³ şabūh

5 Gördi dil-berle meni mey-hānede hoş ‘ Azbiyem
Andan öğrendi şurūṭ-ı tevbeyi benden naşūh

537

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Şoḥbet-i ‘ ārifle ‘ ārif kaṭresi ‘ ummān olur
Kayd-ı müstaḳbelle māzi bādi-yi hicrān olur
- 2 Bunı idrāk eyleyen ‘ āşıḳ ḥaḳīḳat ḥālīdir¹⁶²⁴
Bir sinek öldürse sālik Rabbine düşmān olur
- 3 Yok yere peygamberullāh aña şāhib çıkmasun
Ehl-i şirküñ kıblesi yok kim meger nīrān olur
- 4 Bī-riyā tevḥīd-i zāt-ı hem şıfāt olsa işi
‘ Āşıka tesbīḥ ü tehlīl bā‘ iş-i tuḡyān olur
- 5 Zillet-i faḳr u fenā semm-i helāhil kendidür
Varlığından el çeken ‘ Azbī gibi nālān olur

¹⁶²³pür şabūh: ber-şabūh, Erol, a.g.e. G 79 /4b s.274

¹⁶²⁴‘ āşıḳḥaḳīḳat ḥālīdir: şāhim ḥaḳīḳat şāhīdır, Erol, a.g.e. G 85 /2a s.278

538

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Her ʿarīḳuñ virdi varsa ʿāşıḳuñ feryadı var
Kim bu yolda ehl-i ʿaşḳuñ¹⁶²⁵ Ḳays gibi üstadı var
- 2 Mürşidüñ ḳoma elüñden damenün boşdur diyü
Her ʿazizüñ bir ʿarīḳi içre biñ irşadı var
- 3 Büsbütün olmuş kelāmullāh vücûdı dil-berüñ
Ehl-i tevḫidüñ dilinde feḳkurü¹⁶²⁶ işbâtı var
- 4 Ölümden kaçmak nedendür saña ḥüccet var iken
Cânını cânâne virmiş ʿâlemüñ Ferhâdı var
- 5 ʿAzbiyem men ḥaḳ Ḥabîbullāha ümmet olmuşam
Herkesüñ ḥâlli ḥâlince söylenür bir adı var

539

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Kimisi cevriye cebbār kimi ḳulmîle¹⁶²⁷ mazlûmdur
Kiminüñ ḥâli nâ peydâ kiminüñ ḥâli ma' lumdur
- 2 Kimisi ḥırşile ḥodbîn kimisi ḥaḳ söze teslim
Kimi ḥalk içre maḳbuldur kimi ʿaybile mezmûmdur

¹⁶²⁵ehl-i ʿaşḳuñ: ehl-i ʿāşıḳıñ, Erol, a.g.e. G 93 /1b s.282

¹⁶²⁶“o halde zikredin/hatırlayın/anın”

¹⁶²⁷ḳulmîle: ḥilm ile, Erol, a.g.e. G 98 /1a s.285

3 Kimi t̃alib arar yāri kimisi h̃ulķile ef̃dal
Kimi pervānedür¹⁶²⁸ ʿ aşķa kimi h̃üsnile mağrūrdur

4 Kimi bāb-ı tevekkülde kimi loķmaya göz dikmiş
Kiminde meymenet vardur kimisi kibrile şūmdur

5 Fenā dūnyānuñ aḥvālın şorarsa ʿ Azbiye bir cān¹⁶²⁹
Kimine sükker-i ḥelva kimine zehr-i zaķķūmdur

540

Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn

-237-

- 1 Ğubār-ı ḥāk-pāyūñle Ḥabībā ūlfetūm vardur
Aḥmedā yalvaru geldūm ṭapuñda ḥācetūm vardur
- 2 İki ʿ ālemde sensiñ bir efendūm dönmezem senden
Saña men ʿ abd-i memlūkem elimde ḥüccetūm vardur
- 3 Senūñ elṭāfuña ḳalmış günāhkār bendeyūm yoḥsa
Ki ḥāşā men didim maķbūl olınmış ḥıdmetūm vardur
- 4 İdüp sāʿirlere şefķat baña cevri sezā görme
Benūm senden kerem-kāra bu deñlü minnetūm vardur
- 5 Varunca rūz-ı maḥşerde yeter bu söz baña dostum
Diyesiñ ʿ Azbīdür adı benūm bir ūmmetūm vardur

¹⁶²⁸pervānedir: pedvānedir, Erol, a.g.e. G 98 /3b s.285

¹⁶²⁹şorarsa ʿ Azbiye bir cān: şorarsañ ʿ Azbiye ey cān, Erol, a.g.e. G 98 /5a s.285

541

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Melekü'l mevtün elinden ğāfil insān bī-ḥaber
Pençe-i mevte girince tā girībān bī-ḥaber
- 2 Bir tedārik görmedün cān iline 'azm itmeden¹⁶³⁰
'Ākıbet bir gün olur bu cismün 'uryān bī-ḥaber
- 3 Murğ-ı cān pervāz idince ḳalmaya tenden¹⁶³¹ eṣer
Memleket vīrāne olsa¹⁶³² daḥı sulṭān bī-ḥaber
- 4 Dostların ḳardaşların hep ḥāk ile yeksān¹⁶³³ yata
Saña bu şöḥbet Ḥudādan oldu iḥsān bī ḥaber
- 5 'Azbiyā aldanma dehre naḳşını seyrān içün¹⁶³⁴
Mü'mine dünyā serāyı oldu zindān bī ḥaber

542

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Her ne şöḥbet eyler isem dostumün ḥaḳḳındadır
Beni görmez mi şoran baña 'aceb Ḥaḳ ḳandadır

¹⁶³⁰cān iline 'azm itmeden: cānīn bu ilden göçmeden, Erol, a.g.e. G 103 /2a s.288

¹⁶³¹tenden: teninden, Erol, a.g.e. G 103 /3a s.288

¹⁶³²olsa: ola, Erol, a.g.e. G 103 /3b s.288

¹⁶³³hep ḥāk ile yeksān: ḥāk ile yeksān, Erol, a.g.e. G 103 /4a s.288

¹⁶³⁴içün: edip, Erol, a.g.e. G 103 /5a s.288

- 2 Tâ şüreyyâdan şerāya bir nazar eyle gönül
Ol haķıķat şemsinün zıyāsını baķ ķandadır
- 3 Vuşlat-ı yāri ħaber almış gibi miskin ġarīb
Şimdi gönölümün teveccüh itdiği Ħaķ ķandadır
- 4 Bir mu‘ ammā söyledüm bilsün raķibün ismini
Bendedür yokdur velakin var ile yok ķandadır¹⁶³⁵
- 5 Mālīk ül mülkdür iden ol eyleyen oldur velī
Çağırur ‘ Azbī dilinde yine Ħaķ Ħaķ ķandadır

543

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Cihānda olmaya belki derūnumda yanan āteş
Ki ħurşid-i felek oldu yanumda bī- nişān āteş
- 2 Cihānı büsbütün bir gün yaķar āhum ħazer tā kim
Olursa bir yaña kūy-ı derūnumda revān āteş
- 3 Ocağın sönsün ey aġyār görenler fikrile bilsün
Disünler bu ocağ içre yanarmış bir zamān āteş
- 238-
- 4 Benim āhumdan ey dil-ber şaķın pek ihtirāz eyle
Çü penbe ile¹⁶³⁶ oyun olmaz bilürsen kim yaman āteş

¹⁶³⁵Üçüncü ve dördüncü beyitlerin ikinci mısraları yer deġiştirmiştir.

- 5 Meger ebru felek andan nümāyan oldu sulṭānum
Derūn-ı ʿAzbīden ḳopdıyālīnsuz bir dumān āteş

544

Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilātūn / Fāʿ ilūn

- 1 Maḥzen-i kenz-i ʿulūm-ı sırr-ı lā yefna¹⁶³⁷ menüm
Mecmaʿ ül baḥreyne daldum ʿallemeʿl-esmā¹⁶³⁸ menüm
- 2 Māverā-yı ḳulle-i ḳāf-ı kademdür menzilüm
Rubʿ-ı meskūn içre pervāz eyleyen ʿAnḳā menüm
- 3 Zerre kalmazdı mecāzi bilse sırr-ı ademi
Vechūñi Mecnūn olurdı görse ger Leylā menüm
- 4 Evveli ʿaşḳ aḥiri ʿaşḳ yaʿni ḥayy-i lā-yemūt¹⁶³⁹
Reh-berim oldu ne şüphe dil-berā sevdā menüm
- 5 ʿAzbiyā virdüm pahāsı aḡzum iḳrārındadır
Ḥüccetüm aldumümiddür cennet ül meʿvā menüm

¹⁶³⁶penbe ile: benimle, Erol, a.g.e. G 119 /4b s.297

¹⁶³⁷“ölümsüz”

¹⁶³⁸“isimleri öğretti”

¹⁶³⁹“diri ve ölümsüz olan”

545

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Cān-ı dilden ' aşıkam ol mehlîkâyı sevmişem
Māl-ı emlâkdan geçüp sen dil-rübâyı sevmişem
- 2 Ehl-i ' aşkuñ bende-i fermānıyam kurbānıyam
Çünki aşhâb-ı Resûl-ı kibriyâyı sevmişem
- 3 Mübtelāyam mübtelâ-yı pâk-ı pervâ ' aşıkam
Hâzret-i şâh-ı şehîd-i Kerbelâyı sevmişem
- 4 Bende oldum hânedâna ' âlemüñ sulţānıyam
Haydar-ı Kerrâr ' Aliyye'l-Murtażâyı sevmişem
- 5 Olsa yüz biñ pâre cismüm her birinden söz budur
' Azbî cānumdan ' azizüm Muştafâyı sevmişem

546

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fa' ülün

- 1 Bir nîm nigehüñ nergis-i şehlâya degişmem
Ol kâmetüñi serv-i dil-ârâya degişmem
- 2 Çin ile Hıta mülketini¹⁶⁴⁰ bir pula almam
Müşgin saçunı ' anber-i sârâya degişmem

¹⁶⁴⁰mülketini: mülkünü, Erol, a.g.e. G 164 /2a s.323

- 3 Zevkî nideyüm baña yeter fırqatî yârûñ
Kûy-ı şanemi cennet-i a‘ lâya değışmem
- 4 Yūsuf gibi zindân-ı belâ olsa mekânım
Bir mûy-ı serûñ hüsni Züleyhâya değışmem
- 5 Dünyâda ne var yâr-i vefâdâr ile¹⁶⁴¹ ‘ Azbî
Vuşlat demini şoşbet-i ‘ uqbâyâ değışmem

547

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

-239-

- 1 Ehl-i vuşlatdan mı yoğsa terk-i vuşlatdan misiñ
Dil-i münevverden mı yoğsa qalb-i zulmetden misiñ
- 2 Şûfî kôrķutma bizi ‘ işyân içündür mağfiret
Dil-berûñ rûyında yek mû hüsne ‘ illetden misiñ
- 3 Remz-i illallâhı fehm it festaķimden al ħaber
Ehl-i ‘ izzetden mı yoğsa ehl-i kurbetden misiñ
- 4 Kō beni zâhid yûri kendiñi teftiş it bu dem
Ehl-i dūzağdan mı yoğsa ehl-i cennetden misiñ

¹⁶⁴¹İle: eyle, Erol, a.g.e. G 164 /5a s.323

- 5 Farq-ı mizānuñ senüñ fehm eyle yok bil kendiñi¹⁶⁴²

Her kişi hālın bilürsin ehl-i hāletden misiñ

- 6 Çekmedin el kayd-ı te'vil itmeden ey müdde'i

Olmaduñ 'abd-i tevekkül ehl-i hüccetden misiñ

- 7 Sen bu remzi añladuñsa 'Azbīnūñ öz cānısıñ

Din-i Aḥmedden mi yoḥsa din-i devletden misiñ

548

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Kerbelā sırrına ḥālā sırr ile hem-dem olan

Ser-be-ser mātem olur aña kamu 'ālem olan

- 2 Añlasa kim nidügin bu mantıķū't- ṭayrı eger¹⁶⁴³

Cümle-i 'ālem¹⁶⁴⁴ o demde bu dem-i ekrem olan

- 3 Ne kadar hıızmet idüp sa'y-ı belīg eylese de

Hıḥ muḥabbet ide mi şāha dil-i mülcm¹⁶⁴⁵ olan

- 4 Yoḥsa her dīv-i recīm añlayamaz ḳadrümüzizi

Ya nebīdür ya velī sırrımuza maḥrem olan

¹⁶⁴²fehm eyle yok bil kendiñi: ḳanda olur idrāk-ı küll, Erol, a.g.e. G 205 /5a s.347

¹⁶⁴³mantıķū't-tayrı eger: mantıķ-ı el-fāz ile ger, Erol, a.g.e. G 206 /2a s.347

¹⁶⁴⁴cümle-i 'ālem: cümleten 'ālem, Erol, a.g.e. G 206 /2b s.347

¹⁶⁴⁵şāha dil-i mülcm: Ḥaydara dil-mülcm, Erol, a.g.e. G 206 /3b s.347

- 5 Hālūme şoḥbetime yok ise raġbet¹⁶⁴⁶ şimdilik
Seni bir gün araya ‘Azbi dīv-i adem¹⁶⁴⁷ olan

549

7+7

- 1 Kulaġumda çıñlayan¹⁶⁴⁸ men degülem sen degil
Pes¹⁶⁴⁹ kimdür bu söyleyen men degülem sen degil

- 2 Hükümüm geçmez bir kıla ne raġbet ‘āciz kıla
‘Alemi var eyleyen men degülem sen degil

- 3 Nihān fermānuñ yürür vechüñde ‘ayān olan¹⁶⁵⁰
Ya bu varlık kimüñdür vallāh men degülem sen degil

- 4 Sen yok men yok bir Allāh lā ilāhe illallāh
Gerçekdür yalan vallāh men degilem sen degil

- 5 Söyle nedür beyyinātum¹⁶⁵¹ āyinedür şıfātum
Vechüñe bürhān zātum men degülem sen degil

- 6 Kim şıvadı güneşi balçık ile küfri yok
‘Azbiyi ‘Azbi iden men degülem sen deġil

¹⁶⁴⁶raġbet: ra‘bet, Erol, a.g.e. G 206 /5a s.347

¹⁶⁴⁷dīv-i adem: diye ādem, Erol, a.g.e. G 206 /5b s.347

¹⁶⁴⁸çıñlayan: dinleyen, Erol, a.g.e. G 152 /1a s.316

¹⁶⁴⁹Pes: Yā, Erol, a.g.e. G 152 /1b s.316

¹⁶⁵⁰yürür vechüñde ‘ayān olan: seniñ nechinde ānıñ ‘ayān, Erol, a.g.e. G 152 /3a s.316

¹⁶⁵¹beyyinātum: beyānım, Erol, a.g.e. G 152 /5a s.316

550

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

-240-

- 1 Laḥmüke laḥmî¹⁶⁵² ne sırdur Murtaẓâyı bilmedi
Nefsini her kim ki bilmez Muştafâyı bilmedi
- 2 Günde yüz biñ kez fiğân itse bilinmez kıymeti
Çağıran dil-dārını ḥarf ü nidâyı¹⁶⁵³ bilmedi
- 3 Her yüze bir gözle baksa ḳavışırđı Hızra¹⁶⁵⁴ ol
Kim ki şāhı bilmedi ḳadr-i gedâyı bilmedi
- 4 Kendiñi nefsüñ elinden al rehâ-yâb itmeden¹⁶⁵⁵
İblise la' net oḳurmuş mâ-sivâyı bilmedi
- 5 Dil-berüñ cevri keremdür 'Azbī-yi dil-ḥasteye
Ol ki cevri añlamaz zevḳ u şafâyı bilmedi

551

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fa' ülün

- 1 Gözi nergis boyı serv-i semendüm
Efendüm nūr-ı dīdem şeh levendüm

¹⁶⁵²“Etin etimdir”

¹⁶⁵³nidâyı: şadâyı, Erol, a.g.e. G 242 /2b s.368

¹⁶⁵⁴Hızra: ḥaṭra, Erol, a.g.e. G 242 /3a s.368

¹⁶⁵⁵al rehâ-yâb itmeden: ol rehâ-yâb etmedi, Erol, a.g.e. G 242 /4a s.368

2 Özümde zāhir ü bāṭın özün bir
Melekden daḥı efḍal bī- manendüm

3 Vişālünnden anı kıldın ümīdsiz
Raḳībi cennete koydın begendüm

4 Budur gerçek sözüm yokdur yalanum
Benüm sen pādşāhumsıñ efendüm

5 Beni kimdür seven diyü şorarsañ
Gedā-yı kūyuñ ‘ Azbī-i derd-mendüm

552

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Cāhil ü nā-dāna ġāfil açma gel esrārını
Aldurırsıñ göz göre elden açarsıñ varını
- 2 Yevm-i tabli yārini görmez gider ol müdde‘ i
Cān göziyle bunda her kim görmese dil-dārını
- 3 Yok olan var oldu var buldı aḥir neş’ esin
‘ Alem-i yoklukda yārün buldılar her vārını
- 4 Verd-i ḥamrānuñ ḥaḳīḳat ṭālibiyseñ sālīkā
Ehl-i ‘ aşkuñ koma elden dāmen-i pür-ḥārını

5 ‘Azbī Ḥaḵḵuñ sırrıyam sırruñ¹⁶⁵⁶ ḥaḵīḳat sırrıyam

Yā Süleymāndur ya ‘Aṭṭār fehm iden güftārını

553

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Ḥaḵdan İsrāfile şurın çal diyü fermān ola

Ḳalka ḳabrinden ḳamu ḥaḵ cümlesi ‘uryān ola

2 Kimi müflis zār u giryān kimi ḥürrem aḡniyā

Cümle ḥaḵ bir yere gelüp bir ulu kārbān ola

3 Yürüye ol dem cehennem āteş efşān ḳorḳa ḥaḵ

Enbiyālar evliyālar nefsidür ol ān ola

-241-

4 Çünki çok ‘āşi cehennemden ḥalāş ister ya biz

Cūd-ı Aḥmedden şefā‘ at bizlere iḥsān ola

5 Bu günāhkār ‘Azbiñüñ lāyık mı cürmi gitmesün

Çün senüñ ey pādşāhum¹⁶⁵⁷ bir aduñ ḡufrān ola

554

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

1 Yüzüñ ḳıble ḳaşıñ miḥrāb dilüñ Ḳur’ān oḳur her gāh

Şafāzātuñ lebüñ zemzem cemālüñ ‘ayn-ı beytullāh

¹⁶⁵⁶sırruñ: sırdan, Erol, a.g.e. G 233 /5a s.363

¹⁶⁵⁷senüñ ey pādşāhum: senin pādişāhım, Erol, a.g.e. G 230 /5b s.362

- 2 Tılsım-ı küntü kenz olmuş yüzüñ feth oldı ‘uşşāķa
Ki aña pāsban olmuş ķaşuñdur saķr-ı bismillāh
- 3 Biz ol abdāluz eyvallāh ayılmaz¹⁶⁵⁸ mest-i ĥayrānuz
Ĥabīb-i ekreme Selmān ne yüzden ķıldı şey’en lillāh
- 4 Gel ey dil-ber vefā eyle yeter cev̄r eyledüñ luķf it
İki ‘ālem yanar lā şekk ķekerssem¹⁶⁵⁹ sūz-ı dilden āh
- 5 Duĥūl it bezm-i ‘irfāna cehālet perdesin ķaldur
Hele men ‘Azbiye ķıble olupdur şemm-i vechullāh

555

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Bu gönül melik mişāli ķaytafa¹⁶⁶⁰olmaķ gerek
Yerlere geķüp ĥarāb u hem fenā olmaķ gerek
- 2 Miĥnet ü ‘izzet cihānda nidüĝin bilmem diyen
Bir melek sīmāya cāndan mübtelā olmaķ gerek
- 3 Kelbi mūnis itmeden yārūñ varılmaz kūyına
Yār içün aĝyāra evvel aşınā olmaķ gerek

¹⁶⁵⁸ayılmaz: eylemez, Erol, a.g.e. G 231 /3a s.362

¹⁶⁵⁹ķekeresem: ķersem, Erol, a.g.e. G 231 /4b s.362

¹⁶⁶⁰ķaytafa: ķayd-vefā, Erol, a.g.e. G 146 /1a s.312

4 İt raķībũñ ķoynına girdi o şeh derler bugũn
Añladum bu sũz o ģāna iftirā olmak gerek

5 Sīnede dāğum temāřā eyleyenler hep didi
‘Azbī yārũñ var ise pek bī- vefā olmak gerek

556

Fā‘ ilātũn / Fā‘ ilātũn / Fā‘ ilātũn / Fā‘ ilũn

1 Rũz-ı hicrān derdinũñ oldu devāsı bũlbũlũñ
Vaşl-ı gũldũr dembedem Ĥaķdan du‘ āsı bũlbũlũñ

2 Bařķa ģālet virdũrũr hep ‘āřıķ-ı řādıķlara
Ehl-i ‘ařķuñ pāreler cismin fezāsı bũlbũlũñ

3 Gũmleyũp řās-ı felek řāk oldu ģārũñ zũhresi
Velvele şaldı cihān iře řadāsı bũlbũlũñ

4 Bir yaña verdũñ cefāsı ‘andelībi ağladur
Ĥaddini ģam geşte ķılmış ģār cefāsı bũlbũlũñ

5 Ekl-i řũrbi ģũn-ı miģnetdũr miřālī ‘Azbinũñ
Raģat-ı ģam ağlamak oldu ģıdāsı bũlbũlũñ

SONUÇ

Mecmua derleme geleneği edebiyatın inşasında rol oynayan önemli bir tarzdır. Mecmualar sayesinde, yaşadığı dönemde şiire katkı sağlamış fakat sonraki dönemlerde unutulmuş birçok şair gün yüzüne çıkmakta, yeni tarzlar, yeni vezinler, yeni konular belirlenmektedir.

Yeni tarz ve konuların belirlenmesinde bir konu etrafında oluşturulmuş tematik mecmuaların yeri göz ardı edilemez.

Araştırma konumuz olan Ravzatü'l-Eş'ar adlı mecmua tematik bir mecmua olması sebebiyle önemlidir. Mecmuada Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesinin konu alındığı şiirlerin yüzde 72'sinin Alevi-Bektaşî kültürüne yakın isimlerin eserlerinden seçildiği görülmektedir.

Ravzatü'l-Eş'ar'da 13. yy dan 19.yy a kadar geçen zaman diliminde yaşamış şairlerin şiirleri yer almaktadır. Bu şairlerin genelini 17, 18 ve 19. Yüzyılda yaşayan şairlerden seçilmiş olduğu dikkat çekmektedir.

Ravzatü'l-Eş'ar yüzyıllar boyu mezhep çatışmalarına sebep olan elim bir olayı, Kerbela hadisesini ele alan şiirlerin toplandığı bir mecmuadır. Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbela'da yaşadıkları acıları, uğradıkları haksızlıkları konu alan bu şiirler, Kerbelanâme, Muharremiye, Duvazdeh gibi farklı türlerde yazılmışlardır. Kerbela hadisesi ve Ehl-i Beyt sevgisi çerçevesinde belirlenmiş bu türlerin yüzde 33'ü Hz. Ali'yi konu alan methiyelerden oluşmaktadır. Şiirlerden geri kalanının yüzde 28'i Muharremiye, yüzde 15'i Nefes, yüzde 13'ü Kerbelaname, yüzde 11'i ise Duvazdeh türlerinden oluşmaktadır.

Kerbela hadisesinin vehametini tüm çıplaklığıyla gözler önüne seren bu şiirlerin önemli özelliklerinden biri de hem Şii hem Sünni şairlerce kaleme alınmış olmalarıdır. Bu yönüyle bakıldığında Kerbela hadisesinin yıllarca çatışma içinde olan mezhepleri birleştiren bir rolünün olduğu görülmektedir.

Ravzatü'l-Eş'arda geçen şairlerden bir kısmı Alevi-Bektaşî kültüründe bir makam olan "baba" sıfatını almış kişilerdir. Şairler içerisinde padişahlar ve paşalar da bulunmaktadır.

Bu yönüyle Kerbela olayının her kesim tarafından aynı hassasiyetle karşılanan bir olay olduğu anlaşılmaktadır.

Ravzatü'l-Eş'ar'ın bir diğer özelliği de, mecmuanın, Halk ve Divan edebiyatının her ikisinden de örnekler ihtiva etmesidir. Mecmuada bulunan şairlerin bir kısmı Divan edebiyatı nazım tür ve şekillerini kullanırken, bazıları Halk edebiyatı nazım tür ve şekillerinde şiirler yazmıştır. Mecmuada, Divan Edebiyatı nazım şekilleri yüzde 95, Halk Edebiyatı nazım şekilleri ise yüzde 5 oranında kullanılmıştır. Bazı şairlerin ise mecmuada her iki edebiyata ait tür ve şekillerle yazılmış farklı şiirleri mevcuttur.

Mecmua, farklı sahalarda yetişmiş şairlerin şiirlerini içermesi açısından da önemli bir yere sahiptir. Eserde yüzde 31 oranında Azeri sahasında ve yüzde 69 oranında Anadolu sahasında yetişmiş olan şairlerin şiirlerine yer verilmiştir.

Ehl-i Beyt ve Kerbela hadisesi ekseninde yapılan bu incelemede, Kerbela hadisesinin öncesinden sonrasına kadar geçen zaman dilimi, şiirler ışığında ele alınarak, şiirlerde geçen ve bu elim olayın meydana gelmesinde rol oynayan unsurlar incelenmiştir. Ayrıca Alevi-Bektaşî kültürü açısından önemli görülen ve şiirlerde sıklıkla kullanılmış olan unsurlar da mecmuada yer alan şiirler ışığında ele alınmıştır.

Mecmuada yer alan şairlerin çoğunluğunun divan ya da farklı eserlerde yer alan şiirleri karşılaştırılmış, tanınmış bazı şairlerin mecmuada yer alan kimi şiirlerine ise kaynaklarda rastlanamamıştır.

Ravzatü'l-Eş'arın, ele aldığı konu, kullandığı tür ve şekiller, şair seçiminde gösterilen özen gibi hususlar gözönünde tutulduğunda, bu konuda yapılacak araştırmalara yön verecek bir mecmua olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, C. (1987). *Muhibbi Divânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Ak, C. (2001). *Bağdatlı Rûhî Divanı*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Aksoyak, İ. H. (2006). *Gelibolulu Âlî Divan, İnceleme, Tenkitli Metin, I-II*, Harward: Turkish Sources, LXII.
- Akün, Ö. F. (1994). "Divan Edebiyatı", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: IX, 369-427.
- Akyüz, K., Beken, S. Yüksel, S., Cunbur, M. (1990). *Fuzûlî Divânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Albayatı, H. (2014). *Kerbelâ Mersiyele-Ağıtlar*, Ankara: Kültür AjansYay.
- Ali Nazimâ, Faik Reşad. (2002). *Mükemmel Osmanlı Lügati* (Haz. Necat Birinci, Erol Ülgen, Kâzım Yetiş, Nuri Sağlam, Fatih Andı, Ali Şükrü Çoruk), Ankara: TDK Yay.
- And, M. (2002). *Ritüelden Drama*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arslan, M., Erdoğan, M. (2009). *Kerbelâ Mersiyeleleri*, Ankara: Grafiker Yay.
- Arslan, M., Aksoyak, İ. Hakkı. (1996). *Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Kerbelâ Mersiyelelerini Muhtevî bir Risâlesi*: "Subhatü'l-Abdâl, Türklük Bilimi Araştırmaları II, Bahar 1996. Sivas: 49-67.
- Atik, H. (2003). *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı*, Ankara: Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Avcı, İ. (2004). *Kırımlı Abdullah Râmiz Paşa ve Divançesi*, Turkish Studies International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/3 Winter 2014.
- Ayan, H. (2002). *Nesîmî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Ayan. H. (1990). *Nesîmî Divanı*, Ankara, Akçağ Yay.
- Aydemir, Y. (2001). "*Şairlerin Edebî Kişiliğinin Tespitinde Mecmuaların Rolü*", Türk Kültürü, 464, 731-744, Aralık, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aydemir. Y. (2001). "*Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü*" , Ankara: Bilig, 19, 147-156
- Aydemir, Y. (2007). "*Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler*", Turkish Studies / Türkoloji araştırmaları Volume 2/3 Summer 2007.

Aydın, A. (2013). *Ahmed Câhidî ve Dîvânı*, Akademik Bakış Dergisi, Mayıs-Haziran İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgızistan: Türk Dünyası, Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, 36

Aykanat, T. (2011). *Ecri Dîvânı*, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Azar, B. (2005). *Türabi Divanı*, Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ.

Bayat, F. (2014). *Kerbelâ Folkloru*, (2014). Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü, 19-28

Bayoğlu, S. (1996). *Erenlerin Bahçesi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Bilkan. A. Fuat, (1997). *Hindistan'da Gelişen Türk Edebiyatı*, Ankara: T.C. Kültür Bak. Yay.

Bursalı M. Tahir, (2000). *Osmanlı Müellifleri*, Hazr. Cemal Kurnaz – Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yay.

Canbolat. M. (1995). *Ömer bin Mezid-Mecmuâtü'n-nezâ'ir*, Ankara: TDK Yay.

Canım. R. (1995). *Edirneli Şairler*, Ankara: Akçağ Yay.

Cavanşir, B. E.N. Necef, (2006). *Şah İsmail Hatâ'i Külliyyatı*, İstanbul: Kaknüs Yay.

Cengiz, H. Erdoğan, (1986). "*Divan Şiirinde Musammatlar*", Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), 415-416-417, 291-429, Ankara: TDK Yay.

Cengiz. H. Erdoğan, (1983). *Divan Şiiri Antolojisi*, Ankara: Bilgi Yay.

Ceylan, Ö. Yılmaz, O. (2005). *Hazâna Sürgün Bahâr*, İstanbul: Bayrak Matbaası.

Çağlayan, Bünyamin. (1997). *Kerbela Mersiyeleleri*, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Çavuşoğlu, M., Tanyeri, M. Ali, (1987). *Zâtî Divanı III*, I. Ü. Edebiyat Fakültesi Yay. İstanbul.

Çelebioğlu, Amil. (1996). *Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye*, Haz., Ankara: MEB Yay.

Çetinkaya. Ülkü, (2001). *Bir Şiir Mecmuası Üzerine İnceleme ve Değerlendirmeler*, Ankara, Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank.

Dilçin. Cem, (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yay.

- Dilçin. Cem, (1986). "*Divan Şiirinde Gazel*", Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), Ankara: 415-416-417, 78-247. TDK Yay.
- Efe, S., Tabatabaî. S. (2011). *Kazım Ravzahanlık Âdeti ve Kerbelâ Olayının Tahrifindeki Rolü*, İzmir: Dokuz Eylül Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi XXXIV, 199-218
- Erdoğan, A. (2010). *Şeyh Taceddin Veli*, Ankara: Reyhan Yay.
- Erdoğan, K. (1998). *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Erol, M. (2002). *Azbi Baba Divânı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Çanakkale.
- Gölpınarlı, A. (1970). *On iki İmam*, İstanbul: Der Yay.
- Güneş, M. (2000). *Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı*, Ankara.
- Güngör, Şeyma. (2003). *Makel-i Hüseyin*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi TDV, Yay.
- Gürbüz, M. (2012). *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş 'âr*, Harwad: Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University.
- Gürbüz, M. (2012). *Şiir Mecmuaları üzerine bir Tasnif Denemesi*, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, İstanbul: Turkuaz Yay.
- Güven, A. Emin. (2000). *Kayseri'de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay.
- Güzel, A. (2014). *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yay.
- İpekten, H. ve başk, (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- İpekten, H. (1996). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yay.
- İsen, M. ve başk, (2002). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay.
- İsen, M. ve başk, (2002). *Şair Tezkireleri*, Ankara: Grafiker Yay.
- İsen, M. (1994). *Künhü'l-ahbar'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: AKM Yay.
- İsen, M. (1994). *Acıyı Bal Eylemek*, Ankara: Akçağ Yay.
- İsmailhakkıaltuntas.com
- Kalkışım, M. (1994). *Şeyh Gâlib Divânı*, Ankara: Akçağ Yay.

- Kalyon, A. (2011). *Peştelî Hisâli Metâliü'n-nezâ'ir (İkinci – Cilt) İnceleme – Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Karahan, A. (1995). *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay.
- Karatay, F. (1961). *Topkapı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yay.
- Karavelioğlu, M. Ali, (2005). *16. Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'î'nin Dîvânının Edisyon Kritiği ve İncelenmesi*, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Kaya Y., Bilge, Kalyon, A. (2013). *Peştelî Hisâli'nin Metâli'ü'n-Nezâir Mecmuası ve Mecmuada Yer alan Şairlerin Mahlasları*, Turkish Studies, International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 2013, p. 335-371, Ankara-Turkey
- Kaya. B. (2003). *Hisâli Hayatı-Eserleri ve Metâli'ü'n-nezâ'ir Adlı Eserinin Birinci Cildi (İnceleme-Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Kayacan, M. (2002). *Haşim Baba Dîvânı*, Süleyman Demirel Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Kayalar, S. (2002). *Kadı Dîvânı*, Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Kesik, B. (2012). *Selîmî (II. Selîm) Divançesi*, Ankara: Vizyon Yay.
- Kılıç, A. (2012). *Mecmûa Tasnifine Dair, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, İstanbul: Turkuaz Yay.
- Kılıç. F. (1998). *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şairve Eser Üzerine Denemeler*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kılıç. F. (2010). *Meşâ'irü's-Su'arâ*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- Kırkkılıç, A. (1985). *Sultan Üçüncü Murâd (Murâdî) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.
- Korkmaz. E. (1993). *Ansiklopedik Alevilik Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anahar Kitaplar.

- Köksal, F. (2009). *Seyyid Nesîmî'nin Yayımlanmamış Şiirleri*, Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 50
- Köksal, M. Fatih. (2003). *Nazire Kavramı ve Klasik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı*, Di-riözler Armağanı, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Köksal, M. Fatih, (2006). *Sana Benzer Güzel olmaz Divan Şiirinde Nazire*, Ankara: Akçağ Yay.
- Köksal, M. Fatih. (2001). *Edirneli Nazîmî Mecmû'û'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Ankara, HÜSBE Doktora Tezi, Ankara.
- Köprülü, M. Fuat. (1989). *Edebiyat Araştırmaları II*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Kuran-ı Kerim, Ahzab 33/33
- Kuran-ı kerim, Şurâ 42/23
- Kurnaz, C., Tatcı, M. (2000). *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kurnaz, C., Tatcı, M. (2000). *Türk Edebiyatında Hû Şiirleri*, Ankara: Bizim Büro Basım Yayın Dağıtım.
- Kurnaz, C. Aydemir, Y. (2013). *Mecmualara Sorulması Gereken Sorular*, Turkish Studies, International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p. 51-64 Ankara-Turkey
- Kut, G. (1986). "*Mecmua*", TDEA, İstanbul: Dergâh Yay. VI. 170-173
- Levend, A. Sırrı, (1984). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK Yay.166-167
- Mermer A. (2006) *Türkî-i Basît ve Aydınî Visâli'nin Şiirleri*, Ankara: Akçağ Yay.
- Mermer, A. Koç, K. Neslihan, (2005) *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yay.
- Muallim, N. (1317). *Lugat-i Naci*, İstanbul: Asır Matbaası.
- Ortaylı, İ. (1999). *Alevilik, Nusayrilik ve Bâb-ı Âli; Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, İstanbul: Ensar Neşr, 43
- Öte, E. (2000). *Senâyî Dîvânı ve Tenkidli Metni*, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Öz, G. (2006). *Evrene Sığmayan Ozan Nesîmî*, Ankara: (I. Uluslararası Seyyit Nesîmî Sempozyumu Bildirileri)

- Öz, G. (2013). *On İki İmam ve Kerbela*, Kültür Ajans Yay. Ankara
- Öz G. (2013). *Temel Kaynaklardan Alevilik Bektaşilik*, Ankara: Kültür Ajans yay.
- Öz G. (2014) *İslamiyet Türkler ve Alevilik*, Ankara: Yol Bilim-Kültür Yay.
- Öz, M. (1994). *Ehl-i Beyt*, İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, X, 498-501
- Öz, M. (2002). *Kerbela*, İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, X, 498-501
- Özdemir, İ. (2014). *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Ankara: Kripto Yay.
- Özkırımlı, A. (1985). *Alevilik-Bektaşilik ve Edebiyatı*, İstanbul: Cem Yay.
- Özmen, İ. (1998). *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi* Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. III
- Öztelli, C. (1997). *Bektaşî Gülleri*, İstanbul: Özgür Yay.
- Öztürk, Y. (2006). *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Divânının Tenkidli Metni*, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özüygun, A. Rıza, (1999). *Hasan Sezâyi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divânı'nın Tenkidli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora tezi, Erzurum.
- Pakalın, M. Zeki, (1983) *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Ankara: MEB Yay.
- Pala, H. (2012). *Pir Sultan Abdal*, Balıkesir: Altınpost Yay.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: LM Yay.
- Parlatır, İ. (2012). *Fuzulî Türkçe Divan*, Ankara: Akçağ Yay.
- Şemseddin, S. (1317). *Kamus-ı Türkî*, İstanbul: İkdam Matbaası.
- Şeyh S. Efendi, *Divân-ı Selâmi*, TBMM Kütüphanesi, 156
- Tahirü'l-Mevlevî. (1994). *Edebiya Lügati* (Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu), İstanbul: Endurun Yay.
- Talat, A. (1928). *Âşık Dertli, Hayatı, Divanı*, İstanbul: Vilayet Matbaası.
- Tarlan, A. Nihat, (1967). *Zatî Divanı I*, İstanbul: İ. Ü. Edb. Fak. Yay.
- Tarlan, A. Nihat. (1970). *Zâtî Divanı II*, I. Ü. Edebiyat Fakültesi Yay. İstanbul.
- Tatçı, M. (2004). *Üsküdarlı Muhammed ve Divânı*, Kaknüs Yay. İstanbul.
- Tatçı, M. (1997). *Yunus Emre Divânı*, İstanbul: MEB Yay.
- Tuman. N. (2001). *Tuhfe-i Nailî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı), Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Turan, F. Ahsen, Kılıç, F. (1999). *Türk Edebiyatında Duvazdehler*, Ankara: I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri.

Türkçe Sözlük, (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Uzun, M. “*Mecmua*”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yay. c. 32. s. 29. Ankara.

Uzunçarşılı. İ. Hakkı, (1995). *Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

Ünver, İ. “*XIX. Yüzyıl Divan Şiiri*”, , Ankara: AÜDTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi, XXXII

Ünver, İ. “*Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*” Ankara: AÜDTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi, XI.

Üzgör, T. (1991). *Fehim-i Kadim, Hayatı, Sanatı, Divânı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, 1, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. CCXIX.

Vaktidolu, A. A. Atalay, (2007). *Seyyid Nizamoğlu Hayatı ve Divanından Seçmeler*, İstanbul: Can Yay. 23

Vaktidolu, A. A. Atalay, (1998). *Virani Divanı ve Risalesi*, İstanbul: Can Yay.

Yeniterzi, E. (1993). *Divan Şiirinde Na't*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Yorulmaz, H. (1989). *Koca Ragıp Paşa Divânı*, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Kalyon, Filiz
 Uyruğu : T.C
 Doğum tarihi ve yeri : 17/07/1972 Bozova
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 05312247535
 Faks : -
 e-mail : kalyonfiliz@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Harran Üniversitesi	1998
Lisans	Gazi Üniv. Eğt. Fak.	1993
Lise	Bozova Lisesi	1989

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2011	Mısır El-Ezher Üniv.	Okutman
1994 – 2011	MEB	Öğretmen

Yabancı Dil

Arapça, Farsça, İngilizce

Yayınlar

Kitaplar:

- Kalyon, Filiz, **Gülistan**. Ankara: Akçağ, 2012. 279 S. Isbn: 9789753388498
- Kalyon, Filiz, **Alemlerin Sevgilisi Gül Yüzlü Yâr**, Akçağ , 2007, 152 S.
- Kalyon, Filiz. **Dîvân Şiirinin Nil'de Açan Çiçeği: Gülperi Hanım ve Güldeste-i Hatırat**. Ankara: Akçağ, 2014. 239s. Isbn 978-605-3421-47-4.
- Kalyon, Filiz, **Şeyh Vasfi. Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinden Seçmeler: Barîka**. [Hazırlayan] Filiz Kalyon. Ankara: Berikan Yayınevi, 2015. 120s. Isbn 978-605-9912-38-9.
- Kalyon, Filiz. **Büyüklerimi Tanıyorum**. Akçağ, 2013

Makaleler:

- Kalyon, Filiz, **Ahmed Cevdet Paşa'nın Belagat-ı Osmaniye Adlı Eserindeki Dilbilgisi ve Edebiyat Terimleri**, Türk Dili, Mart 2001
- Kalyon, Filiz. **"Nâbî'nin Bir Gazelinin Otobiyografik Yöntemle İncelenmesi."** Şair Nâbî. Editör Ali Fuat Bilkan. Ankara: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2012: 351-368. Isbn 978-975-17-3618-5.
- Kalyon, Filiz, **Nedim'in Bir Gazelinin Otobiyografik Yöntemle İncelenmesi** Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 8/13 Fall 2013, P. 1093-1106, Ankara-Turkey
- Kalyon, Filiz. **Eski Türk Edebiyatında Mektepler**, El-Ezher Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Mayıs 2014.
- KALYON, F., **Gülperi Hanım ve Güldeste-i Hatırat**, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/8 Spring 2015, p. 1437-1444, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8156>, ANKARA-TURKEY

Ansiklopedi Maddeleri:

Ayşe İsmet Teymûrî: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

Gülperî Hanım: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

Hobiler

Kitap okumak, seyahat etmek, yabancı dil öğrenmek

